

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**“YALNIZ KURTLAR” ve TERÖR ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN
YAPILAN TERÖR SALDIRILARININ SİYASETE ETKİLERİ**

DOKTORA TEZİ
ASLIHAN YENİÇERİ ALTINTAŞ

EYLÜL 2021

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**“YALNIZ KURTLAR” ve TERÖR ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN
YAPILAN TERÖR SALDIRILARININ SİYASETE ETKİLERİ**

DOKTORA TEZİ

ASLIHAN YENİÇERİ ALTINTAŞ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. İDİL TUNÇER KILAVUZ

EYLÜL 2021

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Aslıhan Yeniçeri Altıntaş

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Doç. Dr. İdil Tunçer Kılavuz

İMZA SAYFASI

Aslıhan Yeniçeri Altıntaş tarafından hazırlanan ‘Yalnız Kurtlar’ ve Terör Örgütleri Tarafından Yapılan Terör Saldırılarının Siyasete Etkileri’ başlıklı bu doktora tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

[Doç. Dr. İdil TUNÇER KILAVUZ]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

[Prof. Dr. Zeynep Özden OKTAV]

.....

Kurumu:

[Prof. Dr. Alim YILMAZ]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

[Prof. Dr. Murat YEŞİLTAS]

.....

Kurumu: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

[Prof. Dr. Hayrettin ÖZLER]

.....

Kurumu: Dumlupınar Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi:07/ 09/ 2021

ÖNSÖZ

“*Yalnız kurtlar*” ve terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının siyasi sonuçlarının analiz edildiği bu tez çalışmasına katkıda bulunan kıymetli hocalarım ve arkadaşlarıma desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Bu tez çalışmasının konusunun belirlenmesi ve analiz edilmesinde değerli zamanını benden esirgemeyen ve tezin tamamlanmasında katkıda bulunan tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. İdil Tunçer Kılavuz’a minnetimi sunar ve teşekkür ederim. Tez danışmanımın tez çalışmasında yolumu aydınlatarak bana rehberlik ettiği için ayrıca teşekkür ederim. Tez çalışması süreci boyunca bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan ve bana cesaret veren kıymetli tez jüri üyelerim Prof. Dr. Zeynep Özden Oktav ve Prof. Dr. Alim Yılmaz’a tezime katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ederim. Kıymetli jüri üyelerimin tez çalışmam boyunca bana verdikleri emek ve desteklerinden dolayı kendilerine minnettar kalacağım.

Çalışmam boyunca desteği, ilgisi ve yardımlarından dolayı kıymetli eşim Ömer Altıntaş’a çok teşekkür ederim. Tez çalışmasında, hayatıma giren ve çalışmadan dolayı gerekli ilgiyi gösteremediğim sevgili oğlum Emre Akif Altıntaş’a hayatıma kattığı anlamdan dolayı teşekkür ederim. Tez çalışması boyunca gerek iyi dilekleri gerek bana verdiği destek ve bana ayırdığı zaman için değerli ablam Asuman Ertürk’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışması boyunca kendilerine hak ettikleri zamanı ve ilgiyi gösteremediğim çok kıymetli arkadaşlarım Merve Demiralp, Hatice Kübra Ecemiş Yılmaz, Fatma Betül Şengönül, Elif Çirkin, Emine Arslan, Rukiye Işık Aydın, Burçak Gündal ve Pınar Kayalı’ ya anlayışları ve bana verdikleri destekten dolayı minnettar olduğumu bildirmek isterim. Ayrıca, tez çalışmamı tamamlamam konusunda bana verdiği destekten dolayı kıymetli hocam Prof. Dr. Çerkez Ağayeva’ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ÖZET

“YALNIZ KURLAR” VE TERÖR ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN YAPILAN TERÖR SALDIRILARININ SİYASETE ETKİLERİ

Yeniçeri Altıntaş, Aslıhan
Doktora Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,
Danışman. Doç. Dr. İdil Tunçer Kılavuz
Eylül, 2021

Bu tez çalışmasında, terör eylemlerinin siyasi sonuçlarının araştırılması amaçlanmıştır. Terör örgütleri ve *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının yasal ve idari düzenlemeler, siyasi liderlere verilen destek, sivil hak ve özgürlükler ve göçmenlere yönelik tutum ve davranışlar üzerindeki etkisinin araştırılması hedeflenmiştir. Araştırmada karşılaştırmalı vaka yöntemi tercih edilmiş ve üç vaka seçilmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde, ABD’de aşırı İslamcı terör örgütü El Kaide tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri, 22 Temmuz 2011’de, Norveç’te aşırı sağcı beyaz üstünlükçü *yalnız kurt* Anders Behring Breivik tarafından yapılan terör eylemleri ve 15 Mart 2019 tarihinde, aşırı sağcı *yalnız kurt* Brenton Tarrant tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri tez çalışmasına dahil edilmiştir. Terör eylemleri ve siyasi sonuçlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

El Kaide tarafından gerçekleştirilen 11 Eylül terör eylemlerinin ardından ABD’de terörle mücadele yaklaşımı kapsamında köklü yasal ve idari düzenlemeler yapılmıştır. ABD başkanının popülarlığı artmış, seçimlerde aldığı oy oranı yükselmiş ve “*bayrak altında toplanma etkisi*” görülmüştür. Ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik uygulamaların kabul eğilimi artmış ve göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlarda yükseliş yaşanmıştır. Norveç’te aşırı sağcı *yalnız kurt* Anders Behring Breivik tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri sonrasında, terörle mücadele için kapsamı dar ancak önemli birkaç

yasal ve idari düzenleme yapılmıştır. Norveç başbakanına verilen destek önce artmış, daha sonra bir düşüş yaşanmış ve “*kısmi bir cezalandırma etkisi*” görülmüştür. Norveç’te terör saldırıları sonrasında, ulusal güvenliğin sağlanması için sivil ve hak özgürlüklerin kısıtlanmasına verilen destekte bir azalış tespit edilmiş ve göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarda olumlu bir artış yaşanmış ancak bu etki uzun süreli olmamıştır. Diğer taraftan, Yeni Zelanda’da, aşırı sağcı *yalnız kurt* Brenton Tarrant tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri sonucunda terörle mücadele kapsamında bir dizi önemli yasal ve idari düzenleme yapılmıştır. Yeni Zelanda başbakanına verilen destekte büyük bir yükseliş görülmemekle birlikte terörle mücadele yaklaşımı doğrultusunda yaptığı politikalar Yeni Zelandalılar tarafından desteklenmiş ve “*kısmi bir bayrak altında toplanma etkisi*” görülmüştür. Yeni Zelanda’da, ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilme eğilimi yükselmiştir ve göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarda olumlu bir artış tespit edilmiştir.

Bu tez çalışmasında, terör eylemlerinin siyasi sonuçlarının farklılaşmasında terör saldırılarının sıklığı, terör saldırıları ardındaki motivasyonlar, iç/dış düşman ayrımı, ideolojik köken (aşırı İslamcı veya aşırı sağcı ideoloji) ve terör saldırılarının örgütlü veya bireysel seviyede gerçekleştirilmesinin etkisi olduğu savunulmaktadır. Ayrıca, bu değişkenlerin yanı sıra, terör saldırılarının siyasi liderler tarafından siyasallaştırılması (terör eylemlerinin liderler tarafından seçimlerde temel konulardan biri olarak sunulması), varoluşsal bir kriz olarak değerlendirilmesi ve benzer bir terör saldırısı gerçekleştirileceğine dair oluşan kamuoyu fikri ve iç/dış düşman durumunun terör saldırılarının siyasi sonuçları üzerinde etkisi olabileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Terörün Siyasi Sonuçları, *Yalnız Kurt* Terörizmi, El Kaide, Anders Behring Breivik, Brenton Tarrant.

ABSTRACT

POLITICAL CONSEQUENCES OF “*LONE WOLF*” AND TERROR ORGANIZATIONS’ TERROR ATTACKS

In this dissertation, it is aimed to investigate the political consequences of terrorist attacks. Comprehensively, the effects of terrorist attacks carried out by terrorist organizations and “*lone wolves*” on legal and administrative regulations, support for political leaders, civil rights and freedoms, along with attitudes and behaviors towards immigrants are targeted to be analyzed. In this study, the comparative case study method was preferred and three cases were selected. The terrorist attacks by the extreme Islamic terrorist organization Al-Qaeda in the USA, on September 11, 2001, the terrorist attacks by the white supremacist right-wing extremist *lone wolf* Anders Behring Breivik in Norway on July 22, 2011, as well as the terrorist attacks by the right-wing extremist *lone wolf* Anders Behring Breivik on March 15, 2019 were included in the thesis. It is aimed to compare terrorist, terrorist attacks and their political consequences.

After the terrorist attacks of 9/11, carried out by Al-Qaeda, fundamental legal and administrative regulations were enacted in the USA within the scope of war on terrorism approach. Furthermore, the popularity of the US president and the rate of votes he received in the elections increased after 9/11 attacks. Additionally, 9/11 sparked off “the rally ‘round-the flag effect” and increased tendency of accepting applications for the restriction of civil rights and freedoms in order to ensure national security, and has influenced the rise in negative attitudes towards migrants. After the terrorist attacks perpetrated by the *lone wolf* Breivik in Norway, a couple of important legal and administrative regulations were made for the counter-terrorism. Support for the incumbent Norwegian prime minister increased, then declined, with “a partial punitive effect”. After the terrorist attacks in Norway, there was a decrease in the support given to the restriction of civil rights and freedoms to ensure national

security and a positive increase in attitudes and behaviors towards immigrants, but this effect did not last long. On the other hand, as a result of the terrorist attacks perpetrated by the *lone wolf* Brenton Tarrant in New Zealand, a number of important legal and administrative arrangements have been made within the scope of the counter terrorism. Although there was no significant increase in the support given to the New Zealand prime minister, her counter-terrorism policies supported by the New Zealanders and “a partial rally ‘round-the flag effect” was seen. In New Zealand, the tendency to adopt regulations restricting civil rights and freedoms to ensure national security has risen and a positive increase in attitudes and behaviors towards immigrants has been identified.

This dissertation argues that the frequency of terrorist attacks, the motivations behind terrorist attacks, the ideological origin (extreme Islamist or extreme right-wing ideology) and organized or individual level terrorism have an effect on the differentiation of the political consequences of terrorist attacks. In addition to these variables, it has been identified that the politicization of terrorist attacks by political leaders (when leaders present terrorist attacks as a subject that one of the main issues in elections) and their evaluation terror attacks as an existential crisis, public opinion that a similar terrorist attack will be carried out and internal/external enemy situation may have an impact on the political consequences of terrorist attacks.

Key Words: Political Consequences of Terror, Lone Wolf Terrorism, Al Qaeda, Anders Behring Breivik, Brenton Tarrant.

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
ÖZGEÇMİŞ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII

GİRİŞ.....	1
Kuramsal Çerçeve.....	3
Çalışmanın Problemi/ Amacı.....	11
Çalışmanın Önemi	12
Çalışmanın Araştırma Soruları	14
1.BÖLÜM: METODOLOJİ.....	19
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE: TERÖR.....	26
2.1 Terörün Unsurları.....	28
2.2. Terör Nedir?.....	30
2.3. Terörle İlgili Kavramlar.....	37
2.3.1. Aktivizm, radikalizm ve aşırıcilık.....	38
2.3.2 Radikalleşme	39
2.3.3 Radikal kimdir?	41
2.3.4 Radikalleşme tanımları.....	42
2.3.5. Cihatçı radikalleşme.....	50
2.2. Radikalleşme Modelleri.....	58
2.2.1 Moghaddam merdiven modeli	58
2.2.2. Stahelski'nin beş aşamalı sosyal psikolojik koşullandırma modeli.....	60
2.2.3. Wiktorowicz'in 4 aşamalı modeli	61
2.2.3. Sageman'ın 'bir grup adam' ve lidersiz cihat modeli.....	63
2.2.4. Madmiza ve Ponsot'ın modeli	68
2.2.5. Silber ve Bhatt'ın yerli terörist modeli.....	69
2.2.6. McCauley ve Moskalenko'nun fikir ve eylem radikalleşmesi modeli.....	71
2.3. Aşırı Sağ, Sağcı Şiddet ve Sağcı Terörizm.....	78
2.3.1. Beyaz Üstünlüğü	82
2.3.2. Nefret Suçları ve Nefret Suçlarının Terörle İlişkisi	87
2.4. Sağcı Şiddet ve Sağcı Terör Ayrımı.....	94
2.4.1. Sağcı Şiddetin Mevcut Durumu	94
2.4.2. Aşırı Sağcı Şiddet Türlerinin Terörden Ziyade Nefret Suçlarıyla İlişkilendirilmesi.....	101
2.4.3. Siyasi Hedef ve Motivasyon	103
2.4.4 Hedef Seçimi.....	105
2.4.5 Saldırganların Özellikleri.....	107
2.4.6. Planlama Fonksiyonu.....	111
2.4.7. Toplumsal Hareket	114
2.5. Aşırı Sağın Sınırları ve Terör Anlayışında Aşırı Sağ ve Aşırı İslamcılar	115
2.5.1. Aşırı Sağcı Şiddet Türlerinin Değerlendirilmesi	116
2.5.2. Aşırı İslamcılar Tarafından Yapılan Saldırıların Değerlendirilmesi	124
3.BÖLÜM: “YALNIZ KURLAR”	132
3.1 <i>Yalnız Kurtlar</i> Kimdir?	135
3.1.1 Lidersiz Direniş	137
3.1.2 <i>Yalnız Kurtlar</i> ve Uyuyan Hücreler	139
3.1.3 <i>Yalnız Kurtlar</i> Ne Kadar Yalnız? İnternet ve <i>Yalnız Kurtlar</i>	140
3.1.4 <i>Yalnız Kurtların</i> Motivasyonları.....	144
3.1.5 Kişisel Ajandalar, Siyasi, İdeolojik ve Dini Motivasyonların Birleştirilmesi.....	147
3.1.6 <i>Yalnız Kurtların</i> Psikolojik Durumları.....	149
3.2. <i>Yalnız Kurt</i> Tipolojileri.....	150

3.2.1. Raffaello Pantucci'nin <i>Yalnız Kurt</i> Tipolojileri	150
3.2.2. Bates'in <i>Yalnız Kurt</i> Tipolojisi	154
4. BÖLÜM: TERÖR OLAYLARI VE TERÖRİSTLER.....	157
4.1. El Kaide ve 11 Eylül Saldırıları	157
4.1.1 11 Eylül Terör Saldırıları	167
4.1.2 Saldırı Ardındaki Motivasyon ve İdeoloji.....	171
4.1.3. Hedef Seçimi.....	186
4.1.4. Planlama	188
4.2. Anders Behring Breivik'in Norveç'teki 22 Temmuz 2011 Saldırıları.....	192
4.2.1. Anders Behring Breivik'in Manifestosunun Analizi	195
4.2.2. Motivasyon ve İdeoloji	215
4.2.3. Hedef Seçimi.....	224
4.2.4. Planlama	229
4.2.5. Anders Behring Breivik'in Radikalleşmesi.....	231
4.2.6. Radikalleşme Modelleri ve Anders Behring Breivik'in Radikalleşmesi.....	243
4.2.6.1. Moghaddam'ın Beş Aşamalı Merdiven Modeli	244
4.2.6.2. Sageman'ın Lidersiz Cihat Modeli.....	251
4.2.6.3 McCauley ve Moskalenko'nun Fikir ve Eylem Radikalleşmesi Modeli.....	253
4.3. Brenton Tarrant- Christchurch Terör Saldırısı.....	258
4.3.1. Brenton Tarrant'ın Manifestonun Analizi	260
4.3.2. Motivasyon ve İdeoloji	271
4.3.3. Hedef Seçimi.....	276
5.3.4. Planlama	279
4.3.5. Brenton Tarrant'ın Radikalleşmesi.....	286
4.3.6. Radikalleşme Modelleri ve Brenton Tarrant'ın Radikalleşmesi	299
4.3.6.1. Moghaddam'ın Merdiven Modeli	299
4.3.6.2. Sageman'ın Lidersiz Cihat Modeli.....	303
4.3.6.3. McCauley ve Moskalenko'nun Fikir ve Eylem Radikalleşmesi Modeli.....	306
4.4. Teröristlerin Karşılaştırılması.....	311
4.4.1. Motivasyon	312
4.4.2. Hedef Seçimi.....	317
4.4.3. Planlama	320
4.4.4. Karşılaştırma Sonuç.....	324
5. BÖLÜM: ÜLKELERİN TERÖRLE MÜCADELE YAKLAŞIMLARI VE TERÖR SALDIRILARIN SİYASİ SONUÇLARI	326
5.1 11. Eylül Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası ABD'nin Terörle Mücadele Politikası.....	326
5.1.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi: Tepkisel Dönem.....	329
5.1.2 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Yaklaşımı	337
5.1.2.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler	341
5.1.2.2. 11 Eylül Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler	345
5.1.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası: Önleyici Dönem.....	354
5.1.3.1. 11 Eylül Saldırısı Sonrası Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler	359
5.1.3.2. 11 Eylül Saldırıları Sonrasında Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler	368
5.2. 11 Eylül Terör Saldırıları ve Kamuoyu	377
5.2.1. Bayrak Altında Toplanma Etkisi	377
5.2.2. Terörle Savaş Yaklaşımı	385
5.2.3. Müslümanlara Yönelik Tutum ve Davranışlar	389
5.2.4. Diğer Ülkelerin ABD'ye Destekleri Hakkında Oluşan Kamuoyu	395

5.2.5. Sivil Hak ve Özgürlükler	396
5.2.6. İşkence.....	407
5.3. Amerikan Başkanlık Seçimlerinde Terör ve Güvenliğin Önemi.....	409
5.3.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi 2000 yılı Başkanlık Seçimleri Başkan Adayları Tartışmalarında Güvenlik ve Teröre Ait Temalar	411
5.3.2. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası 2004 yılı Başkanlık Seçimleri Başkanlık Adayları Tartışmalarında Güvenlik ve Teröre Ait Temalar	417
5.3.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Başkanlık Seçimleri Adayları Tartışma Programlarının Güvenlik ve Teröre Ait Temalar Karşılaştırılması	424
5.4. 22 Temmuz Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Norveç'in Terörle Mücadele Politikası ..	427
5.4.1. 22 Temmuz Terör Saldırıları Öncesi Norveç'in Terörle Mücadele Politikası.....	427
5.4.1.1. 22 Temmuz Terör Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler	433
5.4.1.2. 22 Temmuz Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler	439
5.4.2. 22 Temmuz Terör Saldırıları Sonrası Norveç'in Terörle Mücadele Politikası.....	443
5.4.2.1. 22 Temmuz Saldırısı Sonrası Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler	448
5.4.2.2. 22 Temmuz Saldırıları Sonrası Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler	455
5.5.3. 22 Temmuz Terör Saldırıları ve Kamuoyu.....	460
5.5.3.1. Kısmi Cezalandırma Etkisi.....	460
5.5.3.2. Sivil Hak ve Özgürlükler	479
5.5.3.3. Göçmenlere Yönelik Tutum ve Davranışlar.....	485
5.6. Norveç Seçimlerinde 22 Temmuz Terör Saldırılarının Yeri.....	489
5.7. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Yeni Zelanda'nın Terörle Mücadele Politikası	493
5.7.1. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi İdari Düzenlemeler	493
5.7.1.1. 19 Mart Terör Saldırılarından Öncesi Yapılan Yasal Düzenlemeler.....	498
5.7.3.2. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi İdari Düzenlemeler.....	507
5.7.2. 15 Mart Christchurch Terör Saldırıları Sonrası Terörle Mücadele Yaklaşımı.....	515
5.7.2.1. 15 Mart Terör Saldırısı Sonrası Yapılan Yasal Düzenlemeler.....	522
5.7.2.2. 15 Mart Terör Saldırıları Sonrası İdari Düzenlemeler.....	524
5.8. 15 Mart Terör Saldırıları ve Kamuoyu	530
5.8.1. Kısmi Bayrak Altında Toplanma Etkisi.....	530
5.8.2. Göçmenlere Yönelik Tutum ve Davranışlar.....	540
5.8.3. Sivil Hak ve Özgürlükler	549
5.9. Yeni Zelanda Seçimlerinde Terör ve Güvenliğin Önemi	553
5.9.1. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi 2017 yılı Genel Seçimleri Lider Tartışma Programlarında Güvenlik ve Terör.....	553
5.9.2 15 Mart Terör Saldırıları Sonrası 2020 yılı Genel Seçimleri Lider Tartışma Programlarında Güvenlik ve Terör.....	557
5.9.3. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Genel Seçimleri Tartışma Programlarının Güvenlik ve Terör Konuların Karşılaştırılması.....	560
5.10. Terör Saldırılarının Siyasi Sonuçlarının Karşılaştırılması	561
6. BÖLÜM: SONUÇ VE TARTIŞMA	588
KAYNAKÇA	596

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Tezin Araştırma Tasarımı	23
Tablo 2. Cihatçı Terörizmin Değişkenleri	64
Tablo 3. Yetişkinlerde Ceza Davranışı ve Beyaz Üstün Şiddet	86
Tablo 4. Terör ve Nefret Suçlarının Benzerlik ve Farklılıkları	90
Tablo 5. Olay Türlerinin Yedi STŞ Fail Türlerin Arasındaki Dağılımı	96
Tablo 6. STŞ Saldırıları Frekansları ve Kayıplar	98
Tablo 7. Tüm Olaylar, Fail Türüne ve Şiddet Türüne Göre	99
Tablo 8. Failler ve Şiddet Türlerine Göre Ölümcül Olaylar	100
Tablo 9. EL Kaide ve Önemli Tarihler	163
Tablo 10. Avrupa Ülkelerindeki Müslümanların Nüfus Artış Oranları	204
Tablo 11. Avrupa’da Müslüman Nüfusu, 1955-2090	204
Tablo 12. Avrupa’daki Kadınların Doğurganlık Oranları	205
Tablo 13. Breivik’in Avrupa’nın İslamlaştırılmasını Durdurma Planı	217
Tablo 14. Breivik’in Terör Saldırısı Ardındaki Siyasi Motivasyonları ve Hedef Seçimi	228
Tablo 15. Breivik’in Radikalleşme Süreci	235
Tablo 16. Moghaddam’ın Merdiven Modeli ve Breivik’in Manifestosu Doğrultusunda Radikalleşme Süreci	244
Tablo 17. Sageman’ın Lidersiz Cihat Modeli ve Breivik’in Radikalleşmesi	252
Tablo 18. Brenton Tarrant’ın Christchurch Terör Saldırılarının Ardındaki Motivasyonları	274
Tablo 19. Brenton Tarrant’ın Hedef Seçimi	277
Tablo 20. Moghaddam’ın Merdiven Modeli ve Tarrant’ın Manifestosu Doğrultusunda Radikalleşme Süreci	301
Tablo 21. Sageman’ın Lidersiz Cihat Modeli ve Tarrant’ın Radikalleşmesi	304
Tablo 22. 1969-2000 yılları arasında ABD ve Uluslararası Terörizm	336
Tablo 23. 11 Eylül Öncesi Terörle Mücadelede İdari Düzenlemeler	352
Tablo 24. 11 Eylül Sonrası Terörle Mücadele’de Yasal Düzenlemeler	361
Tablo 25. Amerikan Başkanı Bush’a Verilen Destek	381
Tablo 26. Terörizmle Mücadelede Başarı Hakkında Kamuoyu	384

Tablo 27. 11 Eylül Saldırılarından Sonra Amerikalıların Kendilerini Güvende Hissetme Durumları	384
Tablo 28. Terörle Mücadelede Askeri Müdahaleyi Onaylama Durumu	387
Tablo 29. Amerikan Askeri Operasyonları Hakkında Kamuoyu	389
Tablo 30. Terör Saldırıları Sonrası Endişeli Hissetme Durumu	391
Tablo 31. Müslümanlara Karşı Bakış Açısı	392
Tablo 32. Müslüman Radikallerin Yerli Radikallerle Kıyaslanması	393
Tablo 33. Ulusal ve Uluslararası Terörizmin Tehlike Bağlamında Kıyaslanması	393
Tablo 34. Diğer Ülkelerin Amerikan Terörle Mücadelesine Verdiği Destek Hakkında Kamuoyu Fikri	395
Tablo 35. ABD Terörle Mücadelesine Diğer Ülkelerin Verdiği Destek Oranları	396
Tablo 36. Ulusal Güvenliği Artırma ve Sivil Haklar	398
Tablo 37. Terörle Mücadele ve Sivil Haklar	398
Tablo 38. Vatanseverlik Yasası Hakkındaki Düşünceler	400
Tablo 39. Terörle Mücadele ve Fikir Özgürlüğünün Kapsamı	400
Tablo 40. Terörle Mücadele ve Mahkeme Kararı Olmadan Evlerin Aranması Hakkında Kamuoyu	401
Tablo 41. Terörle Mücadele ve Sivil Hak İhlalleri	401
Tablo 42. Terörle Mücadele ve Sivil Haklar İhlalleri Durumuna Karşı Kamuoyu Görüşleri	404
Tablo 43. Terörle Mücadele ve Sivil Özgürlükler	406
Tablo 44. Terörle Mücadele ve İşkence	408
Tablo 45. Askeri Gücün Kullanılmasını Ulusal Çıkarlarla İlişkilendirme Teması	413
Tablo 46. Enerji Güvenliğine Dayalı Engeller Teması	415
Tablo 47. Çeşitlilik Teması	416
Tablo 48. Tehlikeli Düşman Teması	416
Tablo 49. Ulusal Güvenliği Tehdit eden Engeller Teması	419
Tablo 50. Fedakârlık Teması	420
Tablo 51. George W. Bush'un Zafer Arayışı Teması	422
Tablo 52. Irak'a Yapılan Askeri Müdahaleyi Savunma Teması	423
Tablo 53. Eylül Öncesi ve Sonrası, 2000 ve 2004 Başkanlık Tartışma Programların Güvenlik Konusu Bağlamında Karşılaştırılması	425

Tablo 54. Norveç 1979-2017 Tarihleri Arası Terör Saldırıları	429
Tablo 55. 22 Temmuz Komisyonu Raporu Doğrultusunda Yapılması Planlanan Yasal Düzenlemeler	453
Tablo 56. 22 Temmuz Komisyonu'nun Tespit Ettiği Eksiklikler Doğrultusunda Yapılan İdari Düzenlemeler	458
Tablo 57. İnternet Görüşmesine Göre Nisan-Ağustos Arası Genel Güvende Yaşanan Değişimler	465
Tablo 58. 22 Temmuz Saldırıları Sonrasında Kamusal Güven	466
Tablo 59. 22 Temmuz Terör Eylemleri Sonrasında Norveç'te Korku Kültürü Durumu	467
Tablo 60. Norveç'te Başka Terör Saldırı İhtimali Hakkındaki Görüşler	467
Tablo 61. Norveç'te Yeni Bir Terör Saldırısının Engellenebileceğine Duyulan Güven	467
Tablo 62. Norveç Vatandaşların Terörle Mücadelede Önleme Tedbirine Yönelik Tutumları (2006)	480
Tablo 63. Vatandaşların Terörle Mücadelede Üç Farklı Önleme Tedbirine Yönelik Tutumları (2011)	481
Tablo 64. Toplumsal Güvenlik İçin Bireysel Özgürlüklerin Kısıtlanmasına Destek Verenler	483
Tablo 65. Toplumsal Güvenlik İçin Bireysel Özgürlüklerin Takas Edilmesi	484
Tablo 66. Göçmenlere Yönelik Tutumlar	486
Tablo 67. 22 Temmuz Terör Eylemleri Öncesi ve Sonrasında Göçmenlere Yönelik Tutumlar	487
Tablo 68. Mültecilerin Norveç'e Erişimine Yönelik Tutum	488
Tablo 69. 19 Mart Terör Saldırıları Öncesi Yapılan Yasal Düzenlemeler	500
Tablo 70. Yeni Zelanda'da Genel Güvenlik	535
Tablo 71. Yeni Zelanda'nın Yüzleştiği En Önemli Beş Sorun	538
Tablo 72. Yeni Zelanda'nın Problemleri Karşısında Hükümetin Etkinliği	539
Tablo 73. Yeni Zelanda'da Farklı Dini Gruplara Yönelik Önyargı	546
Tablo 74. Yeni Zelanda'da Farklı Dini Gruplara Yönelik Tehdit Algısı	547
Tablo 75. Terör Saldırılarının Siyasi Sonuçlarının Karşılaştırılması	580
Tablo 76. Terör Saldırılarının Siyasi Etkilerinin Sebepleri	583

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1. Fikir Radikalleşmesi Piramidi	75
Şekil 2. Fikir Radikalleşme Piramidi	77
Şekil 3. El Kaide'nin Dörtlü Yapısı	161
Şekil 4. El Kaide ve Motivasyon	175
Şekil 5. Batı Avrupa'yı Çökertme Projesi	196
Şekil 6. Breivik'in Saldırısı ve Hedefleri	200
Şekil 7. Manifestonun Kodlanmış Bölümlerinden Yaratılan Kelime Bulutu	201
Şekil 8. Müslümanların Demografik Savaşı: Hamile Müslüman Kadın	202
Şekil 9. İslam'ın Kontrolünde olan Batı Medyası	210
Şekil 10. Fikir Radikalleşmesi Piramidi	255
Şekil 11. Şiddet Radikalleşme Piramidi	256
Şekil 12. Brenton Tarrant'ın Etnik İkame ve Beyaz Soykırımı Düşüncesi	265
Şekil 13. Tarrant'ın Terör Eylemlerinde Kullandığı Silah	283
Şekil 14. Tarrant'ın 8chain Gönderisi	294
Şekil 15. Fikir Radikalleşmesi Piramidi	307
Şekil 16. Şiddet Radikalleşme Piramidi	310
Şekil 17. Ulusal Terörizmin Boyutları	330
Şekil 18. 1954-200 Yılları Arasında ABD'de Ulusal Terör Saldırılarının Türleri	331
Şekil 19. Uluslararası Terörizmin İki Boyutu	332
Şekil 20. ABD'de Uluslararası Terörizm	334
Şekil 21. ABD Hükümetinin Anti-Terör Planlama, Koordinasyon ve Politika Organizasyonu	347
Şekil 22. ABD İstihbarat Topluluğu Yapısı	369
Şekil 23. Başkan Bush'un Terörle Mücadele Politikasına Verilen Destek	380
Şekil 24. ABD Hükümetinin Terörle Mücadelede Başarısı	381
Şekil 25. Afganistan'a Karşı Yapılabilecek Askeri Müdahaleye Verilen Destek	387
Şekil 26. Müslümanlara Yönelik Yapılan Saldırıları	394
Şekil 27: Norveç Terörle Mücadele Yasası ve Uluslararası Anlaşmaların Etkisi	435
Şekil 28: Norveç'in Terörle Mücadele Yapısı	440
Şekil 29. Norveç 2009 ve 2013 Genel Seçim Sonuçları	470

Şekil 30. 2006 ve 2011 Yılları Arasında Terörle Mücadele İçin Bireysel Haklarda Yapılabilecek Kısıtlamaları Destekleme Oranlarının Karşılaştırılması	482
Şekil 31. Yeni Zelanda'nın Ulusal Güvenlik Sistemi	508
Şekil 32. Yeni Zelanda'nın Ulusal Güvenlik Sistemi	511
Şekil 33. Yeni Zelanda Kamuoyu Güven Duygusu	536
Şekil 34. ABD, Norveç ve Yeni Zelanda'da Terör Saldırılarının Siyasi Sonuçlarının Benzerlik ve Farklılıkları	582

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında terör saldırılarının siyasi sonuçlarının analiz edilmesi amaçlanmış ve ulusal güvenlik çalışmalarına katkı sunulması hedeflenmiştir. Daha belirgin şekilde, bu çalışma kapsamında, teröristler, devletlerin terörle mücadele yaklaşımları ve terör eylemlerinin siyasi sonuçları karşılaştırmalı siyaset alanı bağlamında ele alınmıştır. Karşılaştırmalı siyaset değişik toplumlar hakkında bilgi elde etmek amacını gerçekleştirmek için kavramsal bir düzeye oluşmak zorundadır (Lane, 2014). Bu çalışmanın üç boyutu bulunmaktadır. Birincisi, üç ülkenin terörle mücadele yaklaşımlarının incelenmesi, ikincisi terör saldırısı gerçekleştiren bir terör örgütü ile iki *yalnız kurdun* ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve üçüncüsü terör saldırısının siyasi sonuçları ile bu sonuçları etkileyen değişkenlerin irdelenmesidir. Böylelikle bu tez çalışması karşılaştırmalı siyaset ve terör/ulusal güvenlik çalışmaları arasına konumlandırılmıştır.

Günümüzde terör saldırıları sadece terör örgütleri tarafından değil dikkat çekici bir şekilde *yalnız kurtlar* olarak adlandırılan, terörizmin kolektif ve örgütlü yapısından farklı olarak bireysel hareket eden kişiler tarafından yapılmaktadır. Bu tez kapsamında *yalnız kurtlar*;

- Terör örgütü mensuplarıyla kıyaslandığında terör eylemlerini bireysel olarak işleyen;
- Herhangi bir hiyerarşi ilişkisine bağlı olmadan gerçekleştirdikleri yasadışı eylemlerde bireysel karar verme mekanizmasına bağlı olarak kendi başlarına plan yapan ve uygulayan;

- Bir terör örgütünün veya bir terörist grubun sadece ideolojik desteğini almakla birlikte stratejik destek ile maddi desteği ve kontrolünden bağımsız olarak hareket eden;
- Sadece bir kişinin siyasi, ideolojik, dini ve diğer sebeplerden dolayı sivil ve askeri hedeflere karşı şiddet içeren yöntemler kullanarak terör saldırıları gerçekleştiren bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Yalnız kurtların büyük bir güvenlik tehdidi haline gelmesi ve terör saldırılarının uluslararası boyut kazanması, bu saldırılarının siyasete olan etkilerini önemli bir çalışma alanı haline getirmektedir. Tez çalışmasının ilgilendiği odak noktası *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının siyasi sonuçlarının terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen saldırılarla karşılaştırılmasıdır. Terör eylemlerinin siyasi sonuçları analiz edilirken, araştırma soruları oluşturulmuş ve cevaplar aranırken İslamcı radikal ve aşırı sağcı terör literatüründen yararlanılmıştır. Tez çalışmasının giriş bölümünde araştırmanın teorik altyapısı, problemi, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi, araştırma soruları ve araştırma metodolojisine yer verilmiştir.

Tez kapsamında oluşturulan araştırma soruları karşılaştırmalı yöntem kullanılarak analiz edilmiştir. Karşılaştırmalı yöntem milletler, şehirler, kurumlar ve politika alanları gibi ampirik olarak gözlemlenebilir fenomenleri sınırlı olan sosyal bilimlerde bir ihtiyaç olarak doğmuştur:

“İlk bakışta tamamen niceliksel nedenlerle yapılmış gibi görünen bu çıkarsama, niteliksel bir yöntem değişikliği içerir: İstatistiksel yöntem esas olarak doğrusal ilişkileri ve eğilimleri geniş bir veri tabanında test ettiğinden, fenomenlerin tek bir doğrusal boyutta tam olarak anlaşılamadığı karmaşık ilişki durumlarına uygun değildir. Aksine karşılaştırmalı yöntem, daha az sayıda vakayla çalıştığı için karmaşık ve doğrusal olmayan yorumların aranmasına izin verir. Bu nedenle, büyük vakalardan az sayıda vakaya geçiş, analizde nicelikten niteliğe geçişi de içerir” (Nissen, 1998:404).

Bu kapsamda bu çalışmada, analizde niteliği artırmak için az sayıda vakanın analizi hedeflenmiştir. Bu tez çalışması kapsamında, terör saldırılarının siyasi sonucunun analiz edilebilmesi için hedef seçimi, saldırıların şok etkisi yarattığı ve terör eylemlerinde kullanılan araç ve yöntemlerle diğer terör saldırılarından ayrıştırılabilen üç terör saldırısı seçilmiştir. Bu çalışmada, terör saldırıları terörün siyasi sonuçları

açısından oldukça fazla argüman sağlayacak bir ülke (ABD) ve bu ülkeyle karşılaştırıldığında siyasi sonuçlar bakımından farklılıklar sunacak iki ülke (Norveç ve Yeni Zelanda) karşılaştırmalı yaklaşımla incelenmiştir. Böylelikle, bu üç ülkenin seçilmesi terör tehdidi yüksek bir ülke ile terör tehdidi düşük iki ülkede meydana gelen terör saldırıların siyasi sonuçlarının karşılaştırılmasına olanak tanımıştır. El Kaide tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde yapılan terör eylemleri (11 Eylül terör saldırıları) sonrasında, ABD’de terörle küresel savaş yaklaşımı tercih edilmiş, iki savaş ve birçok askeri müdahaleye neden olarak önleyici terör yaklaşımı uygulanmıştır. Diğer yandan, Norveç’te Anders Behring Breivik tarafından 22 Temmuz 2011 tarihinde yapılan eş zamanlı terör eylemleri (22 Temmuz terör saldırıları) Norveç’in terörle mücadelede açıklık ve demokrasi yaklaşımını benimsemesiyle sonuçlanmıştır. Yeni Zelanda’da 15 Mart 2019 tarihinde Brenton Tarrant tarafından yapılan terör saldırıları (15 Mart terör saldırıları) terörle mücadelede empati yaklaşımını gündeme getirmiştir. Literatürde çok az çalışma farklı terörle mücadele yaklaşımı geliştiren ülke, saldırgan ve siyasi sonuçları karşılaştırmalı vaka yöntemiyle analiz etmektedir. Ayrıca tez çalışması, bu boşluğu kapatmaya ve literatürde çok fazla çalışılmayan *yalnız kurtların* (Breivik ve Tarrant) terör eylemlerinin siyasi sonuçlarını karşılaştırmalı yaklaşımla analizine odaklanmaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Terör saldırıları toplumsal açıdan çok ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Terör saldırılarının öncelikle saldırılara doğrudan maruz kalanlar üzerinde fiziksel zarara (ölüm ve yaralanmalar) ve psikolojik sorunlara neden olurken, diğer taraftan saldırılara doğrudan maruz kalmayanlar üzerinde ise görülen psikolojik etkileri söz konusu olabilmektedir (Strebel ve Steenbergen, 2018). Terörist saldırıların temel amacı hedef aldığı gruplara zarar vermek değildir, teröristler toplumun genelinde bir korku yaratarak hedefledikleri amaçlara ulaşma çabasıyla toplumsal ilgi çekmek üzere eylemlerini gerçekleştirmektedir. Asıl amaç saldırılara doğrudan maruz kalmayan kişilerin etkilenmesidir. Literatürde, terör saldırılarının politik etkilerinin analiz

edilebilmesi için saldırıların sıklığının, zamanlamasının ve şiddetin dozunun üzerinde durulmaktadır. Saldırıların daha nadir olduğu ve bu nedenle şok etkisinin yüksek olduğu durumlarda (ABD'deki 9/11'teki saldırılarda olduğu gibi), terörle mücadele yeterliliğinin daha fazla olduğu (İsrail'deki olaylarda olduğu gibi) ve terör saldırıları karşısında devlet liderliği tepkisinin daha az tutarlı olduğu (Madrid'deki 11 Mart saldırılarında olduğu gibi) durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilmektedir (Balcells ve Torrats-Espinoza, 2018).

Terör saldırıların siyaset üzerindeki temel etkilerinden birisi siyasi katılımın yükselmesine olan pozitif etkisidir. Bireysel düzeydeki anket verilerine dayanarak yapılan analizler, terör saldırılarının geleneksel olarak siyasete ilgi duymayan, seçimlere katılımı daha az olası olan (merkez ve sol eğilimli) vatandaşları harekete geçirdiğini ve bu seçmenlerin bazılarının muhalefeti desteklemeye sevk ettiğini göstermektedir (Bali, 2007:669). Terörist saldırılar sonrası siyasi katılım artması durumunu Barcells ve Torrats-Espinoza (2018)'da terör saldırılarının aktivasyon etkisi olarak değerlendirmekte ve saldırıların seçime katılımı tetiklediğini savunmaktadırlar. Çalışmalarında, 2004 Madrid terör saldırılarının genel seçimler üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Ankete katılan kişilerin %2 ile %3'ünün seçimlere katılım eğiliminin arttığı görülmüştür. Ayrıca, Bask bölgesi sakinlerinden, bir önceki seçimlerde oy kullanmayanların ve orta sol seçmenlerin, saldırıların mağdurlarının sivil veya politikacılar olması durumunda aktivasyon etkisiyle seçime katılım oranlarının yükseldiği tespit edilmiştir. 2004 Madrid saldırılarına benzer şekilde, 1989-2011 yılları arasında ETA tarafından yapılan (hem ölümcül hem de ölümcül olmayan) terör saldırıların, bireylerin gelecekteki demokratik seçimlere katılma niyetini önemli ölçüde artırmıştır (Barcells ve Torrats-Espinoza, 2008). Terör saldırılarını seçimlere katılım eğilimini etkilediği görülmüştür. Hersh (2013) 11 Eylül saldırılarından doğrudan etkilenen vatandaşlarının seçimlere katılımını önemli ölçüde arttırdığını belirtmektedir ve terör saldırılarının bir tür aktivasyon etkisi meydana getirdiği savını desteklemektedir. 11 Eylül saldırıları sonucunda, saldırıya doğrudan maruz kalanların aileleri ve komşuları parti adaylarının seçim kampanyalarına daha fazla önem vermişlerdir (mitinglere ve tanıtımlara katılma vb.) (Hersh, 2013). Terör eylemlerinin vatandaşların politik katılımı üzerinde pozitif etkisi bulunmaktadır.

Terör saldırılarının doğrudan siyasi katılımı etkilediği yönündeki literatüre ek olarak terör saldırılarının diğer siyasi aktivitelere katılımı arttırdığını destekleyen çalışmalar dikkat çekmektedir. Terör saldırıları siyasi tutumları etkilemektedir. Ancak, parti tercihleriyle siyasi tutumları kısıtlamamak gerekmektedir. Örneğin, terörizm İsraililerin tercihlerini ve tutumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle, Filistin vatandaşları tarafından yapılan saldırılar sonrasında, yerel halkı toprak anlaşmazlıkları konusunda imtiyaz vermeye daha fazla istekli hale getirmektedir. Terör, İsrailileri belli bir noktaya kadar daha uzlaşmacı politikaları desteklemelerine neden olurken saldırılar sonucunda ölü sayılarının arttığı durumlarda, İsraililerin taviz verme konusundaki duruşunu olumsuz etkilemektedir (Gould ve Klor, 2010). Sonuçta terör saldırıları, İsrail vatandaşlarının toprak tavizi verme eğilimini saldırısının şiddetine göre olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Terör saldırıları bazı ideolojik dönüşümlere yol açabilmektedir. 11 Eylül saldırıları sonrasında, terör saldırılarından zarar görenlerin aileleri ve daha az bir ölçüde olsa da komşuları, kendi partilerinin faaliyetlerinde daha fazla yer almış ve siyasi partilere bağlılıkta ortalama bir artış görülmüştür (Hersh, 2013:20962). Öncelikle 9/11 mağdurlarıyla yakın ilişkileri olanların (saldırı da ölen veya yaralananların akrabaları, arkadaşları ve komşuları vb.) saldırı sonrasında siyasi olarak muhafazakâr görüş benimseyecekleri yönünde bir hipotez geliştirilmiştir. 11 Eylül saldırılarına doğrudan maruz kalan 45 terör kurbanıyla yapılan bir çalışmada, kurbanların saldırılarla başa çıkma ve “muhafazakâr değişimleri” araştırılmıştır. Bu çalışmada, Demokratların ve Bağımsızların (Cumhuriyetçiler gibi), 11 Eylül’den sonra muhafazakarlığa yaklaşırken liberalizmden uzaklaşmaya daha yatkın olduğu görülmüştür (Bananno ve Jost, 2006). Diğer taraftan, Hersh (2013) bu durumu ideolojik yoğunlaşma olarak değerlendirmektedir. Terör saldırıları sadece muhafazakâr kesimde aktivasyon etkisine neden olmamaktadır. Muhafazakâr eğilimlerin artmasına alternatif bir hipotez olarak ideolojik yoğunlaşma söz konusu olmaktadır (Hersh, 2013). Bu durumda, muhafazakâr olan veya bu eğilimi taşıyan bireyler terör saldırıları sonrasında daha yoğun hisler yaşamaktadırlar. 11 Eylül gibi olaylar, önceden mevcut siyasi eğilimlerin güçlenmesini etkilemektedir.

2001 ve 2009 yılları arasında, Gazze şeridinden İsrail'e atılan roketlerin seçimler üzerindeki etkisini araştıran Getmansky & Zeitzoff (2014), roket saldırılarının yapıldığı alanlarda yaşayanların, sağ partilere oy verme eğiliminin arttığını göstermektedir. Ayrıca, terör saldırılarına bağlı artan stres ve tehdit düzeyi otoriter politik tutumları etkilemektedir (Ford vd., 2003). Vatandaşlar terör saldırıları sonrasında hükümetlerin uygulamaya koydukları telefon dinlemeleri ve e-maillerin yasadışı kontrolü gibi otoriter uygulamaları daha kolay kabul etmektedirler.

11 Eylül 2001' den bu yana, terör saldırılarının kamuoyu üzerindeki etkisinin araştırılmasına yönelik olarak giderek artan bir ilgi vardır. Terör saldırılarının siyasi değişimler üzerindeki etkisi iki genel eğilim sergilemektedir: “bayrak altında toplanma etkisi” ve “hükümetin cezalandırılması”. Bayrak etrafında toplanma etkisine vurgu yapan Strebel ve Steenbergen (2017:6), saldırılar sonrasında sadece tehdit algısının değişmediğini ayrıca vatandaşların ve siyasi elitlerin siyasi topluma karşı tutumlarının da değiştiğini savunmaktadır. Bazı terör eylemleri sonrasında, siyasi liderler desteklenmekte, halk liderlerin ulusal birlik söylemleri altında toplanmakta ve siyasi liderlere verdikleri desteği yüksek oranda artırmaktadır. Bayrak etrafında toplanma etkisi olarak isimlendirilen bu durum ve görevdeki hükümetin daha fazla desteklenmesine yol açmaktadır. Bu etkinin en keskin örneği, Bush'un 11 Eylül sonrası popülaritesinin %40'tan %90'lara çıkmasıdır (Lambert vd. 2011: 343). Benzer şekilde, Hollanda'da terör saldırılardan önce hükümete duyulan güven %20 civarındayken, saldırı sonrası %40 olmuştur (Lambert vd., 2011). Terör saldırılarını takip eden günlerde büyük gösteriler yapılmakta, saldırılara kurban gidenlerin anısına şarkılar söylenmekte, birliktelik mesajları verilmekte ve yardım kampanyaları başlatılmaktadır. Binlerce insan ellerine ülkelerinin bayraklarını alarak ulusal birlik ve dayanışma görüntüleri vermekte, teröre karşı beraberlik sloganları atmaktadır. Chowanietz (2011:673), 1990 ile 2006 yılları arasında Fransa, Almanya, İspanya, Birleşik Krallık ve ABD'de gerçekleşen 181 terör olayı üzerine istatistiksel bir analizle, bayrak altında toplanma etkisini araştırmıştır. Terör olaylarının tekrarlanmasının, siyasi partilerin terör eylemlerine verdiği yanıtları etkileyen güçlü bir faktör oluşturmaktadır. Bunun sebebi tekrarlanan saldırıların vatandaşlarda kendi sistemlerini korumaları gerektiğine dair bir inanç oluşturmıştır (Chowanietz, 2011).

Bazı terör saldırıları vatandaşların mevcut hükümetlerine olan desteği artırmaları eğilimini yükseltmektedir.

Diğer taraftan, bayrak altında toplanma etkisi yerine, görevdeki hükümetlere verilen desteğinin azaldığı yani cezalandırıldıklarına dair ikinci bir yaklaşım vardır. Montalvo (2011: 1146), Madrid'de 11 Mart 2004 tarihinde gerçekleşen terör saldırılarının, 3 gün sonraki seçim sonuçları üzerindeki şekillendirici etkisini göstermektedir. Seçim öncesi anket verilerini kullanarak saldırıların İspanyol Kongre seçimini doğrudan etkilediği sonucuna varmıştır. Usame Bin Ladin, gönderdiği bir mesajda

“Irak’a karşı uluslararası koalisyonlarda yer alan ülkelere, özellikle İngiltere, İspanya, Avustralya, Polonya, İtalya ve Japonya’ya karşı, ne zaman ve nerede uygun olduğuna inandığımızda misilleme yapma hakkının” (Montalvo, 2011: 1147)

olduğunu belirtmiştir. Saldırıları öncesi Muhafazakâr Parti'den, İspanya hükümeti Başbakanı Jose Maria Aznar, Mart 2003'te Irak Savaşı'nda ABD'ye destek vermiş ve bu hareketiyle, İspanya El Kaide'nin terörist hedefleri listesine girmiştir. Ardından, El Kaideli teröristler tarafından, çeşitli tren istasyonlarında dokuz sırt çantası bırakılarak bombalar patlatılmıştır. Bu saldırılarda 191 kişi hayatını kaybederken, 1.500 kişi yaralanmıştır. Saldırılardan 3 gün sonra, Sosyalist Parti İspanyol Kongre seçimlerini kazanmıştır. Bu olayı daha açık değerlendirebilmek için, Muhafazakâr Parti'nin seçim öncesi anketlerine bakmak faydalı olacaktır. Montalvo (2011)'in de belirttiği gibi bu anketlerde Muhafazakâr Parti'nin oy oranının %42 ile %43 arasında olduğu görülmektedir. Bu durumda, terör saldırıları seçmenlerin siyasi tutumlarını belirlemiştir. Seçimin hemen ardından hükümete gelen Sosyalist Parti, Irak'tan İspanyol birliklerini geri çekmiştir ve ekonomik reformlara yönelmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi Madrid saldırıları cezalandırma etkisinin klasik bir örneği haline gelmiştir. 2004 Madrid terör saldırılarının bayrak altında toplanma etkisinin tam tersini yansıttığını savunan diğer önemli bir akademisyen ise Valentina Bali'dir. Bali (2007) çalışmasında kilit noktalardan birisi olarak saldırıların zamanlamasının ve popüler olmayan dış politika uygulamalarının hükümete karşı gösterilen

tutumdaki etkisinin üzerinde durmaktadır. Bu noktada elitlerin kriz yönetimindeki etkisi ve muhalefetin konumunun öneminin altını çizmek faydalı olacaktır.

Gassebner vd. (2008) çalışmalarında cezalandırma yaklaşımının görevdeki hükümeti olumsuz etkilediğini göstermektedirler. Saldırıların şiddeti bu değişimin hızını ve boyutunu etkilemektedir. Gassebner vd. (2008), saldırıların, hükümetlerin sağladığı en temel kamu hizmetlerinden biri olarak görülen ulusal güvenliğin başarısız yönetilmesi algısının, vatandaşların bu saldırıların başarısız yönetiminden hükümeti sorumlu tutarak cezalandırmalarına yol açtığını savunmaktadırlar. 115 ülkede gerçekleşen 800'den fazla seçimi inceledikleri çalışmalarında, terörizm saldırıları ve hükümetlerin değişimleri arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Terör saldırıları sonucunda, vatandaşlar hükümetlerin uyguladıkları terörle mücadele yöntem ve politikalarına göre değil, kamu hizmeti olarak gördükleri ulusal güvenlikteki zafiyete göre değerlendirme yapmaktadır. Bu yüzden seçmenler terör eylemlerini engellemekte başarısız gördükleri hükümetleri cezalandırmaktadırlar. Bu noktada, terörle mücadele faaliyetlerinin mali kaynakları azaltacağı ve hükümetin yönetim kabiliyetini azaltacağını düşünen halk, bu durumda terör saldırılarının sayısını da hesaba katarak, hükümeti görevden uzaklaştırmayı tercih edebilecektir (Gassebner vd. 2008: 127). Hükümetlerin terör saldırıları öncesindeki ve sonrasındaki yaklaşımları seçmenler üzerinde kamu kaynakları, muhalefetin görüşleri ve yönetim kabiliyeti hesaba katılarak görevdeki hükümete destek vermelerine veya cezalandırmalarını etkilemektedir.

Terör saldırılarının neden olduğu politika değişimlerinin başında göçmen politikaları, güvenlik politikaları ve çokkültürcülük karşıtı politikalar gelmektedir. Bahsi geçen politikalar terörist saldırılar sonrası güvenlik temelli politikalardan etkilenmektedir. Örneğin, göç politikaları özellikle 11 Eylül sonrası dönemde suç ve terörle ilgili konularla birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır ve Avrupa'da da güvenlik ve göç politikaları için bir dönüm noktası oluşturmuştur (Scimeca, 2017). Saldırıları öncesi liberal göç politikası geliştirmeye çalışan Batı ülkeleri, saldırılar sonrası planlarını ters yöne çevirmeye başlamışlardır. Güvenlik ve göç politikaları terörle mücadele politikalarının bir eklemi haline getirilmeye başlanmıştır: Fransa ve Almanya gibi ülkeler, şüpheli teröristlerin izlenmesi amacıyla polis ve istihbarat teşkilatının

yetkilerini genişletmiştir (Rudolph, 2003). Daha katı göç politikaları uygulanmaya başlamış ve göçmen kabulleri zorlaştırılmıştır.

Terör saldırıları sonrası araştırmacılar terörizm faaliyetlerinin kaynağına ve göçmenlerle olan ilişkilerine yoğunlaşmaktadır. Artık terörist saldırılar başka ülkelerin vatandaşları tarafından değil, ülkenin kendi vatandaşları tarafından yapılmaktadır. Keohane (2005:8)'un belirttiği gibi, cihatçılar sadece Ortadoğu'dan gelmemektedir ve Avrupa şehirlerinde doğup büyüyen Avrupalı Müslümanlar yasa dışı örgütlere katılmaktadır. *Newsweek*'de yer alan bir makalede, Avrupa'da ve ABD'de 1993-2004 yılları arasında tutuklanan 373 Müslüman teröristin yüzde 87'sinin göçmen kökenli olduğu ancak yüzde 41'ini vatandaşlık elde edenlerin teşkil ettiğini belirtilmektedir (Aktaran, Keohane 2005:8). Giderek artan yerli terörist sayısına dikkat çeken makale, Avrupa'da yetişen veya sonradan Müslüman olan AB vatandaşlarının da terörist örgütlere katılmaları terörle mücadele yaklaşımını doğrudan etkilemektedir. Sonuçta, bu bakış açısı göçmenlerin ve göç politikalarının, terör saldırıları sonucunda terörle mücadele kapsamına alınan konuların başında gelmesine yol açmaktadır.

Terörizmin güvenlik politikasının bir parçası olması kadar doğal bir şey yoktur, terörizm siyasi amaçlarını gerçekleştirmek üzere hedef olarak devletin bazı unsurlarını kısmen veya tamamen yok etmeye çalışmasından dolayı, güvenlik politikasının bir parçasıdır. Ancak, göçmenliğin güvenlik politikasının merkezinde olması göreceli olarak yeni bir durumdur. 1950'ler ve 1960'larda ucuz emek gücü olarak takdir toplayan göçmenler, yarım asır geçmeden kamu düzenini, kültürel kimliği ve işgücü piyasalarındaki rekabeti kötü etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak güvenlik/ulusal güvenlik ve göçün günümüzde birlikte değerlendirilmesi giderek popülerleşmiştir (Buonfino, 2004). Ülkeler göçü güvenlik altına almak yerine, mevcut göç politikalarını bir terörle mücadele biçimi olarak kullanmayı yeğlemektedirler (Umansky, 2016:2). Terörist saldırılar bireylerin muhtemel olarak, kendilerinin ve tanıdıklarının bu tür saldırılara maruz kalacaklarına dair bir tehdit hissetmelerine neden olmaktadır. Bu durum da terörist saldırılar sonrası ulusal güvenlik ve hükümetlere duyulan güvendedeki değişimleri açıklamaktadır (Chanley, 2002, Lambert vd. 2011). Toplu tehdit algısı göçmen

karşıtı politikaları desteklemenin gerekçelendirilmesine yardımcı olmaktadır. Göçmenler artık ulusal çıkarları tehdit eden unsurlar olarak görülmektedir. Umansky (2016), 11 Eylül sonrası oluşan güvensizlik ortamında, göçün terörle olan ilişkisinden dolayı Batı ülkeleri tarafından bir risk olarak görülmeye başlandığını belirtmektedir ve bu iki olgunun birbirleriyle olan bağlantısını ve ikisi arasında oluşan ilişkiyi incelemiştir. Sonuçta, göçün tam olarak bir güvenlik politikası unsuru olarak ele alındığını söylemek mümkün değildir ancak göçün güvence altına alınamadığı da aşikârdır.

Özellikle siyaset bilimiyle sınırlı kalmayarak psikoloji, psikiyatri gibi birçok alanda terörist saldırıların bireyler ve toplum üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. 11 Eylül saldırılarının etkisinin tehdit algısı bağlamında değerlendirilmesi yaygındır (Marshall, 2007; Lambert vd. 2011). Üstelik terörist saldırılara doğrudan maruz kalınmasa da bireylerin fonksiyonel olarak yakın hissettikleri (dindaşlarına, partililerine, etnik ve kültürel olarak yakın hissetleri gruplar tehdit altındaysa) gruplara yönelik terörist saldırıların bireyler üzerinde ve politik değişimler üzerinde etkisi görülmektedir (Piersh ve McAllister, 2012). Terör eylemleri kamuoyu üzerinde farklı etkiler bırakmakta ve birçok disiplin bu etkileri incelemektedir.

Terörizm bir taraftan vatandaşların bazı politikalara destek vermelerine veya desteklerini geri çekmelerine yol açarken, diğer taraftan daha baskıcı politikaları kabul etme eğilimlerini de etkilemektedir. Barcells ve Torrats-Espinosa (2018:10628)'in de belirttiği gibi,

“Teröristlerin, hükümetleri daha baskıcı politikalara, özgürlüklerin ve hakların sınırlandırılmasına kanalize etmekteki başarıları ve bunun demokrasi açısından olumsuz sonuçlar doğurduğu ve daha genel olarak da devletin meşruiyetinin uzun vadeli bir gerilemesine yol açması” söz konusu olabilir.

Diğer taraftan, demokrasiler kısa vadede baltalanmakla birlikte uzun vadede terörizm karşısında daha fazla işler bir yapı sunmaktadır. ABD’de terör saldırıları ve tehditleri sivil özgürlükler ve güvenlik algısını etkileyerek demokratik ve kişisel özgürlükler hakkındaki bakış açısının dönüşümüne neden olmuştur. ABD hükümeti toplumun güvenliğini sağlama konusunda yeni bir yaklaşım tercih etmiştir. Amerikalıların özgürlükleriyle ilgili bazı kısıtlamaları kabul etmeleri istenmiştir: kişisel eşyaların araştırılması, tutuklama emri yazısı olmadan olası tutuklamalar ve sivil mahkeme

kararı olmadan askeri mahkemeler tarafından yapılacak olası kovuşturma gibi yeni uygulamalar söz konusudur. Davis ve Silver (2004), çalışmalarında Amerikalıların terörist saldırılar sonrası güvende hissedebilmeleri için bahsi geçen konularda tamamen fedakârlık yapmaya hazır olmadıklarını göstermiştir. Dikkat çekici olan kısım ise, Afrika kökenli Amerikalılar ve Latin kökenli Amerikalıların, Beyaz Amerikalılara oranla anayasal hakların daha istekli savunucuları olmalarıdır (Davis ve Silver, 2004:43). Kişisel olarak daha az tehdit altında hissedenler insan hakları kısıtlamalarına daha az meyil etmektedirler. Terörist saldırılar bireysel özgürlüğü kısıtlayıcı şekilde etki etmektedirler, özellikle olaylar sonucunda tehlikede hissetme durumu kamuoyu araştırmalarında genel bir model olarak şöyle çıkmaktadır: tehdit algıları siyasi hoşgörüsüzlük ve daha radikal politikalara destekle doğrusal ilişki içerisindedir (Strebel ve Streenbergen, 2017: 9). Tehlike durumlarında vatandaşlar önceliklerini güvenliğe vermektedir, ancak temel özgürlüklerden kolaylıkla da vazgeçmemektedirler.

Terör eylemleri birçok siyasi sonuç doğurmaktadır. Özellikle, terör eylemlerinin, görevdeki hükümet ve liderlerin terör saldırıları sonrasında popülerliklerinde ve terörle mücadele yaklaşımlarına destek veya cezalandırılma sonucu seçimler üzerinde belirleyici bir rol oynadığı durumlar olmaktadır. Terör eylemleri vatandaşların sandığa gitme eğilimini artırmakta, siyasi tutumlarını ve parti tercihlerini etkileyebilmektedir. Dahası terör saldırıları sonrasında göçmenlere yönelik olumlu/olumsuz davranış değişiklikleri görülmekte ve sivil hak ve özgürlükler ile ulusal güvenlik dengesi arasında bozulmalar yaşanmaktadır.

Çalışmanın Problemi/ Amacı

Terör saldırıları iç politikayı etkilemekle kalmayıp, bölgesel ve uluslararası politikaları da etkilemektedir. Terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının siyasi sonuçları hakkında dikkate değer bir literatür, terör saldırılarının ulusal güvenlik, siyasi katılım ve göçmen politikaları üzerindeki etkisini göz önüne sermektedir. Küresel düzeyde terörizm faaliyetleri beraberinde terörle mücadele hareketlerini getirmiştir. Ülkeler teröre karşı farklı yaklaşımlar geliştirmektedir.

Yasal düzenlemelerin terör saldırıları sonrasında ekseriyetle atılan ilk adımlardan olduğu görülmektedir.

Terör örgütleri tarafından yapılan terör saldırılarının siyasi sonuçları ve politika değişimleri üzerindeki etkileri hakkında dikkat çekici bir literatür bulunmaktadır. Terör saldırılarının kurbanların saldırıya maruz kalma seviyesine göre travma-sonrası stres üzerine etkisi (Hersh, 2013), seçimler üzerindeki etkileri (Montalvo, 2007; Balcells & Torrats-Espinoza, 2018; Gould & Klor, 2010) bayrak altında toplanma etkisi (Strebel ve Steenbergen, 2017; Ford, vd., 2003), görevdeki hükümetleri cezalandırma ve kamu hizmetinin önemi (Bali, 2007) ve muhafazakâr eğilimleri yükseltici etkisi bulunmaktadır (Hersh, 2013; Bonanno & Jost, 2006). Terör eylemleri stres seviyesinin yükselmesine ve otoriter eğilimlerin kabul edilmesine yol açarken (Huddy, vd., 2005), aynı zamanda göçmen politikalarını (Umansky, 2016) ve çokkültürcülük politikalarını (Jakobsson & Blom, 2014) olumsuz etkilemektedir. Diğer taraftan, *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının siyasete etkileri ve politika değişimlerini hangi düzeyde etkilediği konusu literatürde önemli bir boşluğu göstermektedir. Terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen saldırıların siyasi sonuçları hakkında literatürün bize sağladığı bilgilerin yanında *yalnız kurtların* terör eylemlerinin siyasi etkileri hakkında elimizde çok fazla bilgi olmaması bu alanda çalışma gerekliliğini doğurmaktadır. Tek başlarına terör saldırısı düzenleyen *yalnız kurtların* eylemleri neticesinde görevdeki hükümete verilen desteğin nasıl etkilendiği, göçmenlere yönelik tutum ve davranışlardaki değişimler ve sivil hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlamaları kabul etme eğilimi hakkında yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu tez çalışmasıyla, literatürdeki bu boşluğun doldurulması ve terör eylemlerinin siyasi sonuçları hakkındaki literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Terör örgütleri tarafından yapılan saldırıların genel olarak ulusal güvenlik politikalarını etkileyerek siyasi değişimlere ve politika değişimlerine önemli bir derecede etkilemektedir. Diğer taraftan, *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen

terör saldırılarının siyasi değişimler ve politika değişimleri üzerindeki etkisi literatürde önemli bir boşluğu oluşturmaktadır. Bilindiği gibi terör saldırıları siyasi ve sosyal amaçlar gerçekleştirmek için şiddeti bir araç olarak kullanmakta ve topluma korku salarak siyasi toplumu derinden etkilemeyi amaçlamaktadır. Bu tez çalışmasının önemi *yalnız kurt* olgusunun analiz edilerek Türkçe literatüre katkı yapılmasının hedeflenmesi, *yalnız kurtlar* tarafından yapılan terör eylemlerinin siyasi sonuçlarının analiz edilmesi ve ülkelerin terörle mücadele yaklaşımlarının karşılaştırılmasından gelmektedir.

Yalnız kurtlar tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının da artan bir eğilim sergilemesi göz önüne alındığında, bu tür terör saldırıların analiz edilerek yeni güvenlik politikalarının oluşturulması gerekmektedir. *Yalnız kurt* çalışmaları Türkiye’de neredeyse akademik olarak hiç çalışılmamış bir alanı teşekkül etmektedir. Bu doğrultuda, bu tez çalışmasıyla *yalnız kurtların* tarihi gelişimi, çeşitli tanımları, lidersiz direniş (siyasi ve ideolojik amaçları gerçekleştirmek için şiddeti bir araç olarak kullanan ve herhangi bir örgütten bağımsız olarak hareket eden bir birey ve birbirleriyle iyi anlaşılan bir grup) ile karşılaştırılması, uyuyan hücreyle olan farkları, *yalnız kurtların* diğer radikaller ve terör örgütleriyle ilişkileri (ne kadar yalnız olduklarının değerlendirilmesi), saldırganların motivasyonları, saldırıları etkileyen kişisel ajandaları, psikolojik etkenlerin ve alanda öne çıkan *yalnız kurt* tipolojileri incelenmiştir. Türkçe literatüre *yalnız kurt* fenomeni hakkında katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu tez çalışması literatürdeki bu eksikliği gidermesi açısından önem taşımaktadır.

Bu tez çalışmasında *yalnız kurtların* siyasete etkileri analiz edilmiştir. Terör saldırıları ister terör örgütleri ister *yalnız kurtlar* tarafından yapılsın bazı siyasi sonuçlar doğurmaktadır. Uluslararası literatürde *yalnız kurt* terörizmi üzerinde yapılan çalışmalar, *yalnız kurtların* incelenmesi, gruplandırılması ve terör örgütleriyle bağlantıları üzerine yoğunlaşırken, bu tür saldırıların siyasi sonuçlarına dair analizler ve araştırmalar büyük bir eksiklik oluşturmaktadır. Bu yönüyle tez çalışmasıyla bu alanda doldurulması hedeflenen boşluk için bir adım atılmıştır. Terör saldırıları sadece ulusal güvenlik politikalarını etkilemekle kalmayıp göçmen politikası ve seçime katılım gibi çok fazla alan üzerinde şekillendirici rol

oynamaktadır. Liberal demokrasilerin eşitlik ve özgürlük söylemini de etkileyen terör saldırılarının etkilerini daha iyi anlayabilmek için karşılaştırmalı bir çalışma olarak bu tezin bulgularının önemli olduğu düşünülmektedir. *Yalnız kurtların* gerçekleştirdiği saldırıların ulusal güvenlik politikası, çokkültürcülük, göçmen politikası ve seçimler üzerindeki etkisinin tespiti bu yönüyle alana önemli bir katkı sağlayabilecektir. Bu bağlamda, araştırma sonucunda literatürdeki bu boşluğu doldurarak yeni bir bakış açısı sunulabilecektir.

Daha önce belirtildiği gibi, terör eylemleri siyasi karar mekanizmaları ve dış politika dâhil olmak üzere birçok alanı etkilemektedir. Tezden elde edilen bulgular, terör saldırılarının neden olduğu siyasi değişimlerin analiz edilerek ülkelerin güvenlik stratejileriyle ilgili öneri geliştirme imkânı sunabilecektir. Tez kapsamında analiz edilen ABD, Norveç ve Yeni Zelanda terör politikalarının karşılaştırılmasıyla birlikte ülkelerin terörle mücadele politikalarındaki farklılıkları ve benzerlikleri tespit etme imkânı elde edilebilecektir. Araştırmanın bulgularından hareketle, terör saldırılarından mustarip ülkelerin daha etkili terörle mücadele politikaları geliştirilebilmelerine ve yeni güvenlik stratejileri oluşturulabilmesine yardımcı olunabilecektir.

Çalışmanın Araştırma Soruları

Bu tez çalışması boyunca aşağıda belirtilen soruların yanıtları araştırılmıştır:

1) *Yalnız kurtlar* kimdir? *Yalnız kurt* saldırılarının arkasındaki motivasyonlar nelerdir?

2) Terör örgütleri ve *yalnız kurt* terör saldırılarının siyasi değişimlere ve politika değişimlerine ne tür etkisi bulunmaktadır?

a. Terör örgütleri tarafından yapılan terör saldırılarının ulusal güvenlik, seçimler, kamuoyu, sivil hak ve özgürlükler, göçmen ve çokkültürcülük politikaları üzerindeki etkileri nelerdir?

b. *Yalnız kurtlar* tarafından yapılan terör saldırılarının ulusal güvenlik, seçimler, kamuoyu, sivil hak ve özgürlükler, göçmen ve çokkültürcülük politikaları üzerindeki etkileri nelerdir?

c. Terör örgütleri ve *yalnız kurtlar* tarafından yapılan terör eylemlerinin siyasi sonuçları arasında ne tür farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır?

3) Neden bazı terör saldırıları daha fazla siyasi sonuç doğurmaktadır?

Yukarıda belirtilen 3. araştırma sorusunun cevaplandırılabilmesi için dört hipotez geliştirilmiştir:

H1) Siyasi irade terör saldırılarını varoluşsal bir kriz olarak değerlendirilerek terörü siyasallaştırılırsa (liderlerin terörle ilgili konuları seçim kampanyaları sırasında konuşması, tartışması, terörle mücadele politikalarını seçim kampanyalarının önemli bir gündem maddesi haline getirmesi durumunda) terör saldırılarının siyasi sonuçlarının artması beklenmektedir.

H2) Terör eylemleri aşırı İslamcı terör örgütleri tarafından gerçekleştirildiğinde aşırı sağcı *yalnız kurt* terör faaliyetleriyle kıyaslandığında daha fazla siyasi sonuç beklenmektedir.

H3) Terör saldırılarının fazla olduğu ülkelerde terör eylemleri sonrasında daha fazla siyasi sonuç beklenmektedir.

H4) Dini esinli terör eylemlerinin aşırı sağcı terör eylemlerine kıyaslanınca daha fazla siyasi sonuç beklenmektedir.

Tez çalışmasının birinci bölümü araştırma sorularının cevaplandırılması için tercih edilen metodolojinin açıklanmasını içermektedir. Araştırma soruları karşılaştırmalı vaka çalışması yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu yöntem nitel araştırma tekniği aracılığıyla uygulanmış ve terör saldırılarının siyasi sonuçlarının derinlemesine analizini sağlamak üzere farklı değişkenlerin elde edilmesi amaçlanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu bölümde terör, radikalleşme, aşırı sağcı şiddet, aşırı sağcı terör ve radikalleşme modelleri

açıklanarak çeşitli şiddet formları analiz edilmiştir. Temelde, terör saldırılarını diğer şiddet formlarından ayırmak için kullanılacak unsurlar (saldırıları ardındaki siyasi/sosyal/dini/kültürel motivasyonlar, hedef seçimi, saldırganların özellikleri, planlama ve toplumsal hareketlerin varlığı) tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde, *yalnız kurtların* terör eylemleri ve siyasi sonuçları analiz edilmeden önce literatür araştırması yapılmıştır. Dördüncü bölümde, terör örgütü El Kaide ile iki *yalnız kurdun* ve gerçekleştirdikleri terör saldırılarının analizi yapılmıştır. Terör örgütleri ve *yalnız kurtların* saldırıları ardındaki motivasyon ve ideolojileri, hedef seçimleri ve planlamaları incelendiğinde örgütlü ve bireysel terörün birçok açıdan benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir:

- El Kaide ABD seçmenlerini etkileme amacıyla terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Benzer şekilde Breivik Norveçli seçmenleri ve göçmen politikalarına destek veren İşçi Partisi'ni cezalandırmak istemiştir. Diğer taraftan, Yeni Zelanda'da Tarrant, Müslüman göçmenlerin göçle ilgili kararlarını etkilemeye amaçlamıştır.
- Üç terör saldırısı da toplumsal bölünmeyi (Müslümanlar/ Gayri-Müslümanlar ve Beyazlar/Beyaz Olmayanlar arasında) ve toplumsal değişimi talep etmektedir.
- Üç terör saldırısı da toplumsal bölünme ve değişim için demokratik ve barışçıl yollarla sağlanamayacağından dolayı şiddeti bir araç olarak görmüştür.
- Üç terör saldırısı da hedef seçimi, planlama ve uygulama aşamalarında rasyonel hareket eden kişi ve örgüt mensupları tarafından yapılmıştır.
- Üç terör saldırısı da terör eylemlerinden doğrudan zarar görenlerin ötesinde daha geniş kitleleri etkilemeyi amaçlamıştır.
- Üç terör saldırısında şok etkisi yaratacak metot ve yöntemleri kullanılmıştır.

Tez çalışmasının beşinci bölümünde, terör saldırılarının siyasi sonuçları analiz edilmiştir. Terör saldırıları ulusal güvenlik politikalarının, güvenlikle ilgili yasal ve idari mevzuatın genişlemesine yol açmaktadır. ABD'de köklü ve kapsamı geniş yasal idari düzenlemeler yapılırken, Norveç ve Yeni Zelanda'da az ancak etkili yasal

ve idari düzenlemeler yapılmıştır. Böylelikle, terör saldırıları sonrasında, üç ülke içinde yasal mevzuat ve idari yapılanmada değişimler gözlemlenmiştir. Terör saldırıları sonrasında terörle mücadeleyle görevlendirilmiş kurum ve örgütlerin merkezileştirilmesine yönelik yeni idari birim ve pozisyonlar oluşturulmuştur. Terör saldırıları sonrasında, görevde bulunan başkan/başbakanların popülerliği ve terörle mücadele yaklaşımlarına verilen kamuoyu tepkisinde çeşitlilik görülmüştür. ABD Başkan'ının popülerliği artmış ve *bayrak altında toplanma etkisi* yaşanmıştır; Norveç Başbakan'ına verilen destekle kısa süreli bir artış görülmüş ancak daha sonra *kısmi bir cezalandırma etkisi* meydana gelmiştir; Yeni Zelanda Başbakan'ının popülerliğinde bir artış görülmemiş ancak terörle mücadele yaklaşımı kamuoyundan destek almış ve seçimlerde oy oranını yükselterek *kısmi bir bayrak altında toplanma etkisi* görülmüştür.

Terör saldırıları sonrasında, sivil hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını düzenleyen uygulamalara verilen kamuoyu desteği terör eylemlerinden etkilenmiştir. ABD ve Yeni Zelanda'da terör saldırıları sonrasında ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlüklerin daraltılmasına yönelik uygulamalar desteklenirken, Norveç'te bu eğilimde bir azalış görülmüştür. Diğer taraftan, ABD'de terör eylemleri sonrasında göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlarda bir yükseliş görülürken, Norveç ve Yeni Zelanda'da saldırıları takip eden süreçte önce olumlu tutum ve davranışlar sergilenmiş ancak daha sonra eski seviyeye geri dönmüştür. Böylelikle, terör saldırılarının, ulusal güvenlikle ilgili yasal mevzuatın genişletilmesine yol açtığı, idari yapılanmanın merkezileştirme çabalarının artırdığı, seçimler üzerinde rol oynadığı ve göçmenlere yönelik tutumları etkilediği görülmüştür.

Tez çalışmasının son bölümünde, terör saldırılarının siyasi sonuçlarındaki farklılaşmaya neden olabilecek faktörler değerlendirilmiştir. Terör saldırılarının sıklığı, terör saldırıları ardındaki motivasyon, iç/dış düşman ayrımı, teröristlerin örgütlü veya bireysel yapısının terör saldırılarının siyasi sonuçlarını etkileyen değişkenler olduğu görülmüştür. Ancak bu değişkenler, hedef seçimi, planlama, toplumsal hareket açısından benzer olduğu görülen terör saldırılarının siyasi sonuçlarındaki çeşitliliği açıklamada yetersiz olmuştur. Bu değişkenlere ek olarak,

teröristlerin ideolojik kökenleri, liderlerin terör saldırılarını siyasallaştırmaları (seçimlerde terör olayına yer vermeleri ve seçim kampanyalarına dahil etmeleri) ve varoluşsal bir kriz olarak görmeleri terör saldırılarının siyasi sonuçları üzerinde belirleyici rol oynamıştır. Bu tez çalışmasıyla, terör saldırılarının siyasi sonuçlarının tanımlanması, analizi ve açıklanmasına katkı yapılması hedeflemiştir.

1.BÖLÜM: METODOLOJİ

Bu tez çalışmasında karşılaştırmalı vaka çalışması yöntemi uygulanmıştır. ABD, Norveç ve Yeni Zelanda’da gerçekleşen terör eylemlerinden birer tane seçilerek terör saldırılarının failleri ve saldırıların siyasi sonuçları analiz edilmiştir. Şok etkisi yaratan terör saldırılarının siyasi sonuçları arasındaki farklılıkların araştırılması için karşılaştırmalı vaka yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesiyle tezin araştırma sorularının nitel araştırma tekniğiyle analiz edilmesine karar verilmiştir.

Karşılaştırmalı yöntem milletler, şehirler, kurumlar ve politika alanları gibi ampirik olarak gözlemlenebilir fenomenleri sınırlı olan sosyal bilimlerde bir ihtiyaç olarak doğmuştur (Nissen, 1998:404). Vaka çalışması *“tarihsel bir olayın kendisinden ziyade, araştırmacının analiz için seçtiği tarihsel bir olayın iyi tanımlanmış bir yönüdür”* (Bennett, 2004:21). Bennet (2004:19), vaka çalışması yöntemlerinin karşılaştırmalı üstünlüğünü aşağıdaki belirtildiği gibi göstermektedir. Vaka çalışması yöntemleri;

- Yeni veya dahil edilmemiş değişkenlerin ve hipotezlerin belirlenmesi,
- Nedensel mekanizmalara dair çıkarımlar yapabilmeye yardımcı olabilecek ara değişkenleri inceleme olanağı sunması,
- Belirli vakaların tarihsel açıklamalarını geliştirme,
- Yüksek düzeyde yapı geçerliği elde etme,
- Yol bağımlılığı ve çoklu etkileşim etkileri gibi karmaşık ilişkileri modellemek için koşullu genellemeleri kullanma,
- Vaka çalışmalarının tümdengelim ve tümevarımın bir kombinasyonu yoluyla yapabileceği yeni hipotezleri belirleme olanağı vermektedir (Bennett, 2004:19).

Diğer taraftan Bennet (2004:19) vaka çalışması yöntemlerinin dezavantajlarını şöyle belirtmektedir, vaka çalışmaları;

- İstatistiksel çalışmalarla kıyaslandığında vaka seçimi sorunu ve seçim yanlılığı tehlikesini içermektedir.
- Çalışılacak değişkenlerin ve vakaların sayısının seçiminde cimrilik ve zenginlik arasında gerilim yaşanmaktadır.

- Ayrıca, vaka çalışması bulguları genellikle koşulludur ve yalnızca belirli koşullar altında çalışılan vaka türünün ötesine genelleştirilebilmektedir.

Bennet (2004)'ün belirttiği gibi vaka çalışmaları birçok değişkenin göz önüne alınmasına, özerk durumlar için farklı değişkenlerin hesaba katılmasına ve değişkenler arasındaki ilişkin büyük oranda tespit edilmesine olanak tanımaktadır. Vaka çalışmalarının vaka seçiminde yanlılık ve genellenebilirlik problemleri göz ardı edilmemelidir. Karşılaştırmalı vaka yöntemi terör saldırılarının siyasi sonuçlarının analiz edilmesini çeşitli açılardan desteklemiştir. Karşılaştırmalı yöntem vakaların ayrıntılı analizine ve çeşitli faktörlerin/değişkenlerin incelenmesine olanak tanımaktadır (Nissen, 1998:404). Bu doğrultuda, tez çalışmasında terör saldırılarının siyasi sonuçlarını etkileyebilecek birçok değişkeninin hesaba katılmasına yardımcı olacağı için vaka çalışması yöntemi seçilmiştir. Vaka çalışması yöntemiyle terör saldırılarının siyasi sonuçlarına etki edebilecek çeşitli faktörlerin elde edilmesi ve nedensel ilişki kurulmasına odaklanılmıştır. Ayrıca, vaka seçiminde yanlılık ve genellenebilirlik problemini azaltmak amacıyla birkaç vakayı (küçük-N)¹ içeren karşılaştırmalı yöntem uygulanmıştır.

“Vakaların seçiminde anahtar soru, kaç tane olması gerektiğidir, bu bağlamda tek vaka, birkaç vaka ve bir çok vaka olmak üzere üç ana seçenek vardır. Bir çok vakanın niceliksel göstergelerinin istatistiksel teknikler kullanarak karşılaştırılması genellikle “büyük-N” karşılaştırması ve geleneksel olarak karşılaştırmalı yöntemle özdeşleştirilen birkaç gözleme sahip vakanın niteliksel özelliklerinin karşılaştırılması ‘küçük-N’ karşılaştırması olarak adlandırılır” (Eldem, 2020:46).

Birkaç vaka Küçük-N yönteminin seçilmesi nedensel süreçlerin analizini kolaylaştırmış, derinlemesine analiz imkânı tanımış ve kavramsal derinlik sağlanmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, bu tez çalışmasında, birkaç vakanın incelenmesi, nedensellik ilişkisinin kurulmasında farklı değişkenlerin tespit edilmesine ve makro analiz yapılmasına imkân tanımıştır. Diğer taraftan, bu yöntem çalışmanın genellenebilirliğini sınırlamış ve örneklem seçiminde yanlılık sorununu

¹ “Küçük-N çalışmaları olarak da adlandırılan birkaç vaka analizi genellikle, karşılaştırma için iki veya daha fazla vakanın kasıtlı ve sistematik olarak seçilerek derinlemesine karşılaştırılmasını içerir (Landman, 2008: 27; Hague vd., 2016). Bu yöntemin tanımlayıcı özelliği, olası vakalar evreninden birkaç vakanın sistematik ve kasıtlı seçimi ile anahtar değişkenlerin kontrolünün sağlanmasıdır.” (Eldem, 2020:49)

gündeme getirmiştir. Bu tez çalışmasında, kasıtlı örneklem seçimi terör eylemlerinin siyasi sonuçlarını analiz edilmesini doğrudan etkilemiştir.

ABD’de El Kaide tarafından 11 Eylül 2001 yılında gerçekleştirilen terör saldırıları ve El Kaide terör örgütü analiz edilmek üzere tercih edilmiştir. Bu saldırılar tez boyunca 11 Eylül terör saldırıları olarak yer almıştır. 11 Eylül terör saldırıları terör ve güvenlikle ilgili literatür çalışmalarında oldukça fazla çalışılan terör eylemlerinden birisidir. Bu yüzden, 11 Eylül terör saldırılarının siyasi sonuçlarının diğer ülkelerde gerçekleşen terör saldırılarıyla karşılaştırmasında zengin bir içerik sunacağı için tercih edilmiştir. Ayrıca, 11 Eylül saldırıları;

- Terör örgütleri tarafından gerçekleşen terör eylemlerinin siyasi sonuçlarının analizine,
- Saldırıları sonrası tercih edilen terörle küresel savaş yaklaşımının analizine,
- Aşırı İslamcı bir terör örgütü tarafından terör saldırılarının siyasi sonuçlarının analizine olanak tanımasından dolayı tercih edilmiştir.

Diğer taraftan, Norveç’te 22 Temmuz 2011 yılında gerçekleştirilen ve 22 Temmuz terör saldırıları olarak anılan terör eylemlerinin tercih edilmesinde çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında, II. Dünya Savaşı’ndan sonra İskandinav ülkelerinde gerçekleşen en kanlı eylemleri olması gelmektedir. Ayrıca, 22 Temmuz saldırıları;

- Ekonomik refah seviyesi yüksek bir toplumda terörün siyasi sonuçlarının neler olabileceğinin,
- Dünyanın en güvenilir ülkelerinden birisi olan bir ülkede beklenmedik bir terör saldırısının siyasi sonuçlarını,
- Çokkültürcülük, cinsiyetçi ve göçmen karşıtı bir terör saldırısının siyasi sonuçlarının neler olabileceğinin,
- İslam karşıtı terör saldırılarının ne tür siyasi sonuçlar doğurabileceğinin,
- Sağcı aşırıçılık kaynaklı terörün siyasi sonuçlarının ve
- Herhangi bir terör örgütüyle ilişkisi olmayan bireylerin işlediği terör suçlarının siyasi suçlarının analiz edilmesine imkân tanıyabileceği için seçilmiştir.

Yeni Zelanda’da 15 Mart 2019 tarihinde meydana gelen terör eylemleri seçilmesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Demokratik ülkelerin terörle mücadele politikaları birbirlerinden etkilenmekte ancak farklı prosedürler sonucunda geliştirilmektedir. Yeni Zelanda terör saldırıları sonrasında kamuoyu onayını bekleyen ve sivil özgürlüklerin kısıtlanmasından ziyade kapsayıcı politikalarının geliştirildiği bir model benimserken, ABD gibi ülkelerde bu durum böyle olmamıştır. Dolayısıyla karşılaştırma açısından Yeni Zelanda yeni fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca, 15 Mart terör saldırıları olarak ifade edilen bu terör eylemlerinin analiz için tercih edilmesinde;

- Aşırı sağcı terörün siyasi sonuçlarının anlaşılması ve analiz edilmesine olanak tanınması,
- Aşırı sağcı *yalnız kurt* tarafından yapılan terör saldırılarının analizine imkan vermesi,
- Yeni Zelanda gibi terör saldırısının çok fazla olmadığı izole bir ada ülkesinde meydana gelen terör eylemlerinin siyasi sonuçlarının dikkat çekici olabileceği,
- Yeni Zelanda Başbakanı Jacinda Ardern’in terör eylemleri sonrasındaki terörle mücadele yaklaşımının empatiye dayalı olmasının, terörle mücadelede farklı yaklaşımların terör saldırılarının siyasi sonuçlarına etkisinin analizine imkân vermesinden dolayı tercih edilmiştir.

15 Mart terör saldırılarının, tez yazıldığı dönemde, saldırıya bu kadar yakın olması terör saldırılarının orta ve uzun dönemli etkisinin analizine imkân vermemiştir.

Analitik tümevarım yöntemi uygulamaya elverişli ve teorik açıklama oluşturulmasına yardımcı olabilecek vakalar seçilmesi amaçlanmıştır. Tercih edilen vakalardan hareketle genel bir teorinin geliştirilmesine katkı sunulması hedeflenmiştir. Karşılaştırmalı vaka çalışması araştırma düzeninin sağlanması için Kaarbo ve Beasley (1999):

- Karşılaştırmaya odaklı araştırma soruları belirlenmesi,
- Literatürden yararlanarak değişkenler tanımlanması,
- Vaka seçimleri gerçekleştirilmesi,
- Değişkenlerin analize hazır hale getirilmesi,

- Değişkenlerle kod yazılması (değişkenleri içeren kod kitabı hazırlanması),
- Teori oluşturmak için karşılaştırma ve çıkarıma dayalı altı adıma dayalı bir araştırma deseni oluşturmuştur (Kaarbo & Beasley, 1999:376-387).

Bu doğrultuda, tez çalışmasının araştırma deseni Tablo 1’de belirtildiği gibi tasarlanmıştır. Öncelikle araştırma soruları belirlenmiş ve literatürden yararlanarak değişkenler belirlenmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Tezin Araştırma Tasarımı

Araştırma Tasarımı				
Temel Sorusu	Araştırma	Terör Saldırıların Siyasi Sonuçları Nedir?		
		Cihatçı Terör	Aşırı Sağcı Terör	Aşırı Sağcı Terör
Ülkeler		ABD	Norveç	Yeni Zelanda
Ortak Başlangıç Noktası		Şok Etkisi Yaratın Eş Zamanlı Terör Saldırıları	Şok Etkisi Yaratın Eş Zamanlı Terör Saldırıları	Şok Etkisi Yaratın Eş Zamanlı Terör Saldırıları
Ana Siyasi Sonuç (Bağımlı Değişkenler)		Bayrak Altında Toplanma	Kısmi Cezalandırma	Kısmi Bayrak Altında Toplanma
		Köklü yasal ve idari düzenlemeler	Kapsamı dar yasal ve idari düzenlemeler	Kapsamı dar yasal ve idari düzenlemeler
		Göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar	Göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar	Göçmenlere yönelik olumlu tutum ve davranışlar
		Sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemeleri kabul eğiliminde artış	Sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemeleri kabul eğiliminde azalma	Sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemeleri kabul eğiliminde artış
Ana Değişkenler (Bağımsız Değişkenler)				
Terör Saldırıların Sayısı ve Sıklığı		Çok fazla terör saldırısı gerçekleşmiştir.	Terör saldırısı çok az gerçekleşmiştir.	Terör saldırısı çok az gerçekleşmiştir.
Terör Saldırıları Ardındaki Motivasyon		Aşırı İslamcı ideoloji	Aşırı sağcı ideoloji	Aşırı sağcı ideoloji
Örgütlü Yapı/Bireysel		Terör örgütü tarafından terör saldırısı gerçekleştirilmiştir.	<i>Yalnız kurt</i> tarafından terör saldırısı gerçekleştirilmiştir.	<i>Yalnız kurt</i> tarafından terör saldırısı gerçekleştirilmiştir.
İç /Dış Düşman		Merkezi yapılanması yabancı bir ülkede bulunan dış düşman.	Kendi ülkesinde terör saldırısı gerçekleştiren iç düşman.	Komşu ülkede terör saldırısı gerçekleştiren iç düşman (batılı bir düşman).
Terör Saldırıların Varoluşsal Bir Kriz Olarak Değerlendirme		Terör saldırıları siyasallaştırılmıştır.	Terör saldırıları siyasallaştırılmamıştır.	Terör saldırıları siyasallaştırılmamıştır.

Kaynak: Eldem (2020:53)’te yer alan OBST’nın açıklandığı tablodan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tez kapsamında terör saldırılarının siyasi sonuçlarının (bağımlı değişken) analizi hedeflenmiştir. Terör saldırılarının sıklığı ve sayısı, terör saldırıları ardındaki motivasyonlar, örgütsel ve bireysel düzeyin etkisi ve siyasi liderlerin terör saldırılarını varoluşsal bir kriz olarak değerlendirmeleri durumları (bağımsız değişkenler) irdelenerek üç ülkede gerçekleşen terör saldırılarının siyasi sonuçları analiz edilmiştir.

Öncelikli olarak terör saldırıların siyasi sonuçlarının tespit edilmesi için literatüre dayalı nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Terör saldırılarını gerçekleştiren terör örgütü ve *yalnız kurtlar* incelenerek terör olgusu ve teröristlerin analizi hedeflenmiştir. Daha sonra terörün siyasi sonuçları tespit edilmiştir. Son olarak, terör saldırılarının siyasi sonuçları karşılaştırılmış, farklı ve benzer siyasi sonuçlara neyin neden olduğu analiz edilmiştir. Bu amaçla, tez çalışmasında ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

“Karşılaştırmacının, büyük oranda karşılaştırmalı çalışmaların üzerine kurulduğu zorunlu temeli oluşturan birincil araştırmaları yapmaya ne zamanı ne de uygun yeteneği vardır. Bunun yerine, karşılaştırmacı, karşılaştırmalı çözümlemenin mantığına ve kuram düşüncelere göre önemli görülen konularla uğraşan uzmanların yayınlarını aramaya ve sistematik bir biçimde incelemeye yoğunlaşmalıdır.” (Skocpol, 2004:17).

Bu doğrultuda, 11 Eylül terör saldırıları 22 Temmuz terör saldırıları ve 15 Mart terör saldırılarının seçimler, göçmenlere yönelik tutum ile davranışlar ve sivil hak ve özgürlükler üzerindeki etkileri ikincil kaynaklardan yararlanarak analiz edilmiştir. Öncelikle, bu tez çalışmasında, ABD, Norveç ve Yeni Zelanda’da terör eylemleri sonrasında terörle mücadele kapsamında yapılan yasal ve idari düzenlemeler analiz edilmiştir. Daha sonra, terör saldırılarının ardından görevdeki başkana verilen destek ve başkanın/başbakanların terörle mücadele politikaları verilen desteği ölçmeye yönelik yapılan kamuoyu anket çalışmalarındaki verilere yer verilmiştir. Terör eylemleri sonrasında göçmenlere (özellikle Müslüman göçmenlere) yönelik tutum ve davranışlardaki değişimi, ulusal güvenliğin sağlanması için vatandaşların sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemeleri kabul eğilimlerini analiz etmek için yapılan anket çalışmalarından elde edilen verilere yer verilmiştir.

11 Eylöl terör saldırıları ve 15 Mart terör saldırıları sonrasında parti liderlerinin katıldığı seçim tartışma programları” içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Lider tartışmalarında, siyasi liderler seçim kampanyalarındaki yol haritalarını açıklamaktadır (Larsson, 2015:462). Liderlerin seçmenlere hitap ettikleri son platformlardan birisi olması dolayısıyla lider tartışma programları seçim kampanyalarına dair önemli bir özet niteliği taşıdığı için analiz edilmiştir. ABD’de olduğu gibi Yeni Zelanda’da genel seçimler öncesi seçim anketlerinde en önde giden iki siyasi parti liderinin seçim vaatleri ve projeleri hakkında konuştukları tartışma programları yapılmaktadır. Bu tartışmalar geleneksel olarak liderlerin hazırlık yaptıkları ve rakipleriyle doğrudan karşılaştıkları bir platform görevi üstlenmektedir (Cooke, 2017). Seçim çalışmaları ardından seçmenler sandığı gitmeden hemen önceki haftada gerçekleşen bu organizasyonlarda, liderler seçmenlere son kez ulaşarak temel politikalarını kendilerine yöneltilen sorular doğrultusunda açıklama şansı bulmaktadırlar. Böylelikle, bu tartışmaların analizi siyasi partilerin seçim kampanyaları hakkında aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. Bu doğrultuda, terör saldırıları öncesi ve sonrasında siyasi liderlerin katıldıkları lider tartışma programları analiz edilmiştir.

2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE: TERÖR

Terörün son dönemdeki analizleri daha çok 11 Eylül saldırılarından sonra radikalleşme süreçleri, saldırıların ardındaki motivasyonlar, ideolojik inançlar, suçluların karakteristik özellikleri ve dini inançları üzerine yapılmaktadır. Radikalleşme çalışmaları özellikle merdiven metaforu (Moghaddam, 2005), beş aşamalı psikolojik koşullandırma (Stahelski, 2005), dört aşamalı model (Wiktorowicz, 2004,2005, 2006), sosyal bağlara dayalı bir grup adam modeli (Sageman, 2005, 2005), fikir ve eylem ayrımına dayalı model (McCauley ve Maskalenko, 2007, 2008, 2017) gibi birkaç evreli modeller aracılığıyla şiddet kullanımına neden olan süreçlerin analizine dayanmaktadır. Terör çalışmalarının merkezinde olan önemli bir diğer husus ise terör saldırılarını motive edecek bir ideolojik inancın varlığı (Neumann, 2013; Hafez ve Mullins, 2015) ve bir ideolojik dönüşümün neden olabileceği (Porter ve Kebbell, 2011; Helfstein, 2012), diğer taraftan terör saldırıları için güçlü ideolojik dönüşümlerden ziyade sosyal protestolarla/ hareketlerin devletle olan ilişkisinin dinamikleri (Porta ve LaFree, 2011) ve radikal fikirler geliştirmeden şiddete başvurulabileceği durumu da savunulmaktadır (Winter ve Feixas, 2019). Ayrıca, terör çalışmaları suçluların karakteristik özellikleri (Gill vd., 2014), sosyo-ekonomik durumları (Sageman, 2004) ve ruh sağlıkları bağlamında ele alınmaktadır. Ayrıca, terör ve radikalleşme sürecini inceleyen çalışmaların büyük çoğunluğu İslamcı şiddet dalgasına ağırlık vermektedir (Bokhari, vd. 2006; Bakker 2006; Gartenstein-Ross ve Grossman, 2009; Silber ve Bhatt, 2007; Sageman, 2005, 2005, Madmiaz ve Ponsot, 2014). Son olarak, aşırı sağ ideolojilerden etkilenecek şiddete başvuran beyaz üstünlükçüler ve Neo-Nazi taraftarları gibi aşırı sağcı şiddet yanlılarının gerçekleştirdiği saldırılar giderek artan bir şekilde siyasi şiddet formları arasında nefret suçları (Krueger ve Maskalenko, 2003; Mills vd., 2015) ve sağcı şiddet veya terörizm (Ravndal, 2016; Enstad, 2018) kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır.

1993 yılında, 11 Eylül saldırılarından 8 yıl önce, Dünya Ticaret Merkezi'nde bomba yüklü bir kamyonet ve patlayıcı düzeneğiyle saldırı gerçekleştirilmiştir. El Kaide'nin gerçekleştirdiği bu saldırı, yabancı örgütlerin başka ülkelerde gerçekleştirdiği terör saldırısının klasik örneği haline gelmiştir. 1995 yılında Ortodoks Yahudi Yigal Amir İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin'e suikast düzenlemiş, saldırgan dini motivasyonlu terör saldırısı olarak cezalandırılmıştır. Aynı yıl, Amerikan Hristiyan Vatanseverlik hareketinin üyesi olan ve Oklahoma City bombacısı olarak anılan Alfred P. Murrah, Federal Ofis Binası'nı bombalamıştır. Saldırı Körfez Savaşı'nda gazi olan Timothy McVeigh ve onun suç ortağı Terry Nicolas'la birlikte gerçekleştirmiştir. ABD'nin en kanlı saldırısı olarak anılan bu saldırı sonucunda 168 kişi hayatını kaybetmiş ve 680 kişi yaralanmıştır. Saldırı ABD'de sağcı terörizm olarak değerlendirilmiştir.

1998 yılında, ABD'nin Colorado eyaletindeki bir kayak merkezine saldırı düzenlenmiştir. Merkez yakılıp yıkılmış ve saldırı 24 milyon dolar zarara neden olmuştur. Saldırı arkasındaki eko-teröristlerin, daha önceden üniversiteler, hükümet binaları, otomobil bayileri ve yeni evler de dahil olmak üzere ülke çapında diğer birçok sembolik yapıyı sabote eden kişiler olduğu ortaya çıkmıştır (FBI, 2020). 2000 yılında, Yemen, Aden'de ABD donanmasına ait savaş gemisi yakıt ikmali yaparken El Kaide örgütü üyelerince küçük bir tekneyle gerçekleştirilen saldırı sonucunda 17 Amerikan askeri ölmüş ve terör saldırıları ana kıta dışındaki hedeflere yönelmiştir (FBI, 2020a). 11 Eylül 2001 yılında, İkiz Kulelere yapılan terör saldırısı terörizmin ne kadar planlı ve kanlı olabileceğini ve teknolojik gelişmelerin terörizm açısından ne kadar büyük bir fark yaratabileceğini göstermiştir.

Norveç'te 22 Temmuz 2011'de Anders Breivik, İşçi Partisi'nin çokkültürcülük politikasını eleştirmiş ve bu politikanın durdurulması amacıyla biri bombalı biri silahlı olmak üzere iki saldırı gerçekleştirmiştir. Breivik manifestosunda açık bir şekilde Arap ve Müslüman düşmanlığını belirterek, saldırılarını siyasi amaçları gerçekleştirmek üzere hayata geçirmiştir. 27 Ekim 2018'de ABD'de, Pittsburg'taki Hayat Ağacı Sinagogu'nda aşırı sağcılar tarafından düzenlenen Yahudi karşıtı saldırılar sonucunda 11 kişi hayata gözlerini yumarken 7 kişi yaralanmıştır. 6 Kasım 2018'de Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron'u öldürme planı yapan 6 kişiden oluşan aşırı sağcı bir grup yakalanmıştır ve terör saldırısı gerçekleştirme

teşebbüsünden tutuklanmıştır. 2015 Haziran bir suçlu olarak medyada çok az yer alan bir saldırı hazırlığı gerçekleşmiştir. Şans eseri, rutin polis devriyesindeki polisler kaçak içki olayından şüphelenerek bir aracı durdurmuştur, daha sonra zanlının evi aranmıştır ve patlayıcı maddelerle beyaz ırkçı propagandası yayınları bulunmuştur. Saldırgan toplumu dikkatsizce tehlikeye atma suçundan yargılanmıştır (Gardell, 2018:806). 2008-2009 arasında “*Death Squad*” grubunu oluşturan 4 fail, 6 Roman kökenli kişiyi öldürmekten ve silah hırsızlığından yakalanmıştır ancak bu saldırı terör saldırısı olarak değerlendirilmemiştir (Mares, 2018). Bu saldırıları diğer siyasi şiddet formlarından ayıran ve bazılarının terör saldırısı olarak değerlendirilirken diğerlerinin farklı şiddet formları olarak değerlendirilmesini sağlayan özellikler terörün hangi tanımının dikkate alındığına göre değişmektedir.

Terörün tanımını yapmak hem akademisyenler hem de politika yapıcıları açısından zor bir görevdir ve tanımsal sorunlar terör çalışmalarının merkezindedir (Richards, 2013; Silke, 2004). Terimin üzerinde anlaşılmış evrensel bir tanımının bulunmayışı kavramsal olarak terörün neyi ifade ettiğini anlamayı zorlaştırmaktadır. Silke (2004), 1990-99 döneminde yayınlanan 490 makaleyi inceleyen analizinde, bu çalışmalarının sadece 8 tanesinde (%1,6) kavramsal olarak konunun ele alındığını belirtmektedir. Terörün kavramsal içeriği hakkında bir fikir birliğin sağlanamaması terörle nefret suçu, ırkçı suçlar ve aşırıcılık gibi diğer siyasi şiddet türleri arasındaki ayrımı bulanıklaştırmakta ve farklı kişiler tarafından işlenen aynı suçların farklı şiddet türleri kapsamında değerlendirilmesine neden olmaktadır.

2.1 Terörün Unsurları

Terörün akademik olarak üzerinde anlaşılmış bir tanımı bulunmaması sosyal bilimciler açısından şaşırtıcı bir durum değildir. Latince “korkutmak, ürkütmek veya sindirmek” anlamlarına gelen “terrere” kelimesinden türeyen (Ersoy, 2018:149) terörün, ilgili akademik çalışmalarda bazen klasik tanımlarına yer verilmekte ve terörizmin farklı unsurları içeren birçok tanımı yapılmaktadır. Terörün unsurları:

- Şiddet kullanımı veya şiddet kullanmaya dair tehdit,

- Saldırıların ideolojik veya siyasi bir motivasyonla gerçekleştirilmesi,
- Saldırılarla hedef alınan kitlenin ötesinde büyük bir kitleyi etkilemenin amaçlaması olarak formüle edilebilir.

Terörün unsurlarının başında şiddet kullanımını veya kullanmaya dair tehdit gelmektedir. Bu doğrultta, Hoffman, terörizm kavramını belirli politik bir amaca ulaşma amacıyla şiddet veya tehdit kullanımı olarak tanımlamaktadır (Aktaran, Umansky, 2016:4). Diğer taraftan, şiddet kullanımı veya kullanma tehdidi diğer siyasi şiddet türlerinde de mevcut bir unsurdur. Terörizmin unsurları genellikle saiki gösteren ideoloji, failin üyesi olduğu örgüt ve hareketi gösteren şiddet olarak gösterilmektedir (Şen, 2015:26). Terörizmin klasik unsurları özellikle bireysel olarak terör suçu işleyenlerin gündemi daha fazla işgal etmesi ve bazı saldırganların ideolojik bir dönüşüm yaşamadan terör saldırıları gerçekleştirmesi sonucunda sorgulanır hale gelmiştir. Terörün kavramsal olarak farkı onun bu şiddet tehdidiyle beraber ihtiva ettiği diğer unsurlarda kendisini göstermektedir.

“Terör devlet dışı aktörler tarafından şiddet eylemleri gerçekleştirme veya şiddet kullanma tehditleri olarak tanımlanır; bu eylemler veya tehditler politik olarak motive edilir ve korkuyu hedefin ötesinde bir nüfusa yaymayı amaçlamaktadır (Schmid & Jongman, 1988 Aktaran, Blessing & Roberts, 2018:2).

Terörizm hem bir mesaj içermekte ve bu mesajı çok geniş bir kitleye ulaştırmayı hedeflemektedir. Terör kavramının benzer bir tanımını yapan Richards’a (2013:24) göre terör *“birincil kurbanların ötesinde psikolojik bir etki yaratmak ya da siyasi bir güce saldırı hedefleyerek şiddet kullanılması veya kullanılmasına dair tehdittir”*. Bu durumda, geniş bir psikolojik etki yaratma saiki yoksa terörizm yoktur. Terör saldırılarında kullanılan yöntemlere değil, bu yöntemlerin hangi amaçla seçildiğine odaklanmak gerekmektedir. Silahlı bir saldırı terör saldırısı olabileceği gibi bir intikam saldırısı da olabilir. Bu noktada, terörizmin tanımının içermesi gereken diğer unsurlara odaklanılmalıdır. Schmid ve Youngman bu unsurların, *“Politik Terörizm”* kitabında, alanlarında önde gelen 109 akademisyenin çalışmasını inceleyerek:

- Şiddet ve kuvvet kullanımı (tanımların%83,5'inde ortaya çıkmıştır);
- Politik amaçlar (%65);
- Korkuya vurgu (%51);
- Tehditler (%47);

- Psikolojik etkiler ve beklenen reaksiyonlar (%41,5);
- Hedefler ve mağdurlar arasındaki tutarsızlık (%37,5);
- Kasıtlı, planlı, sistematik ve organize eylem (%32);
- Savaş yöntemleri, strateji ve taktiklere (%30,5) dayanmakta olduğunu vurgulamaktadır (Aktaran, Ganor, 2010).

Son kırk yılın akademik literatüründe, terörün özünün ne olduğu konusunda genel bir fikir birliği ortaya çıkmaktadır. Hedef seçilen kurbanlara yönelik şiddet veya şiddete yönelik tehdit, sadece hedefi kapsıyorsa bu saldırı terör saldırısı olmayacaktır, hedef seçilen grubun ötesini etkileme ve psikolojik etki yaratma amacı taşıdığı durumlarda terörizmden bahsedilebilecektir. Bu tür saldırıları şiddetin diğer türlerinden ayıran, saldırıların arkasındaki amaç ve hedeflerin seçimidir. Bu durumda, terörizmi diğer şiddet türlerinden ayıran unsurlar, şiddet kullanımı veya kullanma tehdidi, hedef seçimi, psikolojik etki yaratabilecek ve sembolik olarak geniş bir kitleyi etkileme güdüsü ve siyasi veya sosyal amaçları gerçekleştirme olarak özetlenebilir.

2.2. Terör Nedir?

Bir şiddet türü olarak terör, *“bireyler, gruplar veya devlet destekli ajanlar tarafından yürütülen ve bir nüfusun karar verme sürecini etkilemek ve davranışı değiştirmek amacıyla terör ve yardım alma duygusu aşılamaı amaçlayan, politik olarak motive edilmiş şiddet”* olarak tanımlanmaktadır (Moghaddam, 2005:161). Terör, siyasi hedefleri gerçekleştirme amacıyla hem korku salma hem de toplum içinde bazı grupların desteğini/yardımlarını alma amacıyla şiddetin bir araç olarak kullanılmasıdır. Benzer şekilde, Doosje vd., (2016:79) terörizmi *“genellikle savaşçı olmayanlara karşı işlenen ve daha büyük bir nüfusta korku yaratarak davranış değişikliği ve siyasi hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir şiddet eylemi (ulusal veya uluslararası)”* olarak tanımlamaktadır. Ancak, terörizmin hedefinde sadece sivillerin olmadığı birçok saldırıda gözler önüne serilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, Aden’deki Amerikan askeri gemisine karşı gerçekleştirilen bombalı saldırı terör kapsamında değerlendirilmiştir.

Diğer taraftan, Beck (2015) terörizmin klasik tanımlarındansa, daha kapsayıcı bir şekilde tanımlanması ve bu doğrultuda üç unsuru içeren bir tanımının yapılmasını önermektedir: suç işleyen birisi, bir eylem ve eylemin hedefi. Bu üç basit unsur olmadan terörizmden bahsedilemeyecektir. Suç işleyen kişinin nasıl tanımlanması gerektiğinin literatürde sıkça çalışıldığını belirten Beck (2015:11)'e göre, terör suçu işleyen bir kişinin devlet dışı aktörlerden yani şiddet kullanma yetkisi olmayan kişilerden olması gerekmektedir. Böylelikle, şiddetin meşru kullanımı sadece devletin tekeline verilmektedir. Sıkça dile getirildiği gibi, terör eyleminin şiddet veya şiddet kullanımına yönelik tehdit içermesi gerekmektedir. Eylemin kökeninde rutin olarak görülmeyen tarzda bir uygulama söz konusudur. Terörün strateji olarak kullanıldığı bu eylemler, genellikle beklenmedik zamanlarda can kaybı veya yaralamayla sonuçlanmaktadır (Beck, 2015:12). Üçüncü unsur ise, hedef alınan birey veya grupların varlığının gerekmesidir. Terör, kişisel nedenlerle bireylere veya gruplara yönelen şiddetten farklıdır. Kişisel sebeplerle cinayet işlemek terör sayılmayacaktır, teröristler siyasi ve sosyal amaçları gerçekleştirmek için hedef seçmektedirler.

Beck (2015), bu üçlü unsurun mevcut olduğu teröre 11 Eylül 2001 saldırısını örnek vermektedir. Şiddeti kullanmak için meşru bir aktör olmayan El-Kaide, siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için uçak kaçırma ve bu uçaklarla binalara saldırı gibi rutin olmayan yöntemleri kullanmış ve hedef olarak doğrudan saldırdığı binadaki insanlardan ziyade Amerikan halkının büyük bir kısmını etkilemeyi amaçlamıştır (Beck, 2015:13). Diğer taraftan, ABD'nin meşru bir aktör olarak, saldırılara parmağı karışmış insanlara ve onların yakınlarına karşı sorgulama aşamasında uyguladığı rutin olmayan yakalama, tutuklama ve işkence yöntemlerinin terör olarak görülemeyeceğini belirtmektedir. Çünkü hükümet, şiddeti kullanma yetkisine sahiptir ve uyguladığı rutin olmayan yöntemler El-Kaide üyelerinin cesaretini kırmaya yönelik olarak değil, saldırılar hakkında bilgi edinme amacı taşımaktadır (Beck, 2015:13). Bu durumda, terör saldırılarında hedef kitle ve uygulanan yöntemlerin ötesinde, şiddetin kullanılmasının nedeni de önemli rol oynamaktadır.

Görüldüğü gibi, terörün farklı unsurları içeren birçok tanımı yapılmaktadır. Richards (2013:13-19)'e göre, terörizm fenomeniyle ilgili 3 temel varsayımını gözden geçirmek terörün kavramsal analizini kolaylaştırabilecektir:

- Terörizmin özü, şiddet eyleminin kendisinden ziyade arkasındaki asıl niyetin seçilen kurbanların ötesinde daha geniş bir kitleye yönelik psikolojik etki yaratmaktır.
- Terör olaylarında kullanılan bazı yöntemler ayırt edicidir. Dünya Olayları İzleme Sistemi 'terör olaylarını' şu şekilde kodlar: silahlı saldırı, kundakçılık, suikast, saldırı, barikat/rehin alma, bombalama, suça bulaşma, ateş bombardımanı, aldatmaca, adam kaçırmaya, yakın / uzak saldırı, hırsızlık ve vandalizm. Bununla birlikte, bu şiddet eylemlerinin hiçbirisi, terörizmle yaygın olarak ilişkilendirilebilenler (bombalama ve insan kaçırmaya gibi) bile içsel olarak terörist eylemler olarak görülemez, diğer koşulların dikkate alınması gerekmektedir.
- Terör eylemlerinin çok sık (hatta ağırlıklı olarak) ayırım gözetmeden sivil veya savaşçı olmayan hedeflere karşı yürütülmesi gibi bir özelliğin tanımlayıcı olmaması gerekir. Terörist faaliyetler "sivillerden ziyade" resmi görevliler ve askerlerin hedef alındığı birçok saldırıyı da içermektedir.

Teröristlerin temel amacı hedef aldığı gruplara zarar vermek değildir, toplumun genelinde bir korku yaratarak gerçekleştirmek istedikleri amaçlara ulaşma çabasıyla toplumsal ilgi çekmek üzere eylemlerini gerçekleştirmektedir. Daha da fazlası, saldırılara doğrudan maruz kalmayan kişilerin de medya aracılığıyla etkilenmesi hedeflenmektedir. Çoğu kez hedefler sembolik değerlerine göre, belirli bir grubun ortak özelliklerini taşıyan veya taşıdığına inanılan hedeflere yönelmekte ve amaca uygun ve psikolojik etki yaratma göz önüne alınarak seçilmektedir. Örneğin, saldırıların hedefinde turistler olabilir. Turistlere yönelik terörist saldırılar sadece ülke ekonomisine zarar vermekle kalmayıp, uluslararası ilgiyi artırmaktadır. "*Richter (1983), turistlerin ülkelerinin elçisi olarak algılandıkları ve ayrıca "yumuşak" hedefler oldukları için şiddet içeren saldırılara hedef olabileceklerini*" vurgulamaktadır (Aktaran, Vanneste, vd., 2017:3). Turistlerin hedef alınması, terörün hedef seçiminin stratejik unsurları içerdiğini göstermektedir. Böylelikle, sadece

saldırının meydana geldiği ülke değil, turistlerin vatandaşı olduğu ülkelerde duruma müdahil olarak siyasi çatışmaların daha geniş bir yelpazede değerlendirilmesine yol açmaktadır. Terör örgütleri ve teröristler saldırılarında, ne kadar fazla ilgi çekilebilirse o kadar başarı elde edilebileceğine dair bakış açısı geliştirmektedir.

Terör çalışmalarında dikkat çeken konuların başında hedef kitle kadar hedeflerin asker veya sivil olma durumu gelmektedir. Birçok akademisyen ve siyasetçi terörizmi barış zamanında sivilleri hedef alan bir “dışsal” şiddet biçimi olarak değerlendirmektedir (Richards, 2013:11). Barış zamanı ayrımı savaş ortamında bir grubun veya bireylerin siyasi hedefler doğrultusunda şiddet kullanımını, savaş şiddeti kapsamında değerlendirilmesindendir. Kurbanların sivil veya sivil olmama durumları kavramın üzerinde anlaşılan özelliği değildir, özellikle kavramın tüm vakaları kapsamamasını zorlaştırmasından dolayı hedeflerin sivillik durumu genel bir tanım elde edilebilmesi için yumuşatılmaktadır.

Şiddet ve kuvvet içermeyen yöntemlerin terör olarak görülmeyeceği literatürde üzerinde durulan önemli bir husus olurken, siyasi amaç ve beklentilerin terörizmin önemli bir unsuru olduğu üzerinde anlaşılan özelliklerindendir. Hedef alınan kitlenin ötesinde bir etki yaratma amacıyla hareket eden teröristler çoğu kez siyasi bir amaç taşımaktadırlar. Terör saldırılarının hedefinde belirli bir gruba yönelik oluşturulmak istenen korku yaratma ve takibinde kendi istekleri doğrultusunda değişim veya politika devamlılığı gayesiyle şiddeti bir araç olarak kullanmak bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, terör geniş bir kitlenin korkutulması yoluyla siyasi ve sosyal amaçlara ulaşmak için şiddetin tasarlanmış bir kullanımı veya kullanmaya dair tehdittir ve bir şiddet saldırısının terör olarak vasıflandırılabilmesi için siyasi bir neden olmalıdır (Sandler, 2014:257). Bu doğrultuda, 1995 yılında kendisinin Buda ve İsa peygamber olduğunu ve Hindu ve Budist dinini birleştirdiğini iddia eden Aum Şinrikyo bir tarikat kurularak Tokyo metrosunda sarin gazı saldırısı gerçekleştirilmesi, Oklahoma bombalaması, 1993 New York Dünya Ticaret Merkezi’nin bombalanması ve 1998 ABD’nin Afrika’daki büyükelçiliklerine yönelik saldırı, terörist saldırılardır (Hoffman, 1998-99:12). Bu saldırılarla, büyük bir kitleyi etkileyerek siyasi amaçlarını gerçekleştirebilmek için şiddet kullanmada dahil olmak üzere yasadışı yolları kullanarak kanlı eylemler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda,

bu tez çalışmada terörizm, saldırıların doğrudan zarar görenlerden çok geniş halk kitlesini etkilemeye çalışan sivil veya sivil olmayan hedeflerin tercih edildiği ve siyasi veya sosyal amaçlarını gerçekleştirmek için şiddetin kullanılması veya kullanılmasına dair tehdit olarak tanımlanacaktır.

Diğer taraftan, terimin sadece kavramsal kullanımında değil uygulama alanındaki kullanımında da farklı dinamiklere öncelik verilmektedir. Birçok hükümet ve uluslararası kuruluş terörizmin farklı tanımlarını kullanmaktadır. Bir ülkede bile farklı terör tanımları görülebilmektedir. Amerikan hükümetinin 22 tane resmi terör tanımı bulunmaktadır (Beck, 2015). Örneğin, ABD Dışişleri Bakanlığı, terörizmi “ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından savaş dışı hedeflere karşı önceden hazırlanmış, genellikle bir kitleyi etkilemeye yönelik siyasi olarak motive edilmiş şiddet” olarak tanımlamaktadır (Kruguer ve Maleskova, 2003:119-120). FBI’ın terör tanımıysa uluslararası ve ulusal terör ayrımı üzerinedir.

“Uluslararası terörizm: Belirlenmiş yabancı terör örgütleri veya milletlerinden (devlet destekli) esinlenen veya bunlarla ilişkilendirilen bireyler ve/veya gruplar tarafından işlenen şiddetli içeren cezai fiillerdir. İç terörizm: Bireyler ve/veya gruplar tarafından, politik, dini, sosyal, ırksal veya çevresel nitelikteki iç etkilerden kaynaklanan ideolojik hedeflere yönelik şiddet içeren cezai fiillerdir.” (FBI, 2019).

Tanımlardaki farklı vurgular kavramın mahiyetinin tam olarak anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Terörizmin birbirinden farklı tanımlarının bulunmasının yanı sıra, terörün kendisi zamanla değişime uğramıştır (Krueger ve Maleskova, 2002:27). Bu değişimi Rapoport (2002) “dört dalga” üzerinden anlatmaktadır: anarşist eğilimlerden etkilenen ve genellikle ülkelerin liderlerini hedef alan ilk dalgada, terörizm bilinçli olarak cinayet suçundan ayrı olarak değerlendirilmiştir. İlk dalganın halefi “Sömürge Karşıtı Dalga” 1920’lerde başlamış sömürge güçlerine karşı başkaldırı hareketi olarak devam etmiş ve 1960’larda büyük ölçüde ortadan kaybolmuştur. Üçüncü dalga, 1960’ların sonlarından 90’lı yıllara kadar devam eden “Yeni Sol Dalga”dır ve Sri Lanka, İspanya, Fransa, Peru ve Kolombiya’da hala aktif olan birkaç grup bırakmıştır. “Dini Dalga” olarak tanımlanan dördüncü dalga, 1979’da başlamıştır ve bu dalganın selevlerinin şeklini takip ederek 20-25 yıl süreceği (Rapoport, 2002) öngörüsünde bulunulmuştur.

Terör çalışmalarında büyük bir ses getiren terörizmin dört dalgasına “modern terörizmin beşinci dalgası” olarak yeni bir dönem önerilmektedir. Kaplan (2008:13), Uganda’da etnik bir grup olan Acholi’nin içinden çıkan “*The Lord’s Resistance Army’nin*” 1970’lerde, ırz ve gasp yöntemleriyle yeni bir dönem terörizmi oluşturduğunu ve böylelikle beşinci dalganın ayrı özelliklerini belirtmektedir. Acholi, Afrika ve Orta Doğu’daki aşiret kültüründen yararlanarak, tecavüzün bit yöntem olarak kullanılmasının, birincil olarak kadınları etkilediği, özellikle utanç verici bir eylem gerçekleştirilince sırayla kadının ailesi, soy ve kabilesi üzerinde ikincil utanç kaynağı oluşturması amaçlanmıştır.

“Aşiret çatışmasındaki tecavüz eylemi, hedef kitlelerine çok sesli mesajlar taşır. Etnik temizlik aracı veya ucuza bir soykırım biçimi olarak kullanılabilir. Beşinci dalgada, bir kadının (veya daha sık, çok genç bir kızın) aile, toplum ve kabile bağlarını koparmak için kullanılabileceği gibi bebek elde etmek için kullanılabilir. Beşinci dalgadaki tecavüz böylece ritüelist ancak derin bir fayda sağlamış olmaktadır” (Kaplan, 2008:14).

Hedef olarak beşinci dalgada, kadınların olması hedef seçiminin ayrı bir özelliği olarak dikkat çekmektedir. Sonuçta, yeni yöntem ve taktiklerle toplumu etkileme ve şiddetin farklı amaçlarla kullanılması terörün farklılaşmasına ve terimin günden güne daha çetrefilli bir hal almasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, 1970’lerde terörizm 2000’li yılların terörizmden yöntem olarak çok da farklı değildi. Filistinli gruplar uçakları ve Latin Amerika’daki kentli gerillalar diplomatları kaçıyordu, ayrıca Avrupa’daki sol-kanat aşırılıkçılar bombalara sarılıyorlardı (Jenkins, 2001:321). Takip eden dönemde, teknolojik ilerlemeler teröristlere küresel seyirciler sunmaya başlamış ve yeni terör yöntemlerinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Sadece seyirci kitlesi genişlememiş, silah ve patlayıcılara ulaşmak da kolaylaşmıştır. Terör saldırıları 1970’lerden sonraki artışıyla hem akademik hem de siyasilerin dikkatini daha çok çekmiştir.

1980’lerde terör saldırıları yeni boyutlar kazanmaya başlamıştır. Örneğin, Tokyo metrosunda kullanılan sarin gazı kimyasal ve biyolojik silahları terörün yöntemleri arasına sokmuştur (Jenskins, 2001). Günümüzde, 1970-1990’ların uçak veya diplomat kaçırma veya elçiliklere yönelik saldırılar azalırken, terörist saldırılar bir dönüşümden geçmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte terörizm “yeni terörizm” olarak adlandırmaya başlanmıştır. Yeni terörizm,

“eskisinden yeni bir yapı, yeni bir tür personel ve şiddete karşı yeni bir tutum ile ayırt edilir. Yeni yapı, bilgi teknolojisi ile kolaylaştırılan bir ağıdır, yeni personel, genellikle geçici veya geçici gruplarda bir araya gelen amatörlerdir ve yeni tutum, belki de kimyasal, biyolojik, nükleer veya radyolojik (CBNR) silahlardır” (Tucker, 2001).

Teknoloji ve iletişim alanında yaşanan gelişmeler terörizmin son döneminde mevcut parametrelere meydan okuyarak kavrama yeni boyutlar kazandırmıştır. Yeni terörizmin, terörün kolektif özelliğini sorgulayan bir yapı oluşturduğu söylenebilir. Terörün bir grup fenomeni olarak görülmesinde *“çoğu terör saldırısının (>%95) gruplar halinde planlanması ve yürütülmesi”* gelmektedir (Doosje ve diğerleri 2016:79). Ancak yeni terörizm bu kolektif algıya meydan okumaktadır.

Terör farklı gruplar tarafından ve farklı amaçlarla siyaseti etkilemek için kullanılan bir yöntem olarak kullanılmaya başlandığı 18. Yüzyılın sonlarından itibaren hem yöntem hem de taktik olarak değişime uğramıştır. FBI bu değişimin, 11 Eylül saldırılarından sonra yoğunluk olarak ulusal ve uluslararası boyutta arttığını belirtmektedir. Ulusal ve uluslararası arenada yaşanan değişimler bu tehdidin büyümesine etki etmiştir ve bu faktörlerin başında yalnız suçlular ve internetin kullanımının artması gelmektedir;

“Yalnız suçlular: Terörist tehditler büyük grup komplolarından yalnız suçlu saldırılarına doğru evrildi. Bu bireyler genellikle çevrimiçi olarak radikalleşir ve şiddete hızla harekete geçer. Açık bir grup bağlantısı veya rehberliği olmadan, yalnız suçluları tanımlamak, araştırmak ve engellemek zor bir görevdir.

İnternet ve sosyal medya: Uluslararası ve ulusal boyutta şiddet yanlıları, mesajlaşma platformları ve çevrimiçi görüntüler, videolar ve yayınlar aracılığıyla İnternet’te geniş bir varlık geliştirdiler. Bunlar, grupların aşırılık yanlısı mesajlara açık olan bireyleri radikalleştirme ve işe alma yeteneğini kolaylaştırır. Sosyal medya hem uluslararası hem de yerli teröristlerin, ABD topraklarındaki saldırılarını gerçekleştirmelerine, ABD’de yaşayan insanlara benzeri görülmemiş, sanal erişim elde etmelerine izin verdi. Özellikle Irak İslam Devleti sempatizanları bulundukları her yerde basit saldırılar yapmaya veya Irak ve Suriye’deki IŞID’ın topraklarına seyahat etmeye ve yabancı savaşçı olarak saflarına katılmaya teşvik etmektedir.” (FBI, 2019). Terörizm hem taktik hem de uygulama açısından değişime uğramaktadır.

Terörün kavramsal olarak netlik kazanması giderek zorlaşan bir hal almaktadır. Terörizmle ilgili diğer bir önemli husus ise terörizmin kaynağıyla ilgilidir. Giderek artan bir şekilde terör saldırılarına katılanların başka ülkelerin vatandaşları değil, terör saldırılarının yapıldığı ülkelerin kendi vatandaşlarının olması durumu özel bir

tehlike yaratmakla birlikte, doğrudan ülkelerin göç ve göçmen politikalarını etkilemektedir. Keohane (2005:8)'un belirttiği gibi, cihatçılar sadece Ortadoğu'dan gelmemektedir, Avrupa şehirlerinde doğup büyüyen Avrupalı Müslümanlar yasa dışı faaliyetler gerçekleştirmektedir. Newsweek'de yer alan bir makalede *“Washington'daki Nixon Center'ın araştırmasına göre Avrupa'da ve ABD'de 1993'ten 2004'e tutuklanan 373 Müslüman teröristin yüzde 87'sinin göçmen kökenli olduğunu, ancak yüzde 41'inin vatandaşlık elde edenler oluşturmaktadır”*. Yerli terörist sayısı artmaya devam etmektedir. Avrupa'da yetişen veya sonradan Müslüman olan Avrupa Birliği vatandaşlarının da terörist örgütlere katılmaları, terör tehlikesinin içten geldiğine karşı bakış açısını kuvvetlendirmiştir. Sonuçta, yapılan bu iç terör ayrımıyla, Avrupa için terörün aslen dış kaynaklı olduğu ve son zamanlarda göçmen kökenli ancak nesillerdir Avrupa'da bulunan ve burada yetişen kimlik arayışı içindeki gençlerle Avrupa'ya bulaşmış bir sorun olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

2.3. Terörle İlgili Kavramlar

Terörü, terörle ilgili terimlerden ayırmak kavramın analitik analizini kolaylaştıracaktır. Terörle ilgili kavramların başında aşırıcılık, radikalizm ve nefret suçları gelmektedir. Ayrıca terörizmle ilgili literatürde, terörizmin radikalleşme süreçleriyle ilgisi, cihatçı terörizm ve sağcı terörizm gibi alt türleriyle olan ilişkisinin açıklanması kavramın analizinde kilit rol oynamaktadır. Terörün tanımı terörün diğer şiddet türleriyle ilişkisi ve farklı terör türleriyle ayırt edici özellikleri üzerine inşa edilmektedir. Cihatçı terörizm giderek artan bir şekilde terör çalışmalarının en fazla ilgilendiği terör çeşidini oluşturmaktadır (Malthaner, 2017). Diğer taraftan, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da yükselişte olan aşırıcılık ve aşırıcılığın bir türü olan aşırı sağcı şiddet, beyaz üstünlüğü, aşırı sağcı terör literatürde giderek fazla yer almaya başlamıştır. Bu minvalde, radikalizm, aşırıcılık, radikalleşme, cihatçı radikalleşme, sağcı terörizm, beyaz üstünlüğü, nefret suçları gibi terörle ilgili kavramları analiz etmek, terörün ve sonuçlarının daha iyi analiz edilmesine yardımcı olacaktır.

2.3.1. Aktivizm, radikalizm ve aşırıılık

Aktivizm siyasi ve sosyal hedeflere ulaşmak için şiddete başvurmadan resmi ve demokratik yöntemlerle hareket etmektir. Schmid (2013:7), aktivizm ve radikalizm arasındaki ayrımı çalışan McCauley ve Moskalenko'nun aktivizmi '*yasal ve şiddet içermeyen politik eylemlere hazır olma*' ve radikalizmi '*yasadışı ve şiddet içeren politik eylemlere hazır olma*' olarak tanımlayan önemli ayrımına dikkat çekmektedir. Terör ve terörle ilgili diğer suçlar aktivizmden bu yönüyle ayrılmaktadır. Radikaller (Schmid, 2013:8);

1. Statükoyu kabul etmezler ve temelde farklı bir alternatifin mevcut olduğu kanısına dayanarak, kapsamlı politik değişimin savunmaktadırlar,
2. Hükümet ve toplum için sistem dönüştürücü radikal çözüm getirmeyi savunan araçlar, şiddet içermeyen ve demokratik (ikna ve reform yoluyla) veya şiddet içeren ve demokratik olmayan (baskı ve devrim yoluyla) kullanılmasını kabul etmektedirler.

Diğer taraftan radikalizmin daha iyi anlaşılabilmesi çoğu zaman eşdeğer olarak kullanıldığı aşırıılığın tanımlanmasıyla mümkün olabilecektir. Aşırıılık, "*toplumda daha geniş kabul gören (yani, "ana akım") inanç sistemlerinin dışında bulunan dini, sosyal veya politik inanç sistemlerini tanımlamak için kullanılan bir kavram*" (ADL,2019) olarak tanımlanmaktadır. En basit anlamıyla aşırıılık toplumun genel eğilimlerin aksine aşırı uçlarda bulunma anlamına gelmektedir.

Radikalizm ve aşırıılık ana akım görüşlerin dışında olmalarından dolayı ortak bir noktada buluşsa da iki kavramı birbirinden ayıran büyük farklılıklar bulunmaktadır.

"Aşırıılıkçılar katı, dogmatik ideolojik ilkelere dayanan homojen bir toplum yaratmaya çalışırlar; tüm muhalefeti baskı altına alarak ve azınlıkları boyun eğdirerek toplumu uyumlu hale getirmeye çalışırlar. Bu onları çeşitliliği kabul eden ve dogma yerine aklın gücüne inanan radikallerden ayırır (Schmid, 2013:9).

Radikaller aşırıılıklarla kıyaslandığında farklı fikirlere daha açık bir tutum sergilerler. Radikaller statükoya karşı çıkarken, karşıt fikirlerin varlığını tamamen dışlamazlar. Aşırıılık yanlısı grupların, hareketlerin ve partilerin çoğunda;

- Anti-anayasal, anti-demokratik, anti-çoğulcu, otoriterlik;
- Fanatik, hoşgörüsüz, taviz vermeyen, tek fikirli siyah-beyaz düşünce;
- Bir amaç-gerekçelendirme-felsefesine bağlı kalırken hukukun üstünlüğünü reddetme;
- Fırsat bulduklarında, muhaliflere karşı muazzam politik şiddet kullanımı da dahil olmak üzere, amaçlarını gerçekleştirmeyi hedefleme (Schmid, 2013:9) ortak özellikleridir.

Aşırıçılık yanlıları mevcut statükoyu değiştirip kendi alternatiflerinin teşekkül ettiği tek düze bir toplum için otoriter eğilimler sergilemeyi ve şiddet de dahil olmak üzere baskı araçlarını kullanmayı meşru görmektedirler. Diğer taraftan şiddet içeren veya şiddet içermeyen radikaller demokrat olabilirken, aşırılık yanlıları demokrat değildirler (Schmid, 2013:10). Schmid (2013:10) aşırılıkçıların esnek olmayan düşünce yapılarına sahip olduklarını *dünyanın ya onlarla birlikte olduğunuz ya da onlara karşı olduğunuz, sorunun bir parçası ya da çözümün bir parçası olan basitleştirilmiş mono-nedensel yorumuna bağlı kaldıklarını* belirtmektedir. Bununla birlikte, Schmid (2013) radikallerin daha pragmatik, uzlaşmaya yanaşan ve radikallerin bir noktaya kadar kurtarılabilir olduğunu savunmaktadır. Terör gibi radikal kavramı da zamanla değişmektedir. Radikaller mevcut ana akım görüşlerin karşısında yer aldıkları 19. yüzyılda liberal, kilise karşıtı ve demokrasi yanlılarını, 20. Yüzyıldaysa anti-liberal, demokrasi karşıtı gerici ve genellikle İslamcılarını ifade eder şekilde değişmiştir (Schmid, 2013:7). Radikaller aslında mevcut düzenin alternatiflerine yoğunlaşırken, şiddet yanlıları ve şiddeti kullanmayan radikaller ayrımı da dahil olmak üzere, ana akım görüşlerden uzaklaşmaktadır. Ancak, aşırıçılık yanlıları ise, ana akım görüşleri ve diğer alternatifleri reddedip kendi fikirlerini tek yol olarak görmektedir.

2.3.2 Radikalleşme

11 Eylül 2001'de ABD'de yapılan saldırılarının ardından, terörün nedenlerinin araştırılması giderek zorlaşmış ve özellikle terör saldırılarının nedenlerinden

bahsetmek bir tabu halini almıştır. Bu durumun temel sebebi, terörü meşru bir yöntem olarak değerlendirilmesi ve saldırıların sebebinin bir haklılık unsuru olarak kullanılabilmesinden duyulan endişe olmuştur (Neumann, 2008). 2004 yılında Madrid’de ve 2005 yılında Londra’da patlayan bombaların ardından 11 Eylül saldırılarının terör saldırılarına meşruluk kazandırma korkusunu beraberinde getirmesinin aksine, terörün kökenleri tartışmasında dikkatler bombaların pimini çeken ellerin yerine bu saldırıları gerçekleştirenlerin bu noktaya nasıl geldiklerini anlatan sürece yani radikalleşme sürecine çekilmiştir. Böylelikle, radikalleşme, *“bomba patlamadan önce neler olup bittiğini”* açıklamak için kullanılan standart bir terim haline gelmiştir (Sedgwick, 2010:479). Radikalleşme, teröre meşruluk kazandırma korkusu olmadan terörün kökenleri anlama imkânı sunmuştur.

Radikalleşme çalışmalarının 2004 Madrid Bombalı saldırıları ve 2005 Londra saldırıları sonrası terörün nedenlerinin sorgulanmasıyla birlikte kuvvetli bir ivme kazanmış ve terimin popülerliği artmıştır (Malthaner, 2017). Bu saldırıların İslam adına gerçekleştiren teröristler tarafından gerçekleştirilmesi de radikalleşme çalışmalarının Sünni cihat bağlamında ele alınmasına etki etmiştir. Takip eden süreçte, radikalleşme süreçlerini analiz eden çalışmaların büyük bir çoğunluğu İslamcı şiddet dalgasına ağırlık vermiştir (Porta & LaFree, 2011:5). İslam ve cihat anlayışı radikalleşme çalışmalarının önemli bir örneği halini almıştır. 2005 yılından sonra özellikle Batı Avrupalı devletler radikalleşmeyle mücadele programları oluşturmaya başlamışlardır (Sedgwick, 2010:480). Bu doğrultuda, kavram bir yandan Sünni cihatla ilişkili araştırılırken diğer yanda kurumsal çalışmalarda, özellikle yerli teröristlerin radikalleşme süreçlerini engelleyecek programlara yönelik olarak fiili birtakım düzenlemeler de yapılmaya başlanmıştır. Radikalleşme kavramı olarak radikal olma süreci olarak görülmektedir. Bu durumda, kavramın analizini yapmadan önce radikal kişinin kim olduğuna odaklanılmasında fayda bulunmaktadır.

2.3.3 Radikal kimdir?

Radikaller, bir politika değişimini veya siyasi değişimi körüklemek umuduyla genellikle fiziki zararı, hapis cezası riskini ve ölümü göz önüne alan kişilerdir. Aslında radikal terimi 1920 ve 1930'larda akademik çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, radikal terimi çok farklı anlamlarda kullanılmaktaydı, genel olarak ankete katılanların görüşlerini anlamak için genel eğilimlere en uzak cevap verenleri açıklamada kullanırdı (radikal istatistiki bir aşırıyı ifade etmekteydi) ve bu bir çalışmada, örneğin mezuniyet belgesi alabilmek için gelir vergisi verilmesi gerektiğine inananlara radikal denirken, diğer bir çalışmada, sosyalizme inanan bireyler radikal olarak gösterebilirdi (McCormack, 1950:17). Bu durumda, 1930'ların radikali genel eğilimlere en uzak kişileri ifade etmekteydi. Bittner (1963:929)'in radikalizm psikolojisi üzerine yazdığı makalesinde radikalizminin tanımlayıcı özelliğini; herhangi bir toplumda yaygın olan sıradan ve geleneksel olarak onaylanmış dünya görüşünden farklı olması ve bunun bir derece farkı değil, karşıtların yan yana gelmesi olarak belirtmektedir. Kavram kullanılmaya başlandıktan yaklaşık otuz yıl sonra, genel eğilimlerle kıyaslandığında sadece bu eğilimlere uzak olmayı değil aynı zamanda bu eğilimlere karşı bir tavrı da içerecek şekilde genişlemiştir (Bittner, 1963).

Radikal ve radikalizmin sosyal bilimlerdeki diğer birçok terim gibi üzerinde anlaşılmış bir tanımı bulunmamaktadır. Bu terimlerin kavramsal olarak tanımlanmasında yaşanan sıkıntının temelinde, bu iki kavramın kendi bağlamları içerisinde tanımlandığı gerçeği vardır. Bir bağlamda radikal görünebilecek faaliyetler (1989 Pekin'deki istikrarlı sokak protestoları Çin'de radikal olarak görülürken, Avrupa'nın çoğu yerinde normal olarak değerlendirilecektir) başka yerlerde daha yaygın ve rutin olarak görülebilir (Snow & Cross, 2012:116). Radikal kelimesi tek başına bir anlam ifade etmemektedir ve içeriği herhangi bir toplumda, toplumun bir kesiminde veya farklı zaman dilimlerinde ana akım olarak görülen değerlere göre bir değişim içindedir (Neumann, 2013:876). Bu durumda, farklı toplumlar için farklı radikal kavramları olması çok doğaldır. Bu sorun radikalleşme süreci için de geçerlidir, bazı toplumlar için kabul gören ana akım fikirler diğer toplumlar için bu

doğrultuda olmayabilir ve radikalleşme süreci farklı evreleri ve anlamları içerebilecektir.

Diğer taraftan, radikal ve radikalleşmenin ortak bir tanımı yapılamaması yani belirsiz bir içeriğe bağlı olmasının bir sonucu olarak, “radikal” kelimesi her zaman aşırılıkçılıkla ilişkili değildir ve mutlaka incelenmesi ve çözülmesi gereken bir “sorun” anlamına gelmez (Neuman, 2013:876). Bazı durumlarda ana akım görüşlere karşı çıkma aşırılıkçılık anlamı taşımamaktadır. Bu durumun en klasik örneklerinden birisi, Amerikan kurucu babalarının durumlarıdır. ABD’de şu anda kabul edilen sivil hak ve özgürlüklerin çoğu zamanında çağdaşları tarafından tehlikeli “radikal” olarak görülen kurucu babalar sayesinde elde edilmiştir (Neumann, 2013: 877).

Günümüzde radikaller gerçekleştirmek istedikleri amaçları için mevcut yasal ve hukuki haklarını yetersiz görmektedirler. Ancak bu radikallerden sadece küçük bir grup şiddet içeren bir sürece dahil olmaktadır. Aşırılıkçı duygular ve davranışlar hem şiddet içermeyen baskıyı hem de şiddet içeren baskıyı ifade edebileceği gibi, normdan sapan ve yaşam, özgürlük ve insan haklarını aşağılayan eylemleri de ifade edebilir (Trip, vd., 2019:1). Dile getirdikleri problemlere karşı yasal hakları çerçevesinde hareket eden aktivistler eylemlerini resmi otoritelerin belirlediği sınırlar dahilinde yürütmektedirler. Belirtilen sınırların amaca ulaşmada yeterli olmayacağına inanan eylemciler de vardır. Bu protestocular hem otoriteler hem de protestolardaki diğer katılımcılar tarafından sıklıkla radikaller olarak tanımlanırlar (Snow ve Cross, 2012:116). Radikal eylemlerin amaçların gerçekleştirilmesinde etkili bir yöntem olarak görülmesi radikalleri harekete geçirmektedir. Radikal fikirlere sahip olup şiddeti bir yol olarak görmeyenler fikir olarak radikal kapsamında değerlendirilirken, şiddeti bir araç olarak kullananlar eylem radikalleşmesi kapsamında değerlendirilmektedir.

2.3.4 Radikalleşme tanımları

Radikalleşme terimi siyasi şiddetin ve sosyal hareketlerin açıklanmasında giderek artan bir yer edinmektedir. Diğer taraftan, radikalleşmenin ortak bir tanımına

varılamamasına rağmen radikalleşmenin bir süreç olduğu üzerinde bir mutabakat bulunmaktadır (Bkz. McCauley ve Maskalenko 2011; Madriaza ve Ponsot, 2015; Moghadam, 2005). Radikalleşme siyasi şiddet türlerinin ortaya çıkış süreçlerinin nasıl gerçekleştiğini açıklayan bir kavramdır. 1970’lerde, radikalleşme terimi, şiddet içeren, çoğunlukla gizli grupların oluşumundaki etkileşimli (sosyal hareket/devlet) ve süreçsel (kademeli yükseliş) dinamikleri vurgulamak için kullanılmıştır (Della Porta ve LaFree, 2011:6). Radikalleşmenin 1970’lerde vurgusu, dönemin siyasi şiddet ve toplumsal hareketlerdeki mevcut yükselişi üzerinedir. Radikalleşme grupların resmi ve izin verilen sınırlar dahilinden çıkarak şiddeti bir araç olarak kolektif düzeyde kullanılmasının arttığı bir dönemde açıklayıcı bir rol üstlenmiştir. Günümüzde, radikalleşme, *“özellikle bireysel düzeyde bilişsel ve ideolojik dönüşüm süreçlerine dikkat çekerek, ‘aşırıcı’ düşüncelerin kademeli olarak benimsenmesi ve sonunda terör eylemlerine yol açan bir süreci”* (Malthaner, 2017:370) ifade etmektedir. Radikalleşmedeki temel unsurların başında radikalleşmenin bir süreç olduğu ve siyasi veya sosyal değişimler için şiddeti destekleme, teşvik etme ve kullanımını meşru görmek gelmektedir. Aksi takdirde, şiddete yol açmayacak fikirler, radikal bile olsalar işleyen bir demokrasi mekanizması içerisinde yer alabilecektir.

Radikal ve radikalleşmenin kendi bağlamlarında bir anlam taşımasının yanında, kavramın tanımlanmasını zorlaştıran diğer bir önemli husus ise davranış ve fikir arasındaki ilişkidir. Sonunda siyasi şiddetin kabul edildiği bir süreci ifade eden radikalleşme kavramını öncelikle bilişsel ve ideolojik bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Horgan 2008; Borum 2011: 8). Kavramın tanımlanmasındaki ana ayrım fikir ve eylem arasındaki ayırmadan kaynaklanmaktadır. Bir tarafta, Horgan (2018), radikalleşmeyi “aşırılık yanlısı politik veya dini ideolojiye adım adım bağlılığın sosyal ve psikolojik süreci” olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde, radikalleşmeyi bireylerin aşırılık yanlısı ideolojiler ve inançlar geliştirme süreci olarak tanımlayan Borum, radikalleşme sürecinin nihayetinde terör faaliyeti gerçekleştirmeye varan ideoloji geliştirme süreci olarak düşünülmesinin yanıltıcı olabileceğini belirtmektedir:

“Radikalleşmenin terör ve eylem yollarından ayrılması gerekmektedir². İdeoloji ve eylemler birbirlerine bağlıdır, ancak her zaman değil. Radikal fikirler ve şiddet içeren gerekçeler benimseyenlerin çoğu terör faaliyetine bulaşmazlar, tıpkı (militan cihat pankartı taşıyanların çoğunda olduğu gibi) tanınmış birçok terörist bilhassa dindar değildir ve temsil ettiklerini iddia ettikleri radikal dini ideoloji hakkında sadece üstünkörü bir anlayışa sahiptirler” (Borum, 2011b:30).

Radikalleşme bu yüzden terör eyleminin yapılmadığı ancak radikal fikirler geliştirildiği bir süreci ifade etmektedir. Temelde, ideolojinin terör saldırılarında ön koşul olduğunu savunmak terörle mücadele ve küresel güvenlik alanında büyük bir soruna neden olmaktadır. Yapılması gereken insanların eylemlerini niçin gerçekleştirdiklerine değil nasıl gerçekleştirdiklerine odaklanmaktır (Borum, 2011a: 2). Radikalleşme süreciyle etkin mücadelenin yolu, radikal fikirler geliştirenlere değil, şiddete başvuranlara yani radikal eylemi tercih edenlere yoğunlaşmaktır. Borum (2011a ve b) aşırı radikal ideolojiler ve inançlar geliştirme sürecine atıfta bulunmak için radikalleşme terimini kullanırken ve terörizme dahil olma ya da şiddet yanlısı eylemlere katılma sürecini tanımlamak için eylem yolları (ya da eylem senaryoları) terimini kullanmaktadır. Borum (2011:2), eylem ve fikir arasındaki ayrımın aşırılık yanlısı inançları geliştirerek veya benimseyerek “radikalleşmenin” terörizme karışmanın olası birçok yolundan biri olduğunu ve daha geniş sorunun insanların teröre nasıl dahil olduğu, devam ettiği ve bazen de terörizmden koptuğunu araştırmak olduğunu belirtmektedir. Böylelikle ideolojik anlamda radikalleşmeyen bireylerin terörist olmalarının açıklanmasında büyük bir kolaylık sağlanacaktır.

Radikalleşmenin bu iki boyutu- eylem (davranış) ve tutumlar (amaçlar ve algılar)- birbiriyle yakından ilişkilidir, ancak bunlar birbirlerine bağlı veya hatta bunlara tekabül eden şekilde anlaşılmalıdır (Della Porta ve LaFree, 2011:7). Radikal davranışlar her zaman şiddet içeren eylemlere öncülük etmez, en radikal hedefleri dile getiren grupların, şiddete ilk önce başvuranlar olması gerekmez.

“Şiddet içeren gruplara dahil olmak ve şiddet eylemlerine dahil olmak için, her zaman radikal amaçlara ve referans çerçevelerine bağlı kalındığı varsayılmaz, örneğin bir gruba kişisel ilişkiler ve sadakat ile motive edilebilir” (Della Porta & LaFree, 2011:7).

² Eylem senaryoları (action scripts) olarak da adlandırılan eylem yolları (action pathways) terimi, terör veya şiddet içeren aşırı eylemlere katılma sürecini ifade etmektedir.

Bazen radikalleşme süreci gerçekleşmeden şiddet yöntemleri benimsenebilir. Bu durumda, fikir radikalleşmesine çok fazla odaklanmak bu tehlikenin gözden kaçırılmasına neden olabilecektir. Ayrıca, şiddete destek vermeden veya katılmadan radikal görüşler geliştirilmesi söz konusudur (Winter & Feixas, 2019:2). Bu durumda, radikal eylemler her zaman fikir radikalleşmesinin ardılı olmayabilir.

İdeolojinin radikalleşme tanımı için ortak bir unsur olduğunu sorgulanır hale getiren diğer bir durum ise, aşırılıkçı inançlar geliştirilirken amaçlara ulaşmada şiddetten başka bir yol olmadığı inancının oluşması durumudur. İlişkisel dinamiklerin radikalleşme sürecindeki önemini gösteren Della Porta kolektif düzeyde radikalleşme çalışmasıyla eylemcilerin orijinal hedeflerindeki değişim ve sosyal çevreleriyle yaşadıklarının radikalleşme sürecine etkisini belirtmektedir (Porta, 1995). Geniş katılımlı protestoları inceleyen Della Porta siyasal şiddet konusundaki çalışmasında, siyasi şiddetin kökeninde ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel nedenleri değil toplumsal hareketleri ve bu hareketler karşısındaki yapılanmalarının önemini altını çizmektedir (Porta, 1995: 5-9). Porta (1995:7)'e göre, sistemik ve ideolojik açıklamalar küçük siyasi örgütlerin davranışlarını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bunun yerine, İtalya ve Almanya'daki sol hareketleri incelediği karşılaştırmalı çalışmasında Della Porta şiddetin, toplumsal hareketlerle muhalifleri arasındaki etkileşim sürecinin bir sonucu olduğunu, bu durumda siyasi şiddetin polislerin tutumu ve baskı kalıplarına tepki olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir.

Onun çalışmasını, radikalleşme çalışması için özellikle ilgi çekici kılan şey, tırmanma dinamiklerini örgütsel radikalleşme kalıplarıyla bağdaştırması ve “*çevresel koşulların şiddetin dağılmasını destekleyen örgütsel süreçleri tetiklemesinin yollarını*” işaret etmesidir (Malthaner, 2017:373). Kızıl Ordu Fraksiyonu örneğinde küçük ağların radikalleşmesi genel hareketlilikteki düşüşle ilişkiliydi ve radikalleşme mevcut kaynakların sadece militan eylem biçimlerine imkân tanıdığına inanılmasıyla ve sosyal çevreleriyle tecrit süreçlerinin desteklenmesiyle pekiştirilmişti (Della Porta 1995; aktaran Malthaner, 2017:371). Bu noktada şiddete yönelme ideolojik bir değişimden değil, ilişkisel dinamiklerden kaynaklanmaktadır. Eylemciler ideolojik bir dönüşüme maruz kalmamış sadece hedeflerine mevcut yöntemlerle ulaşamayacağına kanaat getirilince şiddete başvurmuştur (Porta, 1995). Ülkelerin

uyuşmazlıkları çözüm sitemleri, kanun ve düzeni sağlama sistemleri, medya, kamuoyu, hükümetin stratejisi ve toplumsal hareketlerin stratejisi şiddetin gün yüzüne çıkmasını veya çıkamamasını etkileyen faktörlerdir (Porta, 1995: 189). Ayrıca Della Porta burada radikalleşme sürecinde daha geniş ağların sürece olan etkisini gözler önüne sermektedir, radikalleşme bilişsel, çevresel ve ilişkiler mekanizmaların etkisiyle meydana gelmektedir.

Bu literatürün en iyi bilinen teorik unsuru, muhtemelen “*önceden var olan sosyal bağlarla mobilizasyon*” (mobilization via pre-existing social ties) kavramıdır (Malthaner, 2017:376). Eylemcilerin kişisel (arkadaşlık ya da akrabalık) bağlarının radikalleşme sürecinde özellikle hareketlere veya terör örgütlerine katılımındaki etkisini göstermektedir (Passy, 2003).

“Alt kültür çevrelerinde ve radikal ağlarda oluşan yakın kişisel bağlar, militan protesto biçimlerine katılmaya ve baskı altında hissetmeye neden olan kişisel güven ve sadakatin oluşumunda etkilidir. Daha geniş sosyal hareketlerde var olan “düşük riskli” aktivizm, böylece yeni bir çeşit aktivizme yol açabilir, diğer eylemcilerle bağlantılarını kolaylaştırdığı ve sosyalleşme süreçleri gerektirdiği için “yüksek riskli” aktivizm biçimlerine dönüşmeye katkıda bulunabilir ve algıların, tutumların, değerlerin ve kimliklerin benimsenmesine neden olabilir” (Malthaner, 2017:377).

Bu durumda radikalleşmeyi etkileyen unsur ideolojik yakınlık değil, katılıma şekil veren ilişki ve motivasyonlar olabilmektedir. Önceki ilişkiler bazen ideolojik dönüşümlerden daha çok radikalleşme sürecini etkileyebilmektedir. Diğer taraftan, eylemlere odaklanmak yerine fikirlere odaklanılması gerektiğini savunan ikinci bir yaklaşım bulunmaktadır. Neumann’a (2013:873) göre, radikalleşmenin ortak bir tanımının önünde duran engellerin başında aşırılıkçı inançları vurgulayan bilişsel radikalleşme ve aşırılıkçı davranışa odaklanan davranışsal radikalleşme olarak yapılan bu ayrım gelmektedir. Bu doğrultuda, en temel düzeyde radikalleşme, insanların aşırılıkçı/radikal oldukları süreç olarak tanımlanabilir (Neumann, 2013:874). Davranışlar ve fikir arasındaki mevcut bağların görmezden gelinerek, sadece davranışa odaklanması radikalleşme sürecinin siyasi yönüne de bir darbe indirmektedir. Neumann (2013)’ün Borum ve Horgan’ı eleştirisinin temelinde,

“Pratikte, politik inançları siyasi eylemden ayırmak imkansızdır ve bunu yapmaya teşebbüs etmek, bütüncül bir radikalleşme anlayışını engellemektedir; her ‘gerçek mümin’ bir ideolog değildir ve bu nedenle ideolojik karmaşıklığın bilişsel radikalleşmenin önemi için uygun bir test olmadığı ve ortaya çıktıkları toplumsal

hareketlere ve karşı-kültürlere bakmadan bireylerin “eylem yollarını” anlama girişimlerinin sığ olması kaçınılmazdır” (Neumann, 2013:879).

Nihayetinde, Neumann, Borum ve Horgan’ın argümanlarının siyasi şiddeti depolitize etme girişimi olarak radikalleşmenin daha iyi anlaşılmasını zorlaştırabileceği konusunda uyardığını belirtmektedir. Ayrıca, Neumann (2013), davranışsal radikalleşme açısından da ideolojinin büyük bir açıklayıcı etkisi olduğunu savunmaktadır:

“İrlanda Cumhuriyet Ordusu’nun Kuzey İrlanda’daki polis karakollarını havaya uçurmasına neden olan şey, Tibetlilerin anavatanlarını işgal edenlere karşı barışçıl karşı koyuşunda kendisini göstermektedir. Benzer şekilde, Selefilere (hepsinin değil) barışçıl aktivizm yoluyla inançlarını sürdürme emrini vermiş, ‘cihatçı’ Selefiler El Kaide gibi terör örgütlerine katıldılar, diğer faktörlerin yanı sıra farklı inanç sistemi bu doğrultuda açıklayıcılığı korumaktadır” (Neumann, 2013:880).

Bu yaklaşıma göre, ideolojinin radikalleşme sürecinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Basitçe söylemek gerekirse, bazı bireyler politik şiddete başvururken diğerlerinin neden vurmadığını anlamamanın temel yolu inandıkları ideolojik varsayımlara bakmaktır (Neumann, 2013:881). Bazı ideolojiler şiddete başvurmayı engellerken, bazıları bu durumu salık vermekte ve şiddeti bir araç olarak kullanmadaki temel etken olabilmektedir. Radikalleşme sürecinde şiddet kullanımını meşru görülmesine yardımcı olan bir ideoloji benimsenmektedir. Bu yaklaşımda, aşırı dünya görüşünün benimsenmesi ve ideolojik bir yeniden yapılanma söz konusudur;

“Radikalleşme, ana akım toplum tarafından reddedilen ve toplumsal veya politik değişimi etkilemek için bir yöntem olarak şiddet kullanımını meşru kılan bir aşırı dünya görüşünü benimsemekten ibarettir. Anlaşmaya varılan özellikleri: şiddeti kaçınılmaz hale getirmese bile şiddete zemin hazırlayan aşırılıkçı inanç sistemine dönüştüren aşamalı bir süreç olmasıdır” (Hafez & Mullins, 2015:960).

Radikalleşmenin bireylerin “şiddete radikalleşmesi” sürecine olan vurgusu önemli bir noktaya temas etmesidir. Sadece herhangi bir şiddet türüne değil, aynı zamanda terörizm olarak da bilinen sivillere ve savaşı olmayanlara yönelik gayri meşru şiddet gibi belirli bir politik şiddeti meşru görme veya kullanma, radikalleşmenin ayırt edici özelliklerindendir (Muro, 2016:2). Schmid’ in savunduğu gibi, genellikle radikalleşme ile kastedilen siyasi terörizm eylemlerine katılma konusundaki bireysel veya grup olarak artan bağlılık sürecidir (Schmid, 2013: 1). Radikalleşme politik şiddete evrilen ve ideolojik bir dönüşümün yaşandığı bir süreci ifade eden bir terim

halini almıştır. Porter ve Keibell (2011:213) radikalleşmeyi, bireylerin (veya grupların) amaçlarını gerçekleştirmek için fikirlerini değiştirme, aşırı dünya görüşleri geliştirme ve şiddeti destekleme (uygulama) süreci olarak tanımlamaktadır. Daha önceden, aşırılıkçı görüşleri benimsemeyen birey veya gruplar radikalleşme süreci sonrasında amaçlarını gerçekleştirme saikiyle çeşitli şiddet eylemlerini destekleyen ideolojilere inanmaya başlamaktadır. Benzer şekilde, radikalleşme süreci, aşırılıkçı siyasi inançların benimsendiği ve şiddet eylemlerine onay veren ideolojilerin kabul edildiği dönemi ifade etmektedir (Helfstein, 2012). Bu süreç sonucunda birey/grup aşırılıkçı inançlar geliştirmiş ve bu inançlar için şiddet eylemleri gerçekleştirmeyi kabul etmiş bulunmaktadır.

Radikalleşmenin tanımı yapılırken, ideolojik inançların yanı sıra diğer faktörlerin de yer aldığı bir üçüncü gruptan bahsedebiliriz. Radikalleşmenin dinamik yapısına odaklan bu üçüncü grupta makro ve mikro düzeyleri de denkleme yerleştirilmektedir. Bu yaklaşıma göre, radikalleşme, bireysel itme faktörlerinin (biyografik teşhir ve kişisel hayat hikâyesi, içsel motivasyonlar, şikâyetler) çekme faktörleriyle (ideolojilere ve örgüte katılıma maruz kalma gibi) kesiştiği ve etkin bir ortamda meydana gelen dinamik, çok aşamalı ve çok yönlü bir olgudur (Dzhekova vd., 2017, s.10). Radikalleşme, çeşitli yapısal ve bireysel faktörlerin etkileşimi ile belirlenen karmaşık ve oldukça bireyselleştirilmiş bir süreçtir ve bu nedenle tüm dinamiklerini tam olarak yakalamak çok zordur (Vidono, 2011:7). Radikalleşme sürecini etkileyen birçok faktör ve etken bulunmaktadır. Radikalleşme insanların yapısal değişimler ve siyasi amaçları gerçekleştirmek için grup dışındakilere veya sembolik hedeflere yönelik olarak şiddetin kullanılmasında giderek motive olma sürecidir (Doosje, vd. 2016:79). Radikalleşme şiddet kullanımına giden yolu etkileyen çok farklı unsurları açıklamaktadır.

Akademik alanda yaşanan tanımsal sıkıntılar kendisini resmî belge ve düzenlemelerde de göstermektedir. Radikalleşmeye olan yoğun ilgi terör ve şiddet içeren aşırıcılık tehlikesinden gelmekte ve ülkeler radikalleşmeye karşı farklı yaklaşımlar geliştirmektedir. Hali hazırda, radikalleşmenin bilişsel bir süreç olarak değerlendirilmesi oldukça yaygındır. Örneğin, ABD İç Güvenliği Bakanlığı'nın radikalleşmeyi “*şiddeti toplumsal değişimi etkilemenin bir yöntemi olarak*

destekleyen aşırı inançları benimseme” (Aktaran Winter ve Feixas, 2019:2); İngiltere hükümeti radikalleşmeyi: terörü ve şiddet içeren aşırılıkçılığı destekleme ve bazı durumlarda terörist gruplara katılma süreci (HM Government, 2009:11) olarak tanımlamaktadır. Kanada Kraliyet Atlı Polisi radikalleşmeyi, bireylerin ılımlı ana akım inançlardan aşırılıkçı görüşlere hareketinden oluşan tamamen bilişsel bir fenomen olarak görmektedir (Neumann, 2013:875).

Hollanda 2007 yılındaki eylem planında radikalleşmenin geniş bir tanımını benimsemişti. Radikalleşmeyi *“toplumda geniş kapsamlı değişiklikler için çaba gösterme (muhtemelen demokratik olmayan bir şekilde), bu tür değişiklikleri destekleme ya da başkalarını onları kabul etmeye ikna etme isteği”* olarak tanımlarken (bu tanımın siyasi protestolardan, endüstriyel eylemlere geniş bir yelpazeyi içermesi muhtemeldi), 2014 yılında, Hollanda Güvenlik ve Adalet Bakanlığı yeni bir düzenlemeyle radikalleşmeyi bir ‘tutum’ değişimi olarak tanımlayarak radikalleşmenin karmaşık ve kademeli yapısını gözden kaçırmaktadır (Hardy, 2018:95). Diğer taraftan, Danimarka Hükümeti’nin yaklaşımı, radikalleşmenin, insanların aşırılık yanlısı görüşleri benimsemesi veya eylemlerini aşırılıkçı ideolojiler temelinde meşrulaştıran kısa veya uzun vadeli bir süreç olarak değerlendirdiğini göstermektedir (Hardy, 2018:94). Görüldüğü gibi pek çok ülke, radikalleşmenin doğası gereği birey veya grupların aşırılıkçı görüşleri benimsediği ve bazı değişimler için şiddet eylemleri gerçekleştirmeye yönelik fikir değişimi yaşadığı süreç olarak görmektedir ve eylemlerden ziyade fikre odaklanmaktadır.

Ancak, AB ise radikalleşmeyi, politik hedeflere ulaşmak için demokratik hukuk düzenini ve dayandığı temel hakları baltalayan politik hedeflere ulaşmak için şiddeti meşru olarak gören ve/veya şiddeti kendileri için kullanan insanları tanımlayan bir olgu şeklinde tanımlamaktadır (AB Bölgeler Komitesi, 2016:4, Aktaran, Winter ve Feixas, 2019:2). AB geniş bir tanım yaparak, radikalleşme ve terör arasında büyük bir benzerlik sunmaktadır. AB’nin tanımı siyasi hedeflere yoğunlaşırken, şiddete olan vurgusu da dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, radikalleşme çalışmalarının ekseri çoğunluğu İslamcı şiddet dalgasına ağırlık verirken, radikalleşme çoğunlukla İslam’ın hukuki yorumunu kabul eden ve bu çerçevede şiddet kullanımını meşru

gören cihatçı radikalleşme çerçevesinde tanımlanması da literatürde oldukça yaygındır.

2.3.5. Cihatçı radikalleşme

2005 ve 2009 arasında, cihatçı radikalleşmeyle ilgili merkezi bir araştırma dizisi, yalnızca metodolojileriyle değil, aynı zamanda temel teorik bakış açılarıyla birleşen Malthaner (2017)'nin radikalleşmenin “ana anlatısı/üst anlatısı” dediği bir dizi ampirik çalışma biçiminde ortaya çıkmıştır. Avrupa’da terör saldırıları gerçekleştiren teröristlerin büyük çoğunluğunun Müslüman göçmenlerin olduğu ve bu göçmenlerin çoğunun Batı ülkelerinde doğup büyüyen veya en azından Avrupa ülkelerinde yetişen kişiler ‘yerli teröristler’ fenomeniyle ifade edilmeye başlanmıştır. Avrupa’daki terörün Müslüman göçmenler tarafından yapıldığına dayanan bu üst anlatı, radikalleşme araştırmalarının vardığı bir neticedir. Örneğin, bu üst anlatıyı içeren ampirik çalışmalardan birisinde Leiken’in 2004 yılında yaptığı çalışmadır. 1993’ten Aralık 2003’e kadar Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’da yaşanan şüpheli ve hükümlü teröristlerin 212’sini inceleyen Leiken (2004), şüpheli ve hükümlülerin yüzde 86’sının Müslüman göçmenler olduğunu, geri kalanının ise çoğunlukla din değiştirenler (yüzde 8’i) ve Afrika kökenli Amerikalı Müslümanları olduğunu tespit etmiştir (Leiken, 2004). 10 yıllık bir zaman diliminde yapılan terör saldırılarının ekseriyetle Müslüman göçmenler tarafından yapıldığı ve bu tehdidin günden güne arttığı akademik çalışmalarda sıkça dile getirilmektedir.

Radikalleşme terörizm gibi çok dinamik bir sosyal-politik kavramdır. Son yıllarda, Avrupa’daki terör saldırıların ardından yeni sorular yükselmiştir. Madrid, Amsterdam ve Londra saldırıları hakkındaki soruşturmalar El-Kaide veya başka bir küresel Selefi ağı ile net bir bağlantı göstermemektedir. Amsterdam ve Londra örneğinde, cihatçı teröristler yerli teröristlerdir ve özerk olarak hareket etmişlerdir. Aynı durum, Avrupa’daki çeşitli başarısız saldırıların çoğu için de geçerlidir. Bu durum, El Kaide’nin resmi desteğinin, yani bir örgütün desteğinin, gerekliliği ve terör saldırı kapasitesinin geliştirilmesinde örgütün etkisi hakkında yeni sorunlar

ortaya çıkarmıştır. Taliban rejiminin yıkılmasından sonra, El Kaide lider kadrosu değişmekle kalmamış ayrıca örgütün yapısı ve kapasitesi bir dönüşüm geçirmiştir. Örgüt gizlenmeye zorlanmış ve daha sonra küresel cihat için potansiyel adayları seçme ve kabul etme veya örgütten çıkarmadaki rolü zayıflamıştır. Bununla birlikte, El Kaide'nin tanınmış ortakları Irak ve Suudi Arabistan'da hala varlığını devam ettirmektedir. Ayrıca, Avrupa'da birçok cihatçı kendi kendini örgütlemeye ve kendi kendini tanıyan gruplar veya ağlar oluşturmaktadır.

Avrupa'daki cihatçı terörizm diğer politik-dini terörizm türleri içerisinde Batı değerlerine, çıkarlarına ve toplumlarına en çok tehdit edici terörizm türü olarak görülmektedir (Bakker, 2006:1). Cihatçı terörizm ön plana çıkarılmakla birlikte en tehlikeli terör türü olması dolayısıyla, bu fenomenin daha iyi anlaşılabilmesi, radikalleşme süreçlerinin daha iyi analiz edilebilmesine bağlanmıştır. Takip eden süreçte Müslümanların radikalleşmelerine odaklanılmış ve bu doğrultuda hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından programlar oluşturulmaya başlanmıştır.

2001-2006 yılları arasında Avrupa'daki terör faaliyetlerinde yer alan bireyleri ve ağları analiz eden Bakker (2006:15-16), cihatçıları, teröristleri ve cihatçı terör eylemlerini şöyle tanımlamaktadır: Cihatçılar, İslam'ın sadece bir din olmadığını, aynı zamanda devletin hukuki, ekonomik ve sosyal hayatı yöneten sosyal ve politik bir sistem olduğunu iddia eden ideolojiyi benimseyerek şiddetli bir araç olarak kullananları ifade etmektedir. Siyasi, askeri veya dini amaçlarla yapılan kasıtlı eylemlerle ilgili bir terörist ise AB Konseyi tarafından formüle edildiği gibi, halkı ciddi şekilde korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemde bulunmak veya herhangi bir eylemde bulunmaktan kaçınmaya zorlamak veya bir ülkenin veya uluslararası bir organizasyonun temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını yok etmek amacıyla kasıtlı eylemler gerçekleştirenleri tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Cihatçı terör eylemleriyse, şiddet eylemleri ve aktivitelerini, finansal yardımları, örgüte üye toplama ve silah/patlayıcı satın alma gibi destekleyici faaliyetleri içermektedir.

Cihatçılar radikalleşmiş bireyleri, cihatçı terör eylemlerini gerçekleştirenlerse teröristleri ifade etmektedir (Bakker, 2006). Cihatçı terörizm temelinde ideolojinin olduğu bir aşırıçılık biçimi olarak görülmektedir. İslam teokrasisinin kurulmasını

amaçlayan cihatçı anlayış İslamcılık ideolojisini geliştirmektedir. Dünya’da yaşayan Müslümanların tek bir halifelik altında yaşamasını amaçlayan Cihatçılar siyasi hedeflerini birleştiren bir ideoloji olarak İslamcılığı kullanmaktadır. Sosyal ve politik bir sistem olarak dinin yasal, ekonomik ve sosyal hayatı düzenlemesi gerektiğinin savunan Cihatçılar, İslamcılık ideolojisini benimseyip terör eylemleri gerçekleştirdiklerinde cihatçı terör eylemleri gerçekleştirmektedir (Bakker, 2006:2). Bu eylemler arasında uçak kaçırarak terör saldırısı gerçekleştirmeden, intihar bombalı saldırılara, ölüm tehditlerinden suikastlara çok çeşitli eylemler bulunmaktadır. Cihatçı terörist saldırıların hedefinde Müslüman olmayanlar kadar Müslüman olanlarda vardır. Üstelik, Suudi Arabistan, Türkiye, Irak, Afganistan, Pakistan ve diğer Müslüman ülkelerdeki birçok kanlı saldırının da gösterdiği gibi, Müslümanlar çok daha fazla hedef olmaktadır (Bakker, 2006:2).

Vaka çalışmaları cihadın tipik olarak bir grup fenomeni olmasına rağmen, bireylerin militan çevrelere kendi başlarına katılabilecekleri ve terörist projeleri kendi başlarına başlatabilecekleri anlamında bireyciliğe yer olduğunu göstermektedir (Bokhari, vd., 2006). Özellikle sosyal ve politik şikâyeti olan bireyler cihatçı terör yapılanmalarına katılarak radikalleşmektedir. Nesser’in 2016 çalışması Avrupa’daki cihatçı teröristleri incelemekte ve yükselen eğilimden bahsetmektedir. Bireylerin militan çevrelerdeki arkadaşları ve tanıdıklarının, özellikle dini ve siyasi tartışmalar ve terörist hücre liderleri tarafından başlatılan “takım oluşturma” faaliyetleri ile sosyalleştirildiğini ifade eden bir ‘işe alım kültürü’ (culture of recruitment) oluşturmaktadır (Nesser, 2006:20-21). Takım oluşturma genellikle fiziksel eğitim, silah eğitimi, propaganda filmleri izlemek ve radikal imamların vaazlarına katılmaktan ibarettir (Nesser, 2006:20-21). Cihatçı radikalleşmede ideolojinin yanında sosyal ve bireysel ilişkiler önemli bir rol oynamaktadır.

Genç Müslümanların militan hareketlere nasıl dahil edildikleri ve hangi süreçlerin terörizme ya da kutsal bir cihada katılma motivasyonları akademik olarak giderek fazla çalışılmaya başlanmıştır. İdeolojik etkenlerin yanı sıra radikalleşme süreçlerinde önemli bir rol oynayan arkadaş ve çevresel etkiler dikkat çekmektedir. Tipik bir cihatçı hücrede dört tip terörist profili belirlenmiştir: girişimci, bir kişinin himayesinde olan kimse(usta-çırak) (protege), uyumsuzlar ve serseriler (Nesser,

2006:7). Girişimci ve ıarak genellikle entelektüel süreçlere katılan ve temel olarak siyasi şikayetler ve sosyal adalet çağrısını kullanan idealist dindar kişilerdir. Uyumsuzluklar, hücrelere çoğunlukla kişisel problemlerle başa çıkmak veya diğerk hücre üyelerine sadakatsiz görünmemek için katılırken, diğerk taraftan serseriler sosyal ağlar aracılığıyla daha bilinçsizce bir hücreye katılırlar. Girişimci, terör hücresinin kurulmasında ve korunmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Bir girişimci olmadığında hiçbir terörist hücre oluşmayacaktır. Vaka çalışmaları, “girişimcinin” aktif olarak ortaklarını terör yapılarına dahil ettiğini göstermektedir. Girişimci gerçekten bir örgüte üye alıcı (recruiter) konumdadır (Nesser,2006:11-12). Son iki grup için ideolojik inançlardan ziyade, ekonomik sorunlarla ailevi sorunlar, aile ve arkadaşla ilişkiler gibi bireysel faktörlerin ve heyecan arayışı gibi farklı unsurların etkilediğı bir radikalleşme süreci önerilmektedir.

Cihatçı teröristlerin istihdamı ve radikalleşmesinde sosyal ve politik şikayetlerin büyük bir rolü bulunmaktadır (Sageman, 2008; Nesser, 2006:20). Girişimciler bu şikayetleri kullanarak bireyleri etkilemektedir (Madmiza ve Ponsot, 2015). Girişimciler El Kaide ve benzeri gruplar için işveren olarak hareket etmekte ve genç Müslümanları sosyal çevrelerinde İslam'ın dünya çapında bir saldırı altında olduğuna inandırmakta ve dünyanın her köşesindeki Müslümanları savunmak zorunda olduklarına ikna edip sosyalleştirmektedir (Nesser, 2006:20). Avrupa'daki terörist hücrelere yönelik örgüte alımlar, daha geniş küresel cihatçı harekete odaklanan önceki araştırmalarda vurgulanandan daha organize ve sistematiktir, üstelik önceki araştırmaların aksine, yukarıdan aşağıya bir işe alım organizasyonu/aparatı (işe alım komiteleri ve ofisleri) hakkında doğrudan bir kanıt bulunmamasına rağmen terörist hücre üyeleri ve daha organize cihat ağlarının neredeyse hepsinde bağlantı mevcuttur (Nesser, 2006:20). Aynı şekilde, “alışanlar” veya terörist hücre liderleri, cihat hareketlerinin ideologlarının yaydığı propagandayı, suç ortaklarını toplarken aktif bir araç olarak kullanmıştır (Nesser, 2006:20).

Avrupa'da faaliyet gösteren cihatçı hücreler genellikle, çok farklı milletlerden ve etnik kökenlerden, yaşlardan, mesleklerden, farklı aile geçmişine sahip ve kişilik özellikleri sergileyen farklı grup ve kişilerden oluşmaktadır (Nesser, 2006:11). Bu çeşitlilik nedeniyle, örgüte kabul sürecinde sosyal arka plan değışkenlerinin ne

derece önemli olup olmadığını belirlemek zorlaşmaktadır (Nesser, 2006:11). Cihatçı hücrelere katılanların eğitim düzeyler, sosyo-ekonomik durumları farklılık göstermektedir;

- Operatörlerin çoğunluğu düşük seviyede ya da hiç eğitim görmemiştir. Bununla birlikte, hücrelerin önde gelen isimleri, sıklıkla (fakat her zaman değil) bir dereceye kadar yüksek öğrenime sahiptirler, ancak radikalleştiklerinde okulu bırakmışlardır.
- Tipik olarak, garip işlerle veya suça götürebilecek işlerle uğraşmışlardır. Bazı hücre üyeleri sabit işler yaparken, bazıları işsizdir. Birçoğunun sabıka kaydı vardır ve eskiden uyuşturucu bağımlısı olanlar ve uyuşturucu satıcılarıyla ilişki içinde olanlar bulunmaktadır.
- Ayrıca, çoğu evli ve çocukludur.
- Çoğunlukla, daha radikal Müslümanlar olmadan önce yaşamda bir tür kişisel kriz veya zorluk yaşamışlardır.
- Kadınlar daha önce gördüğümüzden daha aktif roller üstlenmektedir (Nesser, 2006:13).

Cihatçı terörizmin merkezinde olan diğer bir etken yerli terörizm bakış açısıdır. Bu durum, terörü Avrupa'dan dışlayan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Yerli terörizm ifadesi, sağcı terörizmden ve diğer çeşit terör faaliyetleri yerine, cihatçı terörizm göçmen kökenliler üzerine inşa edilmekte ki göçmenlerin çoğu vatandaşlık elde edenlerden oluşmaktadır. Böylelikle terör dışsal bir sorun olarak görülmektedir. Yerli teröristler;

- Batı da doğmuş veya büyümüş göçmen asıllıdır,
- İkinci veya üçüncü nesil teröristleri ifade eder,
- Saldırıda bulunduğu topluma uzak olmayan teröristlerdir,
- Militan İslami hareketlere yakındırlar (Gartenstein-Ross ve Grossman, 2009:11)

Yerli terörizm, teröristlerin doğdukları veya büyüdüğü Batı ülkelerinde siyasi, ideolojik veya dini hedefleri gerçekleştirmek için şiddet eylemleri yapmaları olarak tanımlanmaktadır (Precht, 2007:15). 2001'den beri Avrupa, Avustralya ve Kanada'daki şehirlere yönelik yurtdışından terör tehditleri devam ederken, bu ülkelerde meydana gelen terör saldırıları veya engellenen saldırı planları farklı bir paradigmaya uymaktadır. El Kaide'nin yurt dışı yönlendirmesinden ziyade, bu saldırılar, El Kaide'yi ilham kaynağı ve ideolojik referans noktası olarak kullanarak, ikamet ettikleri ülkeye saldırmak isteyen “olağanüstü” yerel sakinler / vatandaşlar

tarafından kavramsallaştırılmış ve planlanmıştır (Silber & Bhatt, 2007:5). Yerli teröristler Batı ülkelerinde kendi başlarına radikalleşme kapasitesi geliştirmişlerdir.

Birleşik Krallık ve ABD’de, 117 yerli radikal cihatçı teröristin radikalleşme süreci inceleyen Gartenstein ve Grossman (2009:12-13), radikalleşme sürecinin altı tezahürünü belirledikleri çalışmalarında, yerli teröristlerde altı adım, tekrarlanma sıklığı farklılık gösterse de bu adımların örneklerde yeterince sık meydana geldiğini tespit etmişlerdir. İnceledikleri örneklerde radikal eylemlerin temelinde dini inançlar değil siyasi radikalleşme bulunmaktadır. Bu durumda, ideolojiden daha önemli olan husus, siyasi olarak radikalleşmenin gerçekleşmesidir. Böylelikle, radikal ideolojileri benimseyen ancak şiddete yönelmeyenlerin durumunu açıklamada önemli bir destek sunulmaktadır. Siyasi bir radikalleşme olmadığı sürece ideolojik dönüşümler radikal eylemleri beraberinde getirmemektedir.

Gartenstein-Ross ve Grossman (2009)’a göre radikalleşme sürecinin altı tezahürü bulunmaktadır: birincisi, İslam’ın hukuki yorumlarını kabul etmektir: İslam’ın kutsal metninde yazan ilgili hak ve yükümlülüklerini yasal düzenlemelerin esasını oluşturmasını ifade eder. Kur’an ve sünnetin katı bir rehberlik sağladığı kurallara dayalı bir yaklaşım benimsemiştir- yalnızca inancın uygulanması için değil, aynı zamanda günlük yaşamın neredeyse her yönü için Kur’an’ı esas alan inançları içermektedir. Bu yasal yorum dışsal olarak ortaya çıkacaktır. Yasal bir yorum sergileyen bir kişi mutlaka radikal değildir veya radikalleştirici değildir: basitçe inancın muhafazakâr bir uygulamasının göstergesi de olabilir. Bununla birlikte, bazı yerli teröristler için bu yasal anlayış, radikalleşmelerinin geri kalanına doğal olarak karışmaktadır. El Kaide sözcüsü Adam Gadahn ve ayrıca “Lackawanna Six” (ABD’nin Lackawanna kentinde yaşayan Yemen asıllı 6 gencin) için de durum buydu. Manevi bir mentor, “Lackawanna Six üyelerini” “fazla Amerikalı” olmaktan utandırmak için inancın yasal yorumuna dayalı “uzlaşmaz bir dini atmosfer” yaratmıştır. Bu üyeler, İslami giyiniş tarzının gündelik yaşama uygulanması için çabalamıştır. Batılı giyiniş tarzını İslam’a uygun olmadığı ve böyle giyinilmesi İslam’ın uygulanmasına karşıtlık içerdiği için eleştirmeye başlamışlar ve çevrelerine karşı tavır almışlardır.

Gartenstein-Ross ve Grossman (2009)'a radikalleşme sürecinin ikinci tezahürü olarak yalnızca seçkin dini otoritelere güvenmeyi belirtmektedir. Radikalleşme sürecinin bir diğer önemli tezahürü, yalnızca seçkin ve ideolojik olarak katı dini makamların yorumlarına güvenmektir. Buna bir örnek, daha muhafazakâr (ve sık sık militan) alimlerin sıklıkla İslam'ın tek “otantik” yorumunu öğrettiği şeklinde görüldüğü Vahabi hareketi içinde görülebilir. Daha ılımlı alimler, imanını sulandırılmış ve asılsız bir versiyonunu sundukları şeklinde algılanır. Gerçek dinin daha katı inançlara taraftar olan alimlere inanmakla yaşanacağı inancı gelişir. Üçüncü tezahürü İslam ve batı arasında algılanan bölünme: Yerli teröristler radikalleştikçe, genellikle iki tarafın belki de bir arada bulunamayacağına inandıkları için İslam ile Batı arasında doğal bir bölünme algılamaktadırlar. Bu algı çeşitli şekillerde ifade edilebilir. Bazı durumlarda, bireyler kendilerini Batı toplumundan fiziksel olarak izole etmeye çalışırlar. Diğerlerinde, bu bireyler İslam ile Batı arasında algılanan bölünmeyi arkadaşlara, aileye veya komploculara açıklayacaktır.

Dördüncüsüye, teolojik olarak ayrışmalara karşı düşük tolerans göstermektir. Yerli teröristler, İslam'ın katı yorumlarını içselleştirirken, pek çoğu alternatif yorumlamaları ve uygulamaları yalnızca teolojik olarak yanlış değil, kişisel olarak küçük düşürücü olarak değerlendirmektedir. Bu şekilde, din ile ilgili herhangi bir anlaşmazlık kişiselleştirilebilir ve büyük miktarda sert eleştiriyle karşılanabilir. Bu hoşgörüsüzlük, genellikle diğer Müslümanlara karşı sözlü olarak ifade edilir- ancak bu hoşgörüsüzlüğün şiddet içeren tezahürü de olabilir. Beşincisi, dini inançları başkalarına dayatma girişimleridir. Bir diğer önemli adım, bireylerin dini inançlarını başkalarına dayatmaya çalışmalarıdır. Bu adım genellikle bireylerin algılanan teolojik sapmalara karşı düşük toleranslarının doğal bir uzantısıdır: kendi tercihi olarak dinden uzaklaştığı düşünülen kişilere karşı, bireyleri radikalleştirmek, kendi dini değerlerini ve geleneklerini başkalarına uygulamaya çalışmaya dayanmaktadır. Aile üyeleri ve yakın arkadaşlar bu girişimlere sık sık maruz kalırlar, ancak bu baskıdan tanıdık olmayanlarda etkilenebilir.

Sonuncusu, politik radikalleşmedir. Bu çalışmada yerli teröristlerin kayda değer miktarda politik radikalleşmesi gerçekleşmektedir. Bütün cihatçıların kucakladığı tek bir politik ideoloji olmasa da çağdaş cihatçı politik anlatı geniş bir şekilde ana

hatlarıyla belirtilebilir: Batılı güçler hem fiziksel hem de ahlaki olarak İslam' a boyun eğdirmek için İslam aleyhine çalışmaktadır. Aynı zamanda, dünyadaki Müslümanlar inançlarını yitirmiştir ve Hz. Muhammed'in döneminde sahip oldukları güçten mahrum kalmışlardır. Mevcut duruma tek uygun müdahale askeri harekattır. Bu söylemleri kabul edenler politik olan radikalleşmiş olmaktadır.

Yerli teröristler radikalleşirken özel davranış değişiklikleri sergilemektedir. Radikalleşme sürecinin altı tezahüründen bazılarını gösterebilmektedirler. Gartenstein-Ross ve Grossman, (2009:29), bir bireyin bu dış belirtileri gösterip göstermediğini analiz etmek için arka planlarını, açık eylemlerini ve teröristlerin yaptığı açıklamaları incelemişlerdir. Dini inançların radikalleşmede rol oynadığı ancak bu rolün etkisinin tartışmalı olabileceği sonucuna varılmıştır. Gartenstein-Ross ve Grossman (2009:14-15)117 yerli teröristin radikalleşmesini deneysel olarak incelemiş ve radikalleşme sürecine dair çeşitli görüşler ortaya koymuştur.

- Dini İdeolojinin Rolü: Bu çalışmanın tanımladığı altı faktörden beşi (politik radikalleşme hariç), bu çalışmadaki kişilerin inançlarını nasıl anladıkları hakkında fikir verebilir. Bu beş faktörün örneklemede yeterince sık bulunduğu, yerli teröristlerin dini anlayışlarını radikalleşmeden önce var olduğu açıkça tespit edilmiştir. Bireylerin teolojik anlayışlarının radikalleşmede nispeten güçlü bir faktör olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, incelenen yerli teröristlerin yaklaşık%20'si, radikalleşme sürecinde daha deneyimli/bilgili başka Müslümanlardan manevi bir danışman olarak özel talimatlar aldığı ve yönlendirildiği görülmektedir. Yerli teröristlerin %25,6'sı, (şiddetli faaliyet için özel teolojik onay sağlayan dini otoriteyle ilişkiliydi) komplolarında manevi bir yaptırıma sahipken, %40'ından azı yasadışı eylemleri için açıkça dini bir motivasyon olduğunu iddia etmiştir.
- Demografik: Bu çalışmanın bulguları, genel bir "terörist profili" olmadığını öne süren çalışmaların bulgularını desteklemektedir. Ancak, çalışma aynı zamanda ABD ve İngiltere'deki yerli teröristlerin demografik özelliklerinin, daha önceki küresel araştırmalarda bulunanlardan bazı yönlerden farklı olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmadaki teröristler bekar, daha az ayrıcalıklı sosyoekonomik bir konuma ve daha zayıf bir eğitim geçmişine sahiptir.
- Uluslararası bağlantılar: Bu çalışmanın verileri cihatçı teröristler için denizaşırı eğitimin göreceli önemini ortaya koymaktadır. Örneklemin %40'ından fazlası eğitim için ya da cihat yapma gayesiyle yurt dışına çıkmıştır. Ayrıca, incelenen teröristlerin yaklaşık%12'si terörist eğitimden bağımsız olarak dini talimat almak için yurt dışına seyahat etmiştir.
- Cezaevleri: Bu çalışmadaki veriler cezaevlerinin terörizm tehdidinin etkisinin sanılandan az olduğunu göstermektedir. Çalışılan 117 kişiden sadece yedisinde cezaevinde geçirilen zaman ile teröristlerin dönüşümü,

radikalleşmesi veya katıldıkları olayda arasında bir bağlantı vardı. Bu istatistiksel analizde cezaevlerinin düşük önemi, terörle mücadele kaynakları tahsis edildiğinde cezaevlerinin nispeten düşük öncelikli olması gerektiğini göstermektedir. Cezaevi radikalleşmesi şu anda en üst düzey ulusal güvenlik önceliği olarak görülmemelidir.

- Müslüman Sorumluluğu: Bu çalışmanın istatistiksel analizi, İslam ile Batı arasında bir bölünme algılanmasının hem niceliksel hem de niteliksel olarak radikalleşme sürecinin önemli bir yönü olduğunu göstermektedir. Önemli bir önlem, Müslüman sivil katılım çabalarıdır. Bu katılım çabaları, radikalizme karşı koymada en etkili yollarından birisi olabilir.

Yerli teröristlerin radikalleşmesi sadece ideolojik etkenlerle değil, aile ve arkadaş ilişkileri, çevresel etkenler, gençlik arayışları gibi diğer etkenlerinde önemli olduğu bir süreçtir. Daha önce belirtildiği gibi radikalleşme çalışmalarında cihatçılar üzerine kurulmakta ve modeller aracılığıyla Müslümanların nasıl teröristlere dönüştüğünü açıklamanın klasik bir yöntemi haline gelmiştir.

2.2. Radikalleşme Modelleri

Radikalleşme çeşitli modeller aracılığıyla açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu modellerin birçoğu, cihatçı hareket, örgüt ve bireyler incelenerek oluşturulmuştur. Son on yıldır, İslamcı siyasi şiddet çalışmaları radikalleşme süreçlerini inceleyen çalışmaların büyük bir kısmını oluşturmuştur (Porta ve LaFree, 2011:5). Radikalleşmeye yönelik baskın yaklaşım, radikal fikir geliştirilmesiyle başlayan ve radikal eylemlere yönelirken farklı adımların ayırt edilmesinden oluşan çeşitli evreler ve aşamalar geliştirme üzerinedir (Khosrokhavar, 2013).

2.2.1 Moghaddam merdiven modeli

Moghaddam (2005), bir kişinin şiddet eylemleri ve özellikle intihar saldırıları gerçekleştirmesine yol açan yolu tanımlamak için merdiven metaforunu kullanmaktadır. Bireysel, örgütsel ve çevresel faktörleri dikkate alan Moghaddam bireysel kapasiteye odaklanarak terör saldırılarına yol açan sosyal ve psikolojik

süreçleri göz önüne alarak kademeli bir geçiş önermektedir. Bireyler merdivenden tırmandıkça ellerinde kalan seçeneklerin giderek azaldıklarını görmekte ve sonunda başkalarını ve kendilerini tüketmekten başka seçenekleri kalmadığını fark ederek terör saldırısı gerçekleştirmektedir (Moghaddam, 2005:161).

Merdiven modelinde, zemin katla birlikte toplamda altı kat bulunan bir merdiven aracılığıyla terör saldırısı gerçekleştirmede sosyal ve psikolojik sürecin gelişimi anlatılmaktadır. Her basamakta farklı bir psikolojik süreç gerçekleşmektedir. Zemin katta adalet algısı ve göreceli depresyon duyguları hakimdir. Birey, grubunun diğer gruplarla aynı avantajlara sahip olmadığını düşünür. Adalet için bu mutlakçı talepler, radikalleşmeye bilişsel açıklığın başlangıç noktasıdır (Trip vd., 2019). Haksızlığa uğradığını düşünen milyonlarca insan olduğu halde çözüm aramak için bir üst basamağa çıkacak olanların sayısı oldukça azdır ve üst basamağa ulaşanlar durumlarını geliştirme ve adaleti sağlamanın yollarını arayacaktır (Moghaddam, 2005:162). Birinci katta, karar alma mekanizmasını etkileyebilecek güce sahip olmadığını gören bireyler yukarı basamaklara çıkmaya devam edecektir (Moghaddam, 2005:162). Bireyler, seçeneklerin engellenmiş görünmesi veya engellendiğinin kesin kanaatine varılırsa, bir adaletsizlik duygusu ve yerleşik sistemin yasal olmadığı duygusuna kapılırlar (Moghaddam, 2005:164). Bu seviyede, saldırganlık hissi, sorunlar için suçun başkalarına doğru kaydırılmasına etki eder.

İkinci katta, haksızlığa uğranıldığı algısını devam ettirenlerin öfke ve hayal kırıklığı yaşayıp, liderler tarafından öfkeleri “düşmana” yönlendirilebilir. Öfkelerini fiziksel olarak düşmana yönlendirmeye meyilli olanlar bir üst seviyeye çıkarlar. En büyük değişim üçüncü katta yaşanmaktadır: terör örgütünün ahlaki yapısıyla bir bütünleşme yaşanır ve bireyler terörü meşru bir strateji olarak görmeye başlarlar (Moghaddam, 2005: 162). Örgütün ahlaki değerleriyle tam olarak bütünleşenler bir üst seviyeye çıkarak aktif teröristler olmaya hazır hale gelirler. Bu seviyede terör örgütleri hedeflerine ulaşmak için izolasyon, ilişki, gizlilik ve korku taktiklerini kullanır. Bu örgütler kendilerini iki düzeyde konumlandırır: Makro düzeyde, dünyayı değiştirmek veya toplumu yeniden yapılandırmak için tek seçenek kendilerini gösterirken hükümetten gelen baskıları özür olarak kullanırlar ve mikro düzeyde muhalif bireylere (genellikle genç ve bekar erkelere) sığınak rolünü üstlenirler (Moghaddam,

2005:165). Örgüt üyelerini örgüt ahlakına uygun davranmaları için izolasyon, ilişki, gizlilik ve korku gibi çeşitli mekanizmalar geliştirmektedirler, özellikle paralel hayatlar yaşamalarına ailelerinde, eşlerinden ve yakın arkadaşlarından gizli bağ oluşturmaya uğraşırlar (Moghaddam, 2005:165).

Dördüncü katta terör örgütüne tam anlamıyla üye olunur ve potansiyel teröristler dünyayı bize-karşı-onlar olarak ikiye ayırıp terör örgütünü meşru kabul ederler (Moghaddam, 2005:162). Bu katta hücrelerin gizli hayatı içerisinde sosyalleşme başlamaktadır. Sosyal kategori oluşturma grup içi hareketleri onaylamayı ve grup-dışı olanları ayırmaya neden olmaktadır (Moghaddam, 165). Son basamağa erişenler başkalarını ve kendilerini öldürüp yaralama pahasına donatılıp terör saldırısı gerçekleştirmek için seçilip eğitilirler. Özellikle bu basamakta, eğitimlerde terör saldırısını yarıda bırakabilecekleri önleyici mekanizmalara karşı dikkatlice eğitilirler: örneğin, kurbanın göz yaşları ve sözlerine karşı direnç kazanmaları sağlanır (Moghaddam, 2005:162). Bu son basamakta, bireyler terör saldırısı gerçekleştirmeye psikolojik olarak hazır bulunmaktadır. Hedef ve düşman grup içi ve grup dışı farklılıklar abartılarak saldırganlık grup dışına yöneltilir. Oklahoma Şehir bombacısı da bu amaçla sivilleri hedef almasındaki gibi, psikolojik uzaklaştırma sivil hedefleri seçmenin toplumun gözünü açacak bir kıvılcım yakacağını ve toplumun gerçeği görmesine yardım edeceği ve otoritelere karşı ayaklanmayı başlatacağı inancı oluşmaktadır (Moghaddam, 2005:166).

2.2.2. Stahelski'nin beş aşamalı sosyal psikolojik koşullandırma modeli

Bu modele göre terörist gruplar sıradan bireyleri acımasız katillere dönüştürmek için kült benzeri şartlandırma tekniklerini kullanarak ideolojik inancın gelişiminden şiddet içeren eylemlere geçişi aydınatabilecek beş sosyal psikolojik koşullandırma aşaması bulunmaktadır. Stahelski'nin modelinde ideoloji radikalleşme sürecinin önemli bir bileşenidir.

1.Deplüralizasyon: Terörist grup, yeni gelen kişinin eski sosyal ve bireysel kimliklerini ortadan kaldırmasını ve örgütün talepleri doğrultusunda diğer savaşçıları

öldürmesini istemektedir. 2. Kendi kimliğini belirsizleştirme: Bir katılımcının eski grup bağlantıları ve grup kimlikleri ortadan kaldırıldıktan sonra, birey 2. Evreye karşı daha savunmasızdır. Örneğin, katılımcılar sivil kıyafetlerinden vazgeçer ve örgüt üniforması giyerler. Bu evrede, tüm katılımcıların grup değerlerinden ve beklentilerinden sapan değerleri, inançları, tutumları veya davranış kalıplarını bırakmaları beklenir. İyi ve kötü arasındaki ayrım grup lideri tarafından yapılır, bireysel karar verme artık söz konusu değildir. Birey artık daha büyük bir oluşumun anonim bir parçasıdır. 3. Diğerlerinin kimlikliklerini belirsizleştirme: Düşman olarak belirlenen grupla kişisel ilişkilerin kesilmektedir. Kendi grubunun dışındaki kişiler meçhul/yüzsüz bir kitle olarak tanımlanmaya başlanır. Düşmanlar ve diğerleri negatif özelliklerle tanımlanırlar. 4. İnsanlıktan çıkarma: Düşmanları insan altı ya da insan dışı olarak tanımlamak. Bu, düşmanın böcekler, köpekler, virüsler vb. gibi insan olmayan varlıklarla ilgili söylemsel karşılaştırmasıyla gerçekleştirilir. 5. Şeytanlaştırma: sosyal psikolojik şartlanma sürecinin beşinci aşaması olan şeytanlaştırma, üyeler düşmanın şeytan ve kozmik kötülüğün kaynağı olduğuna ikna olduğunda ortaya çıkar. Çoğu kültür “kötülük” ile karşılaştırıldığında “iyi” yi tanımladığından, şeytanlaştırma yaygın olarak mevcut bir koşullandırma stratejisidir. ABD’den “Büyük Şeytan” olarak söz etmek kültürel şeytanlığa bir örnektir. Çoğu kültür kötülüğe karşı savaşıyor ve ortadan kaldıranları da temize koyduğundan, şeytanlaştırma basitçe terörist gruplar tarafından yönlendirilir ve yoğunlaştırılır. Bir terörist grup üyesi, düşman yaşlıların, kadınların ve çocukların kötü yaratıklar olduğuna gerçekten ikna olmuşsa, onları öldürmek sadece kolay değildir; üyenin saygı duyduğu kişiler tarafından gerekli, onurlu ve ödüllendirilmelidir. Skahelski’ye göre, gruplar gittikçe şiddete yöneldiğinde son iki aşama meyve vermektedir.

2.2.3. Wiktorowicz’in 4 aşamalı modeli

Birleşik Krallıktaki El-Muhacirin grubunu inceleyen Wiktorowicz (2004, 2005, 2006), sosyal hareket teorisine dayanarak 4 süreçli bir model geliştirmiştir. Modeli, radikalleşme ve seferberlik sürecinde grupların önemini vurgulamaktadır. Bu model, bir kişinin radikalleşme yörüngesindeki rotasına ve sosyal etkilere dikkat

çekmektedir. Bireylerin terör saldırılarını gerçekleştirdiği yörüngede 4 temel süreç bulunmaktadır. Öncelikle birey bilişsel açılış yaşamaktadır. Bir insanın yeni fikirlere ve dünya görüşlerine daha duyarlı hale geldiği süreçtir. Bu açılış kişisel bir krizle tetiklenebilir veya geçmiş sosyalleşme deneyimleriyle ilgili olabilir. Bu krizler ekonomik (yani bir iş kaybı), sosyokültürel (yani aşağılanma, ırkçılık vb.), politik (yani işkence, siyasi ayrımcılık veya baskı) veya kişisel (yani bir aile üyesinin ölümü) olabilir. Tetikleyiciler, önceden ele alınan görüşleri değiştirebilir ve yeni bakış açılarına kapı açabilirler. Grubun bazı üyeleri, sebeplerini desteklemelerini sağlamak için kişisel krizlerini büyütürken potansiyel üyelerle mevcut sosyal bağlarından yararlanabilirler. Bilişsel açılış çeşitli sebeplerle yaşanan krizlerin bireyleri radikal ideolojilere karşı savunmasız yaptığı ve var olan inançlarını sarsarak yeni fikirleri alıcı konuma dönüştürmektedir.

Dini arayış ve çerçeve uyumu: Din, bir bireyin kimliğinin önemli bir bileşenidir. Bilişsel açılış dine dönmesine neden olabilir. Bu arayış, bireylerin kendileri tarafından başlatılabilir ve sürdürülebilir. Bireyler dini “pazar yerini” inceleyip ihtiyaçları ve görünümleriyle uyumlu olanı seçerler. Ayrıca bir hareketin içine de çekilebilirler. Bazı durumlarda, bir hareketin üyeleri bireyi, grubun ideolojisinin en makul seçenek olduğuna ikna ederek, gruba veya harekete katılma konusunda arayıcı konumda olanlara yardımcı olabilir veya rehberlik edebilir. Bu süreç diyalog odaklıdır, zorlayıcı değildir. Bu bağlamda, arayanlar aktif katılımcılardır ve bir ideolojiye olan eğilimleri/içselleştirmeleri mutlaka grubu desteklemelerine neden olmaz, ancak böyle bir olasılığı artırır. Bu diyalektik, hareketin kişiye, aranan ile uyumlu olan bir yorumlayıcı çerçeve sunma becerisine bağlıdır. Birey ve grubun yorumlayıcı çerçevelerinin hizalandığında ve paylaşıldığında bir çerçeve uyumu süreci gerçekleşir. Bununla birlikte, bu nadiren bir insanın yüksek riskli davranışlarda bulunmaya ikna edilme şeklidir. Bu tür seçimler bir sonraki süreçte (sosyalleşme sürecinde) daha muhtemeldir.

Sosyalleşme ve katılım: Eğer kişi grubun yorumlayıcı çerçevesini kabul ederse bu süreci bir sosyalleşme süreci izler. Bu durumda, arayıcı grubun ideolojisini çeşitli etkileşimlerle daha derinlemesine keşfeder ve araştırır: protestolar, tartışma grupları, çeşitli sosyal etkinlikler, okumalar ve diğer grup etkinlikleri gibi olaylar. Bu anlarda,

grup üyeleri arasında tutarlı bir kimlik ve birlik oluşur. Arayıcı, grubun ideolojisini kabul eder ve aktif bir katılımcı haline gelir. Bazı insanlar gruptan ayrılabilirken, diğerleri grubun stratejilerini ve vizyonunu yerine getirip kabul edebilir. 1. ve 2. süreçler, bireyin kendi grubu veya hareketi tarafından desteklenen şiddet içeren davranışlarda bulunabileceği üçüncü süreç olan sosyalleşme için ön koşuldur.

Wiktorowicz' in modelindeki en önemli unsurların başında sosyal ağlar ve kişisel ilişkiler radikalleşme sürecinin kilit noktası olarak belirtilmesidir. İdeolojik bir motivasyonun varlığında bile sürecin temel şekillendirici unsuru sosyal bağların mevcudiyetidir (Malthaner, 2017:380). Sosyal bağlar olmadan bir hareket aktivizme geçememektedir. Ayrıca hareket içerisindeki sosyalleşme süreçlerine dikkat çekilerek bireysel koşullar ve hareketin uyumu radikalleşme için önemli rol oynamaktadır. Diğer taraftan, Wiktorowicz' in modeli bireysel radikalleşme yollarındaki karakteristik adımları belirtmek için de kullanılabilir. Öncelikle kişisel bir kriz sonrasında bireyin nasıl bir bilişsel açılış yaşadığı ve takip eden süreçte sosyal ağların süreci nasıl şekillendirdiği radikalleşme sürecine ışık tutmaktadır. Aile üyelerinin veya sevilen birinin kaybı ve işsiz kalınması gibi kişisel krizlerin bilişsel bir açılış yaşayan bireyin sosyal ağlar karşısında savunmasız kalması ve bu ağların yardım faaliyetleriyle bireye yeni fırsatlar sununca birey kendisini radikal ağların içerisinde bulmaktadır. Çeşitli eğitim taktikleriyle giderek daha fazla sosyalleşme yaşanırken dini ve politik anlamda bir yoğunlaşma ve dönüşüm yaşanmaktadır. Sonuçta birey, risk ve tehlikeleri göz önüne alabilecek bir dini eğitim ve motivasyon sürecinde sosyalleşmesinin ardından grup ideolojisini tamamen kabul ederek aktif bir katılımcı halini alır.

2.2.3. Sageman'ın 'bir grup adam' ve lidersiz cihat modeli

Wiktorowicz (2005), Stahelski (2005) ve Moghaddam (2005)'in modelleri çeşitli evreleri takip eden bireylerin radikalleşme süreçlerini anlatırken radikal fikirlerin radikal davranışlara nasıl dönüştüğüne dikkat etmemektedir. Diğer taraftan, Sageman (2005) akraba veya arkadaşlık ilişkisi aracılığıyla militan gruplara katılan bireylerin

daha sonradan radikal ideolojileri benimsediğini göstermiştir. Yani radikal dönüşüm ideolojik dönüşümden daha önce gerçekleşmektedir. Marc Sageman radikalleşmeyi anlamak için bir model öneren ilk kişilerden biriydi. Terör ağlarını anlama kitabında Sageman (2004), 1990-2000 arasında terörist faaliyetlerde bulunan 172 batı karşıtı cihatçıyı inceledikten sonra, akrabalık ve arkadaş ilişkilerinin terör eylemleri düzenlemede önemli rolünü gözler önüne sermiştir³.

Örneğin, ‘sosyoekonomik durum’ cihatçı terörizme katılımın asimetrik güç koşullarından, yoksulluktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını ve teröristlerin üst, orta veya alt sınıf olup olmadığını araştırmaktadır (Bkz. Tablo 2). ‘Aile durumu’, medeni durum ve çocuk sahibi olmayla ilgili sorularla ilgilenir. Dahası, teröristlerin ailelerinin sorumlulukları veya ailelerine karşı misilleme yapılamayacağı korkusu ile daha çok bekar erkekler olduklarını klişesini test etmektedir. ‘Psikolojik açıklama’ kategorisindeki değişkenlerin incelenmesi ayrıca çeşitli akıl hastalıkları tezleri ve terörizmle ilgili patolojik kişilik dinamikleri hakkındaki fikirleri içermektedir. ‘Cihada katılma koşulları’ kategorisi altında, Sageman karşılanmayan ve nispi yoksunluk tezini destekleyebilecek artan beklentilerin durumunu gösterebilecek durumlara bakmaktadır.

Tablo 2. Cihatçı Terörizmin Değişkenleri

Sosyal Altyapı	Psikolojik Maske	Cihada Katılım Koşulları
Sosyal geçmiş	Zihinsel hastalık	Yaş
Coğrafi kökenler	Terörist kişilik	Örgüte üye olduğu yer
Sosyo-ekonomik durum		İnanç
Eğitim		İş
Gençlik yıllarındaki inancı		Göreceli yoksunluk
Meslek		Dostluk
Aile durumu		Akrabalık
		Müritlik
		İbadet

Kaynak: Bakker, 2006:10

³ Sageman, terör ağlarını anlamada, yoksulluk, boşanmış aileler, eğitim eksikliği, cahillik, beyin yıkama, akıl hastalıkları, dini fanatizm ve terörle ilgili suçluluğun rolü hakkındaki teorik ve popüler kavramlara meydan okumaktadır. 172 selefi cihatçının biyografilerini karşılaştırarak, Sageman açık kaynaklara dayananların elindeki en geniş cihatçı terörist örneklerinden birini oluşturmuştur. Bireylerin cihatçı terörizmine neden dahil olduğunu açıklayan ortak özellikler arayışında, on yedi değişken kullanmıştır. Bu değişkenler üç genel kategori altında incelemiştir: “sosyal altyapı”, “psikolojik maske” ve “cihada katılma koşulları” (bkz. Tablo 1).

Sageman (2004), 17 değişkenin analizine dayanarak, teröristlerle ilgili birçok sosyal açıklamayı reddetmektedir. Teröristlerin fakir, kızgın ve fanatik olarak dindar olduğu klişelerinin bir efsane olduğunu savunmaktadır; zira örneklemindeki cihatçı teröristler genellikle orta sınıftan, dinin güçlü pozitif değerleriyle yetişen ve ailelerinden sevgi gören genç erkeklerdir. Çevrelerinden destek alan, manevi destekleri olan insanlardır. Sageman, teröristlerle ilgili çoğu araştırmanın aksine, incelenen kişilerin büyük çoğunluğunun evli olduğu ve çoğunun çocuğu olduğunu göstermiştir. Bu cihatçı selefiler, ailelerine rağmen yine de kendilerini ve başkalarını feda etmeye hazırdılar. Psikolojik açıklamalar açısından, örneğindeki teröristler herhangi bir psikiyatrik patoloji göstermemiştir. Geçmişinde duygusal bir travma modeli ya da herhangi bir patolojik nefret ya da paranoya dair kanıt bulamamıştır. Sageman (2004), sosyal psikolojik durumları göz önüne alarak geçmişlerine bakıldığında, bireylerin uzun vadeli göreceli yoksunluktan ya da patolojik önyargılardan mustarip olmadığı sonucuna varmıştır. Sageman, küresel mücahitlerin çoğunun güçlü mesleki becerilere sahip olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte, bunlardan çok azı cihada katıldıklarında daimî bir işte çalışmaktadır. Sageman, bu eksikliğin, genel olarak yetenekli bireylerde kesin bir şikâyet ve hayal kırıklığı kaynağı olmasına yol açtığını belirtmektedir. Ancak bunlar, geçmişlerinde yapısal göreceli bir yoksunluktan ziyade, cihada katılmadan hemen önce geçici şartlardır.

Sageman (2004) küresel Selefi ağının ortak bir profili olmadığı yönünde açık bir uyarıda bulunmaktadır. Aslında, mücahit kümeleri kadar çok profil bulunduğu görölmektedir⁴. Cihada katılmadan hemen önce, Müslüman mücahitlerin sosyal ve ruhsal olarak kendi çevrelerinden yabancılaştırılmış oldukları ve muhtemelen hayatlarında bazı problemlerle uğraştığı tespit edilmiştir. Sageman çalışmasının sonunda bu süreci hesaba katarak ortak işe alım ve beyin yıkama kavramlarını reddetmektedir. Bunun yerine, üç uçlu bir süreç önermektedir:

- Arkadaşlık, akrabalık ve disiplin aracılığıyla sağlanan öğrenme yoluyla yapılan cihat ile sosyal ilişki (Social affiliation with jihad)

⁴ Yine de 4 temel ayrım yapılabilir: El Kaide'nin merkez çekirdeği, Mağrip Araplar; Çekirdek Araplar ve Güneydoğu Asyalılar. Sageman (2004), dört grup arasındaki birçok farklılığa rağmen, bazı ortak kalıpların olduğunu savunmaktadır.

- Küresel Selefi cihat ideolojisinin kabulüne yol açan inançların ve imanın aşamalı olarak artması (progressive intensification of belief and faith)
- Küresel Selefi ağına bağlantılı olarak cihadın resmi olarak kabulü. Bu 3. Süreç olmadan, potansiyel cihatçılar bir izolasyon sürecinden geçecekler veya cihadın tam olarak mahiyetini bilmeden katılmaya çalışacaklar, ancak teknik bilgi veya kaynaklara ulaşamayacaklardır.

Sageman, sosyal bağların bu süreçte çok önemli bir unsur olduğu sonucuna varmıştır. Bu bağlar cihada katılmayı kolaylaştırmaktadır Wiktorowicz’ in modelinde olduğu gibi sosyalleşme ve takibinde katılım, olası adayların cihatçı teröristlere dönüştürülmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Sosyal bağların eksikliği potansiyel bireylerin sadece radikal fikirlere sahip kişiler olarak kalmasına, terörizm için gerekli kaynak, güç ve deneyimin sağlanamamasına neden olabilecektir. Sageman bu doğrultuda, “*a bunch of guy*” olarak ifade ettiği sosyal bağların, akrabalık veya arkadaşlık ilişkilerinin radikalleşme sürecindeki önemini savunmaktadır. Bir grup adamın, küçük bir grup dinamiği oluşturması radikalleşme sürecinin terörizme evrilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bir grup adam, bireylerinin radikalleşme sürecinden önce bir grup insanla ilişki kurarak radikalleştikleri iddia edilmektedir.

Bu modelde, cihada katılmadan önce oluşturulan mevcut bir ilişki vardır. Bu ilişki genelde dostluk bağı gibi kuvvetli bir ilişkidir. Ayrıca, cihatçı hareketlere katılım bireysel olmaktan ziyade, genelde küçük arkadaş kümeleriyle olmaktadır. Sageman (2004:111), önceden var olan arkadaşlık veya akrabalık ilişkilerinin, bireylerin radikal ağlara bağlanmasında çok önemli olduğunu, örnekleminin %75’inde alaka düzeyi bulunduğunu savunmaktadır. Cihatçı hareketlere bireysel katılımdan ziyade grupça katılımlar ön plana çıkmaktadır. Böylelikle bu hareketler üye sayılarını daha hızlı artırabilmektedir. Daha önceden cihada ilgi duyan küçük arkadaş veya akraba grupları radikal çevrelerde kendilerine bir yer arayarak genellikle kendi inisiyatifleriyle katılım göstermektedir. Yine Wiktorowicz’ in modelindeki gibi çerçeve uyumun sağlanması ve sonrasında bir sosyalleşme aşamasının yaşanması gerekmektedir. Sageman hem küçük grup katılımlarını hem de daha önceden ideolojik olarak radikalleşen bu grupların radikalleşme sürecindeki konumlarını

vurgulamıştır. Arayış içinde olan bu küçük gruplar nihayetinde cihatçı hareketler tarafından kabul edilmektedir.

Sageman'ın örnekleminde dikkat çeken başka bir özellik daha gün yüzüne çıkmaktadır. Endonezya ve Malezya'dan gelen cihatçılar aynı yatılı okullarda eğitim alan grupları içermektedir. Bu durumda, bazı mekân ve yerlerin radikalleşme sürecine olan etkisinin tartışmasını başlatmıştır. Önce ibadet yerleri, dini okullar ve daha sonra cezaevlerinin radikalleşme süreçlerine etkisi giderek daha fazla literatürde yer almaktadır. Özellikle Selefi cihat ve ibadet yerlerinin ilişkisi, genç Müslümanların mücahitlere dönüştürülme yeri işlevi görmektedir (Sageman, 2004). Bunlara en klasik örneklerin başında, Londra'daki Baker Caddesi Camisi ve Finsbury Park Camisi ve New York'taki El-Faruk Cami bulunmaktadır. (Bakker, 2006:12). Bu tür mekân ve yerlerde bulunan potansiyel mücahitler terörist gruplara katılmadan daha önce radikal fikirleri benimsediği unutulmamalıdır. Sageman (2004)' e göre, bir grup adamla daha sonra kurulan sosyal bağların varlığı bu potansiyel mücahitleri teröristlere çevirmektedir.

2008 yılındaki Lidersiz Cihat çalışmasında ise cihat anlayışında otoritesini kaybeden El-Kaide'den ziyade, *bir grup adamın* artık radikalleşme üzerinde derin etkisini artırdığını savunmuştur. Sageman 2008 yılındaki çalışmasında radikalleşme sürecini 4 evre üzerinden anlatmaktadır: “*ahlaki hakaret duygusu, belirli bir dünya görüşü geliştirme, bu dünya görüşünü kişisel deneyimle yankılama ve etkileşimli ağlar aracılığıyla hareketlendirme*”. Sageman'ın modelinin birinci evresi algılanan hak ihlalleri konusunda ahlaki bir öfke duygusu oluşmasıyla başlamaktadır. Irak, Filistin, Bosna, Keşmir vb. gibi Müslüman bölgelerdeki ve Batı'daki diğer yerel durumlardaki durum ve çatışmalar, bazı insanlar için ahlaki bir öfke kaynağı haline gelmektedir. Yerel aşağılanma algısı, dünyadaki Müslüman durumunun kişisel bir yorumunu oluşturmak için küresel aşağılanma algısı ile birleşir.

İkinci evrede, ahlaki ihlallerin İslam'a karşı bir savaşı temsil ettiği inancı oluşmaktadır. Yerel veya küresel gerçekliğin bu yorumu, bazıları tarafından İslam'a karşı bir savaş olarak algılanmaktadır. Bu entelektüel değil, geniş bir yelpazedeki problemleri kapsayan duygusal bir yorumdur: Ortadoğu'daki çatışmalar, ayrımcılık deneyimleri, medyanın Müslüman çoğunluğun barışçıl pozisyonunu göz ardı ederken

şiddeti teşvik eden İslamcı söylemi pekiştirmeye odaklanma eğilimi, vb. Üçüncü evrede, kişisel deneyimlerle yankılanma/rezonans duygusunun gelişmesi gerçekleşmektedir. İslam'a yönelik savaşın bu yorumu, birçok Avrupalı Müslüman'ın zor günlük tecrübesi göz önüne alındığında, Avrupa'da daha fazla yankı bulur. Müslüman karşıtı yorumlar ve Müslüman toplumların sosyo-ekonomik ve politik adaletsizlik ve ayrımcılığın kurbanı olarak algılanması bu deneyimi göstermektedir. Radikalleşmenin son evresinde, ağlar üzerinden mobilizasyon/seferberlik oluşmaktadır. Bu faktörlerin ve durumların tümü, hayal kırıklığı oluşturan bazı genç Müslümanların dünya görüşünü etkilemektedir. Ancak bu grubun çok küçük bir yüzdesi radikalleşmektedir. Bu radikalleşme internette, özellikle sosyal medya aracılığıyla başlayabilir ve büyüyebilir. Çeşitli ağlar, çok sayıda kişinin aynı bakış açısına bağlanıp paylaşabileceği, birbirlerini desteklediği sohbet odaları sağlamaktadır.

Sageman (2008) radikalleşme sürecinin duygusal boyutuna dikkatleri çekmektedir. Öyle ki, grup içi rekabet, güç, öfke ve aşağılanma hisleri, Batının Müslümanlara karşı adaletsizlik anlayışının geliştirilmesi radikalleşme sürecini etkilemektedir. Böylelikle, bir grup adamla birlikte, Sageman'ın yeni çalışmasında radikalleşmenin bilişsel ve ideolojik yönleri de daha fazla vurgulanmaktadır. Müslümanların İslam' karşı bir savaş yapıldığı algısının geliştirilmesinin denkleme konulmasıyla birlikte, bir mağduriyet hissi yaşandığı ve kişisel deneyimlerin ön plana çıktığı bir radikalleşme modeli geliştirilmiştir.

2.2.4. Madmiaza ve Ponsot'ın modeli

Bu modele göre, tek bir faktör radikalleşme sürecini açıklamada yeterli olmayacağını, bireyleri radikalleşme sürecini etkileyebilecek diğer faktörlerle çevrili modelin merkezine koymaktadır. Bireysel faktörler radikalleşmiş bireylerin profillerini tanımlamada büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, ilişkisel seviye bireylerin aile ve arkadaşları gibi yakın ilişkiden doğan faktörleri içermektedir. Bölgesel faktörler ise kurumsal veya topluluktan kaynaklı faktörlere tekabül

etmektedir. Son olarak makro seviyede, adalet ve eğitim gibi büyük sosyal sistemlerle ve devletin gerçekleştirdiği düzenlemelerle ilgilidir. Bu üç seviyeyle birlikte, bu sistemleri çevreleyen kültür ve değerlerin oluşturduğu dış sistem bulunmaktadır (Madmiaza ve Ponsot, 2014: 27-28).

Fırsatlar kavramı dikkat çekmeye başlayan bir faktördür. Madmiaza ve Ponsot (2015:28) fırsatları bağlam temelli ve ikinci dereceden değişkenler olarak belirtmektedirler. Örgüte katılımı artırmak için internet ve hapishane benzeri yerler bir ilham kaynağına dönüşmektedir ve potansiyeli bulunan bireylere yeni fırsatlar sunmaktadır (Precht, 2007). Sageman (2008)'inde belirttiği gibi bazen bu fırsatlar batılı ülkelerin İslam'la savaş içinde olduğu yaklaşımı da etki etmektedir. Madmiaza ve Ponsot (2015:28), modellerinin dışsal faktörleri hesaba katarak radikalleşme için fırsatların ne derece önemli olduğunu araştırmıştır. Bu modelin vurguladığı fırsatlar, radikalleşme sürecinde önemli olan hususları kavramsallaştırmaktadır. Bazı durumlar, ideolojik hazırlığı kuvvetlendirirken, bazı faktörler soldurmakta ve siyasi radikalleşmeden eylemsel radikalleşmeye dönüşmesine yardımcı olmaktadır.

2.2.5. Silber ve Bhatt'ın yerli terörist modeli

Silber ve Bhatt'ın yerli terörist modeli oluşturulurken, yurtdışında gerçekleşen radikalleşme için aynı çerçevenin ABD'de uygulanıp uygulanmadığını test etmek için ABD'de meydana gelen beş terörizm vakasını (Lackawana, New York, Portland, Oregon, Kuzey Virginia, New York- Herald Meydanı Metrosu ve New York- Al Muhacirin İkili) analiz edilmiştir. Silber ve Bhat (2007:6-7) “yerli terörün” gelişimini, teröristlerin şiddete girme yolunda ilerlediğine inandıkları dört farklı evrede tanımlamaktadır (pre-radicalization, self-identification, cognitive opening, indoctrination, jihadication). ABD, İngiltere, Kanada, İspanya, Hollanda ve Avustralya'da gerçekleşen 11 terör komplosunu incelemiş ve doğrudan El-Kaide etkisinden ziyade yerli terörizm mekanizmasının etkisini gözler önüne sermişlerdir. Silber ve Bhat radikalleşme sürecinden önceki evreyi de denkleme katmaktadır. Birinci evre radikalleşme öncesi evre: cihatçı-selefi İslam'a maruz bırakılmadan ve

kabul edilmeden önceki zaman dilimini içerir. Bu aşamadaki bireylerin çoğunluğu sıradan insanlardır- sıradan işleri ve sıradan hayatları vardır ve herhangi bir suç geçmişleri yoktur (varsa bile önemli suçlar değildir). İkinci evrede, bu sıradan bireyler kendini tanımlamaya başlamaktadır. Bu evrede hem iç hem de dış faktörlerden etkilenen bireylerin, Selefi İslam'ı keşfetmeye başladıkları, yavaş yavaş eski kimliklerinden uzaklaştıkları, kendilerine benzer düşünen bireylerle birleştirmeye başladıkları ve bu ideolojiyi kendilerinin olarak kabul ettikleri aşamadır. Bu dini arayış için katalizör, önceden var olan inancını sarsan ve yeni dünya görüşlerine yol açan ve Wiktorowicz' in bilişsel bir açılış ya da kriziyle çok benzerdir. Katalizör görevi görebilecek birçok tetikleyici türü olabilir:

- Ekonomik (işini kaybetme, hareketliliği engelleme)
- Sosyal (yabancılaşma, ayrımcılık, ırkçılık- gerçek veya algılanan)
- Politik (Müslümanları içeren uluslararası çatışmalar)
- Kişisel (yakın ailede ölüm)

Üçüncü evrede, aşılama/beyin yıkama aşamasında, bir bireyin inançlarını aşamalı olarak yoğunlaştırdığı, cihatçı-Selefi ideolojisini benimseyen ve şüphesiz bir şekilde eylemi desteklemek için gerekli olan koşulların mevcut olduğu sonucuna vardığı evredir. Bu eylem militan cihattır. Radikalleşme sürecinin ideolojik alt yapısı bu evrede atılmaktadır. Sageman (2004, 2008) bu görüşe karşı çıkmakta ve bireylerin radikal ideolojileri daha önce benimsediğini iddia etmekteydi. Bu aşama tipik olarak “manevi bir yaptırımcı” (spiritual sanctioner) tarafından kolaylaştırılır ve yürütülür. Bu durum ise, Sageman (2004)'ün bir grup adam yaklaşımına benzer bir fonksiyonu üstenen manevi yaptırımcı söz konusudur. İlk kendini idrak etme süreci bireysel bir eylem olsa da benzer düşüncelere sahip kişilerle geliştirilen ilişki ve süreç derinleştikçe önemli bir faktör halini almaktadır.

Modelin son aşamasında, olan Allah yolunda savaş açma/Cihat etme aşamasıdır, grup üyelerinin, cihada katılmak için bireysel görevlerini kabul ettikleri ve kendilerini kutsal savaşçılar/mücahitler olarak tanımladıkları aşamadır. Sonuçta, grup cihat veya terörist saldırısı için planlamaya başlayacaktır. Bu eylemleri planlama, hazırlık ve yürütmeyi içerecektir. Diğer radikalleşme aşamaları kademeli

olarak (iki ila üç yıldan fazla sürebilir), bu cihat etme bileşeni, ilerlemesi için sadece birkaç ay hatta haftalar alabilen çok hızlı bir süreç olabilir.

Evre 3'ten Evre 4'e nasıl geçildiği başka bir değişle radikal fikir ve radikal eylem arasında nasıl bir karar aşaması gerçekleştirildiği belirtilmemiştir, bu doğrultuda McCauley ve Moskalkenko'nun fikir ve eylem radikalleşmesi modeli önemli bir açıklayıcılığa sahiptir.

2.2.6. McCauley ve Moskalkenko'nun fikir ve eylem radikalleşmesi modeli

Radikalleşme modelleri içerisinde fikir ve eylem radikalleşmesi arasında bir boşluk bulunmaktadır (McCauley ve Maskalkenko, 2007). Radikalleşme sürecinin ve terörizmin ideolojik unsurları eylem ve fikir ayrımında gün yüzüne çıkmaktadır. Kişisel veya gruba yönelik şikayetler, radikal eylemlere katılım, aşk, statü arayışı, kişisel sorunlardan kaçış veya sevilen bir kişinin kaybedilmesi bireylerin radikalleşme sürecini etkileyen mekanizmalardır (McCauley ve Maskalkenko, 2017:209). Bireyler çeşitli nedenlerle radikalleşme sürecinin içerisine girebilmekte ve sonuçta fikir radikalleşmesi veya eylem radikalleşme süreçleri çeşitli mekanizmalarla başlatılabilmektedir. Ayrıca McCauley ve Maskalkenko (2017:209) üç tür eyleme yönelik radikalleşme mekanizmalarını da belirtmektedir ve bu radikalleşme genellikle grup içi dinamiklerinden kaynaklanmaktadır:

- “Grubun daha az kararlı üyeleri düştükçe devlet gücü ile rekabet (yoğunlaşma),
- Aynı temel için destek sağlamada rekabet (üstün teklif) ve
- Grup içi rekabet (parçalanma).
- Bu mekanizmanın gücünün bir çarpanı grup izolasyonudur: Uyum ve grup normlarının gücü, grup üyelerinin başvuracak başka kimsesi ve alternatif grup standartlarına sahip olmadığı ölçüde güçlendirilir”.

McCauley ve Maskalkenko (2017) radikalleşme sürecinde grup aidiyetinin öneminin altını çizmektedir.

“Kitlesel düzeydeki radikalleşme mekanizmaları, düşmanın doğası gereği kötü ve tehditkâr(nefret) bir bakış açısının geniş çapta kabulünü, bir şehidin özveriyle görüş ve eylemin harekete geçirilmesini ve devletin aşırı tepkisi ile terörizme yeni desteğin

seferber (jujitsu politikası)⁵ edilmesini içerir” (McCauley ve Maskalenko, 2017:209).

Öncelikle bir gruba mensup olan bireylerin gruplarından dışlanmama, başka seçeneği kalmadıklarını düşünme, grup içi rekabet veya kararsız üyelerin baskı altında hissetme gibi çeşitli nedenlerle radikalleşme süreçlerine dahil olmaları mümkündür. Bu mekanizmalar içerisine giren bireyler radikalleşerek terör saldırıları gerçekleştirmek de dahil olmak üzere eylem veya fikir radikalleşmesi gerçekleştirebilir. Belirtilen mekanizmalar radikalleşme sürecinin anlaşılmasını ve evreler arasındaki geçişleri veya kopuşları açıklamada kilit rol oynayabilmektedir.

Diğer taraftan, McCauley ve Maskalenko (2017) eylem ve fikirleri ayıran bir modeli desteklemektedir. Borum (2011)’in aşırılık yanlısı ideolojiler geliştirme ve eylem yolları ayrılması gerektiğine yönelik tanıtımda hareketle, eylem ve fikir arasındaki ilişkinin mutlak olmadığı ve bu yönüyle aşırılıkçı fikirler geliştirilmesi sonucunda her zaman şiddete başvurulmayacağı aynı zamanda şiddetle sonuçlanan bir eylemin ardında ideolojik bir inanç geliştirmenin olmayabileceği durumunu vurgulanmaktadır. Bu durumu McCauley ve Maskalenko (2017:211) şöyle belirtmektedir:

“Sosyal psikolojide yapılan araştırmalar, tutumların eylemlere kolayca dönüşmediğini uzun zamandır belirlemiştir. Wicker (1969), tutum ve davranış arasındaki ilişki hakkındaki literatürün bir derlemesinde, “Bir bütün olarak ele alındığında, bu çalışmalar, tutumların ilgisiz olmasının veya açık davranışlarla bu tutumlardan çok az ilişkili olmasının çok daha muhtemel olduğunu göstermektedir” (s. 65). Tutum ve davranış arasındaki zayıf ilişki, özellikle aşırı davranışlarla ilgili tutumlarda belirgindir”.

Bu doğrultuda, eylem ve fikirler arasındaki bağın bulanıklaşması radikalleşme çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştır. McCauley ve Maskalenko bu noktada, fikir piramidi ve eylem piramidi olmak üzere bir metafor kullanarak açıklamaktadırlar. En basit haliyle, fikir piramidi 4 parçadan oluşmaktadır. Ayrıca bu merdiven metaforundan farklı olarak bireylerin piramidin basamakları arasında hareket etmelerine izin verilmektedir. En geniş taban temel yer almaktadır ve bu bölgede tarafsızlar bulunmaktadır; bir üst basamakta yer alanlar şiddet kullanılmasını

⁵ Devletin teröristlere karşı aşırı olarak değerlendirilebilecek müdahalelerinin, vatandaşlar tarafından fazla bulunarak, terör suçu işleyenleri destekleme ve yardımlar yoluyla destek elde edilme politikasıdır.

kabul etmemekte ancak şiddete başvuranların gerekçelerine hak verebilmektedir, bu grup sempatanlardır; bir üst grupta yer alanlar şiddet kullanımını onaylayanlardır; son ve en üstteki katta yer alanlar ise, şiddeti üstlenmek için kişisel sorumluluk hissedenlerdir (McCauley ve Maskalenko, 2017:212). Diğer taraftan, benzer bir piramit eylem radikalleşmesinin 4 kısımdan oluşmaktadır; temelinde siyasi veya sosyal bir amaç için hiçbir şey yapmayan bireyler bulunmaktadır, bu gruba eylemsizler denilmektedir; bir üst basamakta, siyasi veya sosyal amaçlar için yasal sınırlar dahilinde siyasi eylemlerde bulunan aktivistler bulunmaktadır; aktivistlerin üzerinde ise henüz yasadışı eylemlerde bulunmayan radikaller bulunmakta ve son katta ise yasadışı eylemleri gerçekleştiren teröristler bulunmaktadır (McCauley ve Maskalenko, 2017:212).

McCauley ve Maskalenko (2008)'nin modelinin bireysel radikalleşmeye uyarlanması modelinin uygulama açısından en önemli avantajlardan birisini sunmaktadır. *Yalnız kurtların* profilleri hakkında bu iki piramit modeliyle, 3 *yalnız kurt* (Clayton Waagner, Abu-Mudal Al-Balawi ve Vera Zasulich) vakasının değerlendirilmesinde kullanmışlardır. Çalışmalarının sonucunda, radikal fikirler ve radikal hareketler arasında bir boşluk olduğunu ve *yalnız kurt* teröristlerinin iki profilini bulmuşlardır.

1)Bağılantısız- kaçık (düzensiz), sosyal münzevi olan ve çoğu zaman psikolojik bozukluk belirtileri gösteren sıkıntısı/derdi/şikâyeti ve silah deneyimine sahip bireylerdir.

2)İlgi gösteren (yardımsever)- zorlanan (mecbur edilmiş) bireyler ise başkalarının acılarını şiddetle hisseden ve bu acıyı azaltmak veya intikam almak için kişisel sorumluluk hissedenlerdir.

Siyasi radikalleşme, inançlar, hisler ve hareketlerdeki siyasi çekişmelere verilen desteği artırma yönündeki değişim olarak tanımlamaktadırlar (McCauley ve Maskalenko, 2008: 70). El Kaide'den etkilenmiş terörizm örneklerine odaklanmışlardır. Fikir radikalleşmesi piramidi siyasi radikalleşme için kilit bir rol oynamaktadır. Fikir radikalleşmesinin, bazı ön koşul durumları radikalleşme

sürecinin anlaşılmasına önemli bir açıklayıcılığa sahiptir. Küresel cihat anlayışının dört ana anlatısı bulunmaktadır:

- 1)İslam ABD önderliğindeki batılı haçlı kuvvetlerinin saldırısı altındadır,
- 2)Batı'nın terörist olarak değerlendirdikleri cihatçılar bu saldırılara karşı savunma yapmaktadırlar,
- 3)İslam dinini savunmada gerçekleştirdikleri eylemler orantılı, adil ve dini olarak onaylanmaktadır/kutsaldır,
- 4)Bu tür eylemlere destek vermek iyi Müslümanların görevidir.

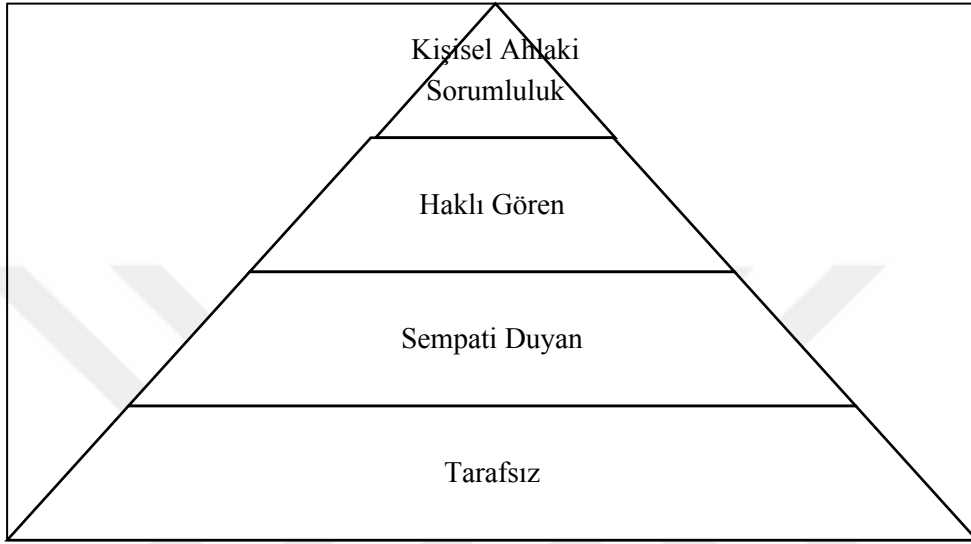
Bu anlatı, tabanında şu anda küresel cihat anlatılarını kabul etmeyen Müslümanların yer aldığı fikir radikalleşmesi piramidi aracılığıyla gösterilmektedir (Bkz. Şekil 1). Tabanda küresel cihat söylemini kabul etmeyen Müslümanlar yer almaktadır. İkinci kısımda, küresel cihat anlayışının ana bölümlerinden birincisine (Batı İslam'a karşı savaş vermektedir) inanlar yer almaktadır. Üçüncü kısımda yer alan Müslümanlar cihatçıların İslam'ı savunmak için çalıştıklarını ve onların hareketlerinin ahlaki ve dini olarak onaylamaktadırlar. Piramidin en tepesinde yer alan Müslümanlar İslam'ı savunma konusunda bireysel sorumluluk hisseden ve kişisel görev almayı hissedenlerdir. İslam'ın savunma açısından yasal otoritenin, grupların ve her iyi Müslüman (bireysel) üzerine düşen bir sorumluluk olduğuna inanlar bu gruptadır, bu en üst seviyede, örneğin, bin Ladin'in saldırı durumunda, İslam'ın bireysel olarak silahı ele alan ve bir devlet veya dini otoriteye gerek kalmadan harekete geçilmesi onaylayanlar bulunmaktadır.

McCauley ve Maskolenko (2008:71), fikir radikalleşmesi modelinin en tepesinde bireysel zorunluluğu hissetmeye yönelik fikrin oluşmasını ve kabul edilmesine dayalı bir ayrışma vardır. Piramidin en yüksek seviyesi en fazla radikalleşmenin yaşandığı seviyedir.

Piramidin tabanında yer alan insanların sayısı daha fazladır. Çalışmada, ICM telefon anketleriyle yapılan bir çalışmaya yer verilmektedir⁶. İngiltere'de yaşayan Müslümanlara şu soru sorulmuştur: “*Başkan Bush ve Tony Blair'in terörizme karşı*

⁶ Bu anketle ilgili verilen the Guardian gazetesinden alınmıştır. Amerikalı Müslümanların fikirlerini anlamaya yönelik diğer anket çalışmaları da fikir radikalleşmesinin kullanışlılığını desteklemektedir (McCauley, 2013).

yapılan savaş İslam'a karşı yapılan savaş değildir. Buna katılıyor musunuz?”. Kasım 2004'te 500 Müslümanın %80'i mu duruma katılmamaktadır, yani terörizme karşı yapılan savaş İslam'a karşı yapılan bir savaş olduğuna inanmaktadırlar. Bu durumda, Birleşik Krallık Müslümanlarının %80'ni 2. Seviyeye tekabül etmektedir (McCauley ve Maskalenko, 2008: 71).

Şekil 1. Fikir Radikalleşmesi Piramidi (Kaynak: McCauley ve Maskalenko, 2008)

2005 Temmuz da yapılan ICM telefon anketi daha uça bir soru sormuştur. Temmuz 2005 Londra bombalı saldırılarının ardından yapılan bu ankette “İngiliz intihar bombacıları tarafından yapılabilecek yeni saldırılar hakkında ne düşünüyorsunuz” sorusu sorulmuştur. Ulusal çalışmaya katılan 500 Müslümanın yaklaşık %5'i bu saldırılara karşı onay vermiştir. Yani yaklaşık İngiliz Müslümanların %5'i 3. Seviye radikalleşme bloğundadır ve cihat anlayışının 3. Özelliğini taşımaktadır. Yazarlar, dördüncü en radikal grubu temsil eden ve cihat için kişisel bir sorumluluk hissedilme durumunu soran bir anket sorusunun olmadığını, ancak yaklaşık %5'inden azının bu gruba dahil edilebileceğini düşünmektedirler. İngiltere'de 2004-2005 yılında yapılan çalışmada, piramidin tabanının yanlış bir şekil olduğu görülmektedir. Büyük bir kısım olarak yer alan piramidin aksine sadece %20 tarafsız bir yaklaşım sergilemektedir (McCauley ve Maskalenko, 2008: 71). Daha sonra Pew tarafından 2007 ve 2011 yılında yapılan bir çalışmaya yer verilmiştir. İntihar bombacıları tarafından yapılan saldırıların onaylanıp onaylanmadığı Amerikalı Müslümanlara

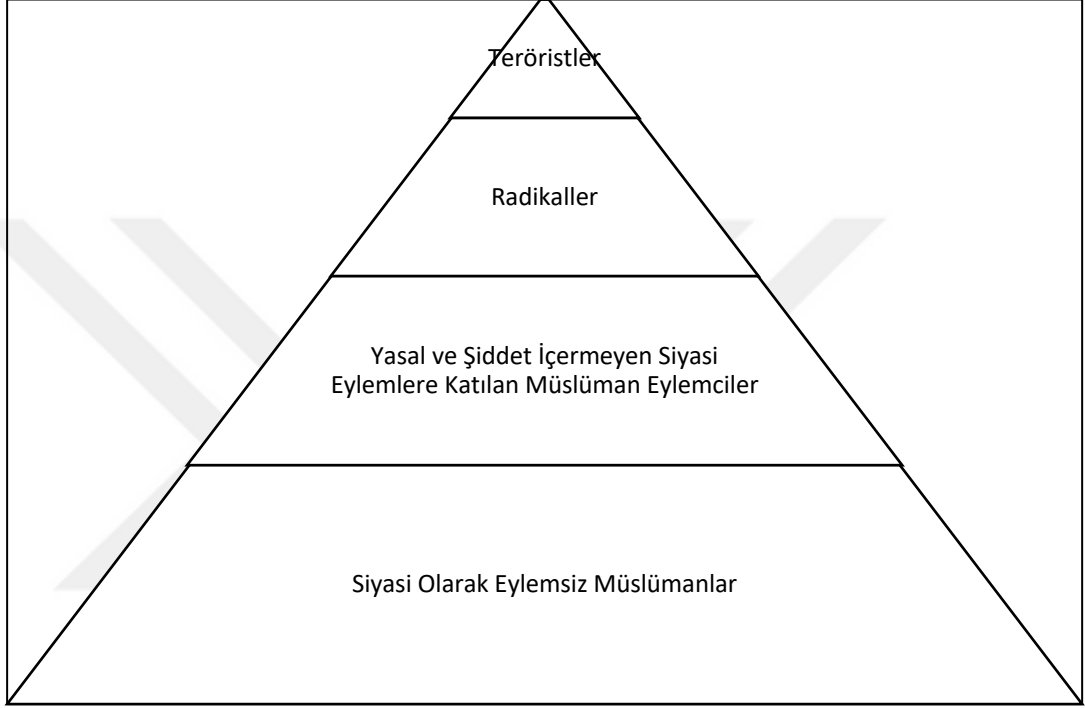
sorulmuş ve 2007 ve 2011’de de yaklaşık %8’in bu tür saldırılara bazen haklı görüldüğü ve genelde haklı görüldüğü sonucu elde edilmiştir (McCauley ve Maskalenko, 2008: 71).

Eylem piramidinde radikalleşme: İnançlar, duygular ve eylemler arasındaki ilişki psikologlar tarafından araştırılmaktadır. Basit bir genelleme yapmak çoğu zaman yararsızdır. Bazı durumlarda, duygu ve inançların eylemleri tahmin etmede büyük bir etkisi olabilir, örneğin oy verme kabinindeki seçimler. Bazen duygu ve inançlar eylemleri tahmin etmede yardımcı olmayabilirler, örneğin güçlü sosyal normların bireysel alanı kısıtladığı durumlarda (McCauley ve Maskalenko, 2008: 72). McCauley ve Maskalenko, inanç ve eylemler arasındaki boşluğu anlamada anket çalışmalarının verileriyle resmi raporların sağladığı bilgilerin uyuşmadığını göstererek desteklemektedir: 11 Eylül saldırılarından sonra İngiltere’de yetişkin Müslümanların %5’inin intihar bombacılarını meşru görmelerine rağmen sadece terörizmle alakalı tutuklamaların birkaç yüzdür. İngiltere’de yaklaşık bir milyon yetişkin Müslüman bulunmakta, %5’i yaklaşık 50,000 kişi bu saldırıları meşru görmekte ve %1’i şiddet eylemine başvurmaktadır (McCauley ve Maskalenko, 2008: 72). ABD’de benzer bir tablo vardır. Yaklaşık bir milyon Müslümanın %8’i (80000) intihar bombacılarını onaylamaktadır, ayrıca sadece yüzlerce terörizmle alakalı tutuklama yapılmıştır, 9/11’den sonra, bu veriler Pew 2007 ve 2011 anket çalışmasında elde edilmiştir (McCauley ve Maskalenko, 2008: 72).

Bu durumda düşünce ve eylem arasında büyük bir boşluk oluşmaktadır. Yazarların teröristlere yönelik tarihi vaka çalışmalarında (1800’lerin sonları Çar dönemi Rusya’sında Çara karşı terör saldırıları ve 1990 sonları Batı karşıtı Müslüman terör saldırılarını inceleyerek) ve bir önceki çalışmalarında, radikalleşmeye giden 12 mekanizma tespit etmişlerdir ve bu mekanizmaların en az üçünde radikal fikirler yoktur: kişisel intikam, sevgi ve statü (McCauley ve Maskalenko, 2008: 72). Bazıları kişisel olarak yakınlık duydukları insanlara yapılan haksızlıklardan dolayı hükümet ve temsilcilerine yönelik intikam duygusuyla hareket ederken bazıları gruptan gelen yardım seslerine dikkat etmiştir. Diğer taraftan, sadece heyecan, mevki veya para arayışıyla saldırılar gerçekleştirmiştir.

Düşünce ve eylem arasındaki boşluğa dönersek, iki önemli faktör dikkat çekmektedir (McCauley ve Maskalenko, 2008: 72):

- 1)Radikal fikirlere sahip olanların büyük bir çoğunluğu radikal eylemler yapmamaktadır,
- 2)Bazıları ise radikal eylemler gerçekleştirmeden önce radikal fikirleri benimsememişlerdir.

Şekil 2. Fikir Radikalleşme Piramidi (Kaynak: McCauley ve Maskalenko, 2008: 72)

İkinci piramit bu boşluğun anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Piramidin tabanında siyasi olarak eylemsiz olan Müslümanlar bulunmaktadır (Bkz. Şekil 2). Bu seviyenin üzerinde yasal ve şiddet içermeyen siyasi eylemlere katılan Müslüman eylemciler bulunmaktadır. Bu gruba örnek olarak Hizb ut-Tahrir üyelerini gösterilmektedir. Bu örgüt İngiltere ve ABD’de yasal bir örgüttür ve uluslararası halifelik makamının oluşturulmasını amaçlamaktadır. Üçüncü seviyede radikaller bulunmaktadır. Bu grup, şiddet de içerebilen yasal olmayan eylemlerde bulunabilenleri içermektedir. Piramidin tepesinde teröristler bulunur ve temelinde sivillere karşı ölümcül şiddet içeren eylemler gerçekleştirmektedir (McCauley ve Maskalenko, 2008: 73).

Bireylerin siyasi şiddeti bir araç olarak görmelerini inceleyen ve psikolojik durumlarından ziyade sosyal bağların ve kişilerarası ilişkilerin bireyleri nasıl şiddeti

bir araç olarak kabul etmelerine etki ettiğini inceleyen araştırmalar bireysel radikalleşme sürecine yönelmeye başlamıştır. Radikal ağların ve bireysel motivasyon sürecini etkileyen daha geniş sosyal çevrelerin bireysel yörüngeler üzerindeki etkisi bireysel radikalleşme süreciyle ilişkilendirilmiştir.

2.3. Aşırı Sağ, Sağcı Şiddet ve Sağcı Terörizm

Aşırı sağ ideolojilerden etkilenecek şiddete başvuran beyaz üstünlükçüler ve Neo-Nazi taraftarları gibi aşırı sağ şiddet yanlılarının gerçekleştirdiği saldırılar giderek artan bir şekilde siyasi şiddet formları arasında yerini almaktadır⁷. Avrupa ve Kuzey Amerika’da terör çalışmalarının gündeminde giderek fazla yer edinmeye başlayan sağcı şiddet demokratik değerleri hedef alarak kurbanlarına korku salmayı ve statükoyu değiştirmeyi hedeflemektedir (Koehler, 2019:14). Aşırı sağ ideolojinin açıklanması aşırı sağcı şiddeti ve terörizm kavramının daha iyi analiz edilebilmesine yardımcı olacaktır:

“Aşırı sağ ve uzak sağ (birbirinin yerine kullanılır), bir grubun ırksal, etnik veya kültürel olarak tanımlanmış üstünlüğüne ve diğerlerinin aşağıda olduğuna dayanan bir grup ve ideoloji ağıdır (örneğin Beyaz üstünlüğü, neo-Nazizm, faşizm)” (Koehler, 2019a:2).

Siyasi bir ideoloji olarak değerlendirilmeye başlanan aşırı sağcılığın, Avrupa’da aşırı sağ partilerin seçim galibiyetlerinin artmasıyla akademideki popülerliği artmıştır. 1990’lardan itibaren sağcı partilerin Avrupa’daki yükselişine örnek olarak Belçika’da Vlaans Blok, Fransa’da Ulusal Cephe, Almanya’da Republikaner gösterilebilir (Mudde, 1995:203). Mudde (1995) aşırı sağcılığı tanımlamaktansa aşırılıkçı sağ ideolojinin karmaşık doğasına odaklanarak daha operasyonel bir tanımını tercih etmektedir. Aşırı sağ çalışmaları faşizm çalışmaları arasında filizlenmiştir. Araştırmacılar tarafından 1960’lı yıllarda savaş sonrası milliyetçi hareketler tarihsel faşizm olarak değerlendirilmiş ve sağcı radikalizm yeni sağcı partileri, Neo-faşist ve Neo-Nazi partileri içeren şekilde kullanılmaya başlanmıştır

⁷ Aşırı sağ, uzak sağ, sağcı aşırıcılık, aşırılıkçı sağ terimleri sağcı ideolojilerden hareket ederek şiddet kullanan veya kullanmaya dair tehdit eden grup veya bireyleri tanımlamak için kullanılmaktadır, bu terimler tez boyunca aşırı sağ adı altında kullanılacaktır.

(Mudde, 1995:204). Aşırı sağ, 1970'lerin ortalarından itibaren Neo-Nazi örgütleri de kapsayan bir anlam kazanmış ve zamanla sağcı radikalizmle birlikte kullanılırken sağcı radikalizmin yerini almıştır (Muddle, 1995). Sonuçta, aşırı sağ savaş sonrası dönemde Neo-faşist, Neo-Nazi partileri ve sonrasında Nazi örgütlerini ifade etmek üzere kullanılmaya başlanmıştır.

Aşırı sağın birçok farklı tanımı yapılmaktadır. Aşırı sağ, “*sağcı politikalar için yasadışı şiddet kullanmayı destekleme olarak*” tanımlanmaktadır (Ravndal, 2015:15). Sağcı politikaların kökeni Fransız devrimine kadar gitmektedir. Sağcı ve solcu politikalar ayrımı farklı anlamlarda değerlendirilmekle birlikte, ana ayrımın solun sosyal eşitsizliği azaltmaya yönelik politikaları desteklemesi ve sağın sosyal eşitsizliği kaçınılmaz, doğal veya arzulanan bir değer olarak görmesi olarak ifade edilmektedir (Bobbio ve Cameron, 1996: Aktaran, Ravndal 2015:15). Aşırı sağ ideolojiyi benimseyenler tarihsel olarak siyasi ve sosyal amaçlarını gerçekleştirmek üzere şiddet kullanımı da dahil olmak üzere çeşitli yollarla hükümetleri, vatandaşları ve potansiyel katılımcıları etkileyerek saldırılar gerçekleştirmektedir.

Aşırı sağ ideolojiyle hareket ederek şiddete başvuranların gerçekleştirdikleri saldırıların terörle ilişkisi akademik olarak tartışmalı bir hal almıştır. Özellikle aşırı sağcıların yaptıkları şiddet içeren saldırıların terör kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği veya siyasi şiddetin diğer formlarıyla ilişkileri tartışılmaktadır. Bu doğrultuda, sağcı şiddetin terörden ziyade nefret suçları gibi diğer şiddet formlarıyla ilişkilendirilmesi daha yaygındır. Sağcı şiddetin tanımı hakkında literatürde üzerine anlaşılmış bir tanım bulunmadığını belirten Ravndal (2015:14) siyasi aşırılığa yönelik iki farklı yaklaşımı vurgulamaktadır. Birinci yaklaşım, bir kişinin siyasi görüşlerinin, çoğunluğun görüşlerinden büyük bir farklılık göstermesi durumunda kişinin aşırılıkçı olduğuna işaret eder. İkinci yaklaşımsa eylemlere odaklanmaktadır ve siyasi amaçlarını gerçekleştirebilmek için yasadışı şiddeti destekleyen kişiyi siyasi fikirleri ne olursa olsun aşırılıkçı olarak görmektedir (Heitmeyer, 2003:203). Bu durumda, birinci yaklaşım fikirlere ikinci yaklaşım eylemlere odaklanmaktadır.

Sağ ideolojilerden etkilenecek şekilde şiddete başvurulması ve bu şiddet türlerinin analizi için sağcı şiddet ve sağcı terör ayrımı yapılmaktadır. Bu ayrımın temelindeyse hedef seçimi ve planlama yer almaktadır.

“Hedef seçimi aşırı sağcı fikirlere dayanıyorsa, saldırı önceden planlanmışsa ve şiddeti mağdurun veya hedefin ötesinde psikolojik yansımaları tetiklemesi amaçlanıyorsa, bir saldırı aşırı sağ terörizm olarak düşünülebilir. Öte yandan, sağcı şiddet hedef seçimi aşırı sağcı fikirlere dayalı ancak önceden tasarlanmamış şiddet içeren saldırıları kapsamaktadır” (Ravndal ve Bjorgo, 2018:7).

Sağcı şiddette planlama unsuru göreceli olarak daha zayıftır ve hedef gruba yönelik daha dar bir etki alanı söz konusudur. Ayrıca, saldırılar arkasındaki motivasyonlar incelenmesi sağcı terörizme ve sağcı şiddet ayrımını netleştirecektir.

Ravndal (2015) terörün tanımı hakkındaki tartışmalara girmeden sağcı teröristleri tanımlamaktadır. Sağcı teröristler devlet dışı aktörler olarak sosyal eşitsizliği sağlamak amacıyla toplumun genelini etkilemek üzere şiddete başvuran veya şiddete başvurmayla tehdit eden kişilerdir (Ravndal, 2015:15). Ravndal (2015) sağcı terörizme dair önemli bilgileri içeren iki veri tabanı olan TWEED (The Terrorism in Western Europe: Events Data) ve TE-SAT’ı (Europol’un yıllık EU Terrorism Situation and Trend Report) kullanarak, 1950-2004 (TWEED) ve 2004-2013 (TE-SAT) yaklaşık 63 yıllık bir sağcı terörizm geçmişini incelemiştir. TWEED verilerine göre, 1950-2004 yılları arasında gerçekleşen 10,239 terör saldırısının yaklaşık %6’sı yani 648 terör saldırısı aşırı sağcılar tarafından yapılmıştır ve 2006-2013 yılları arasında TE-SAT verilerine göreyse Batı Avrupa’da sadece 2 aşırı sağcı terör saldırı olmak üzere toplamda 650 saldırı meydana gelmiştir (Ravndal, 2015:17). Elde edilen veriler doğrultusunda, Ravndal Batı Avrupa’daki sağcı terörizmi iki ana kategoriye ayırmaktadır:

- 1)Elit-destekli gruplar: Saldırıların büyük çoğunluğu sayıca az ancak tanınan gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir,
- 2)Alt-kültürel şebekeler (ağlar): Az bilinen veya bilinen 42 grup tarafından az sayıda (1 veya 2) saldırı gerçekleştirilmiştir.
- 3)Yalnız aktörler: Bu grup ilk iki grupların içerisinde yer almayan ve orijinal kategoriye yerleştirilemeyen bir grup olarak ortaya çıkmıştır.

Elit-destekli gruplar Fransa, İtalya, Almanya ve İspanya’da 1960’lar ve 1980’lerde faaliyet göstermiştir (Ravndal, 2015:21). Liderliğe dayalı binlerce militan üyesi bulunan ve hiyerarşik bir yapıda hareket eden grupları içermektedir. Terör saldırılarının temel motivasyonunu göçmenlikten ziyade uluslararası anlaşmazlıklar oluşturmaktadır. Eski otoriter rejimlere dönmek isteyen ve solcu yönetimlerden kurtulmak isteyen OAS, ON, NAR, WSH bu grupların başında gelmektedir. Örneğin, OAS Cezayir’den çok Fransa’da aktif olan ve sağcı terörist saldırıların en kanlı tarihini yazan terör grubudur: 1961-1962 arasında, sadece 2 yılda- 221 saldırı yapmış 63 kişiyi öldürmüş ve 191 kişiyi yaralamıştır (Ravndal, 2015:21-22). Siviller ve eski üst düzey Fransız yetkililerden oluşan OAS, Cezayir’de yaşayan beyaz ve ayrı imtiyazlı grupların devamlılığını korumayı hedeflemişti (Ravndal, 2015:21-22). Bu yüzden Cezayir’in bağımsızlığını ilan edilmesini engellemek ve sosyalist devrimcileri görevden uzaklaştırmak amacıyla saldırılar gerçekleştirmişlerdir.

İkinci grup olan alt-kültürel ağlar, 1980 sonrası elit destekli terör örgütlerinin azalmasının ardından, 1980 ve 1990’larda göçmen dalgasının artmaya başlamasıyla dazlak kültüründen etkilenen yeni bir sağcı terör dalgası meydana gelmiştir (Ravndal, 2015:23). Alt-kültürel ağlar, elit destekli terör örgütlerinin aksine siyasi talepleri daha dağınık olan ve göçmenlere, siyasi düşmanlara ve hükümete karşı semboller ve propagandalarla karşıtduygularını gösteren grupları ifade etmektedir (Ravndal, 2015:23). Hatta bazen saldırganlar, grup içinde veya sosyal çevrelerinde saygı kazanmak ve etkilerini artırmak amacıyla eyleme girişmişlerdir (Ravndal, 2015:23). 1990’ların başlarında çoğu saldırı, organize olmayan ırkçı gençlik çeteleri, dazlak çeteleri ve holiganlar tarafından yapılmıştır ve grupların ideolojik motivasyonları sınırlıdır ve genel bir stratejiye bağlı hareket etmemektedirler (Ravndal, 2015:24). Ancak 1995 sonrası, küçük otonom gruplar daha iyi organize olarak ve daha ideolojik motivasyonlar hareket etmişlerdir (Ravndal, 2015:24).

Üçüncü grubu oluşturan yalnız aktörler, bireysel olarak planlama yaparak harekete geçen saldırganlardır. Operasyon planlarını izole olarak hazırlasalar da mevcut siyasi hareketlerden etkilenen yalnız aktörler genellikle online aktivitelere dahil olmuşlardır (Ravndal, 2015:24). Spaaij (2012) 198 yalnız aktör saldırısının en büyük ikinci kategorisi %12 ile sağcı aktörler olduğunu tespit ederken, 119 yalnız aktörü

inceleyen Gill, vd., (2014) %34'ünün aşırı sağcılar tarafından yapıldığını bulmuştur. Bu tez çalışmasında, aşırı sağın bir türü olan beyaz üstünlükçülere odaklanılarak, beyaz üstünlükçüler tarafından gerçekleştirilen terör saldırıların siyasi sonuçları üzerine analiz yapılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle beyaz üstünlüğü kavramsal olarak incelendikten sonra, diğer bir önemli aşırı sağcı şiddet türü olan nefret suçları üzerinde durulmuş ve terörle ilişkisi irdelenmiştir.

2.3.1. Beyaz Üstünlüğü

Aşırı sağ şiddetinin bir türü olan beyaz üstünlüğü (Kruzman vd., 2017:2), beyaz ırkın diğer tüm ırkların üzerinde olduğu ve korunması gerektiği inancını ifade etmektedir. Beyaz üstünlüğü ten rengine dayalı bir ayrımcılıktır.

“Beyazların entelektüel ve ahlaki açıdan diğer tüm ırklardan üstün olduğu inancına dayanır. Bu inanç, fenotipin- cilt tonu ve fizyognomi dahil olmak üzere, akıl, ahlaki erdem ve sosyal sofistike farklılıkların olduğuna dair dini, sosyo-kültürel ve sahte bilimsel iddiaların bir karışımına dayanmaktadır” (Beutel, 2017:1).

Beyaz üstünlükçülerin saldırılarındaki motivasyonunda ırk ve dinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Beyaz üstünlükçü aşırılıkçıları⁸, diğer ırklara ve dinlere olan nefretle motive olurlar ve bazıları politik ve sosyal hedeflerine şiddet yoluyla ulaşmaya çalışmaktadırlar (FBI, 2020). Beyaz üstünlükçüler, ırksal üstünlüklerini koruma amacıyla şiddet içeren çeşitli araçları kullanmaktadırlar. Ayrıca terim, Afrikalı-Amerikalılar için eşit hakları reddetme mücadelesi etrafında toplanan veya bu mücadeleden kaynaklanan çeşitli grup ve bireyleri ifade etmek için kullanılmıştır (ADL, 2019). Beyaz üstünlüğü, beyaz ırkın diğer ırklardan üstün olduğu inancıyla harmanlanmış bir ırk hiyerarşisini anlatan bir terimdir.

Beyaz üstünlükçüler beyaz üstünlüğü inancıyla suç işleyen birey veya grupları ifade etmektedir. Beyaz üstünlükçü aşırılıkçıların hedefinde daha çok ırksal, etnik ve dini azınlıkları bulunmaktadır. Beyaz üstünlükçülerin işlediği suçlar arasında cinayet, tehdit, uyuşturucu kaçakçılığı, soygun, sahtecilik, sivil hak ihlalleri, haraççılık, şiddet

⁸ Beyaz üstünlükçüler terimi de bu grup veya bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır.

suçlarını işlemek, ateşli silah ihlalleri, patlayıcı ihlalleri, sahtecilik ve sahtecilik ve tanık kurban etme gibi suçlar bulunmaktadır (FBI, 2020). Diğer tüm ırkların beyaz ırkın altında olduğu iddiasını taşıyan beyaz üstünlükçüler Ku Klux Klan, The Order, Muhafazakâr Vatandaşlar Konseyi ve Güney Ligi gibi ırkçı nefret odaklı grupları içerirken bu gruplardan bazıları anayasal çerçevede hareket etmektedir. Ku Klux Klan grubunun üyeleri çeşitli beyaz üstünlük gruplarına bağlıdırlar ve farklı dini veya politik ideolojiler tarafından motive edilebilirler. Ayrıca daha fazla yalnız suçlu ve küçük gruplar şiddet içeren eylemlerini artırmaktadır (FBI, 2012). İngiltere’de 1940’ten beri aşırı sağcı gruplar yasal olarak faaliyet gerçekleştirmektedir, 2013 yılında kurulan National Action, İngiltere’de 2016 yılına yasaklanmıştır. Bu yasaklanma, İngiltere’de ilk defa aşırı sağcı bir grubun terörizm nedeniyle yasaklanması olmasından dolayı ayrı bir önem taşımaktadır (Macklin, 2018)⁹.

Yasal olarak faaliyet gösteren bu grupların ayrıntılı örgüt yapıları bulunmakta, üyelerinden aidat toplamakta, bağış kabul etmekte ve bazı medya ve yayın organlarına sahip olmaktadır (Bjelopera, 2013:16). Ayrıca, bu gruplara üye olamayan ancak aşırı inançları benimseyen birçok gayri resmi üyeleri bulunmaktadır (Bjelopera, 2013:16). Bu birey ve grupların birleştiren temel özellik beyaz ırkların en üste olduğu doğal bir ırk hiyerarşisine duydukları inançtır. Bu gruplar, daha spesifik olarak, “Aryan” halkının ayrıcalıklı statüsünü inanarak ve özellikle diğer ırklar üzerinde sosyal kontrolünü sağlayacak uygulamaları ve politikaları teşvik etmektedirler (Beutel, 2017:1). Beyaz üstünlükçüler ırksal farklılık ve üstünlüklerine yönelik ırkçı görüşleri benimsemişlerdir.

Diğer taraftan, ırksal ayrım tek başına beyaz üstünlüğünü açıklamada yeterli değildir. Beyaz üstünlüğünü savunanlar beyaz ırkın tehdit altında olduğunu vurgulayarak buna karşılık verilmesi inancını taşımaktadırlar. Antisemitizm, düalizm, kıyametçilik ve çeşitli komplo teorilerine inanan beyaz üstünlükçü aşırılıkçılar ataerkil bir düzende eşcinsellere karşı tavır almaktadır (Berlet & Vysotsky, 2006). Özellikle ABD’deki beyaz üstünlükçü aşırıcılık örgütleri siyahi ve Yahudi düşmanlığı ekseninde hareket etmektedir. Bu eksen zamanla Müslüman düşmanlığı da içine

⁹ Bu grup 2000 yılı “Terörle Mücadele Yasası” kapsamında yasaklanmıştır. Böylelikle aşırı sağcı grupların aktivitelerinin terör kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.

almıştır. Hareket zamanla odağına Latinleri, Asyalıları, Arapları, Müslümanları ve Sihler gibi çeşitli dini ve etnik grupları da içerecek şekilde genişlerken, son dönemlerde eşcinsel, lezbiyen, transseksüel bireyleri hedefine almıştır (Beutel, 2017:1). Beyaz ırka tehdit olarak görülen her türlü grup, inanç veya oluşumlar beyaz üstünlükçülere göre tehlike çanlarının çalmasına neden olabilmektedir.

Beyaz ırkçılık diğer ırkları, dinleri ve kültürleri tehdit olarak görmektedir. Beyaz üstünlüğü inancına beyazların korunması için gerçekleştirilmesi gereken bir savaş isteği eşlik etmektedir. Bu istek kendisini, dini bir organizasyon olarak kurulan ve beyaz ırkın içsel üstünlüğü üzerine inşa edilen Yaratıcılık Hareketi'nde ROHAWA- Racial Holy War- yani beyazların savaştan başka bir seçeneği olmadığı inancı olarak göstermektedir. 1973'te Yaratıcı Kilisesi olarak kurulan ve daha sonra Dünya Yaratıcı Kilisesi (World Church of the Creator, WCOTC) adını alan bu organizasyonun kurucusu Ben Klassen:

“Yahudilere ve dünyanın geri kalan çamur ırklarına karşı politik, militan, mali, ahlaki ve dini açıdan tam bir savaşa girdik. Aslında bunu dini inancımızın kalbi ve en kutsal inanç olarak görüyoruz. Bunu bitirmek için kutsal bir savaş olarak görüyoruz- ırksal bir kutsal savaş. Rahowa! kaçınılmaz. ... Artık çamur ırkları ve Beyaz Irk aynı gezegende yaşayamaz” ve bu durumunda beyaz ırkın zaferiyle sonuçlanması için bireysel veya grup olarak fiili mücadele gerektiğini belirtmektedir” (SPLC, 2020).

Beyaz üstünlükçüler ırksal korunma için savaş da dahil olmak üzere çeşitli şiddet türlerinin kullanılmasını onaylamaktadır. Beyaz Üstünlük, merkezi aşağıdaki temel ilkelerden biri veya daha fazlası olan çeşitli inanç sistemlerini karakterize edilmektedir:

- Beyazlar, özellikle de birlikte bulunabilecekleri yerlerde, diğer kökenlerden gelen insanlar üzerinde egemenliğe sahip olmalıdır;
- Beyazlar sadece beyazlar toplumunda yaşamalıdır;
- Beyaz insanlar, diğer kültürlerden daha üstün olan kendi “kültürlerine” sahiptir;
- Beyaz insanlar genetik olarak diğer insanlardan daha üstündür (ADL,2019).

Tüm beyaz üstünlükçüler tarafından benimsenen inançlar (Beutel, 2017:2):

- Beyaz ırk üstünlüğü: Bu, farklı Beyaz üstünlükçü hareketleri ve grupları birbirine bağlayan temel inançtır. Çeşitli dini metinlerin, sosyo-kültürel iddiaların ve sözde bilimsel teorilerin (öjeni gibi) bir dizi yorumundan yola

çıkarak, Beyazların diğer ırklardan ahlaki ve entelektüel olarak üstün olduğunu ifade eder.

- Beyaz ırksal saflık: “İrksal hijyen” olarak da adlandırılan ırksal saflık, “korunması gereken ve aynı zamanda öjeniklerin sahte bilimine dayanan katkısız, gerçek, özgün bir ırk inancına dayanmaktadır. Kirilenmemiş nüfus, daha az ırkla temas yoluyla enfekte edilmemelidir.
- Beyaz Güç: Bu terim, beyaz ırkçı ayrımcılığın yanı sıra Beyaz ırksal kimliğin (“Beyaz gurur”) gururunun ve şiddet veya diğer yasadışı davranışlar kullanarak Beyaz ırkın dayanışmasının teşvik edilmesi için kullanılır.
- Beyaz Soykırımı: Bazen “Beyaz eleme” veya “Beyaz yok olma” olarak da anılır, ırk karışımı ve evliliği teşvik eden sosyal ve politik normlarının beyaz ırkı yok ettiğini anlatmaktadır. Az gelişmiş ülkelerden gelen ve demografiyi daha ırksal ve etnik açıdan farklı toplumların üyeleri ABD'ye ve Avrupa'ya girmelerine ve yerleşmelerine izin veren açık göç politikalarının sonucunda Avrupa kökenli insanlar öldürülmektedir.
- Zayıf Beyazlar: Fiziksel, duygusal veya entelektüel eksikliklerinden dolayı ırksal tehditlere cevap verme yeteneğine sahip olmayan beyazları ifade etmektedir.
- Irk haini: Bunlar, beyaz ırkı tehdit eden ya da ona zarar veren, Beyaz olmayan üyelerle iş birliği yapan beyazları ifade etmektedir.

Yukarıda belirtilen altı inancının özünü, beyazların diğer gruplardan ayrılması ve kendi ırklarının istilacı ve aşağı olan ırklardan korunması oluşturmaktadır. Dahası, beyaz üstünlüğüne inananlar, göçmenlik gibi uygulamaların beyazların mevcut durumunu sürekli kötüleştiren, onların yaşam alanlarını kısıtlayan ve diğer ırkların lehine işleyen bir süreç olduğuna dair inanç taşımaktadırlar. Bu sürecin tersine çevrilmesi için beyazların şiddet, bir araç olarak kullanması ve örgütlenerek beraber kutsal bir ırk savaşı da dahil olmak üzere direnmelerinin gerektiği inancını taşımaktadırlar. Beyazların ve beyazların geleceğinin tehdit altında olmasından dolayı geleceklerinin güvence altına alınması için beyazların bizatihi çalışmaları gerekmektedir.

Beyaz üstünlüğünü savunanların büyük çoğunluğuna hâkim olan bir diğer inanış komplo teorileridir. Beyaz üstünlükçüler seçkin gruplara fayda sağlamak için, gizli eller tarafından uzun ve gizli komploların planlanarak harekete geçirildiğine dair inanç beslenmekte ve beyaz ırkın bu yüzden tetikte olması için çalışmaktadırlar. 2009 yılında Siyonist bir komplonun, hükümeti ve ABD'deki büyük şirketleri kontrol ettiğine inanan Richard Poplawski 3 polis memurunu öldürmüştür

(Bjelopera, 2013:18)¹⁰. Beyaz üstünlüğünü savunanlar kendi ırklarına karşı çeşitli komplo teorilerini işlediğini savunarak, kendi saldırgan ve şiddet yanlısı eylemlerine karşı meşruluk temeli sağlamaya ve komplolardan kurtulmak için şiddeti kullanmayı seçebilmektedirler.

89 eski beyaz üstünlükçünün derinlemesine yaşam öyküsü röportajlarına dayanarak, beyaz üstünlükçü şiddeti çevreleyen durumsal, duygusal ve ahlaki düşünceleri analiz eden Windisch vd., (2018), beyaz üstünlükçülerin şiddet faaliyetlerine nasıl katıldıklarını araştırmıştır. Şiddet faaliyetleri sırasında bilişsel ve duygusal engeller (korku ve tereddüt gibi) yaşayıp yaşamadıklarını araştırılmıştır. Eski beyaz üstünlükçüyle görüşen Windisch vd., (2018) 'nin örnekleme, 68 erkek ve 21 kadının yer aldığı çalışmadaki katılımcıların yaşları 16 ila 61 arasında değişmektedir.

Tablo 3. Yetişkinlerde Ceza Davranışı ve Beyaz Üstün Şiddet

Değişkenler	Katılımcılar	Yüzde %
Suçluluk Geçmişi	68	76
Tutuklama Tarihi	61	79
Hapsedilme Tarihi	48	55
Aşırılıkçı Şiddetin Tarihi	61	69
Silah Kullanımı		
Silah kullanılmayan	20	33
Bıçak vb.	22	36
Ateşli Silahlar	2	3
Kombinasyon	17	28
Şiddet Hedefleri		
Beyazlar	55	90
İrksal Azınlıklar	56	92
Cinsel Azınlıklar	27	44
Dini Azınlıklar	14	23
Farklı Irklarla evli	17	28
olanlar		
Diğer (örneğin, evsizler)	30	40

Kaynak: Windisch, vd., 2018:26

¹⁰ Poplawski'nin örneğinde olduğu gibi, anti-Semitizm, birçok beyaz üstünlükçü ırkçı komplolarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu insanlar- ve hükümet karşıtı aşırılık yanlıları- Siyonist İşgal Hükümeti (ZOG) gibi komplolara inanmaktadır. ZOG, taraftarların "uluslararası Yahudi çıkarları tarafından kontrol edildiği veya manipüle edildiğini" iddia eden federal hükümeti ifade eder (Bjelopera, 2013:18).

17 katılımcı mevcut sosyoekonomik durumlarını alt sınıf, 28'i işçi sınıfı, 31'i orta sınıf ve 5'i üst sınıf olarak tanımlamıştır. Katılımcıların beyaz üstünlükçü olarak aktif bir biçimde hareket ettiği dönem yaklaşık 3 yıldan 21 yıla kadar çeşitlilik göstermektedir. Tablo 3'de yer alan bilgilerin gösterdiği gibi, eski beyaz üstünlükçününün kabarık bir suç geçmişi bulunmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı, hırsızlık ve vandalizm gibi mülkiyet suçlarının yanı sıra cinayet, cinayete teşebbüs, sokak kavgaları, şiddet ritüelleri ve bomba yapımı gibi çeşitli şiddet içeren suçlar dahil olmak üzere kapsamlı bir suiistimal öyküsü bildirmiştir (Windisch, vd., 2018:26). Diğer taraftan, beyaz üstünlükçülerden ideolojik olarak saldırı gerçekleştirenler daha çok yumruklarını konuşturmuş, silah gibi araçları kullanmamışlardır (Bkz. Tablo 3). 14 beyaz üstünlükçü dini azınlıkları, 55 beyaz üstünlükçü beyazları ve 56 beyaz üstünlükçü ırksal azınlıklara saldırmıştır. Beyaz üstünlükçüler şiddete başvurmadan çekinmemiştir.

2.3.2. Nefret Suçları ve Nefret Suçlarının Terörle İlişkisi

Terörizmin ilgili olduğu kavramlardan birisi de nefret suçlarıdır. Nefret suçları, şiddet eylemi “*genel olarak dini, ırksal veya etnik grupların üyelerine karşı, hedef seçimi bireylerin kendi nitelikleri veya eylemleriyle değil grup aidiyetleriyle ilgili olduğunda, nefret suçları olarak tanımlanır*” (Krueger ve Maleskova, 2003:123). Nefret suçu, bireyin belirli bir gruba mensup olmasından dolayı saldırıların hedefi haline geldiği ve şiddete maruz kalması durumunda gerçekleşmektedir. Terimin diğer şiddet içeren suçlardan ayırt edici özelliğinden birisi, saldırının önyargıya dayalı gerçekleştirilmesidir. Terim, “*genellikle failin, mağdurun varsayılan sosyal grubuna karşı önyargı ile motive edildiği yasa dışı, şiddet içeren, yıkıcı veya tehdit edici davranışa atıfta bulunur*” (Green, vd., 2001). Nefret suçlarında, mağdurun mensup olduğu düşünülen grup özelliklerini taşıması onu hedef haline getirmektedir. Birey:

- Daha geniş bir grubun üyesi olduğundan dolayı hedef olarak seçilmişse nefret suçundan bahsedilebilir. Örneğin, birisi, bir sinagog duvarına Yahudi karşıtı

işaretler çizdiğinde veya ibadete gelecek birisine saldırmak için beklediğinde daha geniş bir sosyal grubu etkileme arzusu taşıdığından nefret suçu işlemiş olacaktır.

- Fail mağdurun ait olduğu gruptan korkmakta veya grubu hor görmektedir. Her iki durumda da hedefler varsayılan grup özelliklerine göre seçilir.
- Nefret suçlarında farklı bir motivasyon biçimi, kişinin başkalarının gözünde veya kendi öz saygısını yükseltme arzusudur. Diğer ırksal gruplara yönelik saldırılarının akranlarının gözünde daha fazla statü sağlayacağına inanan çete üyesi, özel bir ırksal nefrete sahip olmasa bile, kurbanlarını ırkları nedeniyle seçebilir (Green, vd., 2001:482-483).

Nefret suçlarında kullanılan yöntem ve araçlarla terör suçlarına benzemektedir. Nefret suçları;

“Sadece şiddet eylemlerine değil, aynı zamanda mülkün tahrip edilmesine, tacize veya izinsiz girmeye ilişkin suçları da ifade eder. Böylece, siyahların sahip olduğu evlerin önündeki çapraz yanıklar, Yahudi mezarlıklarına yönelik vandalizm ve eşcinsel olduğu varsayılan kişilerin ağırlıklı olarak gittiği barlardan çıkan ve eşcinsel olduğu tahmin edilen erkeklere yapılan saldırılar gibi farklı olaylar ortak bir başlık altında bir araya getirilmektedir” (Green, vd., 2001:481).

Nefret suçları diğer ırkçı suçlarla ortak özellikler sergileyebilmektedir. Bu durumda önemli husus, nefret suçunun ayırt edici özellikleri ön plana çıkmaktadır. Hedef grubun üyesi olduğu düşünen kişiye şiddet yönlendirmeden önce, gruba yönelik önyargı ve düşmanca fikirlerin varlığı mevcuttur. Nefret suçlarının failleri önyargıya dayalı bir mekanizmayla hareket eden saldırganlardır, hedef aldıkları kişilere karşı onların milletleri, ırkları, dinleri, cinsel tercihleri bağlamında önyargı taşımaktadırlar. Ersoy (2018:147-148), bir suçun nefret suçu kapsamında değerlendirilmesini ancak mağdurun grubunu yönelik duyulan nefret ve önyargı dolayısıyla işlenmiş olması durumunda mümkün olabileceğini belirtmektedir. Diğer taraftan, nefret suçlarının kapsamı aslında tartışmalıdır:

“Nazi bayraklarının sergilenmesini ve ırkçı edebiyatın yayılmasını yasaklayan Almanya’nın aksine, ABD’de bireylerin ve siyasi grupların ırkçı nefreti ve hatta soykırımı savunmasına izin verilmektedir. Bu nedenle, sağcı siyasi faaliyetler genellikle nefret suçu ile birlikte tartışılmasına rağmen (Hamm 1994a, Kleg 1993), ikisi kavramsal olarak farklıdır” (Green vd., 2001:482).

Bu durum daha sonra da tartışılacağı gibi, sağcı siyasi faaliyetlerin büyük kısmının nefret suçu kapsamında değerlendirilmesinin ve sağcı şiddetin hafife alınarak sağcı şiddetin terörle olan ilişkisinin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır.

Nefret suçları, terör suçlarından farklı bir zeminde ortaya çıkmıştır. Özellikle siyahilere ve Yahudilere karşı gerçekleştirilen saldırıları açıklamakta kullanılan bir terim olarak nefret suçu, kavramsal olarak farklı grupların ırksal, kimliksel ve dinsel vb. özellikleriyle hedef olmaya başladıkları bir dönemde kullanılmaya başlanmıştır. *“1980’lerde nefret suçu ve önyargı suçu terimleri ABD’de gazetecilerin ve politika savunucularının Yahudilere, siyahlara ve eşcinsellere yönelik bağnaz şiddeti tanımlamak için yeni bir terminolojiye ihtiyaç duymalarıyla ortaya çıkmıştır”* (Green vd., 2001:480). ABD’de nefret suçu ilk defa Hate Crime Statistics Act’ta 1990 yılında tanımlanmıştır: ırk, din, etnik köken / ulusal köken, engellilik veya cinsel tercihlerden dolayı kişilere veya mülklerine karşı işlenen suçlar olarak nefret suçu olarak tanımlanmıştır (Disha, vd., 2011). Nefret suçları bireysel niteliklerden ziyade grupsal değerlerin çatışması sonucunda işlenen şiddet içeren suçların tanımlanmasında kullanılmıştır. Nefret suçlarının kapsamının 11 Eylül saldırılarının ardından genişlediği görülmektedir. Özellikle, Arap ve Müslümanlara yönelik nefret suçları dramatik bir şekilde artmıştır (Disha vd., 2011). Müslümanlar terörizmden mesul tutularak mensup oldukları grup kimliği dolayısıyla şiddete maruz kalmışlardır.

Nefret suçları ve terörizm arasındaki ilişki, literatürde terör ve nefret suçlarının yakın kuzen mi yoksa uzak akraba mı olduğuna dayalı bir tartışmayı körüklemiştir. Deleughery vd., (2012) başını çektiği grup, bu iki kavramın yakın kuzendense uzak akraba olduğunu dile getirirken, diğer grubun başını Krueger ve Maleskova (2003) çekmekte ve terör ve nefret suçlarının yakın kuzen olma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu savunmaktadır. Diğer taraftan bu iki bakış açısı arasında bir orta yol sunan çalışmaları da bulunmaktadır. Mills vd., (2015:1) bu orta yolu aşırılıkçı nefret suçu olarak dile getirmekle birlikte çalışmaları sonucunda nefret suçları ve terörizmin, yakın kuzenlere benzeyebileceği sonucuna varmışlardır. Mills, vd., (2015) terör ve nefret suçları arasındaki benzerlikleri Tablo 4’deki belirtildiği gibi özetlemektedirler.

Tablo 4. Terör ve Nefret Suçlarının Benzerlik ve Farklılıkları

Benzerlikler	Farklılıklar
1)ABD'nin erken terörü, kötü şöhretli bir nefret örgütü olan KKK ile bağlantılıdır.	1) Nefret suçları genellikle o an teşvik edilir ve genellikle daha az planlama ve kaynak gerektirir.
2)Nefret ve Terörle ilgili yasal düzenlemelerde benzer dil kullanılmaktadır (şiddet, sivil nüfus, sosyo-politik hedefler).	2)Nefret suçlarının tutuklama ile sonuçlanma olasılığı daha düşüktür; yetersiz rapor edilmiş, araştırılmış, üretilmiş.
3)Sosyo-politik ve dini ideolojilere bağlı önyargılar mevcuttur.	3)Nefret suçları aşağı doğru olabilir (toplumda çoğunluğu oluşturan grup mensuplarının azınlık alt gruplarına saldırması).
4)Nefret grupları ve terörist gruplar arasında örtüşme vardır.	4)Birçok nefret suçlularının geçmişinde, alkol ve uyuşturucu kullanımı bulunmaktadır.
5) İletişimsel doğa.	5) Birçok nefret suçu, “heyecan” için başkalarıyla birlikte hareket eden aşırılık yanlısı olmayan gençler tarafından işlenir.
6)Psikolojik zararlar, korku ve davranış değişikliği hedeflenmektedir.	6)Nefret suçları tanıtım (saldırıları üstlenme) yönünden eksiktir.
7) Her ikisi de yukarı doğru olabilir (toplumda azınlıkta olan grupların çoğunluk grubuna saldırılması durumu).	

Kaynak: Mills, vd., 2015

Terör ve nefret suçlarının yakın kuzen olduğu fikrini savunanlar saldırganların hedef kitle seçimine odaklanmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, hedefler belirli bir gruba mensubiyetten dolayı seçilmekte ve saldırısının etkisinin hedeften ziyade daha geniş bir kitleyi etkileme amacı taşımasından dolayı, terör ve nefret suçları birbirlerine yaklaşmaktadır.

Nefret suçu ve terör eylemlerinin bizzat tanımları bu iki şiddet türünün bir dizi özelliği paylaştığını göstermektedir. “*Terörizm gibi, nefret suçları da bireyleri algılanan grup üyeliğine göre hedefleyerek bir dizi sosyo-politik hedefi ifade eder. Önyargılar genellikle sosyo-politik ve /veya dini görüşlerle karmaşık bir şekilde ilişkilidir*” (Mills, vd., 2015:4). Öncelikle kişi ve mülklere karşı şiddet eylemleri, saldırıya doğrudan maruz kalanlardan ziyade toplumun belirli bir kısmına, daha büyük bir kısmını- korku salma amacı taşırlar ve kendi amaçlarını gerçekleştirme gayesi güderler. Terör ve nefret suçlarının birbirlerine yaklaştıkları düzlem, hedef kitledir. “*Nefret suçu işleyenlerinde amacı daha geniş sosyal grubu terörize*

etmektir” (Green, vd., 2001). Şiddet hem terör hem de nefret suçlarında dış grup olarak adlandırılan başka gruplara karşı ve onları korkutma amacıyla işlenmektedir.

FBI’nın bakış açısında bile, iç terör ve nefret suçlarının birbirlerinden ayrı değerlendirilmesinin giderek zorlaştığı yaklaşımı benimsenmiştir (McGarrity & Shivers, 2019). ABD’deki ırka dayalı şiddet türlerinin birçoğu nefret suçu kapsamında görülmektedir (McGarrity ve Shivers, 2019). FBI’nın “Kurum Gözetim ve Reform Komitesi” toplantısı öncesinde yapılan açıklamada, 2019 yılında, ırksal motivasyonlu olarak işlenen aşırılıkçı şiddetin en ölümcül saldırıların müsebbibi olduğu belirtilmektedir ve bu saldırıların birçoğunun yalnız aktörler tarafından yapıldığı vurgulanmaktadır (McGarrity & Shivers, 2019:b). Yalnız aktörler tarafından yapılan birçok saldırı da nefret suçu kapsamında değerlendirilmektedir.

Terör ve nefret suçlarının birbirine yaklaştığı diğer önemli bir husus ise belirli bir durumdan duyulan rahatsızlıktan sonra şiddetin yöntem olarak seçilmesidir. Bu iki şiddet türü içinde geçerli olan, bir şikâyetin meydana gelmesinden sonra, öfke ve nefretin ortaya çıkması ve şikâyete sebep olan duruma karşı bir sorumlu aranmasıdır (Deleughery, vd., 2012:666). Sonuçta hem terör hem nefret suçları için politik şiddete yöneltilmesinin arkasında şikâyet oluşturan bir durum bulunmaktadır. Şikâyetin oluşmasında ise, nefret suçları daha çok belirli bir grup karşısında dezavantajlı konuma düşüldüğünde gerçekleşmektedir. Bu durum terör saldırıları içinde söz konusudur, ancak terörizmde dezavantaj söylemi değil siyasi değişim talebi daha yoğun yaşanmaktadır.

Nefret suçları ve terörizmin yakın kuzenlerdense uzak akrabalar olduğunu savunan araştırmacılar bulunmaktadır. İki farklı şiddet türünün ayrımını yukarı ve aşağı suç ayrımına dayandırılmaktadır. Terörizm genellikle “yukarı doğru suçlarla” yani failin toplumda azınlıkta olan grubun üyesi olduğu ve çoğunlukta olan gruba karşı yaptığı saldırılarla ilişkilendirilmektedir ve “aşağı doğru suçlar” failin toplumun çoğunluğunu oluşturan grubun üyesi olduğu ve azınlık üyelerine saldırdığı suçları ifade ederek genellikle nefret suçları bağlamında değerlendirilmesidir (Deloughery vd., 2016:663). Bu yaklaşıma göre, terör saldırısı gerçekleştirenlerin büyük kısmı toplumda azınlık olarak bulunan gruplardan gelmektedir, nefret suçlarındaysa bu durumun tam tersi görülmektedir ve şiddetin hedefinde azınlık gruplar

bulunmaktadır. Ancak Norveç'te Breivik tarafından, hükümetteki İşçi Partisi'ne yönelik gerçekleştirilen aşırı sağcı saldırı bu yukarı ve aşağı suç ayırımına uymamaktadır. Breivik toplumun büyük bir kısmını hedefleyerek çokkültürcülük politikasına iktidardaki hükümete ve onlara destek veren Norveçlilere karşı bir şiddet saldırısı gerçekleştirmiştir.

Bu yaklaşıma göre, terör ve nefret suçları yakın kuzen değildir çünkü ikisi arasındaki ilişki daha çok birbirlerini tetikleyen daha doğrusu terörün nefret suçlarını tetikleyici bir etkisine dayanmaktadır. 1992-2008 yılları arasında ABD'de işlenen terörizm ve nefret suçları hakkındaki haftalık ve günlük verilerin zaman serisi analiziyle inceleyen Deleughery, vd., (2012) çalışmasının üç temel bulgusu:

- Bir nefret suçu işlendikten sonra herhangi bir terör saldırısı gerçekleşmemiştir.
- Nefret suçları genellikle terörist eylemlere yanıt olarak işlenmektedir.
- Sağcı olmayan bir terörist saldırısının ardından, özellikle Amerikan ideallerinin sembollerine yapılan saldırılardan sonra azınlık gruplarına karşı işlenen nefret suçları özellikle güçlüdür, bu da bazı nefret suçlarının esasen misilleme ifadeleri olabileceğini göstermektedir. Nefret suçları daha çok bir grup tehdit altında olduğunda işlenmekte ve kendilerine karşı hedef alan gruba yönelik saldırılar artmaktadır.

Genellikle sağ ideolojiyi benimseyen aşırılıkçılar tarafından gerçekleştirilen nefret suçları terör saldırılarının ardından arttığı ve misilleme olarak yapıldığı savı nefret suçlarını terör suçlarından uzaklaştırmaktadır. Sonuçta, siyasi veya sosyal amaçlarla değil, intikam ve misilleme amacıyla bu suçlar işlendiği ayrımı ön plana çıkarılmaktadır.

Terör ve nefret suçlarının birbirinden uzaklaştığı bir diğer nokta ise, nefret suçlarının heyecan arayan kişiler tarafından yapıldığı iddiasıdır. Nefret suçları genellikle, heyecan arayışı ve akran dinamiklerinin etkisiyle hareket eden ve çoğunda alkol ve uyuşturucu sorunu olan gençlerin planlanmamış saldırılarıdır (Mills, vd., 2015:6). Ancak, heyecan arayışıyla da olsa bazı durumlarda, nefret suçu işleyenlerin hedeflenen gruba karşı hala bir mesaj verme amacı taşıdığı görülmektedir. Byers,

Crider ve Biggers (1999), macera arayan suçluların örneklerindeki birçok kişinin Amiş kurbanlarının olumsuz görüşlerini ifade ettiğini göstermektedir. Amiş'lerin hedef alınmasında bir dışlama ve bu grubun hakir görülmesi bulunmaktadır. Diğer taraftan, terör örgütlerine katılma süreçlerini inceleyen çalışmaların gösterdiği gibi, bu gruplar içinde de heyecan arayan, kabul arayışı içerisinde ve farklı motivasyonlarla hareket eden bireyler bulunmaktadır (McCauley ve Maskalenko, 2017:209). Hatta maddi arayış da bazen terör suçlarında da teröristlerin motivasyonları arasındadır.

Diğer taraftan, nefret suçlarının siyasi motivasyonun teröre göre daha az olduğunu savunan akademisyenler bulunmaktadır. Bu görüşe göre, nefret suçunda siyasi amaçlardan ziyade önyargıya dayalı bir nefretin dışa vurumu ve beraberinde bir suç işlenmesi söz konusudur. Nefret suçu kapsamında değerlendirilen saldırıların birçoğunda siyasi bağlantı ya da ideolojik taahhüt bulunmamakta ve resmi örgütlere yönelik bir değişim talebi gün yüzüne çıkmamaktadır (Deleughery, vd., 2012:665). Ancak, nefret suçları kapsamında değerlendirilen birçok ırkçı saldırı için ideolojik yönü ağır basan özellikler görülmektedir. Özellikle Yahudi karşıtı nefret suçları dini ve ideolojik amaçlarla yapılmaktadır. Bu doğrultta, Kaliforniya Poway'daki Chabad Sinagogu'na yapılan saldırı ulusal terör kapsamında değerlendirilmiştir (McGarrity & Shivers, 2019). Siyasi, dini veya ideolojik motivasyonla nefret suçları işlenebilmektedir. Ancak, bazı saldırıların motivasyonlarında ırksal ve dini olarak bu grubun dışlanması gibi bir amaç taşıdığı halde terör saldırısı olarak değil, nefret suçu kapsamında değerlendirilmektedir.

Macaristan'da "*Ölüm Mangası*" adlı grup, 6 Çingeneyi Molotof, silah ve hedef seçerek öldürmesine rağmen saldırıları terör kapsamında değerlendirilmemiştir (Mares, 2018). Hedefler kimlikleri dolayısıyla seçilmiş, grup olarak organize ve planlı hareket etmiş ve saldırılar birbirleriyle yakın ilişkili kişiler tarafından yapılmıştır. Hedef aldıkları kurbanları arasında bebeklerin de bulunduğu ailenin evleri kundaklanmış ve doğrudan silahlı saldırı gerçekleştirmişlerdir, saldırganların sağcı ideolojileri açık bir şekilde belirtilmiştir. Ancak, saldırılar terör saldırısı olarak değerlendirilmemiştir. Aşırı sağcı ideolojiyi benimseyen insanların yaptıkları saldırılar, belirli bir grubun etnik kimliği esas alınarak yapılmasına rağmen genellikle

terörizm değil diğer suçlar kapsamında değerlendirilmektedir. Benzer bir durum, Almanya’da ulusal sosyalist ideolojiyi benimseyen sanıkların mültecileri hedef alan saldırısında da yaşanmıştır:

“Kundaklama saldırılarının çoğunluğu mülteci konutları olarak adlandırılan ıssız binalara yönelik olsa da 27 Ağustos 2015 gecesı Salzheimendorf saldırısı gibi olaylar, o zaman aşırı sağcı şiddetin bu biçiminin kamuoyu tarafından algılanması için semptomatik oldu. O gece, Alman kasabası Salzheimendorf’taki yaklaşık 40 mülteciye ev sahipliği yapan bir bina, aşırı sağcı tutum ve motivasyona sahip üç fail tarafından bir Molotof kokteyli ile saldırıya uğradı. Saldırıya uğrayan binanın bir bölümünde yaşayan Zimbabve’den bir anne ve üç çocuğu (4 ila 11 yaş arası) hedef alınmıştır. 2016’da duruşmada, biri itfaiyeci olarak görev yapan ve saldırıdan sonra yangının söndürölmesine yardımcı olan üç ana sanık (bir kadın ve iki erkek) saldırıyı itiraf etti. Savcılar sanıkların “nasyonal sosyalist ideolojisini” ispatlayarak mahkemenin üç cinayet teşebbüsünün üçünü de mahkûm etmesine yol açarak dört buçuk ila sekiz yıl arasında hapis cezasına çarptırdılar” (Koehler, 2019:5). Sonuçta failler, terörden değil cinayete teşebbüsten yargılanmışlardır.

Bu doğrultuda, bir sonraki kısımda, siyasi şiddet içeren suçların değerlendirilmesi sürecinin daha iyi analiz edilebilmesi için aşırı sağcı şiddet türlerinin hangi kapsamda değerlendirildiği araştırılacaktır. Sağcı şiddetin daha çok nefret suçları vd. suçlar kapsamında değerlendirildiği ve terör kapsamında çok değerlendirilmediği savunularak, sağcı şiddetin siyasi sonuçları analiz edilmiştir. Ayrıca, bu tez kapsamında Müslümanlar tarafından işlenen şiddet içeren suçların daha çok terör kapsamında değerlendirildiği ve daha farklı siyasi sonuçlar doğurduğu iddia edilmektedir. Bu doğrultuda, bir sonraki kısımda, sağcı şiddetin ve aşırılıkçı İslam’ın değerlendirilmesindeki farklılıklar analiz edilebilmesi için öncelikle sağcı şiddet mevcut durumu analiz edildikten sonra, aşırı sağcı şiddetin nefret suçlarıyla ilişkisi irdelenmiştir.

2.4. Sağcı Şiddet ve Sağcı Terör Ayrımı

2.4.1. Sağcı Şiddetin Mevcut Durumu

Aşırı sağcı ideolojiden etkilenerak saldırılar gerçekleştiren birey veya grupların saldırılarının terör olarak değerlendirilmemesi ve daha az şiddet içeren nefret suçu ve ırkçı suç kapsamında değerlendirilmesi bu saldırıların incelenmesi ve bu suçlarla

benzer özellikler sergileyen ancak terör saldırısı olarak değerlendirilen saldırılarla kıyaslanması, bu iki farklı değerlendirmenin sebeplerinin anlaşılmasına ve terör fenomeninin kapsamlı bir şekilde analizine yardımcı olacaktır. ABD ve Avrupa’da yükselişte olduğu görülen aşırı sağdan gelen terör tehdidin doğası ve onu şekillendiren koşulların incelenmesi, nefret suçu ve ırkçı şiddet gibi daha az kasıtlı şiddet formlarıyla olan ilişkilerinin açıklanması gerekmektedir (Ravndal ve Bjorgo, 2018:5).

2019 yılı ABD’de beyaz üstünlükçüler tarafından yapılan saldırıların gündemden düşmediği bir yıl olmuştur. Washington D.C.’de yaşayan bir sahil güvenlik subayı evini cephaneliğe çevirmiş ve boru bombası malzemeleri stoklamıştır. Florida’dan 57 yaşındaki Cesar Sayoc, Başkan Trump’ı eleştiren 16 Demokrata boru bombası göndermekten suçlu bulunduğundan sonra 5 Ağustos’ta 20 yıl hapse mahkûm edilmiştir (Bergengruen & Hennigan, 2019). FBI’ın sağcı şiddetin bir türü olan beyaz üstünlükçü şiddet hakkında yaptığı soruşturmalara örnek olarak, Ocak 2012’de farklı iki ırka mensup bir çiftin evini ateşlemekle suçlanan dört Arkansalı sanığın bir tanesi federal hapis cezası alırken, bu saldırıdan bir ay sonra Arizona’dan bir kişi, ABD-Meksika sınırına yakın bir mahalde patlayıcı cihazlara sahip olmak ve onları taşımaktan suçlu bulunup federal hapis cezasına çarptırılmıştır (FBI, 2012). ABD’de motivasyonları farklı olan ancak şiddet, korku ve tehdit kullanılması dahil olmak üzere çeşitli şiddet yöntemlerini uygulayan aşırı sağcıların saldırıları dikkat çekici bir biçimde artmaktadır.

Aşırı sağcı tehdit yalnız ABD için değil birçok Avrupa devleti için söz konusudur. Örneğin, Almanya’da, Berlin merkezli Tagesspiegel gazetesinde Almanya’nın federal iç istihbarat servisi (BfV) ve güvenlik kaynaklarından toplanan bilgilerinin derlendiği, sağcı aşırılıkçılık yanlılarının sayısının 2019 yılında üç katına çıktığını belirten bir rapor yer almıştır. Bu rapora göre, 2019’da 32.200’den fazla sağcı aşırılık yanlısı tespit edilmiştir (DW, 2019). Bu artışı etkileyen temel şeyin Aşırı Sağ Alternatif (AfD) örgütünün etkisi olması dikkat çekicidir.

Ravndal (2016) Batı Avrupa’da sağcı terörizm ve şiddetin (STŞ)¹¹ artışını karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelemiş, 1990-2015 arasında Batı Avrupa’daki STŞ olaylarını kapsayan yeni bir veri seti sunarak Tablo 5’deki verileri elde etmiştir¹².

Tablo 5. Olay Türlerinin Yedi STŞ Fail Türlerin Arasındaki Dağılımı

Failler Türleri	Şiddet Türü				Toplam saldırı	Ölüm	Yaralanma
	Planlanmış saldırı	Spontane saldırı	Komplo	Ateşli çalışmaya hazırlık			
Organize Gruplar	30	4	8	9	51	5	86
Bağlantılı Üyeler	37	6	1	5	49	10	76
Otonom Hücreler	19	1	8	4	32	18	34
Çeteler	117	40	-	-	157	76	247
Organize olmayanlar	47	34	-	-	81	55	77
Yalnız Aktörler	96	25	11	8	140	56 (77)	218 (+151)
Gölge gruplar	6	-	-	-	6	2	9
Bilinmeyen	61	-	-	1	62	4	29
Toplam	413	110	28	27	578	226 (303)	776 (927)

Kaynak: Ravndal, 2016:7

Ravndal (2016) çalışmasında, 18 Batı Avrupa ülkesindeki 578 sağcı terörizm ve şiddet olayını incelemiştir. Tablo 5’te dikkat çekici birçok veri bulunmaktadır. Öncelikle, Batı Avrupa’daki STŞ’nin örgütlerden ziyade çeteler, yalnız aktörler ve örgütlü olmayan yapılar tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Planlanmış saldırının 117’si çeteler tarafından ve 96’sı yalnız aktörler tarafından gerçekleştirilmiş ve saldırılarda toplam 297 kişi hayatını kaybetmiştir. Toplam saldırılarda hayatını kaybedenlerin sayısının 303 olduğu STŞ’nin yarısından fazlası çeteler ve yalnız aktörler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, burada dikkat çeken diğer önemli husus ise, saldırganların spontane saldırılardan planlı saldırılar gerçekleştirdikleridir: 413 saldırı daha önceden planlanarak yapılırken, spontane olarak 110 saldırı gerçekleştirilmiştir ve komplo olarak 28 saldırı planlandığı halde

¹¹ Bu saldırıların her birine dair ayrıntılar için bkz. FBI, (2012).

¹² Right-wing terrorism and violence (RTV), STŞ olarak kısaltılmıştır.

nihayete varılamamıştır. Sağcı saldırıların büyük çoğunluğu planlanarak gerçekleştirilmektedir. Bu durumda sağcı şiddeti teröre yaklaştırmaktadır.

STŞ'nin göçmenleri daha çok hedefine koyduğu görülmektedir, göçmenlere yönelik 249 saldırı yapılmıştır ve bu saldırıları 138 olayla solculara yönelik yapılan saldırılar takip etmektedir (Ravndal, 2016:8). Üçüncü sırada 23 vakayla Müslümanlara karşı yapılan saldırılar bulunmakta, bunları hükümet temsilcileri ve evsizlere yönelik 25'er saldırı takip etmektedir. Eşcinsellere yönelik toplamda 23 saldırı yapılmıştır.

“Müslümanlar gittikçe daha fazla hedef alınırken, Yahudilere karşı yapılan saldırılar azalmıştır (7 olay). Bu gözlem, artık ana düşmanlarını Komünist veya Siyonist olarak değil, İslam ve Müslüman olarak gören aşırı sağcı grupların genel ideolojik yeniden yönlenmesiyle iyi bir şekilde yankılanmaktadır” (Ravndal, 2016:8).

Batı Avrupa'daki STŞ'ler giderek daha fazla Müslümanlara yönelmektedir. Sağcı şiddetin hedef seçimi ideolojik unsurlar doğrultusunda yapılmakta ve bu doğrultuda sağcı şiddeti teröre yaklaştırmak, nefret suçlarından uzaklaştırmaktadır.

1990-2015 yılları arasındaki çeyrek asırda, 18 Batı Avrupa ülkesi sağcı ideolojiden etkilenecek şekilde şiddete başvuran birey veya grupların hedefinde olmuştur (bkz. Tablo 6). Almanya, İtalya, İsveç Birleşik Krallık ve Yunanistan en fazla sağcı şiddet saldırılarının gerçekleştiği ülkeler olurken, en ölümcül saldırılar Almanya, Birleşik Krallık, İspanya ve İsveç'te gerçekleştirilmiştir (Ravndal, 2017). Norveç'te meydana gelen saldırıların ölümcül olmasında Breivik'in saldırısı büyük bir etki etmiştir.

STŞ sadece Avrupa ve Amerika kıtası için değil Avrasya bölgesinde de etkisini göstermektedir. Özellikle Rusya sağcı şiddet açısından ayrı bir örneği temsil etmektedir. Enstad (2018), 2000-2017 dönemini kapsayan yaklaşık 500 şiddet olayını içeren yeni bir veri kümesi olan STŞ-Rusya'yı analiz ederek Rus sağcı militanlarının uyguladıkları yöntemleri araştırmıştır ve 495 olayı içeren Rusya STŞ veri setini oluşturmuştur¹³. Enstad (2018), çalışmasında, karşılaştırmalı analiz

¹³ Bu veri seti, toplamda 406 kişinin öldüğü sağcı terör ve şiddet kaynaklı olaylarda tarih, olayın türü, saldırıyı gerçekleştiren örgütsel veya bireysel ilişkilerini içermekte ve Ravndal'ın modeli uygulamaktadır. Enstad öncelikle kendi veri tabanından elde ettiği bilgilerle Rusya'daki sağcı terörizm ve şiddet hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra, Ravndal'ın çalışmasındaki verilerinden yararlanarak Rusya'daki sağcı terör ve şiddeti 18 Batı Avrupa ülkesiyle kıyaslamıştır. Rusya'daki sağcı terörizm ve şiddet Batı Avrupadaki'nin beş katı olması dikkat çekicidir.

yöntemi uygulayarak Rus aşırı sağcı terörü Batı Avrupalı sağcı teröristlerin saldırılarıyla kıyaslamıştır. Rusya'daki sağcı militanlar Batı Avrupalı muadillerine kıyasla, daha şiddetli (saldırıların daha sık olduğu) ve daha maksatlı (önceden planlanmış saldırıların daha büyük bir paya sahiptir) faaliyet göstermektedirler.

Tablo 6. STŞ Saldırıları Frekansları ve Kayıplar

Ülke	STŞ olayları	Ölümcül olayları (Sayısı)	STŞ (Ölü 1 Milyon Kişi Başına 1990-2015 arası ortalama ölümcül olaylar)
Avusturya	*23	1(4)	0.1
Belçika	6	3(5)	0.3
Danimarka	19	1(1)	0.2
Finlandiya	8	-	-
Fransa	16	9(11)	0.1
Almanya	122	82(104)	1,0
Yunanistan	55	6(7)	0.6
İzlanda	-	-	-
İrlanda	4	3(4)	0.8
İtalya	99	5(6)	0.1
Lüksemburg	-	-	-
Hollanda	10	3(3)	0.2
Norveç	25	3(79)	0.7
Portekiz	3	3(3)	0.3
İspanya	39	22(22)	0.5
İsveç	89	17(20)	1.9
İsviçre	1	1(1)	0.1
Birleşik Krallık	59	31(33)	0.5
Toplam	578	190(303)	

Kaynak: Ravndal, 2017. *23 Olayın hepsi sadece bir kişi tarafından (Franz Fuchs) gerçekleştirilmiştir.

STŞ vakalarının diğer Avrupalı ülkelere göre daha ölümcül olduğu Rusya'daki aşırı sağcı faillerin büyük bir kısmını çeteler ve örgütlenmemiş gruplar oluşturmaktadır. Bu iki türün yaptığı saldırılar toplam 495 saldırının %62'sini oluşturmaktadır, örneğin çeteler toplamda 135 saldırı gerçekleştirirken örgütlenmemiş dağınık gruplar 91 olaya karışmıştır (Enstad, 2018:91). Rusya'da bununla birlikte organize gruplar toplamda 54 saldırı gerçekleştirmiştir (Enstad, 2018:91). Rusya'da aşırı sağcı terör ve şiddet %71 gibi büyük bir oranda çeteler ve örgütlenmemiş gruplar tarafından yapılmaktadır (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Tüm Olaylar, Fail Türüne ve Şiddet Türüne Göre

Fail Tipi	Şiddet Türü					Toplam
	Önceden planlanmış saldırılar	Spontane saldırılar	Saldırı teşebbüsleri/ Komplolar	Silahlı mücadeleye hazırlık	Bilinmeyen	
Organize Gruplar	48	3	2	-	1	54
Bağlı üyeler	10	1	2	-	1	14
Otonom hücreler	34	-	7	-	-	41
Çeteler	121	12	-	-	2	135
Organize olmayan	74	15	1	-	1	91
Yalnız aktörler	16	8	2	1	1	28
Gölge gruplar	-	-	-	-	1	1
Bilinmeyen	104	7	2	1	16	130
Toplam	408	46	16	2	23	495

Kaynak: Enstad 2018:91

Dikkat çeken farklılık ise, Batı Avrupa’da yalnız aktörlerin oranının Rusya’ya kıyasla daha yüksek olduğudur. Batı Avrupa’daki ülkelerde yalnız aktörler hem daha fazla saldırı yapmakta hem de bu saldırılar daha fazla zarar vermektedir (Bkz. Tablo 8). Diğer taraftan, STŞ’nin diğer önemli bir unsuru olan saldırıların planlı mı yoksa spontane mi olduğu konusu dikkat çekicidir. Batı Avrupa’daki yalnız aktörler daha az planlı saldırı yaparken, Rusya’dakiler daha fazla planlı saldırı gerçekleştirmektedir (Enstad, 2018). Rusya’da gerçekleşen sağcı şiddet kaynaklı 495 saldırının 408’i önceden planlayarak gerçekleştirilmiştir. Bu durumda, sağcı şiddet, planlama unsuru açısından teröre yaklaştığı söylenebilir.

Rusya’da yalnız aktörlerin saldırıları az olmasına rağmen bu tür saldırılar ölümcül olmuştur. 2006 yılında Moskova’da yapılan bombalı saldırıda 14 kişinin hayatını kaybetmiştir (Enstad, 2018:92). Cherkizovo pazarındaki bu saldırı, yalnız aktörler tarafından yapılan saldırıların az olmasına rağmen şiddetli olabileceğini göstermektedir.

Tablo 8. Failler ve Şiddet Türlerine Göre Ölümcül Olaylar

Fail Tipi	Şiddet Türleri				
	Önceden planlanmış saldırılar Rus/Batı	Spontane saldırılar Rus/ Batı	Bilinmeyen/ Diğer Rus/ Batı	Toplam (ölüm) Rusya	Toplam (Ölüm) Batı Avrupa
Organize Gruplar	34/1	3/1	1/1	38 (56)	3(5)
Bağlı üyeler	8/7	1/3	1/0	10 (12)	10 (10)
Otonom hücreler	15/13	0/1	0/0	15 (17)	14 (18)
Çeteler	103/36	11/36	2/0	116 (127)	72(76)
Organize olmayanlar	73/20	15/24	1/0	89(93)	41 (55)
Yalnız aktörler	12/21	8/20	1/0	21(26)	41 (56(+77))
Gölge Gruplar	0/2	0/0	1/0	1(1)	2(2)
Bilinmeyen	93/4	7/0	16/0	116 (127)	4(4)
Toplam	338/104	45/85	23/1	406 (459)	190 (226 (303))

Kaynak: Enstad 2018:92

Sağcı militanların hedef seçimleri farklılık göstermektedir. Sağcı terörizm ve şiddet, ırk, etnik kimlik ve dini özellikler başta olmak üzere çeşitli motivasyonlarla saldırılar gerçekleştirebilmektedir. Bu saldırıların merkezinde göçmenler giderek daha fazla yer almaktadır. Ülkeler arasında, sağcı şiddetin yöneldiği hedef bakımından önemli değişiklikler bulunmaktadır. Örneğin, Rusya’da Batı Avrupa’yla kıyaslandığında daha çok ırk temelli saldırılar gerçekleştirmekte ve Batı Avrupa’da sağcı aşırılıkçılar sıklıkla solcuları hedef almaktadır (Enstad, 2018:93). Ayrıca, Batı Avrupa’da diğer kategorisinde bulunan LGBT üyeleri ve Müslümanlar Rusya’ya kıyasla sağcı şiddetin daha fazla muhatabı olmaktadır, hatta Rusya’da Müslümanlara yönelik ölümle sonuçlanan bir saldırı olmamıştır (Enstad, 2018:93). “*Sağcı aşırılık yanlılarının ana hedefi olduğu varsayılan Yahudilere yönelik Rusya’da iki ve Batı Avrupa’daki iki ölümcül olay gerçekleşmiştir*” (Enstad, 2018:93). Bu durumda, Yahudilere yönelik aşırı sağcı saldırılarda Rusya ve Batı Avrupa’da bir azalma söz konusudur.

Aşırı sağ şiddet günden güne etkisini artırmakta ve çeşitli grupları hedef alarak şiddet içeren saldırılar gerçekleştirmektedir. Bu saldırıların değerlendirilmesine etki eden unsurların analizi aşırı sağcılar tarafından gerçekleştirilen saldırıların mahiyetinin anlaşılmasına yardımcı olmakla birlikte bu tür saldırıların nefret suçlarından ziyade daha yoğun bir mücadele gerektiren terörle ilişkisinin gösterilmesine katkı sunabilecektir. Bu minvalde, bu kısmın ikinci bölümünde, sağcı şiddetin nefret suçu kapsamına alınması incelenmiştir.

2.4.2. Aşırı Sağcı Şiddet Türlerinin Terörden Ziyade Nefret Suçlarıyla İlişkilendirilmesi

3 Ağustos 2019 yılında, El Paso’da bir alışveriş marketinde, beyaz üstünlükçü Patrick Crusius bir saldırı gerçekleştirmiştir. Crusius, Hispanik istilasını anlatan bir manifesto yazmış ve 2 kişiyi yaralarken 29 Teksaslı göçmeni öldürmüştür. Bu olayın iç terörizm eylemi olarak beyaz-milliyetçi aşırılıkçılık kapsamına yakın olduğunu söylenmiş ancak “*beyaz terörizm*” olarak değerlendirilmemiştir (Giglio, 2019). Sonunda, Trump bu eylemi korkaklık eylemi olduğuna dair bir tweet atarak terörle ilgili bir kelimeye yer vermemiştir¹⁴. Bu saldırı için terör soruşturması açılmış ancak nefret suçları kapsamında değerlendirilebileceği belirtilmiştir (BBC, 2019). Bu ve diğer pek çok benzer olayda görüldüğü gibi, aşırı sağ şiddeti terörizm olarak etiketlemek daha zordur ve sağcı şiddet türleri terörden ziyade nefret suçlarıyla ilişkilendirilmektedir (Koehler, 2019:13).

Aşırı sağcı şiddet türlerinin nefret suçları bağlamında ele alındığı bu durumda nefret suçları ve terörün birbirleriyle olan ilişkisini gözden kaçırmamak gerekmektedir. Nefret suçları ve terör zaten yakın kuzen olarak görülecekse, aşırı sağ şiddetin hangi siyasi şiddet türüne altında değerlendirilmesi içerik olarak çok farklı bir anlam taşımayacaktır. Ancak nefret suçları ve terör arasındaki ilişki uzak akrabalara benzetilirse, bu durumda, aşırı sağ şiddetin nefret suçları kapsamında

¹⁴ ABD Başkanı Donald Trump, El Paso saldırısı sonrası bir tweet atarak “*Bugün El Paso’daki saldırı sadece trajik değil, aynı zamanda bir korkaklık eylemi. Bu ülkede bugünkü nefret dolu eylemi kınayan herkesin yanında olduğumu biliyorum. Masum insanları öldürmeyi meşrulaştıracak hiçbir sebep veya bahane olamaz*” demiştir (BBC,2019).

değerlendirilmesi, aşırı sağ şiddetin siyasi yönünü azaltılmasına ve daha az şiddet içeren formlara dahil edilerek risk potansiyelinin görmezden gelinmesine yol açabilecektir.

Nefret suçları bir noktada teröre gidebilecek suçlardır. Hamm (1993) yalnızca sosyo-politik amaçları olan suçların terörizm olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir (aktaran, Mills, vd. 2015:5). Bu doğrultuda, bu kısımda, aşırı sağ şiddetin nefret suçları kapsamında değerlendirilmesi ve aşırı sağ şiddet ile aşırı sağ terörün kavramsallaştırılması incelenecektir. Saldırıların önceden planlandığı, hedef seçiminin aşırı sağcı fikirlere dayalı olarak gerçekleştirildiği ve şiddetin saldırıya maruz kalan mağdurun ötesinde psikolojik yansımaları tetiklemesi amaçlanıyorsa bu saldırı aşırı sağ terörizm olarak, hedef seçimi aşırı sağcı fikirlere dayalı ancak spontane bir saldırı olarak yapılırsa tüm şiddet içeren saldırılar sağcı şiddeti ifade etmektedir (Ravndal ve Bjorgo, 2018:7). Aşırı sağ şiddet ve aşırı sağ terör ayrımının cihatçı şiddet veya cihatçı terör ayrımına da uygulanabilmesi mümkün olacaktır. Bu durumda, siyasi veya sosyal bir amaç taşıyan bir saldırının hangi durumlarda hangi kategoriye dahil edilmesine yol açan etkenlerin analizi gerekmektedir. İslamcı aşırıçılık yanlıları tarafından yapılan saldırıların değerlendirilmesi ve beyaz üstünlükçüler tarafından yapılan saldırıların hangi kapsamda değerlendirildiğinin araştırılması bu suçların siyasi sonuçlarını analiz etme açısından faydalı olacaktır.

Sağcı şiddet yanlılarının gerçekleştirdiği saldırıların siyasi hedefler ve motivasyonları belirginse teröre yakın yani sağcı terör özellikler sergilediği ancak siyasi ve sosyal hedeflerin yokluğunda sağcı şiddet olarak nefret suçları kapsamında değerlendirilmesi; hedef seçimindeyse ideolojik inançlara dayalı ve geniş bir kitleyi etkileme amacı güttüğü sürece terörizme yaklaşmakta bu durum söz konusu değilse nefret suçları altında işlem görülmesi; aşırı sağ şiddet yanlılarının kişisel özellikleri dikkate alınması ancak teröristlerin ortak bir profilinin oluşturulamadığı düşünüldüğünde, daha çok nefret suçu işleyenlerin ortak özellikleriyle kıyaslanmaları; saldırıların ekseri orandan planlı yapımları durumunda teröre, spontane olmaları durumunda nefret suçlarına yaklaştıkları; ve son olarak toplumsal hareketlerin eşliğinde veya etkisinde hareket etmeleri durumunda teröre, toplumsal hareketin

mevcut olmadığı durumlarda nefret suçları kapsamında değerlendirilmesi beklenmektedir.

2.4.3. Siyasi Hedef ve Motivasyon

Sağcı ideolojilerden kaynaklanan bir şiddet suçu eğer siyasi ve sosyal hedefler içeriyorsa terörizm olarak değerlendirilmesi, içermemesi durumunda nefret suçu kapsamına alınması gerekmektedir (Hamm, Aktaran. Koehler, 2019:9). Bu yaklaşımın neden olduğu sorunların başında halihazırda nefret suçlarının doğasını yoka saymak gelmektedir. Siyasi amaç ve hedefleri sadece terörizmle eşleştirmek ve nefret suçlarının siyasi amaçları içermediğini söylemek nefret suçlarının terim olarak muhtevasına uymamaktadır. Böyle bir durumda, nefret suçlarının, hedeflerini sırf ırk, din, cinsiyet gibi özelliklere göre seçtiği gerçeği ve uzun vadede siyasi ve sosyal amaçları göz ardı edilmektedir. Ayrıca, nefret suçlarının en azından politik güdülerle işlendiği ve her hâlükârda belirli grup ve çevrelere karşı bir mesaj taşıdığı unutulmamalıdır. Üstelik, nefret suçu işleyenler arasında olan heyecan arayan kişiler bile salt politik aşırılık yanlısı olmasalar da hem kişisel önyargılarla hem de toplumlarının kültürel normları olduğuna inandıkları mesajları iletme üzere saldırılar gerçekleştirmektedir (Mills, vd., 2015:6). Bu durum Amişleri hedef alan ve bu gruba karşı önyargıyla hareket eden heyecan arayan nefret suçluları örneğinde kendisini göstermektedir. O zaman sağcı şiddetin nefret suçları mı yoksa terör suçları mı kapsamında değerlendirilmesi hususuna dikkat etmeden önce bu iki suç türünün birbiriyle olan ilişkisi göz ardı edilmemelidir. Özellikle, terör ve nefret suçları bu noktada birbirlerine uzaklaşır gibi görünse de yakınlaştığı durumlara özel önem gösterilmelidir. Bu doğrultuda, siyasi hedef ve motivasyonları nedenleri tek başına bir saldırının hangi kapsamda değerlendirilmesinde yeterli değildir.

Diğer taraftan, aşırı sağ şiddet türleri birçok yönden terörizmle ortak özellikler taşımaktadır. Öncelikle siyasi veya sosyal amaçları gerçekleştirmek üzere şiddetin bir araç olarak kullanılması aşırı sağ şiddet yanlılarının yaptıkları saldırıları terörizme yaklaştırmaktadır. Aşırı sağcı suçlardaki mevcut siyasi motivasyon bu

saldırıların birçoğunun terör kapsamına alınmasına etki edebilecek düzeydedir. Sağcı şiddet saldırılarının büyük bir kısmı politik amaçlara hizmet edebilecek hedeflere yönelmektedir.

Öncelikle sağcı ideolojiden etkilenererek şiddete yönelenlerin önemli bir kısmı göçmenleri ve dini azınlıkları hedef almaktadır. 2006 yılında, sağcı şiddet yanlıları politik amaçlarla 1.047 saldırı gerçekleştirmiş ve bu saldırıların 484'ü yabancı düşmanlığı, 43'ü Yahudi-karşıtı ve 302'si ise doğrudan ideolojik çatışma yaşadıkları grup olan solcu aşırılık yanlılarına yönelirken, 91 ise siyasi düşman olarak belirlenen birey veya gruplara karşı işlenmiştir (Sitzer & Heitmeyer, 2008:172). Aşırı sağcılar çeşitli siyasi, dini ve ırksal motivasyonlarla şiddete başvurmaktadır. Aşırı sağcı şiddetin bir alt türü olan beyaz üstünlükçülerde benzer bir eğilime sıkça rastlanmaktadır. 89 eski beyaz üstünlükçüyle, derinlemesine yaşam öyküsü röportajlarına dayanarak, beyaz üstünlükçüleri analiz eden Windish vd., (2018), eşcinsellere yönelik fiziksel saldırıların ardında bile ideolojik olarak motive edilmiş faaliyetlerin olduğunu belirtmektedir. Eski beyaz üstünlükçü 89 katılımcının 61'inin saldırıları ideolojik olarak motive edilmiştir ve ideolojik olarak motive edilmemiş eylemler arasında mahalle kavgaları ve okul kavgaları gibi sıradan şiddet türüne yakın çeşitli şiddet performansları bulunmaktadır (Windish, vd.,2018:27). Sonuçta, sağcı şiddet saldırılarının ardında ideolojik olarak motive edilmiş siyasi güdüler dikkat çekici bir şekilde gözlemlenmektedir.

Halihazırda beyaz üstünlükçülerin siyasi motivasyonlarının daha açık olduğu saldırıları gözden kaçırılmamalıdır. 2017 yılında, Güney Kaliforniya'daki beyaz üstünlükçü gruplarla bağlantılı 28 yaşındaki Robert Rundo (RAM'in kurucu üyesi olduğu iddia ediliyor), Güney Kaliforniyalı 25 yaşındaki Robert Boman, 22 yaşındaki Tyler Laube ve 38 yaşındaki Aaron Eason Güney hakkında California'daki siyasi mitinglerde ayaklanma çıkarma planlanmayla suçlayan iki iddianame hazırlanmıştır. Beyaz üstünlüğü yanlılarının oluşturduğu bu grubun komplo suçuyla yargılanması istenmiştir. FBI'ın "Ortak Terörizm Görev Gücü" tarafından soruşturulan bu dava, grubun siyasi mitingleri engellemeye yönelik saldırı düzenlediğini, başka saldırılar için eğitim hazırlığı içerisinde olduğunu ve saldırıya katılanları yüceltmek için online yayın hazırladıklarını göstermiştir (Department of

Justice U.S., 2018). Sonuçta, aşırı sağcı şiddet nefret suçu kapsamında değerlendirilmesi durumunda bile, saldırılar ardında siyasi ve sosyal motivasyonların olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu durum göz önüne alındığında, aşırı sağ ideolojik inançlardan kaynaklanan, şiddeti bir araç olarak kullanan ve sosyo-politik amaçlar taşıyan saldırılar nefret suçlarından ziyade terör suçları kapsamında değerlendirilmesi ve terörle mücadele yaklaşımının sergilenmesi gerekmektedir.

2.4.4 Hedef Seçimi

Aşırı sağ şiddet yanlılarının hedef seçimleri, doğrudan bu tür şiddetin hangi kapsamda değerlendirilmesine yardımcı olabilecek unsurların başında gelmektedir. Sağcı terörizm ve sağcı şiddeti birbirinden ayırmada hedef seçimi ve planlama çok önemlidir. Terörü diğer şiddet içeren suçlardan ayıran temel unsurların başında saldırılara doğrudan maruz kalanların ötesinde daha büyük bir kitlede psikolojik bir etki yaratarak korku salınması ve siyasi ve sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi amaçlanmasıdır (Blessing ve Roberts, 2018; Richards, 2013) Bu durumda, aşırı sağ ideolojilerinden kaynaklı şiddetin terör mü yoksa diğer suçlar kapsamında değerlendirilmesinde saldırıların hedef kitlesi belirleyici olabilmektedir.

Diğer taraftan, terörün hedefi ve hedef kitle seçimi sağcı terör açısından yeterince değerlendirilmemektedir ve sağcı terör saldırılarının büyük çoğunluğu saldırganlar/teröristler tarafından üstlenilmemesi sağcı şiddetin terör kapsamında değerlendirilmemesine yol açmaktadır (Koehler, 2019:10). Sağcı şiddete başvuranların büyük bir çoğunluğu saldırıları üstlenmemekte ve siyasi taleplerle politika yapıcılara seslenmemektedir. Bu durum, bu saldırıların terörden ziyade şiddet içeren diğer suçlar kapsamında değerlendirilmesine etki etmektedir. Diğer taraftan, doğrudan bir siyasi amaç ve politik bir güdü belirtmeyen saldırganlar bile, seçtikleri hedefler vasıtasıyla büyük ipuçları vermektedir. Herhangi bir gruba mensubiyetten dolayı birey ve topluca hedef alınması ve saldırıya uğramaları muhakkak ki o grubun diğer üyelerine yönelik bir mesajı içermektedir. Nefret suçlarında saldırganların saldırıları üstlenmemelerine rağmen, hedef kitleye vermek istedikleri mesajı iletmiş olmaktadır (Mills, vd., 2015:6). Faillerin ortaya

çıkmasına rağmen bu suçlar, mesajı iletmektedir. Bu durumda, nefret suçlarının bu yönüyle teröre yaklaştığı ve siyasi olarak bir amaç taşıdığı düşünüldüğünde, sağcı şiddetin terörizme yaklaştığı söylenebilir.

Sağcı şiddetin hedef seçiminde ideoloji önemli bir rol oynamaktadır. Batı Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen 578 aşırı sağcı şiddet olayının 249'u göçmenlere yönelik gerçekleştirilmiş, göçmenleri 138 olayla solculara ve 23'ü Müslümanlara yönelik yapılan saldırılar takip etmiştir (Ravndal, 2016:8). Bu saldırıların arka planında saldırılara doğrudan maruz kalanlardan ziyade daha büyük bir kitle üzerinde psikolojik bir etki yaratma ve hükümete karşı da bir ses duyurma çabası bulunmaktadır. Sağcı şiddetin hedef seçimi ideolojik unsurlar doğrultusunda yapıldığı birçok saldırı bulunmakta ve bu saldırılar aracılığıyla geniş bir kitleyi etkileme gayesi güdülmektedir, bu doğrultuda sağcı şiddeti teröre yaklaştırırken, nefret suçlarından uzaklaştırmaktadır.

Aşırı sağcı şiddet yanlıları birçok saldırı stratejik davranmakta ve kurbanlarını toplumsal olarak yankı uyandıracak şekilde seçmektedir. Batı Avrupa'da aktif olan aşırı sağcı şiddet yanlılarından terörist örgütlerden birisi olan "*Nuclei Armati Rivoluzionario'nun*" doğrudan hükümeti ve sivilleri hedef almaktadır (Ravndal, 2015). Özellikle hükümetteki Norveç İşçi Partisi'ni hedef alan sağcı terörist Anders Behring Breivik'in hedef seçimi bilinçli olarak İşçi Partisi'nin gençlik kampına yapılmıştır ve çokkültürcülük politikası uygulanmasını önleme amacı taşırken Norveç halkını uyarma amacıyla gerçekleştirilmiştir. Hatta bazen sağcı terörist gruplar bilerek hedef saptırma amacıyla kılık değiştirmektedir ve bu durumda hedef seçimi yanıltıcı olabilmektedir: İtalyan neo-faşistler bazı saldırılarını solcu terörizm grupları tarafından yapılmış olarak göstermiştir (Ravndal, 2015:10). Görüldüğü gibi, aşırı sağ şiddet yanlılarının hedef seçiminin stratejik amaçlara uygun olarak yapıldığı birçok şiddet içeren saldırı bulunmaktadır ve bu saldırıların amacı da büyük bir kitleyi etkilemektir, bu açıdan aşırı sağcı şiddetin terörizme yaklaştığı görülmektedir.

Windish vd., (2018) çalışmasında, beyaz üstünlükçülerin hedef seçimindeki farklı bir noktaya temas etmektedir. Bazı beyaz üstünlükçüler, zayıf hedefler seçerek, kimlere şiddet uygulayabileceklerini önceden tasarlamaktadırlar. Windish vd., (2018) bu durumu "tasarlanmış şiddet" tekniği olarak belirtmektedir, katılımcıların %67'si yani

37 kişi, bilinçli olarak daha savunmasız grupları yani fiziksek olarak karşı koyamayacak kişilere karşı şiddet uygulamayı tercih etmiş ve bu doğrultuda evsiz insanları ve eşcinselleri hedef almışlardır (Windish, vd. 2018:28). Sağcı şiddet yanlıları çeşitli derecelerde hedeflerine yönelmekte ancak bu saldırıların siyasi motivasyonu eksik olanlar açısından nefret suçuna yaklaşması durumu hasıl olmaktadır.

Aşırı sağ şiddet belirli gruplara yönelmekte ve saldırıların yapılmasının ardındaki temel neden kişisel ilişkilerden ziyade hedef alınan gruba karşı duyulan önyargı, nefret, kızgınlık vb. duygularla hareket edilmesidir. Ayrıca, aşırı sağ şiddet yanlıları küçümsenemeyecek bir oranda, hedef gruptan daha büyük bir kitleyi etkilemeyi amaçlamaktadır. Bu durum, nefret suçlarının teröre yaklaştıran unsurların başında gelirken, aynı zamanda aşırı sağ şiddet yanlıların yaptıkları saldırıları da terör saldırıları kapsamına taşımaktadır.

2.4.5 Saldırganların Özellikleri

Aşırı sağ şiddet yanlılarının gerçekleştirdiği saldırıların birçoğunun terör kapsamında değerlendirilmemesinde rol oynayan faktörlerin başında saldırganların kişilik özellikleri, psikolojik durumları, eğitim seviyeleri ve işsizlik durumları gelmektedir. Örneğin, bir sağcı şiddet türü olan beyaz üstünlükçü saldırganların bazı özellikleri ön plana çıkarılarak saldırıları önemsizleştirilip, bu tür saldırılar terör kapsamında değerlendirilmemektedir. Beyaz üstünlükçü saldırganlar teröristlerle kıyaslanarak irrasyonel soytarılara benzetilmekte ve teröristler gibi rasyonel davranmayan, şiddete yönelik sistematik bilgi birikiminden yoksun kişilere benzetilmektedir (Simi, 2010:258). Sağcı aşırılıkçı gençlerin özelliklerini polis dosyalarını inceleyerek analiz eden Sitzer ve Heitmeyer (2008:172), sağcı aşırılıkçılığın 15 yaş gibi çok küçük yaşlarda görüldüğü, faillerin eğitim seviyelerin düşük olduğu ve bunlarla birlikte işsizlik problemiyle boğuştuklarını veya mavi yakalı işlerde çalıştıklarını tespit etmiştir. Ancak bu çalışmanın sunduğu önemli bilgi yabancıları hedefleyerek saldırı gerçekleştiren aşırı sağcı faillerden %75'ten fazlasının gruplar tarafından veya bir

gruba bağılı bireyler tarafından yapılmasını tespit etmesidir. Bu durumda, aşırı sağcı şiddetin organize bir yapı içerisinde hareket edebileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu faillerin üçte birinin daha önceden işledikleri siyasi suçları bulunması dikkat çekicidir (Sitzer ve Heitmeyer, 2008:172). Sonuçta, aşırı sağcı faillerin eğitim seviyesi düşük, suç geçmişleri mevcut ve işsizlik sorunları yaşamaları onların gerçekleştirdikleri saldırıların siyasi amaç ve hedefler taşımadığı veya daha geniş bir kitleye mesaj ve korku verme amacı gütmeyeceği anlamı taşımasına rağmen, sağ ideolojiye dayalı işlenen suçların terör kapsamında değerlendirilmemesine gerekçe olarak sunulabilmektedir.

Diğer taraftan, beyaz üstünlükçülerin, şiddete başvurmalarının gerekçelerini analiz ettiği çalışmasına Windish, vd., (2018:28), 89 katılımcının 61'inin grup kimliğine duydukları sadakatten dolayı şiddeti bir yöntem olarak benimsediğine dikkat çekmektedir. Böylelikle, birey şiddet uyguladığında, kendisinin gruba kabul edileceğini veya şiddet uyguladığında grubu tarafından dışlanmayacağını- hatta takdir göreceğini- bildiğinde, şiddeti meşru bir yol olarak tercih edilmesi kolaylaşmaktadır. Bu durum, terörist olarak değerlendirilen birçok cihatçı için geçerlidir. Küresel cihat anlayışından hareket ederek El-Kaide ile bağlantılı hücre yapılarını inceleyen Bokhari, vd., (2006), Frankfurt, Tevhid, Madrid ve Londra hücre yapılarını; Beghal network ve Hofsta grubunu inceledikten sonra, Avrupa'da cihada giden farklı yolların benimsendiğini belirtmektedirler. Cihatçı katılımın ideolojik temeli olmadığı durumlar bulunmaktadır ve bilinçli seçimler sonucu militan gruplara katılanların yanı sıra arkadaşlarından ve kendilerine rol model aldıkları kişilerden etkilenecek terör faaliyeti gösteren oluşumlara katılanlarla birlikte, uluslararası veya yerel cihatçı hareketlerle ilişkisi olan 'cihatçı aile' üyelerinden etkilenecek katılanlar bulunmaktadır (Bokhari, vd., 2006). Militan gruplara katılımında aile üyelerinin bu tür faaliyetler ve ağlarla olan mevcut ilişkisi, arkadaş ve rol modellerin ilişkisi ve kişisel tercihler gibi üç önemli faktörün etkisi vardır. Diğer taraftan, cihatçı teröristlerin örgüte katılımlarını etkileyen faktörde sosyal sorunlara karşı başka bir seçeneğin bulunmadığı inancının oluşması etkilenebilir. Bunlarla birlikte, militan gruplara katılan gençlerin profilleri incelendiğinde gençlik heyecanı denen ve macera arayışının tetikleyici bir unsur olduğu dikkat çekmektedir (Bokhari, vd. 2006). Aşırı sağcılık yanlıları gibi cihatçı örgüt ve hücrelere dahil olan bireylerde benzer süreçler

yaşamaktadır. Amerikalı Müslümanların radikalleşme süreçlerinde de benzer unsurlar dikkat çekmektedir. Radikalleşme sürecine etki eden çeşitli mekanizmalar bulunmaktadır:

- *Kişisel şikâyet: bireysel düzeydeki radikalleşme mekanizmaları, kendilerine veya sevdiklerine zarar verme öfkesini ve intikamını içerir;*
- *Grup şikâyeti: diğer grupları yönelik olarak hissedilen adaletsizlikten dolayı öfke duymak veya bireyin umursamasına neden olmak;*
- *Kaygan Zemin; terörizmle sonuçlanan giderek daha radikal eylemlere katılım;*
- *Aşk, Sevgi: zaten radikalleşmiş bir arkadaşına veya sevilen birine yardım etmek (aşk);*
- *Statü Arayışı: risk ve güç arayışı, özellikle genç erkekler;*
- *Kaçış: kişisel sorunlardan kaçmak;*
- *Buzları çözme: bir bireyi yeni insanlara ve yeni fikirlere açan bir sosyal bağlantı kaybı; diğer mekanizmaların gücünün çarpanıdır (McCauley ve Maskalenko, 2017:209).*

Genç Müslümanların ve aşırı sağ ideolojiyi benimseyen gençlerin militan hareketlere nasıl dahil edildikleri ve hangi süreçlerin terörizme ya da kutsal bir cihada katılmaya motive edildiğinin anlaşılması ve karşılaştırılması, terörizm ve şiddet içeren diğer suçların çeşitli formları arasındaki değerlendirilmenin anlaşılmasına yardımcı olabilecektir. Genç Müslümanların militan hareketlerin içine girerken, tipik bir cihatçı hücrede dört tip terörist profili belirlenmiştir: girişimci, birinin himayesinde olan kimse(usta-çırak), uyumsuzlar ve serseriler (Nesser, 2006:7) modeli hatırlandığında, uyumsuzluklar, hücrelere çoğunlukla kişisel problemlerle başa çıkmak veya diğer hücre üyelerine sadakatsiz görünmemek için katılırken, diğer taraftan serserilerin sosyal ağlar aracılığıyla daha bilinçsizce bir hücreye katıldıklarının tespiti önem taşımaktadır. Son iki grup için ideolojiden ziyade, ekonomik sorunlarla ailevi sorunlar, aile ve arkadaşlık ilişkileri gibi bireysel faktörlerin, ideolojiden heyecan arayışı gibi farklı unsurların etkilediği bir radikalleşme süreci görülmektedir. Uyumsuzlar ve serserilerin motivasyonları daha çok, Windish vd., (2018) çalışmasındaki beyaz üstünlükçülerin bir kısmında görülen grup kimliğiyle alakalı olan bir kitleye mensup olarak hareket etmenin gerekliliğine uyan kimselerle aynı özellikleri göstermektedir. Sonuçta, benzer şekilde olan uyumsuzlar ve serseriler grubundaki Müslüman gençlerin neden nefret suçu kapsamında değerlendirilmezken, aşırılıkçı sağ yanlıları bu kapsamda değerlendirilmesinin analizi terör ve terörle ilgili kavramların anlaşılmasına yardımcı olabilecektir.

Gruplara katılımdaki benzerliklere paralel olarak, cihatçıların eğitim seviyeleri düşük olanlar bulunurken suç geçmişleri de sorunludur. Militan hareketlere katılan genç Müslümanların, eğitim düzeyleri farklılık göstermektedir. Operatörlerin çoğunluğu düşük seviyede ya da hiç eğitim görmemiştir ve bununla birlikte, hücrelerin önde gelen isimleri, sıklıkla (fakat her zaman değil) bir dereceye kadar yüksek öğrenime sahiptirler, ancak radikalleştiklerinde okulu bırakmışlardır (Nesser, 2006:12). Gruplara katılanların büyük bir kısmının eğitim seviyesi düşüktür, üst kademelerde yer alanların eğitim seviyeleri daha yüksektir. Ayrıca, militan harekete bulaşan Müslüman gençlerin aşırı sağcı yanlılar gibi tipik olarak suç geçmişleri bulunmaktadır. Bazı Müslüman hücre üyeleri sabit işler yaparken, bazıları işsizdir ve birçoğunun sabıka kaydı vardır ve eski uyuşturucu bağımlılarıyla ve uyuşturucu satıcılarıyla ilişkileri mevcuttur (Nesser, 2006:12). Bu durumda, tüm cihatçı militanların da tamamen rasyonel hareket eden, eğitim seviyeleri yüksek, sosyo-ekonomik durumları iyi olmadığı görülmektedir. Sonuçta, beyaz üstünlükçülerin iyi eğitilmiş olmamaları ve rasyonel hareket etmedikleri savunularak, terörden ziyade diğer suçlar kapsamında değerlendirilmesi eğiliminin cihatçı militanlar için neden sergilenmediği sorusu gündeme gelmektedir.

Diğer taraftan, aşırı sağ şiddetin faileri, terör suçu işleyenlerle ortak özellikler sergilemektedir. Örneğin, sağcı şiddet ve terörizm kapsamında değerlendirilen birçok saldırıda farklı şiddet araçları kullanılmaktadır. Saldırılarında bıçak kullanarak gerçekleştirilen 119 olay, herhangi bir alet olmadan fiziksel kavgalar 108 olay, ateşli silahlı 85 olay, demir çubuk vb. aletlerle 68 olay gerçekleştirilirken, 38 saldırıda ateş bombası ve 20 kundaklama gerçekleştirilmiştir (Ravndal, 2016:8). Sağcı şiddet yanlıları birçok farklı araçla saldırı gerçekleştirmiş ve şiddete başvurmuştur. Bu doğrultuda, beyaz üstünlükçüler tarafından yapılan saldırıların incelenerek, eğitim durumları, saldırı planlama süreçleri, saldırı arkasındaki motivasyonları analiz edilerek, terörizm olarak sınıflandırılan cihatçı İslamcı saldırılarla karşılaştırılması bu fenomenin ve terör fenomenin daha kapsamlı bir analizine yardımcı olacaktır.

Cihatçı radikalleşme salt ideolojik motivasyon ve dürtülerden ziyade diğer unsurların etkilediği bir sürecin sonucunda gerçekleşmektedir. Sadece ideolojik alt yapı bu katılımları anlamada yetersiz olacaktır. Bu durumda, gruba katılım gerekçesi

saldırganları nefret suçu veya terör suçu işlemlerinde hangi dereceye kadar önemli olduğu tartışmalıdır. Bir saldırgan Müslüman olduğu ve arkadaşları aracılığıyla grup kimliğinin bir parçası olduğu zaman terörist olarak değerlendirilmesi durumu ile bir beyaz üstünlükçünün grup tarafından kabul görme adına belirli gruplara karşı şiddeti bir yöntem olarak benimsemesinin nefret suçu olarak değerlendirilmesi ne tür farklılık arz etmektedir. Müslümanların radikalleşmesi de aşk, statü arayışı veya kişisel problemlerden kaçış sonucunda gerçekleşmektedir. Müslüman gençlerde gruba katılım aşamasında ideolojik etkenlerden farklı nedenlerin görmezden gelinmesi söz konusudur. Ancak, gruba katılım yolları ve şiddeti yöntem olarak benimseme kriterleri Müslümanlar tarafından yapılan saldırıların terör olarak değerlendirilmesinde başat roller oynamamaktadır. Diğer taraftan, aşırı sağ şiddet yanlılarının gerçekleştirdiği saldırılarda bu eğilim dikkat çekmektedir. Bu tür saldırılar, ruhsal sorunu olan bir grup önemsiz saldırı olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda, saldırganların sosyo-ekonomik durumları, eğitim seviyeleri veya kişisel özelliklerine değil, siyasi bir şiddet türü olan terörizme yaklaştıran unsurlara odaklanmak gerekmektedir. Sonuçta, saldırıların terörle ilişkilendirilmesinde siyasi veya sosyal motivasyonları, hedef kitle seçimi, şiddet kullanımı ve planlı organize faaliyetler içerisinde olmaları dikkate alınmaktadır.

2.4.6. Planlama Fonksiyonu

Terör eylemlerinin bir özelliği olan planlama fonksiyonu terörü diğer şiddet formlarından ayıran özelliklerin başında gelmektedir. Planlamaya dayalı terörist eylemler çoğu durumda terörist olayın tanıtımıyla siyasi veya sosyal bir nedene dikkat çeken organize gruplarla ilişkilendirilir (Deleughery, vd. 2016:665). Diğer taraftan nefret suçları daha spontane saldırılar sonucunda gerçekleşmektedir (Koehler, 2019:9). Terör saldırılarının planlı yapısına dikkat çeken bir diğer araştırmacı Mills, vd., (2015:5):

“Bir düzeyde planlama ve kaynak gerektiren çoğu terörist saldırının aksine, nefret suçları genellikle o an teşvik edilir. Bu nedenle, nefret suçları, aşırılık yanlılarının planlama gerekmeksizin sosyo-politik hedeflerini takip etmeleri için bir yol sunar”.

Bu doğrultuda Sweney ve Perliger (2018), Amerikan aşırı sağı tarafından 1990-2012 yılları arasında gerçekleştirilen 1000 spontane ve 300 planlı saldırıyı incelemiştir ve iki önemli sonuca ulaşmıştır: Öncelikle, demografik çeşitliliği çok fazla olan yerlerde yaşayan bireylerin spontane saldırıları daha çok yaptığı ve sosyal bağları zayıf kişilerin bir anda tepki vererek plan yapmadan spontane saldırılar gerçekleştirdiğidir. Aşırı sağ şiddet yanlılarının bu tür spontane saldırılar da yaptıkları görülmektedir. Planlama fonksiyonu bir noktada nefret suçları ve terör ilişkisinin merkezinde yer almaktadır. Örneğin, Windish vd., (2018)' in şiddetin kullanılmasında üçüncü teknik olarak tanımladığı durumda, saldırıların çoğunun önceden planlanmaması durumudur. Birey, başkalarına saldıracağını bilmeden bir sürpriz durumunda saldırıyı gerçekleştirdiğinde, şiddet kullanımını olayların akışı olarak tanımlayabilmektedir. Windih vd., (2018:28) örneklemindeki 40 kişinin saldırıları spontane bir şekilde gerçekleşmiştir. Saldırıdan hemen önce tasarlanan bu eylemlere örnek olarak 10 Mayıs 2015 yılında, 46 yaşındaki Jim adlı beyaz üstünlükçüyle yapılan röportajında, kendisi ve başka bir grup üyesinin uyarı yapmadan hedeflerine saldırdığı bir durumu açıklamaktadır. Öncelikle silahlarını çıkardıktan sonra mağdurlara yere yatmaları emrini verip Meksikalı ve siyahlara gerçek gangsterleri tanıtacaklarını ifade ederek saldırmışlardır (Windish vd. 2018:28-29). Jim ve arkadaşının bu saldırısında, belirli bir gruba karşı duyulan nefret ve intikam duygusuyla hedef seçimi gerçekleşmiş ve saldırıların hedefinde olanların grup kimlikleri dolayısıyla bir şiddete maruz kalmışlardır. Hedef seçimi anlık gerçekleşmekle birlikte, silahlar aslında önceden hazırlanmıştır, diğer taraftan tam bir planlama yapılmadığı aşikâr olan bu durumda bilinçli bir hedef seçimi de ortadadır. O zaman bu saldırı sadece tam bir planlama içermediği için terörden ziyade diğer şiddet formlarıyla ilişkilendirilmektedir. Ancak, aşırı sağ şiddet faillerinin saldırıların incelenmesi sonucunda, saldırıların büyük bir kısmının planlı yapıldığı ve bu doğrultuda terör saldırılarıyla benzerlik gösterdiği durumlar gözden kaçırılmamalıdır.

Ravndal (2016) çalışmasında, 18 Batı Avrupa ülkesindeki 578 sağcı terörizm ve şiddet olayını incelemiştir. 413 saldırı daha önceden planlanarak yapılırken, spontane olarak 110 saldırı gerçekleştirilmiştir. Sağcı saldırıların büyük çoğunluğu planlanarak gerçekleştirilmektedir. Benzer bir oran kendisini, Rusya'da gerçekleşen sağcı

şiddet kaynaklı 495 saldırının 408'i önceden planlayarak gerçekleştirilmiştir (Enstad, 2018). Bu durumda, sağcı şiddetin planlama unsuru açısından teröre yaklaştığı söylenebilir.

Diğer taraftan, beyaz üstünlükçülerin örgütlenmelerindeki göreceli dağınıklık, bu saldırıların terör saldırısı olarak değerlendirilmesini zorlaştırdığı da iddia edilmektedir. Hoffman (2006) ve Gardell (2006), ABD aşırı sağının nispeten örgütlenmemiş olduğunu ve seferberlik potansiyeli taşımamasından dolayı terörist faaliyetleri çok fazla gerçekleştiremediğini ileri sürmektedir (Aktaran, Simi, 2010:258). Bu durum, bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştirilen yalnız aktörlerin durumunu tamamen göz ardı etmektedir. Sonuçta, bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştirenler hali hazırda örgütlü değildir. Yani, terörün örgütlü bir suç olarak değerlendirildiği kavramsallaştırmasına doğrudan meydan okunmaktadır. Gerek terör hücreleri gerek de *yalnız kurtlar* tarafından yapılan plansız ve örgütsüz saldırıların değerlendirilmesinde sorunlara neden olmaktadır ve salt plan eksikliği şiddetin içeriğini değiştirerek birçok saldırının kapsam dışında bırakılmasına yol açmaktadır. Böylelikle, beyaz üstünlükçülerin örgütsel açıdan nispeten az örgütlenmiş yapıları onların saldırılarını terör saldırısı olması açısından etkilemesi zor görünmektedir.

Beyaz üstünlükçülerin nispeten örgütsel bütünlükten yoksun olmaları, bu tür saldırıların değerlendirilmesini doğrudan etkilemektedir. Saldırılarıdaki daha üst bir grup veya örgütle olan mevcut ilişkinin varlığı bir saldırının terör saldırısı olarak değerlendirilmesinde temel kriterlerden birisi olup olmadığı üzerinde herhangi bir anlaşma bulunmamaktadır. Örneğin, Oklahoma Şehri ve Olimpiyat Parkı saldırılarının daha büyük bir beyaz üstünlükçü kampanyayla bağlantıları bulunmamıştır (Chermak ve Gruenewald 2006) ancak bu durum bu saldırının terör saldırısı olmadığı anlamını taşımamaktadır. Neticede, bu saldırılar sırf daha büyük bir beyaz üstünlükçü örgüt veya birlikle bağlantısı olmaması durumunda terör olarak görülmemesi riski hasıl olmaktadır. Aynı durum, İslamcı aşırılıkçıların saldırılarında aranmamakta, El-Kaide'den etkilenen ancak doğrudan bağlantısı olmayan saldırılar, bireysel olsalar da terör olarak görülmektedir.

2.4.7. Toplumsal Hareket

Terör, Michael (2003:105)'ün ifade ettiği “*terörizm neredeyse her zaman daha geniş bir toplumsal hareketle bağlantılıdır... Güney'deki Klan terörizmi, sivil haklar mücadelesine karşı daha geniş bir beyaz direniş modelinin parçasıydı*” (Aktaran, Mills, vd., 2015:5-6). Terör saldırıları toplumsal bir hareketten ivme kazanmakta ve diğer siyasi şiddet türlerinden ayrılmaktadır. Aşırı sağ şiddet ve beyaz üstünlüğü daha büyük toplumsal hareketlerden etkilendiği sürece de bu kapsamda, nefret suçlarındansa terör suçlarına yaklaşmaktadır.

Sağcı şiddet yanlılarının gerçekleştirdiği saldırıların siyasi hedefler ve motivasyonları belirginse teröre yaklaştığı, hedef seçimindeyse ideolojik inançlara dayalı ve geniş bir kitleyi etkileme amacı güttüğü sürece terörizme benzediği durumların varlığı, aşırı sağ şiddet yanlılarının kişisel özellikleri dikkate alınması ancak teröristlerin ortak bir profilinin oluşturulamadığı düşünüldüğünde bu saldırıların mahiyeti hakkında bilgi verirken şiddet türü açısından bağlayıcı bir durum oluşturmadığı ve saldırıların ekseri orandan planlı yapılmaları durumunda teröre, spontane olmaları durumunda nefret suçlarına yaklaştıkları görülmektedir. Bu durumda, aşırı sağcılar tarafından yapılan bazı saldırılar siyasi hedef ve motivasyonlar, hedef kitle seçimi, saldırganların özellikleri ve planlama durumu açısından hem teröre hem de nefret suçlarına yaklaştıkları görülebilmektedir. Bu durumda, aşırı sağcı şiddet ve aşırı sağcı terör arasındaki belirleyici unsur, toplumsal hareketlerin eşliğinde veya etkisinde hareket etmeleri durumunda teröre, toplumsal hareketin mevcut olmadığı durumlarda nefret suçları kapsamına alınmasıdır. Beyaz üstünlükçüler gibi aşırı sağcı şiddet yanlılarının yaptıkları saldırılar nefret suçu kapsamına alındığında aşırı sağ şiddet olarak ve terör kapsamında değerlendirildiğinde sağcı terör olarak kavramlaştırılmaktadır. Aşırı sağcı şiddet ve sağcı terörde, nihayetinde farklı siyasi sonuçlar doğurmaktadır. Terör daha yoğun bir şiddet formu olarak görülmekte ve siyasi etkileri, nefret suçları kapsamına alınan aşırı sağcı şiddetten daha fazla olmaktadır.

2.5. Aşırı Sağın Sınırları ve Terör Anlayışında Aşırı Sağ ve Aşırı İslamcılar

Batılı ülkelerin birçoğunda sağcı şiddet terörle birtakım özellikleri paylaşan nefret suçları kapsamında değerlendirilmektedir (Koehler, 2019:9). Bu durum, sağcı şiddet ve sağcı terör kavramlarının analizini doğrudan etkilemektedir. Bazı suçların kavramsal olarak diğer suçlarla örtüşebildiği, motivasyon, hedef ve fail özellikler açısından benzerlik gösterebilecekleri birçok çalışmada gösterilmektedir (Delopughery vd., 2012:664). Literatürde, aşırı sağ ideolojiden etkilenerek şiddete başvuranların işlediği suçlar terörden ziyade nefret suçları gibi diğer şiddet türleri olarak değerlendirilirken, dini motivasyonlu, özellikle cihatçı anlayıştan hareketle yapılan saldırıların daha çok terörizm olarak değerlendirildiği görülmektedir. Aşırı sağ şiddetin terörden ziyade diğer şiddet formlarıyla ilişkilendirilmesinin nedenleri arasında;

- Aşırı sağ şiddetin daha nadir ve daha az tehlikesi olduğunun benimsenmesi,
- Medyada bu tür saldırılara daha az yer verilmesi,
- Resmi makamların aşırı sağı ciddi bir tehlike olarak görmemesi,
- Akademik çalışmalar ve istatistiki bilgilerin yetersizliği,
- İslamcı aşırılık yanlılarına odaklanma gösterilebilir.

Aşırı sağ şiddet yanlılarının saldırılarında gözle görülür bir artış olduğu halde aşırı sağla mücadelede pasif kalınmakta ve sonuçta büyük bir ihmal yaşanmaktadır. Bu durumda terörün kapsamlı analizini zorlaştırırken aynı zamanda aşırı sağdan gelen tehlikelere karşı savunmasız kalınmasına ve gerekli kaynakların ayrılmasını zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan, dini motivasyonlu saldırıların daha tehlikeli görülürken terörle mücadelenin aşırı İslamcılara indirgenmesine ve bu tür saldırıların terörle ilişkilendirilmesine etki eden unsurlar;

- Aşırı İslamcılarının saldırıların ideolojik temelli olduğu inancının gelişmesi,
- Aşırı İslamcılarının terörün tek failleri olarak görülmeye başlanması, daha tehlikeli olduğu, en büyük tehlikenin bu grup ve bireylerden geldiği yaklaşımının gelişmesi,

- İslam ve Müslümanların şiddetle ilişkilendirilmesi,
- Terör çalışmalarının aşırı İslamcılar üzerine inşa edilmesi ve aşırı sağın mevcut durumuna rağmen hafife alınması,
- Medyada Müslümanlar tarafından yapılan saldırılara daha çok yer verilmesi olarak özetlenebilir.

Bu doğrultuda bu kısımda aşırı sağ şiddet türlerinin değerlendirilmesini etkileyen etkenler incelendikten sonra, terör çalışmalarında aşırı İslamcılara olan vurgunun analizi yapılmıştır.

2.5.1. Aşırı Sağcı Şiddet Türlerinin Değerlendirilmesi

Göç, ekonomik koşullar ve sosyal demografik özelliklerden etkilenecek aşırı sağ terörizm ve şiddetin Avrupa ülkelerinde açık bir tehdit haline geldiği aşıkardır (Doering & Davies, 2019). Özellikle beyaz üstünlükçü, neo-Nazi ve hükümet karşıtı şiddet, günden güne daha fazla can almakta veya yaralanmalara neden olmaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika’da artan aşırı sağcı saldırılar şiddetin yaygınlığını ve sonuçlarını tartışmalı bir hale getirmiştir. Diğer taraftan, bu tür saldırıların sıklığına rağmen aşırı sağ tehlikesi daha çok görmezden gelinmekte ve diğer siyasi şiddet türlerine kıyasla daha az çalışılmaktadır. Bu ihmal, aşırı sağ şiddetin analizi zorlaştırırken bu tür şiddetin sınıflandırılmasında problemler yaşanmasına ve demokratik ülkelerdeki bu şiddetin mağdurları arasında yönetimlerinin ‘sağ taraftan kör olduğu’ algısının oluşmasına yol açmaktadır (Koehler, 2019:1). Sağ taraftan kör olmak, sağcı ideolojilerden kaynaklanan tehditlerin etkisinin büyümesine neden olmaktadır.

Aşırı sağ şiddet türlerinin hafife alınmasını etkileyen çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Öncelikle, bu tür saldırıların medyanın dikkatini çekerken İslamcı aşırılık yanlılarınınki kadar başarı sergileyememesi aşırı sağ şiddetin değerlendirilmesini etkilemektedir. Bu durum, 2000-2014 yılları arasında 30 Avrupa ülkesinde medyaya

yansıyan medya haberlerini inceleyen raporda (CLAT raporu)¹⁵ açıkça belirtilmektedir. CLAT raporuna göre, araştırma ekipleri ve medyada potansiyel sağcı aşırılıkçıların planlarının ve saldırılarının sınırlı yer vermekte ve halkın dikkatini büyük oranda dini açıdan esinlenmiş olaylara çekilmektedir (Gardell, 2018:806). Bazı olaylar yok sayılırken, bazı olaylar ön plana çıkarılmaktadır. İlginç bir şekilde, ABD yıllık terörizm raporunda, meydana gelen 450’den fazla olayı listelemesine rağmen bu olayların medyaya yansımada durumu aynı olmamıştır (Chermak ve Gruenewald, 2006). Bu durumda, medyanın ve hükümetlerin uluslararası örgütlere odaklanmasının büyük bir etkisi bulunmaktadır. Örneğin, ABD’de hükümet yetkilileri, medya ve akademik alandaki çalışmalar, uluslararası gruplarla bağlantılı şiddet olaylarını terör olarak değerlendirme eğilimi sergilerken, yerel seviyede gerçekleşen olaylar için bu derece bir eğilim göstermemektedir (Türk, 2004). ABD’de ulusal düzeyde gerçekleştirilen çoğu saldırısı, eğer Müslümanlar tarafından yapılmamışsa terör olarak değerlendirilmesi çok olası değildir. Diğer taraftan, Ortadoğu menşeli saldırıların ahlaki panik yaratma ve tehdit algısını sürdürme eğilimi yüksek olduğu için bu saldırılar daha tehlikeli olarak görülmektedir (Simi, 2010: 254).

Medyanın bu yaklaşımı, siyasi şiddet değerlendirilirken bir çifte standarda yol açmaktadır. Örneğin, “*son zamanlarda yapılan bir araştırmada, Müslüman faillerin terörist saldırılarının diğer saldırılara göre ortalama %357 daha fazla haber olduğu görülmüştür*” (Koehler, 2019:8). Bu durumda, Müslüman faillerin haber olma durumu ve muhtemel tehdit olarak gösterilme durumu diğer şiddet türlerine göre kat be kat fazladır. Nihayetinde, medyanın siyasi şiddet içeren olaylara yer veriş tarzı da bu olayların toplumsal olarak değerlendirilmesini etkilemekte ve mevcut risklerin algılanışını şekillendirmektedir.

Sadece medya için değil resmi makamlar için de benzer bir eksiklik dikkat çekicidir. Örneğin, Almanya’da, 2011 yılında kendisini “Nasyonal Sosyalist Yeraltı” olarak adlandıran sağcı bir terörist grup yıllarca fark edilmeden varlığını sürdürebilmiştir. 14 yıl boyunca 10’dan fazla suikast düzenlenmiş olan bu grup 2 bombalı saldırı yapmış olmasına rağmen uzun bir süre tespit edilmemiştir (Koehler, 2016:85). Diğer

¹⁵ Countering Lone-Actor Terrorism (CLAT) projesi sonucunda yazılan rapor.

tarafından, aşırı İslamcılarının hem medya hem kolluk ve istihbarat makamlarınca takibi, bu tür şiddetin daha çok gözlem altında tutulmasına ve aşırı sağ şiddet kaynaklı saldırganlarınsa şans eseri bulunma ihtimalini yükseltmektedir. Aşırı sağcıların istihbarat olarak takibi daha az ve muhtemel şüphelilerin değerlendirilmesi süreci daha yumuşak gerçekleştirilmektedir. Sağcı radikallerin yakalanmaları daha çok tesadüfi polis çevirmeleri veya şikayetler sonucu olurken, selefi esinli aşırılıkçılık yanlılarının yakalanması istihbarat örgütleri öncülüğünde gerçekleşmektedir (Gardell, 2018:806). Tehdidin her iki gruptan gelmesine rağmen, CLAT araştırmacıları istihbarat mekanizması şu anda aşırı milliyetçilere oranla dini esinli teröristleri tespit etmekte daha hassas davrandığını vurgulamaktadır. Rapor, örneğin, İsveç ve diğer AB ülkelerinin yaptığı gibi aşırı milliyetçilerden gelen tehditlerin küçümsendiği ve İslamcılarının saldırılarının ön plana çıkarıldığını belirtmektedir.

Gardell (2018) medyanın iki grup arasında büyük bir önyargıyla hareket etmekle birlikte, resmî kurumlar içinde benzer bir ayrımın yapıldığını İsveç'te gerçekleşen iki olay üzerinden anlatmaktadır: Kürt ve Azeri kökenli laik bir aileden gelen 20 yaşındaki Aydın Sevin ve İsveç Demokrat partinin yerel belediyede temsilcisi olduğu İsveç asıllı bir aileden gelen suçlu olarak belirttiği iki İsveç vatandaşının faaliyetlerinin yasal olarak değerlendirilmesini incelemiştir. 2016 Ocak ayında gerçekleşen terör hazırlığı suçundan beş yıl hapis cezası alan Sevin olayı şöyle gerçekleşmiştir: Sevin IŞİD'in "Batı'da Nasıl Hayatta Kalınır" ve "Inspire" kitapçıklarını internet üzerinden indirerek kullanma kılavuzu vasıtasıyla taşınabilir düdüklü tencere bombası hazırlamaktan tutuklanmıştır. Tutuklandığı zaman altı aydır polis tarafından izlendiği çünkü Sevin'in seküler ailesinin polisi bilgilendirdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca Aydın'ın babasının oğlunu bu işi bırakması konusunda zorladığı anlaşılmıştır. İsveç medyası bu olayı terör saldırısı olarak geniş bir şekilde rapor etmiştir.

Diğer taraftan Sevin olayının aksine, 2015 Haziran ayında gerçekleşen ve bir suçlu olarak medyada çok az yer alan diğer bir *yalnız kurt* vakasında çok farklı bir durum yaşanmıştır. Şans eseri rutin polis devriyesinde polisler kaçak içki olayından şüphelenerek bir aracı durdurmuştur. Bu araç durdurmasını takip eden soruşturmada zanlının evi aranmıştır ve evde 550 kg dinamit, bir Adolf Hitler sunağı, ırk savaşı

romanları, ulusal sosyalist literatüre ait yayınlar ve beyaz ırkçı propagandası bulunmuştur. İsveç Demokratlarının belediyede yerel temsilcisi olan ailesinin bu durumu bildiği, polisler ev aramasına geldiklerinde bir poşet patlatıcı kapaklarını saklamaya çalıştıkları, oğullarının Breivik'e olan siyasi sempatisini ve Breivik' ten daha başarılı olmayı istediğini bilmelerine rağmen polisi bu durumdan haberdar etmedikleri anlaşılmıştır. Sevinç olayının aksine, 500 kg patlatıcıya rağmen, bu olay terörizm hazırlığı olarak değerlendirilmemiş ve terör yasası kapsamında işlem yapılmamıştır. Medya bu durum hakkında terörizm ifadesini kullanmamış ayrıca medyada büyük bir ses getirmemiştir, verilen ceza ise toplumu dikkatsizce tehlikeye atma suçundan olmuştur (Gardell, 2018:806).

Aşırı sağ şiddet türlerinin değerlendirilmesini etkileyen diğer önemli bir unsursa, aşırı sağcı şiddetin tehlikeli bir noktaya gelmesine rağmen, akademik alanda, sağcı terörizm üzerine olan çalışmaların azlığı, özellikle cihatçı terörizm/şiddet kadar bu konunun çalışılmamasıdır. 2011 yılında 4.458 ampirik temelli yayından sadece %0,6'sı sağcı terörizm hakkındadır (Koehler, 2019-9-10). Aşırı sağcı şiddet üzerine kavramsal olarak odaklanılmak yerine, farklı şiddet türleri adı altında çalışılmakta ve bu tür saldırıların potansiyeli ve mevcut tehlikesi hakkında net bilgi elde edilmesi zorlaşmaktadır.

Aşırı sağın yarattığı tehdidin anlaşılmasını istatistiki bilgilerin yetersizliği zorlaştırmaktadır (Koehler, 2019:4). Örneğin, Almanya'da 1990'dan beri aşırı sağ şiddet kaynaklı ölümlerin sayısının, Alman Federal Kriminal Polisi (Bundeskriminalamt- BKA) tarafından 83 kişi olduğunu belirtirken, sivil toplum kuruluşları, aşırı sağ kaynaklı cinayetlerin sayısını 169 olarak tahmin etmektedir (Koehler, 2019:4). Resmi makamların sayılarıyla sivil toplum kuruluşlarının verdiği sayı arasında yaklaşık yarı yarıya bir fark bulunmaktadır. Bu durum, tehdidin gerçek mahiyetini anlamayı zorlaştırmaktadır. Sağcı şiddetin akademik olarak daha az çalışılması ve aşırı sağ şiddetin neden olduğu ölüm ve yaralanmalar hakkındaki yetersiz istatistiki bilgi, bu şiddet türünün mevcut tehlikesini gözler önüne serilmesini zorlaştırmakta ve daha ölümcül ve zararlı görülen cihatçı terörizmin daha fazla dikkat çekmesine yol açmaktadır.

Aşırı sağ şiddetin mevcut durumu küçümsenemeyecek boyutta olmasına rağmen aşırı sağ şiddet ve terörle mücadele için büyük bir çaba sarf edilmemesi, resmi makamların bu tür siyasi şiddet türlerinden de diğer şiddet türlerinin daha tehlikeli ve sık olduğu yaklaşımını benimsemesiyle ilişkili olduğu söylenebilir. Örneğin, 2017 yılında, ABD'nin Senato Ulusal Güvenlik ve Devlet İşleri Komisyonu öncesinde yapılan açıklamada, FBI'nın IŞID'ı en tehlikeli terör örgütü ve ülkenin en ciddi sorununu teşkil ettiğini ilan etmiştir (Floris,2017). Diğer taraftan, 2001-2016 arasındaki bir dönemi kapsayan ABD Aşırılıkçı Suç Veri tabanını kullanan GAO çalışması, beyaz üstünlüğü aşırılık yanlılarının 62 saldırı yaparken radikal İslamcı aşırılık yanlılarından 23 şiddet olayından sorumlu olduğunu göstermektedir (the Soufan Center, 2019:9). Beyaz üstünlükçü aşırıcılık yanlılarının yaptıkları saldırılar İslamcı aşırıcılık yanlılarınınkinden karşılarında küçümsenecek boyutta değildir. Ancak, terörle mücadelede cihatçı terörizme odaklanılmaktadır. 2017 yılında ABD ve Avrupa'daki sağcı şiddet İslamcı aşırılıkçıları kadar zarar verse de IŞID daha tehlikeli görülmüştür. Bu doğrultuda terörle mücadele kaynakları IŞID'ı destekleme potansiyelleri olanları belirleme, takip etme, internet aracılığıyla yayılan IŞID'ın terör propagandaları ve eğitim çabalarını ortaya çıkarma ve bertaraf etmeye odaklanmaktadır (Floris, 2017).

Beyaz üstünlükçüler tarafından yapılan saldırılar İslamcı teröristler tarafından yapılanlardan daha az ve daha ender olarak değerlendirilmekte ve sonuçta tehlikesi küçümsenmektedir. Ancak, aşırı sağcıların özellikle beyaz üstünlükçülerin saldırıları aşırı İslamcılarının saldırılarına kıyasla azımsanamayacak boyutlara erişmiştir:

“11 Eylül'den bu yana, hükümetin bildirdiğine göre, beyaz üstünlükçüler ve diğer aşırı sağcılar ABD topraklarına İslam teröristlerinin neredeyse üç katı fazla saldırıdan sorumludur. Anti-Defamation League (ADL) tarafından yapılan 2019 araştırmasına göre, 2009'dan 2018'e kadar aşırı sağ, ulusal aşırı uçlarla ilgili ölümlerin %73'ünden sorumludur” (Bergengruen & Hennigan, 2019).

ABD'deki terör tehdidinin kaynakları incelendiğinde durum biraz daha netleşmektedir. 2010-2017 yılları arasında 263 iç terör olayının 92'si sağcı saldırganlar, 84'ü güdüsü belli olmayan veya açıkça politik olmayan saldırganlar tarafından gerçekleştirilirken İslamcı teröristler tarafından 38 saldırı gerçekleştirilmiştir (Koehler, 2019:3). 11 Eylül'den sonra geçen 18 yıllık sürede

ABD topraklarında 107 kişi cihat anlayışından etkilenen teröristler tarafından ve 109 kişi aşırı sağ ideolojiden etkilenen teröristler (hükümet karşıtı, beyaz üstünlükçü ve kürtaj karşıtları) tarafından öldürölmüştür (Bergen, vd., 2019). Beyaz üstünlükçü saldırılarda artış görölmekte ve İşlamcı teröristlerden daha fazla can almaktadır. Bu durumu FBI Direktörü Christopher Wray, Ocak-Eylöl 2019 döneminde 100 iç terörizm tutuklamasının yapıldığı ve bu vakaların büyük kısmını beyaz üstünlükçülerin meydana getirdiğı ve ayrıca 11 Eylöl'den beri aşırı sağ şiddet yanlılarının Amerikan topraklarında İşlamcı teröristlerden daha fazla can aldığını belirterek aslında resmi makamların aşırı sağ tehlikenin farkında olduğunu dile getirmiştir (Giglio, 2019). Hal böyleyken, ABD için yasal ve uygulamaya yönelik düzenlemeler, tam ters istikamete yönelmiş, yıllarca El Kaide tehdidi ve sonrasında İşİD'in örgötlü yapısı vurgulanmış ve cihatçı İşlamcıları izleme, takip ve saldırıya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Neticede, terörizmin örgötlü yapısına ve daha az riskli bir bakış açısı geliştirmeye olan vurgu sağcı aşırılıkçıların terörizm kapsamına alınmamasına etki ettiğı görölmektedir.

Diğer taraftan aşırı sağcı şiddetle yapılan mücadelenin yetersizliğı sıkça dile getirilmektedir. Time dergisinde yer alan, yeni ve eski federal kolluk kuvvetleri ve ulusal güvenlik yetkilileriyle yapılan röportajlarda beyaz üstünlükçü terör tehdidinin büyümesi şaşkınlıkla izlenirken pasif kalındığı ve son on yıllık zaman diliminde federal kaynakların bu konuya aktarılması engellendiğı beyan edilmektedir (Bergengruen & Hennigan, 2019). Aşırı sağcı şiddet tehlikesi bu kadar açıkken, resmi düzenlemeler bu durumla örtüşmemektedir. Bugün, FBI yetkilileri büronun terörle mücadele saha ajanlarının sadece %20'sinin yerel sorunlara odaklandığını söylemektedir (Bergengruen ve Hennigan, 2019). Aşırı sağ şiddetle mücadele için oluşturulan birim ve ofislere finansal kaynak sağlandıktan sonra bu birimler tahliye edilmiştir.

ABD'de aşırı sağdan gelen tehlikenin küçömsenmesinde diğer bir etken ise yönetimin sağcı aşırılıkçılığı ideolojik bağlamından ayrı değerlendirmesi ve yaygın olmayan bir fenomen olarak değerlendirilmesidir. Örneğın, Trump yönetiminin aşırı sağcılara bakış açısı bu ideolojiden kaynaklı saldırılarla mücadeleyi etkilemektedir.

“Yeni yönetim federal kaynakları İslamcı terörizm üzerine yönlendirdi. Reuters, Trump’ın başkanlığından ancak bir hafta sonra Şiddet İçeren Aşırılıkla Mücadele programının adını Radikal İslam Aşırılıkçılığına Karşı Mücadele programı olarak değiştirmeye çalıştığını bildirdi...

Adalet Birimi’de son zamanlarda yerel terörizm kategorilerini, beyaz üstünlükçü şiddetin kapsamını maskeleyecek şekilde yeniden düzenledi, bu değişikliğin genellikle gelişigüzel olarak sınıflandırılan, bu saldırıların ölçeğini izlemeyi veya ölçmeyi zorlaştırdığını söyleyen eski FBI yetkililerine göre nefret suçları olarak görüldü veya devlet ve yerel makamlara ertelendi. Net veri eksikliği, FBI’ın bunları araştırmaya ayırabileceği kaynakları etkilemektedir” (Bergengruen & Hennigan, 2019).

Böylelikle, yönetimin sağcı terörizme karşı bakış açısı, sağcı ideolojiden etkilenecek saldırı gerçekleştirenleri ve bu suçları daha çok nefret suçlarıyla ilişkilendirilmesine neden olmaktadır. Benzer bir durum FBI eski direktörü Rober Mueller’in sağcı terörizmden ziyade, cihatçı terörizme odaklanmasında görülmektedir. Muller (2006)’ya göre, El Kaide’nin geleneksel terör yöntemlerinin geride kalmış ve küreselleşme ile teknolojik ilerlemelerin, El Kaide’ye bağlı olmayan ancak ideolojisinden etkilenen daha küçük ve gevşek hücreler/bireyler harekete geçmiştir. Bu yeni cihat tehlikesi kendisini Madrid, Londra ve Toronto’da göstermiştir (Mueller, 2006). Sağcı ideolojiden etkilenen küçük grup veya bireylerin sebep olduğu saldırı ve tehlikeler arka planda değerlendirilmekte ve El Kaide ideolojisinden etkilenecek saldırı gerçekleştirenlerin gölgesinde kalmaktadır.

Bu durumda, aşırı sağ şiddetin terör kapsamına alınmayarak bazı ciddi risklerin meydana gelme ihtimaline sebebiyet vermektedir. Öncelikle, nefret suçları kapsamına alınan aşırılıkçı sağ şiddetle mücadelede birçok kaynaktan yoksun bırakılmasına neden olmaktadır. Terör siyasi, kamu ve kolluk kuvvetleri açısından daha büyük bir risk olarak görülmekte ve terörle mücadeleye nefret suçlarıyla mücadeleden daha fazla kaynak ayrılmaktadır (Koehler, 2019:9). Böylelikle, aşırılıkçı sağ şiddetin terördense daha çok nefret suçları kapsamına sokulması, sağcı aşırılıkçı şiddet türlerinin daha hafife alınarak gerektirdiği mücadelenin azalmasına ve bu tür şiddetin kurbanı olan grup veya bireylerin tehdit altında olmasını artırmaktadır. Bu doğrultuda, sağcı şiddet türlerinden birisi olana beyaz üstünlüğü açısından da benzer bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Beyaz üstünlüğüyle mücadele bu noktada zarar görebilmektedir. Üstelik İslamcı-cihatçı terör var olandan fazla tehdit olarak sunulması ve terörle mücadele değil terörle savaş yaklaşımına doğrudan

ilişkilendirilmesine rağmen, sağcı şiddet türlerinin nefret suçları kapsamında değerlendirilmesi ve terör kapsamına alınmaması etkin olmayan bir mücadeleyi beraberinde getirecektir.

Diğer taraftan, sadece belirli şiddet türlerinin terör kapsamına alınması ve diğerlerinin ilgili suçlarla eşdeğer tutulması terörün kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Beyaz üstünlüğünün terörden ziyade nefret suçları vb. şiddet türleri kapsamında değerlendirilmesinin önemli sonuçlarını Simi (2010:252) şöyle özetlemektedir:

“İlk olarak, terörizmin kapsamlı bir şekilde anlaşılması için çok çeşitli ampirik çalışmalar gerekmektedir. Terörizmle ilgili açıklamaların sadece belirli terörizm türlerine dayanarak inşa edilmesi teorik gelişimi zayıflatır. İkincisi, STŞ’yi görmezden gelmek, terörizmin ‘yabancı’ bir sorun olduğu ve dolayısıyla terörizmin ‘nedeni’ Orta Doğu’nun egzotik diğerleri nüfusu içinde olduğu önyargılı, ancak giderek yaygınlaşan bir görüşü teşvik eder (Said 1978). Üçüncüsü, STŞ’nin akademik ihmali, STŞ’nin nispeten nadir olduğunu ve bu nedenle ciddi dikkat gerektirmediği inancını güçlendirir” (Galbraith 1958; Warner 1838).

Sonuç olarak, aşırı sağcı şiddet türlerinin hafife alınması, daha az vuku bulduğu ve az tehlikeli olarak değerlendirilmesi, sağcı şiddet ve terörizmin Batı toplumları için büyüyen bir tehdit olmasına rağmen, aşırı sağcı şiddet cihatçı şiddet türleriyle karşılaştırıldığında, özellikle uygulama alanında daha az dikkate alınmasına, daha az maddi kaynak ayrılmasına ve medyada daha az yer almasına yol açmaktadır. Bu yüzden de aşırı sağcılık yanlılarının gerçekleştirdiği olaylar nefret suçu kapsamında değerlendirilmekte ve terörle ilgili kaynak ve yöntemlerden yoksun bırakılmaktadır.

“Kolluk kuvvetleri, El Kaide gibi yabancı düşmanlara karşı kullandığı silahların çoğundan yoksundur. Amerika’yı İslamcı terör gruplarının oluşturduğu tehlikeden korumak için federal hükümet, saldırıları gerçekleştirmeden önce durdurabilecek dünya çapında bir gözetim ve istihbarat ağı kurdu. Federal ajanlara, Kongre tarafından yabancı terörist zanlılarla mücadele yetkisi verildi. İç terör davalarında karşılaştırılabilir bir sistem yoktur. İç terörizm, federal bir suç bile değildir ve savcılar nefret suçu yasaları uyarınca şüphelileri suçlamaya zorlamaktadır” (Bergengruen & Hennigan, 2019)

Görüldüğü gibi, aşırı sağla mücadeleye yeterli kaynak ayrılmamakta ve aşırı sağdan gelen tehdit büyük bir gündem oluşturulmasına yeterli olmamaktadır. Bu doğrultuda sağcı terör ve şiddet saldırılarının ve sonuçlarının incelenmesi terörizmin siyasi sonuçları analiz açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Aşırı sağ terörizm ve şiddetin tehlike potansiyelinin hafife alınması farklı şiddet türleri arasındaki gruplandırmalarda problemlere neden olmaktadır. Herhangi bir siyasi şiddet türünü hafife almak veya daha fazla vurgulamak, benzer motivasyonla hareket eden birey veya grupların farklı şiddet türleri altında değerlendirilmesine yol açmaktadır. Sağcı şiddetin hafife alınmasında öncelikle, terörden ziyade nefret suçlarıyla ilişkilendirilerek sağcı şiddetin çok büyük bir etkisinin olmadığı düşünülerek akademik olarak daha az çalışılması ve cihatçı şiddetin daha tehlikeli görülerek terörle mücadelenin İslamcı aşırılıkçılık yanlıların yönelmesi gelmektedir. Sonuçta, sağcı şiddetin terör kapsamında daha az değerlendirildiği ve daha az şiddet içeren formlarla ilişkilendirilmesi ve terör ve terörle mücadele çalışma ve düzenlemelerinin İslamcı aşırılık yanlıları üzerine kurulmasına yol açmaktadır.

2.5.2. Aşırı İslamcılar Tarafından Yapılan Saldırıların Değerlendirilmesi

Aşırı İslamcılar tarafından yapılan saldırılarının hepsi organize, planlı gerçekleştirilmemesine rağmen terör saldırısı olarak görülmesi ve değerlendirilmesinde çok hızlı davranılmaktadır. Aşırı İslamcıların saldırı ve potansiyelleri terör çalışmaları ve yasal düzenlemelerini şekillendiren temel konuların başında gelmektedir. Örneğin, ABD’de terörle mücadele Müslüman aşırıcılık yanlılarına odaklanmaktadır. ABD için iç terörizm tehdidinin büyük bir kısmının sağcı aşırılıkçılardan gelmesine (Piazza, 2015) ve beyaz üstünlüğü ABD için uluslararası terörizmden daha tehlikeli olduğu görülmesine rağmen, cihatçı terörizm daha ciddi bir risk olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun en açık örneği, Beyaz Saray tarafında yayınlanan Terörizmle Mücadele Ulusal Stratejisi raporlarında (2003, 2006, 2011b)¹⁶ terörizm türü olarak sadece Müslüman aşırılıkçılardan bahsetmesinde görülmektedir (Kruzman, vd., 2017:2).

11 Eylül sonrası, Müslümanlar tarafından büyük ölçeklerde saldırılar gerçekleştirileceği öngörülere yapılmış ancak bu tür saldırılar özellikle ABD topraklarında vuku bulmamıştır. Üstelik, aşırı İslamcılar tarafından yapılan

¹⁶ Daha sonra “Ulusal Terörle Mücadele Stratejisi” olarak adı değiştirilmiştir.

saldırıların sayısı ve kapasitesi beklenen tahminlerin altında kalmıştır. Örneğin, 2003 ve 2012 yıllarında arasında El Kaide ilhamlı yılda ortalama 40 iddianame hazırlanmıştır ve bu vakaların hiçbirinde 11 Eylül saldırıları gibi koordineli ve eğitilmiş kişiler yer almamıştır (Kruzman vd., 2017:2). ABD için selefi esinli saldırılar aslında giderek azalan bir eğilim sergilemektedir. Daha önce belirtildiği gibi, aşırı sağ şiddetin giderek tehlikesini artırmasına ve İslamcı tehdidin 11 Eylül gibi bir aşamaya yaklaşmamasına rağmen hala Müslümanlardan kaynaklı saldırılar daha riskli görülmektedir. Terör saldırısı veya terörist dendiği zaman aklımıza kimlerin geldiğini soran Bergengruen ve Hennigan (2019):

“Bir kuşaktan daha uzun bir süredir, Amerikalıların kabuslarında gizlenen görüntü, 11 Eylül saldırılarının faillerine benziyor: İslami bir cihatçı geliyor, müreffeh bir Dallas banliyösünden 21 yaşında beyaz bir üstünlükçü değil. Ancak bu genç adam 3 Ağustos'ta Teksas'ın El Paso kasabasında okul alışverişi yapanlarla dolu bir Walmart'ta en az 22 kişiyi öldürmüştür”.

2011 yılında, ABD’de Martin Luther King Anma günü etkinliklerinde, geçit töreni sırasında yol kenarında bir bomba düzeneği bulunduğu anda ilk gelenler aşırı sağcı şiddet yanlıları olmamıştır. Kanda pıhtılaşmayı engelleyen bir sistemin olduğu sofistike bir bomba patlayınca ve bu düzeneği kuran faillerin El Kaide üyesi olması çok muhtemel görülmüştür. Dış Politika Araştırma Enstitüsü’nün eski FBI ajanı Clint Watts bu saldırının eski bir asker tarafından değil El Kaide tarafından yapılabileceğini düşündüğünü hatırlamaktadır (Bergengruen & Hennigan, 2019). Olaydan yaklaşık iki ay sonra 36 yaşındaki eski bir asker olan ve Neo-Nazi Ulusal İttifakı’nın bir üyesi olan beyaz üstünlükçü Kevin William Harpham tutuklanmıştır. Beyaz üstünlükçüler saldırılarında sofistike unsurları kullanmada Müslüman aşırılıkçılar kadar etkin olduğu halde, akla önce aşırılıkçı Müslümanlar gelmektedir. Aşırı sağdan gelen tehdit batı ülkelerinin birçoğunda hafife alınmaktadır. Bu durumda terör kovuşturması ve mevzuatı, aşırı sağ tarafından kullanılan şiddet taktiklerini ve örgütsel biçimleri tam olarak yakalamasını olumsuz etkilemektedir (Koehler, 2019:13).

İslamcı aşırıcılık yanlıları tarafından yapılan saldırıların terör saldırıları kapsamında değerlendirilmesine yol açan unsurların tespiti ve aşırı sağcı şiddeti diğer şiddet formlarından özellikle terör saldırılarından ayıran özelliklerinin ayrıştırılması

terörizmin analizi açısından önemlidir. Terörizm çalışmalarında Müslümanların ilk seçenek olarak akla gelmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır.

Aşırı sağ şiddetin diğer suçlarla ilişkilendirilirken, Müslüman aşırılıkçıları tarafından yapılan saldırılar daha çok terör kapsamında değerlendirilmesinin temel nedenlerinden birisi, Müslümanlar tarafından yapılan saldırıların ideolojik temelli ve daha tehlikeli olarak görülmesidir. Diğer taraftan, aşırı sağ şiddet ideolojik temelli değerlendirilmemekte ve büyük bir tehdit olarak görülmemektedir. Kruzman vd., (2017) çalışmalarında, ABD'nin dört bir yanındaki kolluk kuvvetleri tarafından 2014 yılının ilk yarısında yapılan bir ankette kaydedilen tehdit değerlendirmelerini karşılaştırarak ideolojik faktörlerin Müslüman aşırılık yanlılarının ortaya çıkardığı tehditlerin değerlendirilmesi ile ilişkili olduğunu, ancak sağcı aşırılık yanlılarının oluşturduğu tehditlerin değerlendirilmesiyle ilişkili olmadığını iddia etmektedir. Bu durumda, Müslüman aşırıcılık yanlılarının saldırıları ideolojik bağlamda değerlendirilmektedir, ancak aşırı sağcıların yaptıkları saldırılar ideolojik bağlamda ele alınmamaktadır. Neticede, ideolojik yönü ağır basmayan ve büyük tehlike arz etmediği düşünülen aşırı sağ şiddet terör kapsamında değerlendirilmesi zorlaşmaktadır.

Aşırı İslamcılar şiddetin terör kapsamına değerlendirilmesini etkileyen diğer bir önemli unsur, terör ve Müslümanlar tarafından yapılan şiddet arasında bağlantı kurulmasıdır. Din ve terör arasında mevcut olduğu farz edilen ilişki yeni değildir. Terör ve terör eylemlerinin tamamıyla dini amaçları gerçekleştirmek için yapıldığı Yahudi, Hindu ve Müslümanlar tarafından dine karşı, dine zarar verdiği veya dini değiştirdiği farz edilenlere karşı bireysel veya grupça saldırı yüzyıllar öncesine aittir (Hoffman, 1998-99:13). 19 yüzyıla kadar din terörizmin tek gerçek gerekçelendirmesi olmasına rağmen, 20. Yüzyılda işler değişmiştir, özellikle etno-milliyetçi, ideolojik olarak motive edilmiş terörizm gün yüzüne çıkmıştır. 20 yüzyılda, dini motivasyonlu olarak değerlendirilen terör saldırılarının büyük bir kısmı aslında politik yönlüdür, sömürgecilik karşıtı, ulusal bağımsızlık yanlısı, milliyetçi ve ideolojik amaçları gerçekleştirmek için terör bir yöntem olarak seçilmiştir. İsrail eski Başbakanı Yitzhak Rabin'in Yahudi terör örgütlerince öldürülmesinin ardında özerk bir Filistin'i onaylayan anlaşmaya verdiği destek vardı;

Cezayir'deki Ulusal Kurtuluş Cephesi bağımsızlık için savaşıyordu; İrlanda Cumhuriyet ordusu büyük oranda Katolikler' den oluşmasına rağmen Protestan Ulster Özgürlük Savaşçıları da dahil olmak üzere çeşitli Protestan gruplarıyla işbirliğiyle bağımsızlık gayesi için çarpışıyorlardı; benzer şekilde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün de amacı tamamen dini savunma veya cihat değildi, özgürlük ve bağımsız devlet arayışıydı (Hoffman, 1998-99:14). Bu grupların saldırılarındaki dini fonksiyon yadsınamaz olmakla birlikte temelde politik amaçlar taşımaktaydılar. Bu doğrultuda, 1968'de aktif olarak tanımlanabilir uluslararası terörist grupların hiçbirini dini olarak sınıflandırılmaz, yani ağırlıklı olarak dini nitelikte amaç ve motivasyona sahip değildir (Hoffman, 1998-99:14).

İlk modern dini terör grupları 20 yüzyılın sonlarında özellikle cihat anlayışı ve politik amaçları beraber taşıyan gruplar tarafından başlatılmıştır. Böylelikle, İslam ve terörizm arasında doğrudan bir bağ kurulurken, terörün dini fonksiyonu neredeyse tamamen İslam üzerine kurulmuştur. Özellikle 11 Eylül saldırılarında sonra terör saldırılarının tek failleri sakallı, cübbeli ve tekbir getiren cihatçılar olarak görülmüş ve terörle mücadele cihatçılarla mücadele kapsamında daraltılmıştır. Müslümanlar terörün müsebbipleri olarak daha çok gözetim altında tutulmaya ve ulusal güvenlik ve terörle mücadele kapsamında yasal ve toplumsal olarak denetim altında tutulmaya çalışılmıştır.

İslam'ın terör ve şiddetle ilişkilendirilmesi sadece terör örgütlerinin gerçekleştirdiği terör saldırılarıyla alakalı değildir. İslam çeşitli yollarla şiddetle ilişkilendirilmektedir. Bu durum kendisini kadın cinayetlerinde göstermektedir. Müslümanların imajının cinsiyetçi ve ataerkil olarak yinelenmesi söz konusudur (Kundnani, 2007). İngiltere'de aile içi şiddet azımsanamayacak derecedir ve haftada iki kadın cinayeti yaşanırken, Müslümanlar kadınlara yönelik şiddet namus cinayetleri adı altında medyada daha fazla ilgi görmektedir (Kundani, 2007:40). Her iki kültürde de kadınlar şiddete maruz kalmakta ancak birinde şiddet uygulayanların tamamıyla dini motivasyonla hareket ettikleri farz edilmektedir. Böylece, İslam ve şiddet birbirine yaklaştırılmaktadır.

Diğer taraftan, Avrupa'nın diğer ülkelerinde Müslüman kadınların din özgürlükleri kısıtlanmasında bazı İslami değer ve uygulamaların demokrasi ve cumhuriyetçi

değerlere bir tehdit olarak değerlendirilmesiyse dolaylı olarak İslam ve şiddet arasında kurulan bağın desteklenmesine yardımcı olmaktadır. Fransa’da Müslüman kadınların başörtüsünün kamu alanında yasaklanması, peçenin ve İslami mayo olarak tasarlanan plajlarda haşama giyilmesi yasaklanma tartışmaları, Müslümanlara yönelik önyargının liberal değerlere zarar veren etkisini gözler önüne sermektedir (Malik, 2009:209). Müslüman kadınların dini özgürlükleri ulusal güvenlik kapsamına sokulmakta ve böylece İslam’ın bazı değerleri yasaklılar arasında değerlendirilmektedir. Bilsky (2009) çalışmasında, Fransa’da Müslüman kadınların başörtüsü takması ve İsrail’de Müslüman bir akademisyenin ordu üniformasıyla sınıfına girilmesini yasaklaması gibi iki farklı örneği karşılaştırmaktadır. Birinci durumda, okulda başörtü takılması cumhuriyetçi değerler için bir tehlike olarak görülürken, ikinci durumda, Müslüman bir profesörün sınıfta askeri simgelerin sergilenmesini istememesi profesörü milliyetçi olarak görülüp kınanmamasına neden olmaktadır (Bilsky, 2009). Müslümanlar söz konusuysa başörtüsü, yani bir kıyafet cumhuriyetçi değerleri engelleyebilirken, askeri bir kıyafet bu değerlere karşı bir tehdide neden olmamaktadır. Müslümanlara yönelik bu tür uygulamalar toplumsal İslam’ın bazı uygulamalarının tehlikeli olarak gösterilmesine ve sakıncalı oldukları imajına destek vermektedir. Ortada, tehlikeli ve sakıncalı yönleri olan bir din resmedilmekte ve bu resim sürekli yinelenmektedir.

Müslümanlar tarafından yapılan saldırıların terörle ilişkilendirilmesini etkileyen unsurların başında terör ve Müslümanlar tarafından yapılan saldırıların daha tehlikeli olarak değerlendirilmesi gelmektedir. Örneğin ABD’de yükselen aşırı sağ şiddete rağmen, IŞİD tehlikesi ve potansiyel olarak yaratabileceği tehditler üzerinde birçok düzenleme yapılmıştır. İlk olarak, ABD El Kaide’den gelen tehditlerin azaldığını ancak metafaz etkisi yaparak kanser hücresi gibi başka yerlere yayıldığı yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre El Kaide artık ciddi bir tehlike teşkil etmemesine rağmen yeni örgüt ve bireyler rol model olmaktadır. IŞİD gibi yeni alanlar açılmıştır ve ikinci olarak terörist propagandalarında bir patlama yaşanmaktadır (Comey, Worldwide Threats and Homeland Security Challenges, 2015). Bu arada, örgüte katılım yöntemleri kökten değişmiştir. Teröristler artık örgütlerinin yöntemlerini kullanacak kişileri tamamıyla farklı usullerle seçmektedir, propagandalarını yayarken teknolojiyi ve sosyal medyayı kullanmakta ve artık farklı eğitim materyalleri

geliştirmektedir (Corney, worldwide, 2015). Daha da önemlisi, artık bu tür örgütler kendi ana karargahlarına gelemeyenlere yönelik olarak yeni bir yöntem sunmaktadır, bulundukları yerlerde kendi imkanlarıyla saldırılar gerçekleştirmeleri istenmektedir (Corney, worldwide, 2015). 11 Eylül'den sonra terörle savaş yöntemi benimsenmiş ve El Kaide mevcut gücünü kaybetmiştir. ABD topraklarına doğrudan bir saldırı gerçekleştirmemiştir. Ancak IŞID örgütünün sebep olduğu terör tekrar gözleri Müslümanlara ve terör ilişkisine çevirmiştir. Çünkü, yeni cihatçı risk El Kaide'nin yarattığı riskten artık çok farklıdır ve bu yüzden yeni tehditle mücadele büyük bir çaba gerektirmektedir (Corney, 2015).

Aşırı sağcı bireylerin ABD halkı için bir risk oluşturması aynı düzenlemeye layık görülmemiştir. 11 Eylül'den sonra daha büyük bir tehdit oluşturmasına rağmen hala siyasi yönetimler ve kolluk kuvvetleri tarafından aşırı sağcı tehdidi engellemeye yönelik olarak aynı derecede bir mücadele başlatılmamıştır. Aşırı İslamcı örgütler ve onlardan etkilenerek hareket eden bireylere karşı acil bir mücadele yaklaşımı geliştirilirken, aşırı sağcı şiddet için benzer bir hazırlık yapılmamaktadır. ABD'de terörle mücadele, IŞID'tan ilham alarak ABD topraklarında şiddet eylemlerine neden olabilecek olmaları, bir örgütle ilişkileri olup olmadıkları ve savaşmak için yurtdışına çıkma ihtimallerini değerlendirme üzerinedir (Corney, Threats to the Homeland, Statement, 2015). Bu doğrultuda, Suriye'ye giderek IŞID saflarına katılması muhtemel 250 kişi FBI tarafından tespit ve takip edilmiştir. IŞID'tan etkilenme ve ABD halkının güvenliği için tehdit oluşturma ihtimali olan bireylerin potansiyel risk oluşturmaları nedeniyle takip edilmektedir.

Terör saldırıların sadece belirli terör gruplarına odaklanması terör araştırmaları alanında bir başka önemli sınırlama yaratmaktadır (Simi, 2010:252). Bu ihmal terör ve İslam ile bağ kuran yaklaşımların güçlenmesine yardımcı olmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, sağcı şiddet, beyaz üstünlükçü terör nispeten nadir görüldüğü varsayılmakta ve hafife alınmaktadır (Simi, 2010:252). Bu durumda, terörizmin kapsamlı analizini zorlaştırmakta ve sadece belirli gruplara odaklanarak terörü dışsal bir sorun alanına çevirerek terörün İslamcı aşırılıkçı eşleştirilmesine yol açmaktadır.

Bir önceki bölümde açıklandığı gibi, İslamcı aşırılıkçıların daha tehlikeli görülmesinde medyanın yadsınamaz bir etkisi bulunmaktadır. Ciddi olarak

soruşturulmayan aşırı sağcı saldırılar çeşitli kanallar yoluyla yaşamaya ve gelişmeye devam ederken sadece belirli gruplar takip edilmeye ve yakalanmaya devam etmektedir. Aşırı sağcı şiddet ve terörizmin daha az kovuşturulması ve daha az ciddiye alınması söz konusudur. Bu tür bir dengesizliğin oluşmasını medyanın Müslümanlar tarafından yapılan saldırıları ayırım yapmadan terör olarak gösterme eğiliminin yüksek olması etkilemektedir. Medya tüm terör olaylarına aynı derecede yer vermemektedir. Bu durum terör haberleri için de geçerlidir. 11 Eylül saldırıları özellikle Amerikan medyasında bir dönüşüme neden olmuştur, saldırılar öncesinde siyasi şiddete yönelik haberlerin çoğu terör olarak sunulmamasına rağmen, saldırılar sonrasında siyasi şiddeti tanımlamak için terörizm terimi kullanılmaya başlanmıştır. “*Medyanın eğilimi, diğer birçok önemli sosyal sorun pahasına terörü aşırı vurgulamak ve aşırı dramatize etmek*” üzerine değişmiştir (Chermak ve Gruenewald, 2006:435). Aşırı İslamcı şiddet, medyanın bu durumunda diğer şiddet türlerine göre daha fazla etkilenmektedir. ABD’de, şiddet türlerinin medya ve resmi makamlarca tanımlanmasına terörün kökünün uluslararası mı yoksa ulusal düzeyde mi olduğu etkilenmektedir. Sonuçta, bu tür haberler ve beraberinde getirdiği bakış açısı, terör çalışmaları için ayrılacak bütçelerde, cihatçı terörizm daha fazla bütçe ayrılması tartışmalarını eksik etmeyecektir. Hem Meclis/parlamentolarda yapılan konuşmalarda, özellikle bütçe toplantılarında, siyasi ve ekonomi televizyon programlarında cihatçı terörizmin tehlikesi ve ayrılacak bütçe daha fazla konuşulacaktır. Böylelikle, ülkelerin Cihatla mücadele için harcadığı maddi kaynak, hukuki düzenlemeleri aşırı sağcı şiddet de tehdit oluşturduğu halde, benzer bir kaynak ayırımı veya yasal düzenleme yapılma olasılığı azalacaktır.

11 Eylül saldırılarının ardından, siyasiler, kolluk kuvvetleri, medya ve araştırmacılar dikkatlerinin büyük bir kısmını İslami aşırıcilık yanlılarına odaklaması aşırı sağdan gelen diğer tehditlerin anlaşılmasında dengesizliğe neden olmakla birlikte, bu durum aşırı sağ şiddetle mücadeleyi de doğrudan olumsuz etkilemektedir (Koehler, 2019:1). Ayrıca, FBI hala İslamcıların motive ettiği şiddetleri daha büyük bir tehdit olarak göstermektedir (Mueller, 2006).

İŞİD tehlikesi, 11 Eylül imajını destekleyen bir etki yaratırken, cihatçıların ne kadar tehlikeli olduğu ve düşman algısının tazeleyerek İslam ve terör arasındaki mevcut

ilişkisinin yeniden değerlendirilmesine etki etmiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika’da yükselen aşırı sağcı tehditlere rağmen, cihat tekrar en öncelikli tehlike olarak görülmüştür. FBI, IŞID tehlikesini en yüksek öncelikler arasına alarak, IŞID’a destek verme potansiyeli olan bireylerin tespitine odaklanmaktadır (Comey, Worldwide Threats and Homeland Security Challenges, 2015). Mevcut sağcı şiddetin muhtemel zanlılarına yönelik bu kapsamda bir çalışma yürütülmesi hem kaynak hem de uygulama açısından mümkün değildir. Üst seviye bir tehdit olarak cihatla mücadele terör kapsamında değerlendirilerek büyük bir insan ve maddi kaynak gücüne sahipken, aşırı sağcı terör ve şiddete yönelik benzer bir kaynak veya bir çaba bulunmamaktadır.

Görüldüğü gibi, aşırı sağdan gelen şiddet hafife alınırken, diğer taraftan Müslümanlardan gelen tehditlere yoğunlaşmaktadır.

“Müslüman aşırıcılığı ile ilgili olarak, muhtemelen bu dönemin belirleyici tehdidiyle ilgili olarak, bu perspektif, bazı hükümet yetkililerinin, politika uzmanlarının ve halkın bazı kısımları tehdidin ölçeğini abarttığını, servet harcadığını, kitlesel gözetim oluşturduğunu ve sonuç olarak şüpheli nüfusları şeytanlaştırılmaktadır” (Kurzman, Kamal, & Yazdiha, 2017:1).

Sonuçta, sağcı şiddetin diğer suçlarla ilişkilendirilirken ve Müslüman aşırılıkçılar tarafından yapılan saldırıların terör olarak değerlendirilmesini Müslümanlar tarafından yapılan saldırıların ideolojik temelli ve daha tehlikeli olarak görülmesi etkilemektedir. Diğer taraftan, sağcı şiddet ideolojik olarak değerlendirilmemekte ve büyük bir tehdit olarak görülmemektedir. Neticede, ideolojik yönü ağır basmayan ve büyük tehlike arz etmediği düşünülen sağcı şiddet terör kapsamında değerlendirilmesi zorlaşmaktadır.

3.BÖLÜM: “YALNIZ KURLAR”

*“Gelecek içimizden ellerini kirletmeye razı olan bir kaçımıza aittir. Siyasi terörizm: Anladıkları tek şey bu”.
Joseph Tommasi, 1967-1968¹⁷.*

Bu tez çalışması *yalnız kurt* terör saldırılarının siyasete etkilerini araştırmaktadır. *Yalnız kurtlar* tarafından yapılan terör saldırılarının analiz edilmesi ve siyasete etkilerinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarıyla terör örgütleri tarafından yapılan terör saldırılarının sonuçları karşılaştırmalı bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Bu bölüm üç alt bölüme ayrılmıştır. Birinci kısımda siyaset bilimi literatüründe *yalnız kurt* terörizmi kavramsal boyutta incelenmiştir. İkinci kısımda *yalnız kurtların* saldırılarının arkasındaki siyasi ve dini motivasyonlar irdelendikten sonra, *yalnız kurtların* kişisel ajandalarının ve psikolojik durumlarının saldırıları nasıl etkilediği açıklanmaktadır. Son olarak *yalnız kurtların* sistematik olarak analiz edilmesini sağlamak amacıyla geliştirilen tipolojiler incelenmiştir.

Yalnız kurt kavramı, 1970’lerde ve 1980’lerde, sağcı kanat ve hükümet karşıtı faaliyetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Beyaz üstünlüğünü savunan Neonazilerin oluşumu olan “*The Order*”, Yahudi düşmanı bir oluşum olarak “*Posse Comitatus*” örgütü ve Hristiyan Kimliği (Christian Identity) örgütü ve beyaz üstünlüğü taraftarı tarafından, siyahi ve göçmen karşıtı örgüt olan Klu Klux Klan gibi örgütler roman, bildiri ve gazete gibi birçok yayın üretilmiştir. Bu örgütlerin sağladığı öğretisi ve yayınları yalnızca terörist gruplar değil, kendi kendilerini radikalleştirilen bireyler üzerinde de etkiler bırakmıştır (Bates, 2012:3). Bu tür örgütlerden etkilenen bireyler çeşitli saldırılar gerçekleştirmiştir. Uzun ve kanlı bir geçmişe sahip olan *yalnız kurt* terörizminin son otuz yılında sağcı aşırılık yanlılarının saldırıları ağırlık göstermektedir, ancak El Kaide’nin lider kadosunun dağılması ve interneti propaganda alanı olarak benimsemesiyle cihatçı İslamcılarının gerçekleştirdiği *yalnız kurt* saldırılarında önemli bir artış olduğu görülmektedir.

¹⁷ Ulusal Sosyalist Beyaz Halk Partisi’nin gençlik kolu olan Ulusal Sosyalist Kurtuluş Cephesi lideri Tommasi’nin meşhur posterinde yazan slogan (Aktaran: Kaplan,1997:82).

RAND Terörizm Bilgi Tabanını kullanan “Terörizmle ilgili Emniyet, Güvenlik ve Kriz Yönetimi Enstitüsü’sü” tarafından hazırlanan rapor iki eğilimi ortaya koymaktadır (Weimann, 2012:75):

- 1) Son yıllarda *yalnız kurt* terör saldırılarının sayısı artmaktadır;
- 2) *Yalnız kurtlar* her türlü aşırılık yanlısı ideolojik ve dini gruptan gelmektedir.

Yalnız kurt saldırılarının artış göstermesindeki etkenlerin başında güçlü silahlara erişimin kolaylaşmasının ve internet/sosyal medyanın yaygınlaşarak *yalnız kurtlar*ın radikalleşmesi sürecini hızlandırmaları ve böylece terörle ilgili yöntemlerin yaygınlaştırılmasının kolaylaşmış olması görülmektedir. ABD’de 1992 ve 2010 yılları arasında meydana gelen terör saldırılarının 418’si terör örgütleri ve 101’i *yalnız kurtlar* tarafından yapılmıştır ve AB ülkelerinde yaklaşık 400 *yalnız kurt* bulunmaktadır (Asal & King, 2013:10). *Yalnız kurtlar*, Avrupa’da da en önemli terör tehdidi olarak tanımlanmaktadır (Kaplan vd., 2014:2). *Yalnız kurt* saldırılarının Batı Avrupa ve ABD’nde artan bir eğilim göstermesiyle birlikte bu tür saldırıların başarı oranları ve akabinde ölüm ve yaralanma oranlarının yüksek olması *yalnız kurt* saldırılarının siyaset bilimi alanında dikkat çekmesine neden olmuştur.

1955- 1999 yılları arasında ABD’de 30 *yalnız kurt* terörizmi vakası tespit eden Hewitt, bu vakaların tüm terörist tutuklamalarının sadece %2’sini temsil etmesine rağmen terör saldırıları (terör örgütleri ve *yalnız kurtlar* tarafından yapılan toplam terör saldırıları) sonrasındaki terör ölümlerinin %15’ine neden olduğunu göstermiştir. Ayrıca 1955-1977 döneminde terör mağdurlarının oranı %7 iken, 1978-1999 yıllarını kapsayan dönemde *yalnız kurtların* yaptığı terör saldırıları sonucunda ölüm oranları %26’ya yükselmiştir (Aktaran, Teich, 2013:4). *Yalnız kurtlar* ölümcül saldırılar gerçekleştirmekte ve bu saldırılar sonrasında terör mağdurlarının sayısı da giderek artmaktadır. *Yalnız kurt* saldırılarının 2000’li yıllarda ölümcül bir fenomen olarak ülkelerin güvenlik ajandalarındaki yeri genişlemektedir. Spaaij’in (2010) çalışması ABD’nin diğer 14 ülkeden daha fazla *yalnız kurt* terörü yaşadığını göstermiştir. Spaaij’in “RAND-MIPT Terörizm Bilgi Tabanını” kullanarak incelediği 15 ülke arasında İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya, İtalya, Polonya,

Hollanda, Danimarka, İsveç, Çek Cumhuriyeti, Portekiz, Rusya, Kanada, ABD ve Avustralya vardır. ABD son 30 yılda *yalnız kurt* terörizminde artış gösteren tek ülkedir. *Yalnız kurt* terörizminin yukarıda sıralanan 15 ülkede, 1968'den Mayıs 2007'ye kadar olan tüm terör olaylarının %1.28'ini oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, istatistiksel olarak *yalnız kurt* terörizmi nispeten marjinal bir olgudur. Ancak, Spaaij analizinde ikili ve üçlü olarak terör saldırısı gerçekleştirenleri dışlamıştır. Spaaij çalışmasında saldırıların sayısındaki artıştan ziyade ölümcüllük oranının artmasına dikkat çekmektedir.

1990'lı yıllarda başlayan terörizmin değişen doğası hakkında devam eden tartışmaların önemli bir kısmını, terör saldırılarının ardındaki örgütsel yapıların değiştiği argümanı oluşturmaktadır. Tahmin edilemezlik, her şeyden çok, şu anda terörizmin kilit özelliği olarak görülmektedir. Terör saldırılarının siyasi, ideolojik ve dini motivasyonları gerçekleştirmek amacıyla siyasi karar verme sürecini etkileme saikiyle şiddeti bir araç olarak kullanılmakta ve terör suçu genellikle örgütsel bağlamda değerlendirilmektedir. *Yalnız kurtların* saldırıları ve terör örgütlerinin ulusötesi yapılanmalarıyla birlikte yeni bir terör yaklaşımı gelişmeye başlamıştır. *Yalnız kurt* sürüleri (terör örgütünden bağımsız hareket eden birkaç kişiden oluşan küçük gruplar), uyuyan hücreler ve *yalnız kurt* saldırılarıyla birlikte terör saldırısının hangi yönden gelebileceğini bilmek son derece zorlaşmaktadır (Kaplan vd., 2014:6). Terör anlayışı yeniden gözden geçirilerek yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir.

Terörün kolektif ve örgütlü yapısının sorgulanmasına yol açan *yalnız kurt* terörizmi ulusal ve uluslararası güvenlik yaklaşımlarının gözden geçirilmesi, geliştirilmesi ve önleme stratejilerine odaklanılmasına neden olmaktadır. *Yalnız kurtlar* olarak bilinen, bir terör örgütünün parçası olmayan ya da terör örgütlerinden gelen talimatlarla yönetilmeyen bireylerin gerçekleştirdiği şiddetli saldırılar batı hükümetleri için büyük bir endişe kaynağıdır (Schuurman, vd., 2019). *Yalnız kurt* terörizminin siyasi değişimler üzerindeki etkisinin analiz edilmesini amaçlayan bu tez çalışması öncelikli olarak *yalnız kurt* fenomeninin tanımlanmasını amaçlamaktadır.

3.1 *Yalnız Kurtlar* Kimdir?

Çeşitli kavramlarla ifade edilen örgüt yapısından bağımsız olarak hareket eden *yalnız kurt* kavramının üzerinde anlaşılan bir tanım bulunmamaktadır. Son zamanlarda *yalnız kurt* terörizmi üzerine olan literatürdeki gelişmelere rağmen tanımsal, kavramsal ve metodolojik sorunlar hala çözülmeyi beklemektedir (Spaaij & Hamm, 2015). *Yalnız kurt* teröristleri, hedefleri ağırlıklı olarak ideoloji tarafından yönlendirilmekle birlikte birçoğunun göreceli zayıflıklarıyla sınırlandırılmaktadır (Spaaij & Hamm, 2015:168). *Yalnız kurtların* zayıflıklarıysa onların hayatlarının bazı evrelerinde üstesinden gelemedikleri sorunlar yaşamalarıdır ve bu yüzden bu tür teröristlere “zayıf fırsatçılar” denebilmektedir (Spaaij & Hamm, 2015:168). *Yalnız kurtlar* literatürde farklı isimler altında yer almaktadır. Münvezi, yalnız aktör, yalnız terörist, tek başına çalışan, yalnız başlayan, yalnız suçlu, yalnız intikamcı, lidersiz, bağımsız, öz motivasyonlu, *yalnız kurt* sürüsü, tek kişilik kurt sürüsü (terör saldırısını gerçekleştiren bir kişi olsa da çoğu zaman azda olsa yardım eden kişilerin olduğu durumlarda), kendi kendini aktive eden ve nevi şahsına münhasır hareket eden kişi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, *serbest terörizm*, *lidersiz direniş*, *solo-aktör terörizmi* veya *kişisel cihat* (Feldman, 2013:271) olarak adlandırılmaktadır. Bahsi geçen bu kavramlar araştırma boyunca *yalnız kurt* terimiyle ifade edilecektir. Farklı isimler altında çeşitli özellikleri ön plana çıkarılan *yalnız kurtların* tanımlarının ortak özelliği, bu saldırganların örgütsel terörizmden farklı olarak herhangi bir hiyerarşi ve yönlendirmeye tabi olmadan bireysel olarak hareket eden ve siyasi ve ideolojik amaçlarla terör saldırıları gerçekleştiren kişiler olmalarıdır. *Yalnız kurtları* katillerden, seri katillerden ayıran özellikleri siyasi ve ideolojik hedeflerinin olmasıdır.

Yalnız kurt terörizminin tanımı üzerine anlaşma olmamasına rağmen akademisyenler *yalnız kurt* terörizminin bazı özellikleri hakkında hemfikirdir: siyasi şiddet, bireysellik ve hiyerarşik ilişkinin olmaması. *Yalnız kurt* saldırıları, aşırılık yanlısı tek bir siyasi radikal tarafından işlenen yasadışı eylemlerdir (Chermak, vd., 2010:1022) ve bu zayıf fırsatçıları katillerden, seri katillerden, siyasi ve ideolojik amaçla şiddet eylemlerini gerçekleştirmeleri; terör örgütleri üyelerinden ve uyuyan hücrelerden

ayırır ise hiyerarşik bir ilişkiye bağlı olmadan hareket edebilmeleridir. Burton ve Stewart' (2008:2)' in:

“yalnız kurt teröristini “bir örgütten emir almadan- hatta bağlantısı olmadan- kendi başına hareket eden bir kişi” olarak tanımlamaktadır. Yalnız kurt teröristleri, “organize bir terörist gruba ait olmayan ya da uyuyan ajanlarla bağlantılı olmayan ve sivillere karşı ideolojik, politik, sosyal veya dini bir amaç elde etmek için şiddet içeren eylemler gerçekleştiren bağımsız operatörler” (Gall, 2014:12) olarak tanımlanmaktadır.

Üzerinde mutabık olunan bir *yalnız kurt* tanımlaması bulunmamaktadır ancak *yalnız kurtların* analizinde bazı kriterler geliştirilmiştir. Turchie ve Puckett (2007:204) *yalnız kurtları* tanımlayan beş kriter üzerinde durmuşlardır:

- “(A) terör eyleminin örgütlü bir grup bağlamında faaliyet göstermeyen bir veya birkaç kişi tarafından tasarlanması ve uygulanması;
- (B) şiddeti, ölüme neden olsa bile, ideolojik, siyasi veya dini bir amacı gerçekleştirme aracı olarak kabul edilmesi;
- (C) ölüme neden olabilecek şiddete yönelik kişisel motivasyonlar mevcut olsa da daha büyük bir ideolojik, politik ya da dini hedefi gerçekleştirmek her zaman birincil amaç olmuştur;
- (D) ana hedefle ilgili olmayan tarafların ölüm veya yaralanma ihtimalinin bilinçli bir şekilde önceden kabul edildiği;
- (E) her zaman terör saldırılarının intihar amacı taşımadığıdır” (Aktaran, Gall, 2014: 15).

Yalnız kurtların terör saldırılarının bir veya birkaç kişi tarafından tasarlanması ve uygulanması, bu tür saldırıları gerçekleştiren kişilerin *yalnız kurt* olmadığı anlamına gelmemektedir. *Yalnız kurt* terör saldırılarında önemli olan temel unsurlardan birisi, terör eylemi gerçekleştiren kişinin örgütlü bir grupla hiyerarşik bir ilişkinin mevcudiyetinin olmamasıdır. Bu yaklaşım *yalnız kurtların* kim olduklarından ziyade, yaptıklarıyla karakterize edilmeleri gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda;

“Yalnız bir kurt, açıkça siyasi veya ideolojik hedeflere ulaşmak için, ancak resmi veya gayri resmi bir terörist örgüt, hücre veya gruba mensubiyeti bulunmayan ve bu tür oluşumlarla iş birliği yapmaksızın hareket eden, sivillerin hedef alınması da dahil olmak üzere geleneksel terör taktiklerini kullanan bir birey veya küçük bir gruptur” (Weimann, 2012:75).

Bu yaklaşım çoklu yaklaşım olarak kullanılacaktır. Diğer taraftan, Spaaij (2010:856) *yalnız kurt* terörizmini;

“(a) bireysel olarak çalışan,

(b) organize bir terör örgütü veya ağıyla/şebekesiyle bağı bulunmayan,

(c) uygulama yöntemi dışarıdan herhangi bir yönlendirme ve hiyerarşiye bağlı olmaksızın bir kişi tarafından tasarlanması ve yönetilmesi” olarak sınırlandırmaktadır.

Spaaij çiftler ve çok küçük hücreler tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarını *yalnız kurt* terörizmi olarak değerlendirmemektedir. Bu yaklaşım ise tekçi yaklaşım olarak değerlendirilecektir. Tekçi yaklaşıma göre, 19 Nisan 1995 Oklama City bombalanması her ne kadar sadece bir kişi tarafından- Timothy McVeigh- gerçekleştirilse de saldırıların hazırlık aşamasında yardım eden suç ortağı olan Terry Nichols’un varlığı bu saldırının *yalnız kurt* saldırısı olarak değerlendirilmemesine yol açmaktadır.

Suç ortağının bulunduğu veya saldırılara maddi veya teknik destek verilen durumlarda bu tür saldırıları *yalnız kurt* terör saldırısı kategorisinden çıkaran tekçi yaklaşımı benimseyen Lindekilde (2019:23), Spaaij’in kriterlerine yakın bir gruplandırma yapmışlardır: birincisi, yalnız bir aktör, saldırının uygulanmasında tek bir fail olarak çalışmalıdır; ikincisi, yalnız bir aktörün bir terörist grup veya kuruluşla doğrudan bir ilişkisi olmamalıdır; üçüncüsü, bir yalnız aktör terörist dışarıdan gelen doğrudan komutları izlememeli veya bir lider veya grubun doğrudan etkisi altında olmamalıdır.

3.1.1 Lidersiz Direniş

“Lidersiz direniş” kavramının, *yalnız kurt* terörizminin önemli bir bileşeni olduğunu söyleyen Bates (2012:4), lidersiz direniş fikrinin 1960’ların başlarında işgalci komünist birliklere karşı düzensiz savaş için bir reçete olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Kaplan (1997:80)’a göre:

“*Lidersiz direniş, bir bireyin ya da çok küçük ve birbiriyle çok uyumlu bir grubun herhangi bir harekettten, liderden ya da destek ağından bağımsız olarak devlet karşıtı şiddet eylemlerine girdiği bir tür yalnız kurt operasyonu olarak*

tanımlanmaktadır. Bu şiddetin merkezinde devletin kurumları, çalışanları veya kırılganlık algısı ve sembolik önemine göre seçilen rastgele hedefler olabilir”.

Lidersiz direniş stratejisini üreten iç dinamiklerin başlangıcı kitle eylemlerine dayanmaktadır. Amerikan Nasyonal Sosyalist Hareket partisinin öncüsü George Lincoln Rockwell’in temel argümanlarından birisi olan “kitle eylemleri” hareketi devlete karşı insanların birleşerek kitle olarak hareket etmeleri idi ve çoğunluk bu fikri destekliyordu. Devrimci şiddetin büyük ölçüde kendilerinden daha güçlü bir devlete karşı iki muhtemel sonucu olabilirdi: başarı ve intihar (Kaplan, 1997:81). Politik stratejisi olanakları ise “devrimci bir çoğunluk” oluşturmak için propaganda yapmak ve yasal gösteriler düzenlemektir (Kaplan, 1997:81). Şiddet ve bireysellik partinin gündeminde bile değildi.

Rockwell’in bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından, Matt Koehl partinin adını Ulusal Sosyalist Beyaz Halk Amerikan Nazi Partisi (NSWPP) olarak revize etmiştir. Nasyonal Sosyalist Harekete sadık olan, William Pierce ve Joseph Tommasi “lidersiz direniş” kavramını bu dönemde geliştirmiştir. Weathermenler ve Symbionese Kurtuluş Ordusu gibi sol kanattan iki savaşı modelini örnek alarak kampüs temelli bir devrimci hareket yaratarak Ulusal Sosyalist Kurtuluş Cephesi (NSLF)’ni kurmuşlardır (Kaplan, 1997:81). Tommasi “kitlesele eylem” söylemini devlet karşıtı eylemler için yeterli görmemiş ve devrimcilerin kararlı ve izole bir şekilde hareket edebileceği bir yaklaşım geliştirmiştir.

Radikal sağ çevrenin mahiyetini kavrayan ilk kişilerden olan Tommasi, istihbarata ve devletin diğer güvenlik kurumlarına karşı avantaj sağlayabilecek küçük yapılanmaların öneminin altını çizmiştir (Kaplan, 1997:82). Tommasi, zayıflık olarak görünen yalnızlığın nihai bir güç olarak yeniden değerlendirilmesini sağlamıştır: devlet her zaman radikal sağ örgütlere müdahale etmenin bir yolunu bulmuştur, devlet örgüt yapısına sızmada başarılıdır ancak tek başına hareket eden bir adamın iradesini engellemek için devlet bir çaylaktır, (Kaplan, 1997:82). NSLF’in yapılanmasında önemli bir rol alan Tommasi’nin ölümüyle birlikte grup dağılma noktasına gelmiştir. Ayrıca aşırı sağcıların büyük bir kısmı lidersiz direniş formuna destek vermemiştir ve kitle hareketinin daha büyük fayda sağlayacağını

düşünerek kitle eylemlerini desteklenmiştir, ancak Tommasi leadersiz direnişin yolunu açmıştır (Kaplan, 1997:83).

William Pierce'nin "*Turner Günlükleri*" romanı leadersiz direnişin ilk dikkat çeken eseri olmuştur. Sonraki romanı "*Hunter*'ın" kahramanı, Order'in dağılması ve Forth Smith fiyaskosu ardından sağdaki umutsuz durumu açıkça kabul eden bir tavır takınmıştır. Roman Yahudilerin dünyayı kontrol ettiği fikri üzerine inşa edilmiştir. Romanda Yahudilere karşı harekete geçilmemesi ardında yatan şeyin insanların rahatlarına düşkün olmasına dayandırılmaktadır, romanın baş kahramanı (avcı) ailesine, arkadaşlarına, kariyerine ve bedeninin rahatını sağlayan şeylere sırtını beyaz ırkın düşmanlarını takip eden bir *yalnız kurt* olarak saldırılar gerçekleştirmektedir (Kaplan, 1997:85). Roman sistemin zayıflığını göstermek ve nihayetinde bir ırk savaşını ateşlemek için avcının verdiği savaşı anlatmaktadır.

Louis Beam (1992) Pierce'nin ırkçı ve hükümet karşıtı ilk romanından (Turner Günlükleri) bağımsız operatörler tarafından yürütülen ademi merkeziyetçi bir terör kampanyası için "leadersiz direniş" kavramını geliştirmiştir. *Yalnız kurt* kavramının popülerleşmesi ise bir diğer beyaz ırkçı olan Alex Curtis'in interneti ve Nationalist Observer (Milliyetçi Gözlemci) dergisini kullanmasıyla gerçekleşmiştir (ADL, 2011 Aktaran Bates 2012:4). Takip eden süreçte *yalnız kurt* terimi, 1990'ların sonlarında taktiksel nedenlerden dolayı, beyaz üstünlükçüler Tom Metzger ve Alex Curtis tarafından tek başına şiddet içeren suçların işlenmesi için yaygınlaştırılmıştır (Bakker & Graaf, 2010).

3.1.2 *Yalnız Kurtlar* ve Uyuyan Hücreler

Yalnız kurtların isimlendirilmesi ve diğer şiddet türlerinden ayrımı üzerine geniş bir literatür bulunmaktadır. *Yalnız kurtların* ne kadar yalnız oldukları ve özellikle *yalnız kurtların* hücre yapısına benzer oluşumlarla ilişkisi, *yalnız kurtların* sayısal durumu (saldırıların planlanma aşamasında yardım eden bir veya birkaç kişinin varlığı) literatürde tartışılmaktadır. Terörizmi toplumsal şiddet bağlamında değerlendiren Hollanda ekolü *yalnız kurtlar* için "potansiyel şiddet taşıyan bireyler" terimini

kullanılmaktadır. Bu grup içinde “radikalleşmiş bireyler” ve “yalnız aktörler” arasında bir ayrım yapılmaktadır, *yalnız kurtlar* az ya da çok bilinen bir ideoloji ya da dinden internet ağı aracılığıyla ilham alan, motive edilen ve bazen yönlendirilen bireyler olarak tanımlanmaktadır (Buuren, 2018:60). Bu durumda, *yalnız kurtların* dışarıdan yönlendirilmesi onların *yalnız kurt* olmalarını etkilememektedir. Bu ekolde de *yalnız kurtların* ilişkileri değil ne yaptıkları üzerinde durulmaktadır.

Kitlesel eylem gerçekleştiren ve örgütlü yapılarıyla dikkat çeken terör örgütleri ve lidersiz direnişin çelişkili yapısıyla hareket eden *yalnız kurtlar* arasında birbirlerine sıkı sıkıya bağlı bir üçüncü grup olarak yerleştirebileceğimiz “hücre yapılanması” vardır. Uyuyan hücreler olarak da adlandırılan bu üçüncü grup, *yalnız kurtların* diğer terör türleriyle olan ilişkisinde belirleyici bir unsurdur (Kaplan, 1997:83). Önceleri *yalnız kurtlar* bir tür uyuyan hücre olarak görülmüştür. *Yalnız kurtlar* uyuyan bir hücre gibi hedeflenen toplumun veya organizasyonun içine sızan ve örgütlü bir yapıdan talimat gelene kadar hareketsiz bekleyen yalnız operatörler olarak değerlendirilmiştir (Bakker ve Graaf, 2010). Uyuyan hücre, bir organizasyona sızan, ancak harekete geçmesi için bir işaret verilene kadar hareketsiz kalan bir yapıya sahiptir. Uyuyan hücredeki birey veya bireyler, sonuçta tek başlarına hareket etmelerine rağmen, daha büyük bir ağın parçasıdır ve çoğunlukla hiyerarşik bir ilişki içinde bir lider tarafından kontrol edilmektedir. “*Yalnız bir kurt, doğası gereği hedeflenen topluma gömülü olan ve her an kendini etkinleştirme yeteneğine sahip bağımsız bir ajandır*” (Burton & Stewart, 2008). Uyuyan hücrelerdeki teröristler kendi iradeleriyle harekete geçmemekte, hiyerarşik yapı içinde hareket etmektedirler.

3.1.3 Yalnız Kurtlar Ne Kadar Yalnız? İnternet ve Yalnız Kurtlar

Yalnız kurt fenomeni terörizmin örgütsel yapısından farklı olarak hareket eden bireylerin üzerine inşa edilmiştir. Bireysel olarak terör suçu işleyen bu suçlular çevrelerinden bağımsız hareket etmekte, sosyal hayattan tamamen izole olmakta ve kimsenin onların hareketlerinden haberdar olmadığı bir resmin içerisine yerleştirilmektedir. Peki *yalnız kurtlar* bu kadar yalnız mıdır? Grill vd.

(2014:434) alışmalarında 119 *yalnız kurdun* %27'sinin memleketlerinden başka bir kasaba, şehir veya ülkede yaşarken radikal ideolojilerini benimstedikleri, %37'sinin saldırılara ilişkin planlama ve planları uyguladıkları sırada tek başına yaşadıkları ve %53'ünün sosyal olarak izole bir hayat yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Yalnız kurtlar terör rgt üyeleriyle kıyaslandıklarında en azından sadece saldırıyı tek başlarına gerçekleştirme noktasında değil, hazırlık ve karar verme aşamalarında yalnızdırlar. Onlar tam olarak saldırıya kendi başlarına karar verdiklerinde *yalnız kurt* olarak değerlendirilmektedirler. *Yalnız kurtlar* rgtl bir terörist ağına dahil olmasalar bile terörist örgütlerinin ideolojilerinden ve gündemlerinden etkilenererek kendi ideolojilerine yn verebilirler. *Yalnız kurtlar*, sanılanın aksine, karanlık odalarında bilgisayarlarının başında radikalleşen bireyler değildir, onlar daha büyük bir toplumun parçası olarak radikal fikirler geliştirmişlerdir.

Yalnız kurtlar “karanlık ağ” (dark web) zerinden – tamamıyla internet aracılığıyla, teknik bilgi ve rehberlik için bağlantıya geçerler, iletişim kurarlar ve bilgi paylaşırlar (Weimann, 2012:76). El Kaide ve aşırı sağcı örgütler internet üzerinden propaganda yapmakta, örgüte ye kazandırma veya potansiyel sempatizanlar ve takipçiler elde etme politikaları izlemektedirler. *Yalnız kurtlar* da bu aşırılık yanlısı hareketlere ve terör örgütlerinin ideolojilerine belirli bir derecede yakınlık hissetmekte ve bu ideolojilerle özdeşleşme sergilemektedirler (Bakker ve Graaf, 2011). *Yalnız kurtların* büyük bir kısmı radikal milislerle çeşitli derecelerde bağlantı kurmaktadır. Lindekil (2017) alışmasında incelediği 55 *yalnız kurdun* %62'sinin radikal, aşırılıkçı ve teröristlerle bireysel bağlantılarını tespit etmiştir. Teröristlerle ve diğer radikalleşmiş bireylerle kurulan irtibat terör saldırılarının planlanması ve uygulanmasına doğrudan (internet blogları, sosyal medya ve diğer iletişim yollarıyla haberleşerek) ve dolaylı olarak (internetteki yayınları ve videolar aracılığıyla) etki edebilmektedir.

Yalnız kurtlar terörist grupların tam bir yesi olarak hareket etmese de tamamen “yalnız” değildir, daha geniş politik/dini veya radikal çevrelerle doğrudan olmasa bile dolaylı ilişkileri olan sanal topluluklarda farklı şekillerde etkileşime geçen bireylerdir. *Yalnız kurtların* internet aracılığıyla radikal aktörlerle evrimii ortamlarda uzun süreli etkileşimde bulunması radikalleşme süreçlerini etkilemektedir (Malthaner & Lindekilde, 2017). Kitaplar, yazılar ve manifestolar sık sık

radikalleşmenin kaynakları haline gelmekte ve internetin bu tür yayınlara erişimi kolaylaştırması *yalnız kurtların* radikalleşme süreçlerini hızlandırıcı fonksiyon üstlenmesine neden olmaktadır. İnternet insanların kişisel şikayetlerini çevrimiçi sohbet forumlarında kolayca anlatmalarını ve başkalarının şikayetlerini dinlemelerini sağlamış, insanların iletişime geçmelerini başka hiçbir devirde olmadığı kadar kolaylaştırmış ve radikal fikirlerin kolayca yayılmasına etki etmiştir.

İnternet *yalnız kurtların* motivasyonlarını sürdürme, mevcut inançlarını pekiştirme ve saldırıyı gerçekleştirme güdülerini destekleyerek radikalleşme sürecini etkilemektedir. Terör örgütleri de dolaylı yollardan, internet aracılığıyla, yeni stratejiler geliştirerek, bireyleri herhangi bir terörist komuta zinciri dışında, şiddet eylemleri gerçekleştirmeleri için motive etmekte ve yönlendirmektedir (Weimann, 2012:76). Terör örgütleri, hedef/yöntem seçimi, kaynak sağlama ya da eğitim desteği verilme bile, internet üzerinden yönlendirici ve teşvik edici propaganda unsurlarını yaymaktadırlar. *Yalnız kurtlar* bu doğrultuda bir alıcı konumuna düşmektedirler. Çevrimiçi ve çevrimdışı radikal milislerle kurulan bağlar *yalnız kurtların* terör eylemleri gerçekleştirme gerekçelerini, kabiliyetlerini, durumu benimsemelerine ve saldırılarını sürdürmelerinde kritik bir rol oynamaktadır. Saldırı öncesi davranışlar açısından, *yalnız kurtların* çoğunluğu gizli ve çok yetenekli teröristler olmamasına rağmen başarılı saldırılar yapmaktadır çünkü dış çevreleriyle geliştirdikleri ilişkilerinden yardım almaktadırlar (Schoorman, vd., 2019).

İnternetin sanal alt kültürlerin yayılmasını kolaylaştırıcı etkisi ve daha gevşek tabanlı terörist ağları için kapasiteyi arttırması sadece *yalnız kurtların* değil terör örgütlerinin de yapılanma ve faaliyetlerini etkilemektedir (Stern, 2003). İnternetteki patlayıcı cihazların nasıl yapıldığını açıklayan makalelerin erişimine ve bomba yapımında gerekli malzemelerin temininde sağladığı kolaylık sağlamaktadır. İnternette yer alan blog ve formlar *yalnız kurtların* radikalleşmesini etkilemekte ve *yalnız kurtların* saldırıları sonrasında ideolojik ve dini propagandalarını neşretme mecrası haline gelmektedir. Böylelikle interneti *yalnız kurt* saldırılarının bir parçası haline gelmektedir. Dahası, *yalnız kurtlar* internet aracılığıyla radikal aktörlerle çevrimiçi ortamlarda uzun süreli etkileşimde bulunarak radikalleşme süreçlerine yön vermektedir (Malthaner & Lindekilde, 2017). Kitaplar, internet forumlarındaki

yorumlar ve manifestolar sık sık radikalleşmenin kaynakları haline gelmekte ve internetin bu tür yayınlara erişimi kolaylaştırması *yalnız kurtların* radikalleşme süreçlerini hızlandırıcı fonksiyon üstlenmesine neden olmaktadır.

Yalnız kurtlar tamamen münzevi bir hayat yaşamamaktadır. Dış dünyadan bazen doğrudan bazen dolaylı olarak etkilenmektedirler. Tek başına hareket etmelerine rağmen, *yalnız kurtlar* “daha geniş hareketlerden ya da aşırı fikirleri destekleyen gruplardan ideolojik ipuçları” alabilir ya da aşırılıkçı hareketlere genel olarak sempati duyabilmektedirler (Bjelopera, 2012:53). *Yalnız kurtlar* herhangi bir örgütlü terörist ağına dahil olmasalar bile terörist örgütlerin ideolojilerinden ve gündemlerinden etkilenecek kendi ideolojilerine yön verebilmektedirler.

Pantucci (2011) *yalnız kurt* terörizminin yayılmasına katkıda bulunan iki kolaylaştırıcı faktörü belirtmektedir: internet ve El Kaide’nin *yalnız kurt* saldırılarını teşvik edici yaklaşımı. Pantucci (2011)’e göre, internet insanların kişisel şikayetlerini çevrimiçi sohbet formlarında kolayca anlatmalarını ve başkalarının şikayetlerini dinlemelerini sağlamış, insanların iletişime geçmelerini başka hiçbir devirde olmadığı kadar kolaylaştırmış ve radikal İslamcı düşüncelerin kolayca yayılmasına etki etmiştir. El Kaide ABD’nin Müslümanlara yönelik politikalarını eleştirmek ve cihat anlayışını yaymak için “*Inspire*” dergisini yayınlarak *yalnız kurtların* radikalleşme süreçlerini etkilemeyi başarmıştır (Pantucci, 2010 Aktaran; Teich, 2013:5). El Kaide kasıtlı bir şekilde *yalnız kurt* terör saldırılarını- radikal İslam’dan ilham alan- teşvik etmektedir ve bu yaklaşım yüzünden yalnız kurt saldırıları yükselişe geçmiştir (Pantucci, 2010 Aktaran; Teich, 2013:5). El Kaide tüm Müslümanları cihada katılmaya davet etmekte ve bulundukları yerlerde bireysel olarak terör eylemleri gerçekleştirmeye teşvik etmektedir. İnternet *yalnız kurtların* motivasyonlarını sürdürme, mevcut inançlarını pekiştirme ve saldırıyı gerçekleştirme güdülerini destekleyerek radikalleşme sürecini etkilemektedir.

Sonuçta, *yalnız kurtlar* tamamen yalnız değildirler ve tamamen münzevi bir hayat yaşamamaktadırlar, terör örgütleri ve ağlarından etkilenmektedir. *Yalnız kurtlar* sosyal çevrelerine, durumlarını anlatan bazen doğrudan bazen dolaylı ip uçları vermektedir. Gill, vd., (2014:433), *yalnız kurt* terörist olaylarının çoğunun gösterdiği kanıtlar, diğer insanların genel olarak suçlunun şikâyetlerini, aşırılık yanlısı

ideolojilerini, görüşlerini veya şiddete girme niyetlerini bildiklerini göstermektedir. *Yalnız kurtlar* çevrelerine bir olaydan duydukları rahatsızlığı, aşırılık yanlısı fikirleri veya şiddete girme niyetleri hakkında bilgi vermektedirler:

- *Yalnız kurt* terör saldırılarının büyük bir çoğunluğunda (%83), diğer insanlar bu zanlıların daha sonra terör saldırılarına neden olan şikayetlerinin farkındadırlar,
- Saldırıların %79'unda, diğer insanların *yalnız kurtların* belirli bir aşırılık yanlısı ideolojiye olan bağlılığının bilincindedirler,
- Vakaların %64'ünde *yalnız kurtların* aileleri ve arkadaşlarının, bireyin terörle ilgili bir faaliyete girme niyetini bilmişlerdir. Çünkü *yalnız kurtlar* onlara bu niyetlerini sözlü olarak bu niyetlerini ifade etmiştir,
- Vakaların %58'inde, diğer kişilerin saldırılardan önce *yalnız kurdun* araştırması, planlaması ve saldırı hazırlığı hakkında özel bilgilere sahiptirler,
- Son olarak, vakaların çoğunda (%59), suçlu, inançlarını ana hatlarıyla belirtmek için olaydan önce mektuplar veya kamuya açık bilgilendirmeler (şiddet niyetlerini açık eden bilgileri paylaşmamışlardır) hazırlamıştır. Bu ifadeler hem gazetelere gönderilen mektupları hem de kendileri tarafından basılmış ve dağıtılmış broşürleri ve sanal forumlardaki ifadeleri içermektedir (Gill, vd. (2014:433).

Bu bulgular, *yalnız kurtların* arkadaşlarının, ailelerinin ve iş arkadaşlarının, *yalnız kurtların* planlarını engelleme çabalarında önemli roller oynayabileceğini göstermektedir. Çoğu durumda, bireyin şiddete girme niyetinin farkında olanlar bu bilgiyi ilgili makamlara bildirmemişlerdir (Gill, vd., 2014). Radikalleşmenin ilk safhalarında elde edilebilecek bulgular *yalnız kurtların* analiz edilebilmesi açısından önemli sonuçlar doğurabilir.

3.1.4 Yalnız Kurtların Motivasyonları

Yalnız kurtların terör eylemleri ardındaki motivasyonları büyük bir çeşitlilik göstermektedir. *Yalnız kurt* teröristleri, Neo-Nazizm'den eko-teröre kadar birçok

ideolojik biçimde ortaya çıkmaktadır. ABD'deki bir askeri işe alım ofisine ateş açan Nidal Malik Hasan ve Abdulhakim Mücahid Muhammed gibi İslamcı *yalnız kurtlar*, Yahudi Topluluk Merkezi'ne saldıran ve Yahudi-karşıtı duygularla ve Hristiyan kimliğiyle hareket eden Bugar Furrow ve iki kişiyi öldüren ve en az 150 kişiyi yaralayan bir dizi bombanın faili olan Olimpiyat Parkı Bombacısı olarak da bilinen Eric Rudolph gibi farklı motivasyonlarla hareket eden *yalnız kurtlar* vardır. Terim ayrıca James Kopp gibi radikal Roma Katoliklerini ve radikal Protestan Scott Roeder'u (her ikisi de kürtaaj yapan birer hekimi öldürmüştür) bireysel olarak terör suçu işleyenleri kapsamaktadır (Bakker & Graff, 2010:2). İslamcı radikaller, Hristiyan kimliği savunucuları veya Yahudi düşmanlığı çerçevesinde hareket eden *yalnız kurtlar* kendi dini inançlarını tehdit altında gördüklerinde şiddete başvurmuşlardır.

Öte yandan, yalnız suikastçıların, terörist olmayan suçluların veya akıl hastalığı olan bireylerin eylemleri, uygun bir fırsat veya geçici bir dürtü ile motive edilebilme ihtimalleri de vardır ancak temelde *yalnız kurtların* motivasyonları onları yalnız suikastçılardan, terörist olmayan suçlulardan veya akıl hastalarının işlediği suçlardan ayırmaktadır (Gall, 2014:5). 1990 sonrası Avrupa'da ve ABD'de Gill, vd., (2014:429), 119 *yalnız kurtların* ideolojilerini incelemiştir:

“Dini esinli yalnız kurtlar %43 ile en büyük grubu oluşturmaktadır...Sağ kanat ideolojilerinden esinlenenler, toplam örneklemin üçte birini temsil eden en büyük ikinci grubu oluşturmaktadır. Üçüncü en büyük gruplama, kürtaaj karşıtı ya da çevresel kampanya gibi tek sorunlu nedenlerden kaynaklanan kişilerin kümelenmesidir. Bu gruplar arasındaki denge zaman içinde değişmiştir. Dini yönelimli yalnız aktörlerin yalnızca %7,8'i 2001'den önce terör eylemlerine girerken, sağcı aşırılık yanlıları için bu rakamlar %32,5 ve tek sorunlu (bireysel olaylar sonucu) suçlular için %47,6'dır.”

Kürtaaj karşıtı hareket ve kliniklerin bombalanması ve bir dizi sağlık çalışanının öldürülmesi de dahil olmak üzere, *yalnız kurtlar* farklı alanlarda hareket etmektedir. 1996 yılında Olimpiyat Parkı bombalamasıyla bilinen Eric Rudolph da farklı kürtaaj kliniklerini bombalamıştır (Bates, 2012:3). *Yalnız kurtlar* sivilleri hedef aldıkları gibi siyasilere karşı da terör saldırıları gerçekleştirebilmektedirler. Örneğin, Roshonara Choudhry, Mayıs 2010'da Irak Savaşı'nı verilen desteğin ve Irak'taki öldürülen masum insanların intikamını almak için İşçi Partisi Milletvekili Stephen Timms'i bıçaklamıştır (Gill, vd., 2014:427).

Gill, vd., (2014) 119 *yalnız kurtu* incelediği çalışmalarına iki *yalnız kurt* kadını terörizmi kolaylaştırıcı davranışlarda bulundukları gerekçesiyle dahil etmişlerdir: Shella Roma ve Houria Chahed Chentouf. Shella Roma, Mart 2009'da terörist yayınları dağıtmaktan mahkûm edilmiştir. İngiltere'de evinin yakınlarında Batı kuvvetlerine karşı terör eylemleri yapmaya teşvik eden “*The Call*” adlı broşürleri dağıtmıştır. 2009 yılında Houria Chahed Chentouf potansiyel teröristler için yararlı olabilecek belgeleri barındırdığı ve muhtemel bir saldırı hazırlığı içinde olduğundan Birleşik Krallık’ ta mahkum edilmiştir: Liverpool’un John Lennon havaalanında 7000’den fazla dosya içeren bir USB bellekle yakalanmıştır ve bu belleğin içinde eğitim kamplarının nasıl kurulacağına yönelik içerikler ve el yapımı patlayıcılara yönelik bilgilerin yanı sıra potansiyel olarak uygun hedeflerin bir listesini de içeren talimatlar yer almaktadır.

Yalnız kurtların eylemlerinin temelinde siyasi eylemleri etkileme amacı yatmaktadır. Onların eylemleri siyasi ve dini ideolojilerden hareketle topluma ve siyasi karar verme mekanizmasına nüfuz etme çabasıdır. Bazı durumlarda faillerin motivasyonlarını belirlemenin zor olduğu belirtilmelidir; örneğin Hollanda Queensday kutlamaları sırasında arabasını bir kalabalığa doğru süren, kendisi de dahil olmak üzere sekiz kişiyi öldüren ve motivasyonu hakkında hiçbir not ve başka hiçbir şey bırakmayan Karst Tates gibi saldırganların *yalnız kurt* olup olmadıkları aşikâr değildir.

Yalnız kurtlar ideolojik düzeyleri, dini geçmişleri ve motivasyon düzeylerinde açısından büyük bir çeşitlilik göstermektedir. *Yalnız kurt* terörizmi Neo-Nazizm’den eko-teröre kadar birçok ideolojik biçimde ortaya çıkmaktadır. Hebron’daki Patrik Mağarası’nda dua eden 29 Müslüman’ın ölümünden sorumlu Amerika doğumlu İsrail vatandaşı Baruch Goldstein; 4 kişiyi öldüren ve 15 kişiyi yaralayan Avusturyalı Franz Fuchs; Fort Hood’ta 13 kişiyi öldüren ve 30 kişinin de yaralanmasına neden olan ABD ordusunda psikiyatri doktoru binbaşı olan Nidal Malik Hassan ve ‘Unabomber’ olarak bilinen Amerikan matematikçi Theodore Kaczynski 3 kişiyi öldürmüş ve 23 kişiyi yaralamıştır. Bu bireyler ve gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri, *yalnız kurt* terörizminde hedef seçimi ve uygulama yöntemlerindeki değişikliklerin yanı sıra faillerin siyasi ve ideolojik arka planlarının çeşitliliğini

göstermektedir. Görüldüğü gibi kürtaç karşıtı hareket ve kliniklerin bombalanması ve bir dizi sağıık çalışanın öldürölmesi de dahil olmak üzere, *yalnız kurtlar* farklı motivasyonlarla hareket etmektedir. *Yalnız kurtlar* sivilleri hedef aldıkları gibi siyasilere karşı da terör saldırıları gerçekleştirebilmektedirler. Örneğın, İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin'in Yigal Amir tarafından gerçekleştirilen bir saldırıda ve Hollandalı siyasetçi Pim Fortuijn *yalnız kurt* Volkert van der Graaf tarafından öldürölmüştür. İdeolojik, siyasi ve dini amaçlar için şiddet kullanımını meşru olarak değerlendiren *yalnız kurtların* bireysel çıkarlardan ziyade toplumsal ve siyasi değışimlere dair büyük hedefleri gerçekleştirmek üzere hareket etmektedirler.

3.1.5 Kişisel Ajandalar, Siyasi, İdeolojik ve Dini Motivasyonların Birleştirilmesi

Yalnız kurtlar çok farklı kişisel ve sosyal özelliklere sahiptirler ve radikalleşmeleri farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır (Lindekile vd., 2019). İdeolojik, siyasi ve dini amaçlar için şiddet kullanımını meşru olarak değerlendiren *yalnız kurtların* bireysel çıkarlardan ziyade toplumsal ve siyasi değışimlere dair büyük hedefleri gerçekleştirmek üzere hareket ettikleri görölmektedir. Gerçekleştirdikleri terör saldırılarının temelinde ideolojik inançlar olsa da ideoloji tek başına *yalnız kurtların* siyasi şiddete başvurmalarını açıklamada yeterli değildir.

Yalnız kurt teröristlerinin motivasyonları her zaman politik ya da dini olmayabilir. Bazı durumlarda, hayatlarındaki olumsuzluklara cevap olarak kişisel ajandalar oluşturdıkları da görölmektedir. 1940'dan 1957'ye kadar, "New York'un çılgın bombacısı" olarak bilinen George Metesky, New York City'de 22'si infilak eden 33 boru bombası saldırısı gerçekleştirmiştir ve saldırıların gerekçelendirilmesini "Consolidated Edison" da çalışırken yaralanmasına dayandırmaktadır. Aynı şekilde, 1978'den 1995'e kadar, "*unobombar*" denilen bir neo-luddi (modern teknolojiye karşı çıkan ve hızla gelişen teknoloji yüzünden işsiz kalacaklarından korkan) olan Theodore Kaczynski, üniversitelere ve havayollarına 16 bomba göndermiştir ve saldırıları teknoloji karşıtı siyasi gündem yaratma amacıyla yapmıştır (Bates, 2012:3).

Stern'in 2003'teki çalışması, *yalnız kurt* terörizminin ideoloji ve kişisel şikâyetlerin karışımından etkilendiği fikrini göstermek için örnekler sunmaktadır. Çalışmasında yer verdiği örneklerden birisi, 1993 yılında iki CIA çalışanını öldüren Mir Aimal Kansi'dir. Saldırılarını "cihat ile aşiret intikamı arasında" tanımlayan, ABD'nin İsrail politikasından dolayı ABD'ye karşı cihat yaptığını belirtmiş ve Afganistan savaşında babasını kötü muamele eden CIA'den intikam alma amacı güderek olayı kişiselleştirmiştir (Stern, 2003:34). Diğer örnek, Washington'da yaşayan keskin nişancılardan biri olan John Allen Muhammed 10 kişiyi öldürmüştür. ABD'nin Müslüman ülkelere karşı olan politikalarına karşı harekete geçmek istemiş, ABD'ye yönelik yapılan 11 Eylül saldırılarını onaylamış ancak daha sonra bu durumun altında aslında kendisinden ayrıldığı için eski karısına duyduğu kızgınlık yattığını dile getirmiştir (Stern, 2003:34).

Ramon Spaaij'ın (2010) araştırması, Stern'in, dini veya siyasi ideolojiyle birleşmiş kişisel problemlerin *yalnız kurtların* saldırılarını etkilediğini desteklemektedir. Çalışmasında incelediği beş vakada, politik ve kişisel amaçların birleşimi açıklayıcıdır. Yalnız aktörler;

"karmaşık ve gelişen kişisel ve politik dinamikten" etkilendiklerini ve sıklıkla kişisel keder veya şikâyetlerini daha geniş siyasi ajandalarla ve kişisel hayal kırıklıklarının ve hoşnutsuzluklarını daha geniş siyasi, sosyal veya dini amaçlarla birleştirmektedirler" (Spaaij, 2010:854).

Bu süreçte, pek çok *yalnız kurt* teröristi aşırılık yanlısı hareketler tarafından oluşturulan ve aktarılan inanç ve ideolojileri kabul etme eğilimi göstermektedir.

Spaaij ayrıca, daha geniş bir politik, sosyal veya dini mücadeleyle sosyal özdeşleşmenin, *yalnız kurtların* dünyayı "biz" ve "onlar" olarak ikilemli kategorize etmesine teşvik ederek onları harekete geçirdiğini vurgulamaktadır. Bakker ve Graaf'ın (2011) çalışması, *yalnız kurtların* hemen hepsinin aşırılık yanlısı hareketlere bağlılık göstererek ve bu tür gruplarla kendilerini özdeşleştirmekte olduklarını bulmuştur. Aşırılık yanlısı gruplardan etkilenen *yalnız kurtlar* topluma yabancılaşma gibi sorunlar yaşayan gençler üzerinde rol model olarak ilham vermektedirler.

3.1.6 *Yalnız Kurtların Psikolojik Durumları*

Yalnız kurtların ağırlıklı olarak zihinsel olarak hasta olup olmadıkları sorusu bu kavramın açıklanmasında önemli bir noktaya temas etmektedir. *Yalnız kurtların* zihinsel bir hastalığı olma oranı terör örgütü üyelerinin zihinsel hasta olma oranından 13,49 kat daha yüksektir (Corner and Gill, 2015; aktaran Buuren, 2018:60). Yani *yalnız kurtlar* terör örgütü mensuplarına göre %13,49 oranında daha fazla zihinsel bir hastalığa sahip olma ihtimali bulunmaktadır. 14 Amerikalı *yalnız kurdu* inceleyerek, psikopatoloji ve sosyal yetersizlik bulguları tespit eden Jasparro (2010) dokuz *yalnız kurdun* ailesi ve arkadaşları tarafından yalnız olarak tanımlandığını, on tanesinin sorunlu evlilikleri olduğunu, işsizlik ve maddi sorunlar yaşadıklarını, hayatlarında sarsıntılara neden olan olaylar yaşadıklarını ve yedisinin daha önce sabıka kaydının bulunduğunu görmüştür, ayrıca en az altı tanesinde bipolar bozukluktan, şizofreniye ve depresyona kadar değişen zihinsel hastalıkların mevcut olduğu tespit edilmiştir (Aktaran, Teich, 2012:2).

1990 sonrası terör saldırısı gerçekleştiren veya planlayan 119 *yalnız kurdu* inceleyen Gill, vd., (2014:428): *yalnız kurtların* %31,9'unun akıl hastalığı veya kişilik bozukluğu öyküsü mevcut olduğunu bulmuştur. Bu vakaların büyük çoğunluğunda, terörle ilgili faaliyetlerde bulunan kişi hakkında daha önceden teşhis konulmuştur. Örneğin Naveed Afzal Haq'a terör saldırısı gerçekleştirmeden önce bipolar bozukluk teşhisi konmuştur. Spaaij'in 2010 yılında yaptığı çalışmasında beş *yalnız kurt* teröristinden üçünün kişilik bozukluğu teşhisi konduğunu ve beş failin hepsinin sosyal anlamsızlıktan (uyumsuzluk, yetersizlik) mustarip olduğunu: genellikle yalnız hareket etmeyi tercih eden ve birkaç arkadaşıyla birlikte olmakla birlikte tercihen yalnız takılan kişilerden olduğunu göstermektedir.

3.2. *Yalnız Kurt* Tipolojileri

3.2.1. Raffaello Pantucci'nin *Yalnız Kurt* Tipolojileri

Yalnız kurtların açıklanması ve diğer şiddet suçlarını işleyenlerden ayrılması için birçok model sunulmaktadır. Bu modeller arasında, Raffaello Pantucci (2011), Avrupa ve Kuzey Amerika'daki çeşitli radikal İslamcı terör saldırılarını inceleyerek oluşturduğu model bulunmaktadır. Pantucci *yalnız kurt* teröristlerini örgütsel terörden ayırmada ve farklılıkların altını çizmede açıklayıcı ve aydınlatıcı olduğu için bu tezde Pantucci'nin *yalnız kurt* tipolojilerine yer verilmiştir. Pantucci (2011) radikal İslamcı terör saldırılarını irdeleyerek detaylı bir analiz yaparak *yalnız kurt* terör saldırılarının dört altkümesini sunar: Münzevi (loner), *yalnız kurt* (lone wolf), *yalnız kurt* sürüsü (lone wolf pack) ve yalnız saldırgan (lone attacker)¹⁸. Pantucci'nin geliştirdiği bu dörtlü tipoloji radikalleşmenin araçlarına ve bağlamına, angajman taktiklerine ve mevcut destek çerçevelerine dayanmaktadır.

Münzeviler, “aşırı İslamcı ideolojinin kılıfını kullanarak bir terör eylemi planlayan veya gerçekleştirmeye çalışan bir birey” olarak tanımlanmaktadır (Pantucci, 2011:14). Münzeviler İslamcı ideolojileri eylemlerine meşruluk temeli kazandırmak için kullanılmaktadır ama fiiliyatta diğer radikal İslamcılarla bir ilişki veya bağlantı kurmamaktadırlar. Bununla birlikte, internet üzerinden ya da toplumsal olarak var olan pasif bir ilişki ağı, münzeviyi diğer kişilerle bağlantılı hale getirmez. Münzeviler dışarıdan herhangi bir emir ve talimat sonucu hareket etmezler.

Münzevilerin aşırılık yanlılarıyla herhangi bir fiili bağlantısının olmaması bu grubun temel özelliğidir. Pantucci'nin münzeviye örneklerinden birisi, 23 yaşında din değiştirmiş ve radikal İslamcı bir inanış benimsemiş olan Nicholas Roddis'dir. Temmuz 2007'de, Sheffield'da henüz bir hafta çalıştığı işine Arap kıyafetleri giyerek gelmiş, etrafa sahte mermiler ve demiryolu sis sinyali patlayıcıları atmış, mühimmat ve kara mayınları içerisinde yaşadığıyla övünmüştür (Pantucci, 2011: 15). Tutuklanmasını takip eden süreçte evinde aseton, hidrojen peroksit, çivi bulunmuştur. Bu malzemeler bomba yapımında kullanılan malzemelerdir ve tek

¹⁸ Pantucci (2011) çalışmasına, klinik olarak deli olduğu kanıtlanan örnekleri dahil etmemiştir.

eksik olan malzemenin asit olduğu ve onu da temin aşamasında olduğu tespit edilmiştir. Odasının duvarında El-Kaide'nin eski lideri Ebu Musab el-Zerkavi'nin poster, patlayıcı hazırlama talimatları ve çeşitli videolar bulunmuştur. Roddis, Rotherham'daki bir otobüse bırakılan iki paket şeker, kablolar ve Ebay'dan alınmış bir çalar saatten oluşan sahte bir bomba düzeneğini hazırladığını itiraf etmiştir.

Roddis hiçbir zaman Müslüman olduğunu söylememiş, hatta bu durumu reddetmiştir. Roddis'in

“duruşmada ve basında tanıklık eden çeşitli tanıklara ve arkadaşlarına göre, görünüşte İslamcı aşırılıkçıktan etkilenmiştir ve bombalayabileceği bir takım hedefler belirlediğini iddia etmişlerdir. Buna rağmen, aktif teröristlerle veya aşırılık yanlılarıyla herhangi bir bağlantısı olduğu ya da Irak'ta El Kaide'nin bir ajanı olduğuna dair herhangi bir gösterge bulunamamıştır” (Pantucci, 2011:15).

Roddis'in terör örgütleriyle ve herhangi bir ağ ile ilişki içinde olmaması münzevi kategorisine değerlendirilmesine yol açmıştır.

Yalnız kurtlarsa ise eylemlerini tek başlarına ve herhangi bir fiziksel dış müdahale olmaksızın yürütürler, ancak gerçekte uygulamada aşırılık yanlılarından bir destek görebilirler (Aktaran, Teich, 2013:7-8).

“Bu bağlamdaki yalnız kurtların, eylemlerini tek başlarına ve herhangi bir fiziksel dış müdahale olmaksızın gerçekleştirdikleri görülse de gerçekte operasyonel aşırılık yanlılarıyla bir düzeyde temas sergilemektedirler” (Pantucci, 2011:19).

Pantucci (2011)'e göre *yalnız kurtlar* daha önceden münzevi olarak değerlendirilmekteydi bu durum, daha sonra *yalnız kurtların* sanılanın aksine tamamen izole bir hayat sürdürmedikleri tespit edilince aşırıcılık yanlılarıyla temasları ayırt edici olmaya başlamıştır. Sonuçta *yalnız kurtlar* belirli bir derecede diğer bireylerle irtibat halindedirler.

“Yalnız kurtlar çalışırken tek başlarına hareket ettikleri konusunda münzevilere benzese de ayrıntılı bir analiz terör örgütü üyeleriyle bir düzeyde temasta olduklarını ve muhtemelen bu kişilerle ilişki içinde olduklarını, bir çeşit komuta ve kontrol yapısına dahil oldukları sonucuna varılmıştır” (Pantucci, 2011:20).

Yalnız kurtlarla ilgili açık olmayan şey onların aşırılık yanlısı bir ağın içinde faaliyet gösterip göstermedikleri ve bu tür oluşumların içinde eğitim alıp almadıklarıdır.

“Yalnız kurtlar, eylemlerini tek başına ve dışardan herhangi bir fiziksel yol gösterme olmaksızın gerçekleştirmeye çalışırken, gerçekte operasyonel olarak aşırılık yanlılarıyla bir düzeyde temas sergileyen bireylerdir...ayrıca, muhtemelen bir tür komuta ve kontrol yapısı olarak görünen bu tür kişilerle internet üzerinden iletişim kurabilirler” (Weimann, 2012:78).

Yalnız kurtlar, Pantucci’nin tipolojisinde planlama ve saldırıya karar vermede hareket eden ancak malzeme temini, çevrimiçi ortamda aşırıcılık yanlıları ve terör örgütleriyle iletişim halinde olması muhtemel kişiler olarak yer almaktadır. Pantucci *yalnız kurt* kavramını daha iyi anlayabilmek için Birleşik Krallıktan Nicky Reilly örneğini vermiştir.

Roddis gibi sonradan Müslüman olan Nick Reilly, ebeveynleri ayrılmış bir aile içinde yetişmiş ve internetteki bomba yapma talimatlarını kullanarak kendisinin temin ettiği araç gereçlerle bomba yapmıştır. İnternet üzerinden tanıştığı bir kişiyle 8 ay irtibat içinde olduktan sonra, Exeter’in merkezindeki bir lokanta zinciri kendisinin hazırladığı bir bombayla saldırı planlamıştır. Bombanın erken patlamasıyla sadece karışıklığa ve paniğe neden olmuş, yaralı bir şekilde yakalanan Reilly suçunu itiraf etmiştir: Müslümanların uğradığı zulme karşı bir misilleme yapmıştır (Pantucci, 2011:20-21). Youtube’ta izlediği videolardaki kişilerle irtibat kurmuş, bu kişilerin teşviikiyle ve bomba yapımı hakkındaki bilgilendirmeleriyle saldırıyı gerçekleştirmiştir. Reilly’in radikal eğilimli insanlarla kurduğu bu yoğun ilişki onu *yalnız kurt* kategorisine dahil etmiştir.

Yalnız kurt sürüleri ise, El Kaide anlatısını kullanarak kendi kendilerini radikalleştiren bir grup insan olarak tanımlanmaktadır.

“Bununla birlikte, bu grubu daha geniş bir İslamcı terörist topluluğundan ayıran şey, operasyonel aşırılık yanlıları ile temas kurmanın son adımını atmamış olmaları ya da acil operasyonel hedefleri ilerletebilecek şekilde olmamalarıdır” (Pantucci, 2011:25).

Yalnız kurt sürüleri henüz örgütlerin hiyerarşik yapılanmasına entegre olmamışlardır. Onlar birbirlerine sıkı sıkıya bağlı ve ideolojik olarak bir örgütün yaklaşımından etkilenmiş ve bu etkiyle hareket eden bir grup insandan oluşmaktadır.

Pantucci’nin *yalnız kurt sürüsü* kategorisi temel olarak *yalnız kurt* kategorisiyle benzerlik göstermektedir, ancak bu grup ideolojik olarak motive olmuş tek bir birey

olmaktan ziyade, kendi kendine radikalleşen bir grup insandan oluşmaktadır (Weimann, 2012:78). Pantucci örnek olarak, 31 Temmuz 2006'da Köln ana tren istasyonunda bölgesel trenlere iki valiz bombası yerleştiren Cihad Hamad ve Youssef el Hajdib'i vermiştir. İki genç Lübnanlı daha önce Almanya'daki güvenlik birimleri tarafından takip edilmişlerdir ve onlara dair kanıtların yakından incelenmesi, aşırılık yanlılarıyla doğrudan temas içinde olmadıklarını göstermiştir (Pantucci, 2011:27). Saldırılarda uzman yardımı almadıkları için acemice sonuçlanmış ve başarıya ulaşamamıştır: bombanın teçhizatı iyi yapıldığı halde yanlış gaz seçilmesi düzeneğin çalışmaması sonucunu doğurmuştur. Onların acemiliğini gösteren sadece gaz seçimi değildir, bu ikili kaçarken kendi pasaportlarını kullanmışlar ve arkada birçok başka iz bırakmışlardır (Pantucci, 2011:27). Saldırıların arkasında çeşitli terör örgütleriyle bağlantılar aranmış ancak bir bağlantı olduğuna yönelik hiçbir kanıt bulunamamıştır. Hajdib'in Hamburg'daki El Nur camisine bağlı bir merkezde zaman geçirdiği ve bu caminin aşırılık yanlılarının yeri olduğuna inanılıyordu. Ancak saldırıların doğrudan bir kontrol, komuta ile yapıldığı veya saldırıyla ilgili bir eğitimin verildiğine dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Böylelikle, bu saldırılar *yalnız kurt sürüleri* saldırısı olarak değerlendirilmiştir.

Yalnız saldırganlar: bunlar yalnız çalışan ancak El Kaide çekirdeği veya bağlı gruplar ile açık komuta ve kontrol bağlantıları gösteren bireylerdir.

“Yalnız kurtlar veya yalnız kurt sürüleri grubundan farklı olarak, bu kişilerin bağlantıları teşvik edici çevrimiçi temasları yerine aşırılık yanlılarıyla temasları aktif veya doğrudan temasları şeklindedir” (Pantucci, 2011:28).

Bu bireyler, El Kaide anlatılarını açıkça benimsemektedirler ve bu örgütten teçhizat desteği sağlayan ağın içine dahil olmuşlardır. Pek çok yönden, nihai eylemleri dışında hiçbir şeyde yalnız olmadıkları gerçeği göz önüne alındığında, *yalnız kurt sürüsü* olarak değerlendirilmeleri hatalı görünse de bunların terör örgütüne değil *yalnız kurt* tipolojisine dahil edilmesi, bu tür küçük terör hücreleri ile daha *yalnız kurtlar* topluluğu arasındaki farkı vurgulanması amaçlamaktadır (Pantucci, 2011:29). Bu yalnız saldırganların tamamen bir *yalnız kurt* teröristlerine dahil edilmesi zordur ve bu Pantucci bu grubu karşılaştırma amacıyla dahil etmiştir. Yalnız saldırganlar, yalnız çalışan ancak bir terörist grup veya bağlı gruplarla açık bir komuta ve kontrol bağlantıları gösteren bireylerdir. Başka bir deyişle, aslında terör grupları tarafından

gönderilen tek kişilik terör hücreleridir. Bu kategoriler, arasındaki farklılıklara rağmen açık bir özellik göstermektedir: yalnız saldırganlar gerçekten yalnız değildir ve terör örgütleriyle aşikâr bir iletişim kurarlar (Weiman, 2012:78).

Pantucci bu gruba örnek olarak, Richard Reid'in cihat yolunu seçmesini göstermektedir. Reid'in gençlik yıllarında yaptığı küçük hatalar yüzünden yolu hapisaneye düşmüştür. Başlangıçta İslam'ı, kendisini suça bulaştıran hatalarına karşı bir cevap olarak seçtikten sonra, hızla Güney Londra'daki Müslümanlar arasında tanıştığı kişiler tarafından radikal İslam yoluna çekildiği görülmektedir (Pantucci, 2011:30-31). El Kaide çekirdeği ile temas kurabildiği Abu Hamza'nın Finsbury Park camisi etrafındaki geniş aşırılık yanlıları ağına çekilmiştir ve daha sonra Afganistan'a gidip eğitim almak için bir davet mektubu almıştır. Tam olarak belirlenemeyen bir uluslararası seyahat dönemi sonrasında, 11 Eylül 2001'den sonra Afganistan'dan dönmüş ve burada havalimanı güvenliğini aşacak bir cihazla çıkmayı başarmıştır. Reid'in terör örgütü gözetiminde eğitim alması, saldırı için gerekli teçhizatın örgüt tarafından sağlanması onun yalnız saldırgan kategorisine sokmuştur.

3.2.2. Bates'in *Yalnız Kurt* Tipolojisi

Bates (2012:8-10) araştırması dört boyut kullanan başka bir tipoloji olarak *yalnız kurt* terörizmin genel bir modelini önermektedir:

1. Radikalleşme: kendi kendine radikalleşme *yalnız kurt* terörizminin genel özelliği olmakla birlikte bu süreç dış ilişkiler yoluyla sosyalleşmeyi de kapsamaktadır. Radikalleşmenin ne dereceye kadar kişisel olduğu (yayınlar veya internet yoluyla bireysel mazur kalınması) ve ne dereceye kadar örgütsel yapıdan etkilendiği önemlidir.

2. Motivasyon: *Yalnız kurt* teröristlerinin motivasyonları hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Bazı durumlarda, egoist veya ben merkezli *yalnız kurt* teröristler kendilerini toplumun ve belirli bir ideolojik örgütün sınırlarının üstünde görebilirler (Bates, 2012: 9): Ted Kazinsky (unabomber) ve Timothy McVeigh (Oklahoma City

bombacısı) gibi *yalnız kurtların* kendilerinin üstünlüğüne olan inançları tamdır. Bununla birlikte, özgecil *yalnız kurt* teröristleri, kendi üzerlerine ahlaki bir sorumluluğunu yüklemekle daha fazla motive edildikleri görülmektedir. Nidal Hassan (Ft. Hood) ve Faisal Shahzad (Times Square) eylemlerini daha büyük bir davaya olan bağlılıklarının göstergesi olan özverili eylemler olarak gerçekleştirmişlerdir (Bates, 2012:9).

3. Form: Kaos (tek olay) ve Kariyer (seri) olmak üzere iki formda *yalnız kurt* teröristi olabilir.

“Kaos yalnız kurt terörizmi tekil, yıkıcı olan tek bir olayı kapsar: tek bir olay, zayıf ve / veya kamusal görünürlük açısından azami etki sağlanacak şekilde planlanır ve yürütülür. Binbaşı Nidal Hasan’ın Fort Hood Katliamı, yalnız kurtların kaos terörizmine bir örnektir ve Norveç’in toplu katili ve terörist Andres Breivik’in saldırısı da böyledir” (Weimann, 2012:77).

22 Temmuz 2011’de Breivik, Oslo’daki hükümet binalarını bombalamış daha sonra Utoya adasındaki İşçi Partisi İşçi Gençlik Birliği (AUF) kampında, çoğunluğu gençler olmak üzere toplamda 78 kişiyi öldürmüştür (Weimann, 2012:77). *Yalnız kurt* tarafından yapılan kariyer veya seri terörizm, genellikle uzun bir süre boyunca sürekli olarak bir dizi düşük seviye şiddet eylemini içerir (Weimann, 2012:77). Unabomber adı verilen Ted Kazinsky kariyer *yalnız kurt* teröristi örneğidir. Kazinsky, yaklaşık 20 yıl boyunca iki düzineden fazla kişinin yaralanmasına, üç kişinin ölmesine yol açan bir seri bombalama saldırısı gerçekleştirmiştir. Kariyer veya seri terör grubuna giren *yalnız kurt* teröristleri, şiddet eylemlerini uzun vadeli bir strateji olarak görmektedirler (Weimann, 2012:77). Özellikle kaos tipinde, bir *yalnız kurt* çoğu zaman intiharı kabul etmiş durumundadır. *“Bununla birlikte, seri ya da kariyer yalnız kurtları başlangıçta tek bir terör olayı planlayabilir ya da gerçekleştirebilir, ancak başarılı olursa, artan sayıda faaliyete girişebilirler”* (Bates, 2012:10). Hayatlarındaki bir değişiklik, artan yakalanma korkusu veya önceki eylemlerindeki hayal kırıklığı bu süreci etkileyebilir (Hudson, 1999 Aktaran, Bates, 2012:10). *Tek olay* teröristin dramatik bir olayla seri teröristine dönüşüm süreci, kürtaj karşıtı, hayvan hakları veya ekolojik şiddet durumlarında olduğu gibi, birçok sağcı ve tek kişilik teröristte açıkça görülmektedir.

4. Risk farkındalığı: Riskten kaçınmadan riski göze almaya değer bulmak olarak özetlenebilir. Phillips ve Pohl (2011) tarafından not edilen riske atılmaya karşı riskten kaçınmanın sürekliliğini kullanarak, *yalnız kurt* teröristler, farklı bireysel terör eylemleri ile ilgili sonuçları aramak veya bunlardan kaçınma isteklerinden etkilenebilirler (Bates, 2012:9). Bates risk farkındalığını daha iyi açıklamak için, George Metzky'nin kamu görevlilerine gittikçe daha detaylı biçimde gönderilen mektuplarını ve Ted Kazinsky'nin mektup ve manifestosunu artan risk alma davranışlarına örnek göstermektedir. Bazı açılardan, intihar bombacıları risk arayan teröristlerdir, ancak bu durumlarda bile hedeflerin seçimi ve korunma dereceleri farklı risk-karşı hesaplamaları yansıtmaktadır. Pentagon'a veya devlet başkanına yapılan bir saldırı, bir alışveriş merkezindeki bir saldırıdan çok, potansiyel başarı açısından daha risklidir (Bates, 2012:9). Bu dördü kategorileri aşağıdaki gibi kodlayabiliriz: Münzevi: radikallerle temas etmeyen; *yalnız kurt*: Radikallerle temas eden; *yalnız kurt* Sürüsü: kendi kendini radikalleştiren bir grup; yalnız saldırganlar: örgütlerin etkisinde olan bireyler.

4. BÖLÜM: TERÖR OLAYLARI VE TERÖRİSTLER

4.1. El Kaide ve 11 Eylül Saldırıları

11 Eylül terörist eylemleri tüm dünyaya ne kadar güçlü bir devlet olursanız olun bazı durumlar karşısında kırılabilir olduğunu göstermiştir. Bu yüzden ki, 9/11 olarak literatürde yer alan bu saldırılar hakkında hazırlanan final raporunda bugünü, “*Amerika Birleşik Devletleri tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir şok ve acı veren bir gün*” olarak tanımlanmıştır (9/11 Komisyon Raporu, 2004). New York’ta yaklaşık 50.000 kişinin çalıştığı Dünya Ticaret Merkez’inin ikiz kulelerine yarım saat arayla iki uçak çarpmış ve eş zamanlı terör eyleminin iki hedefi vurulmuştur. Bu saldırılardan yarım saat geçtikten sonra, dünyanın en güçlü ülkelerinden birisinin savunmasının sembolü olan binasına karşı, Pentagon Binasına, bir uçak saldırısı daha yapılmıştır. Saldırıları bunlarla sınırlı kalmamış dördüncü saldırı ise, büyük ihtimalle Beyaz Saray ya da başkenti hedef almasına rağmen, uçağın yolcuları tarafından engellenerek Pennsylvania eyaletinin güneyinde bir kente uçak düşürülmüştür. İkiz Kuleler olarak anılan Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan saldırılarda 2600’den fazla kişi, Pentagon Saldırısında 125 ve dördüncü uçağın saldırısında 256 kişi hayatını kaybetmiştir (11 Eylül Komisyon Raporu). Saldırıların çok eğitilmiş ve donanımlı olmayan bir grup Arap Müslüman tarafından gerçekleştirilen eş zamanlı terör eylemleri Amerikan tarihinin en kanlı eylemlerinden birisi olmuştur.

11 Eylül saldırıları olarak tanımlanan bu terör eylemleri uluslararası alanda terör eylemleri gerçekleştiren El Kaide tarafından düzenlenmiştir. 1988 yılında Afganistan’da kurulan El Kaide (Arapça’ da “temel üs”) iki ana bileşenden oluşan küresel bir cihat girişimidir. El Kaide merkezi olarak anılan “çekirdek”, beş büyük bölgesel bağlı kuruluş veya “şubelerden” oluşmaktadır (Rosenau & Powell, 2017:3). Örgüt kuruluşundan kısa bir süre sonra çok uluslu bir yapılanmaya gitmiştir. El Kaide, Mali’den Suriye’ye, Yemen’den Nijerya’ya kadar en az 16 ülkede kendisine

bağlı örgüt ve yapılanmalarla operasyon kabiliyeti çok yüksek bir harekete dönüşmüştür (McCormick, 2014). Çok uluslu bir terör örgütü olarak terör eylemleri gerçekleştiren El Kaide farklı ulus ve etnik kökenlerden birçok insani, örgütün ideolojik ve operasyonel yapısında birleştirmeyi başarmıştır. Asya, Afrika, Orta Doğu, Kafkaslar ve Balkanlar'ın Müslüman topraklarının yanı sıra Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'nın Müslüman göçmen ve diaspora topluluklarında varlık göstermektedir (Gunaratna, 2003). El Kaide'nin birçok coğrafyayı etkisi altına alması örgütün etki alanını ve eylem alanını oldukça genişletmiştir. El Kaide Tanzanya'dan Kenya'ya İstanbul'dan ABD'ye dünyanın birçok yerinde terör eylemleri gerçekleştirmeyi başarmıştır.

1988 yılında Sovyetler Birliği'ne karşı mücadele amacıyla Afganistan'da kurulan örgüt Sovyetler Birliği'ne karşı bir cihada gönüllü olarak katılmak için Afganistan'a giden gençlerin bir oluşumuydu. El Kaide'nin kurucusu olan Usame Bin Ladin¹⁹ Sünni İslamcı hareket olan "Müslüman Kardeşler" in" temel ideoloğu olan Seyyid Kutb'un kardeşi Muhammed Kutb'un ve Müslüman Kardeşler' in Ürdün grubunun önemli bir isim olan Abdullah al Azzam'dan etkilenmiştir (Rollins, 2011:5). 1979 yılında, Bin Ladin üniversite öğrencisiyken Azzam'a katılmak üzere, Afganistan'a Sovyetlerle mücadele etmek için gitmiş, öğrencilerin örgütlenmesi, bağış toplanması ve gönüller toplanmasında aktif olarak çalışmıştır.

Sovyetlerin Afganistan'dan çekilişinden sonra Suudi Arabistan'a dönüşünün ardından aslında yeni düşman olarak önce Saddam Hüseyin'i göstermiştir. Saddam Hüseyin'in Mekke ve Medine'yi tehlikeye atma potansiyelini belirttikten sonra onu aç gözlü ve İslam karşıtı olarak vurgulamıştır (Hashim, 2001:22). Bu sırada, 2 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle Bin Ladin için yeni bir dönem başlamıştır. Bin Ladin Suudi Arabistan'ın Afgan Arapları güçlendirerek Kuveyt'i korumak yerine, Amerikalıları desteklemesinden ve Müslümanların kutsal şehirlerine davet etmelerinden dolayı hayal kırıklığına uğramıştır (Hashim, 2001:22). Bin Ladin,

¹⁹ "Usame bin Ladin 1957 yılında Cidde, Suudi Arabistan'da doğdu ve toplamda 52-54 çocuğu olan Mohamed bin Laden'in 20-25 oğlu. Aslen Yemenli bir göçmen olan Muhomed bin Laden, kraliyet ailesiyle arkadaş olarak büyük bir inşaat şirketi kurmuş ve 1967 uçak kazasında ölümüne kadar 2-3 milyar dolarlık bir servet biriktirmişti. Tahminler 18 milyondan 200 milyona kadar değişmekle birlikte, en yaygın olarak bin Laden'in 16 yaşında babasının malından yaklaşık 57 milyon dolar miras aldığı anlaşıldı" (Post, 2002:3)

Suudi Arabistan'dan Irak'a karşı Kuveyt'in yanında durmasını ve ABD'nin bölgeden çıkarılması için lobi çalışması yapıp "mücahit" ordusu yetiştirilmesini istemiştir. Bu süreçte 16 Ocak 1991 tarihinde ABD'nin 500.000 askeri "Çöl Fırtınası Operasyonu" başlatınca Bin Ladin bu durumu kutsal İslam topraklarının işgali olarak görmüş ve Suudi kraliyet ailesini "işgalin kolaylaştırıcısı" olarak değerlendirmiştir (Rollins, 2011:6).

1991 yılında bin Ladin, eğitim kampları faaliyetlerini Sudan'a taşımıştır. 1995 yılında Suudi rejimine karşı ilk eleştirisini yapmasının ardında ABD'nin bölgedeki uyguladığı siyasete verdiği destek yatmaktadır (Hashim, 2001:23). Bin Ladin, aynı yıl "Kral Fehd'e Açık Mektup" olarak yazdığı metinde İslam'a bağlılıkta eksiklik, kamu fonlarının ve petrol parasının israf edilmesi, yerinde bir savunma politikası uygulayamama ve ülkenin savunmasında gayrimüslimlere bağımlılık gerekçeleriyle Suudi kraliyet ailesini eleştirmiştir (Hashim, 2001:23). Sonunda Suudi rejimini reddetmiş ve ABD-Suudi Arabistan iş birliğini Suudi rejimini eleştirmek için defalarca kullanmıştır. Suudi vatandaşlığından çıkarılan bin Ladin ABD'ye karşı irili ufaklı saldırı talimatı vermiştir.

Indepent'a verdiği röportajda, Temmuz 1996'da bin Ladin Suudi Arabistan'da bulunan Amerikan kuvvetlerine yönelik Riyad ve Dhahram saldırılarının "*Müslümanlar ve ABD arasındaki savaşın başlangıcı*" olduğunu söylemiştir (ADL, 2020). Bu saldırıları üstlenmemesine rağmen "*uzun zaman önce Amerikalılara birliklerini Suudi Arabistan'dan çekmeleri için tavsiyede bulundum*" demiştir (ADL, 2020). Diğer taraftan, Bin Ladin bu saldırılar sonrasında ABD'nin verdiği tepkiyi kendi propagandasını yaymak üzere kullanmıştır. Bin Ladin ABD'nin gerçek yüzünü gösterdiğini ve Suudilerin ABD'nin gerçek düşman olduğunu anlaması için akıllarını kullanmalarının tam zamanı olduğunu söylemiştir (Hashim, 2001:23). Saldırıları üstlenmeyen bin Ladin, terör eylemlerini Amerika'nın gerçek yüzünü gösterecek bir fırsat olarak değerlendirmiştir.

El Kaide hiyerarşik bir yapı içerisinde eğitim kampları dahil olmak üzere çeşitli hücre ve bağlı örgütlerden oluşan bir ağ sistemi olarak hareket etmektedir. El Kaide temel olarak İslam, tarih ve İslam coğrafyasının siyasi ve ekonomik sıkıntıları retoriğini kullanarak modernite ve küreselleşme arasında sıkışan Müslümanlara

yönelmiştir (9/11 Komisyon Raporu, 2004:3). El Kaide'nin terör eylemi gerçekleştirmesinin ardındaki temel motivasyonu tüm Müslümanların İslami bir yönetim altında birleştirilmesidir. Örgütün ideolojik ve operasyonel liderliğini üstlenen Bin Ladin ve Ayman el-Zevahiri bu amacı gerçekleştirmek için küresel bir mücadele vermiştir (ADL 2020). Bu doğrultuda, Bin Ladin için önemli olan temel konulardan birisi Birinci Körfez Savaşı sonrasında İslam'ın en kutsal yerlerine ev sahipliği yapan Suudi Arabistan'daki ABD birliklerinin varlığına son vermektir. Bin Ladin ayrıca ABD'nin Orta Doğu'daki diğer ülkelere yönelik politikalarından dolayı ABD karşıtıdır (9/11 Komisyon Raporu, 2004:3). Bin Ladin, 1994 yılında vatandaşlığını iptal eden Suudi yönetimine karşı nihai hedefi Suudi kraliyet ailesini devirmek ve Arap yarımadasında İslami bir rejim kurmak için genişletilmiş bir terör kampanyası yürütmüştür (ADL, 2020). El Kaide'nin kuruluşundaki amaçların temeli ABD'nin Müslüman ülkelere çıkarılması ve tek bir İslami bir rejim altında Müslümanların birleştirilmesidir.

Tüm Müslümanları hilafet çatısı altında birleştirmeyi amaçlayan El Kaide farklı radikal alt örgütlerle organik ilişkiler geliştirmeyi başarmıştır. El Kaide zamanla dört düzeye ayrılan bir yapılanmaya kavuşmuştur (Munir ve Shafiq, 2016). El Kaide'ye stratejik rehberlik sağlayan “çekirdek” iştirakler arasında koordinasyon ve denetimi sürdürmektedir. El Kaide'nin çekirdeğinin 1000' den az üyesi olduğu ve 11 Eylül önceki yapılanmasında askeri ve bilgi komitelerini yönetme kabiliyetinin zamanla azaldığı düşünülmektedir (Rosenau ve Powell, 2017: 3-4). El Kaidenin ikinci düzey yapılanmasında örgüte “bağlı gruplar” yer almaktadır (Bkz. Şekil 3). Bağlı gruplar El Kaide'ye sadık kalan grupları içermektedir: Suudi Arabistan ve Yemen'deki AQAP, Afganistan'daki Taliban ve Hakkani Ağı; Somali'de El Şebab, Merkezi kuzey Nijerya'da bulunan Boko Haram; Cezayir ve komşu ülkelerdeki İslami Mağrip'te AQIM ve Suriye'de bulunan El Nusra Cephesi (Munir ve Shafiq (2016: 7-8). Bağlı gruplara dahil edilebilecek diğer örgüt ve yapılanmalar Cemaat İslamiye (JI), Ebu Sayyaf Grubu, Çağrı ve Savaş Selefi Grubu (GSPC), Fas İslam Muharip Grubu (GICM), Irak'taki El Kaide, Ensar el-İslam, Ansari al-Sunna, Lashkar-e-Taiba (LET) ve Özbekistan İslam Hareketi (IMU) gösterilebilir (ADL, 2020). Bu grup ve yapılanmalar El Kaide'ye sadakat yemini etmişlerdir (Rosenau ve Powell, 2017:4). El Kaide'ye bağlı gruplar örgütün küresel mevcudiyetini kuvvetlendirmekte ve

uluslararası terör eylemi gerçekleştirmelerini kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan El Kaide'yle resmi ittifakı olan grupların operasyonel alanda El Kaide ile önemli farklılıkları olduğu unutulmamalıdır. Yerel çatışmalar bağlamında ortaya çıkan bu gruplar kendi alanlarında faaliyet göstermiştir (Thomas, 2018:1). Sonuçta El Kaide ile organik ilişkiler geliştirmekle birlikte kendi ajandalarına göre hareket eden bu gruplar El Kaide'nin terör eylemi gerçekleştirme kapasitesini geliştirilmesine yardım eden ancak bölgesel düzeyde faal olan yapılanmalardır.

Şekil 3. El Kaide'nin Dörtlü Yapısı

El Kaide'nin üçüncü düzey yapılanmaysa “Müttefik Gruplar” oluşturmaktadır. Bu gruplar Asya, Orta Doğu, Afrika ve Kafkasya'da bulunan ve Selefi-cihatçı unsurları içeren yapılanmalardır (Munir ve Shafiq (2016). Özerk bir yapılanmaya sahip olan bu gruplar El Kaide'yle ilişkisi eğitim ve özel operasyonlarda yardımlaşma üzerine kuruludur. Diğer taraftan, El Kaide'nin dördüncü düzey yapılanmasındaysa müttefik gruplardan daha bağımsız oluşum ve ağlar yer almaktadır. Bu düzeyde motive olmuş kişi ve ağlar El Kaideyle ilişki geliştirmektedir. Bu düzeyde, Afganistan, Çeçenistan ve Filistin'deki Müslümanlara yönelik kötü muamelelere karşı mücadele eden kişi ve hücreler kendi başlarına eylem gerçekleştirebilir (Munir ve Shafiq, 2016: 7-8), Bu tür gruplara Mısır ve Sina yarımadasında (Taba'da Ekim 2004 ve Şarm El Şeyh'te Temmuz 2005) bedeviler tarafından yapılan saldırılar örnek gösterilebilir (ADL, 2020). El Kaide'yle doğrudan temas kurmayan grup, ağ veya bireyler El Kaide'nin hedef ve davasından etkilenecek terör eylemi gerçekleştiren otonom yapılanmalardır.

El Kaide kurulduğu 1988 yılından günümüze kadar çeşitli süreçlerden geçmiştir. Rosenau ve Powell (2017) El Kaide'nin gelişimini dört döneme ayırmaktadır. Birinci

dönemi kuruluşu içermektedir. 1988-1996, ikinci dönem 1996'dan 11 Eylül 2001 terör saldırılarına giden uluslararası terör örgütü boyutuna ulaştığı gelişme dönemi, üçüncü dönem ABD'nin terörle mücadele kampanyası sonrasında örgütünün yapı ve operasyonel kapasitesinin zayıfladığı 2001-2011 yılları arasındaki dönem ve son dönemse Mayıs 2011'de Bin Ladin'in öldürülmesinin ardından örgütün çekirdek yapısının dağıldığı ve operasyonel kapasitesinin zayıfladığı dönemdir.

Birinci dönemde, 1988-1996 yılları arasında Bin Ladin ve Abdullah Yusuf Azzam tarafından “*cihat ve tüfek: müzakere yok, konferans yok ve diyalog yok*” sloganıyla kurulduğu bu dönemde Müslümanlara baskı yapan “kafir” hükümetlere karşı mücadele gibi Arap ve Arap olmayan mücahitlerin toplanılmasına odaklanılmıştır (Rosenau ve Powell, 2017: 9-10). Bu dönemde, El Kaide terör eylemleri gerçekleştirmeye başlamıştır (Bkz. Tablo 9). Örneğin, 1995 yılının haziran ayında Etiyopya'daki Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'e yönelik suikast girişimine karışmıştır (ADL, 2020). Bu dönemde örgüt ideolojisini geliştirerek dünyada yaşayan Müslümanlara hitap etmeye çalışmış ve terör eylemleri gerçekleştirmek üzere operasyonel kapasitesini geliştirmeye odaklanmıştır.

23 Ağustos 1996'da Bin Ladin, “*ilk fetvayı*” yayınlayarak ABD'ye karşı savaş ilan etmiştir. 23 Şubat 1998 yılında Dünya İslam Cephesi'nin kurulması ve ‘Yahudiler ve Haçlılara karşı cihat ilan’ edilmesiyle El Kaide'nin resmi bir örgüt olarak geliştiği kabul edilmektedir. Bu tarihten sonra El Kaide idare, finans, din ve askeri komitelerini oluşturarak faal bir örgüt halini almıştır (Lee, 2015:17). El Kaide, Mısır İslam Grubu ve Keşmir ile Bangladeş'te faaliyet gösteren grupların bulunduğu bu uluslararası koalisyonun başkanı olarak bin Ladin seçilmiş ABD'ye savaş ilan etmiştir (ADL, 2020). Bu cephe, Kudüs El Arabi'de, Londra merkezli bir gazete, bir fetva yayınlayarak ideoloji ve hedeflerini açıklamıştır. Daha sonra ayrıntılarıyla gösterileceği gibi fetvada Müslümanlardan Amerikalılara ve onların müttefiklerini sivil asker fark etmeden öldürmeleri istenmiştir.

İkinci aşama 1996 yılından 11 Eylül terör saldırılarına kadar süren beş yıllık dönemi içermektedir. Bu dönemde, Mısır İslami Cihat hareketiyle birleşen El Kaide gelişerek “*uluslararası terörizmin merkezi*” haline gelmiş, bağlantılar geliştirmiş ve müttefiklikler kurmuştur (Rosenau ve Powell, 2017:10-11).

Tablo 9. EL Kaide ve Önemli Tarihler

1988 Ağustos	“Dünya İslam Cephesi” oluşturulmuştur.
1993sonu- 1994 başı	El Kaide, nükleer bir cihazda kullanmak için Sudan’da uranyum almaya çalışmıştır.
1998	Kenya ve Tanzanya'daki 224 kişiyi öldüren ABD Büyükelçiliği bombalanmıştır.
1998 23 Şubat	Usame bin Ladin, Amerika’ya karşı savaş ilan etmiştir.
1998 17 Ağustos	Tanzanya’daki Darüsselam ve Kenya’daki Nairobi ABD Büyükelçiliklerine eş zamanlı bombalı saldırı yapılmıştır.
1998 24 Aralık	Usame bin Ladin, TIME Magazine’ “Müslümanların savunulması için kitle imha silahı almanın dini bir görev olduğunu söylemiştir.
2001 11 Eylül	11 Eylül Saldırıları yapılmıştır
2001 7 Ekim	ABD ve İngiliz kuvvetleri, Taliban rejimi 9/11 saldırılarından sorumlu olan Bin Ladin’e destek verdiklerinden dolayı Afganistan müdahalesini başlatmıştır.
2002 11 Nisan	11 Nisan 2002'den itibaren Tunus'ta bir sinagogun bombalanmıştır.
2003 12 Mayıs	Suudi Arabistan’a karşı bir isyan başlattı ve Riyad’da bir dizi bombalama gerçekleştirilmiştir.
2003 16 Mayıs	El Kaide ajanları Kazablanka’da saldırı yapmıştır.
2003 20 Aralık	İstanbul saldırısı gerçekleştirilmiştir.
2004 17 Ekim	Irak Savaşı sırasında Irak El Kaidesi kuruldu.
2004 11 Mart	Madrid sokaklarında eş zamanlı terör eylemi gerçekleştirilmiştir.
2005 7 Temmuz	Londra’da saldırı yapılmıştır
2009 25 Aralık	Northwest Havayolları Flight 253, Detroit’e doğru inerken, yolcu Umar Faruk Abdülmuttalip iç çamaşırına dikilmiş plastik patlayıcıları patlatmaya çalışmıştır.
2011 2 Mayıs	Bin Ladin öldürülmüştür.
2012 Şubat	El Kaide, uzun zamandır yakın ilişkilerini sürdürdüğü Somali isyancı grubu El Şebab ile birleşmiştir.
2012 Eylül	Zevahiri takipçilerini, isyancıların Beşer Esad rejimiyle mücadele ettiği Suriye’ye yönlendirmiştir. Yedi ay sonra Irak El Kaide’si, Suriye çatışmasına artan katılımını vurgulamak için adını Irak Şam ve İslam Devleti (İŞİD) olarak değiştirmiştir.
2013 15 Haziran	İŞİD Zevahiri’nin emirlerini tanımadığını bildirmiştir. Şubat 2014’te, El Kaide’nin merkezi komutanlığı İŞİD ile bağlantısının olmadığını söylemiştir.
Kaynak: McCormick (2014) ve Mowatt-Larsen (2010) bilgilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.	

1998 yılında El Kaide bir dizi stratejik öneme sahip terör eylemi gerçekleştirmiştir. Kenya ve Tanzanya ABD büyükelçiliklerine saldırmış ve 224 kişinin ölümüne sebep olmuştur (Rosenau & Powell, 2017:3). 11 Eylül saldırılarının planlandığı bu dönemde, örgüt askeri ve operasyonel gücünü geliştirmeye odaklanmıştır. Bu dönemde örgüt, ABD'nin Nairobi ve Darüsselam büyükelçiliklerine ve 2000 yılında Yemen'de Aden Liman'ındaki USS Cole gemisine saldırmıştır (ADL, 2020). Ayrıca, Haziran 1996 yılında Suudi Arabistan'da Khobar Towers (El Huber Kuleleri) bombalamasını gerçekleştirmiştir.

El Kaide kısa bir sürede, Afganistan'da askeri eğitim verebilecek altyapı ve organizasyonları oluşturmaya başlamıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırılarına kadar El Kaide 12-13 yıl zarfında;

- Büyük bir operasyonun planlamasını ve yönünü değerlendirebilecek, onaylayabilecek ve denetleyebilecek liderler;
- Örgüte yeni üye kazandırabilecek, muhtemel katılımcıları etkileyecek, asker yapacak ve gerekli eğitimi verebilecek personel sistemi;
- Operasyonların planlanması ve yönlendirilmesi için iletişim;
- İstihbarati bilgileri toplamak ve düşmanın güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirmelerini oluşturmak için istihbarat çalışması;
- İnsanları uzak mesafelere taşıma yeteneği ve
- Bir saldırıyı finanse etmek için gerekli parayı toplama ve taşıma yeteneği geliştirmede önemli bir yol almıştır (9/11 Komisyon Raporu, 2004:4).

11 Eylül saldırılarının ardından El Kaide için 3. Dönem başlamıştır. 2002- 2014 yılları arasını kapsayan bu dönem örgüt için zorlu bir sınav olmakla birlikte küçük bir militan grubun ne kadar büyük bir zarar verebileceğini göstermiştir. Örgüt, iyi motive edilmiş küçük bir grupla büyük bir dehşet yaşatılabileceğini ve ABD gibi büyük bir ülkenin bile savunmasız olabileceği göstermeyi başarmıştır (Rosenau ve Powell, 2017:10-11). Diğer taraftan, ABD'nin örgüte askeri müdahalesinin ardından:

- El-Kaide'nin “askeri” operasyonlar için önemli sayıda yetenekli personel kaynağı olan eğitim kampları yok edilmiştir.

- El Kaide üyelerin çoğu Pakistan’a kaçmak zorunda kalmıştır (Rosenau ve Powell, 2017:10-11).

Üçüncü dönemde, ABD’nin “*Terörle Küresel Mücadele*” yaklaşımı örgütün yapılanmasının büyük oranda değişmesine yol açmıştır. El Kaide’nin örgütsel yapısı ve operasyonel üstlerinin dağıtılmasıyla sonuçlanmıştır. Örgüt bu dönemde “şube modeline” geçmiştir (Rosenau ve Powell, 2017:11-12). Bu dönemde örgüt;

- 11 Nisan 2002’den itibaren Tunus’ta bir sinagogun bombalanması,
- 16 Mayıs 2003’te El Kaide ajanları Kazablanka saldırısı,
- 20 Aralık 2003’te İstanbul saldırısı,
- 11 Mart 2004’te Madrid saldırıları,
- 7 Temmuz 2005’te Londra saldırılarını gerçekleştirmiştir (Bkz. Tablo 8).

11Eylül saldırıları sonrasında örgütün çekirdek kadrosu yeni söylemler geliştirmiştir. Örgüt tarafından, Irak’a yönelik ABD’nin askeri müdahalesi petrol savaşı olarak değerlendirilmiş ve İslam’ın saldırı altında olduğu görüşü yinelenmiştir (Rosenau ve Powell, 2017:11-12). Operasyonel olarak büyük bir darbe alan örgüt terör eylemleri yapmaya ve ideolojik söylemlerini revize ederek terör propagandası yapmaya devam etmiştir. Ayrıca, bu dönemde, yeni iştirakler geliştirilmeye çalışılmıştır.

2001 yılında El Zevahiri “Mısır İslami Cihat” hareketiyle resmi birleşmeyi ilan etmiştir (Lee, 2015:17). Yerel çatışmalara odaklanan but tür örgütlerle iştirakler geliştirilmiştir. Bağlı kuruluşların en azından yerel düzeyde operasyon yapmaları istenmiş ancak yönlendirme etkisi zayıf kalmıştır. Örneğin, El Zevahiri defalarca Irak’taki El Kaide’yi (AQI) mezhepçi cinayetleri sona erdirmeye çağırmış ancak AQI bu faaliyetlerine devam etmiştir (Rosenau ve Powell, 2017:11-12). ABD’nin müdahalesi örgütün üyelerini dünyanın diğer bölgelerine kaçmalarını ve yeni şubeler açmalarına yol açarak, örgütün yapılanmasının dönüşümüne yol açmıştır (Lee, 2015:17). Örgüt bir yandan ABD’nin askeri müdahalesiyle güç kaybederken bir yandan yeni bir yapılanma devam etmiştir. Örgüt üçüncü döneminde Madrid, Paris ve İstanbul gibi kentlerde büyük terör eylemi gerçekleştirmeyi başarmış ancak örgüt yapısını ve kapasitesini korumayı başaramamıştır.

Dördüncü dönemse, El Kaide'nin çekirdek yapısının değiştiği son dönemi kapsamaktadır. Bin Ladin'in 2 Mayıs 2011'de ölümü çekirdek yapısını değişmesine etki etmiştir. El Kaidenin lider kadrosunun birçoğu dağılmış ve örgüt bu açıdan prestij kaybına uğramıştır (Rosenau ve Powell, 2017:13-14). Örgütün, diğer terör örgütleri üzerindeki otoritesi oldukça zayıflamıştır. IŞİD gibi diğer radikal terör örgütlerinin El Kaide'ye olan bağlılıkları giderek azalmaya başlamıştır (Rosenau ve Powell, 2017:13-14). Diğer taraftan, örgütün yönetim kadrosuna büyük zarar verilmiştir. El Kaide'nin en deneyimli liderlerinden Nasır El Vuheyşi ve Abu Halil al-Sudani'nin 2015 yılında ölümleri, örgütün temel işlevlerini engellenmesine yol açmıştır (Rosenau ve Powell, 2017:13-14). Kendisine tabi örgütleri yönlendirme ve bu örgütlerle iş birliği kurma kapasitesi azalan El Kaide'nin örgüt içi dinamikleri değişim sürecine girmiştir. Örgütün ileri gelen isimlerinin öldürülmesi idari kapasitenin azalmasına ve örgütün güç kaybetmesine yol açmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin müdahalesi El Kaide'nin yönetim yapısını değiştirmiştir. ABD'nin Afganistan'a müdahalesi ve örgütün üst kadrosuna yönelik yaptığı operasyonlar örgütün yapılanmasını etkilemiştir. Askeri karargahları dağıtılan, eğitim kampları bombalan ve yönetim kadrosu dağıtılan El Kaide, örgütün ideolojisinden etkilenerek saldırı gerçekleştirmek isteyen birey, hücre ve bölgesel örgütleri kullanarak saldırı planlamaya başlamıştır. El Kaidenin operasyonel kapasitesi ve bağlı örgütlerini yönlendirme ve etkileme kapasitesi tartışmalı hale gelmiştir. Diğer taraftan, 11 Eylül sonrası, Taliban'ın çöküşüyle birlikte, El Kaide Suudi Arabistan'a yönelmiş ve terör eylemlerini gerçekleştirmek için kendi operatörlerini harekete geçirilmesi talimatı vermiştir (ADL, 2020):

“El Kaide'nin kampanyası Mayıs 2003'te Riyad'daki bir konut kompleksine yapılan saldırıyla başladı ve birkaç bombalama ve adam kaçırma olayıyla devam etti” (ADL, 2020).

11 Eylül saldırılarını El Kaide'nin örgütsel yapılanmasını, hedef seçimini ve kullandığı yöntem ve araçların değiştirilmesine etki etmiştir. El Kaide'nin interneti kullanması ABD'nin Afganistan müdahalesinden sonra yaygınlaşmıştır. Aşağıda belirtilen alanlarda 2001 yılında sonra:

- Terör saldırılarını planlama,

- Terör saldırısını yürütme,
- Üyeleriyle iletişim kurma ve ilham verme,
- El Kaide teröristlerinin bilgileri yaymalarına ve göreceli güvenlik içinde birbirleriyle iletişim kurmalarına izin verme,
- El Kaide, Muaskar Al Battar (Kılıç Kampı) ve Sawt Al Jihad (Cihad'ın Sesi) gibi internet tabanlı yayınları kullanma ve bu yayınlar aracılığıyla genel talimatlar vermaye sempatanları terörist faaliyetler yürütmeye teşvik etmeye başlamıştır.
- Al Battar' yayınlanan makaleden yapılan bir alıntı, İnternetin El Kaide'nin aynı amaca yönelik gevşek bağlı bir ağ vizyonunu gerçekleştirmede oynayabileceği önemli rolü göstermektedir: *“Ah Mücahit kardeşim, harika eğitim kamplarına katılmak için diğer ülkelere seyahat etmenize gerek yok. Yalnız, evinizde veya bir grup kardeşinizle, siz de eğitim programını uygulamaya başlayabilirsiniz”* (ADL, 2020).

El Kaide örgüt yapılanmasının dağıtılmasından sonra çevrimiçi alanda faaliyetlerini genişletmiş ve kendi propagandasını yaymak için önemli bir alan olarak kullanmaya başlamıştır. Örgüt interneti temel olarak 3 alanda kullanmaktadır: terör eylemlerini planlama, operasyonel hazırlıklar ve örgüte üye kazandırma. Böylelikle, internetin örgütün faaliyetlerini yürütme alanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Örgütün 1988 yılında kuruluşundan sonra 2003 yılında yönetim kadrosunun önemli bir kısmının dağıtılması ve öldürülmesiyle El Kaide'nin yapısal olarak büyük bir değişim yaşadığı görülmektedir. Tüm Müslümanları tek bir hilafet altında birleştirme gayesiyle hareket eden El Kaide günümüzde mevcudiyetini devam ettirme ve faaliyetlerini sürdürebilme çabası içerisinde.

4.1.1 11 Eylül Terör Saldırıları

11 Eylül sabahı ABD toprakların dört eş zamanlı uçak saldırısı gerçekleştirilmiştir. 11 Eylül sabahı saat 8:46'da bir uçak Dünya Ticaret Merkezi'nin Kuzey Kulesine ve saat 9:03'te ikinci bir uçak Güney Kulesi'ne çarpmıştır. Bu iki saldırı sonucunda İkiz

Kuleler 90 dakika içinde yıkılmıştır (9/11 Komisyon Raporu, 2004:1). Üçüncü bir uçak Pentagon binasına saat 9:37’de çarpmış ve dördüncüsü saat 10:03’te Beyaz Saray’ı hedeflemekle birlikte yolcular tarafından engellenerek Pennsylvania’nın güneyinde bir alana düşürülmüştür (9/11 Komisyon Raporu:1). Bu saldırılar sonucunda büyük kayıplar yaşanmıştır. 2600’den fazla kişi ölmüş, yaralı sayısı 6000’ni geçmiş ve ekonomik kayıp 120 milyar doları bulmuştur (BBC, 2019). Ölüm bilançosu 1941 Pearl Harbor baskınına geçmiştir (9/11 Komisyon Raporu, 2004:1). Saldırının kurbanlarının çoğunu siviller oluşturmaktadır. Ölenler arasında enkaz altındaki yararlıları kurtarmaya çalışan 343 itfaiye ve 60 polis memuru bulunmaktadır (Factsheet about 9/11, 2020). 11 Eylül terör saldırıları Amerikan tarihinin acılı dönemlerinden birisi olmuştur.

11 Eylül saldırılarının failleri El Kaide’nin çok uluslu yapısını yansıtmakla birlikte çok küçük bir grupla büyük bir saldırının hayata geçirebileceğini göstermiştir. Hava korsanlarının on beşi Suudi Arabistan, ikisi Birleşik Arap Emirlikleri, biri Mısır ve biri Lübnan vatandaşıdır ve hepsi saldırı sırasında hayatını kaybetmiştir (Factsheet about 9/11, 2020). Çoğunluğu Suudi Arabistan vatandaşı olduğu görülen 19 kişi tarafından yapılan terör eylemleri 2,977 kişinin hayatına mal olmuştur. FBI’ın belirttiği 11 Eylül saldırılarının failleri listesine göre, Dünya Ticaret Merkezi’nin Kuzey Kulesi’ne yapılan saldırıyı Amerikan Havayolları 11 numaralı uçağını kaçıran Muhammed Atta, Waleed al-Shehri, Wail al-Shehri, Abdulaziz al-Omari ve Satam al-Suqami Boston’dan Los Angeles’a gidecek uçağı kaçırmakla gerçekleştirmişlerdir (FBI National Press Office, 2001). İlk saldırıyı yapan beş teröristin ardından, bir saat sonra Marwan al-Shehhi, Fayez Banihammad, Mohand al-Shehri, Hamza al- Ghamdi ve Ahmed al-Ghamdi Amerikan Havayolları Flight 175 sefer sayılı uçağı kaçırmış ve Dünya Ticaret Merkezi Güney Kulesi’ni hedef alarak bir saat önceki saldırıda yıkılan Kuzey Kulesi’ni tahliye etmeye yardım eden yüzlerce itfaiye ve kurtarma personeli dahil yaklaşık 3000 kişinin ölümüne yol açmıştır (State Government, 2020). Sadece on kişiyle İkiz Kuleleri yerle bir edilmiştir.

Üçüncü uçak kaçırma terör eylemini Amerikan Hava Yolları 77 uçağını kaçıran Hani Hanjour, Khalid al-Mihdhar, Majed Moqed, Nawafal-Hazmi ve Salem al-Hazmi gerçekleştirmiştir. San Francisco’ya gitmek için Newark’tan havalanan uçağı beş

hava korsanı kaçırmış ve uçak yolcuların müdahalesiyle Pennsylvania Stony Creek Kasabasında uçak düşmüştür ve 45 kişi hayatını kaybetmiştir (State Government, 2020). Son olarak, Amerikan Havayolları Flight 93 uçuşuna Ziad Jarrah, Ahmed al-Haznawi, Ahmed al-Nami ve Saeed al-Ghamdi olmak üzere 4 hava korsanı ABD'ye giden uçağı kaçırmış ve Pentagon'a saldırmıştır (State Government, 2020). Uçaklardaki yolcular tarafından yapılan cep telefonu çağrılarının kayıtlarına göre, korsanlar yolcuları ve pilotları öldürmek veya yaralamak için sadece bıçak ve yumruklarını kullanmışlardır (State Government, 2020). Bu eş zamanlı saldırılarda, çok basit araç ve gereçlerle uçak kaçırarak uçakları bir silah olarak kullanılmış ve Amerikan tarihinin en kanlı terör eylemleri gerçekleştirilmiştir.

Beklenenin aksine 11 Eylül saldırıları tamamen profesyoneller tarafından hayata geçirilmemiştir. 11 Eylül terör eylemleri merkezi Afganistan'da İslamcı aşırıcılık yanlılarının emrinde olan ve bir yıldan fazla süredir ABD'de yaşayan 19 genç Arap tarafından yapılmıştır (9/11 Komisyon Raporu, 2004: 2). Sadece dördü pilot eğitimi almalarına rağmen donanımlı uçuş bilgisine sahip değildirler (9/11 Komisyon Raporu, 2004:2). Çoğu İngilizceyi iyi konuşamamakta ve bazıları İngilizce bile bilmemektedir. Küçük gruplar halinde uçakları ölümcül füzelere çeviren bu teröristler sadece küçük bıçaklar, kutu kesiciler ve biber spreyleleriyle dört uçağı kaçırp terör saldırısında kullanacakları birer silaha çevirmeyi başarmışlardır (9/11 Komisyon Raporu, 2004:2). Görüldüğü gibi, kendilerini savunma ve uçakları ele geçirme amacıyla saldırmak için sadece bıçak ve yumrukları olan teröristler pilotlar devre dışı bırakıp uçağı komuta ederek önceden seçilmiş hedeflerine saldırmışlardır.

El Kaide 11 Eylül saldırılarında örgütün klasik saldırı yöntem ve araçları yerine uçakları kitle imha aracı olarak kullanarak büyük çaplı bir terör eylemi gerçekleştirmeyi tercih etmiştir. El Kaide'nin terör eylemlerinde en çok kullandığı araç ve yöntemler patlayıcılar, ateşli silahlar ve bombalı araç saldırılarıdır. Örgütün kullandığı en popüler araç patlayıcılarıdır. "Küresel Terörizm Veri" tabanının verilerine göre El Kaide'nin 1994-2013 yılları arasında dünya çapında yaptığı 1909 saldırısının 1218'i patlayıcı kullanılarak gerçekleştirmiştir (Nesser ve Stenersen, 2014; Aktaran (Feltis, 2020). El Kaide'nin en çok kullandığı ikinci aracı ateşli silahlar oluşturmaktadır. Küresel Terörizm Veri tabanı verileri El Kaide'nin 1994-

2013 yılları arasında dünya çapında yaptığı 1909 saldırıda 692 ile ateşli silah kullandığını göstermektedir (Nesser ve Stenersen,2014; Aktaran (Feltès, 2020). Bombalı araçlı saldırıları El Kaide üyelerinin çok sık kullandığı diğer yöntemdir (Feltès,2020). Bu saldırıların aksine 11 Eylül terör eylemlerinde ticari uçaklar kitle eylem silahı halini almıştır ve sıradan araçların nasıl tehlikeli araçlara dönüşebileceği görülmüştür. Sadece bıçaklar kullanılarak ele geçirilen uçaklarla bir saat içinde, El Kaide ABD'ye, soğuk savaş boyunca Sovyetler Birliği'nden daha fazla doğrudan zarar vermiştir (Bergen, 2006). 11 Eylül saldırıları modern teknoloji araçlarının amaçları dışında kullanılabileceklerini ve bu durumda büyük riskler yaratabilecek potansiyellere sahip olduğunu göstermiştir.

El Kaide rasyonel hareket eden bir örgüttür ve istihbarat ve karşı istihbarat tekniklerini kullanmaktadır. 11 Eylül saldırıları El Kaide'nin stratejik ve sembolik hedefleriyle tutarlı sonuçlara yol açacak zekâ ve karşı istihbarat kapasitesinin güçlü kanıtlarını sunmaktadır (Ilardi, 2009: 182-183). 11 Eylül saldırılarının hedef seçimi El Kaide kendi gücü ve davasını dünyaya iletmek amacıyla yapılmıştır. Örgüt sembolik hedefleri seçmiş ve organize dört eş zamanlı saldırı yapmayı başarmıştır. ABD'nin kırılganlığını göstermiş ve güç algısını da zayıflatmıştır (Ilardi, 2009:181). Böyle bir saldırıyla El Kaide:

- İdeolojisini ve saldırılar ardındaki motivasyonlarını tüm dünyaya ilan etme,
- Saldırı kapasitesini gösterme,
- Üyelerinin bağlılığını gösterme,
- Başkalarına ilham olma gayesi gütmüş ve bu hedeflerin çoğuna ulaşılmıştır (Ilardi, 2009: 181-182).

Saldırıları sonrasında El Kaide zarar verme kapasitesini geniş bir izleyici kitlesine göstermiştir. 11 Eylül saldırıları El Kaide'nin operasyon kapasitesi ve karşı istihbarat seviyesini gözler önüne sermiştir.

4.1.2 Saldırı Ardındaki Motivasyon ve İdeoloji

El Kaide terör eylemlerini büyük stratejisinin unsurları olarak hayata geçirmektedir. 11 Eylül saldırıları öncelikli olarak El Kaide'nin temel hedeflerine hizmet etmesi amacıyla planlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle El Kaide'nin temel motivasyon ve hedefleri incelenmiş ve sonrasında 11 Eylül 2001'de neden eş zamanlı terör eylemi gerçekleştirdiği analiz edilmiştir. El Kaide lideri Usame bin Ladin ve üst yönetici kadrosunun diğer üyeleri, Müslümanlara ve Gayri Müslümanlara istedikleri mesajları iletmek için yayınladığı fetvalar, bildiriler, mektuplar, videolar ve röportajlar gibi çeşitli kanalları kullanmışlardır. Kurulduktan kısa bir süre sonra El Kaide, 1991 yılında Körfez Savaşı'ndan sonra ABD ordusunun konuşlandığı İslam'ın kutsal şehirleri olan Mekke ve Medine'nin bulunduğu Suudi Arabistan'dan çıkarılması gibi dar kapsamlı bir hedef belirlemiştir. Örgüt ayrıca ABD'nin İslam coğrafyasında uyguladığı politikalardan vazgeçmesini istemiştir. Bu doğrultuda, ABD'nin Müslümanların topraklarını işgal eden İsrail'e verdiği desteği durdurması için çeşitli terör eylemleri gerçekleştirmiştir. El Kaide'nin temel motivasyon kaynağıysa tüm dünyadaki Müslümanları tek bir çatı altında toplayarak hilafeti geri getirmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için El Kaide ABD karşıtı bir ajanda geliştirmiş ve İsrail'in Arap toraklarındaki mevcudiyetine son vermek istemiştir. Sonuçta El Kaide'nin örgüt olarak iki temel motivasyon ve hedefi vardır: İsrail'e destek veren ve bölgede faal bir aktör olan ABD'yi İslam topraklarından çıkarma ve dünyadaki tüm Müslümanları huzur içerisinde yaşamalarını sağlayacak hilafeti yeniden inşa etmek. El Kaide bu iki hedefi gerçekleştirmek için cihat ilan etmiştir.

El Kaide dünyanın her yerinde Müslümanların zulüm gördüğü ve acılar çektiğini ve bu durumu düzeltmenin tek yolunun "İslam Halifeliğinin" kurulması olduğunu savunmaktadır. Bin Ladin ve Ayman el Zevahiri Haçlı ve Yahudi ittifakını Müslümanların çektikleri sıkıntılarının sorumlusu görmüştür. Bu ittifakı dağıtmak için cihat ilan edilmiş ve Müslüman devletler tarafından hilafetin kabul edileceği zeminin hazırlanması amaçlanmıştır. El Kaide kendi İslam anlayışına yakın rejimlerle ilişki geliştirerek güçlenmeyi hedeflemiştir. Böylelikle İslam'dan uzaklaşan mürtet rejimlere karşı bir mücadeleye başlamadan önce kuvvetlenecek ve

sempatizan ülkelerin desteğini alabilecektir. “İslam Halifeliğinin” kurulması için büyük stratejisi Batılı ülkelerde (kafir devletlerin) İslamcı radikallerin oluşmasını sağlayacak şekilde harekete geçmelerini teşvik etmek ve sonunda Batı eğilimli İslami rejimleri yani mürtet rejimleri etkileyerek Müslümanların birleşmesini sağlamaktır (Jesse, 2006:369). Sonuçta üç aşamalı büyük strateji geliştirmiştir: sempatizan devletlerle ilişki geliştirme, Batı eğilimli devletleri kendi tarafına çekme ve hilafeti ilan etme. Yozlaşmış İslami rejimler ve şeriat kurallarına göre yönetilmeyen İslam ülkeleri birleştirilecek, Batı hegemonyası baltalanacaktır ve “büyük şeytan” olan ABD’ye karşı silahlı mücadele gerçekleştirilecektir (Salama & Hansell, 2005:616-617). 1980’lerde örgüt Amerikan güçlerini Müslümanların kutsal topraklarından uzaklaştırma gibi sınırlı bir hedeften hilafeti canlandırma hedefine yönelten temel motivasyon Orta Doğu’nun politik ortamı olmuştur (Jessee, 2006:368). Bu doğrultuda, El Kaide Batılı devletlerin İslam topraklarına müdahalesini azaltmayı arzulamaktadır. Ortadoğu’da faal bir dış politika izleyen ABD’nin durdurularak bölgenin örgütün hilafeti için hazırlanması gerekmektedir.

El Kaide’nin terör eylemlerinin ardındaki ikinci temel motivasyonu, Yahudi-Haçlı ittifakı olarak tanımladığı ve ABD gibi Müslümanlara zarar veren düşmanlarından kurtulmaktır. El Kaide ABD’yi, küresel bir zorba olarak görmekte ve uluslararası alanda Suudi Arabistan, Mısır, Pakistan ve başka yerlerdeki mürtet rejimleri manipüle eden bir kukla ustası olarak tanımlamaktadır (Rosenau ve Powell, 2017: 5-6). Bin Ladin 23 Şubat 1998 yılında yayınladığı fetvasında herkes tarafından bilenen ancak tartışılmayan üç gerçeği belirtmektedir:

- Birincisi yedi yıldan fazla süredir ABD’nin İslam topraklarını işgal ettiği, zenginliklerini talan ettiği, yöneticilerini kullandığı, komşularını terörize ettiği ve İslam coğrafyasını kendi üsleriyle donatmaktadır.
- İkincisi, ABD’nin ulusal çıkarları peşinde koşmayı bırakmayacağıdır. Örneğin, ABD Haçlı-Siyonist ittifakının Irak’ta 1 milyondan fazla kişinin ölümüne sebep olmasına rağmen halen katliamlarını devam etme isteği taşımaktadır ve ADB Müslümanları katletmeye ve komşularını aşağılamaya devam etmektedir.

- Üçüncüsü, ABD'nin bu savaşlarının nedeni dini ve ekonomik olduğu kadar Yahudi devletinin Kudüs'ü ele geçirmesi ve Müslümanları öldürmesi gerçeğini gölgelediğidir. Bölgenin güçlü devletlerinden Irak'ın yok edilmesi bu yüzdendir ve Suudi Arabistan, Mısır ve Sudan'ı zayıflatma çabaları bu amaca hizmet etmektedir (Dünya İslam Cephesi Bildirisi, 1998)

Bin Ladin ABD'yi Müslümanların ölümlerinden sorumlu tutmakta ve Müslüman devletleri sömürdüğünü ve komşularını terörize ederek Müslüman coğrafyasının huzurunu bozduğunu savunmaktadır. ABD politikalarını İsrail'in hayatta kalması ve Haçlı ittifakının devam etmesi için gerçekleştirildiğini savunmaktadır. Bin Ladin:

“Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en büyük teröristi ve haydududur ve yok edilmesi için mücadele etmek her Müslümanın görevidir” (Bin Ladin Bildirileri, 2004)diyerek ABD'yi terörist devlet olarak tanımlamaktadır.

Amerikan karşıtı olan El Kaide Haçlı- Yahudi ittifakıyla mücadeleyi Müslümanlara bir görev olarak vermektedir. İster bu durum cihat olarak kabule edilsin ister terörizm Bin Ladin Müslümanların din düşmanlarına karşı şiddete başvurmalarını istemektedir (Bin Ladin Bildirileri, 2004). El Kaide'nin ideolojisinin Amerikan karşıtlığı ve şiddete başvurmasının altında yatan şeylerin ne olduğunu soran Azzam (2003), şiddet politikasının ardındaki ideolojinin anlaşılmasını amaçlamaktadır. Bin Ladin ve takipçileri Vahabi inancından etkilenmiş ancak bu etki çok sınırlı kalmıştır. Bin Ladin Vahabi odaklı bir örgüt olmayan “Müslüman Kardeşlerin “geleneğinden beslenmiş ve 1980'lerde dini değil politik anlaşmazlıklar yüzünden yolunu bu gruptan ayırmıştır (Azzam, 2003:2). El Kaide'nin temel itici gücü İbn Teymiyye öğretilerine dayandırılmaktadır. Afganistan'da eğitim kamplarında örgütün ideolojisini yeni gelenlere açıklayan Usame Bin Ladin ve Ayman el Zevahiri verdikleri derslerde kullandıkları kaynaklardan birisi, Moğol işgali sırasında ve Müslümanların “zulme karşı çıkma” gerekliliğini savunan on ikinci yüzyıl Müslüman alimi İbn Teymiyye' nin çalışmasıdır (Azzam, 2003:2)²⁰. İbn Teymiyye'

²⁰ “İbn Teymiyye, 1294'ten 1303'e kadar Moğollara karşı verilen mücadelede Müslümanları Mısır'ın Memluk hükümdarlarının arkasında toplamaya çalışmıştır. İbn Teymiyye, Moğol hükümdarı Moğol aşiret hukukunun bazı yönlerinin İslami şariat koduyla birlikte devam etmesine izin verdiği için, Moğolların İslam'a mürtet ve dolayısıyla meşru cihat hedefleri olduğunu ileri sürmüştür. Bugünün devrimci Selefiler, İbn Teymiyye'yi çağdaş Müslüman yöneticilerinin, şeriatı empoze etmedikleri

nin doğrudan eylemi teşvik eden öğretisinden yararlanan El Kaide'nin ideolojisinin arkasındaki politik ortamın oluşmasına etki etmiştir (Azzam, 2003:3).

Diğer taraftan örgütün ideolojik teorisyeni olarak değerlendirilebilecek kişi 1996 yılında İslamabad'daki Mısır Büyükelçiliği'nin bombalanmasından sonra Cihad hareketinin lideri, “*Müminlerin Kalpleri için Tedavi*” başlıklı risaleyi kaleme alan El Zevahiri'dir (Azzam, 2003:3). 2001 yılında El Zevahiri “*Peygamber'in Sancağı Altında Şövalyeler*” (Knights Under the Prophet's Banner) kitabında “devrimci köktendinci hareket” olarak adlandırdığı hedefleri belirler ve bu hedefleri öncelik sırasına koymaktadır:

- Önce ideolojik tutarlılık ve örgütlenme ve
- Sonra Müslüman dünyasının mevcut rejimlerine karşı mücadele, “Arap dünyasının kalbinde” “gerçekten” bir Müslüman devletin kurulması üzerinde durmuştur (Henzel, 2005:76).

Zevahiri İslam topraklarının zulümden kurtulması için önce laik Müslüman rejimlere ve laik Müslüman elitlere karşı şiddet, siyasi eylem ve propaganda yoluyla yürütülecek dünya çapında, devrimci mücadele istemektedir (Henzel, 2005:76). Müslüman ülkelerin sorunlarının şiddet yoluyla çözülebileceğine inanan Zevahiri devrimci bir mücadeleyi gerekli görmektedir. Zevahiri kilit rollerdeki Arap ülkelerindeki arazinin gerilla savaşı için uygun olmadığından, İslamcıların “dış düşman” (ABD ve İsrail vb.) ataklarıyla desteklenen laik rejimlere karşı harekete geçilmesini istemektedir (Henzel, 2005:76). Örgütün yol haritası, bu durumda, laik rejimler olan iç düşmanla uğraşmadan önce dış düşmanı dize getirmek ve daha sonra iç düşmana karşı harekete geçmek üzerine inşa edilmiştir.

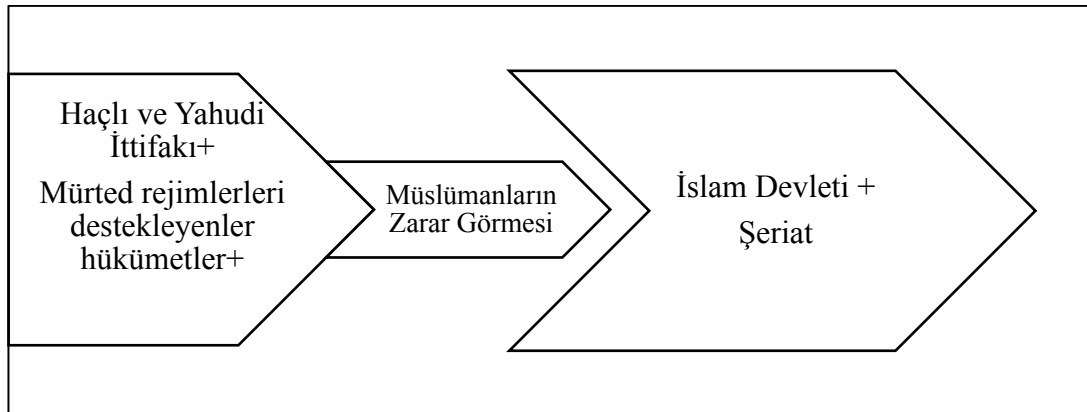
Zevahiri, ayrıca, İslam hareketinin sorunlarını önceliklendirmiştir. İslam hareketinin en büyük sorunu Filistin sorunudur ve bu sorun diğer ilişkileri şekillendirmektedir: Suudi Arabistan İsrail'i destekleyen ABD'yle ilişkisinden dolayı hain olarak görülmektedir (Azzam, 2003:3-4). İslam hareketinin ikinci sorunu kişisel sorumlulukla ilgilidir. Masum vatandaşlarının devletlerinin uyguladığı dış

takdirde mürtet olduklarını ve cihadın kendilerine karşı yapılması gerektiği iddiası için bir otorite olarak görmektedir” (Henzel, 2005:71)

politikadan nasıl sorumlu tutulacağı tartışmalarıdır. Bu sorun, hükümetlerini kendileri seçen batılı sivillerin hükümetlerinin eylemlerinden sorumlu tutulmaları ve meşru hedefler haline gelmeleriyle çözülmüştür (Azzam, 2003:3-4). Üçüncü sorunsu intihar etmenin İslam’da yasaklanmış olmasıdır. Bu sorun İslam’ın ilk dönemindeki şehitler kullanılarak çözülmüştür (Azzam, 2003:3-4). Masum insanları öldürme fikri, İslam teolojisinin Müslümanların aşırı güçlü bir düşmanla karşılaştıkları ve zayıf kaynaklara sahip oldukları durumlarda istisnai olarak daha gevşek uygulanmasına dayandırılmıştır (Azzam, 2003:3-4):

“Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan saldırıların temelini ve gerekçesini oluşturan bu politik teoridir. ABD İsrail’i destekliyor ve bu nedenle düşman. Hiçbir ABD sivil masum kabul edilemez, çünkü hükümetlerini seçer ve bedelini öderler ve çocukları ve Müslümanları öldürmek normalde kabul edilemezken, Müslümanların (yani İslamcılarının) üstün güçlerle savaştığı mevcut durumun istisnai durumu, bu kurallar gevşetilir”.

ABD karşıtlığının temelinde İslam topraklarının kurtarılması ve nihai olarak tüm Müslümanların birleştirilerek İslam halifeliğinin kurulması fikri yatmaktadır (Şekil 4). Müslümanların kutsal topraklarındaki Amerikan varlığına son vermek için yola çıkan ABD, zamanla İslami olmayan yani murtet devletleri destekleyen ülkeleri hedef olarak görmeye başlamıştır. ABD’nin İslam coğrafyasındaki mevcut gücünü azaltmak ve bu bölgeden çıkarmak için terör eylemleri düzenleyen El Kaide, ABD gücü ortadan kaldırılınca murtet hükümdarların çaresine kolayca bakabilecektir ve İslam halifeliği kurulabilecektir.

Şekil 4. El Kaide ve Motivasyon

El Kaide tarafından yapılan açıklamaların, örgütün ideolojisini anlamada birinci derecede öneme sahip belgeler olduğu açıktır. 11 Eylül Saldırıları öncesi yayınlanan

fetvalar, internet belgeleri, videolar, ses kayıtları bu doğrultuda, saldırıların ardındaki motivasyon, ideoloji ve siyasi amaçların anlaşılmasında büyük bir öneme sahiptir. Bin Ladin'in yaptığı kamuoyu açıklamaları onun ideolojik bir lider ve terör eylemlerinin altında yatan nedenleri açıklayarak stratejik bir komutan olarak tasvir edilmesine yol açmıştır (Blanchard, 2007:1). Bu doğrultuda, Bin Ladin'in 11 Eylül Saldırıları öncesi 1994-2001 yılları arasında yayınlanan açıklamaları örgütün 11 Eylül terör eylemlerini gerçekleştirme motivasyonlarının analizine olanak tanımaktadır. Örgütün ideolojisinin anlaşılması için 1996 ve 1998 yılında yayınlanan iki fetvası önemli bilgiler sunmaktadır. 1996 yılında Londra'da bir gazetede yayınlanan ilk fetvanın başlığı “iki Kutsal Yerin olduğu toprakları işgal eden Amerika'ya karşı Savaş ilanı”dır. Ladin'in mektubu olarak anılan bu ilk fetva Bosna, Çeçenistan ve Filistin'deki süregelen savaş koşullarının geçerli olduğu dönemde yayınlanmıştır (Hashim, 2001: 23). Bu küresel bağlamda bin Ladin İslam'a karşı ittifak kurduğu ve iş birliklerine giriştiğini iddia ettiği ABD'ye karşı bir savaş ilan etmiştir.

Kur'an'ın birçok ayetinden (İmran Suresi 102. ayet, Nisa Suresi 4. ayet, Ahzab suresi 70-71. Ayetler, Hud suresi 88. ayet)²¹ örnek verilen fetva dini söylemleri ağırlık basan bir metin olarak kaleme alınmıştır. Bu fetvada doğrudan bir Siyonist ve Haçlı ittifakından dolayı Müslümanların acı çektiğini ve bu yüzden Müslümanların birleşmesi gerektiği belirtilmektedir:

“İslam halkı, Siyonist-Haçlı ittifakı ve işbirlikçileri tarafından kendilerine dayatılan saldırganlık, eşitsizlik ve adaletsizlikten mustarip olduğu sizden gizlenmemelidir; Müslümanların kanı çok ucuz bir şey haline gelirken, servetleri düşmanların elinde yağmalanmıştır. Filistin ve Irak'ta kanları döküldü. Lübnan'daki Qana katliamının dehşet verici resimleri hala hafızalarımızda. Tacikistan, Burma, Kaşmir, Assam, Filipinler, Fatani, Ogadin, Somali, Eritre, Çeçenistan ve Bosna-Hersek'te katliamlar, bedeni titreten ve vicdanı zorlayan katliamlar gerçekleşti” (Bin Ladin, 1996:2).

²¹ İmran Suresi 102 Ey iman edenler! Allah'a karşı gereği gibi saygılı olun ve ancak Müslüman olarak can verin. Nisa Suresi, 1. ayet Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen yayan rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir. Ahzap suresi(70-71) Ey iman edenler! Allah'a itaatsizlikten sakının ve doğru söz söyleyin ki, Allah sizin işlerinizi düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve resulüne itaat ederse gerçekten büyük bir kazanç elde eder. Hud Suresi (88). Ayet: Şuayb de şöyle dedi: “Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Ya benim, rabbimden açık bir delilim varsa ve O bana tarafından güzel bir nasip vermişse! Size yasakladığımı kendim yapmak niyetinde değilim. Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Fakat başarmam Allah'ın yardımına bağlıdır. Yalnız O'na dayanıyor ve O'na yöneliyorum”.

İlk fetvada Müslümanların Siyonist ve Haçlı ittifakının hedefi oldukları ve bu konunun bilincine vardıklarını belirten bin Ladin, insan haklarının bile Müslümanlar için tamamen görmezden gelindiğini iddia etmiştir. Bin Ladin'e göre, dünyanın dört bir yanında acı çeken Müslümanlar bulunmaktadır ve bunların failleri Siyonist- Haçlı ittifakıdır. Bu eziyetin zirvesi ise, İslam'ın kutsal şehirlerinin Amerikalı Haçlılar tarafından işgal edilmesidir ve bu durum bir an önce eski haline getirilmelidir (Bin Ladin, 1996:3). Bin Ladin 1966 yılında İsrail'in Lübnan'a düzenlediği *Azap Üzümleri Operasyon'u*nda ölen Qana'da Lübnanlı sivilleri ABD'nin silahları kullanıldığı için Washington'ı sorumlu tutarken Yugoslav iç savaşında Müslüman sivilleri korumada pasif davrandığı için ABD'yi suçlamaktadır.

“Ayrıca, Gençler, Lübnan'daki Siyonist kardeşlerinizin gerçekleştirdiği tüm Müslümanların öldürülmesi ve tahliyesinden ve kutsallıkların ihlalinin sizi sorumlu tutuyor; onlara silah ve finans sağladınız. 600.000'den fazla Iraklı çocuk, gıda ve ilaç eksikliğinden ve Irak ve ülkesine uygulanan haksız saldırganlık (yaptırım) sonucunda öldü. Irak'ın çocukları bizim çocuklarımız. Siz, ABD, Suudi rejimi ile birlikte, bu masum çocukların kanının dökülmesinden siz sorumlusunuz. Bütün bunlardan dolayı, ülkemizle olan anlaşmanız artık hükümsüz ve geçersizdir” (Bin Ladin, 1996:22).

Bin Ladin' göre ABD'nin Müslümanları korumak için hiçbir şey yapmadığını ve dahası Arap ve Müslüman yöneticilerinin kendi halklarına yapılan adaletsizliklere sessiz kaldığını savunmaktadır.

Bin Ladin yayınladığı fetvasında ayrıca Müslüman toplumlarının yaşadığı sorunları tespit etmiştir. İslam dünyası adaletsizliklerle, küfürle ve şikayetlerle doludur, tarımdan endüstriye her alanda adaletsizlik bulunmaktadır, baskı, zulüm, aşağılanma ve fakirlik yayılmış durumdadır (Bin Ladin, 1996:3). Ulemalar hapse atılmakta, Suudi Arabistan Riyali değer kaybetme ve kutsal yerler zarar görmektedir. Şeriat insan yapımı hukuk kurallarıyla değiştirilmekte, hükümet Amerikan istilasına karşı kendisini koruyamamaktadır (Ladin, 1996:4). Üstelik, Suudi Arabistan ABD'yi ekonomik olarak desteklemekte ve güçlenmesine yardım etmektedir:

“Haçlı güçleri, özellikle bu güçlere haksız ağır harcamalar nedeniyle, feci durumumuzun ana nedeni haline geldi. Ülkeye, özellikle üretimin kısıtlandığı veya genişlediği ve fiyatların Amerikan ekonomisine ülke ekonomisini görmezden gelecek şekilde sabitlendiği petrol endüstrisi alanında uygulanan politika sonucunda. Ülkeye silah satın almak için pahalı anlaşmalar yapıldı.” (Bin Ladin, 1996:4-5).

Diğer taraftan, bin Ladin'e göre, Suudi Arabistan'da ABD politikalarına karşı koymak için yapılan bireysel çabalar yetersiz kalmakta ve rejim halkı dinlememektedir. Halk tarafından dilekçeler, imzalar toplanmakta ve talepler iletilmektedir ancak bir karşılık bulunamamaktadır (Ladin, 1996:5-6). Bu durumdan daha vahimi, şeriat yerine, insan yapımı kurallar kullanılmasıdır.

Bin Ladin yayınladığı fetvasında ayrıca bu kötü gidişatı düzeltmek için yapılması gerekenleri de ayrıntılarıyla belirtmektedir. Bin Ladin'e göre raporlarda kullanılan yumuşak diplomasi diline rağmen halkın taleplerine karşılık verilmemektedir. Rejim reform ve düzenlemeler için barışçıl yolları engellenmekte ve tek çare olarak sert yöntemleri bırakmaktadır (Bin Ladin, 1996:7). Bu ortamda yapılacak;

“Doğru cevap, İbn Temiyye (Allah'ın ona rahmeti) tarafından söylendiği gibi... “İslam halkı güçlerini birleştirmeli ve Küfr'den kurtulmak için birbirlerini desteklemelidir” (Bin Ladin, 1996:8).

Bu durumda, Amerikalıları bu topraklardan çıkarmaktan daha önemli bir şey bulunmadığını belirten bin Ladin (1996), Müslümanlar arasındaki farklılıkların bir kenara bırakılarak, birleşilmesini İbn Temiyye'nin öğretilerinden yararlanarak açıklamaktadır: her mücahit Müslüman İslami korumak için cihat yapmakla görevlidir (Bin Ladin, 1996:9). Tefecilik ve banka faaliyetleri gibi şeyler Allah'ın kitabına aykırı şekilde yapılmakta ve kutsal yerlerde bu duruma engel olunamamaktadır, bu durum bir küfür olarak hemen ortadan kaldırılmalı ve ümmet İsrail ve Amerikan işgaline karşı birleşmelidir (Bin Ladin, 1996:10). Bin Ladin iç savaşın tehlikeli sularına bulaşmadan bir cihat istemektedir.

Bin Ladin Mescid'i Aksa'nın İsrail'den hala alınmadığını ve ümmetin kanı hala orada aktığını, haçlı kuvvetleri İslam'ın kutsal mekanlarında dolandığını, ABD askeri üssü durduğunu ve Suudiler bu duruma karşı çıkmadığını belirtmektedir (Bin Ladin, 1996:12). Bin Ladin (1996:13), kutsal mekanlardaki haçlıların varlığının geçici olduğunu ve korunma için şart olduğunu kabul edilemeyeceği, Arap yarımadasındaki ABD varlığının Müslümanların çıkarına değil, Amerikan çıkarlarına hizmet ettiği ve askeri anlam taşıdığını söylemektedir. Birkaç ay kalması beklenen ABD askerleri 7 yıldır faaldir, cihat artık başlamıştır, ümmeti ve kutsal

yerleri korumak için gereklidir ve herkesi mücahit olmaya davet etmektedir (Ladin, 1996:14).

Bin Ladin ABD'yi “*kâğıt kaplan*” olarak görmektedir. ABD'nin aslında büyük bir güç olarak değil kolayca alt edilebilecek bir düşman olduğunu savunan bin Ladin Aden saldırısını ABD'nin güçsüzlüğünün ve cesaretsizliğinin bir kanıtı olarak sunmaktadır. Bin Ladin'e göre ABD iktidarsızlığını ve zayıflığını birçok terör eyleminin ardından göstermektedir. Ona göre ABD terör eylemleri karşısında birkaç füze fırlatmak başka bir şey yapamamaktadır.

Bin Ladin ABD mallarının boykot edilmesini ve düşmana karşı ekonomik bir direnç gösterilmesini istemektedir. Bin Ladin, Müslümanların Amerikan malı aldıklarında kutsal yerlere zarar verdiklerini hatırlamalarını, aldıklarını şeylerin Filistin'e kurşun olarak geri geldiğinin farkına varmalarını ve onların ekonomilerinin güçlendikçe Müslümanlarınkinin zayıfladığı unutulmamaları hakkında Müslümanları uyarmaktadır (Bin Ladin, 1996:15). Bin Ladin'e göre, Amerikan mallarının boykot edilmesi hem Müslüman erkeklerin hem de kadınların görevidir, yapılmazsa Müslümanların acı çekmesinde bir payları olacaktır (Ladin, 1996:16). Düşmanı zayıflatmak için ABD mallarının boykotu önemli bir yöntem olarak savunulmaktadır. Diğer taraftan, Bin Ladin fetvayı bitirmeden önce gençlerin ne kadar önemli bir rolleri olduğunu vurgulamaktadır:

“Size, William (Savunma Sekreteri) diyorum ki: Bu gençler sizin hayatı sevdiğiniz gibi ölümü severler. Babadan oğula haysiyet, gurur, cesaret, cömertlik, doğruluk ve fedakarlığı devralırlar... Gençlerimiz ölümden sonra cennete inanıyor... Bu gençler, Mücahitler ve Şehitler için ödülün büyüklüğü hakkında Allah ve elçisi tarafından söylenenlere (Allah'ın Bereketleri ve Selamları üzerine olsun) inanıyor” (Bin Ladin, 1996:18-19).

Böylelikle, gençler şehit olacakları için ABD karşısında savaşmayı tercih edecek ve El Kaide'nin en önemli gücünü oluşturacaktır. Kendilerini Allah yolunda feda edeceklerdir. Kendilerini feda etmeye hazır olan gençlerin varlığından bahseden bin Ladin böylelikle düşmanın gözünü korkutmayı hedeflemektedir. Haksızlıklarla ve aşağılanmalarla başa çıkmanın tek yolu gençlerin yapacağı cihattır, gençler Allah yolunda ölmenin en önemli şey olduğunu bilmekte ve şehitlik ve kahramanlık için

sabırsızlanmaktadır. Bu yolda, gençlere kadınlara ve erkeklere büyük sorumluluk düşmektedir (Bin Ladin, 1996:24-26)

Bin Ladin cihat için kullanılan yöntemleri ise meşru görmektedir:

“Topraklarımızda silah taşıırken sizi terörize etmek meşru ve ahlaki olarak talep edilen bir görevdir. Tüm insanlar ve diğer canlılar tarafından iyi bilinen meşru bir haktır... bir adamın evine giren ve onun tarafından öldürülen bir yılan gibidir. Korkak, silahlarını taşıırken, özgürce kendi arazisinde yürümenizi sağlayan ve size barış ve güvenlik sağlayan kişidir” (Bin Ladin, 1996:21).

İlk fetvada, bin Ladin ABD’yi Müslümanlara yönelik neden olduğu katliam ve yağmalarının faili olarak suçlamasının ardından ABD’ye karşı bir savaş ilan etmiştir. Bin Ladin Müslümanların kutsal şehir ve camilerindeki ABD ve İsrail varlığına son vermek için Müslümanların farklılıklarını bir tarafa bırakarak cihada katılmaları istemektedir. 7 yıldır ABD’nin kutsal topraklarda olmasının Müslümanlara karşı yapılan en ağır zulüm olarak değerlendiren bin Ladin ABD’ye ekonomik zarar vermek dahil olmak üzere Müslüman kadın ve erkekleri cihat için sorumluluk vermektedir. Diğer taraftan, kendisini feda etmeye hazır gençlerin varlığıyla gurur duyan bin Ladin bu gençlerin kendilerini koruma hakkının olduğunu ve bu bağlamda harekete geçecekleri konusunda uyarmaktadır.

Bin Ladin 23 Şubat 1998’de ikinci bir fetva yayınlamıştır. *“Dünya İslam Cephesi”* bildirisi olarak anılan bu metinde, Batı ve İsrail’e karşı kutsal bir savaş ve cihat ilan edilmiştir. Fetvada, Arap yarımadasının zenginliklerinin sömürüldüğü ve bu durumun katlanılamaz olduğu vurgulanmıştır. Fetvada 23 Şubat 1996’da yayınlanan metin gibi Müslümanlarının sorunlarına karşı çözümler sunulmuştur. İsrail karşıtlığı ve ABD çıkarları ikinci fetvada da görülmektedir. Amerikalıların işledikleri suçlara karşı bireysel bir sorumluluk hisseden Müslümanların Allah’a karşı savaş açanlara karşı cihada sarılmaları istenmektedir. Bu doğrultuda, bin Ladin, Müslümanları Amerikalılara ve müttefiklerine karşı sivil ve asker olup olmadığına bakılmaksızın öldürülmesi talep etmektedir:

“Amerikalıları ve müttefiklerini- siviller ve askeri- öldürme kararı, Mescid-i Aksa’nın ve kutsal camiye (Mekke) özgürleştirmek için bunu yapmanın mümkün olduğu her ülkede yapabilen her Müslüman için bireysel bir görevdir... Bu, Yüce Allah’ın sözleri ile uyumludur, “ve hepinizle birlikte savaşırken putperestlerle hep birlikte savaşın” ve “daha fazla kargaşa ya da baskı kalmayıncaya kadar onlarla savaşın ve adalet hâkim olsun ve Allah’a iman edin.” (Bin Ladin, 1998:2).

Sonuçta, ikinci fetvada, cihat için temel sağlayan bir dille yazılmıştır. Müslümanların dini duygularına hitap ederek, Suudi Arabistan'da bulunan ABD askerlerinin bölgeden çıkarılması için Müslümanları göreve çağırmaktadır. 1998 Fetvası açık bir şekilde, ABD'nin Allah'a, onun resulüne ve Müslümanlara karşı savaş açtığını belirtmektedir (Blanchard, 2007:4). Bu fetvayı takiben,

“El Kaide'nin Kenya ve Tanzanya'daki ABD büyükelçiliklerini (1998) ve ABD'yi bombalamasının ardından Yemen'deki Cole (2000), Bin Ladin saldırılar için doğrudan sorumluluk almayı reddetti, ancak saldırıları onayladığını ve onları gerçekleştiren bireylerin motivasyonlarını paylaştığını iddia etti” (Blachard, 2007:4).

Fetvaların ardına ABD'ye karşı terör eylemi gerçekleştirilmesi fetvaların bir uyarı metni olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermiştir. Bin Ladin Kenya ve Tanzanya'daki terör saldırıların Filistin'de yaşanan ölüm ve kayıplara bir karşılık olarak verildiğini belirtmiştir. Müslüman ülkelerinde yaşanan zulüm ve yağmaların sorumlusu olarak görülen ABD terör eylemleriyle cezalandırılmıştır. İkinci fetvadan 3 yıl sonra 11 Eylül saldırıları gerçekleşmiştir. El Kaide, terör eylemleri ardındaki motivasyonu ABD'nin İslam coğrafyasından çıkarılması ve Müslümanların maruz kaldıkları kötü muamelelerin intikamının alınması olarak açıklamıştır. Cihat anlayışıyla hareket eden El Kaide gençleri örgüte katılmaya ve Siyonist-Haçlı ittifakına karşı İslam ümmetini korumaya çağırmaktadır. Nihayetinde El Kaide gerçekleştirdiği terör eylemleriyle ABD dış politikasını etkileme amacı gütmüştür. Körfez Savaşı'ndan 10 yıl sonra bile ABD'nin Müslümanların kutsal şehirleri Mekke ve Medine'den ayrılmamasını Bin Ladin Müslümanlara yönelik bir hakaret olarak değerlendirmiş ve İsrail'e olan desteğini Müslüman karşıtlığı olarak görmüştür.

11 Eylül saldırılarının yapılmasının ardındaki hedefler El Kaide örgütünün genel ideoloji ve amacıyla paralel olması çok doğaldır. El Kaide, Amerikan karşıtıdır ve ABD'nin Müslüman topraklarında faal bir güç olmasını engelleyen bir politika gütmekte ve bu amaçla şiddeti bir araç olarak kullanmaktadır. 11 Eylül saldırıları İslam halifeliğinin kurulması genel amacının gerçekleştirilmesinde bir merhaledir. Saldırılarından üç yıl sonra bin Ladin saldırıların sorumluluğunu kabul etmiştir. Bin Ladin'in Katar merkezli *El Cezire* kanalında yayınladığı mesajda El Kaide'nin neden ABD'yi hedef aldığını açıklamış ve dört gün sonra yapılacak ABD Başkanlık

seçiminde Demokrat Parti adayı John Kerry seçilmezse yeni terör eylemleri yapılacağı konusunda Amerikan halkını uyarmıştır. 11 Eylül saldırılarının gerçekleştirilmesinin ardındaki temel motivasyonun 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında Beyrut'taki kuleleri bombalayarak yıkmasına karşılık vermektir. Bin Ladin İsrail'in ABD desteğini almadan bu müdahaleyi yapamayacağını savunmuştur. İsrail'e verdiği destekten dolayı Amerikan Başkanları bu saldırıdan sorumlu tutulmuştur. Ayrıca, bin Ladin videoda, ABD'den Irak'taki petrole müdahale etmenin bir aracı olarak yaptığı eylemlerden dolayı cezalandırılmak istenmiş ve Irak'ta ölen milyonlarca kişinin intikamının alınması amaçladığını belirtmiştir. Diğer taraftan, bin Ladin terör eylemleriyle ABD'ye ekonomik kayıplar yaşatmayı ve bu yolla Amerikan hükümetini uyguladıkları politikalardan vazgeçirmeye hedeflediğini belirtmektedir.

El Kaide 11 Eylül saldırılarıyla ABD'nin siyasi tercihlerini ve dış politika yaklaşımlarını etkilemek istemiştir. Diğer taraftan, yayınlanan videonun dikte edilmiş versiyonunda Manhattan halkının savaşı önlemesinin bir yolu olduğu hakkında uyararak başlamaktadır. Bin Ladin, İsveç yerine neden ABD'nin hedef alındığını düşünülmesi istemektedir (Bin Ladin, 2004), bağımsızlık için savaşan, baskı altında yaşayamayan insanlar olduğunu, milletlerinin özgürlüğü sağlanmadan bu savaşın bitmeyeceğini dile getirmektedir. 11 Eylül saldırılarının gerçek nedeninin aslında güvenlik arayışı olduğunu ve saldırı kararının Müslümanların çektiği zulümler sonrasından aklına geldiğini söyleyen bin Ladin;

“Amerikan / İsrail koalisyonunun Filistin ve Lübnan'daki halkımıza karşı baskısına ve zulmüne tanık olduktan sonra aklıma geldiğini...”

Ruhumu doğrudan etkileyen olaylar, 1982'de Amerika'nın İsraillilerin Lübnan'ı istila etmesine izin vermesiyle başladı ve Amerikan Altıncı Filosu onlara bu konuda yardımcı olmasıyla gerçekleşti. Bu bombardıman başladı ve birçok kişi öldürüldü ve yaralandı ve diğerleri dehşete itildi ve yerlerinden edildi.

Koşuşturmaları, kanı ve kopmuş uzuvları unutamadım, kadınlar ve çocuklar her yere dağıldı. Konut sakinleri ile birlikte yıkılan evler ve sakinleri üzerinde yıkılan yüksek binalar, evimize merhametsiz roketler yağdı...Ve tüm dünya gördü ve duydu ama cevap vermedi” (Bin Ladin, 2004).

İsrail'in 1982 yılında Lübnan'ı işgal etmesinin ABD'ye karşı bir eylem hazırlamaya kendisini teşvik ettiğini söyleyen bin Ladin Beyrut'ta yıkılan kuleleri gördükten

sonra ABD’de benzer bir saldırı gerçekleştirme kararı almıştır. ABD’nin desteğini alan İsrail’in Lübnan müdahalesinin sorumlusu olarak ABD’yi görmektedir. Bin Ladin (2004) dünyanın sessiz kalmasıyla aklına bir fikir geldiğini,

“Lübnan’daki yıkılmış kulelere baktığımda, zulmü aynen cezalandırmamız gerektiği ve tattiğimiz bazı şeyleri tatmaları için Amerika’daki kuleleri yok etmemiz ve böylece kadınlar ve çocuklarımızı öldüren şeyi hissedebilirdi.” Bu yüzden bin Ladin ABD’de benzer bir eylem yapmaya karar vermiştir” (Bin Ladin, 2004).

Videoda bin Ladin Baba Bush’un Irak’ta milyonlarca insanı öldürdüğünü, oğul Bush’un da farklı olmadığını savunmuştur. Irak’ın petrolünü çalmak için çeşitli yollar arayışında olan ABD, yaptıklarını düşünmesini arzuladığını anlatan bin Ladin (2004) bu saldırıları intikam amacıyla işlediğini savunmaktadır. 11 Eylül’ün kutsalları korumak için bir çeşit savunma hakkı olduğunu söyleyen bin Ladin (2004), bunun terör olarak değerlendirilse bile kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir.

Bin Ladin öncelikle, CNN, Scott time gibi dergilerle yaptığı röportajlarda, Kenya, Tanzanya ve Aden’deki saldırılarda ABD’yi uyardığını söylemiştir. Bu uyarıların dikkate alınmadığını gördükten sonra bin Ladin, saldırıların başarılı olarak değerlendirilebileceğini ve Bush yönetiminin baskıcı ve demokratik olmayan yanlarını gözler önüne serdiği belirtilmektedir (Bin Ladin, 2004). Terörle savaş politikasının Amerikan halkına ekonomik olarak çok zarar verdiği ve bunun istenen bir amaç olduğu belirtilmektedir:

“Bu yüzden Amerika’yı iflas noktasına gelene kadar bu politikayı sürdürüyoruz...Örneğin, el-Kaide olay için 500.000 dolar harcarken, olay ve sonrasında Amerika- en düşük tahmine göre- 500 milyar dolardan fazla kaybetti. El Kaide’nin her doları, çok sayıda işin yanı sıra Allah’ın izniyle bir milyon doları yendi.” (Bin Ladin, 2004).

Ladin’e göre, Bush’un Irak’ta savaşa girmesi ise ABD için daha vahim sonuçlar doğurmuştur. Başkan Bush’un tüm ölümlerden sorumluluğu olduğunu ve bu ölümlerin hepsinin petrol ve özel şirketlerin karı uğrana olduğunu söyleyen bin Ladin, Bush’un

“Vatandaşlarının para için öldürülmesine neden olurken, güçlü olanın kurtulmasına izin verirken, 1000’den fazla oğlunun da para için öldürülmesine neden olduğunda, zayıf adamı cezalandıran ulusun farkında olun. Aynı şey Filistin’deki müttefikleriniz için de geçerli. Kadınları ve çocukları terörize ederler ve aileleriyle birlikte yataklarında uyuyan erkekleri yakalayıp öldürürler, her eylemin bir tepki olduğunu hatırlayabilirsiniz.” (Bin Ladin, 2004).

Ladin Amerikan halkının Beyaz Saray'ın zayıf dış politikasına karşı denetim yetkisini kullanmalarını talep ederken, Amerikan halkının adaletsiz kişilere karşı tavır alması gerektiğini düşündüğünü belirtmektedir (Bin Ladin, 2004).

“Sonuç olarak, size gerçeği söylüyorum, güvenliğiniz ne Bush ne de El Kaide'nin elinde değildir. Hayır. Güvenliğiniz kendi ellerinizde. Ve güvenliğimizle oynamayan her eyalet otomatik olarak kendi güvenliğini garanti eder” (Bin Ladin, 2004).

11 Eylül saldırılarından 3 yıl sonra bin Ladin saldırıların sorumluluğunu üstlenmiş ve seçimlerde Amerikan halkını uyarmıştır. Amerikan Başkanlık seçimlerinden dört gün önce yayınlanan video Amerikan seçmenin karar verme sürecini etkileme amacı taşıdığı açıktır. Video kaydı aslında Bin Ladin'in terör eylemlerinin gerçek sorumlusu olarak Baba Bush ve oğul Bush'un uyguladığı dış politika olduğu izlenimi verme gayesi taşımaktadır. Bu 18 dakikalık mesajda, Bin Ladin Bush'un diğer bir hatasının uçak kaçırma eylemlerine müdahale edememiş olduğunu söylemektedir. Bin Ladin 20 dakikalık bir süre sonra Amerikan istihbarat ajansının kendilerine müdahale ederek kaçırılan uçakları vuracaklarını beklediklerini ancak bu durumun gerçekleşmediğini ve 58 dakikada hedefleri vurabilecek zamanı Bush yönetimin verdiğini söylemiştir. Videoda ABD hükümetinin kendi politikalarında ısrarcı olurlarsa yeni saldırı yapmakla tehdit eden bin Ladin ABD seçmenlerine kendi güvenliğiniz için Demokrat Başkan Adayı John Kerry seçerek güvenliklerini El Kaide veya Bush'un ellerine bırakmamaları uyarısında bulunmuştur. Böylelikle El Kaide yeni bir terör eylemi tehdidiyle Amerikan seçmenlerini etkilemeye çabalamıştır.

Diğer taraftan, 11 Eylül saldırılarının temel amaçları konusunda yayınlanan açıklamaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bunlardan bir tanesi, 2005 Mayıs ayında, El Kaide'nin askeri komutanlarından birisi olan Sayf al Ad'ın yayınladığı metindir ve saldırıların 3 temel sebebini belirtmektedir. Bu saldırılarda örgütün büyük stratejileri kapsamında değerlendirilmelidir. El Kaide'nin temel amaçları ABD'ye karşı zarar verici saldırılar gerçekleştirerek İslam dünyasındaki saldırgan politikalarına karşı misilleme yapmak; Siyonist-Anglo-Sakson-Protestan koalisyonuna zarar vermek ve ABD'nin Müslümanlara karşı harekete geçmesini sağlayarak İslam ulusunun birleşmesine olanak tanımadır (Blanchard, 2007:5). El Kaide terör eylemleriyle ABD karşıtlığını harekete geçirmeye ve İslam dünyasının

yaşadığı sorunların faili olarak gördüğü Gayri Müslüman koalisyonunu cezalandırmak istemiştir.

Sonuçta, Bin Ladin'e göre 11 Eylül saldırıları ardındaki motivasyonları:

- ABD'nin desteğiyle İsrail'in Beyrut'taki kuleleri yıkmasına olanak tanıyan ABD'yi cezalandırma,
- ABD'nin Irak petrol politikasını onaylamama ve Irak'ta ölen Müslümanların intikamını alma,
- ABD'ye ekonomik kayıplar yaşatarak dış politika siyasaları üzerinde belirleyici rol oynama,
- Müslüman ülkelerin bağımsızlıklarını kazanma ve Müslümanların huzurla yaşayabileceği bir güvenli ortam sağlama arayışıdır.

Lübnan'da İsrail tarafından yıkılan kulelerin İkiz kuleleri hedef alma nedeni olduğu ve bu durumu ancak Amerikan halkının engelleyeceğini söyleyen bin Ladin, kendisini aklamak için ABD dış politikasının ulusal çıkarlar peşinde koşmamasını ve insanların hayatları ve ulusunun gerçek çıkarlarını düşünmesini istemektedir. Sonuçta bu videoda, özgür bir halk olarak milletin özgürlüğünü yeniden kazanmanın bir yolu olarak terör saldırısı gerçekleştirmeye karar verdiğini anlatmıştır. Diğer taraftan bu videonun yayın tarihi dikkat çekicidir. ABD başkanlık seçimlerinden sadece dört gün önce Katar merkezli El Cezire'de yayınlanan mesaj ABD Başkanı George W. Bush'un popülerliğini etkileme gayesi gütmektedir²². Görüldüğü gibi Bin Ladin saldırılarla Amerikan seçmeni üzerinde baskı kurmaya çalışmıştır. Saldırıların üstlenildiği bu videoda Amerikan topraklarında yapılacak saldırıların daha fazla yıkıcı etkiye sahip olacağını bilen bin Ladin Amerikalıları Bush' karşı harekete geçirmek için çabalamıştır.

²² Bu yüzden Başkan Bush, videonun Amerikalıların bin Ladin'in tehdidinden korkmayacağını ve ülkesinin düşmanı tarafından sindirilemeyecek ve etkilenmeyeceğini söylemiştir (CBC News, 2004).

4.1.3. Hedef Seçimi

El Kaide ABD'nin Müslüman ülkelere yönelik politikasını etkilemek üzere ABD topraklarında terör eylemi gerçekleştirmeye karar vermiştir. El Kaide terör saldırılarını gerçekleştirmeye karar verdikten sonra muhtemel hedefleri tartışılırken stratejik ve sembolik önemi olan bina ve kuruluşlara saldırmayı tercih etmiştir. Hem sivil hem askeri hem de siyasilere içerisinde olduğu binaları uçaklar kullanılarak saldırmayı amaçlayarak mümkün olduğunca şok etkisi yaratacak hedefler seçilmiştir. Amerikan topraklarında, ABD'nin gücünün sembolü olan yapılar tercih edilerek aslında süper gücün kırılabilirliği vurgulanmak istenmiştir. Hedef seçimine etki eden diğer bir önemli unsur El Kaide'nin Yahudi karşıtlığıdır. El Kaide, dünya finansının merkezi olan New York'un Yahudilerinde gücünü temsil ettiği için Dünya Ticaret merkezine saldırmayı tercih etmiştir (ADL, 2020). ABD'nin ekonomik gücünün göstergelerinden birisi olan Dünya Ticaret Merkezi'nin kuleleri, siyasi gücünün göstergesi olan Beyaz Saray ve Amerikan Kongre Bina kompleksi, askeri gücünün sembolü olan Pentagon Binası hedef alınmıştır.

Saldırıların hedef seçimi gerçekleştirilmeden önce saldırı metodu konusu üzerinde duran El Kaide eş zamanlı saldırı yapmayı tercih etmiş ve saldırıların şok etkisi artırmakla kalmamış bir planla birden fazla hedef vurarak, daha sonra geliştirilecek önlemlerden önce saldırı sayısını artırmış olmaktadır. *“El Kaide'nin tüm büyük saldırıları eşzamanlı intihar saldırıları ile koordine edilmiştir. Örneğin, El Kaide Ağustos 1998'de ABD'nin Kenya ve Tanzanya'daki büyükelçiliklerine saldırısı”* (Gunaratna, 2003:10-11). Bu durumda, 11 Eylül saldırılarının eş zamanlı saldırılarla dört parçalı yapılması hem taktik hem de hedef seçimi açısından El Kaide'nin yöntemleriyle tutarlılık göstermektedir.

Saldırıların öncesi ayrıntılı planlar hazırlanırken hedef seçimi planlamanın önemli bir kısmını oluşturmuştur. El Kaide operasyonun hazırlık aşamasında çok ayrıntılı bir plan tasarlayarak hata riskini azaltmaya ve başarı ihtimalini artırmaya odaklanmıştır. Operasyon için yıllara dayalı bir karar verme süreci yaşanmış ve kasıtlı ve metodik bir yaklaşım benimsenmiştir (Ilardi, 2009:72). Örneğin bin Ladin'in Beyaz Saray binasının hedeflerden birisi olması hususunda ısrarına rağmen binanın küçük

olmasından ve hava koruma sistemlerinin uçakla saldırıda isabet ve durdurulma ihtimali yüksek olduğundan bu hedeften vazgeçilmiştir ve Amerikan Kongre Binası daha çekici bir seçenek olmuştur (9 /11 Komisyon Raporu, 2004: 243-248). Hedef seçiminde Beyaz Saray'ın vurulmasında ısrarcı olan bin Ladin 11 Eylül saldırılarının mimarlarından olan Halid Şeyh Muhammed, Muhammed Atta ve Remzi Binal Abdullah Binalshibh'ı dinleyerek Kongre binasının vurulmasını onaylamıştır. 11 Eylül saldırılarının planlama aşamasında şok etkisi yaratacak bir saldırı planlanmış ve sembolik hedefler seçilmesi için uzun bir müzakere süreci yaşanmıştır. Terör eylemlerinin planlama aşamasında hedef seçimine özel bir önem gösterilmiş ve stratejik olarak başarı şansı yüksek saldırılar gerçekleştirmeye imkân tanıyabilecek binalar tercih edilmiştir.

El Kaide'nin 11 Eylül saldırıları ayrıntılı istihbaratı bilgi toplanması, muazzam stratejik bir planlama ve şiddet eylemi gerçekleştirme üzerine dayanırken rasyonel bir organizasyonun ayırt edici özelliklerini sergilemektedir (Ilardi, 2009:72). 11 Eylül saldırılarının mimarlarından birisi Şeyh Halid Muhammed, özellikle saldırılarda uçak kullanılması fikrini geliştirmiştir. Halid 1993 Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanmasının mimarı olan akrabası olan Remzi Yusuf'la birlikte çalışmış ve bu saldırı için deneyim kazanmıştır (Ilardi, 2009: 173-174). Halid uçak kaçırmayla ilgili deneyim kazanınca bu yöntemin avantajlarını zamanla giderek daha fazla benimsemiştir. 1996 yılında Halid, eğitimli pilotlarla ABD'deki binalara uçakları kullanarak saldırı gerçekleştirme fikrini önermiş ve bu fikri iki yıl sonra Bin Ladin kabul etmiştir (Ilardi, 2009: 174-175).

El Kaide'nin hedef seçimi aslında örgütün süregelen terör eylemlerinde elde ettiği deneyimlerin bir sonucudur. El Kaide Batı'nın geliştirdiği güvenlik önlemlerini iyi analiz etmiştir. 1998 yılında El Kaide'nin ABD büyükelçiliklerine yapılan saldırıların ardından ABD hükümeti kara hedeflerini güçlendirmiş benzer şekilde Yemen Aden'de ABD gemisine yapılan saldırıdan sonra deniz hedeflerini kuvvetlendirmiş ve sonunda El Kaide ABD'ye yönelik havadan saldırı yapmıştır (Gunaratna, 2003:10-11). 11 Eylül saldırılarının hedef seçimi rasyonel bir sürecin ve iyi bir planlamanın eseri olmuş ve başarı şansı yüksek hedefler tercih edilmiştir. El Kaide ABD'nin görünenin aksine savunmasız olduğu fikrini yaymaya yönelik

hedefler seçilerek hem Amerikan vatandaşlarını hem de diğer Batı ülkelerini etkilemeye çalışmıştır.

4.1.4. Planlama

11 Eylül saldırıları uzun bir planlama aşaması sonrasında yapılmıştır. Terör eylemlerinin hazırlık aşamasında dört unsura ağırlık verilmiştir. Bu listenin ilk sırasında örgütün propagandasını yansıtacak hedeflerin seçilmesi yer almaktadır. Hedeflerin seçilmesini saldırıyı gerçekleştirecek küçük ekibin belirlenmesi takip etmiştir. Daha sonra, operasyonun başarı ihtimalini yükseltecek istihbarat bilgilerin toplanması ve işlevsel uygulamaların araştırılması yer almaktadır. Son olarak operasyonel kabiliyeti artırmaya yönelik hazırlıklar vardır. 11 Eylül saldırılarının planlaması terör eylemlerinde başarıyı artıracak uygulama ve teröristlerin gerekli teknik ve istihbarat bilgisinin elde edilmesine yönelik girişimleri kapsamaktadır.

Daha önce belirtildiği hedeflerin seçilmesi planlamanın en önemli kısımlarından birisini oluşturmuştur. Sembolik hedeflere yönelik ne tür bir terör metodu kullanılacağına karar verilmesi planlama aşamasının ilk safhasını oluşturmuştur. Ticari uçakların kaçırılarak ABD'nin sembolik ve stratejik binalarına yönelik eş zamanlı intihar saldırısı yapılması kararlaştırılıp Dünya Ticaret Merkezi kuleleri, Pentagon binası ve Amerikan Kongre Binası olarak dört hedef belirlendikten sonra planlamanın diğer aşamalarına geçilmiştir. Saldırıyı gerçekleştirecek ekipte kimlerin yer alacağı belirlenmiştir. Bu doğrultuda ABD vizesi almayı başaran örgüt üyeleri tercih edilmiştir (9/11 Komisyon Raporu, 2004: 235). Planlamanın bu aşamasında örgüt üyelerinden ABD'de dikkatleri üzerine çok çekmeyecek, uyum sağlayabilecek ve en önemlisi vize almayı başaran veya başarma ihtimali yüksek olan kişiler tercih edilmiştir. ABD'de teröristlere camilerden uzak durmaları ve kişisel ilişkiler geliştirmemeleri söylenmiştir (9 11 Komisyon Raporu, 2004: 215-216). Bin Ladin'e bağlılıklarından dolayı seçilen teröristlerin iyi derecede İngilizceleri yoktur ve Amerikan vizesi aldıkları için seçilmişlerdir (9 11 Komisyon Raporu, 2004: 215). İngilizce seviyesi bile dikkate alınmadan Amerikan vizesi alma ihtimali yüksek

kişilerin tercih edilmesi öncelikle teröristleri ABD topraklarına girişini sağlamaya odaklanıldığını göstermektedir.

Saldırı ekibinin ABD'ye girişi sağlandıktan sonra dil becerilerini ve uçak kullanma kabiliyeti geliştirmeleri için kurslara katılmaları sağlanmıştır. Örneğin saldırı ekibinde yer alacak Hazmi ve Mihtar uçak eğitim kursuna katılmak için ABD'ye gidince dil kursuna katılmıştır (9/11 Komisyon raporu, s.216). Dil öğrenmede başarısız olmuş ve dolayısıyla uçuş için yeterli seviyeye erişememişlerdir (9/11 Komisyon Raporu, 2004: 220). Arapça bilen bir eğitmenen ders almaya başlamışlar ve küçük uçak kullanmayla başlamışlardır, eğitim sırasında eğitmenlere Boing uçurmak için kurs sormuş ancak öyle bir şeyin mümkün olmadığı cevabını almışlardır, eğitmenler bu ikisinin uçağın kalkış ve inişiyle ilgilenmediklerini sadece uçağı kullanmayı istediklerini hatırlamaktadır (9 11 Komisyon Raporu, 2004: 222). Diğer taraftan saldırıyı iyi yönetmek için ekiplere ayrılırken örgüt üyelerinden en az bir iki kişinin uçak ekip ve yolcularına emir vermelerini sağlamak için İngilizcesi iyi olan kişiler olmasına dikkat edilmiştir (9 /11 Komisyon Raporu, 2004: 245).

11 Eylül terör saldırılarının planlamasının önemli bir aşaması operasyonel istihbarata yönelik bilgilerin elde edilmesidir. Bu aşamada, terör eylemini mümkün kılan önemli bir merhale olmuştur. Pakistan Karaçi'deki eğitim kampında Şeyh Halid Muhammed tarafından operasyona katılacak üç teröriste operasyonun planlaması, ayrıca, uçuş simülatörü yazılımı satın alınmış ve uçak kaçırma ile ilgili filmlerden toplanan bilgilerle eğitim verilmiştir (9/11 Komisyon Raporu, 2004: 157). Görüldüğü gibi, El Kaide planlama aşamasında saldırıda gerekli olabilecek temel beceri ve bilgileri sağlama konusunda hazırlık yapmıştır.

Planlama aşamasında teknik bilgilerin elde edilmesi, uçak kaçırarak hava korsanlarının uçuş eğitimi alması ve örgüt üyelerinin hava yollarının kural ve uygulamalarına aşina olmaları için uçaklarda seyahate çıkarılmışları için çaba gösterilmiştir. Saldırıya katılacak teröristlere nasıl ev kiralayacakları, interneti nasıl kullanacakları, iletişime nasıl geçecekleri, telefon rehberlerini nasıl okuyacakları, uçuş bilgilerini nasıl takip edecekleri, uçuş rezervasyonu yapmayı ve ayrıca uçuş simülatörü oyunları ve uçak kaçırma ile ilgili filmlerle deneyim kazandırmaya

çalışmıştır (9/11 Komisyon Raporu, 2004:157-158). Uçak kaçırmada rol alacak örgüt üyeleri keşif uçuşları yapmıştır.

Operasyonun başarı düzeyi yükseltilmesi için büyük bir özen gösterilmiştir. Keşif uçuşları bu çabanın en önemli göstergelerindendir. Uçak modellerine ve özelliklerine aşina olmak ve kabin güvenliğinin boşluklarını tespit etmek için oyun software dan yararlanmışlardır (9 11 Komisyon raporu, s.158). Saldırıya katılacak teröristler keşif uçuşu yapmışlardır, uçuşlara katılmıştır, ayrıca New York üzerinden uçuş rotasını takip etmişlerdir, küçük uçaklar kiralayarak Washington dc yakınlarında uçmuşlardır ((9 11 Komisyon raporu, s.242). Şeyh Halid terör eylemini gerçekleştirecek teröristlerin eğitimler sırasında, keşif uçuşu yaptıkları zaman kokpitin ne zaman açılışı, yemek içeri ne zaman sokulduğunu takip etmelerini istemiştir (9 11 Komisyon raporu, s.158).

Operasyon gününde karşılaşılması muhtemel problemlerin tespit edilmesi, uçak mürettebat ekiplerinin genel alışkanlıkları ve uçuş faaliyetleri önceden öğrenilerek istihbarat bilgisi toplanmıştır. Saldırı ekibi, keşif uçuşlarında karşılaşılabilecek sorunları ve sınırlarını tespit etmeye çalışmışlardır. Şeyh Halid, birinci sınıf uçak bileti alarak, oturduğu yerden kokpiti göremediğini tespit etmiştir ve keşif için gittiği Hong Kong uçuşunda yanına kutu kesme bıçağıyla uçuşa katılmış ve sorun çıkıp çıkmayacağını denetlemiştir: bıçağın olduğu bakım setinin açılıp kontrol edilmesine rağmen güvenlik görevlileri bıçağı fark edememiş ayrıca uçağa bindikten sonra çıkardığı bıçak yolcular tarafından fark edilmemiştir (9 11 Komisyon raporu, s.158-159).

11 Eylül saldırıları planlaması, mevcut savunma önlemlerini aşma ve mümkün olduğunca daha fazla hedefe saldırmayı başarma üzerine kurulmuş ve bu yüzden uçakların silah olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Planlamada bu doğrultuda uçakları ele geçirme üzerine odaklanılmıştır. Sonuçta tercih edilen yöntem belirlendikten sonra planlama aşamasında örgütün merkez kadrosu güvenlik açıklarını tespit etmeye odaklanmıştır:

- Kaçırılması planlanan uçakların kullanılmasının öğrenilmesi,
- Kokpite giriş zamanının ayarlanması,

- Yolcuları hareketsiz tutulabilecek yöntemlerin araştırılması ve
- Operasyon gününde yaşanabilecek aksiliklerin hesaplama üzerinde durulmuştur.

El Kaide güvenlik güçlerinin prosedür ve uygulamalarını öğrenmiş ve açıkları tespit ederek uçakları ele geçirme yöntemlerini belirlemiştir. Havaalanı güvenlik düzenlemeleri detaylı çalışılmıştır (Ilardi, 2009:175). Saldırıya karar verildikten sonra Halid, batı havacılık dergilerinden, ABD şehirleri için telefon rehberlerinden, havayolu tarifelerinden veri toplamış ve ABD uçuş okulları hakkında internetten aramalar yapmıştır.

Uçuş ekiplerinin rutin davranışları ve onları etkisiz hale getirebilecekleri durumlar tespit edilmiştir. Bu talimatlar, kalkış ve iniş sırasında kabin kapılarını gözlemleme ihtiyacını, kaptanın uçuş sırasında kokpitten çıkıp çıkmadığını ve hangi aşamada olduğunu ve hangi yöntemleri kullanarak uçuş görevlilerinin kokpite yiyecek getirdiğini içermiştir. Saldırıların planlama aşamasının büyük bir kısmı uçak kullanımı ve uçakların silah olarak nasıl kullanacağını kavrama üzerine olmuştur. Havaalanı güvenlik açıklarının tespit edilmesi uçakların vurabileceği büyük hedeflerin belirlenmesi, kokpite girişi kolaylaştıracak fırsatların tespit edilmesi planın başarıya ulaşabilmesinin temel koşulları olarak belirlenmiş ve saldırı tüm yönleriyle değerlendirilmiştir.

11 Eylül saldırıları planlanırken özellikle oluşabilecek muhtemel sorunların tespit edilmesine odaklanıldığı görülmektedir. Bu amaçla çeşitli keşif, inceleme ve eğitim uçuşları gerçekleştiren El Kaide üyeleri saldırı için gerekli teknik bilgileri elde etmeyi başarmıştır. Saldırıların planlama aşamasında dikkat edilen diğer bir önemli unsur ABD istihbarat ve kolluk kuvvetlerine yakalanmama ve saldırı sırasında müdahaleyi engelleyebilecek yöntemi tercih etmektir. El Kaide hazırlık faaliyetlerini yürütürken ABD istihbaratına yakalanmamaya özel önem göstermiştir. Saldırıları gerçekleştirecek teröristlerin dikkat çekmemesi için özel bir çaba gösterilmiştir. En az şüphe çekecek kişiler tercih edilmiştir. Eylemleri gerçekleştirecek kişiler sakallarını keşmiş ve batılı tarzda kıyafetler giymiştir (Ilardi, 2009:179). Terör

eylemlerinin başarıyla gerçekleştirilmesi için operasyona katılacak kişilerin dikkat çekmemesi ve uyumlu olarak görülmeleri hedeflenmiştir.

11 Eylül'den önce El Kaide defalarca ABD ve müttefiklerine saldırı yapacağını dile getirmiş, uçaklı terör saldırıları gerçekleştirmiş ve şiddete başvurmuştur. Sonuçta, ABD'yi kana bulayan 11 Eylül terör saldırıların hazırlık aşamasında öncelikle hedeflerin belirlenmesi uzun bir süre ayrılmıştır. Daha sonra operasyonu tehlikeye atabilecek ve başarı seviyesini artıracak bilgilerin toplanması için ayrıntılı planlar yapılmıştır. Son olarak terör eylemi gerçekleştirecek hava korsanlarının operasyonel kabiliyetlerini artırma, deneyim kazanma ve güvenlik güçlerine yakalanmalarına engel olmaya yönelik keşif, eğitim ve davranışlarını kontrol etmeye yönelik işler tespit edilerek hareket ettikleri görülmüştür.

4.2. Anders Behring Breivik'in Norveç'teki 22 Temmuz 2011 Saldırıları

22 Temmuz 2011'de, çokkültürücülüğün ve ileri demokrasinin güçlü bir devleti olarak bilinen Norveç'te iki aşamalı bir terörist saldırı meydana gelmiştir. 22 Temmuz terör saldırılarında hükümet hedef alınmıştır. Saldırı sırasında 32 yaşında olan Anders Behring Breivik Norveç'in başkenti Oslo'da biri hükümet merkezine yönelik bir bombalı saldırıda 8 kişiyi öldürmüş ve 209 kişiyi yaralamıştır (BBC, 2012). İlk saldırısının ardından, aynı gün İşçi Partisi'nin gençlik kampının yapıldığı küçük Utoya adasına saldırıda bulunmuş 34'ü 14-17 yaş arasında olan 69 kişinin ölümüne neden olmuştur (BBC, 2012). Utoya adasına polis kıyafetiyle girmiş ve yaklaşık bir saat süren saldırısında kendisini korumaya çalışan genç ve çocukları göğüslerinden ve başlarından vurmuştur (Gullestad, 2017:1). Saldırlardan yaklaşık 900 kişi etkilenmiştir (BBC, 2012). Breivik 21 yıl hapis cezası almış ve cezası "önleyici gözaltı" maddesiyle toplum için tehdit oluşturduğu sürece hapis cezası uzatılabilecek şekilde onanmıştır (Graaf, vd., 2013).

İki ayrı terör eylemi gerçekleştiren Breivik saldırı gününde hesapta olmayan bazı aksilikler yaşamıştır. 21 Temmuz gecesi Breivik annesinin evinde kalmış ve gece

bitkin düşerek geç uyanmıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:169-170). Saldırı günü, 22 Temmuz'da, planlarında yer almayan problemlerle karşılaşmıştır:

- Sabah istediği vakitten geç uyandıktan sonra You Tube'a propaganda amaçlı bir video yüklemek isterken sorun yaşamış ve bu yüzden annesinin evinden o sabah planladığı vakitten geç çıkmıştır.
- Evden geç çıkan Breivik Oslo'da hükümet binasına yapacağı saldırıdan sonra kaçmak için kullanacağı arabayı belirlediği yere bırakıp taksiyle annesinin evine geri dönmesi öğlen saatlerini bulmuştur.
- Breivik'in manifestosunu online hale getirmesi tahmin ettiğinden daha fazla zaman almıştır ve saat 10:00'da Norveç hükümet binasını bombalamaya planladığı zamanlamada değişiklik yapmak zorunda kalmıştır ve bombalı araç saldırısını 15:17'de gerçekleştirmiştir²³.

Yukarıda bahsedilen gecikmeler Breivik'in saldırısını iki şekilde etkilemiştir. Breivik hükümet binasında çalışanların mesai saatini kaçırmış ve Utoya'ya gitmesi gecikince adadaki silahlı saldırısında öldürmeyi planladığı eski Başbakan Gro Harlem Brundtland'ı yakalayacak zamanı kaçırmıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:169-170). Breivik, saat 15:00 olmadan Hükümet bölgesine varmış ve minibüsünü 15:17'de park ederek sahte polis üniforması giymiş ve yarı otomatik tabancasıyla kaçış arabasına yürümüştür (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:169-170). Hükümet bölgesinde yaklaşık 2.100 pound (950 kilogram) ağırlığında ve ana bileşenleri gübre ve dizel olan el yapımı bir bomba kullanmıştır (Ravndal, 2012:8). Hazırladığı bu bomba saat 15:25'te patlamış ve Breivik Utoya adasına gitmek için arabasında yol alırken radyoda haberleri dinlemeye çalışmıştır.

Breivik Utoya adasının kara tarafına ilk saldırısından bir saat sonra ulaşmış, kıyafetiyle ekipmanını hazırlamak için mola vermiş ve feribota yönelmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:169-170). Saat 17:00 civarında iskeleye varıp kendisini kampı korumakla görevli bir polis memuru gibi tanıtmıştır ve yetkililer onun için feribot çağırmıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:169-170). Feribottan

²³ Polis soruşturmasına göre, Breivik'in özetini topladığı 8109 e-posta adresine dağıtma planları başarısız oldu çünkü e-posta sağlayıcısının bir e-postadan günde 1000 e-posta dağıtılmasına izin veren bir spam filtresi vardı (Ravndal, 2013:182).

17:21’de inen Breivik adaya adım atmasıyla ateş etmeye başlamış ve güvenlikten sorumlu polis memurunu ve kadın kamp şefini vurmuştur. Yakın mesafeden insanları öldüren Breivik, kaçan, saklanan ve kendisini polis sandığı için ona güvenen kurbanlarına silah tutan bir canıye dönüşmüştür. Adadaki görgü tanıklarının anlattıklarına göre etrafta dolaşmış ve kendisinden kaçan insanları vururken oldukça soğukkanlı davranmıştır (Pantucci, 2011:35). 18:30’da “Ulusal Müdahale Polis” birimi adaya varmış ve Breivik 18:34’de sorun çıkarmadan teslim olmuştur. Breivik yaklaşık bir buçuk saat içinde 69 kişinin hayatına son vermiştir.

Breivik’in kurbanlarına karşı merhamet göstermemiştir. Breivik saldırıdan kaçmak için ölü taklidi yapanlara aldanmamak için cesetleri kontrol ederek ilerlemiş, cesetlerin arasında dolaşmış ve ayrıca saldırıda kullandığı mermilere nikotin zehri sürmüştür (Pantucci, 2011:35). Breivik yaralıları tekrar hedef almış ve ölü taklidi yapan gençleri başlarından vurmuştur. Breivik’in saldırıda ölenlerin otopsi belgelerinin incelenmesinin ardından kurbanlarının birçoğunun kafalarından ateş edilerek öldürüldüğü görülmüş ve Breivik psikiyatrilere “*kafa vuruşlarının sesinin TV oyunlarından bildiklerinden farklı olduğunu*” söylemiştir (Gullestad, 2017:7).

Kurbanların kafalarına gereğinden fazla ateş ettiği anlaşılan Breivik uyuşturucu kullanımı ve meditasyon benzeri tekniklerle sakin kalmayı başardığını dile getirmiştir (Gullestad, 2017:7). Breivik kurbanlarına karşı gaddarca davranmış ve saldırısında olabildiğince çok kişiyi öldürmeyi hedeflemiştir. Bu yüzden saldırı esnasında içinde bulunduğu durumdan kendisini soyutlamaya çalışmış ve merhamet göstermemek için elinden geleni yapmıştır:

- Breivik, “*ilk cinayetle “sınırı” geçtikten sonra katliamın geri kalanını bir video oyunu gibi yaşadığını*” açıklamıştır.
- Breivik saldırı esnasında hayatta kalan kurbanları fetüs pozisyonunda yattıklarında ve hayatları için dua ettiklerinde yüzlerinden vurmuştur.
- Utøya’dan kurtulanlar ayrıca, Breivik’in “*Bugün hepiniz öleceksiniz Marksistler!*” diyerek heyecanla bağırdığını söylemişlerdir (Gullestad, 2017:7).

Breivik yaptığı katliamdan oldukça memnun kalmıştır ve kurbanlarının hayatlarına son vermede tereddüt etmemiştir. Bu tür bir heyecan, cinayetden duyulan bir haz işareti gibi görünmektedir ve sadist bir bileşeni göstermektedir (Gullestad, 2017:7). Norveç'in en kanlı terör saldırılarından birisini gerçekleştiren Breivik yaptığı saldırıları çokkültürcülüğe destek verenleri cezalandırma ve göç politikalarını etkileme amacıyla gerçekleştirmiştir.

4.2.1. Anders Behring Breivik'in Manifestosunun Analizi

Breivik “2083 Avrupa Bağımsızlık Bildirisi” adını verdiği manifestosunu büyük ölçüde internetten kesip kopyaladığı bilgilerden yararlanarak yazmıştır. Breivik manifestosunda önde gelen sağcı, Müslüman ve göçmen karşıtı yazarların görüşlerine, kişisel deneyimlerine ve kendisine sorduğu sorulara ve cevaplarına yer vermiştir. Manifestosunda yaptığı yinelenmeler, dağınık düşünce yapısı ve farklı yazarların eserlerinden yaptığı doğrudan alıntılar ve yorumların karışıklığı yüzünden manifestosun analizi oldukça zordur (Billing & Stalne, 2011:153). Diğer taraftan, Breivik'in yazdığı manifesto saldırılarını gerçekleştirme nedenlerini açıkladığı önemli bir kaynaktır. Breivik manifestosunda Avrupa toplumuna büyük zarar verdiğine inandığı temel sorunları ve bu sorunlara yönelik çözümleri anlatmaktadır. Breivik'e göre Avrupalı ülkelerin temel sorunu Avrupa'nın göç ve yüksek doğurganlık oranları yüzünden Müslümanlar tarafından işgal edilmesi yani Avrupa'nın İslamlaştırılmasıdır. Bu durumun sorumlusu siyasi güce sahip çokkültürcüler/Kültürel Marksistler ve kadınların lehine güç dengesini değiştirerek batılı aile yapısının değişmesine neden olan feminizmdir. Breivik çokkültürcülüğe destek verenlere engel olma, Müslümanların Avrupa'yı işgallerine son verme ve Müslümanların demografik üstünlüğü ele geçirmesine engel olmak için yerli Avrupalıları kaçınılmaz bir savaş beklediğini iddia etmektedir.

Breivik'in davası görülürken tutulan mahkeme kayıtlarını inceleyen Hemmingby ve Bjorgo, (2018:170) saldırıların ardında 4 amacı olduğunu belirtmiştir:

- Çevrimiçi manifestosunu neden yazdığına ve dağıtımına dikkat çekme,

- Norveç’te çokkültürcülüğü teşvik edenleri cezalandırma,
- İlimli kültürel muhafazakârlara zulmetme ve
- Kendisi gibi düşünen Avrupalı beyaz erkeklerin radikalleşmelerine yol açan bir provokasyon başlatmaktır. Bu hedeflerin doğası teröristler için tipiktir; strateji açısından bunlar reklam, uyumluluk, onay ve provokasyon ile ilişkilendirilebilir.

Breivik Norveç’in en kanlı saldırılarından birisi olarak tanımlanan iki saldırısını kitap dediği ve özet (*compendium*) olarak bahsettiği 1505 sayfa olan manifestosuna dikkat çekmek için gerçekleştirmiştir. Breivik’in mahkemedeki ifadelerine göre, saldırıları büyük ölçüde online gerçekleşecek daha büyük bir propaganda kampanyasının bir parçası olarak tasarlanmıştır (Stormak, 2012:236). Breivik manifestosunda argümanlarını açıkça göstermek için çaba göstermiş ve manifestosunu okumasını istediği kitleye karşı yol gösterici olacak şekilde düzenlemiştir. Defalarca Avrupalı beyaz erkeklere doğrudan seslenmiş ve kendisi gibi düşünenlere sorumluluk yüklediğini belirtmiştir. Breivik’in manifestosunun ilk sayfasında gamalı bir haça ve manifestosunun son yedi sayfasında kendisinin askeri nişanlı üniformalı kıyafetlerle, yarı otomatik silahla ve takım elbiseli olmak üzere toplam 7 fotoğrafına yer vermiştir. Ayrıca dikkat çeken resim ve çizimlerle manifestosunda anlatmak istediği ideolojik görüşünü desteklemeye çalışmıştır (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Batı Avrupa’yı Çökertme Projesi (Kaynak: Breivik Manifestosu, s. 38)

Manifestosunda vatansever sempatizanlarına seslenen Breivik,

“Batı Avrupa’nın geleceğiyle ilgili endişeleriniz varsa, kesinlikle hem ilginç hem de oldukça alakalı bilgileri bulacaksınız... Özet/kitap, tüm yurtsever görüşlü bireyler/hareketler için gelişmiş ideolojik, pratik, taktik, örgütsel ve retorik çözümler ve stratejiler sunuyor” (Breivik’in Manifestosu, s.11).

Görüldüğü gibi Breivik sempatanlarıyla arasında iletişim aracı olarak manifestosunu kullanarak sadece kendi fikirlerini açıklamamakta aynı zamanda takipçilerine stratejik öğütler vermektedir. Onun gibi davranmasını beklediği sempatanları cesaretlendirme, işlerini kolaylaştırma ve dolayısıyla destek olmaya çalışmaktadır. Breivik gerçekleştirmeyi planladığı katliamın bir uyandırma çağrısı olacağını belirtmiştir (Gullestad, 2017:1). Breivik manifestosunu kendisi gibi düşünen yığınları harekete geçirme amacıyla kaleme almıştır.

Breivik manifestosunun yayılması için özel çaba göstermiş ve manifestoyu tanıttığı kısımda bu durumun altını çizmiştir. Almanca, Fransızca ve İspanyolca dillerine çevrilmesini istediği manifestosunun, İngilizce ikinci dili olduğu için yeniden editörlük süreci geçirilerek dil ve yazım hatalarının değiştirilmesini okuyuculara bir görev olarak veren Breivik ayrıca manifestonun Facebook, siyasi forumlar ve diğer yollarla çoğaltılmasını talep etmektedir (Breivik’in Manifestosu, s.13). Breivik manifestosunu kendisi gibi düşünen sempatanlara bir yol gösterici olarak tasarlamış ve daha fazla kişiyi etkilemek için manifestosunun yayılmasıyla özel olarak ilgilenmiştir.

Breivik manifestosunda yer verdiği bilgilerin çoğunu sağcı web sitelerinden kopyala yapıştır yaparak derlemiştir. Bu sağcı web sitelerinde;

- Kültürel Marksistlerin önemli kurumları devralması hakkında paranoyak komplo teorilerinin tartışılmaktadır,
- Müslümanların beyaz Hristiyanları Avrupa’da demografik bir azınlığa itecekleri uyarılarının hâkim olduğu görüşler yer almaktadır,
- Yazarların, siyasi olarak, çokkültürcüler, feministler ve küreselleştiricilere yönelik öfkeli saldırıları teşvik eden yazıları sıkça paylaşılmaktadır (Tietze, 2015:281-282).

Breivik manifestosunu yazarken çevrimiçi ortamda yazı kaleme alan blog yazarları ve yazarların yukarıda bahsedilen konu ve içeriklerinden etkilenmiştir. Breivik, Jihad

Watch, Atlas Shrugs ve Viyana Kapıları gibi blogları ve Robert Spencer, Pamela Geller, Bat Ye'or ve Fjordman gibi takma adlı yazarlarında olduğu makalelerin yayımlandığı çevrimiçi alanlarda çok fazla vakit geçirmiş ve manifestosunu yazarken bu yazar ve internet bloglarından alıntılar yapmıştır (Tietze, 2015:281-282). Breivik manifestosunda idolü olan Fjordman'ın yazılarına doğrudan atıflar vermiştir: örneğin, Fjordman'ın Amerikalıların yarısının Müslümanlar hakkında olumsuz görüşleri olduğunu gösteren bir anket çalışmasından bahsetmiş ve Breivik bu bilgiyi manifestosunda doğrudan kullanmıştır (Breivik'in Manifestosu, s.59). Breivik Robert Spencer'da oldukça fazla bahsetmiş onu Jihad Watch'un kurucusu olarak övmüş ve yazılarından alıntılar vermiştir (Breivik'in Manifestosu, s.653). Robert Spencer, Müslüman askerle ilgili kitabında yer verdiği Saraybosna'daki İngiliz Konsolosu vekili James Zohrab tarafından 1860'da yazılmış mektuptan altıntı yapmıştır:

“Hristiyanların Boşnak Müslümanlarına karşı nefretleri yoğundur. Nerdeyse 300 yıldır, onlar baskı ve zulme maruz kalmışlardır. Onlar için efendilerinin kaprislerinden başka bir kanun yoktu...Zulme artık katlanılamaz... Hükümet çalışanları genellikle zalimler olarak görünmediğinden, Hristiyanlara iyi davranıldığı ve korundukları için yetkilileri zalim olarak değerlendirmemek yanlıştır” (Breivik'in Manifestosu, s.722).

Breivik Müslümanlar ve Hristiyanlar arasından uzun süren bir düşmanlık olduğunu desteklemek üzere, Spencer'in kitabında yer verdiği bu eski mektuptan yararlanmak istemiştir. Ayrıca, Breivik'in manifestosunda yer verdiği bazı internet site ve forumları;

- www.brusselsjournal.com
- www.jihadwatch.org
- www.arabnews.com
- www.americanthinker.com
- frontpagemagazine.com
- amconmag.com
- littlegreenfootballs.com
- www.geocities.com
- www.campus-watch.org
- www.foreignaffairs.org
- www.secularislam.org
- www.sydneyle.com
- www.frontpagemag.com
- gatesofvienna.blogspot.com

- folk.uio.no
- fjordman.blogspot.com (Breivik'in Manifestosu, s. 66)

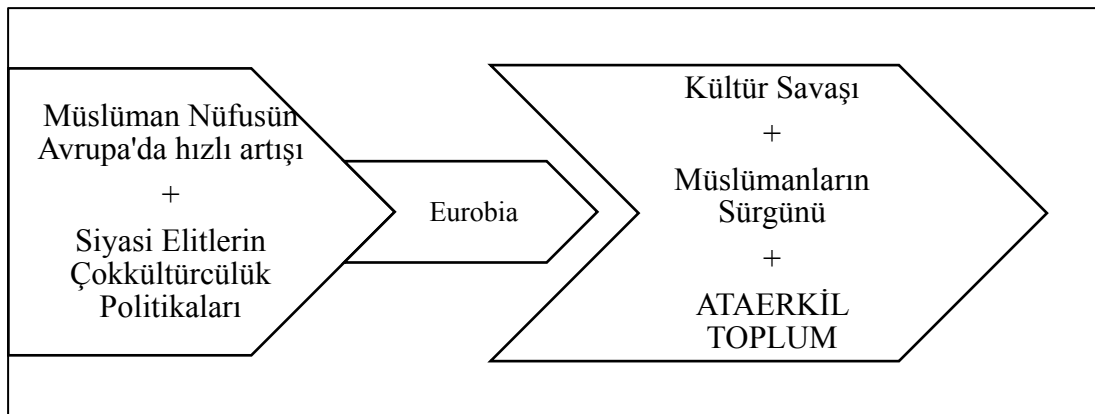
Diğer taraftan Breivik interneti sadece sağcı web siteleri aracılığıyla bilgi edinme amacıyla kullanmamıştır. Breivik internetin fikirleri yayma merci olduğunun fazlasıyla farkındadır. Saldırısının etkisini artırarak hedef kitlesini büyütmek için internette oldukça fazla zaman ve çaba harcamıştır. Saldırılarından önce Breivik “e-posta çiftçiliği” adını verdiği arkadaşlık isteği gönderme işini yapmıştır. Breivik, bu iş için iki Facebook hesabı açarak günde yaklaşık 100 arkadaşlık isteği göndermiş ve bu yolla kendisi gibi düşünen bireylerin e-mail adreslerini toplamaya çalışmıştır (Stormak, 2012). Polis sorgulamaları sırasında, özeti olabildiğince geniş bir şekilde dağıtmak amacıyla 8000'den fazla e-posta adresi topladığını iddia etmiş ve bu durumda Facebook arkadaşlarını tanımlamak için yaklaşık 4 ay harcamıştır (Ravndal, 2013:180). Breivik, internet ve sosyal medyanın propagandayı etkili bir şekilde yaymak ve ağlar oluşturmak için nasıl kullanılabileceğinin farkındadır. Bu amaçla Breivik document.no bloğunun editörüne defalarca e-mail göndererek;

- Bloğun sosyal medya platformlarına entegre olması durumunda okuyucu sayısını artırabileceğine ikna etmeye çalışmıştır.
- Editöre gönderdiği e-postalarında ayrıca teknik bilgiler vermiş ve bloğun nasıl geliştirilebileceğine dair çeşitli somut önerilerde bulunmuştur (Stormak, 2012:240).

Breivik, bir yandan interneti fikirlerin yayın merci olarak aktif olarak kullanmaya çalışırken diğer yandan terör saldırılarının planlama aşamasında dikkat çekmemek için iki Facebook hesabını kapatmış ve saldırılardan beş gün önce yeni bir Facebook hesabı ve bir Twitter hesabı açmıştır. Breivik sosyal medyayı bir propaganda alanı olarak değerlendirmeye çalışmıştır. Sosyal medya hesaplarında kendisi gibi düşünenleri teşvik edici alıntılar paylaşmıştır. Örneğin, Twitter hesabına John Stuart Mill'den bir alıntı eklemiştir: “*İnançlı bir kişi sadece çıkarları olan 100.000'in gücüne eşittir*” (Daily Mail 2011). Görüldüğü gibi, Breivik sosyal medya hesaplarını kendisini ifade etmek için propagandasının önemli bir bileşeni olarak kullanmıştır. Breivik yeni Facebook profilineyse klasik müzik ve avcılıkla ilgilendiğini, politik analiz yaptığını ve muhafazakâr bir Hristiyan olduğunu belirtmiştir (Ravndal,

2013:181). Breivik ayrıca kendisine *thenewknighthood.com* ve *thenewknighthood.net* gibi kişisel web sayfaları satın almıştır (Ravndal, 2013:181). Breivik interneti kendi propagandasını yapacak büyük bir alan olarak değerlendirmiştir.

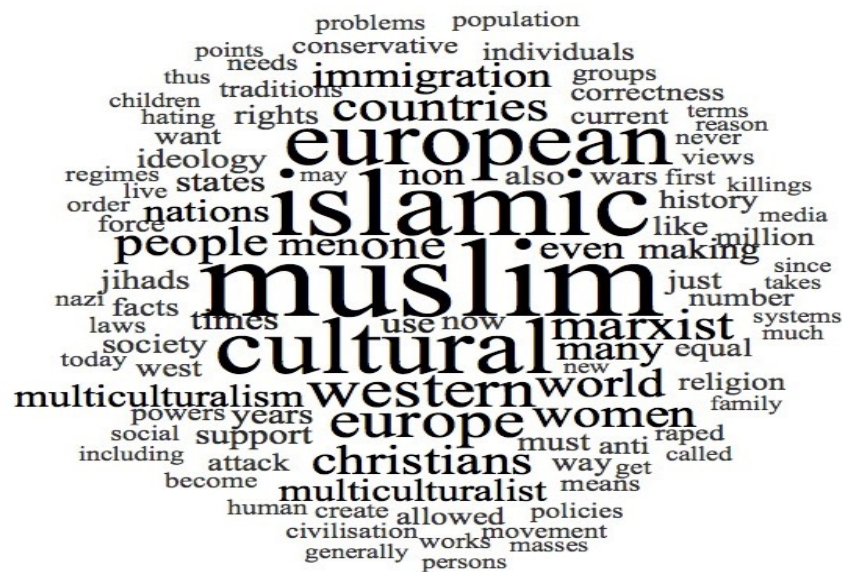
Breivik'in bir giriş ve üç bölümden oluşan manifestosunda temel olarak kültürel Marksizm ve çokkültürcülük politikasına karşı geliştirdiği argümanlara, Avrupa'nın problemleri ve bu sorunları çözümü için gerekli bir savaş hazırlığına yer vermektedir. Breivik'in manifestosunda çokkültürcülük, Avrupa'nın İslamlaştırılması ve bu duruma karşı savaş için gerekli yönlendirme ve hazırlık hareketlerinden bahsetmektedir. Breivik'e göre, siyasi elitlerin uyguladığı çokkültürcülük politikalarının sonucu olarak Avrupa'da Müslüman nüfusu giderek artmaya devam edecek ve Avrupa kültürü 20 yıl gibi çok kısa bir süre sonra yok olma tehlikesiyle yüzleşecektir (Bkz. Şekil 6). Manifestosunda Avrupa'da yükselen İslam karşıtı hareketin söylemini alıntılar aracılığıyla yorumlamış ve tek kültürlü bir Avrupa hayliyle bu saldırıları gerçekleştirmişti (Gardell, 2014). Breivik'e göre Avrupa'da Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında bir savaş yaşanmaktadır. Avrupa'nın Eurobia'ya dönüşmemesi için mükemmel bir toplum inşa etmek gerekmektedir ve Avrupa bir orduya ihtiyaç duymaktadır (Pantucci, 2011:30). Bu doğrultuda, Breivik manifestosunun büyük bir kısmında gelecekteki takipçileriyle bomba, silah ve askeri teçhizat temini, yapması ve saldırı planlamaları konusunda bilgiler paylaşmaktadır.

Şekil 6. Breivik'in Saldırısı ve Hedefleri

Breivik'in manifestosunda anlattığı temel sorunu Avrupa'nın göç ve yüksek doğurganlık oranları yüzünden Müslümanlar tarafından işgal edilmesidir. Breivik'in

Avrupa'nın İslamlaştırılması olarak bahsettiği bu sorun iki boyutludur. Sorunun birinci kısmı Avrupa'nın göç politikaları yoluyla Müslüman nüfusunda yaşanan artış ve ikinci kısmını Avrupalı ülkelerin Müslüman ülkelerle ilişkilerini geliştirmesi oluşturmaktadır. Breivik manifestosunun büyük bir çoğunluğunda Batı'nın İslam'ın işgalini altında olduğunu dile getirmektedir. Breivik'in manifestosunu “kelime bulutu” yöntemiyle analiz eden Sanberg (2016) İslam ve Müslümanların Breivik tartışmasının merkezinde olduğunu göstermektedir (Bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Manifestonun Kodlanmış Bölümlerinden Yaratılan Kelime Bulutu (Kaynak: Sandberg, 2016:24).

Breivik Avrupa'daki Müslüman nüfusun artışından büyük bir rahatsız duymaktadır. Breivik İslam'ı ve göçü varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirmektedir (Berntzen & Sandberg, 2014:9):

“Avrupa, Müslüman devletler tarafından kasıtlı sömürgeleştirme ve İslamlaştırmamızı ve özgürlüklerimizin ortadan kaldırılmasını amaçlayan koordineli çabalarla hareket etmektedir. Bir yabancı istilasına maruz kalıyoruz ve bir yabancı istilasına herhangi bir şekilde yardım ve yataklık etmek vatana ihanettir. Avrupalı olmayanların sömürgeleştirmeye direnme ve kendi kaderini tayin etme hakkı varsa, Avrupalılar da bu hakka sahiptir. Ve biz onu kullanmaya niyetliyiz” (Breivik’in Manifesto, s. 732).

Breivik İslam karşıtı bir görüş benimsemektedir. Aşırı sağcı kimliğiyle ön plana çıkan Breivik'in manifestosu İslamofobik ve yabancı düşmanıdır (Brömssen, 2013).

Breivik’e göre, Müslümanlar kültürel Marksistlerin çokkültürcülük politikasını sömürmekte, Avrupa’nın kurum ve sistemlerine sızmakta ve yerli Avrupalılara karşı bir savaş başlatmaktadır.

“Avrupa İslam tarafından kuşatma altındadır. Demografik kuşatma altındadır. Direnişin, bizden gerekli olanı alması için demografik verileri doğru şekilde analiz etmemiz ve anlamamız gerekir. Kendi tarihimizden, Doğu Avrupalı kardeşlerimizden öğrenmiş olsaydık, bu karmaşadan tamamen kurtulabilirdik. Özellikle Balkanlar ve diğer yerlerdeki Avrupa demografik çalışmaları, Küresel İslam Ümmetinin Hristiyan Bizans İmparatorluğu’nun çöküşünden bu yana Doğu Avrupa’ya karşı kasıtlı olarak demografik bir savaş yürüttüğünü doğrulamaktadır” (Breivik’in Manifestosu, s. 574).

Breivik Müslümanların sadece kitlesel olarak Avrupa’ya göç etmediğini ayrıca, göçten sonra yüksek doğum oranlarıyla demografik olarak çoğalmaya devam ettiğini belirtmektedir. Breivik Müslüman kadınların yüksek doğum oranlarından rahatsızlık duymakta ve yerli Avrupalıların azınlık durumuna düşmelerinden korkmaktadır. Breivik’e göre Müslüman hamile kadınlar Avrupa toplumu için büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Bkz. Şekil 8).

Şekil 8. Müslümanların Demografik Savaşı: Hamile Müslüman Kadın (Kaynak: Breivik’in Manifestosu s.574)

Breivik Avrupalı ülkelerin İslamlaştırıldığını ve bu sürecinin yüzyıllardır devam ettiğini dile getirmektedir. İslamlaştırma sürecinin %1 ile başladığını ve %100’e çıktığına Lübnan, Kosova, Kaşmir ve Mısır örnekleriyle açıklayan Breivik Müslümanların küçük azınlıklarla başladıkları istilalarına çoğunluğu elde edene kadar ilerlediklerini belirtmektedir. Müslümanların yabancı bir ülkedeki oranı:

- %1 ile %5 arasındaysa barışsever bir azınlık olarak hareket etmekte toplumsal taleplerini dile getirmemektedir. Bu oranlarda Müslümanlar toplumsal bir tehdit teşkil etmemektedirler.
- %5-10 arasındaysa Müslümanlar, İslami usullere uygun yemek talep etmeyle başlayacaklardır, helal yemek ve takibinde şeriat kurallarına göre yaşamak isteyeceklerdir.
- %10-20 arası olduğunda, Müslümanlar durumlarından şikâyet etmeye başlayacak ve İslam'ın peygamberi Muhammed'in karikatürleri çizildikten sonra yaşanan karikatür krizinde olduğu gibi Müslümanları rahatsız eden bir durum yaşanacak, Müslümanlar ayaklanacak ve tehditler savuracaklardır. Müslümanların Batı ülkesindeki oranı %20 olduğunda cihat isteği, ordu oluşturma talebi ve kilise/sinagog yakılması beklenmelidir. Müslümanların toplum nüfusunun %10-20'sini oluşturduğu ülkeler: Guyana (%10), Hindistan – (%13,4), İsrail (%16), Kenya (%10) ve Rusya'dır (%10-15).
- %40-60 arası olduğunda daha büyük toplumsal olaylar gerçekleşmektedir: katliamlar, terör saldırıları ve milis hareketleri. Bu ülkeler, Bosna (%40), Çad (%53,1) ve Lübnan'dır (%59,7).
- %60-80 arasında olduğunda inanmayanlara yönelik zulümler başlar, etnik temizlik ve şeriat kuralları devreye girmektedir. Bu ülkeler, Arnavutluk (%70), Malezya (%60,4), Katar (%77,5) ve Sudan'dır (%70).
- %80-100 arasında artık etnik temizlik ve soykırım söz konusudur. Bu ülkeler Bangladeş (%83), Mısır (%90), Gazze (%98,7), Endonezya (%86,1), İran (%98), Irak (%97), Ürdün (%92), Fas (%98,7), Pakistan (%97), Filistin (%99), Suriye (%90), Tacikistan (%90) Türkiye (%99,8) ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir (%96).
- %100 olan yerlerde gayri-Müslümler öldürülmekte ve göçe zorlanmaktadır. Darüsselam, Afganistan, Suudi Arabistan, Somali ve Yemen bu ülkelere örnek olarak verilmiştir (Breivik'in Manifestosu, s.499-500).

Breivik yukarıda verilen örnekler aracılığıyla Müslümanların Avrupalı ülkelerde benzer strateji izleyerek çoğalacağını ve batı toplumunu en sonunda kendi

yurtlarından edeceğini savunmaktadır. Breivik’e göre, Müslümanlar kısa bir süre zarfında Batı Avrupa’da çoğunluğu oluşturacaktır. Breivik Batılı ülkelerin İslamlaştırılması sürecinin başladığını belirtmektedir ve nasıl ilerleyeceğini öngörmektedir (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. Avrupa Ülkelerindeki Müslümanların Nüfus Artış Oranları

Ülkeler	2009 (%)	2030 (%)	2050 (%)	2070 (%)
İrlanda	1	2	16	24
Malta	1-2	7	14	28
Portekiz	2-3	8	16	32
Yunanistan	2-3	8	16	32
Finlandiya	2-3	8	16	32
Lüksemburg	4-5	10	20	38
Norveç	4-5	10	20	38
Birleşik Krallık	4-5	10	20	38
Danimarka	5-6	12	24	40
İtalya	5-6	12	24	40
İsveç	6-7	14	28	46
İsviçre	6-7	14	28	46
Almanya	7-8	16	32	50
Belçika	7-8	16	32	50
Hollanda	9-10	20	40	55
Fransa	12-13	25	50	70
Rusya	18	28	54	72

Kaynak: Breivik’in Manifestosu, s. 575

Breivik Tablo 11’de yer verdiği verilere dayalı olarak Avrupa’nın İslamlaştırılma sürecinin 2070 yılında %20-70’lık oranlar arasında olacağından korkmaktadır. Breivik’e göre bu oran dilimlerinde birçok Avrupa ülkesinde Müslümanların talepleri artacak, şeriat kuralları uygulanması söz konusu olacaktır.

Tablo 11. Avrupa’da Müslüman Nüfusu, 1955-2090

Yıl	Müslümanlar
1955	50 000
1970	2 000 000
1980	5 000 000
1990	11 000 000
2005	23 000 000
2009	30 000 000
2030	50 000 000
2050	70 000 000
2070	100 000 000
2090	140 000 000

Kaynak: Breivik'in Manifesto s. 576

Breivik Müslüman nüfusunun yarım yüzyıl içinde 70 milyona erişeceğini ve bu durumda Avrupalıları zor duruma sokacağını belirtmektedir (Bkz. Tablo 11). Müslümanlar yerli Avrupalıların kendi yurtlarından sürülmesi ve öldürülmelerine kadar durmayacaktır. Breivik'e göre, sonunda Avrupalılar kendi ülkelerinde azınlık konumunu kabul etmek zorunda kalacaktır.

Breivik İslamlaştırma sürecinde Avrupalı kadınların düşük doğum oranının en büyük sorunlardan birisi olarak görmektedir. Müslüman kadınlarla kıyaslandığında yerli Avrupalı kadınların doğurganlık seviyeleri oldukça düşüktür (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Avrupa'daki Kadınların Doğurganlık Oranları

	Gayri-Müslümanlar	Müslümanlar
Fransa	1,7	3,2
Birleşik Krallık	1,6	3,6
Yunanistan	1,3	3,4
Almanya	1,3	3,2
İtalya	1,2	3,2
İspanya	1,2	3,2
Ab ortalama	1,3	3,3

Kaynak: Breivik'in Manifestosu, s. 579

Breivik Müslümanlar Avrupa'daki nüfus artışını varoluşsal bir sorun olarak görmekte ve AB'nin Eurobia Projesini (Eurobia Kodu) Avrupa'nın İslamlaştırılma çabasının en somut örneği olarak değerlendirmektedir. Breivik'e göre, büyük çoğunluğu Kültürel Marksist olan siyasi elitler Arap ülkeleriyle ekonomik çıkarlar elde etmek için ilişkileri geliştirmek ve bu ülkelerden kitlesel Müslüman göçüne onay vererek çokkültürcülük politikasını desteklemek için Eurobia projesini uzun bir süredir yürütmektedirler. Avrupa'nın İslamlaştırılması için kasıtlı bir proje olarak tanımladığı Eurobia Projesini açıklamak için Breivik manifestosunda Fjordman'ın şu görüşüne katıldığını belirtmektedir: Avrupa'nın İslamlaştırılmasının sadece

tesadüfen değil, Avrupalı siyasi liderlerin aktif katılımıyla gerçekleştirilmektedir (Breivik'in Manifestosu, s. 287). Eurobia,

“Güçlü hükümet lobileri tarafından Avrupa’ya empoze edilen siyasi, ekonomik, dini, kültürel ve medya bileşenlerine sahiptir. Avrupalılar, Eurobia’nın sınırları dâhilinde yaşarken, çok azı günlük bazda gerçekten onlardan haberdar...”

Muğlak ifadelerle açıklanan bu Avrupalı politika, en yüksek siyasi seviyelerde yürütülür ve Avrupa Birliği’nin tamamında koordine edilir. Amerikan karşıtı ve Yahudi karşıtı bir Avrupa-Arap alt kültürünü sosyal, medya ve kültürel sektörün her dokusuna yayar. Muhalifler susturulur veya boykot edilir. Bazen, esas olarak, akademik, medya ve siyasi sektörler tarafından empoze edilen totaliter bir “doğruluğun” kurbanları olarak işlerinden kovulurlar” (Breivik’in Manifestosu s.292).

Breivik'in Manifestosunda Eurobia Kodu Breivik'in temel inancını kanıtlayan bir örnektir. Breivik'e göre, Eurobia projesiyle, batı değerlerine karşı olan Arap kültürü Avrupa içlerinde siyasi elitler vasıtasıyla yayılmaktadır. Çokkültürcülük taraftarı siyasi elitlerin Eurobia projesiyle Batı'yı İslam'a teslim ettiğini belirten Breivik, bu teslime karşı çıkanları susturmak için gerekli yasal düzenlemelerin oluşum aşamasında olduğunu belirtmektedir.

“AB, Birliğin Müslüman Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı da kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğini kabul etti. AB, önümüzdeki yıllarda Kuzey Afrika'daki Müslümanların çoğunluğu oluşturduğu ülkelerden, on milyonlarca göçmenin Avrupa'ya yerleşmesine izin verilmesi gerektiğini kabul etti. Sözde, bu durum “ekonomi için iyidir. Avrupa'ya yerleşmeye davet ettiği milyonlarca Müslüman için şeriat yasaları uygulamayı planlıyor. “İslamofobi” nin bir tür ırkçılık olduğunu açıkça ortaya koyarken daha güçlü ırkçılık karşıtı yasalar çıkardı ve Avrupalı çocuklara “olumlu” bir İslam imajı sağlamak için okul kitaplarının yeniden yazılması konusunda İslam ülkeleriyle iş birliği yapıyor. Son olarak, AB, örneğin ırkçılık gibi ciddi suçlarla suçlananların, yaşadıkları ulus devletin mevzuatına bakılmaksızın tutuklanabileceğini öngören bir “Tutuklama Emri” geliştiriyor. Özünde, AB, yerleşik ulusal kültürleri yok ederken ve bu politikaya katılmayanları taciz etmeye hazırlanırken bir kıtayı İslam'a resmen teslim ediyor. Bu, Batı tarihindeki, belki de insanlık tarihindeki en büyük organize ihaneti oluştursa da “hoşgörü” için bir zafer olarak selamlanıyor” (Breivik'in Manifestosu, s.317).

Görüldüğü gibi Breivik, AB ülkelerinin Arap ülkeleriyle olan ilişkilerini geliştirmeye yönelik düzenlemeleri Avrupa'nın İslamlaştırılmasına hizmet ettiğine inanmaktadır. AB'nin ırkçılık karşıtı yasalar hazırlamasını İslam'la mücadele etmek isteyenleri engelleme çabası olarak değerlendiren Breivik, siyasi elitlerin kendi insanına ihanet ettiğine inanmaktadır. Breivik'e göre, Müslümanlar demografik bir üstünlük sağlarken, ülke yönetiminden sorumlu olan siyasi elitler Müslüman ülkelerle iş

birliği yapmakla kalmayıp, onlara karşı çıkabilecek insanları cezalandırma için gerekli hukuksal düzenlemeleri yapmaktadır.

Mevcut toplumsal düzenden -Avrupa'nın g ve doğurganlık yoluyla İslamlaştırılmasından- memnun olmayan Breivik siyasi elitlerin yanılığı içinde olduklarını ve Avrupa'nın Müslümanlar tarafından işgaliyle sonuçlanan politikaları desteklediklerini belirtmektedir. Batı Avrupa Kültürel Marksist ve çokkültürlükcü entelektüel elitlerin kim olduğunu kendisine sorup şöyle cevaplamaktadır:

“Kültürel Marksistler, intihara meyilli hümanistler veya kapitalist kreselcilerin hepsi okkltrclerdir. “okkltrclk”, çokkültürcülüğü (daha önce “sosyal mühendislik” olarak anılan) destekleyen bireyler için bir etikettir; Avrupa kültürlerimizi, ulusal bütünlüğümüzü ve Hristiyan lemini (başka bir deyişle Batı medeniyetini) yok etmek için yaratılan Avrupa nefret ideolojisi. Çoğu insan hala “sosyalistler”, kolektivistler, feministler, hümanistler, eşitlikiler, gey ve engellilik hakları eylemcileri, hayvan hakları eylemcileri, çevreciler vb. gibi daha bilinen basmakalıp etiketleri kullanıyor. Bununla birlikte, verilen grupların tümü kültürel Marksist olarak görülmemelidir. Kültürel Marksistlerin tanımlanmasındaki ortak faktör, İslami demografik savaşın başlatılmasına izin veren politik bir ideoloji olan çokkültürcülüğe verdikleri destektir” (Breivik'in Manifestosu, s.371).

Breivik'e göre kültürel Marksistler sadece güçlü, iyi ve başarılı olan her şeyden nefret etmekle kalmamakta Batı medeniyetinden, Avrupa'dan Amerika'dan, beyaz erkeklerden ve rasyonellikten nefret etmektedirler. Kültürel Marksistlerin Batı'dan nefret etmek için öne sürdüğü nedenler Batı'nın “Savaşçı, emperyalist, cinsiyetçi, etnosantrik ve benzeri olduğudur” ancak gerçek neden “Avrupa'nın, Amerika'nın ve Batı'nın güçlü ve başarılı olmasıdır” (Breivik'in Manifesto, s. 381). Böylelikle bu grup batının güçlü olmaması için çalışmakta ve Müslüman gne izin vermektedir. Benzer şekilde, Breivik okkltrclk politikasını Müslümanların demografik olarak çoğalmasına izin veren bir ideoloji olarak tanımlamaktadır.

“Kültürel Marksistler / okkltrcler olarak anılan grup, esas olarak “MA 100” (Batı Avrupa'daki çokkültürcülüğü destekleyen siyasi partiler) olarak bilinen Avrupa siyasi partilerinin ittifakından ve AB parlamenterlerinden oluşan politikacılardan oluşuyor. Bunlar seçilmiş ve seçilmemiş parlamenterler, danışmanları ve çokkültürcülüğün yayılmasının haklı gösterilmesinde dolaylı veya doğrudan bağlantılı olan ve halen de dahil olan herhangi bir kamu ve / veya şirket görevlileridir” (Breivik'in Manifestosu, s.371).

Breivik siyasi olarak çokkültürcülük politikasını uygulama kapasitesi olan her bir bireyi kültürel Marksist/ çok kültürcü olarak gruplandırmaktadır. Çokkültürcüler/Kültürel Komünistler:

“Politikacılar, siyasi danışmanlar, çeşitli STK’lardaki liderler, gazeteciler, öğretmenler, üniversite profesörleri, çeşitli okul / üniversite yönetim kurulu üyeleri, yayıncılar, radyo yorumcuları, kurgu yazarları, karikatüristler ve sanatçılar. Ayrıca, teknisyenler, bilim adamları, doktorlar ve hatta Kilise liderleri gibi profesyonel gruplardan birçok kişiyi içerir” (Breivik’in Manifestosu s.371).

Hatta Breivik’e göre Tony Blair kitlesel göçü desteklediği politikaları yüzünden en tehlikeli kültürel Marksistlerden birisidir (Breivik’in Manifestosu, s. 372). Breivik kültürel Marksistler/ çok kültürcülüğe destek verenlerin önemli pozisyon ve kurumları ele geçirdiklerini ve Batı toplumuna zarar veren faaliyetleri desteklediklerini belirtmektedir. Bu grubun en temel fonksiyonu Avrupa’nın İslamlaştırılmasına yönelik düzenlemelere ve projelere yaptıkları katkılardır. Sonuçta, Breivik Avrupa’nın İslamlaştırılmasının temelinde çokkültürcülük politikalarının yattığını düşünmektedir:

“Çokkültürcülük (kültürel Marksizm / politik doğruluk, political correctness), bildiğiniz gibi, Avrupa’nın demografik savaş yoluyla devam eden İslami sömürgeleştirilmesiyle sonuçlanan Avrupa’nın devam eden İslamlaşmasının temel nedenidir (kendi liderlerimiz tarafından kolaylaştırılmıştır)” (Breivik’in Manifestosu, s.16).

Breivik manifestosunu Avrupa’nın İslamlaştırılmasını engellemek için gerekli gördüğü çözüm önerilerini ve tavsiyelerini açıklamak için yazmıştır (Breivik’in Manifestosu, s.16). Breivik’e göre Avrupa’nın İslamlaştırılması o kadar hızlı olmaktadır acil olarak karşı bir hamle yapılmazsa Müslümanlar çoğunluğu elde edecek ve azınlık olarak kalan Avrupalılar İslami bir yönetimin altında yaşamak zorunda kalacaklardır.

“Zaman çok önemli. Büyük şehirlerimiz demografik olarak Müslümanlar tarafından tamamen ele geçirilmeden önce yeterli düzeyde direnişi pekiştirmek için yalnızca birkaç on yılımız var. Bu derlemenin olabildiğince çok sayıda Avrupalıya başarılı bir şekilde dağıtılmasını sağlamak, başarıma önemli ölçüde katkıda bulunacaktır. Kendi ülkelerimizde İslami yönetimin altında şimdi ve gelecekteki zimmimizden (köleleştirme) kaçınmanın tek yolu bu olabilir” (Breivik’in Manifestosu, s.16).

Breivik’e göre çokkültürcülüğü destekleyenler İslamlaştırmaya hizmet ettikleri için Batı Avrupa’nın sorunlarının temelini oluştururken, radikal feminizm Batı’nın

kültürel ve demografik olarak zayıflamasına neden olmaktadır. Breivik, feminizm taraftarı batılı kadınların batılı erkekleri güçsüzleştirdiğini iddia etmektedir. Breivik genellikle Marksist bir dünya görüşüne sahip feministlerin Batı'nın aile yapısını bozduklarını ve daha kötüsü Batılı aile yapısının yumuşak ve kendisinden nefret eden bir yapıya dönüşmesine neden olduklarını belirtmektedir (Breivik'in Manifestosu, s.358). Böylelikle Müslümanların saldırgan yapısıyla baş edemeyen bir Batılı aile yapısı oluşmaktadır. Diğer yandan Breivik'e göre, kadınlar artık çok önemli pozisyonlara yükselmekte ve erkeklerin özel hayatlarını yönetir duruma gelmektedirler (Breivik Manifestosu, s. 358). Önceden evlilikler, erkeklerin mali ve sosyal güvenliği sağladığı ve kadınların yemekten sorumlu olduğu bir anlayışmayken, modern dünyada kadınlar erkeklerden bağımsızlık kazanmış ve anlaşma bozulmuştur (Breivik Manifestosu, s. 358). Kadınlar erkeklerin mali desteğine artık aramazken erkekler kadınların duygusal desteğine hala ihtiyaç duymaya devam etmiştir (Breivik Manifestosu, s. 358).

Breivik'e güç dengesi kadınların lehine dönüşürken erkekler artık eski konumlarına hasret kalmaktadır. Feministler, kadınların erkekler kadar güçlü olduğunu ve kapasitesi olduğunu göstermeye takıntılıdır (Breivik'in Manifestosu, s.381). Breivik'e göre feminizmin desteklediği erkek karşıtlığı İskandinav ülkelerinde büyük problemlere yol açmaktadır. Erkeklerin koruyucu sezgileri artık harekete geçmemektedir çünkü kadınlar geleneksel erkekliği yıkmak için ellerinden geleni yapmışlardır ve bu yüzden feminizm İskandinav ülkeleri üzerinde ve muhtemel tüm batı medeniyeti üzerinde yıkıcı bir etki bırakmıştır (Breivik'in Manifesto s. 352). Breivik'e göre feminizmin batılı erkekleri güçsüzleştirmiş, pasif ve yumuşak yapmıştır.

Breivik, batılı kadınları göç politikalarına destek veren partilere oy vererek batılı erkeklerin güçsüzleşmesine yol açmaları nedeniyle suçlamaktadır. Breivik Norveç'te Müslüman göçünü destekleyen Sosyalist Sol Parti'ye oy verenlerin %70'ini kadınlar oluştururken Müslüman göçüne karşı olan İlerleme Partisi'ne oy verenlerin %70'ini erkeklerin oluşturduğunu belirtmektedir (Breivik'in Manifestosu s.352). Breivik göçmen karşıtı partilerin erkek partileri olduğu ve çokkültürcülüğü savunan partilerin feministler tarafından yönetildiğini vurgulamaktadır hatta Breivik' göre 11 Eylül

saldırıları sırasında kadınlar Bush’a değil Gore’ya oy verirlerdi (Breivik’in Manifestosu s.352). Görüldüğü gibi Breivik, batı toplumunda aile yapısının erkekler aleyhine değiştiğine, erkeklerin güçsüzleştirildiğine inanmakta ve bu duruma neden olan şeyin feminizmle kadınların mali olarak bağımsızlık kazanması olduğunu düşünmektedir.

Breivik yerli Avrupalıların topraklarının İslamlaştırılmasını engellemek istemektedir. Bu duruma karşı gelmek için üç düşmanla aynı zamanda savaşılmaması gerektiğini bildiren Breivik bu düşmanları şöyle belirtmektedir:

“Düşman 1 Batı dünyasında ortak bir tema olan medyamızın ve akademimizin Batı karşıtı önyargısıdır.

Düşman 2 bir pan-Avrupa süper devleti aleyhine yerleşik ulus devletleri kasıtlı olarak parçalayan Eurobia ve AB federalistlerizm taraftarlarıdır.

Düşman 3 Müslümanlardır” (Breivik, manifesto s.385).

Breivik Müslümanların göçüne yol açan çokkültürcülük politikalarını destekleyen birinci grup olarak medyayı ve akademiye göstermektedir:

“BBC’nin Britanya’daki kıdemli üyeleri, önyargılı olduklarını ve yayınlarında çokkültürcülüğü savunduklarını açıkça itiraf ediyorlar. 2005 Müslüman ayaklanmaları sırasında, birçok Fransız gazeteci, “sağcı partilere” fayda sağlamasını istemedikleri için ayaklanmaların haberini küçümsediklerini açıkça belirtmiştir” (Breivik’in Manifesto s.385).

Şekil 9. İslam’ın Kontrolünde olan Batı Medyası (Kaynak: Breivik’in Manifestosu s.383)

Gazetecilerin %99’u çokkültürcülüğü savunduğunu belirten Breivik, NBC ve CBS gibi büyük medya kuruluşlarının General Electric ve Westinghouse gibi uluslararası holdinglere ait olduğunu ve bu tür firmaların küreselleşme taraftarı olduğunu dile getirmektedir (Breivik’in Manifestosu, s. 388, Bkz. Şekil 9). Breivik’e göre medya çokkültürcülük ve küreselleşmenin neden olduğu problemleri göz ardı etmekte

medya sahiplerinin çıkarlarına hizmet etmektedir. Breivik'e göre Batı medyası batı uluslarının çıkarları için değil küresel firmaların çıkarları için çalışmakta ve küreselleşme için göç politikalarını desteklemektedirler.

Breivik Manifestosunda dile getirdiği diğer bir önemli konuya Hristiyanların çektikleri acılar ve Müslümanların tehlikeli olduklarıdır. Breivik Hristiyanların tarih boyunca hayatta kalmak için mücadele verdiğini ve hayatta kalabilmek için kendi yurtlarında göç ettirildiklerini belirtmektedir. Ayrıca bu durum sadece geçmişte değil günümüzde bile yaşanmaktadır. Breivik “*Yeni Bağdat'ta*” bile Hristiyan azınlıkların hayat mücadelesi vermek zorunda olduğunu yazmaktadır. Hristiyanların günümüzde çektikleri sıkıntılara Keldani kilisesine düzenlenen saldırıda 12 yaşındaki kızı öldürülen Keldani bir babanın “*kimse acımızı dindiremez*” dediğini ve tek talebinin bu topraklarda kardeş muamelesi görmek olduğunu örnek göstermektedir (Breivik'in Manifestosu, s. 458). Breivik Hristiyanların acı çektiğini ve yaşadıkları topraklarda eşit bir muamele görmediğini savunmaktadır.

Breivik Hristiyanlara yönelik kötü tutumların Ortadoğu'da her yerde geçerli olduğunu iddia etmektedir. Örneğin, Mısır'daki Hristiyan Kipti azınlığının İslamcı köktencilerle olan mücadelesini örnek veren Breivik 2005 seçimlerinde kabine üyesi olmayı başaran tek bir Hristiyan Kipti'nin olduğunu ve seçilen bu adayın “*partilere dini inanış esas alınarak aday belirlendiği*” şikâyetini dile getirmektedir (Breivik'in Manifestosu s. 456). Breivik, Kiptilerin üçüncü sınıf vatandaşlar olarak değerlendirildiğini ve resmi olarak kimlik kartlarında bile Müslüman olarak kaydedildiklerini ve kendi dinlerinin yazması için uğraştıklarını belirtmektedir. Kiptiler kiliselerini tamir ederken bile katı kurallara bağlı bırakıldığını belirten Breivik bu zorluğun temelini Osmanlı'ya uzandığını ve bu düzenlemeler ancak geçtiğimiz yıl değiştirilebildiğini dile getirmektedir (Breivik'in Manifestosu, s.456-457). Breivik Kipti kadınların başörtüsü takmaya zorlandıkları ve Kipti erkeklerinse dini kimlikleri yüzünden iş hayatında büyük sıkıntılar çektiklerini savunmaktadır (Breivik'in Manifestosu, s.456-457). Breivik, Mısır'da Müslümanlıktan Hristiyanlığa din değiştiren ortalama 100 kişinin hayatı Kiptilerin durumunda daha zor olduğunu ifade etmektedir. Hristiyanların maruz kaldığı ayrımcılığa, 2005 yılında İskenderiye'de Breivik Hristiyanlıktan Müslümanlığa döndüğü için pişmanlık duyan

bir Kıpti'nin hikayesini anlatan tiyatronun basıldığını ve çıkan olaylarda insanların öldürüldüğü ve kilisenin tahrip edildiğini örnek vermektedir (Breivik'in Manifestosu, s.456-457). Böylelikle, Breivik, Müslümanların sadece din değiştirenlere değil bu durumu anlatan hikâyelere bile tahammülü olmadığını vurgulamaktadır. Sonuçta, Breivik Hristiyanların ayrımcılığa, zulme ve haksızlığa uğradıklarını savunmaktadır.

Breivik Hristiyanların çektiği zulümlerin sadece bu farklı muameleler olmadığını, Hristiyanların hayatların tarih boyunca tehlikede olduğunu ifade etmektedir. Breivik'e göre Sırplar Osmanlı'dan çok çeken tek Batılı ulus değildir. 19. Yüzyıl boyunca Yunanlılar, 20. Yüzyılda Ermeniler ve Adolf Hitler'e ilham veren ulus olmaları dolayısıyla Yahudiler Osmanlıların zulmünden etkilenmişlerdir (Breivik'in Manifestosu, s. 722). Breivik Kıbrıs'ın durumunu Hristiyan kimliğinin Müslüman Türkler tarafından nasıl yok edildiğinin bir göstergesi olarak sunmaktadır:

“Lefkoşa Bizans Müzesi müdürü Yannis Eliades, Türklerin işgal ettiği bölgedeki kiliselerden 25.000 ikonun kaybolduğunu bildirmektedir. Muazzam Bizans ve Romanesk kiliseleri, heybetli manastırlar, mozaikler ve freskler yağmalandı, dağıtıldı ve yıkıldı. Birçoğu restoranlara, barlara ve gece kulüplerine dönüştürüldü” (Breivik'in Manifestosu, s. 724).

Breivik Hristiyan dünyası ve Müslüman dünyası arasında bu sıkıntılı ilişkinin doğasını Müslümanların aleyhinde dile getirmektedir. Müslümanlar Hristiyanları hor görmekte, onlara eşit muamele etmemekte, Hristiyanları topraklarından sürmekte ve onların hayatlarına son vermektedir. Diğer taraftan, Breivik'e göre, Müslümanlar göçmen oldukları batı ülkelerinde Hristiyanlara zarar vererek toplumsal hayatı olumsuz etkilemektedir. Breivik, 54 yaşındaki Rinie Mulder'in, göçmen olmayan bir Hollanda vatandaşının (göçmen olmayınca silahla vurulmasını vurgulamak için böyle belirtmektedir), Müslüman gençler tarafından taciz edilen bir Hollandalı kadını korumak isterken vurulmasının ardından çıkan olayları örnek olarak göstermektedir. Yerel polisinin Müslüman göçmenlerin davranışlarını basit suçlar olarak gördüğünü, yetkililerin Müslümanlara müdahaleden kaçındığını ve onların suçlarına göz yumduklarını belirtmektedir (Fjordman'dan alıntı yapan Breivik'in Manifestosu s.727). Breivik Müslümanların bu tür davranışlarının basit suçlar olarak değerlendirilmesine karşı çıkan Fjordman'a katılmakta ve Müslüman şiddetinin cihadın bir parçası olarak değerlendirilmesini istemektedir (Breivik'in Manifestosu,

s. 727). Müslümanların suç oranları yüksek olduğunu açıklayan Breivik, Fransa'nın nüfusun sadece %10'nu oluşturan Müslümanların, Fransız hapisanelerindeki tutukluların %70'sinin Müslüman olmasının bir tesadüf olamayacağını ifade etmektedir (Breivik'in Manifestosu, s. 727). Müslümanlar toplumsal olarak büyük bir tehlike arz etmekte ve onların davranışları Hristiyanlar, yani yerli Avrupalılar için risk oluşturmaktadır.

Breivik'e göre, Müslümanların nüfusunun artışı kaçınılmaz bir sonu, savaşı zorunlu kılmaktadır. Avrupa'nın İslamlaştırılmasına engel olmanın tek yolu olarak gördüğü saldırısını Aryan ırkını koruma gayesiyle yaptığını belirten Breivik 20-30 yıl beklemenin Avrupalıları azınlık durumuna düşüreceğini ve bu sondan kurtulmak için bir savaşın gerekli olduğunu iddia etmektedir. Bu savaştan vatansever Avrupalıların değil Avrupalıların kültürünü korumayan kültürel Marksistlerin/çokkültürcüler sorumludur:

“Bizi kültürel intihara götüren bu kavgayı biz başlatmadık. Kültür Marksistler/çokkültürcüler yaptılar. Sadece Avrupa kültürünü korumak ve şeriat yasasına girmeyeceğimizden emin olmak için gerekenleri yapıyoruz” (Breivik'in Manifestosu, s. 664).

Breivik Avrupa'nın kültürünü, geleneğini ve kimliğini koruma gayesiyle hareket etmekte ve bu amaçla bir savaşın yapılması gerektiğini belirtmektedir. Breivik, D.L. Adams'ın önce İslam'ın amaç ve doktrininden öğrendikten sonra çokkültürcülüğün kurtulmak gerektiği uyarısına kulak verilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Breivik Manifesto, s.407). Siyasal İslam'a tepki vermenin önündeki engel çokkültürcülüktür;

“Çünkü ahlaki açıdan iflas etmiş çok kültürlü dünyamızda bunu yapmak hoşgörüsüzlük olarak görülür. Ulusunuzu kültürel ve edebi yok oluştan savunmak “hoşgörüsüzlük” değil, vatanseverliğin ve akılcılığın doruk noktasıdır” (Breivik Manifesto, s.407).

Breivik İslam'a karşı verilecek tepkilerin farklı kültürlerle karşı yapılan bir saldırı olarak değerlendirildiğini düşünmektedir. Çokkültürcülüğün olduğu bir ortamda İslam'ın eleştirilmesi ve yasaklanması söz konusu olmayacağı için Breivik çokkültürcülük politikasından vazgeçilmesini istemektedir. Bu amaçla siyasi elitleri etkilemenin tek yolu da savaştır. Ayrıca, Müslümanları batılı ülkelere göç etmekten ve batı ülkelerinde olan Müslümanların sürgün edilmeleri için tek yol da savaştır.

Breivik bu kaçınılmaz savaşı meşru göstermek için Müslümanların batı toplumuna uyum sağlayamadıklarını ve asimilasyon modellerinin başarısız olduğu gerekçesini sunmaktadır. Breivik İslam'ın çokkültürcülüğü doğrudan reddettiğini söylemektedir. Batı'nın bu durumu göz ardı etmemesi uyarısını yapmaktadır. Herkesin özgürlüğü sevmediğini ve farklı inanç sitemlerinin aynı olmasının mümkün olmadığını söyleyen Breivik;

“İslam'da değer olarak kabul edilen tek özgürlük, Allah'a ve Muhammed'e (ve İslam doktrinine) tam teslimiyettir. İslam, özgürlüğü İslam doktrinine tamamen teslim olmakta görür. Kapılarımızı İslam'a açtığımızda, kendimizi ve milletlerimizi hoşgörü ve kapsayıcılık kavramlarımızı reddeden güçlere açıyoruz. Bu, çokkültürcülüğün saçmalığı ve dehşetidir- başarısız bir kendi kendini yok etme felsefesidir. İslam doktrinini öğrenmeliyiz... İslam konusundaki cehaletimizi gidermek için İslam doktrinini öğrenmeliyiz. İslam bilgisi olmadan ona karşı çıkamayız; bilgisi olmadan bazıları bizimle savaşta olduklarını bile anlamıyorlar ve bu nedenle onlarla savaş halindeyiz” (Breivik'in Manifestosu, s.408).

İslam'ın çokkültürcülüğü kabul etmediğini ve bu yüzden bu gerçeğin vurgulanması gerektiğini vurgulayan Breivik, kültürlerin birbirlerinden farklı olduğunu kabul etmemiz gerektiğini savunmaktadır. Breivik'e göre tüm kültürlerin eşdeğer olmadığı ve bazılarının diğerlerinden daha iyi olduğunu bilinmelidir. Breivik tüm kültürleri değerli ve eşit gören çokkültürcülüğe karşı olmasının nedenini İslam'ın Avrupalı ülkelere erişimini sağlayan bir araç olarak kullanılmasına dayandırmaktadır (Breivik'in Manifestosu, s.408). Sonuçta, Breivik manifestosunda, Avrupa'nın işgalinin engellemesi için sempatizanlarına seslenerek siyasi sistemi etkilemek için şiddeti kullanarak harekete geçmelerini talep etmektedir. Breivik *“kitleleri uyandırmak için tek mantıklı yaklaşım, mevcut sistemin çökmesini sağlama”* yolu olarak terörü görmektedir (Breivik'in Manifestosu, s.845). Breivik'in kendisine;

“Muhafazakâr direnişin bazı “pasifist” üyeleri, şiddetin hiçbir şeyi çözmeceğini ve bunun yerine düşmanlarımıza sadece daha retorik cephane verecek ve ahlaki zemini kazanmalarını kolaylaştıracağını iddia edecekler. Sonunda şunları söyleyebilecekler; “Terörizmin dini yoktur” “Terörü kullanarak kendi mücadelenizi baltalıyorsunuz ve milliyetçi davaya zarar veriyorsunuz”. Böyle ifadelerle nasıl tepki verirsiniz?”

sorusunu sormuş ve şöyle cevaplamıştır:

“Her şeyden önce, ona neden bahsettiği hakkında en ufak bir fikri olmadığını söyledim. Pasifist yaklaşımlar geçmişte denendi; Hristiyanların nüfusun %60'ını Müslümanların oluşturmasını beklediği Lübnan'da. Mısır'daki Kiptiler nispeten

pasifistti ve onlara ne kazandırdığına bir bakın ... Pasifist duruşları nedeniyle neredeyse nesilleri tükendi. Aynı şey Hristiyan Asuriler ve Ermeniler için de söylenebilir. Müslümanlar onları katletmeye karar verene kadar sadık küçük zimmiler gibi beklediler ve beklediler ve daha iyi bir gelecek “ümit ettiler”. Gandhi pasifizmi, Hindistan’da İngilizlere karşı işe yaradı çünkü Hristiyan Avrupalılar ilkel barbarlar değiller ... Ancak, pasifizm İslami bir varlığa karşı hiç işe yaramıyor. Çoğunluk haline gelir gelmez (ve bu, tehcir kampanyalarını zamanında başlatamazsak bu gerçekleşecektir), tarihin tekrar tekrar gösterdiği gibi bizi vuracaklar ve sonunda bizi katledecekler” (Breivik’in Manifestosu, s.1375).

Breivik Müslümanlar karşısında şiddete başvurulmazsa kendi toplumlarının sonunun geleceğine dair kesin bir inancı bulunmaktadır. Breivik için barışçıl bir yaklaşımı seçmek sadece sorunu ertelemektir ve erteleme Batı toplumunun ölümüne yaklaşması anlamını taşımaktadır.

4.2.2. Motivasyon ve İdeoloji

Breivik’in gerçekleştirdiği terör saldırıları AB’nin dağıtılması, Avrupa devletlerinin çokkültürcülük politikalarından vazgeçmeleri ve Müslümanların Avrupa’dan gönderilmesi için gerekli toplumsal sürecin başlatılması amacıyla yapılmıştır. Breivik bu üç amacını demokratik yollarla gerçekleştirebileceğine inanmamakta, şiddeti bir araç olarak tercih etmektedir. Ayrıca, kendi gibi düşünenleri mobilize etmek için çevrimiçi ortamı kullanmayı istemekte ve erkeklerin toplumsal konumlarını güçlendirerek toplumsal düzeni yeniden inşa etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Breivik manifestosunda gerçekleştirdiği saldırıların temelinde Batı toplumuna zarar verdiğini düşündüğü sorunları ele almaktadır. Breivik’in tespit ettiği sorunlar:

- Avrupa’nın İslamlaştırılması,
- Feminizmin Batı aile yapısını bozması ve batılı beyaz erkeklerin güçsüzleştirilmesidir.

Breivik manifestosunda belirtilen ana sorunları tespit ettikten sonra bu sorunların üstesinden gelmek için gerekli gördüğü çözümlere yer vermiştir. Breivik’e göre çözümler:

- Avrupa'nın İslamlaştırılmasını engellemek için öncelikle Osmanlıları Viyana kapılarında durduran büyük birleşmenin tekrar yaşanması gerekmektedir. Avrupalı vatanseverlerin Tapınak Şövalyeleri²⁴ gibi oluşumlarla kültürel Marksistlere ve çokkültürcülere karşı savaşıması gerekmektedir.
- Breivik'in nihai amacı Avrupa'nın siyasi ve askeri kontrolünün ele geçirilerek kültürel muhafazakâr siyasi bir ajandanın oluşturulmasıdır (Breivik'in Manifestosu, s.831).
- Müslümanların Avrupa'dan sürgün edilmelidir.
- Demokrasi yerine şiddet içeren çözümler uygulamaya konulmalıdır. Demokrasinin Hristiyan ve Yahudi kültürü için yıkıcı olan İslam'la mücadele için yeterli olmadığına anlaşılmaması ve "Tapınak Şövalyeleri" gibi örgütlerle askeri ve stratejik çözümler aranarak, şiddetin bir araç olarak tercih edilmelidir.
- Müslümanların sürgün edilmesinin planlanması gerekmektedir.

Breivik'in çözüm önerileri onun kültürel muhafazakâr bir siyasi ajanda oluşturulması için demokrasi yerine şiddetin bir araç olarak kullanılmasına dayanmaktadır. Breivik Avrupa'nın birleşmesini, iç düşman olarak gördüğü kültürel Marksist/çokkültürcülük taraftarları ve dış düşman olarak gördüğü Müslüman göçmenlere karşı bir askeri mücadelenin gerekliliğini göstermek istemektedir. Askeri müdahaleyle Avrupa'nın İslamlaştırılması durdurulacak ve İslamlaştırılmadan sorumlu olarak gördüğü siyasi elitler cezalandırılacaktır. Breivik bu hedefleri gerçekleştirmek için radikal bir plan tasarlamıştır (Bkz. Tablo 13). Üç evreli planın ilk evresi 2009-2030 yıllarını kapsamaktadır. Bu evrede cihat karşıtı hareketlerin ve Hristiyan hareketleri gibi diğer Muhafazakâr hareketlerin desteklenmesi gerekmektedir (Breivik'in Manifestosu s. 661).

²⁴ Breivik Manifestosunda Tapınak Şövalyeleri'ni, kendi değımiyle "resmi adı *Pauperes commilitones Christi Templique Solomonici (PCCTS)* (İngilizce: *Poor Fellow-Soldiers of Christ and the Temple of the Solomon*)" Hristiyanların askeri gücünün bir göstereisi olarak görmekte, örgüt olarak bahsetmekte ve kuruluşunu 1099'da Haçlı seferlerine dayandırmaktadır (Breivik'in Manifestosu, s.821).

Breivik Manifestosunda ve yargılanırken mahkemede "Tapınak Şövalyeleri" örgütünün bir üyesi olduğunu söylemiş ancak bu örgütün varlığı hakkında herhangi bir kanıt sunamamıştır (Graaf, vd., 2013:5). Bu yüzden, böyle bir örgütün olmadığına kanaat getiren Norveç Mahkemesi, Breivik'i bireysel terör suçu işlemekten cezalandırmıştır. Breivik'in Manifestosunda "PCCTS, Knights Templar" olarak bahsettiğı ve köklerini Haçlı Seferlerine dayandırdığı bu örgütün varlığına dair bir kanıt bulunamamıştır.

İkinci evre 2030-2070 yılları arasını kapsamakta ve Avrupa'daki Müslüman nüfusunun %15-60 arasında olacağı öngörülerek Tapınak Şövalyelerinin askeri gücünün kullanmasının zamanı gelmiş olacaktır.

Tablo 13. Breivik'in Avrupa'nın İslamlaştırılmasını Durdurma Planı

Evreler	
1.Evre 2009-2030	Cihat karşıtı hareketlerle Avrupalıların, kıtanın gerçek sorunlarına dair fikir edinmeleri ve Hristiyan hareketleri gibi diğer muhafazakâr hareketleri desteklemeleri için çalışılması gerekmektedir.
2.Evre 2030-2070	Bu evrede, Müslümanların nüfus oranları çok yükseldiği için artık onlara karşı askeri müdahale kaçınılmaz olacaktır ve bu yolla Avrupa'ya Müslüman göçü durdurulacaktır.
3.Evre 2070-2083	Avrupa'nın İslamlaştırılması bu evrede son bulacak, Müslümanlar sürgün edilecek, kültürel Marksistler/ çokkültürcüler cezalandırılacak ve kültürel muhafazakâr bir siyasi model oluşturulacaktır. Sonunca tek kültürlü bir Avrupa inşa edilmiş olacaktır.

Üçüncü evrede 2070 ve 2083 yılları arasında kültürel muhafazakâr bir ajanda oluşturulmuş ve Müslümanların sürgünü başlatılmış olacaktır. Kategori A grubunda yer alan, kültürel ve küresel liderler ve Kategori B yani çokkültürcülüğün savunucuları cezalandırılacaktır (Breivik'in Manifestosu s. 938-939). Avrupa'nın sonunda Japonya gibi tek kültürlü bir toplum olması amacını güden Breivik (Breivik'in Manifesto, s.1072) Avrupa Federasyonu kurulduğunda çokkültürcülük karşıtı olacağını belirtmektedir (Breivik'in Manifestosu, s. 842).

Breivik'in radikal planının temel motivasyonlarından birisi Avrupa kültürünü korumaktır. Breivik'e göre, Avrupalılar kendi şehirlerinde zulüm görmekte ve kendi hükümetleri tarafından kademeli olarak kültürel bir yok olma programına maruz bırakılmaktadır (Breivik'in Manifestosu, s.731). Breivik Avrupa'nın "*kültürel intiharına*" engel olmak için AB'nin derhal dağıtılmasını istemektedir. Brüksel'in

yani AB'nin bürokratik feodalizminden ve çokkültürcülüğün totaliter ideolojisinden kurtarılması için gerekli “*Avrupa Bağımsızlık Bildirgesi'nin*” ilk taslağını yazmıştır. Bildirge Avrupa ülkelerinin vatandaşları olarak derhal yapılması istenilen taleplerle başlamaktadır. Breivik,

- Ulusal hükümetlerin en kısa sürede AB'den çekilmesi ve ulus devletlerin kendi sınır kontrollerini kendilerinin yapmalarını istemektedir. Aksi takdirde vergilerin ödenmemesini talep etmektedir.
- Eurobia ile ilgili çalışmaların, Avrupa-Arap Diyalogu ve Avrupa ülkeleri ile Arap ülkeleri arasında “Avrupa-Akdeniz iş birliği” için Avrupalı ağların oluşturulmasıyla ilgili tüm belgelerin yayınlanmasını ve açıklanmasını şart koşmaktadır. Batı tarihinin en büyük ihanet belgesi olarak gördüğü bu belgelerin sorumlularının derhal mahkemeye çıkarılıp yargılanmaları istemektedir. Ayrıca de-Eurobia sürecinin başlatılmasını talep etmektedir.
- Filistin Yönetimine verilen tüm mali desteğin derhal kesilmesini talep etmektedir. Filistin yönetimi bu yardımları Hristiyanlara karşı yapılan cihat için kullanmaktadır bu yüzden Müslüman saldırganlığına karşı İsrail'i destekleyen bir basın açıklaması yapılmalı ve daha önce Filistinlilere verilen para kısmen İsrail'in savunmasına, kısmen de Müslüman zulmü hakkında bilgi yaymak amacıyla bir “Küresel Kafir Savunma Fonu” kurulması için tahsis edilmelidir.
- Çokkültürcülük ideolojisinin derhal tüm hükümet politikalarından ve okul müfredatlarından kaldırılmasını ve devletin yerli halkların kültürel miras ve geleneklerinin devamını destekleyici bir politika benimsemesini talep etmektedir.
- Hangi biçimde olursa olsun tüm Müslüman göçünün derhal ve tamamen durdurulmasını ve yetkililerimizin büyük şehirlerimizde kanun ve düzenin yeniden tesis edildiği böyle bir zamana kadar genel olarak kitlesel göçte uzun bir ara vermesini talep etmektedir.
- Kendi topraklarımızda yabancı gibi hissetmekten, Müslüman haydutların şiddetli çeteleri tarafından saldırıya uğramaktan, tecavüze uğramaktan, bıçaklanmaktan, taciz edilmekten ve hatta öldürülmekten, yine de medyamız

tarafından “ırkçılık ve yabancı düşmanlığı” ile suçlanıp kendi ülkemiz tarafından korkutulmaktan bıktık ve yorulduk.

- Avrupa, Müslüman devletler tarafından kasıtlı sömürgeleştirme, İslamlaştırılma ve özgürlüklerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan koordineli çabaların hedefindedir. Bir yabancı istilasına maruz kalıyoruz ve bir yabancı istilasına herhangi bir şekilde yardım ve yataklık etmek vatana ihanettir. Avrupalı olmayanların sömürgeleştirmeye direnme ve kendi kaderini tayin etme hakkı varsa, Avrupalılar da bu hakka sahiptir. Ve biz onu kullanmaya niyetliyiz.
- Bu talepler tam olarak yerine getirilmezse, Avrupa Birliği dağılmazsa, çokkültürcülük reddedilmez ve Müslüman göçü durdurulmazsa, bizler, Avrupa halkları, yetkililerimizin bizi terk ettiği sonucuna varmaktan başka çaremiz kalmaz ve topladıkları vergilerin bu nedenle adaletsiz olduğunu ve rızamız olmadan çıkarılan yasaların meşru olmadığını kabul ederiz. Kendi güvenliğimizi korumak ve ulusal hayatta kalmamızı sağlamak için vergi ödemeyi bırakıp uygun önlemleri alacağız (Breivik’in Manifestosu, s. 731-732).

Breivik, manifestosunda yer verdiği bahsi geçen bildirinin açıkça gösterdiği gibi üç temel talep bulunmaktadır: AB’nin dağıtılması, çokkültürcülük politikasından vazgeçilmesi ve Müslüman göçünün durdurulması. Breivik, aksi takdirde önce vergi ödememeyle başlayacak ayaklanma süreci daha sonra uygun adımlarla devam ettirileceği konusunda uyarıda bulunmaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için Breivik Norveç’in en kanlı saldırıları olarak görülen terör eylemlerini gerçekleştirmiştir. Breivik saldırısının siyasi bir eylem olduğunu duruşmada yinelemiştir. Breivik duruşmada, saldırısını “*İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana Avrupa’nın en görkemli sofistike siyasi eylemleri*” olarak nitelendirmiştir (Aktaran, Graf vd, 2013:99). Breivik ideolojik olarak cihat karşıtı hareketini desteklediğini bildirmektedir. Breivik cihat-karşıtı hareketi “*Müslüman göçü ve İslam kültürünün Batı toplumlarına nüfusunu tersine çevirmek olan ulusötesi bir politik hareketi ifade etmek*” için kullanarak saldırıların ardındaki ideolojik temeli sağlamlaştırmaktadır (Ravndal J. A., 2012 b:16). Breivik Avrupalı devletlerin cihat-karşıtı bir görüş

benimseyerek, göçmen ve çokkültürcülük politikalarını değiştirmesini talep etmekte ve bu talebini gerçekleştirmek için şiddete başvurmayı meşru kılmaktadır:

“Mevcut tüm verileri inceleyerek, Müslümanların nüfusun yaklaşık %50’sine ulaştığında, muazzam acılara yol açacak bir çatışma olacağını biliyoruz. Bu noktada, ahlak anlamını yitirecektir. İyi ve kötü sorunu bizim için basit bir seçime indirgenecek; Hayatta kal ya da yok ol. “Güçlü adam” bizim için yöneldiğimiz şeydir. İsteddiğimiz o değil; o sadece kaçınılmaz son oyun” (Aktaran, Sandberg, 2016:24).

Breivik Müslümanların Avrupa’daki nüfuslarının artışından duyduğu rahatsızlık ve bu durumun yarattığı risklerle mücadele etmenin yolunu şiddete başvurmada görmektedir. Ayrıca, Breivik manifestosunda aşağıda belirtilen batının İslamlaştırılması tehdidinden kurtulmada faydalı olabilecek diğer unsurlardan bahsetmektedir:

- Avrupa ve ABD’nin İslamlaştırılmasını durdurma hareketleri,
- Atlas Shrugs gibi cihatçı web siteleri
- Avrupa çapında Norveç Savunma Ligi ve İngiliz Savunma Ligi gibi savunan savunma liglerinin artırılması (Fekete, 2011:31-32).

Breivik toplumsal bir hareket başlatma gayesi taşıyarak çevrimiçi ortamın Avrupalıları mobilize etmede kullanacağını düşünmektedir. Görüldüğü gibi Breivik hem şiddeti bir yol olarak tercih etmekte hem de toplumsal hareketleri yönlendirebilecek yumuşak yöntemlerinde uygulanmasını istemektedir. Breivik’in siyasi elitlerden talepleri sadece bunlarla sınırlı kalmamakta ve ataerkil toplum yapısının geri getirilmesini istemektedir. Böylelikle Breivik üç unsuru Avrupa’nın korunması için gerekli görmektedir şiddet, toplumsal mobilizasyon ve toplumsal düzeni yeniden inşa etmek.

Breivik’e göre eski toplumsal düzeni yeniden sağlamak için, *babanın* bir otorite figürü ve aile reisi rolün yeniden kurulmalı ve çekirdek aile yapısı güçlendirilmelidir. Böylelikle, boşanma oranının yaklaşık %50 oranında azalmasına sağlanacaktır. Dahası, baba, yasa tarafından cezalandırılma korkusu olmadan, ailede otorite rolünü tekrar kazanacaktır. Fiziksel disiplin yöntemleri bir kez daha çocukların yetiştirilmesinde bir faktör olacaktır (Breivik, 2011). Bu arzulanan toplumda,

kadınların mevcut rolleri daraltılacaktır. Sonuç olarak Breivik, yeni yasalar uyarınca “mahkemelerde çocuk velayeti davalarına karar verildiğinde babaların tercih edilmesi ve imtiyazlı haklara sahip olması” gerektiğini açıkça belirtmektedir (Breivik, 2011). Mahkemede defalarca belirttiği gibi “beşiği kim yönetir, toplumu yönetir” fikrine inanmaktadır (Gullestad, 2017:2). Erkeklerin otoritesini geri kazanarak aileyi yönetmesi ve nihayetinde toplumu yönetmesi sağlanmış olacaktır.

Breivik toplum içinde erkeklerin rolünün zayıflatıldığına inanmakta ve bu durumun düzeltilmesini talep etmektedir. Breivik beyaz erkeklere yönelik baskıların olduğu, kitle iletişim araçlarının ve üniversitelerin aracılığıyla, beyaz erkeklerin korkutulduğu ve şeytanlaştırıldığını düşünmektedir (Cotti, 2015:1044-1045). Breivik’e göre toplum “dişileştirilmektedir”. Bu duruma örnek olarak, çocukken okula devam ettiği okulda, “örmeyi ve dikmeyi öğrenmeye zorlanmasını” göstermektedir (Breivik’in Manifestosu, s. 863).

“Gençliğimde, Norveç, Oslo’daki Smestad ilkokuluna devam ederken; Zorunlu örgü ve dikiş kurslarını bitirmeye zorlandığımı hatırlıyorum... Bu zorunlu örgü ve dikiş kursları, Avrupalı erkek çocukların dişileştirilmesi için kasıtlı olarak katkıda bulunmak amacıyla uygulandı... tamamen zaman kaybı olduğu için bu kurslardan korktuğumu hatırlıyorum” (Breivik’in Manifestosu, 863.)

Breivik Norveç toplumunda cinsel ahlakın çöktüğüne inanmaktadır. Breivik Oslo’da 11 ve 12 yaşlarında kız çocukların cinsel ilişkiye girdiğini ve bu durumun topluma büyük zarar verdiğini belirtmektedir. Sonuçta Breivik bir yanda güçsüzleştirilen erkeklerin varlığından ve diğer yanda cinsel ahlakı çökertilen kadınlardan bahsetmektedir. Bu durum karşısında, Breivik halkının üstünlüğünü kaybetmekte olduğunu ve giderek gücünü kaybettiğini düşünmekte ve bu kaybın temelinde cinsel kimliğin kaybından kaynaklandığını görmektedir (Cotti, 2015:1044-1045). Diğer taraftan Breivik Batı’da yaşayan Müslüman ailelerin çocuklarının “dişileştirilmediğini” dile getirmektedir. Ayrıca, onlar kızlarını korumak için özel çaba harcamaktadır:

“Modazzers’ın sandalyesinin boş olduğu günü hatırlıyorum. Öğretmenimizden nerede olduğuna dair bir cevap alamadık. Pakistan’daki yaz tatilinden dönmesi gerekiyordu. Ertesi yıl Elif Türkiye’ye gönderildi. Babasının onun “fazla Norveçli” olduğunu düşündüğünü duydum. Birkaç yıl sonra, aynı şey Baligha’ya oldu. Pakistan’daki tatilinin ardından bir gün okula gelmedi” (Breivik’in Manifestosu, s. 1378).

Böyle bir toplumda Breivik dinin önemini vurgulamaktan geri kalmamaktadır. Kendisini kutsal bir savaşçı olarak tanımlayan Breivik Haçlı kimliği ve Avrupa kimliğini savunmaktadır (Pantucci, 2011:32).

Breivik'in saldırılarının siyasi yönünü desteklemek için mahkemede birtakım adımlar atmıştır. Öncelikle, mahkemenin ilk günü Breivik sağcılara özgü selam vermiş ve çokkültürcülüğü destekleyen mahkemeyi tanımadığını bildirmiştir. Breivik sağ eliyle yumruk yaparak kalbine dokundurup elini yukarı kaldırmış ve savcı Inga Bejer Engh'e doğru yürüyerek elini sıkıştır ve *“Norveç mahkemelerini tanımiyorum. Çokkültürcülüğü destekleyen siyasi partilerden yetki aldınız”* demiştir (Aktaran, Graaf, vd., 2013:4). Breivik kendisini yargılayacak mahkemenin meşru haklara sahip olmadığını vurgulamış ancak yargıçların değişmesi için resmi bir başvuru yapmamıştır. Aslında Breivik mahkeme başlamadan önce “akıl sağlığı” olmadığı teziyle hareket etmiştir ve mahkeme savcıları da onun bildirgesinde sunduğu hikâye ve sorunlu bölümler dolayısıyla sanrılı biri olarak değerlendirmiştir (Graaf, vd., 2013:5). Mahkemenin başında Breivik'in aşırı anlatıları ve kusurları öne çıkarılarak diğer sağcı radikalleri etkileme kapasitesi azaltılmaya çalışılmıştır. Örneğin savcılık Breivik'in üyesi olduğunu iddia ettiği Tapınak Şövalye birliğinin varlığını ve Londra gezisinin gerçek olup olmadığını sorgulamıştır (Graaf, vd., 2013:5). Böylelikle savcılık en başta Breivik'in hapisane yerine psikiyatrik bakımla sınırlı tutma gayesi güderek onun diğer radikallere örnek olmasının engellenmesini amaçlamıştır (Graaf, vd., 2013:5). Takip eden süreçte hapisanede yapılan 13 görüşmenin ardından Breivik'in ilk adli tıp raporu onun şizofreniden mustarip olduğu ve cezai sorumlu olmadığını belirtmiştir (Ravndal, 2012:6). Birinci raporda Breivik'in ideolojik fikirleri psikozdan kaynaklanan sanrılar olarak değerlendirilmesine rağmen ikinci bir değerlendirmede ise psikotik değil narsistik bir kişilik bozukluğu tanısı konulmuştur (Lewis & Cowell, 2012)). Breivik daha yakında incelendiğinde potansiyel okuyucularını etkilemeye çalışan, yöntemsel bilgiler sunan ve bir ulusu terörize etme girişimi yapan biri olarak değerlendirilmiştir (Leonard, vd.,2014:408). 10 hafta süren mahkeme sonucunda Breivik'in psikotik olmadığı ve cezai sorumluluğunun olduğu kabul edilmiştir.

Breivik manifestosunda belirttiği gibi mahkemeyi propaganda yeri olarak kullanmaya çalışmıştır:

“Eğer herhangi bir nedenden ötürü OPERASYONDAN sağ çıkarsanız, yakalanacak ve tutuklanacaksınız. Çoğu kahraman Şövalyenin buna bir gün diyeceği nokta budur. Ancak, bu bir Justiciar Şövalyesi için geçerli değildir. Tutuklanmanız “propaganda aşamasının” başlangıcını işaret edecektir. Denemeniz dünyaya bir sahne sunuyor” (Breivik’in Manifestosu, s. 24 mu kontrol et)24

Breivik mahkemeyi saldırılarının devamı olarak değerlendirmiş ve kendi propagandasını yapmaya çalışmıştır. Gazete Verdens Gang’ da Breivik’in hücresinden gönderdiği bir mektubun alıntılarını yayınlamıştır. Mektupta Breivik mahkeme sürecinin, dünyaya gösteri yapan bir sirk gibi görüldüğünü ve bu durumun 2083 (manifestosunu) fikrini açıklamanın eşsiz bir fırsatı olarak gördüğünü yazmaktadır (Graaf, vd., 2013:7). Bu doğrultuda Breivik akıl sağlığı yerinde olmadığı savunmasından vazgeçmiştir ve onu destekleyecek kitleyi olumsuz şekilde etkilemek istememiştir. Hapishanede yazdığı ve Norveç’teki medya kuruluşlarına gönderdiği 38 sayfalık mektupta akıl sağlığının olmadığına karar verilmesinin olabileceklerin en kötüsü olduğu ve *“bir akıl hastanesine siyasi bir eylemci göndermek, öldürmekten daha sadist ve acımasızdır! Ölümden daha kötü bir kader”* olduğunu yazmıştır (Aktaran, Graaf vd., 2013:7).

Aşırı sağıcılara ilham olmak isteyen biri olarak Breivik rasyonel biri olarak değerlendirilmek istemiştir. Breivik kendisini *“İslamcılığa ve savunucularına karşı savaşa”* sağıcı bir öncü olarak tanıtmıştır (Graf, vd., 2013:8). Breivik siyasi bir figür olarak görülmek istemektedir. Breivik potansiyel destekçileri ve sempatizanlarına seslenerek bitirdiği duruşma ifadesinde daha fazla hain öldürmediği için Norveç ve Avrupa’daki tüm militan milliyetçilerden özür dilemek istemiştir (Graaf vd., 2013:9). Breivik duruşmada kendi ideolojisini açıklarken, mağdurların yakınları bu durumda rahatsız olmuş ve Breivik’in açıklamalarına devam etmemelerini talep etmiştir, diğer taraftan Breivik saldırıları neden yaptığını açıklamak isteğini beyan etmiştir ve Breivik’in son açıklamasında tekrar mahkemeyi çokkültürcülüğü destekleyen siyasi partiler görevlendirdiği için reddetmiştir. Breivik mahkemede ayrıca Norveç direniş hareketinin bir parçası olduğunu ve mahkemenin kendisini mahkûm ederek çokkültürcülüğün savunduğunu dile getirmiştir (Graaf, vd., 2013:9).

Breivik Avrupa'nın Müslüman göçmenlerden kurtararak İslamlaştırılmasının durdurulmasını istemektedir. Breivik'in saldırılarının ardındaki ideoloji Avrupa'yı çokkültürcülük ve feminizmden kurtarmaktır (Gullestad, 2017:1). Breivik saldırıyla siyasi ve dini amaçlarını gerçekleştirme gayesiyle şiddete başvurarak toplumsal düzeni etkilemeye çalışmıştır. Aşırı sağ hareketlerden etkilenmiş ve kendisi gibi düşünenleri sevk etmeye çalışarak toplumsal bir hareket başlatmayı amaçlamıştır. Breivik kişisel travmalar yaşamakta ve kendisinin ve aşırı sağ gruplarının tespit ettiği toplumun sorunlarına sırtını dönemediği için terör saldırısı gerçekleştirmeye karar verdiği savunmaktadır (Billing & Stalne, 2011:151). Daha öncede belirtildiği gibi, Breivik saldırılarını yazdığı manifestoya dikkat çekmek için gerçekleştirmiş ve aşırı sağ kitleyi kendisiyle benzer saldırılar yapması için teşvik etmiştir. Saldırı eylemini planlarken ve hedef seçerken aklında tuttuğu en önemli konu toplumu değiştirme istediğidir.

4.2.3. Hedef Seçimi

Breivik Avrupa'nın İslamlaştırılmasını engellemek için bireysel bir sorumluluk hissetmiş ve şiddete başvurmaya karar verdikten sonra hedef tespiti için büyük bir çapa sarf etmiştir. Breivik saldırıyı planlama aşamasından 65'ten fazla potansiyel hedef belirleyip sadece üçü için somut plan hazırlamış ve sonunda ikisine saldırmıştır (Hemmingby & Bjorgo, 2018)²⁵. Breivik iki hedefine karar vermeden önce 16 potansiyel hedef belirlemiştir:

- Hükümet Bölgesi,
- Kraliyet Sarayı,
- Oslo Belediye Binası,
- Parlamento,
- Parlamento Bölgesi,
- Göç İdaresi,
- İşçi Partisi binası,

²⁵ Breivik, Başbakan Jens Stoltenberg ve Adalet ve Polis Bakanı Knut Storberget, gazeteci Marte Michelet, Dışişleri Bakanı Jonas Gahr Store ve eski Başbakan Go Harlem Brundtland saldırısı esnasında adada olabilme durumunu değerlendirmiş ve bu kişilerin ölümünü "bonus" olarak görmüştür (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:166).

- Sosyalist Sol Parti'nin Ofisi,
- SKUP araştırmacı gazetecilik konferansı,
- İşçi Partisi'nin yıllık toplantısı,
- Utoya'daki İşçi Partisi Gençlik Kampı,
- Blitz Anarşist evi,
- VG, Dagsavisen ve Aftenposten gazeteleri,
- Norveç yayın şirketi NRK (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:166)

Breivik saldırısına hedef seçerken iki unsura özel önem göstermiştir. Birincisi, ülkenin İslamlaştırılmasına olanak tanıyan kurum ve insanları hedeflemek ve ikincisi saldırılarını sansasyonel yaparak daha fazla ilgi çekmek. 16 potansiyel hedefine bakıldığında Breivik'in ana odağını siyasiler ve medyanın oluşturduğu görülmektedir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:166). Breivik: *“Norveç basını, şu anda bulunduğumuz durum için sorumluluğun en büyük kısmını, belki de İşçi Partisinden bile daha fazla taşıyor”* demiştir (Criscione, 2012). Medyanın ilgisini çekebilecek bir saldırı planlayan Breivik, ilk önce üç somut hedef seçmiştir: Oslo hükümet binası, Norveç Kraliyet Kalesi ve İşçi Partisi genel merkezi. İlk somut terör planını hükümet binasını seçerek bombalı saldırıyla daha fazla ses getirmeyi amaçlamıştır. İkinci saldırı yeri olarak, Kültürel Marksist olmakla suçladığı İşçi Partisi liderliğindeki koalisyonu cezalandırmak için Hükümet bölgesine çok yakın olan İşçi Partisi genel merkezini seçmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:166). Üçüncü somut eylemine karar vermede zorlanan Breivik seçtiği hedefle mesajını doğrudan iletebileceği hedefleri tercih etmiştir. Örneğin, Göç İdaresi'ne saldırmayı düşünmüş ancak, binanın bulunduğu mahallenin kalabalık olmasından dolayı hedefin ne olduğunu muğlak kalabilir diye bu plandan vazgeçmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:166). Breivik saldırısının amaçlarını açık olarak göstermeye çalışmıştır.

Breivik daha sonra kraliyet sarayını bombalama üzerine kafa yormuştur. Kendisini monarşist olarak gördüğünden kraliyet ailesi mensupları sarayda değilken saldırı yapmayı ve sarayın göçmen dostu tutumlarından dolayı uyarı vermeyi amaçlamıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018). Breivik, başlangıçta seçilen bu üç hedef için arabalı bomba saldırısı yapma kararı vermiştir ancak yeterli patlayıcıyı temin edememiş ve masum insanların ölme ihtimali fazla olduğundan bu fikrinden vazgeçmiştir (Criscione, 2012). Breivik bu aşamada farklı birkaç planın üzerinde durmuştur: silahlı ve bombalı saldırılar, arabalı bombalı saldırılar, SKUP konferansını hedef

alma (SKUP araştırmacı gazetecilik için yıllık bir ödül konferansıdır ve etkinliğin Nisan 2011’in başlarında yapılması planlanmıştır) (Hemmingby ve Bjorge, 2018). Bu konferansın ertelenmesi durumunda yaklaşık bir hafta sonra olması planlanan yıllık İşçi Partisi etkinliği alternatif bir hedef olarak seçmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:167). Görüldüğü gibi, Breivik çeşitli saldırı planları ve hedefleri gözden geirilmekle birlikte hedefte okkltrclk yanlısı tutum alan grup, kuruluş ve insanları silahlı, bombalı ve arabalı saldırılarla öldürülmeyi planlamıştır. Bu hedeflerle Utoya’daki İşçi Partisi Gençlik Kampı’nda bir silahlı saldırı yönelik saldırı yapmaya karar vermiştir. Bu kararda, Breivik’in iftliği kiralaması 6 Nisan 2011 tarihi gibi beklediğinden biraz daha fazla zaman almasının etkisi bulunmaktadır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:168). Mahkemede 600 kişiyi Utoya adasında öldürmeyi planladığını söyleyen Breivik İşçi Partisi gençlik kampı iyi bir hedef olarak değerlendirdi çünkü;

- “En yakın sahile 550 metre uzaklıktaki soğuk su ile çevrili sınırlı bir alanda 700 katılımcı olacağını tahmin etti.
- Utoya’yı yaklaşık bir yıldır alternatif bir hedef olarak aklında tutuyordu.
- Ayrıca, st düzey bir “Kültürel Marksist” kategorisinin üyelerini yakalamayı umuyordu... Breivik tüm dekapitasyon sekansını (decapitation sequence) videoya kaydetmek ve internete koymak istedi” (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:168).

Bu durumda Utoya bir ada olması dolayısıyla hem kurbanlarının kaçmasını zorlaştırması hem bazı kurbanlarının boğularak ölmesi ve etkinlikte çok fazla insanın toplanmasıyla birlikte önemli siyasi insanları da (Gazetesi Marte Michelet, Dışışleri Bakanı Jonas Gahr Store ve eski Başbakan Brundtland) ldrme imkânı olması dolayısıyla seçilmiştir. Breivik ayrıca amacının, çevredeki gl “kitle imha silahı” olarak kullanarak insanları öldürmek olduğunu açıklamış – insanları soğuk suya kaçmaya ve boğulmaya zorlamayı hedeflemiştir (Ravndal, 2012b, 18). Böylelikle, Utoya adasını seçmekle potansiyel kurbanlarının kaçışlarını zorlaştırmayı ve polislerin adaya müdahalesinin geç olmasından yararlanmak istemiştir.

Breivik medyanın ilgisini en st düzeye çıkarmak için hükümet binasını ve görevdeki hükümetin çoğunluğunu elinde bulunduran İşçi Partisi’nin gençlik kampının yapıldığı adaya saldırmayı tercih etmiştir (Billing ve Stalne, 2011:153). Hedeflerin şok etkisini artırmak için seçmeye özel önem veren Breivik, kadınlar dahil olmak üzere gençleri hedeflerken ocuk katili olarak görülmek istememiş ve

Utoya’da 22-23 yaş arası gençleri görmeyi beklediğini belirtmiştir. Ancak öldürdüğü iki kişi 14 yaşından küçüktür ve 33’ü 18 yaşın altındadır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:170). Sivil kayıplar göze alan Breivik kitlesel bir kıyımı göz önüne almıştır *“Breivik, %50’ye kadar sivil kayıpların kabul edilebilir olacağını ve %10’dan daha azının uygun olacağını”* belirtmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:170). Breivik’in orijinal planının, eski İşçi Partisi başkanı Gro Harlem Brundtland’ı tüfeğinde bir süngüyle başını kesmek ve filme almak ve İşçi Partisi gençlik lideri Eskil Pedersen’i öldürmek olduğunu belirtmiştir (Criscione, 2012). Ancak Brundtland, Breivik geldiğinde adayı çoktan terk etmişti.

İşçi partisinin eylemin hedefi olarak seçilmesinin asıl nedeninin çok-kültürcülüğe yönelik söylem ve politikaları olduğu unutulmamalıdır. Sorgulanmasında hedef seçimini anlatan Breivik savcılara ilk önce Müslümanları hedeflediğini ancak 2001 yılında Norveçli-Ganalı gencin Neo-Naziler tarafından öldürülmesi ve 2006 yılında görülen davasının onu etkilediğini söylemiştir. Bu davadan sonra Breivik, Müslüman göçünden sorumlu tuttuğu “siyasi elitleri” hedef almaya karar verdiğini söylemiştir (Criscione, 2012). Breivik, *“Müslümanların göçe davet edilmeleri kendi suçları değil. Onlar suçlanmayacaklar”* (Criscione, 2012). Böylelikle Breivik İşçi Partisi’ni cezalandırmaya karar vermiştir. Ayrıca Breivik Müslümanların kendi dinlerini takip ettiklerini ve bu durumdan dolayı suçlu olmadıklarını belirtmektedir (Dafnor, 2013:107). Böylelikle Breivik Müslümanlar yerine çokkültürcülük politikasından sorumlu olarak gördüğü siyasi elitler ve gazetecilere yönelmiştir (Dafnor, 2013:107). Utoya adasının sağladığı avantajları göz önüne alan Breivik gençleri siyasi figür olarak değerlendirerek hedef seçimini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Diğer taraftan, Breivik’e göre İşçi Partisi Müslüman göçmenlerin çoğunluğunun desteğini almakta ve Müslümanlarla oy pazarlığı yapmaktadır.

“2006 yılının sonlarında, İşçi Partisi’nden Bakan Bjarne Hakon Hanssen, “ekonomi için iyi” olacağı için Pakistan’dan Norveç’e göçün artırılması çağrısında bulundu. Norveç’teki Müslümanların çoğunluğu 2005’te İşçi Partisi’ne oy verdi ve genel olarak (%83’ü) sol partilere oy verdi. Başkent Oslo’daki belediye meclisi üyesi Samira Munir [95], o yılki seçimlerde Sosyalist partiler ve Müslüman topluluklar arasında yaygın bir iş birliği olduğu konusunda uyardı. “Tüm göçmen gruplarının nasıl oy vereceğine aile reisleri ve cami karar verecek. “Halkımızın size oy vermesini sağlarsak ne kadar alacağız?” gibi anlaşmalar yaptılar ve anlaşmalar her zaman Sosyalist partilerle yapıldı” (Breivik’in Manifestosu, s.563)

Breivik sol partilerin Müslüman göçmenlerle ilişkisinden rahatsızlık duymaktadır ve bu ilişkinin menfaat ilişkisi olduğunu belirtmektedir. Müslümanların oy verme davranışlarında aile reisleri ve cemaatin kanaat önderlerinin rolü olduğunu göstermek üzere belediye Meclis üyesi Samira Munir'in bu ilişkiyi açıklamasını örnek göstermektedir.

Tablo 14. Breivik'in Terör Saldırısı Ardındaki Siyasi Motivasyonları ve Hedef Seçimi

Siyasi Motivasyonlar	Hedef Seçimi
Çokkültürcülük politikaları	Siyasi eliteler
Avrupa'nın İslamlaştırılması	Çokkültürcülük politikasına teşvik eden İşçi Partisi

Breivik'in saldırılarının ardındaki temel motivasyonuna uyan bir hedef seçimi yaptığı görülmektedir (Bkz. Tablo 14). Breivik saldırısına hedeflerini göçmen politikalarına destek verenleri cezalandırma ve uyguladıkları politikalardan vazgeçirme amacıyla seçmiştir. İşçi Partisi çokkültürcülük politikaları uygulamakta ve Breivik'e göre Müslümanların kitlesel göçüne onay vererek Norveç'in İslamlaştırılmasına neden olmuştur. Ayrıca gerçekleştirdiği terör saldırılarının dikkat çekmesi için gençlik kampında 600 kişiyi öldürmeyi planlamıştır. Breivik hedef olarak siyasileri ve siyasilerin politikalarında onlarla iş birliği yaptığını düşündüğü medya mensuplarını tercih etmesinin temelinde bu iki grubu Norveç'in İslamlaştırılmasından sorumlu olarak görmesi ve onları cezalandırma isteği yatmaktadır. Breivik terör saldırıları için hedef seçerken kasıtlı olarak gençleri seçmiş ve saldırılarının şok etkisini artırmak istemiştir. Görüldüğü gibi, Breivik hedeflerini seçerken çok titiz davranmış ve ince hesaplamalar yapmıştır. Gerekli bombaların elde edilmesinden dolayı yaşadığı aksaklıklar onun daha fazla insana zarar vermesine engel olurken, Breivik kurbanlarını siyasi görüşleri dolayısıyla tercih etmiştir. Breivik insanları siyasi tercihleri dolayısıyla cezalandırmıştır.

4.2.4. Planlama

Breivik saldırıları uzun bir süre zarfında planlamıştır. Planlamanın önemli bir bölümünü manifestosunu yazması, manifestosunun yayılması ve saldırılarda kullanacağı bombaları hazırlaması oluşturmaktadır. Bombaların hazırlanması için gerekli teknik bilgi ve malzemelerin elde edilmesi Breivik'i en çok zorlayan konu olmuştur. Diğer taraftan, Breivik saldırıları planlama aşamasında ulusal polis birimine yakalanmamak için çeşitli tedbirler almıştır.

Breivik annesine 2007 yılında bir kitap yazmaya başladığını ve 2010 yılında bu kitabı bitirdiğini söylemiştir (Ravndal, 2012:7). Breivik'in manifestosunu yazması üç yıl sürmüş ve bu süre zarfında saldırısını planlamaya başlamıştır. Breivik'in saldırılarını planlama aşamasında dikkat ettiği diğer önemli bir unsur manifestosunu internette yayma işi olmuştur. Daha önce belirtildiği gibi Breivik, iki Facebook hesabı aracılığıyla 8.000'den fazla e-posta adresi toplamıştır.

Breivik saldırı planlamalarını yaparken yakalanmamak için özel çaba göstermiştir. 2009 yılında, bomba hazırlığında kullanacağı gerekli patlayıcı malzemelerini kolayca satın alabilmek için bir tarım şirketi (Geofarm) kurmuştur. Breivik'in tarım şirketi kurması onun bir çiftlik kiralamasını kolaylaştırmış ve bomba hazırlayacak gizli bir yer de sağlamıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:167-168). Böylelikle, Breivik tarım şirketi kurarak, izole bir ortamda bomba malzemeleri elde etme ve kimsenin dikkatini çekmeden çiftlikte bomba hazırlaması için gerekli ortamı elde etmiştir. Breivik'in hem entelektüel hem de fiziksel olarak en zorlu projesi 2.100 kiloluk gübre bombasını yapımı olmuştur (Ravndal, 2012b, 17). Çiftlikte üç bomba yapımını dört haftada bitirebileceğini tahmin eden Breivik bu hesaplamada yanılmış ve bir bombayı 12 haftada bitirebilmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:168-169). Bomba yapımı planladığından uzun süre alınca ve yaz mevsiminde ofislerin boşalacağını bilen Breivik en kısa sürede saldırısını gerçekleştirmeye karar vermiştir. Breivik, saldırı için bir bomba yapmayı başarinca hükümet binasını bombalamaya ve Utoya'daki adada silahlı saldırı yapmaya karar vermiştir ve temmuz ayı saldırı için tek seçenek olarak kalmıştır (Hemminby ve Bjorgo, 2018:168-169).

Ayrıca saldırılarda kullanacağı ekipmanı toplaması planlı yaptığı diğer bir iş olmuştur. Breivik bu aşamada avcılık ve spor atıcılığında kullanacağını bildirerek yasal yollardan satın aldığı silahlar ve saldırı sırasında kullanacağı bazı malzemeleri temin ettiği malzemeler şunlardır:

- Kasım 2010 tarihinde Mini-Ruger tüfeği (yarı otomatik),
- Mart 2011’de Glock tabancası (yarı otomatik tabanca),
- Bazı silah parçaları ve kıyafetler ve
- 2010 yılında Prag’a giderek yerel bir matbaada Norveç Polisi’nin kullandığı nişanlar (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:167-168).

Breivik saldırıda kullanacağı bazı parçaları internet üzerinden satın almıştır, Breivik

- Polonya’dan bir şirketten bomba yapımında kullanılan alüminyum tozu,
- eBay’den, Hong Kong merkezli bir tüccardan tüfek kabzası,
- Çinli bir tedarikçiden bir uzun mesafeli gözlem dürbünü,
- ABD merkezli bir perakendeciden bir LaserLyte tabanca süngüsü ve
- Ayrıca nakliye sırasında araba bombasını dengelemek için kullanılmış olabilecek 15 vinil hava yastığı satın almıştır (Ravndal, 2012:8).

Breivik planlama aşamasında bilgi toplama ve keşif için medyadan ve online kaynaklardan yararlanmıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:168). Öncelikle ulusal polis güvenlik servisi tarafından tespit edilmemeye çok dikkat etmiştir:

- Breivik aşırı sağcı forumlara girerken IP adresini gizlemiş ve tartışmalara bilinçli olarak aşırı görüşlerini törpüleyerek dahil olmuştur,
- Breivik saldırmayı düşündüğü yerlerdeki binalara keşif gezisi düzenlediğinde Mobese kameralarına yakalanmamak için özel çaba göstermiştir,
- Breivik yakalanma riskini göze almıştır. Örneğin, bir eczaneden sodyum nitrat almış ve Polonya’dan alüminyum tozu almıştır (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:168).

Breivik gerçekleştirdiği terör saldırılarını planlaması 3 yıl sürmüştür ve bu süre zarfında manifestosunu yazmayı tamamlamış, kendisi gibi düşünen ve benzer

fikirleri paylaşabilecek kişilerin e-mail adreslerini elde etmek için büyük bir çaba harcamıştır. Breivik bomba yapımı beklediği gibi kısa sürede tamamlayamayınca üç bombalı saldırı yerine tek bombalı saldırı yapmaya karar vermiş ve bir de silahlı saldırı gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. Saldırıları için gerekli malzemenin önemli bir kısmını internetten temin eden Breivik polis birimlerine yakalanmamak için çeşitli tedbirler almıştır.

4.2.5. Anders Behring Breivik'in Radikalleşmesi

1979 yılında doğan Breivik boşanmış bir ailenin üyesidir ve sorunlu bir çocukluk yaşamıştır. Breivik'in annesi hemşire asistanıdır ve babası Londra'da diplomat olarak çalışmaktadır. Annesi ve babasının daha önceki evliliklerinden çocukları vardır ve Breivik bir yaşındayken boşanmışlardır (Breivik'in Manifestosu, s. 1387). Breivik ailesi boşandıktan sonra annesi ve üvey kız kardeşiyle Londra'dan Norveç'e taşınmış ve babasını çok görme imkânı olmamıştır (Breivik'in Manifestosu, s. 1387).

İlk modern sağcı terörist olarak adlandırılan Anders Behring Breivik'in radikalleşme sürecini etkileyen dört temel unsurdan söz edilebilir:

- Aile yaşamı ve kişisel deneyimleri,
- Müslüman göçmen nüfusunun artışından rahatsızlık duyması ve Müslüman göçmenlerle yaşadığı veya gözlemlediği deneyimler,
- Gazeteci, editör ve blog yazarları tarafında reddedilmesi,
- İnternet, internet forumları ve aşırı sağcı yazar ve blog yazarlarının düşünce ve fikirleri Breivik'in terör saldırısı gerçekleştirmesine etki etmiştir.

Breivik iki yaşına geldiğinde, Breivik'in annesi oğluna bakmakta zorlandığından dolayı hafta sonları için çocuk bakımı yardımı talep etmiştir (Gullestad, 2017:3). Annesi onu yetiştirirken fiziksel ve ruhsal olarak yorulduğundan dolayı resmi makamlara başvurmuştur. Breivik'in ailesinin yakın tanıdıkları anne ve oğul arasında şiddetli çatışmalarla dolu bir ilişkiden söz etmişlerdir. Aile yakınları;

“Anders’in annesinin küçük çocuğa karşı tutumunda son derece dengesiz davrandığını bir anda öfkeli, nefret edilen babanın bir uzantısıymış gibi davrandığını ve sonra okşamalarla duş aldırıldığından bahsetmiştir” (Gullestad, 2017:3).

1983 yılında, Breivik 4 yaşına geldiğinde annesi bir kez daha resmi makamlardan yardım istemiştir ve üç hafta gözlemleneceği ünlü bir çocuk psikiyatrina yönlendirilmiştir ve annesiyle olan ilişkisi değerlendirilmiştir. Vaka kaydına göre Breivik’e hamile olan annesi kürtaj yaptırmak istediği bebeğinin tekmelerinden rahatsızlık duymuş ve zor bir hamilelik geçirmiştir (Gullestad, 2017:3). Anders’i oyun terapisi yöntemiyle değerlendiren psikolog, oyunda başarısız olduğunu, bilgiçlik tasladığını ve son derece düzenli bir çocuk olduğunu belirterek:

“Dil yeterliliğine rağmen, “kendini duygusal olarak ifade etme yeteneğinden yoksun” olarak tanımlamış ve ayrıca çocuk küçük olmasına rağmen oyunlarda gülmesi gereken yerlerin farkında olarak yapmacık bir gülümseme takındığını belirtmiştir” (Gullestad, 2017:3).

Psikiyatri kliniği Anders için endişeli ve pasif teşhisi koymuştur (Dafnos, 2013:98). Anders’in koruyucu bir aileye verilmesi gerektiğini rapor ettikten sonra babası annesine karşı velayet davası açmış ancak mahkeme annesi lehine karar vermiştir (Gullestad, 2017:3). Sonuçta, 1983 yılında çocuk bakım hizmetlerinin değerlendirilmesi anne oğulun ilişkilerinin sorunlu olduğu yönünde olmuştur (Orange, 2012). Breivik Manifestosunda olumsuz bir deneyim yaşamadan büyüdüğünü söylemesine rağmen (Breivik’in Manifestosu s.1387) annesiyle ilişkisi onun çocukluk döneminde yaşadığı sıkıntıların başlangıcı olmuştur.

Breivik eğitim hayatını yarıda bırakmış ve gençlik yıllarında hayatını şekillendiren kişisel deneyimler yaşamıştır. Breivik eğitim sisteminden memnun olmadığı için 1998 yılında lise eğitimini tamamlamamıştır. Breivik’in okul arkadaşları onun steroid hapları aldığını ve özgüvenini geliştirmek için spor salonuna gittiğini söylemişlerdir (Carbone, 2011: Aktaran Dafnos, 2013:98). Breivik’in gençlik yıllarına denk gelen 1980’ler Oslo’nun çokkültürçülükle karşı karşıya kaldığı yıllardır (Ravndal, 2012:7). Oslo’da metro ilk kez açılmış ve şehrin farklı bölgeleri arasında ulaşım kolaylaşınca, göçmen çetelerin şehrin “*naif çocuklarını*” yani beyaz

mahallelerinde yaşayan çocukları soyduğu bir dönem yaşanmıştır (Ravndal, 2012:7). Anders 13 yaşındayken şehrin havalı hip-hop çetelerinden birinin üyelerinden bir Pakistanlı “koruyucu” arkadaş edindiğini belirtmiştir (Ravndal, 2012:7). Bu çetede kendisine, kendi halkını çift başlı bir baltayla öldüren çizgi film karakteri olan “morg” ismini seçerek grubun en korkusuz ve en sert üyesi olmaya çalışmıştır (Ravndal, 2012:7). Anders’in okul arkadaşlarıyla yapılan röportajlar aslında onun gruplarda çok önemli rol alamadığını göstermektedir (Gullestad, 2017:4). Breivik çokkültürlü bir ortamda kendisine bir yer edinmeye çalışırken istediği konuma yükselmeyi başaramamıştır.

Breivik gençlik yıllarında grafiti sanatıyla ilgilenmiştir ve bu ilgisi babasıyla olan ilişkisini olumsuz etkilemiştir. Breivik, 14 yaşında çantasında 43 grafiti aerosol sprej kutusuyla yakalanınca Oslo merkez istasyonunda polis tarafından gözaltına alındıktan sonra Danimarka’ya gitmiştir. Babası grafiti olayını hoş karşılamamış ve Breivik onunla tekrar iletişim kurmayı denediğinde babası sağlığının kötü olduğunu söyleyerek oğluya görüşmemiştir (Pantucci, 2011:28). Breivik babasıyla ilişkisinin 22 yaşında kesildiği belirtmiştir ancak babası iletişimi Breivik’in kendisinin kestiğini söylemiştir (Björge, vd., 2012). Baba ve oğul arasında yaşanan sorunlu ilişkinin Breivik’i olumsuz etkilemiş olması çok yüksek bir ihtimaldir.

Breivik lise hayatını yarıda bıraktıktan sonra iş hayatına atılmış ve birkaç ülkeye seyahat etmiştir. 2001 yılında annesinin evinden ayrılarak önce müşteri hizmetleri şirketinde çalışmış daha sonra 2002 yılında kendi işini kurmuştur (Björge, vd., 2012). 2000’li yılların başında Breivik farklı kültürlerin bir arada yaşayamayacağına dair inancının oluşmaya başladığını dile getirmektedir (Breivik’in Manifestosu, s. 1378). Bu süreçte Breivik, 16-17 yaşlarında İlerleme Partisi’nin (FRP) gençlik organizasyonuna (FBU) katılmaya karar vermiştir:

“Ülkedeki her gazeteci, göçmenlik karşıtı programları nedeniyle onları ırkçı olarak görüyor. FRP, her bir medya organizasyonundan, STK’lar ve diğer tüm siyasi partilerin sürekli saldırısı altındaydı. Onlara ırkçılar ve Naziler denildi ve genellikle “faşist domuzlar” olarak etiketlendiler. FRP) bana çekici geldi çünkü ilk elden toplumdaki ikiyüzlülüğü yaşadım ve çokkültürcülüğe karşı çıkan tek parti olduklarını zaten biliyordum” (Breivik Manifestosu, s. 1378).

İlerleme Partisi Norveç'te göç karşıtı fikirleri öne süren ve aktif olarak çokkültürcülüğe direnen tek siyasi partidir (Dafnos, 2012: 101). Hayatının bu aşamasında Breivik kendisiyle aynı duygu ve endişeleri paylaşan insanlarla etkileşime girmeyi tercih etmiştir (Dafnos, 2013:101). Partinin gençlik kollarına girdikten üç dört yıl sonra demokratik çözümlere inancının kalmadığını belirten Breivik:

“2000 yılı civarında, Avrupa’nın İslamlaşmasına, Avrupa çokkültürcülüğüne karşı demokratik mücadelenin kaybedildiğini fark ettim. Çoktan bu fikirden vazgeçmiştim. Milyonlarca seçmen ithal eden rejimlerle demokratik olarak rekabet etmek mümkün değil. Kültürel Marksistlerle/çokkültürcülerle 40 yıllık diyalog bir felaketle sonuçlanmıştı. Avrupalıların azınlıkta kalması şimdi sadece 50-70 yıl alacak. Bunu fark eder etmez, alternatif muhalefet biçimlerini keşfetmeye karar verdim. Protesto, katılmadığınızı söylemek anlamına taşımaktadır. Direniş, buna bir son vereceğinizi söylüyor. Direniş hareketine katılmak istediğime karar verdim” (Breivik’in Manifestosu, s.1378).

2000 yılı sonrasında demokrasinin artık bir çözüm olmadığına karar vermiş ve alternatif muhalefet biçimleri arayışına girmiştir (Bkz. Tablo 15). Breivik Müslümanların Avrupa’daki varlığına karşı bir duruş sergileyen bir hareket ararken kendisini Sırbistan’da kültürel muhafazakâr bir grupla irtibata geçmiştir. Bu grupla internet üzerinden iletişim kurmuş ve sonunda Breivik, 2002 yılında radikalleşme sürecine büyük bir etki yapan “Tapınak Şövalyeleri” ile irtibata geçmiştir (Breivik’in Manifestosu, s. 1379). Tapınak Şövalyeleri üyeleriyle görüşmek için Londra’ya gittiğini belirtmektedir ve orada kültürel muhafazakâr *cihat karşıtı* hareketin temelini atma amacıyla bulunduğu insanlardan duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir (Breivik’in Manifestosu, s. 1379). Breivik kendisiyle benzer görüşleri paylaşan insanlarla iletişim kurmuş ve onların takdirini topladıktan sonra kendine olan güvenini tazelemiştir.

Breivik 2006 yılında annesinin yanına taşınmış ve saldırısını planlamadan önceki yıllarda kendisini çevresinden soyutladığı bir dönem yaşamıştır (Bkz. Tablo 15). Annesinin yanına taşınırken ileride “şehit” olacağı için “video oyunları oynamak için bir yıl ayırmaya” karar vermiştir (Ravndal, 2012:7).

Tablo 15. Breivik’in Radikalleşme Süreci

1979	Doğum yılı kendi cv sin de gösteriyor oradan da ekleme yap
1983	Dört yaşındayken endişeli ve pasif teşhisi konmuştur.
1992	13 yaşındayken göçmenlerin grup üyesi olduğu bir hip-hop çetesine katılmıştır.
1993	14 yaşında grafiti çizimleri nedeniyle gözaltına alınmıştır.
1994	Arafat’ın Nobel Barış Ödülü almasından çok etkilenmiştir.
1995-1996	16-17 yaşlarına İlerleme Partisi’nin Gençlik Kollarına üye olduğunu söylemiştir.
1998	Lise eğitimini yarıda bırakmıştır.
1999	NATO’nun Sırbistan Müdahalesinden etkilenmiştir.
2000	İlerleme Partisi’nin Gençlik Kolları’ndan ayrılmıştır.
2001	22 yaşında babasıyla ilişkisini kesmiştir. Annesinden ayrı yaşamaya başlamıştır. Önce müşteri hizmetleri şirketinde çalışmıştır.
2002	Kendi işini kurmuştur. Tapınak Şövalyeleri’yle Londra buluştuğunu iddia etmektedir. Breivik “İslam korkusunu” forumlarda 2002 yılında dile getirmeye başlamıştır.
2006	Annesinin yanına taşınmış ve izole bir hayat yaşamaya başlamıştır.
2006-2007	Annesinin evinde bir yıl boyunca video oyunları oynamıştır. Annesine 2007 yılında kitap yazmaya başladığını söylemiştir.
2008	Dünyanın en büyük online beyaz milliyetçilik formu olan Stromfront’a üye olmuştur.
2009	Norveç merkezli muhafazakâr bloğu (Document.no) ve Norveç İlerleme Partisi ile iş birliği halinde bir gazete günlüğü kurmaya çalışmıştır. İrtibata geçmeye çalıştığı yazar ve blog yazarları tarafından reddedilmiştir. Kitabının üçüncü bölümü olan “Önleyici Savaş” kısmını yazamaya başlamış ve şiddet içeren muhalefet formlarına ilgi göstermeye başlamıştır.
2010	Kitabını yazmayı tamamlamıştır. 2010 Sonbaharında saldırıda kullanacağı malzemeleri satın almaya başlamıştır (kurşun geçirmez bavul ve av tüfeği satın almıştır).
2011	Mart ayında Norveç Bakanlıklarının Merkezi Santralini telefonla arayarak Utoya’daki İşçi Gençlik Birliği (AUF) üyelerini öldürmekle tehdit etmiştir. Silah satın almıştır. Annesine büyük bir savaş yaklaştığını anlatmış ve hava taşımacılığıyla büyük kargolar teslim almaya başlamıştır. Annesi oğlunun bodrumda taşlarla dolu büyük sırt çantaları ve kapaklı dört büyük kap sakladığını fark etmiştir. 2011 İlkbaharında annesi oğlunun kırmızı amblemlerle bir üniforma girdiğini görmüştür.
2011	2 Mayıs’ta Çiftlik kiralamıştır.
Mayıs	7 Mayıs’ta eşyalarını çiftliğe taşımıştır.
22 Temmuz	28 yaşında Oslo hükümet binası yakınında bombalı saldırı ve Utoya adasında silahlı saldırı gerçekleştirmiştir.

Breivik, kendisine oyun oynamak için ayırdığı bu zaman diliminde annesi çamaşır ve yemek işlerini onun için yaparken sosyal yaşamdan izole bir hayata başlamıştır (Ravndal, 2012:7). Annesinin yanına taşınmadan önce radikal fikirler geliştirmeye başlayan Breivik yalnız kaldığı süre boyunca takıntılı davranışlar edinmeye başlamıştır. Üvey babasının (annesinin erkek arkadaşı) annesine cinsel hastalık

bulaştırdığını, “*iyi yargı ve ahlaki eksikliklerin getirdiği bir şey*” diyerek manifestosunda ona karşı oldukça soğuk bir dil kullanmıştır (Pantucci, 2011:28). Annesinin enfekte olması ve hastalığın kendisine bulaşma riskinden dolayı annesinden tiksinişmesi kendisinin antiseptik maske takmasına neden olmuştur (Pantucci, 2011:28). Ayrıca kız kardeşini ahlaki açıdan eleştiren Breivik, kız kardeşinin zührevi hastalıklardan mustarip olduğunu ve annesi hakkında “*sadece beni utandırmakla kalmadı, aynı zamanda kendilerini ve ailemizi de utandırdıklarını*” açıklamıştır (Pantucci, 2011:28). Böylelikle Breivik annesinin yanına taşındıktan sonra sadece radikal fikirler geliştirmekle kalmamış kendi ailesinde deneyimlediği ahlaki sorunları düşünmeye başlamıştır. Breivik için hem toplum Müslüman göçmenler tarafından işgal edilmekte, göçmenlerin entegrasyonu sağlanamamakta hem de aile üyelerinin ahlaki sorunları giderek daha fazla rahatsız edici olmaya başlamıştır.

Breivik büyük gazetelere makaleler göndermiş, internet forumlarında yazı yazan blog yazarları, yazar ve dergi editörleriyle irtibat kurmaya çalışmış ancak istediği desteği bulamamıştır. Breivik profesyonel bir yazar olmak için çaba sarf etmiştir. İslam ve çokkültürcülüğü eleştiren Norveçli blog yazarlarıyla birlikte kültürel muhafazakâr bir gazete dergisi kurmayı önermiştir (Ravndal, 2013:173). Büyük gazeteler makalelerini ve Peder Are Nostvold Jensen (Fjordman olarak bilinir) gibi aşırı sağcı yazarlara hayran kalmış ancak bu insanlar onunla iş birliği yapmayı reddetmiştir (Ravndal, 2012b, 17). Fjordman’ı kendi kitap projesiyle etkilemeye bile çalışmıştır ve Fjordman’ın “*Eurobia’ya Yenmek*” kitabının daha geniş kitlelere dağıtılması için öneriler geliştirmiştir (Ravndal, 2013:173-177).

Breivik’in özel e-posta yazışmaları, 2009 yılında Norveç merkezli muhafazakâr blogu (Document.no) ve Norveç İlerleme Partisi ile iş birliği halinde bir gazete günlüğü kurmaya çalıştığını ve bu fikir için çok zaman harcayıp uğraştığını ortaya koymaktadır (Stormark 2012: 239-248). Breivik 7 Eylül 2009 ile 25 Mart 2011 tarihleri arasında, terörist saldırılara dört aydan kısa bir süre kala *Document.no*’da 76 gönderi yazmıştır ve *Document.no*’nun sosyal medya platformlarını daha iyi kullanması için yardımcı olmak istemiştir. (Ravndal, 2013:177). Bu çabaları sonuç vermemiştir. Böylelikle Breivik muhtemelen 2009’ un sonlarında, görünüşe göre

şiddet içermeyen girişimlerinden vazgeçmiş ve manifestosunda üçüncü kitabı olarak yer alan “Önleyici Savaş” kısmını yazmaya başlamıştır (Ravndal, 2012b, 17). Breivik’in çeşitli vasıtalarla reddedilmesi onun şiddet içeren radikalleşmesini etkileyen temel unsurlardan birisi olmuştur. Sonuçta hayran olduğu insanlar tarafından reddedilmesi Breivik üzerinde derin izler bırakmıştır. Kendisine bir yer arayışı içerisinde olan Breivik elindeki seçeneklerin elendiğini görünce mevcut düzeni değiştirmek için şiddete yönelmekte tereddüt etmemiştir.

Breivik saldırısını planlama aşamasında internetten çeşitli açılardan yararlanmıştır. İlk olarak Breivik çoğunlukla sağcı ve Müslüman karşıtı forumlara aktif olarak katılmıştır (Pantucci, 2011:36). Breivik “İslam korkusunu” forumlarda 2002 yılında dile getirmeye başlamıştır. İlerleme Partisi Gençliğinin online tartışma (FpU) formunda Müslümanlardan ve İslam’dan korktuğunu ve

“İslam’ı terörizm üreten, kadınlara karşı ayrımcılık yapan ve temel insan haklarını ihlal eden bir kültür olarak” yazmıştır (Aktaran: Ravndal, 2013:175).

Breivik 2008 yılında Breivik dünyanın en büyük online beyaz milliyetçiliği formu olan Stromfront gibi aşırı sağcı sitelere üye olmuştur, bu siteye ırk teorileriyle ilgilendiğini ve aşırı sağ hareketin farklı gruplarını birleştirme istediğine dair yazılar yazmıştır (Ravndal, 2013:174). Breivik ayrıca aşırı sağcı görüşlerin paylaşıldığı Nordisk.nu forumuna üye olmuştur (Lowles, 2011).

Breivik internetin sunduğu hizmetleri kullanarak saldırısını gerçekleştirebilmiştir. Breivik saldırılarında kullanacağı malzemelerin büyük bir çoğunluğunu internetten temin etmiştir. Sonra, Breivik saldırıda kullanacağı bombanın yapımı için gerekli teknik bilgileri öğrenmenin bir aracı olarak interneti kullanmıştır. Breivik mahkemede 600’den fazla bomba yapımına dair el kitabı indirdiğini ve 100’den fazla farklı tipte patlayıcı hazırlama içeriği elde ettiğini belirtmiştir (Ravndal, 2012b, 17). Dahası El- Kaide’nin saldırılarını ve “Inspire” dergisini incelemeyi ihmal etmemiştir (Ravndal, 2012b, 17). Breivik şirketini kurduğunda e-ticaret yaparak maddi kazanç sağladığını iddia etmiştir (Pantucci, 2011:36).

Breivik annesinin yanına taşındıktan sonra bilgisayar oyunları oynayarak zaman geçirirken izole bir hayat yaşamıştır. Breivik ayrıca saldırılara hazırlanmak için bilgisayar oyunları kullanmıştır. Özellikle, birinci şahıs nişancı oyunu “Call of Duty” oyunu oynamıştır.

“‘Call of Duty’ oynayarak simülasyon yapılabilir, Modern ‘Warfare’ de iyi bir alternatif ancak mümkünse gerçek bir saldırı tüfeği (kırmızı nokta optikli) ile biraz pratik yapmaya çalışmalısınız” (Breivik’in Manifestosu, s. 1378).

Breivik internet oyunlarının saldırı aşamasında yardımcı olduğunu ancak gerçek bir talimin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Breivik mahkemede, oyunun öncelikle Utoya’da kullandığı holografik silah nişangahını uygulamasına yardımcı olduğunu ve oyunu ayrıca polis güçlerinin “kısaç hareketi” kullanarak onu yakalamaya çalışabileceği bir senaryo uygulamak için kullandığını belirtmiştir (Ravndal, 2012b, 17). Breivik mahkemede, saldırılara kendisini zihinsel olarak hazırlamada internetten yararlandığını söylemiştir. İnsanları öldürürken duygusallaşmasını engellemek için kendisini Afganistan’da düşmana karşı acıma hissini ortadan kaldırmak için gerekli askeri teknikler edinen askerle kıyaslamıştır (Ravndal, 2012b:17). Breivik kendisini ruhen hazırlamak için Japon Bushido meditasyon tekniklerini uyguladığını belirtmiştir (Ravndal, 2012b, 17). Son olarak, daha önce bahsedildiği gibi Breivik interneti fikirlerini yayma aracı olarak kullanmıştır. Manifestosunu yaymak için Facebook’u sosyal medya olmasının ötesinde ideolojik bir kanal olarak kullanmaya çalışmış ve potansiyel takipçilerine ulaşmak için kullanmıştır. Breivik aşırı sağcı sitelere girmiş, saldırıda kullanacağı malzemeleri internetten temin etmiş, bomba hazırlanması için gerekli teknik bilgileri internetten sağlamış, silahlara aşina olmak için internet oyunlarını kullanmış, saldırıda kendisini sakın kalmasını sağlayacak yöntemleri internetten öğrenmiş ve interneti fikirlerini yayacak bir propaganda alanına çevirmiştir. Görüldüğü gibi Breivik saldırısını gerçekleştirmede internetin sunduğu imkanları sonuna kadar kullanmıştır.

Breivik ergenlik zamanlarında Norveç toplumunun çok kültürlü ortamından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Bu rahatsızlığının temelinde ilk okul zamanında Müslüman kızların Norveç toplumuna karışmalarının engellemesini fark ettiği zamana kadar götürmektedir. Breivik Müslüman göçmenlerin iki toplum arasında kaldıklarını ve Norveç toplumuna entegre olmada başarısız olduklarını iddia

etmektedir. Breivik, çocukluğunda ikisi Pakistanlı biri Türk olan üç kız hakkında yaşadığı deneyimleri anlatmakta ve bu durumu sonradan anlamlandırabildiğini yazmıştır:

“O zamanlar sadece 10 yaşındaydım ve neler olduğunu gerçekten bilmiyordum. Geriye dönüp baktığımda, kendi ülkelerine geri gönderildiklerini biliyorum ve bildiğim kadarıyla hiç kimse onlardan bir daha haber alamadı. Büyük olasılıkla ya genç yaşta evlendiler ya da öldürüldüler... Bu noktada İslam hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Sadece okulda İslam’ın barışçıl ve hoşgörülü olduğunu, Hristiyanlığa çok benzediğini öğrendim. Bu nedenle, doğru sonuçları çıkaramadım ve hem Baligha hem de Modazzer’in gerçekte kaçırıldığını tespit edemedim” (Breivik’in Manifestosu, s. 1378).

Breivik’e göre Müslüman toplumu Norveçlilere farklı davranmakta ve kendi kültürlerini devam ettirmek için ellerinden geleni yapmaktadır. Müslüman kızların Norveçli erkeklerle ilişki kurmasına izin verilmediği ancak bunun tam aksine Müslüman erkeklerin evlenmemek koşuluyla Norveçli kızlarla gönül eğlendirmelerinin hoş görüldüğü savunan Breivik bu durumu kabul edemediğini belirtmektedir (Breivik’in Manifestosu, s. 1378). Diğer taraftan Norveç’te yaşayan Müslümanların kızlarının “çok Norveçli” olmasından ailelerinin korktuğunu dile getirmektedir.

“Müslüman kızlar, Müslüman erkekler dahil herkese yasaktı. Bu noktada mevcut olan tek “meta”, bu nedenle, “fahişeler” olarak anılan etnik Norveçli kızlardı. Norveç’in yetiştirilme tarzı olan hoşgörü nedeniyle- kızlar, çoğu erkek çocuk gibi şüpheli, ırkçı veya göçmen karşıtı olarak yetiştirilmiyor. Hepsi çok hoşgörülü olarak yetiştirildi. Sonuç olarak, pek çok etnik Norveçli kız, özellikle Müslümanların hakim olduğu bölgelerde, etnik Norveçli erkek çocukların, “üstün Müslüman erkekler” tarafından sistematik olarak “bastırıldıklarını” görerek, gurur eksikliği ve zayıf olarak gördükleri için Norveçli erkekleri hor görüyorlar. İronik bir şekilde, Müslüman erkekler Norveçli kızları aşağılık “fahişeler” olarak görmek için yetiştiriliyor. Onların tek amacı, Müslüman erkekler saf, “üstün” bir Müslüman kız, bakire bulduklarında 20-25 yaşına gelene kadar zevk vermektir. Bu noktada, etnik Norveç “fahişeleri” bir kenara atılıyor ve kızların çoğu eski “kabilesine” dönüyor. Hoşgörü adına tekrar hoş karşılanırlar.

Aşağı yukarı tüm Müslüman ebeveynler oğullarına şunu söyleyecektir: “Bir Müslüman ile evlendiğin sürece Norveç fahişeleriyle eğlenebilirsin”. Her şeye rağmen Müslüman bir erkek bu “fahişelerden” biriyle evlenmek isterse, kızlar İslam’a geçmek zorundadır- istisna yok. Müslüman kızlar ise saf altından yapılmış gibi erkek aile üyeleri tarafından korunuyor. Müslüman bir kız, her şeye rağmen, etnik bir Norveçli erkekle ilişkiye girerse, ailesinden veya “kabilesinden” Müslüman erkekler onu öldürecek veya “eğitilmesi” için zorla kendi ülkelerine götürecektir” (Breivik’in Manifestosu, s. 1377).

Breivik'in Müslümanlarla yaşadığı kişisel deneyimleri onun radikalleşme sürecini etkilemiştir. Pakistanlı arkadaşının Norveç yaşam tarzını benimsemediğini ve bu duruma İslam'ın ilkelerinin engel olduğunu düşünmektedir (Dafnos, 2013:99). Breivik'e göre Müslümanlar Norveç toplumuna uyum sağlayamamaktadır. Özellikle gençlik yıllarında Müslüman arkadaşlarıyla olan ilişkisi onun İslam'a dair fikrinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Breivik Norveç'te bulunan Müslüman çocukların küçükken arkadaşlık ettiklerini ancak büyüdükçe kendi etnik kökenli arkadaşlarıyla takıldıklarını belirtmektedir. Manifestosunda kendisine “*Mevcut faaliyetlerinize ilk olarak nasıl karar verdiniz*” sorusunu sormuş ve şöyle cevaplamıştır:

“O zamanlar bazı konularda farkındalık kazandım. Uzun yıllardır en iyi arkadaşım olan bir Müslüman, tüm hayatını Batı Oslo'da Norveç-Pakistan toplumuyla sınırlı az bir temas içinde yaşamıştı. Yine de kendisi ve onun gibi gençlerin aşağı yukarı %100'ü pek çok yönden entegre edilmekte başarısız oldu. Küçüklüğünden itibaren okulda Urduca derslerine katıldı. 12 yaşından sonra ara sıra camiye gitti. Çoğu Norveçli-Pakistanlı gibi o da Norveç toplumu ile Pakistan toplumu arasında gerçekten parçalanmış hissetti. Ancak, benim yolumu ve Norveç yolunu izlemeyi seçeceğini varsayarken yanılmışım. Norveçlilere ve Norveç toplumuna kızdığını erken anladım. Kıskanç olduğu için değil, isteseydi her şeye rağmen boyun eğebilirdi. İslâmî yöntemlerin tam tersini temsil ettiği için buna kızgındı” (Breivik'in Manifestosu, s. 1377).

Breivik Müslümanların entegrasyon sorunu yaşadıklarını ve bu durumun çok yaygın olduğunu düşünmektedir. Müslüman göçmenler kendi çeteleriyle etnik olarak Norveçli olan arkadaşlarına zarar vermekten geri kalmamaktadırlar. Göçmen Müslümanlar Norveçlileri soyup onları dövmektedirler:

“Kristoffer'a göre, Arsalan ve bir grup Pakistanlı onu soymaya çalıştı (Bakınız: Jizye). Ödemeyi reddettiğinde, onu fena dövdüler. Neyse ki, etrafta insanlar vardı ve bu olay, Arsalanlar'ın yanı sıra, etnik Norveçlilere yönelik diğer şiddet eylemleri, onun 6 ay boyunca hapsedilmesine neden oldu. Güvenilir kaynaklardan teyit edilen bir başka olay, Oslo, Frognerparken'de yılbaşı gecesi meydana geldi. İddiaya göre Arsalan ve Pakistanlı arkadaşları etnik bir Norveçli kıza toplu tecavüz etti. Bunun 95 veya 96'da olduğuna inanıyorum. Bildiğim kadarıyla, şahit olmadığı için asla bu suçla itham edilmediler” (Breivik'in Manifestosu, s. 1377).

Breivik kendi arkadaşı Arsalan tarafından dövülen arkadaşından istenilen parayı cizye olarak göstermekte ve bu durumun kökenini İslami inançlara bağlamaktadır. Breivik'in radikalleşme sürecinde göze çarpan dışa vurumlar dikkat çekmektedir. Breivik 2007 yılında bir kitap yazma niyeti olduğunu söylediği annesi bu fikri takıntı

haline getirdiğini ve davranışlarının bu zamandan sonra tuhaflaşmaya başladığını söylemiştir (Ravndal, 2012:7). 2010 yılında ise annesinin onu rahatsız ettiğinden yakınmaya başlamış ve annesini Marksist ve feminist olmakla suçlamıştır (Ravndal, 2012:7). Aynı yıl,

- Annesinin hapşırmasını yasaklamış ve yiyeceklerden şikâyet etmeye başlamıştır.
- Kendisinin artık çekici olmadığını, diş cerrahisini ve plastik cerrahiye düşündüğünü belirtmiştir.
- Annesinin çok fazla insanla konuştuğu için bulaşıcı bir şeyler taşımasından korkan Breivik kendi odasından fazla çıkmamış ve yemeklerini odasında yemiştir.
- Ayrıca evin içinde elini yüzüne tutarak ve bazen maske takarak dolanmaya başlamıştır (Ravndal, 2012:7).

Breivik'in annesi oğlunun kendisine, 2007 yılında yazmaya başladığı kitabı 2010 yılında bitirdiğini ve politik konularda çılgınca yorumlarda bulunduğunu söylemiştir (Ravndal, 2012:7). Breivik'in annesi, oğlunun kitap yazmayı bitirdikten sonra kendisiyle siyaset ve tarih hakkında tartışmalı konuşmalar yaptığını ve paranoyak davranışlar sergilediğini bildirmiştir (Pantucci, 2011:29). 2010 sonbaharında, annesi Breivik'in kurşun geçirmez bir bavul ve av tüfeği aldığını fark etmiştir.

Breivik Mart 2011'de Norveç bakanlıklarının merkezi santralini arayarak Utøya'daki Gençlik kampına katılacakları öldüreceğine dair tehditte bulunmuştur. Ancak Polis gizli servisine ileilmeyen bu tehdidin önemsenmediği görülmektedir (Ravndal, 2012:8). Breivik arama yaptığını kabul etmiş ancak içeriğini hatırlamadığını söylemiştir (Ravndal, 2012:8). Breivik annesinin evinde temin ettiği malzemeleri alarak 2 Mayıs 2011 tarihinde operasyonel hazırlık yapmak üzere kiraladığı çiftliğe taşınarak saldırıda kullanacağı bombayı yapmaya başlamıştır.

Breivik sorunlu bir çocukluk geçirdikten sonra, ergenlik döneminde mahalle ve okul yaşamında Müslüman göçmenlerle ilişkiler geliştirmiş, daha sonrasında Müslüman göçmenlerin Norveç toplumuna entegre olamadıkları sonucuna varmıştır. Müslüman göçmenleri Norveç toplumundan izole edecek çözümler geliştirirken Norveç'te

bulunan tek göçmen karşıtı partinin gençlik kollarına üye olmuştur. Bu dönemde Breivik'in radikal fikirleri benimseye başladığı görülmektedir. Manifestosunda kendisine saldırısını planlamaya karar vermesine ve harekete geçmesine neden olan olayı sormuş ve Breivik şu yanıtı vermiştir:

“Şahsen benim için hükümetimin birkaç yıl önceki Sırbistan'a yapılan saldırılara (1999'daki NATO bombardımanları) müdahil olmasıydı. ABD ve Batı Avrupa rejimlerinin Sırp kardeşlerimizi bombalaması kesinlikle kabul edilemezdi. Sırpların tek istedikleri, Arnavut Müslümanları Arnavutluk'a geri göndererek İslam'dan kurtulmaktı. Arnavutlar reddettiklerinde, askeri güç kullanmaktan başka çareleri kalmamıştı. Sırpların kendi toprakları üzerinde kendi kaderini tayin hakkını reddederek, dolaylı olarak Avrupa için bir mezar kazdılar. Her Batı Avrupa başkentinde eninde sonunda birkaç Mini Pakistan'ın yaratılacağı bir gelecek. Bu kabul edilemez, tamamen kabul edilemez.

O zamandan beri düşüncelerimi doğrulayan birkaç olay yaşandı. Aralarında; Batı hükümetleri Muhammed Karikatür meselesini korkakça ele alıyor ve Nobel barış ödülünü bir İslami teröriste (Arafat) ve İslam'ın yatıştırıcılarına verme kararını veriyorlar. Onlarca başka sorun var. Benim hükümetim ve medyamız, Rüşdü olayından birkaç yıl önce İslam'a teslim oldu. O zamandan beri yokuş aşağı gitti. İltica kurumumuz veya aile aracılığıyla her yıl binlerce Müslüman akın ediyor.” (Breivik'in Manifestosu, s. 1380).

Breivik'in radikalleşme sürecinde bir tetikleyici rolü üstlenen NATO'nun Sırbistan müdahalesi Breivik'in iç düşmanlar görüşünü kuvvetlendirmiştir. 1999 yılındaki bu müdahale sonrasında Breivik kendi hükümetine karşı tavır almaya başlamış ve 2000 yılında üyesi olduğu İlerleme Partisi'nin gençlik kollarından ayrılmıştır. Breivik İslami kolonileşmeden korkmakta, Batı Avrupa başkentlerinde Mini-Pakistan'ların meydana geleceği hakkında derin endişeler duymaktadır. Breivik radikalleşmesinde diğer bir önemli tetikleyici olarak belirttiği olaylardan birisi de kendisinin sebepsiz yere Pakistanlı Müslüman arkadaşı Arsalan tarafından yumruklanmasıdır. Gerçi Arsalan'ın babası bunun gerçeği yansıtmadığını ve oğluyla Breivik'in sadece ilkokul arkadaş olduğunu belirtmektedir” (Pantucci, 2011:28). Ancak Breivik kendisinin Müslümanlarla pek hoş olmayan kişisel deneyimi olarak böyle bir şiddete maruz kalmasını göstermektedir. Breivik Müslüman göçmenlerin toplumdaki varlığını Avrupa'nın İslam'a teslim olması olarak değerlendirmektedir. Bu yüzden Filistin lideri Yasser Arafat'a Nobel Barış Ödülü vermeye karar veren hükümeti eleştirmektedir (Dafnos, 2013:100).

4.2.6. Radikalleşme Modelleri ve Anders Behring Breivik'in Radikalleşmesi

Breivik'in radikalleşme sürecinin radikalleşme modelleri aracılığıyla analiz edilmesi onun radikal fikirleri olan bir bireyden teröriste dönüşme sürecinin açıklanması için çok önemlidir. Breivik aşırı sağcı toplumsal hareketlerden etkilenmiştir. Batı toplumunun ve Hristiyanların yaşadığı sorunları tespit etmiş ve bu sorunların failleri olarak Müslüman göçmenleri, göçmen politikasını düzenleyen kültürel Marksist /çokkültürlükcüleri ve aile yapısını bozduğu için feminizm taraftarlarını belirlemiştir. Breivik Batı'nın kültürünü koruma ve Batı'nın İslamlaştırılmasını engellemek amacıyla şiddeti bir araç olarak kullanmaya karar vermiş ve demokrasinin çözüm sunmadığına inanmıştır. Breivik'in terör saldırısı gerçekleştirmeye karar verdiği sürecin analizi için öncelikle Moghaddam'ın beş aşamalı merdiven modeli uygulanmış, sonrasında Sageman'ın lidersiz cihat modeli kullanılarak Breivik'in radikalleşme süreci irdelenmiştir. Son olarak McCauley ve Moskalkenko'nun fikir ve eylem radikalleşmesi modeli kullanılarak Breivik'in terör saldırılarıyla sonuçlanan radikalleşme süreci incelenerek 3 model birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Breivik Batı kültürünü korumak amacıyla terör saldırısı gerçekleştirmiştir. O saldırı yapmaya karar verirken çeşitli aşamalardan geçerek toplumsal bir değişiklik yapmak üzere şiddeti bir araç olarak benimsemiş, hedef aldığı kitlenin ötesinde hem Avrupa'da bulunan Müslüman göçmenleri Avrupa ülkelerini terk etme ve kendi ülkelerine dönme için zorlama ve göç politikasına destek verenlere gözdağı verme amacıyla terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Breivik'in saldırılarıyla gerçekleştirmek istediği siyasi ve sosyal amaçları tespit edilmiştir. Breivik hem ataerkil aile yapısını geri getirmeyi ve kültürel muhafazakâr bir siyasi ajanda oluşturmayı hedeflemiştir. Sonuçta, gerçekleştirdiği saldırılarıyla saldırılardan doğrudan zarar görenlerden ziyade toplumun daha geniş bir kitlesini etkilemeye çalışmış sivil insanlara saldırmayı tercih etmiş ve sosyal ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için bombalı ve silahlı saldırı yapmıştır.

4.2.6.1. Moghaddam'ın Beş Aşamalı Merdiven Modeli

Breivik'in radikalleşme sürecinin analiz edilmesinde öncelikli olarak Moghaddam'ın merdiven modeli uygulanarak Breivik'in aşamalı olarak şiddeti benimsediği gösterilmiştir. Bu modelde zemin katla birlikte toplamda altı kat bulunan bir merdiven aracılığıyla terör saldırısı gerçekleştirmede sosyal ve psikolojik sürecin gelişimi anlatılmaktadır. Breivik'in radikalleşmesini 5 aşamalı merdiven modeliyle analiz edilmesi sonucunda bu beş evrenin gerçekleştiği görülmektedir (Bkz. Tablo 16).

Moghaddam'ın merdiven modelinin zemininde adalet algısı ve göreceli depresyon duyguları hakimdir. Zemin katta yer aldığı zaman Breivik öncelikle kendi grubunu, batılı beyazları diğerlerinden batılı olmayanlardan ayırarak ikili bir dünya görüşü benimsemiştir. Breivik Müslümanları, göçmenleri ve mültecileri dış düşman olarak görürken, hain olarak adlandırdığı kültürel Marksist ve çokkültürcülük taraftarlarını iç düşman olarak değerlendirmiştir (Hemmingby ve Bjorgo, 2018:170).

Tablo 16. Moghaddam'ın Merdiven Modeli ve Breivik'in Manifestosu Doğrultusunda Radikalleşme Süreci

Zemin Kat	Adalet algısı ve göreceli depresyon duyguları hakimdir.	<i>"Bu eylemlerin bir sonucu olarak, 15.000'den fazla Avrupalı öldürüldü, 500.000'den fazla Avrupalı kadına tecavüz edildi ve 5 milyondan fazla Avrupalı, 1955-1979 yılları arasında Avrupa kapılarını açtıklarından beri soyuldu, zarar verildi ve fiziksel veya zihinsel tacize uğradı" (s. 835)</i>
	Başka seçenek kalmadığını düşünen bireyler mevcut sistemin yasal olmadığı inancını geliştirir.	<i>"Diyalog Aşaması, 1955-1999, 1955'te oluşturulan AB'nin Eurobia projesinin Kültürel Marksizm'le (Avrupa çokkültürcülüğü) uygulanmasından, 1999'da Sırp güçlerinin suçlu Batı Avrupalı ve ABD liderleri tarafından yetkilendirilen NATO bombalama kampanyalarına kadar" (s.812)</i>
Birinci Kat	Haksızlık artarak devam etmektedir.	<i>"NATO'nun Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'ni bombalamasında, Sırp güçlerinin üyelerinin yanında çok sayıda sivil, şüphe götürmeyecek bir şekilde öldürüldü ve sivil ve sivil olmayan tesisler tahrip edildi" (s.784)</i>
İkinci Kat	Öfkelerini fiziksel olarak düşmana yönlendirenler üçüncü kata çıkarlar.	<i>"Batı Avrupa'daki her çok kültürlü haini tespit etme sürecindeyiz. Avrupa'ya ve Avrupalılara karşı yaptığınız haince eylemlerinizi için cezalandırılacaksınız. Tüm A ve B kategorisindeki hainlerin, İslamlaştırmayı kolaylaştıranlar ve kültürlerimizin, uluslarımızın ve toplumlarımızın yok edicilerinin idam edilmesini ve mülkünüzün kamulaştırılmasını sağlayacağız." (s.811)</i>
	Bireyler terörü meşru bir araç olarak görmeye başlarlar	<i>"Medeniyetimizin karşı karşıya olduğu tehditlere nasıl cevap vermeliyiz? Her şeyden önce sıradan vatandaşlar derhal silahlanmalıdır çünkü suç ve şiddet Batı dünyasında hızla</i>

		yayıyor. İkincisi, son nesillerde sistematik olarak elimizden alınan mirasımızdan duyduğumuz gururu geri kazanmalı ve bunu eğitim sistemimizde düzgün bir şekilde öğretmeliyiz” (s. 716).
Üçüncü Kat	Dünyayı değiştirme ve toplumu yeniden yapılandırma isteğini kullanma	“Çokkültürcülük ideolojisinin derhal tüm hükümet politikalarından ve okul müfredatlarından kaldırılmasını ve devletin yerli halkların kültürel miras ve geleneklerinin devamını destekleyici bir politika benimsemesini talep ediyoruz.” (s. 731).
	Örgüt üyeleri bireylerin aile ve tanıdıklarından gizli hayat yaşamalarını talep etmektedirler.	“Tek veya çift hücre sistemi kullanın. Hem Avrupa’da hem de ABD’de birkaç büyük hiyerarşik ağ / grup ortaya çıkarıldı ve kolayca önlenebilecek önemli hatalar nedeniyle çökertildi...Açıkçası, yalnız çalışırsanız muhbirlere/hainlere karşı bağışıklık kazanırsınız” (s. 844).
Dördüncü Kat	Birey kendi hayatları pahasına terör saldırısı yapmayı kabul etmektedir ve düşmana karşı acıma duygusu yenmek için çabalanır.	“Ölmekten korkmuyorsan başaramayacağın hiçbir şey yok” Lao Tzu, (Breivik manifestosu835 de yer vermiş) “Kategori A, B ve C hainlerine merhamet gösterilmeyecek” (s. 815).
	Hedefin özellikleri abartılarak saldırganlık grup dışına yöneltilir.	“Avrupalı kültürel Marksistler/çokkültürlükçüler, Müslümanların Avrupa’daki yerli Avrupalılara karşı işledikleri tüm suçlardan (ve Müslümanların diğer Müslüman olmayanlara karşı işledikleri eylemlerden) toplu olarak sorumlu tutulurlar” (s.783)

Radikalleşme döneminde Breivik Batılılara yönelik bazı haksızlıkların yapıldığını savunmaktadır. Breivik’e göre beyaz ırkın sonunu getirebilecek bu haksızlıklar:

- Breivik göçmenlerin Batı’nın sağladığı refah ortamını kendi lehlerine çevirmeleri ve beyazların giderek daha fazla taviz vermesidir.
- Batılı insanların Müslüman göçmenler tarafından soyulmaları, şiddete maruz bırakılmaları, can ve mal güvenlikleri kalmamasıdır.
- Müslümanlar erkeklerin batılı kadınları taciz ve tecavüz etmesidir.
- Avrupa’nın İslamlaştırılması beyazların ölüm ve sürgünleriyle sonuçlanması. Breivik’e göre, Avrupalı beyazlar yakın bir gelecekte kendi topraklarında azınlık durumuna düşecek ve Müslümanların bütün taleplerini kabul etmek zorunda kalacaktır.

Batılı insanlar, göçmen Müslümanların şiddetine maruz kalmakta ve kültürel Marksistler/ çokkültürcülük taraftarları göçmen politikaları nedeniyle bu şiddete ön ayak olmaktadır. Bu yüzden Breivik siyasi elitleri suçlamaktadır:

“Yaklaşık 4,5 milyon Avrupalıya (1960-2010) yönelik taciz, soygun, hırsızlık, mali sömürü ve diğer çeşitli fiziksel ve zihinsel istismar biçimlerine izin verilmesine katkıda bulunmak. Tahminler, işlenen zulüm sayısına göre hesaplanır. Birçok Avrupalı defalarca istismar edilmiş veya kullanılmıştır. Oran, 100.000 Müslüman başına yıllık ortalama 1000 zulümdür. Yaklaşık 8000 Avrupalı kadın ve erkeğin daha kısa veya daha uzun süreli (1960-2010) köleleştirilmesine ve / veya sistematik cinsel istismarına izin verilmesine katkıda bulunur” (Breivik’in Manifestosu, s. 783).

Breivik Müslümanların batı toplumuna zarar verdiğini ve bu duruma siyasi elitlerin neden olduğunu düşünmektedir. Diğer taraftan, Breivik, Batı’da yaşamak için göç eden dış düşmanların Batılı zihniyetin ürünü olan sistemde yaşamak istemelerini sorgulamaktadır:

“Tüm etnik gruplar ve tüm kültürler eşitse, neden siyah Afrikalılar, Afro-Karayipli siyahlar, Pakistanlılar, Hintliler, Çinliler ve Doğu Avrupalılar Batı topraklarında yaşamak için toplu halde kendi topraklarını terk etmek istiyorlar? Demek istediğim, eğer hepimiz gerçekten eşitse, neden dünyanın geri kalanı, esas olarak beyazlar tarafından yaratılan bir yaşam tarzı olan Batı yaşam tarzını yaşamak istiyor? Tam olarak neden kapitalizmin bir parçası olmak, iş sahibi olmak, beyaz adamın endüstrileri için çalışmak, beyaz adamın refahına sahip çıkmak ve Batılıların-beyazların- yaratıcılığının ve zekâsının yarattığı malları alıp kullanmak istiyorlar?” (Breivik, manifesto s.401).

Bu haksızlıklar karşısında Breivik, Avrupa’nın İslamlaştırılmasının engellenmesi için radikal bir plan tasarlamıştır ve bu sürecin sonucunda Avrupa’da yaşayan tüm Müslümanların sürgün edilmesi ve çokkültürcülük politikasını savunan ve uygulayanların cezalandırılmasını istemektedir. Breivik beyazlara yönelik bu adaletsizliği ortadan kaldırmak için bir üst basamağa çıkarak adaletsizliği ortadan kaldırmanın yollarını aramıştır. Breivik “birinci katta” adalet arayışı içerisinde “Tapınak Şövalyeleri” oluşumuna katılmış ve Avrupa’nın İslamlaştırılmasını engellemek için bu oluşumun ileride askeri kapasitesi yükseltilerek bir ordu fonksiyonu üstlenmesini öngörmektedir. Breivik Tapınak şövalyelerini bir çözüm olarak görürken aynı zamanda karar alma mekanizmalarını etkileyebilecek diğer yollara olan inancını kaybettiğini dile getirmektedir.

“2000 yılı civarında, Avrupa’nın İslamlaşmasına, Avrupa çokkültürcülüğüne karşı demokratik mücadelenin kaybedildiğini fark ettim. Çoktan bu fikirden vazgeçmiştim. Milyonlarca seçmen ithal eden rejimlerle demokratik olarak rekabet etmek mümkün değil” (Breivik’in Manifestosu, s.1378).

Bireyler adaletsizlik duygusu içerisinde seçeneklerinin engellendiği kanaati geliştirince mevcut sistemin yasal olmadığı inancını geliştirmektedir (Moghaddam,

2005:164). Breivik seçeneklerin engellendiğini düşünmüş ve yerleşik sistemin imkanlarını kendi amaç ve hedeflerini geliştirmede yeterli görmemiştir.

“AB’ye karşı olanların yabancı düşmanı, milliyetçi veya basitçe anti-demokratik güçler olarak adlandırılmasıdır. AB, seçilmemiş bürokratların demokrasiyi ortadan kaldırdığı, ancak eleştirenleri anti-demokratik güçler olarak kınadıkları bir örgüttür” (Breivik’in Manifestosu, s. 310)

“Muhalef görüşleri gizlemek veya çarpıtmak için belirli ifadeler kullanılır. Muhalef görüşler aşırı olarak tanımlanır ve bu görüşlere sahip olanlar aşırılık yanlısı olarak kabul edilir. Diğerleri ırkçı, faşist, Naziler, komplo teorisyenleri, militanlar veya diğer aşağılayıcı isimler olarak etiketlenir” (Breivik’in manifestosu, s. 390).

Breivik 1955-1999 arasında diyalog evresinin NATO’nun Sırbistan’ı bombalamasıyla son bulduğunu savunmaktadır (Breivik’in Manifestosu, 812). Böylelikle Breivik ilk basamaktan ikinci basamağa geçmiştir. Merdivenin ikinci basamağında bireyler, haksızlık algısının devam ettiğine dair görüşlerini sıkça dile getirmektedir. Bu aşmada adaletsizliğin son bulmamasından dolayı öfkelenen bireyler öfkelerini “düşmana” yönlendirebilmektedir. Breivik bu aşamada kendisine temel düşman olarak Kültürel Marksistleri/ çok kültürcüleri görmektedir. Üçüncü basamağa erişen bireyler terörü meşru bir yol olarak kabul etmektedir (Moghaddam, 2005:162). Breivik’e göre, her bir kültürel Marksist saklanacak yer olmadığını anlayana kadar savaşılmaması gerekmektedir. Bu yolda, kadınlara karşı şiddet uygulamada dahil olmak üzere tüm yöntemlere aşına olmak bir sorumluluktur.

“Savaş güzel değil. Asla olmadı. Tüm kültürel Marksistlerin veya intihara meyilli hümanistlerin yaklaşık %60-70’inin kadın olduğunu ve polis memurlarının ve askeri personelin (sistem koruyucularının) %20’sinin olduğunu bilmek önemlidir. Adalet Şövalyesi olmak, hedeflerimizi veya bizi durdurmaya çalışan herhangi bir sistem koruyucusunu ayırım gözetmeksizin öldürmeyi içerecektir. Kadınlarla savaşta karşılaşacaksınız ve seni öldürmekten çekinmeyecekler. Onlara göre, siz öldürülen veya tutuklanana kadar gerçek siyasi gündeminizi bilemeyecekleri için sadece bir başka silahlı çatlak davasıdır. Rakibinizin kadın olması nedeniyle bir saniye kadar tereddüt ederseniz başarısız olursunuz. Bu nedenle kadınları, hatta çok çekici kadınları bile öldürme kavramını benimsemeli ve tanımalısınız” (Breivik Manifesto. S.941)

“Asimetrik savaş sanatı, ani zarar vermekten ziyade, dolaylı, uzun vadeli psikolojik ve ideolojik zararlar ilgilidir. Şok saldırılarımız bir tiyatrodur ve tiyatro her zaman seyirci için yapılır. Hedef kitlemiz ve hedeflerimiz, şu anda EUSSR güç hiyerarşisinin bir parçası olan (sözde kategori A, B ve C hainleri) her kültürel Marksist, çok kültürlü / küreselci veya intihara meyilli hümanisttir. Direniş hareketleri olarak tüm Avrupa’ya dağılmış durumdayız. Eylemlerimizin özü, düşmanımızı saklanacak hiçbir yer olmadığına ikna etmektir. Her biri için geliyoruz,

bugün değilse yarın, yarın değilse 10, 30, hatta 50 yıl sonra. Onların yaptıklarını ve yapacaklarını asla unutmayacağız. Buna bir son vermek bizim sorumluluğumuzdur” (Breivik Manifestosu s.835).

Breivik Manifestosunda “Tapınak Şövalyeleri” örgütünün bir üyesi olduğunu söylemiş ancak bu örgütün varlığı hakkında herhangi bir kanıt sunamamıştır (Graaf, vd., 2013:5). Bu yüzden, böyle bir örgütün olmadığına kanaat getiren Norveç Mahkemesi, Breivik’i bireysel terör suçu işlemekten cezalandırmıştır. Breivik’in herhangi bir örgüte bağlı olmadığı ve tamamen yalnız başına hareket ettiği anlaşılmıştır. Diğer taraftan, Manifestosunda sıklıkla biz diye Tapınak Şövalyeleri ve aşırı sağcılar ve beyaz üstünlükçüleri, yani kendisi gibi düşünen bireylere atıfta bulunmuştur.

Örgütler makro düzeyde dünyayı değiştirme ve toplumu yeniden yapılandırma için kendilerini tek seçenek olarak görürken mikro düzeyde muhalif bireylere sığınak rolü üstlenmektedirler (Moghaddam, 2015:165). Bu noktada bireysel olarak hareket eden Breivik, üçüncü evrede, toplumu yeniden yapılandırma için kendi planını uygulamakta ve taleplerini dile getirmektedir. Breivik milliyetçi doktrinin toplumun her düzeyinde uygulanmasını istemektedir. Breivik’e göre milliyetçi doktrin;

“a. Yerli halkların kültürel miras ve geleneklerinin devamı için siyasi desteğe yeniden vurgu ..

b. Yeni bir doğum politikası seçmek ve uygulamak- muhafazakâr model veya feminist model. Hangi modelin seçildiğine bağlı olarak; İlgili tüm politikaları uygulamak ve toplumsal sosyal yapılarla ilgili olarak gerekli yasaları değiştirmek. Sosyal yapılarımızda köklü bir değişiklik olmadan, sürdürülebilir bir doğurganlık oranı için asgari gereksinimi karşılayamayacağız...

c. İstenilen sosyal yapıların temelini oluşturan siyasi politika ve yasaları uygulayın. Toplumlarımız ana-erkillikten yeniden ataerkillik geçecek ...

d. Yeni dış politikanın uygulanması (yardım politikaları, diplomatik ilişkiler, genel dış ilişkiler). Balkanlar İslami işgalden kurtarılacak. Ancak ABD çokkültürcülük nedeniyle iç savaşa girinceye veya patlak verene kadar Türkiye’ye karşı hiçbir önlem alınmayacak ...

e. Tüm kamu dairelerinde milliyetçi eğilimli bireyleri başkan olarak atayın. Medya şirketlerimizin, yayın şirketlerimizin, okullarımızın ve üniversitelerimizin artık Marksist yönelimli bireylerin insanları etkilemesine ve kanlarına girmesine izin verilen bir alan olarak kullanılmasını engelleyin. Sosyoloji, gazetecilik ve siyaset bilimi fakültelerine özel bir vurgu yapılmalıdır” belirtilen 5 unsuru içermektedir (Breivik’in Manifestosu, s. 797)

Breivik toplumun yeniden milliyetçi doktrin çerçevesinde yapılandırılmasını talep etmektedir. Breivik, kültürel mirasın korunması ve yerli nüfusun desteklenmesine yönelik siyasi politikaların uygulanmasını talep etmektedir. Breivik geniş bir toplumsal yeniden yapılanma programını gerekli görmekte ve bu doğrultuda yeni bir doğum politikası oluşturmalarını ve ataerkil yapıya geri dönülmesini istemektedir. Breivik geniş kapsamlı yasal düzenlemeler ve siyasa değişimleri istemektedir. Diğer taraftan, Balkan politikasının değiştirilmesi ve dış politikada da milliyetçi bir yaklaşımın tercih edilmesini ve kamu görevlerine milliyetçi düşünce tarzına sahip insanların getirilmesini savunmaktadır. Görüldüğü gibi Breivik toplumsal değişimlerin milliyetçi bir çizgide yapılmasını arzulamaktadır.

Dördüncü evrede artık birey terör saldırısı gerçekleştirmeye çok yakındır. Bize-karşı-onlar algısı geliştiren bireyler terör örgütünü meşru kabul ederler (Moghaddam, 2005:162). Bireyin örgüt içerisinde grup içi hareketleri onaylama ve grup-dışı hareketleri ayırma giderler. *Yalnız bir kurt* olarak hareket eden Breivik bu evreden doğrudan üst evreye çıkmış bulunmaktadır. Breivik, şiddeti siyasi ve sosyal amaçlarını gerçekleştirmek için meşru bir yol görmektedir ve son basamakta başkalarını ve kendilerini öldürme pahasına terör saldırısı gerçekleştirmeye karar vermiş bulunmaktadır. Özellikle, terör saldırısını yarıda bırakılmasını önleyici mekanizmalar geliştirmeye odaklanılmaktadır, örneğin kurbanın göz yaşları ve sözlerine karşı direnç elde etme yöntemleri öğrenilir (Moghaddam, 2005:162).

“Gaddarlığın gerekli olduğu durumlar vardır ve gerekli zulmü uygulamayı reddetmek, korumak istediğiniz insanlara ihanettir. Bir kez saldırmaya karar verdiğinizde, yeterince öldürmektense çok fazla kişiyi öldürmek daha iyidir ya da saldırının istenen ideolojik etkisini azaltma riskiyle karşı karşıya kalırsınız... Özür dilemeyin, bahane üretmeyin, mazeret göstermeyin ya da kendinizi savunmak için hareket ettiğiniz veya önleyici yaklaşım için pişmanlık duymayın. Ahlak, birçok yönden mücadelemizde anlamını yitirdi. İyilik ve kötülük sorunu tek bir basit seçime indirgenmiştir. Her özgür vatansever/milliyetçi Avrupalı için geriye tek seçenek kalır: Hayatta kal ya da yok ol. Bazı masum insanlar yanlış zamanda yanlış yerde oldukları için operasyonlarımızda ölecek. Bu fikre alışın. Çoğunluğun ihtiyaçları her zaman azınlığın ihtiyaçlarını aşacaktır” (Breivik’in Manifestosu, s. 846)

“Tamamen açık olalım; amaç için kendinizi şehit etmek istemiyorsanız, PCCTS, Tapınak Şövalyeleri size göre değil. Diğer yandan; ölmek için çok hevesliysen, başarılı olmak gereken sabra sahip değilsin. Uzun vadeli taahhüt, kapsamlı planlama ve fedakârlık istekliliği arasındaki denge, askeri düzenimizin temel unsurudur” (Breivik Manifestosu, s. 942).

Son basamakta, hedefin özellikleri abartılarak ölümü ve cezayı hak ettiği inancı benimsenmektedir. Breivik çokkültürcülük politikasına destek verenleri Avrupalıların çektikleri tüm sıkıntıların sorumlusu olarak görmektedir:

“Öldürmek için eğitim alıyoruz ama bu şiddeti sevdiğimiz anlamına gelmiyor. Şiddeti yalnızca nefsi müdafaa için, önleyici eylemler ve son seçenek olarak kullanıyoruz. Siyasi olarak doğru seçkinlerimizin (our politically correct elites) bizi, onların insanlarını, Müslüman köleliğine satmalarına izin veremeyiz. Çokkültürlükçüler ve intihara meyilli hümanistler, Avrupa’yı asimile edemeyen ve asimile olmaya isteksiz suçlular ve bireylerle doldurdu” (Breivik’in Manifestosu s. 835)

“ ‘Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Bildirgesi’ ne [2] göre, Avrupa’nın kültürel Marksist / çok kültürlü elitleri (tüm kategori A, B ve C hainleri) Avrupa’nın Yerli Halklarına karşı kültürel soykırım yapıyor ... Kültürel Marksist / Avrupa’nın çokkültürcü elitleri, demografik savaş kullanarak, Müslüman devletler ve Küresel İslam Ümmetinin geri kalanı tarafından, önceden ve şimdi kasıtlı olarak Avrupa’nın İslami istilasına / sömürgeleştirilmesine izin vererek ve haklı göstererek vatana büyük ihanet ediyorlar” (Breivik’in Manifestosu, s.780).

Moghaddam’ın modelinin son aşamasına erişen Breivik Norveç tarihinin en kanlı saldırılarından birisini gerçekleştirmek için sonunda ölüm olabilecek bir yola çıkmayı kabul etmiştir. Önce Batı toplumunun Müslüman göçmenler tarafından zarar gördüğü ve bu yüzden bir adaletsizlik yaşandığı inancını benimsemiştir. Zemin kattan birinci kata çıktığında haksızlık algısı artarak devam etmiş ve NATO’nun Sırbistan müdahalesinin gerçekleştirmesiyle artık Batılı güçlere inancını kaybetmiştir. Breivik öfke ve hayal kırıklığını bir arada yaşayarak ikinci kata çıkmıştır. Merdivenin bu basamağında Avrupalı kültürel Marksistleri/çokkültürlükçüleri hain olarak görmeye başlamış, düşman algısı iyice gelişmiş ve bu grupları Avrupa’nın İslamlaştırılmasının sorumlu tutarak öfkesini düşmana yönlendirmiştir. Düşmanla mücadele şiddeti ve terör saldırısını meşru bir araç olarak görmeye başlayan Breivik son basamağa erişerek kendi canı pahasına toplumsal değişim gerçekleştirmek amacıyla terör eylemi gerçekleştirmiştir.

4.2.6.2. Sageman'ın Lidersiz Cihat Modeli

2008 yılındaki Lidersiz Cihat modeli Breivik'in radikalleşme sürecine uygulanabilir. Beyaz üstünlüğünü savunan bir terörist olarak Breivik terörü meşru bir yol olarak görmüş ve iki terör eylemi gerçekleştirmiştir. Lidersiz cihat modelinin ilk evresinde, Breivik Hristiyanların dünya genelinde sıkıntı çektiğini dile getirmektedir (Bkz. Tablo 17). Bu evrede, Müslümanların Hristiyanlara karşı tarihsel zulmünü durdurma ve Batı'nın İslamlaştırılmasını engellemeyi amaçlamaktadır.

“Ortadoğu'daki Hristiyan halkların etno-dinsel temizliği, askeri baskı ile siyasi baskı arasında gidip geliyor. Mısır'da, büyük Kıpti ulusu, anayasal, siyasi, idari ve kültürel düzeylerde sistematik olarak ayrımcılığa uğruyor. Dahası, paramiliter köktendinci gruplar Hristiyanlara karşı kiliseleri yakmayı ve sivilleri öldürmeyi de içeren programlar düzenliyorlar.

Sudan'da, iktidar rejiminin belirtilen amacı, güneydeki Afrikalı Hristiyan ve Animist nüfusu Araplaştırmak ve İslamlaştırmaktır. Özellikle 1992'den beri, Sudan hükümeti güneyli Siyahları dağıtmayı, köleleştirmeyi ve boyun eğdirmeyi amaçlayan askeri bir kampanya yürütüyor. Son olarak, anavatanlarında siyasi ve güvenlik baskısı altında olan bölgenin üçüncü en büyük Hristiyan topluluğu Lübnanlıları gözden geçirelim ...

Orta Doğu'da Hristiyanlara yönelik dinsel zulüm, aşırı insani yozlaşma biçimlerine ulaştı: Sudan'da, uluslararası insan hakları örgütlerinin çok sayıda raporu, Güney Afrikalı Hristiyanların kuzeyli köktendinci güçlerin köleleştirmesini belgeledi. Raporlara ve uzmanlara göre, bugün Sudan'dan ya ev sahibi olarak çalışmak ya da çiftçilik yapmak için o ülkenin kuzeyine götürülen ya da diğer Arap ülkelerinde satılan 600.000 ila bir milyon Siyah köle var” (Breivik'in Manifestosu, s. 451).

Birinci evrede Breivik dünyadaki Hristiyanların yaşadıkları hak ihlalleri ve çektikleri sıkıntılardan dolayı kişisel olarak rahatsızlık duymaya başlamıştır. Breivik bu hak ihlallerini ahlaki açıdan kabul edilemeyeceğini dile getirmektedir. Lübnan, Irak, Ermenistan Bosna, Sırbistan vb. ülkelerde Hristiyanların durumları Breivik'te ahlaki bir öfke kaynağı haline gelmiştir.

İkinci evrede, Breivik ahlaki ihlallerin Batı toplumu ve Hristiyanlara karşı bir savaş olarak değerlendirmeye başlamıştır (Bkz. Tablo 17). Breivik'e göre, Hristiyanlar varlık mücadelesi vermektedir ve batı toplumu büyük bir kültürel savaşın içindedir. Hatta çokkültürcülüğün savunan siyasi elitler batı toplumuna yönelik bu savaşın en büyük sorumlularındandır. Breivik batılı ulus devletlerin güçlerini kaybettiğini ve AB'nin demografik ve kültürel bir savaşın kaynağı olduğuna inanmaktadır.

Tablo 17. Sageman'ın Lidersiz Cihat Modeli ve Breivik'in Radikalleşmesi

Birinci evresi algılanan hak ihlalleri konusunda ahlaki bir öfke duygusu oluşmasıyla başlamaktadır.	“Bireylere yönelik dini zulüm (insan haklarını kötüye kullanma): Bu zulüm, dini bağlılıkları nedeniyle bireylere karşı yapılmaktadır. Örneğin Suudi Arabistan ve İran'da bireyler, Davut'un haçlarını veya yıldızlarını sergiledikleri, kamusal alanda dua ettikleri için hapse atılırlar ve bazı durumlarda dini kurallara uymadıkları için ölümle cezalandırılırlar. Bu ülkelerde olduğu gibi Mısır ve Sudan'da da Hristiyanlığı kabul edenler ölüm cezasına çarptırılıyor” (Breivik'in Manifestosu, s.451)
İkinci evrede, ahlaki ihlallerin İslam'a karşı bir savaşı temsil ettiği inancı oluşmaktadır.	“Sıradan insanla bağlantı kurabilmek için, onun çokkültürcülük kurumlarında on yıllarca uzun bir yolculuğa çıkmış modern bir adam olduğunu anlamalısınız. Tamamen beyni yıkandı, bu yüzden dikkatli olun ve gerekli önlemleri alın. Günlük yaşamındaki acısını ve endişelerini anlamalısınız. İslamlaşma korkusu çoğu Avrupalı için en acil endişe kaynağıdır ve İslam bir ırk DEĞİLDİR. Bu yüzden ırk hakkında konuşmaktan kaçının. Bu kültürel bir savaş, ırk savaşı değil!” (s. 679).
Üçüncü evrede, kişisel deneyimlerle yankılanma/rezonans duygusunun gelişmesi gerçekleşmektedir.	“Yalnızca” 8 saldırı, soygun teşebbüsü ve birden çok tehdit yaşadım. Gerçekte hiçbir zaman Müslümanlarımı ciddi bir şekilde zarar görmedim, soyulmadım veya dövülmedim (kırık bir burun, başıma gelen en kötü şeydi), ancak 20'den fazla kişinin bu tür sorunlar yaşadığını biliyorum. Müslümanlar tarafında tecavüz edilen en az 2 kız tanıyorum ve daha geniş ağımda iki vakaya daha aşınayım (1 toplu tecavüz). Bir kızın yüzü Müslümanlar tarafından kötü bir şekilde bıçaklandı. Bu nedenle kendimi şanslı veya ayrıcalıklı hissetmem gerektiğini düşünüyorum” (Breivik'in Manifestosu, s. 1394).
Radikalleşmenin son evresinde, ağlar üzerinden mobilizasyon/seferberlik oluşmaktadır.	Bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştiren Breivik

Breivik, batı toplumuna yönelik süregelen savaşın “*kısacası, savaş göçmenlik, doğurganlık, varsayılan çokkültürcülük yoluyla*” sürdüğünü dile getirmektedir (Breivik'in Manifestosu, s. 529). Breivik yaşanan bu kültürel savaşı durdurmanın nihai yolunun kültürel Marksist ve çokkültürcülere yönelik yapılacak karşı bir direniş hareketiyle mümkün olacağını savunmaktadır.

“Devam eden kültürel savaş, toplumları ve ülkeleri daha da kutuplaştıracak ve iki ana fraksiyon olacak. Milliyetçiler/muhafazakârlar (kültürel muhafazakârlar) enternasyonalistlere (Marksist enternasyonalistler, intihara meyilli hümanistler ve kapitalist küreselciler) karşı... En büyük gücümüz (şu anda görünüşte çok büyük olasılıklara rağmen), Avrupa'ya yayılmış ve ölmek isteyen yaklaşık 13 milyon milliyetçiye sahip olmamız... Elbette enternasyonalistler eninde sonunda Batı

Avrupa'daki Müslümanları silahlandırmaya çalışabilirler, ancak iş bu noktaya gelirse çoktan kaybetmişlerdir. Geriye kalan tüm gayrimüslimlerin desteğini kaybedecekler ve sadık / Müslüman polis / askeri gücü önemli ölçüde azaltan sadece sert bir Marksist elite baş başa kalacaklar. Bu noktada, eski polis / ordunun çoğunluğu bizim yanımızda savaşacak” (Breivik’in Manifestosu, s.1357).

“Avrupa Birliği taraftarları bunun (AB’nin) bir “barış projesi” olduğunu iddia ediyor. Ancak AB barışla ilgili değil, savaşla ilgili: Avrupa ulus devletlerini yok etmek ve atamayla gelen bürokratlar tarafından yönetilen bir imparatorluk kurmak için Karadeniz’den Kuzey Denizi’ne tüm kıtaya karşı yürütülen demografik ve kültürel bir savaş. Bu, ulusal politikacılar tarafından kişisel güçlerini artırmak için, bireysel ulus devletlerinden daha büyük bir siyasi varlık yaratarak ve demokratik bir toplumun kısıtlamalarından kurtularak desteklenir. AB, ulusal siyasi elitleri, hizmet etmeleri ve korumaları gereken insanlara ihanet etmeleri için yozlaştırıyor” (Breivik’in Manifestosu, s.326).

Böylelikle Breivik ikinci evrede algılanan ahlaki hak ihlalleri karşısında şiddeti bir yol olarak görmektedir. Breivik üçüncü evrede, batıya yönelik yaşanan kültür savaşını kişisel tecrübeleriyle birleştirmektedir. Oslo’da gençlik yıllarında yaşadığı tecrübeler Breivik’in radikalleşme sürecini etkilemiştir (Bkz. Tablo 16). Böylelikle Breivik ciddi olmadığını belirttiği sekiz saldırıya maruz kaldığını iddia etmektedir. Breivik’in radikalleşmesi kişisel deneyimleri sonucunda Müslümanların batı topluma entegre olamadıkları inancının gelişmesiyle başlamıştır. Dünyada yaşayan Hristiyanların çektikleri acılar Breivik’in radikalleşme sürecini etkilemiştir. Sonunda Breivik, dördüncü evrede Breivik yalnız başına terör eylemi gerçekleştirmeye karar vermiş, tek başına hareket etmiş ve bombalı ve silahlı olmak üzere iki saldırı gerçekleştirmiştir. Sageman’ın Lidersiz Cihat modeli Breivik’in radikalleşme sürecindeki Hristiyanların yaşadıkları sıkıntıları göz önüne almamıza yardımcı olması dolayısıyla faydalı bilgiler sunmaktadır. Hristiyanların yaşadıkları sıkıntılar ve hak ihlalleri Breivik’in ahlaki sorumluluk hissetmesine yol açmış ve onun radikalleşme sürecinin anlaşılmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

4.2.6.3 McCauley ve Moskalkenko’nun Fikir ve Eylem Radikalleşmesi Modeli

Radikalleşme modelleri içerisinde fikir ve eylem radikalleşmesi arasında bir boşluk bulunmaktadır (McCauley ve Maskalkenko, 2007). Radikalleşme sürecinin ve terörizmin ideolojik unsurları eylem ve fikir ayrımında gün yüzüne çıkmaktadır. En

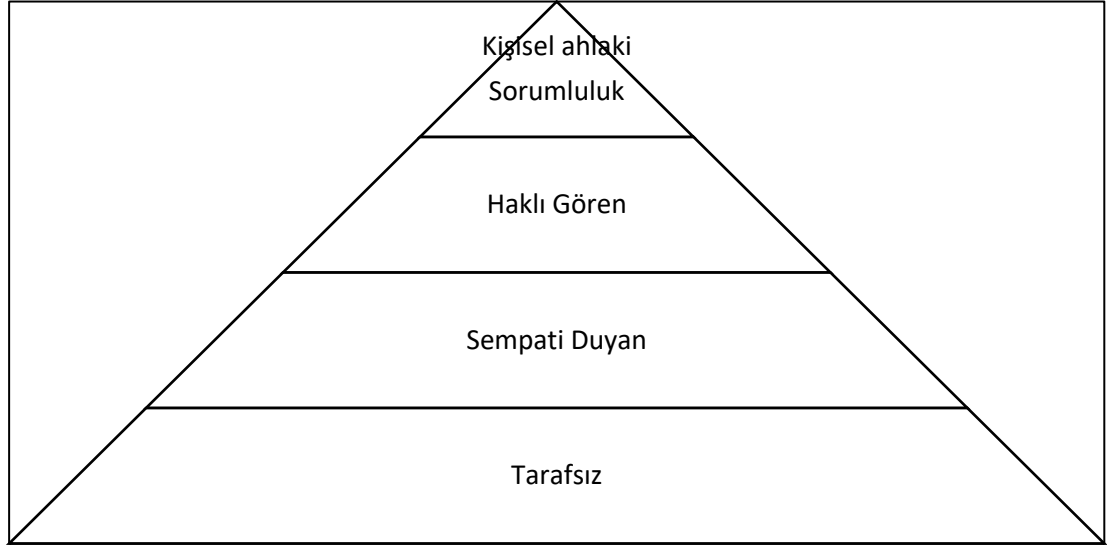
basit haliyle, fikir piramidi 4 parçadan oluşmaktadır. Ayrıca bu merdiven metaforundan farklı olarak bireylerin piramidin basamakları arasında hareket etmelerine izin verilmektedir. McCauley ve Maskalenko (2008)'nin modelinin bireysel radikalleşmeye uyarlanması modeli uygulama açısından önemli avantajlarından birisini sunmaktadır. *Yalnız kurtların* profilleri bu iki piramit modeline uygulamıştır. Çalışmalarının sonucunda, *yalnız kurt* teröristlerinin iki profilini bulmuşlardır.

1)Bağılantısız- kaçık (düzensiz), sosyal münzevi olan ve çoğu zaman psikolojik bozukluk belirtileri gösteren sıkıntısı/derdi/şikâyeti olan ve silah deneyimine sahip bireylerdir.

2)İlgi gösteren (yardımsever)- zorlanan (mecbur edilmiş) bireyler ise başkalarının acılarını şiddetle hisseden ve bu acıyı azaltmak veya intikam almak için kişisel sorumluluk hissedenlerdir.

Fikir radikalleşmesinin tabanında tarafsızlar bulunmaktadır; bir üst basamakta yer alanlar şiddet kullanılmasını kabul etmemekte ancak şiddete başvuranların gerekçelerine hak verebilmektedir, bu grup sempatizanlardır; bir üst grupta yer alanlar şiddet kullanımını onaylayanlardır; son ve en üstteki katta yer alanlar ise, şiddeti üstlenmek için kişisel sorumluluk hissedenlerdir (McCauley ve Maskalenko, 2017:212).

Breivik gençlik zamanlarında fikir radikalleşmesinin en alt basamağında yer almaktadır. Bu aşamada Müslümanların Batı toplumuna zarar verdiğine dair ve kültürel Marksistlere veya çokkültürcülük taraftarlarına yönelik herhangi bir fikir geliştirmemiştir veya bu konudaki mevcut fikirleri desteklememektedir. Breivik, bu durumda fikir radikalleşmesi anlatısının tarafsız basamağında yer almaktadır (Bkz. Şekil 10).

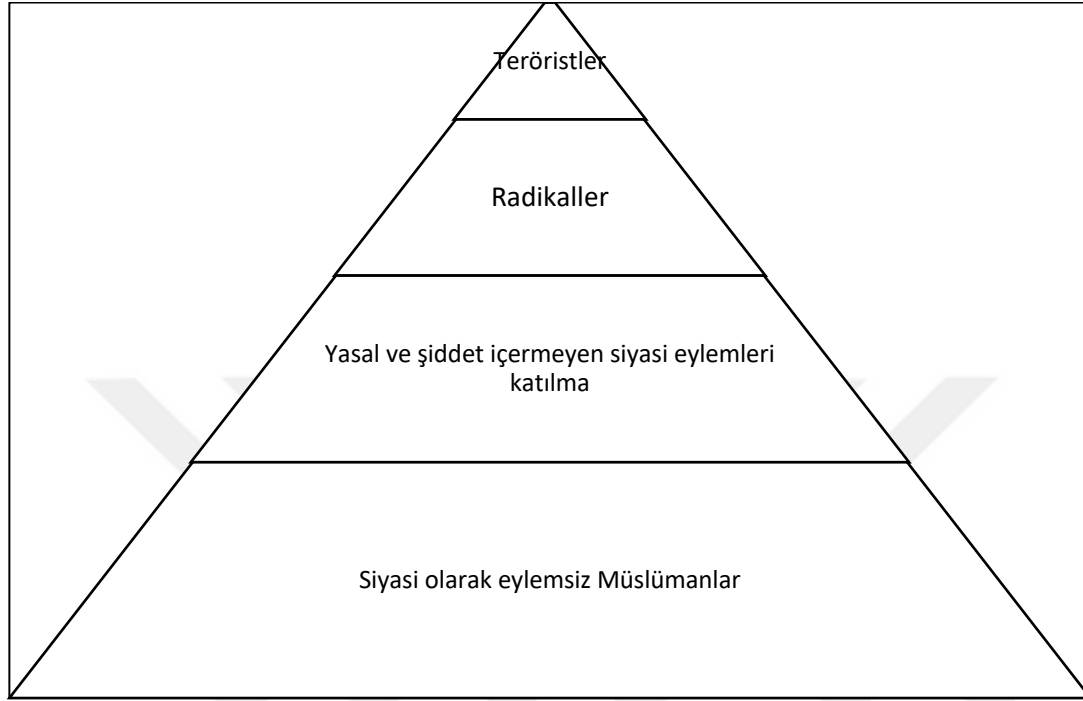
Şekil 10. Fikir Radikalleşmesi Piramidi (Kaynak: McCauley ve Maskalenko, 2008)

İkinci basamağa Müslümanların Batı toplumuna entegre olamadıklarını tespit etmesi ve devamında Müslüman göçmenlerin Batı toplumuna zarar verdiği inancını geliştirmesi onun sempati duymasıyla yükselmiştir. Müslüman göçmenlerin kız çocuklarının okula devam etmediklerini ve bu durumu çocukluğunda anlayamadığını ancak daha sonradan düşününce Müslümanların aile yapısını çözdüğünü dile getirmiştir. Bu basamakta Breivik, Müslümanların demografik savaş yoluyla beyazları yok edeceğine inanmaya başlamış ve bu tür fikirlere sempati duymuştur.

Üçüncü basamakta, Breivik, bu tür fikirleri dile getiren yazar ve blog yazarlarını desteklemeye ve bu yönde çalışma yapanları, saldırı gerçekleştirenleri haklı görmeye ve onları ahlaki olarak onaylamaya başlamıştır. Piramidin en yüksek basamağına ise Müslüman göçmenlere karşı savunma konusunda bireysel sorumluluk hissetmesi ve kişisel görev almayı kabul etmesiyle çıkmıştır. Batı toplumunun korunması için yasal otoritenin, grupların ve her iyi beyaz erkeğin(bireysel) üzerine düşen bir sorumluluk olduğuna inanarak fikir radikalleşmesini tamamlamıştır.

Eylem radikalleşmesinin 4 kısımdan oluşan bir piramit aracılığıyla açıklayan McCauley ve Maskalenko (2017), bu piramidin temelinde siyasi veya sosyal bir amacı gerçekleştirmek için herhangi bir eylem içerisinde olmayanları yerleştirmektedir. Bu gruba eylemsizler denilmektedir; bir üst basamakta, siyasi veya sosyal amaçlar için yasal sınırlar dahilinde siyasi eylemlerde bulunan aktivistler

bulunmaktadır; aktivistlerin üzerinde ise henüz yasadışı eylemlerde bulunmayan radikaller bulunmakta ve son katta ise yasadışı eylemleri gerçekleştiren teröristler bulunmaktadır (McCauley ve Maskalenko, 2017:212).

Şekil 11. Şiddet Radikalleşme Piramidi (Kaynak: McCauley ve Maskalenko, 2008: 72).

Breivik radikal fikirler geliştirerek radikal eylemler yapmaya karar vermiştir. Şiddet radikalleşmesinin tabanında yer aldığı Breivik eğitim hayatını yarıda bırakmış, iş hayatına atılmış ve siyasi olarak herhangi bir eylemin içinde bulunmamıştır. Breivik daha sonra, İşçi Partisi gençlik kolları faaliyetlerine katılarak ve aşırı sağ görüşleri olan blog yazarları ve yazarlara fikirlerini yayma konusunda teknik açıdan desteklemeye çalışarak şiddet radikalleşmesi piramidinin ikinci basamağına çıkmıştır. Yani bu seviyede, yasal ve şiddet içermeyen siyasi eylemlere katılan bir birey konumunda bulunmaktadır (Bkz. Şekil 11). Breivik piramidin üçüncü basamağına Müslüman göçmenlere ve kültürel Marksist /çokkültürcülere karşı müdahale edilmesine dair radikal fikirler geliştirmesiyle yükselmiştir. Üçüncü seviyede bulunan radikallerden biri olduğunda Breivik artık, batı toplumunun sorunlarının çözülmesi için yasal olmayan eylemleri desteklemeye inanmaktadır.

Breivik, piramidin en üst seviyesine çıktığında şiddeti bir araç olarak görmüş ve şiddet içeren yasal olmayan eylemlerde bulunarak sivillere yönelik kanlı iki eylem

gerçekleştirmiştir. Bireysel olarak bir terör saldırısı planlayan ve uygulayan Breivik başkalarının batı medeniyetinin daha fazla zarar görmemesi ve beyazlarının çocuklarının geleceği hakkında endişelenmiş ve intikam almak için kişisel sorumluluk hissedenlerin olduğu ikinci grupta yer almıştır. Breivik, Batı toplumunun sorunların çözülmesi için bireysel sorumluluk hissetmiştir. Breivik hem bireysel sorumluluk hissetmiş hem kendisi gibi düşünen sempatizanlarını etkilemeye çalışmış ve hem de batıdaki göçmen Müslümanlar ve çokkültürcülüğe destek verenleri tehdit ederek yeni bir toplumsal düzen oluşturma gayesiyle kültürel muhafazakâr siyasi bir rejim oluşturulmasını hedeflemiştir. Breivik'in saldırısı modern sağcı aşırılıkçı hareket için bir kilometre taşı olarak sınıflandırılmıştır. Artık yalnızca cihatçılar terörizmle ilişkilendirilemeyecek ve aşırı sağcı şiddetin/terörün de kınanması beklenecektir (Sandberg, 2016:5).

Radikalleşme modelleri Breivik'in terör saldırısı gerçekleşmeden geçtiği yolu açıklamada çeşitli avantajlar sunarak onun siyasi hedef ve amaçlarını gerçekleştirmek için şiddeti benimsediği sürecin analizini kolaylaştırmaktadır. Moghaddam'ın merdiven modeliyle Breivik'in adım adım nasıl bir teröriste dönüştüğü görülmektedir. Breivik öfke ve hayal kırıklığını bir arada yaşayarak zemin kattan merdivenin basamaklarını birer birer çıkmıştır. Basamaklarda ilerlerken, Avrupalı kültürel Marksistleri/çokkültürcülüğü savunanları hain olarak görmeye başlamış, düşman algısı iyice gelişmiş ve bu grupları Avrupa'nın İslamlaştırılmasının sorumlu tutarak öfkesini düşmana yönlendirmiştir. Düşmanla mücadelede şiddeti ve terör saldırısını meşru bir araç olarak görmeye başlayan Breivik son basamağa erişerek, toplumsal değişim gerçekleştirmek için ölümü de kabullenerek terör eylemi gerçekleştirmiştir. Sageman'ın "Lidersiz Cihat" modeli Breivik'in radikalleşme sürecindeki Hristiyanların yaşadıkları sıkıntılarının ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu gözler önüne sermiştir. Hristiyanların yaşadıkları sıkıntılar ve hak ihlalleri Breivik'in ahlaki sorumluluk hissetmesine yol açmış ve onun radikalleşme sürecinin anlaşılmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Son olarak McCauley ve Maskalenko (2008) Breivik hem fikir olarak hem de eylem olarak nasıl bir radikalleşme süreci yaşadığını göstermiştir. Breivik öncelikle radikal fikirler geliştirmiş kendisine aşırı sağcı camia içerisinde bir yer arayışı içerisinde girmiş ve kendisini engellenmiş hissetmeye başlamıştır. Sonrasında Breivik, devlet otoritesine

gerek kalmadan Müslümanlara yönelik yapılacak saldırıları onaylayarak bireysel sorumluluk hissederek radikal eylemler benimsemiştir. Yalnız bir kurt olarak hareket eden Breivik terör eylemlerini radikalleşme süreci sonrasında gerçekleştirmiş ve bu süreçte annesine büyük ipuçları vermiştir. Ancak annesi oğlunun yaşadığı süreci anlamlandırmakta ve resmi otoritelere haber vermekte başarısız olmuştur. Sonuçta Breivik ilk modern sağcı terörist olarak Norveç tarihinin en kanlı saldırılarından birisini gerçekleştirmiştir.

4.3. Brenton Tarrant- Christchurch Terör Saldırısı

Brenton Tarrant 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'nın Christchurch kentindeki El Nur ve Linwood camilerinde cuma günü ibadet için toplanan cemaati hedef almıştır ve 51 kişiyi katletmiştir. Bu terör saldırısı Yeni Zelanda tarihinde Müslümanlara yönelik gerçekleştirilen en ölümcül saldırı olmuştur (Finkelstein, 2020:2). Çevrimiçi topluluklarda yoğun faaliyet gösteren Tarrant o güne kadar görülmemiş teknikler uygulayarak 51 kişinin öldüğü saldırıyı, “birinci şahıs nişancı” etiketiyle Facebook üzerinden canlı yayınlamıştır. Kask kamerasıyla kaydettiği saldırıyı sosyal medya aracılığıyla gerçek zamanlı olarak yaymak için çevrimiçi propaganda ve bilgi teknolojilerini kullanmıştır (Stevenson, 2019:2). Tarrant CS: Go, PubG ve COD gibi milyonlarca kişinin oynadığı online oyunların görüntü ve silah kullanma tarzlarını taklit ederek canlı olarak yayınladığı videonun dikkat çekmesini ve kolay izlenmesini sağlamıştır (Koç ve Arslan, 2020:13). Saldırıda AR-15 de dahil olmak üzere yarı otomatik tüfeklerle ibadet için toplanmış insanları hedef almıştır (BBC, 2019). Tarrant, korku atmosferi yaymak ve Müslümanlara karşı şiddeti kışkırtmak için uzun dönemli bir planlama evresinden sonra harekete geçmiştir. Kendisini etno-milliyetçi ve faşist olarak tanımladıktan sonra planladığı saldırının bir terörist saldırısı olduğunu saldırıdan önce internete yüklediği manifestosunda belirtmiştir.

Tarrant, kendi vücuduna yerleştirdiği bir kamera aracılığıyla saldırısını canlı olarak yayınlamayı başarmış, manifestosunu iki defa yükleyerek kendisinin saldırı sonrası elde edeceği kötü şöhreti büyötmeyi güvence altına almıştır (Bender, 2019). Onun

gerçekleştirdiği terör eylemiyle, terör eylemlerinin canlı görüntülerinin dolaşımını sağlayarak şöhretini artırma bir yöntem halini almıştır (Hutchinson, 2019:20). Tarrant diğer aşırısı sağcılara örnek olmaya başlamıştır.

Tarrant saldırısını saat 13:33'de Facebook üzerinden canlı yayın başlatmış ve El Nur camisine doğru aracını sürmüştür. 51 kişinin hayatını kaybettiği saldırıları aşağıda belirtilen zaman zarfında gerçekleştirmiştir:

- 13:40'da Cuma namazı için toplanan cemaatin toplandığı El Nur Cami'sine varmış ve ateş etmeye başlamıştır;
- 13:41'de Polise ilk ihbar telefonu gelmiştir ve silah seslerinin duyulduğu bildirilmiştir;
- 13:43'de saldırgan arabasına geri dönerek daha fazla silah alıp tekrar camiye dönmüş ve ibadet eden insanları hedef almaya devam etmiştir;
- 13:44'te Ambulans çağırma amacıyla ilk arama gerçekleştirilmiştir;
- 13:46'da Tarrant El Nur camisinden ayrılarak 7.3 km uzaktaki Linwood İslam Merkezi'ne doğru gitmek için arabasına geri dönmüştür.
- 13:47'de El Nur camisine polisler gelmiştir.
- 13:49'da Tarrant Linwood İslam Merkezi'ne giderken Facebook canlı yayını kesmiştir.
- 13:52'de Linwood İslam Merkezi'ne varmıştır ve 13:55'de Merkezdeki camiye terk etmiştir.
- 14:16'da saldırgan Linwood İslam Merkezi'ne yakın bir yerde yakalanmıştır (Bayer ve Leask, 2020:17).

Tarrant'ın terör saldırıları Yeni Zelanda için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Tarrant Yeni Zelanda'nın düşük tehditli terör riski algısını yok etmiştir (Battersby, 2020:295). Aslen Avustralya'lı olan Tarrant'ın gerçekleştirdiği bu terör eylemlerinde izleyici kitlesini genişletmek için sosyal medyadan yararlanmış, online saldırı oyunlarına benzer tarzda çekim yapmış, videosuna aşırı sağcılar arasında popüler olan fon müziği seçmiş, yüksek çözünürlüklü kamera ve yarı otomatik silah kullanmış, kullandığı silahların üzerine sembolik öneme sahip isim, tarih ve olayları yazarak kendi propagandasını yaymayı amaçlamış ve terör eylemlerini neden gerçekleştirdiğini açıklamak için bir manifesto yazmıştır. Manifestosunda Avrupalı beyazların kitlesel göç yüzünden yok olma tehlikesi "beyaz soykırımı" altında yaşadıklarını savunmuştur. Tarrant'a göre göçmenler Avrupa ülkelerinde yaşayan istilacılar. Batı topraklarında istilacıların özellikle Müslüman göçmenlerin demokratik yollarla kendi ülkelerine gönderilmesi için gerekli milliyetçi partilerin iktidara gelme ihtimali çok düşüktür. Bu yüzden Tarrant batılı beyaz çocukların

geleceğini elinden alacak istilacılardan kurtulmak için şiddeti meşru bir araç olarak değerlendirmektedir. Sonuçta istilacıları Avrupa ülkelerinden kovmak için terör eylemi gerçekleştirerek korku atmosferi yaratmaya amaçlamıştır.

4.3.1. Brenton Tarrant'ın Manifestonun Analizi

Brenton Tarrant'ın yazdığı 74 sayfalık manifestosu “*Muhteşem İkame*”de (the Great Replacement) Wikipedia'dan ve internet sitelerinden aldığı verilere yer vermiş ve diğer beyaz üstünlükçü, aşırısı sağıcılardan aldığı doğrudan alıntılarla fikirlerini desteklemeye çalışmıştır. Tarrant manifestosunu dikkat çekme, ideolojik görüşlerini takipçilerine iletme ve bir parçası olduğu aşırı sağcı online forum üyeleri tarafından onaylanma amacıyla yazmıştır (Hutchinson, 2019:209). Tarrant Avrupa toplumunu bir yok oluştan korumak için gerekli gördüğü çözüm önerilerine yer verdiği manifestosunda, Avrupalı olmayanların Avrupa topraklarını terk etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Manifestosunun giriş bölümünde “beyaz soykırımını” açıklamış ve bu bölümde kendisiyle yaptığı bir röportaja yer verirken çeşitli gruplara seslenmiştir. Manifestosunun ikinci kısmında genel düşünce ve potansiyel stratejileri açıklamıştır. Tarrant bu bölümden sonra sonuç kısmına geçmiştir ve William Ernest Henley'in bir şiirine yer verdikten sonra manifestosunu bitirmiştir. Tarrant'ın manifestosunda yer verdiği konuların başında yeni bir toplumsal düzenin oluşturulması, beyaz soykırımı, demografik sorunlar, kitlesel göç, batı toplumuna zarar veren gruplar, toplumsal ve toplumlar arası bölünme ve ABD'de iç savaş çıkarılması gelmektedir.

Tarrant yeni bir toplumsal düzen oluşturma amacıyla terör saldırısı gerçekleştirmiş ve manifestosuna “YENİ BİR TOPLUMA DOĞRU HEP İLERİ YÜRÜYORUZ” sloganıyla başlamış ve yeni toplumunun temel unsurlarına yer vermiştir: anti-emperyalizm, çevrecilik, sorumlu marketler, bağımlı olmayan halk, hukuk ve düzen, etnik özerklik ve miras ve kültürün korunması. Brenton Tarrant'a göre yukarıda belirtilen 8 unsur yeni toplumun esaslarını oluşturacak ve muhafazakâr milliyetçi bir toplum inşa edilecektir. Yeni bir toplumsal düzene gerek duyulmasının sebebi Tarrant'ın manifestosunun giriş bölümünde yer verdiği “beyaz soykırımıdır”. Tarrant'a göre beyaz soykırımı kitlesel göç ve yerli Avrupalıların düşük doğum

oranları yüzünden beyazların soyunun tükenmesi ve Avrupa’da azınlık haline düşmeleridir. Tarrant’ın beyaz soykırımı düşüncesinin temelindeyse aslında onun ikili dünya görüşü vardır (Önnerfors, 2019:6). Ona göre Batı toplumu ve diğer toplumlar tamamen birbirinden ayrıdır:

*“Kimi beyaz olarak görüyorsun?
Etnik ve kültürel olarak Avrupalı olanlar.
Kimi beyaz olmayan olarak görüyorsun?
Etnik ve kültürel olarak Avrupalı olmayanlar”* (Tarrant’ın Manifestosu, s.21).

Brenton’un ikili dünya görüşü Avrupa’da yaşayan ancak Avrupalı olmayan göçmenleri işgalciler olarak değerlendirmesine yol açmaktadır. Brenton, dünyayı doğu ve batı olarak iki keskin kutba bölmesiyle, Batılıları Avrupalı olarak görmekte, Batılı olmayanlarıysa, Batı’da ancak işgalci konumunda yaşayan kişiler olarak algılamasına neden olmaktadır. Bu durumda, bu işgale son verilmediği sürece Avrupalıların gelecek ve kimliklerinin büyük bir risk altında olduğunu savunmaktadır (Koç ve Arslan, 2020:7). Tarrant Avrupalıların Avrupa’da, Avrupalı olmayan diğerlerinin, işgalcilerin, kendi topraklarında yaşamaları gerektiğine inanmaktadır. Manifestosunda “Avrupalılar için Avrupa” ismini verdiği kısımda istilacıların kendi ülkelerine gönderilmeleri gerektiğini şöyle belirtmektedir:

“İşgalciler, nereden geldiklerine veya ne zaman geldiklerine bakılmaksızın Avrupa toprağından çıkarılmalıdır. Roma, Afrika, Hint, Türk, Semitik veya diğerleri. Eğer halkımızdan değillerse, topraklarımızda yaşıyorlarsa, onların çıkarılması gerekir.

Onların gönderildiği yer bizim sorunumuz veya sorumluluğumuz değildir. Topraklarımız onların evi değil, kendi topraklarına dönebilir veya anavatanlarını başka yerlerde bulabilirler. Ama toprağıımızı işgal edemeyecekler.

Nasıl gönderildikleri önemsizdir, barışçıl, zorla, mutlu, şiddetle veya diplomatik. Bunlar çıkarılmalıdır. Bu istilacılar kendi topraklarına geri gönderilinceye kadar, Avrupa’nın gerçek egemenliği söz konusu değildir ve etnik kökenleri veya inançları ne olursa olsun herkes Avrupa’yı sahiplenebilir” (Tarrant’ın Manifestosu, s.58).

Böylelikle Tarrant toplumda yaşayan göçmenleri dışsallaştırmakta ve onları Batı toplumu için bir sorun olarak görmektedir. İstilacıların Avrupa topraklarından çıkarılması için her türlü yolun kullanılabileceğini belirten Tarrant göçmenlerin olduğu bir Avrupa’da gerçek bir egemenlik bahsedilemeyeceğini düşünmektedir.

Tarrant'ın manifestosunda ele aldığı temel konulardan bir diğeri, göçmenlerin yüksek doğum oranına sahipken yerli Avrupalı kadınların düşük doğum oranına sahip olmasıdır. Manifestonun girişi yerli Avrupalıların düşük doğum oranlarına vurguyla başlamaktadır:

“Bu yazılardan hatırlamanızı istediğim bir şey varsa, doğum oranlarının değişmesi gerektiğidir. Yarın, bütün Avrupalı olmayanları topraklarımızdan sürsek bile, Avrupa halkı hala çürüyecek ve nihayetinde ölecektir.

Her gün sayılarımız azalıyor, yaşılanıyoruz, zayıflıyoruz. Sonunda ikame doğurganlık seviyelerine dönmeliyiz, yoksa bu bizi öldürecek” (Tarrant'ın Manifestosu, s.2).

Tarrant “ikame doğurganlık seviyesini” bir popülasyonun azalmadan devam etmesi gereken oran olarak tanımlamaktadır (Tarrant'ın Manifestosu, s.2). Wikipedia'dan aldığı Avrupa'daki beyaz kadınların doğum oranının (2.06), bu oranı yakalamaktan uzak olduğu ve hiçbir beyaz ulusun bu oranı yaklaşımadığını belirtmektedir. Tarrant bir toplumun nüfusunun düşmemesi için gerekli doğurganlık oranını yakalayamamasından daha kötü bir soruna dikkat çekmektedir:

“Ancak bu alt ikame doğurganlık oranına rağmen, Batı'daki nüfus artmakta ve hızla artmaktadır. Peki Nasıl?

Kitlesel göç ve göçmenlerin doğurganlık oranlarının yüksek olması nüfus artışına neden olmaktadır.

Tarihte daha önce hiç görülmemiş bir düzeyde bir istila yaşıyoruz. Milyonlarca insan yasal olarak sınırlarımızı aşıyor. Devlet ve tüzel kişiler tarafından, çoğalmayan, ucuz iş gücü sağlayamayan, yeni tüketici olmayan ve vergi gelirini artıramayan Beyazların yerini almaya davet edilmektedir.

Bu kitlesel göç ve ikame altı doğurganlık krizi Avrupalılara, savaşmadıkları takdirde Avrupalıların tam ırksal ve kültürel değişimiyle sonuçlanacak bir saldırıdır” (Tarrant'ın Manifestosu s.2-3).

Tarrant Avrupa topraklarına gelen göçmenlerin hızlı nüfus artışından ve Avrupalıların nüfus oranlarını geçmesinden çok korkmaktadır. Tarrant bu durumu “etnik ikame” olarak tanımlamaktadır. Tarrant, Avrupa'da doğum oranları artmadan nüfusun artmasını dehşet verici olarak değerlendirmektedir. Avrupa nüfusunun azalması ve aynı zamanda göçmenlerin nüfusunun artmaya devam etmesi sonucunda hem etnik hem kültürel hem de ırksal bir “muhteşem ikameye” neden olacağı konusunda uyarıda bulunmaktadır (Tarrant'ın Manifestosu, s.3). Tarrant'a göre, göçmenler, etnik bağları, kültürü ve halkı tehdit eden istilacılar. Tarrant silahları

olmayan göçmenleri “silahsız istilacılar” olarak tanımlamakta ve daha tehlikeli olarak değerlendirmektedir:

“Ülkenize ve insanlarınıza zarar verme arzusunu ve niyetini gösteren altmış silahlı işgalciyi öldürecek olsaydınız, uluslarınız tarafından en yüksek sivil onur madalyası verilir, medya ve minnettar halkta geçit yaptırılır bir kahraman olurdunuz. Ama ulusuna ve insanlarına zarar verme isteğini ve niyetini gösteren altmış silahsız işgalciyi öldürünce sen bir canavar olarak kabul edileceksin...

Ama işte asıl vurucu nokta, silahsız istilacı halkımız için silahlı istilacıdan çok daha tehlikeli. Silahlı işgalciyle savaşabiliriz, nasıl olduğunu biliyoruz, yeteneğimiz var, bunu yapacak askerlerimiz ve ordularımız var. Ancak silahsız istilacı, onlarla nasıl başa çıkacağımız konusunda gerçek bir fikrimiz yok, onlara saldıramayız veya mantıklı bir şekilde onlardan kurtulmalıyız.

Her ikisi de milletimizi yok etmeye çalışacak, ikisi de halkımızı yerinden etmeye ve yerini almaya çalışacak, her ikisi de kültürümüzü ve ulusumuzu yok etmeye çalışacaktı” (Tarnat’ın Manifestosu, s.51).

Tarrant “silahsız istilacıları” silahlı olanlardan daha tehlikeli olarak görmektedir. Ona göre silahlı olanlarla savaşmak daha kolaydır ve sonunda bir kahraman olarak değerlendirilmek çok güzeldir. Diğer taraftan, “silahsız istilacılarla” baş etmek hem zordur çünkü onlara karşı savunma yapmak çok zordur hem de “silahsız istilacılara” karşı bir müdahale yapıldığında sonunda canavar olarak görülecek ve cezalandırılmanız gerekecektir. Tarrant’ın “silahsız işgalciler” olarak adlandırdığı göçmenleri öldürdükten sonra gelecek hapis cezasını adil bulmamaktadır. Kendisine 20 Aralık 2018 tarihinde kendisine aşağıda belirtilen e-maili göndermiş:

“Silahlı bir işgalciyi öldürmek ve bir madalya [almak], silahsız bir işgalciyi öldürmek ve ömür boyu hapis cezası almak, ancak işgalcilerin tehdidi aynı kalır” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:217).

Tarrant iki istilacı grubunda aynı potansiyel riske sahip olduğunu ve bu yüzden iki gruba saldırdıktan sonra farklı sonuçların doğmasını kabul edememektedir. “Silahsız istilacıları” öldürdükten sonra ömür boyu ceza almanın mantıksız olduğunu düşünen Tarrant bu yüzden istilacıları ortadan kaldırmanın kolay olmadığını belirtmektedir. Dahası Tarrant “beyaz soykırımına” engel olmanın kolay bir görev olmadığını ve iki yönlü bir çaba gerektirdiğini savunmaktadır. Öncelikle doğurganlık sorunu çözülmeli ve geleneksel aile birimini yok eden sorunlar giderilmelidir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için;

“Hedonistik, nihilistik bireyciliğin felaketini kaçınılmaz olarak düzeltmeliyiz. Biraz zaman alacaktır fakat kitlesel göç krizi nedeniyle bu zamana sahip değiliz” (Tarrant’ın Manifestosu, s.4).

Kitlesel göç, beyaz ırkın doğurganlık oranını yükseltmek için gerekli zamanı engellemektedir. Çünkü, hızlı bir göç olmaktadır. Kitlesel göçün Avrupa halkının sonunu getirmesinden korkan Tarrant, Batı topraklarını işgal edenler ve etme niyetinde olanlarla mücadele edilmesi gerektiğini belirtmektedir:

“Kitlesel göç bizi haklarımızdan mahrum edecek, uluslarımızı yıkacak, toplumlarımızı yok edecek, etnik bağlarımızı yok edecek, kültürlerimizi yok edecek, halklarımızı yok edecek.

Düşük doğurganlık seviyelerinden çok önce, doğurganlık oranlarıyla uğraşmadan önce hem topraklarımızdaki işgalcilerle hem de topraklarımıza girmek isteyen işgalcilerle uğraşmalıyız.

Göçü durdurup topraklarımızda yaşayan işgalcileri sınır dışı etmeliyiz. Bu sadece refah değil, halkımızın hayatta kalma meselesidir” (Tarrant’ın Manifestosu, s.4).

Bu durumda, Tarrant “beyaz soykırımına” engel olmanın yolunu kitlesel göçle gelen istilacıları durdurmaya dayandırmaktadır. Tarrant’ın değimiyle işgalcilerin kitlesel göçü şiddetle durdurulmazsa yerli Avrupalılar kendilerine ait olan Batı’da azınlık durumuna düşecektir. Etnik temizlik yapıldıktan sonra Avrupa’nın düşük doğum oranı artırılması gerekmektedir.

“Doğum oranları eninde sonunda, ne pahasına olursa olsun ele alınmalıdır.

Tüm işgalciler yarın sürgün edilse bile ve tüm hainler gerçekten hak ettikleri gibi cezalandırılrsa bile, hala ödünç alınmış bir zamanda yaşıyoruz” (Tarrant’ın Manifestosu, s 66).

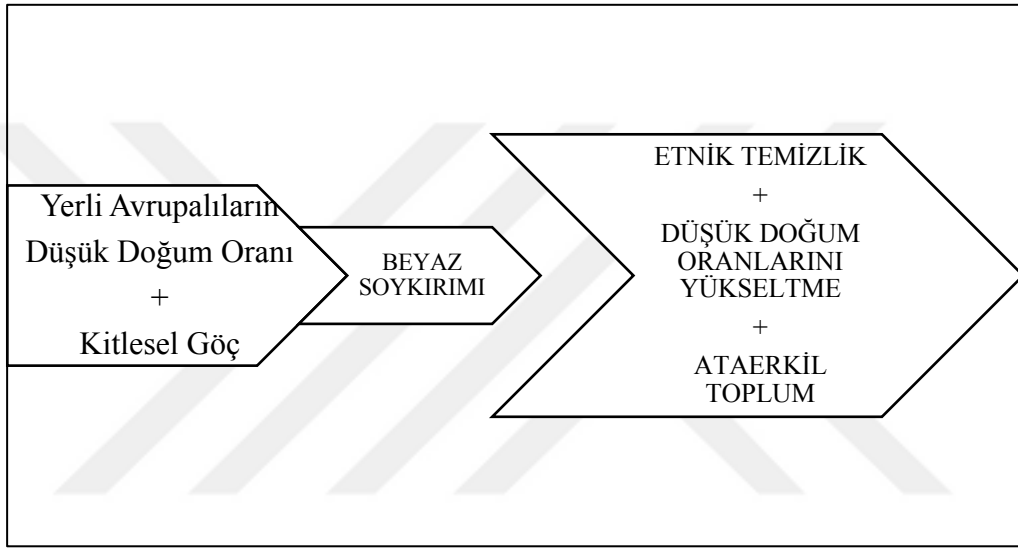
Tarrant Batı toplumunun sonunun gelmesinden korkmakta ve bu gidişatı tersine çevrilmesi için zor bir mücadelenin gerektiğini belirtmektedir. Batı toplumunun kurtuluşu geleneksel aile yapısına geri dönüşte ve cinsiyetçi normların yeninden inşa edilmesinde görmektedir:

“Görünüşte böyle sorunlarla karşılaşmayan insanlar, güçlü gelenekleri, cinsiyet normları, toplumsal normları olanlardır; fakir ve dindar, genellikle bunların bir kombinasyonu. Bu bize sorunun tam merkezinde neler olabileceğine dair bir gösterge sunmalıdır.

Düzeltilmek için ne yapabiliriz?... Muhtemelen aile değerleri, cinsiyet ve sosyal normlar ile doğa, kültür ve ırkın değeri ve önemi üzerinde daha fazla odaklanılarak yeni bir toplumun oluşturulması gerekecektir.

“ÇOCUKLAR OLMADAN GELECEK YOK” (Tarrant’ın Manifestosu, s.66).

Tarrant yerli Avrupalıların düşük doğum oranı ve kitlesel göçün neden olacağı “beyaz soykırımına” engel olmak için etnik temizlik yapılmasını ve daha sonrasında düşük doğum oranlarını yükseltilmesine ve ataerkil bir toplum yapısına geçişin yapılması gerektiğini belirtmektedir (Bkz. Şekil 12)

Şekil 12. Brenton Tarrant’ın Etnik İkame ve Beyaz Soykırımı Düşüncesi

Yukarıda bahsedildiği gibi Tarrant Müslümanların Avrupalı beyazları göç ve demografik üstünlük yoluyla Avrupa’da azınlık duruma getireceklerine ve böylelikle “beyaz soykırımına” yol açacağı yönünde bir komplo teorisine inanmaktadır. “Beyaz soykırımına” engel olmak için manifestosunun birinci kısmında seslendiği gruplar:

- Muhafazakârlar,
- Hristiyanlar,
- Antifa (Antifaşist bir hareket) /Marksistler/Komünistler ve
- Türklerdir.

Tarrant manifestosunda yukarıda bahsedilen gruplardan Hristiyanlara öğütler verip yönlendirmeye çalışırken Muhafazakâr, Antifa/Marksistler/Komünistler ve Türkleri tehdit etmektedir. Tarrant 74 sayfalık manifestosunda kendisini kendi halkıyla

birlikte, kendi topraklarında kendi gelenekleriyle yaşamak isteyen ve kendi geleceğine karar vermek isteyen biri olarak görmekte ve bu ideali gerçekleştirmek amacı taşıyabilecek beyaz gençlere hitap etmektedir (Maly, 2019:5). Diğer taraftan Tarrant doğrudan göçmenlere hitap etmiştir:

“Son olarak bu saldırıların faillerine ve ailelerine bir mesaj göndermek istiyorum. Asılacaksın. Kurtulursan seni bulup öldürürüz, hapishanedeyken sana orada da ulaşırız, bu tecavüzcü pisliklerini saklamaya çalışırsan seni de öldürürüz. Avrupa halkına yüklediğiniz utanç ve Avrupalı kadınlara verdiğiniz sıkıntı için öleceksiniz. TECAVÜZCÜLERİ ÖLDÜR, AİLELERİNİ AS” (Tarrant’ın Manifestosu, s. 40).

Tarrant göçmenleri tecavüzler olarak değerlendirmekte ve cezalandırmak istemektedir. Yukarıda belirtilen grupların Batı toplumuna zarar verdiğini belirtirken, özellikle Türklere karşı bir yaklaşım geliştirmiş ve toplumsal bölünme için İstanbul Boğazının önemini vurgulamıştır:

“Kendi topraklarınızda huzur içinde yaşayabilirsiniz ve size hiçbir zarar gelmeyebilir. Boğazın doğu tarafında.

Fakat Avrupa topraklarında, Boğaz’ın batısında herhangi bir yerde yaşamaya çalışırsanız, sizi öldürecek ve topraklarımızdan hamamböceği gibi süreceğiz.

Konstantinopolis’e geliyoruz ve şehirdeki her camiye ve minareyi yok edeceğiz.

Ayasofya’da minare bulunmayacak ve Konstantinopolis haklı olarak bir kez daha Hristiyanların olacaktır” (Tarrant’ın Manifestosu, s.35).

Ayasofya minarelerinden kurtulmadan batılı erkeklerin gerçek anlamda bir erkek olamayacaklarını dile getiren Tarrant Türklerin Avrupa kıtasından geri çekilene kadar hedef olacağını belirtmektedir (Koç ve Arslan, 2020:9). Dahası, Tarrant NATO’yu Hristiyan ve Hristiyan olmayan ülkeler arasında bölmek istemektedir, açıkça Türk karşıtı olduğu burada kendisini göstermektedir (Önnerfors, 2019:6). Tarrant’a göre, Türkiye yabancı bir düşman konumuna geri itilmelidir (Sönmez, 2019:3). Tarrant NATO’yu Türkiye üyeliğinden dolayı reddetmekte ve ayrıca ABD’nin “eritme potası” politikasından dolayı Avrupa Ordusundan çıkarılmasını istemektedir:

“NATO üyesi olan Avrupa ülkeleri ile NATO güçlerinin bir parçası olan Türkler’in arasını açacağız, böylece NATO’yu bir kez daha birleşik bir Avrupa ordusuna dönüştürmüş ve Türkiye’yi bir kez daha yabancı bir ülkenin gerçek konumuna itip, düşman kuvveti haline getireceğiz” (Tarrant’ın Manifestosu, s.6).

Brenton Tarrant'ın manifestosunda üzerinde durduğu diğer önemli bir konu toplumsal bölünmeyi derinleştirmektir. Böylece beyazların korunması sağlanmış olacak ve “beyaz soykırımı” engellenecektir. Bu amaçla Tarrant:

- Demokrasinin değil şiddetin kullanılmasını,
- Müslüman istilacıların kendi topraklarında yaşamasını sağlama ve yabancılardan uzak durulmasını,
- Irksal farklılıkların mevcudiyetinin kabul edilmesi ve ırksal farklılıkların korunmasını,
- NATO'dan Türklerin çıkarılması ve NATO'nun bir Avrupa Ordusu olarak işlev görmesini ve
- ABD'nin “eritme potası” yaklaşımından ve Kosova müdahalesindeki rolünden dolayı cezalandırılması için siyahilerle göçmenler ve ABD'li beyazlar arasında ABD'de iç savaşın çıkarılması istemektedir.

Tarrant, dahası, toplumlar arasında mutlak bir bölünme talep etmektedir. Batılı ve batılı olmayan uluslar arasında kesin bir ayrışma yaşanacaktır. Tarrant bu bölünmenin ancak şiddet yoluyla gerçekleşeceğine inanmakta ve demokrasinin sadece bir aldatma olacağını dile getirmektedir.

“Demokratik Çözüm Yok

Burada, şimdi anlayın, demokratik bir çözüm yoktur, Etnik ikameden çıkış yolunuzu oylamaya yönelik her türlü girişim, önce alay ile, sonra hor ve sonra zorla karşılanacaktır.

Demokrasinin sunduğu çözüm boş bir rüyadan başka bir şey değildir ve düşman göçmenler, topraklarımızda arttıkça ve işgalciler daha yüksek doğum oranına sahip oldukça, baş etmek imkânsız olacaktır...Demokrat zaferin yanılgısına kanmayın, savaşa hazırlanın, şiddete hazırlanın ve zafere giden tek yol olduğu için risk, kayıp ve mücadele için hazırlanın” (Tarrant'ın Manifestosu, s. 67).

Tarrant toplumsal bölünmeyi gerçekleştirmek için şiddeti tek çözüm olarak görmekte ve şiddeti yaymayı hedeflemektedir:

“Şiddet cevap değil, neden güç kullanıyorsunuz?

Dünyada, güç cebirle kurulmayan veya sürdürülmeyen hiçbir ulus yoktur. Kuvvet güçtür. Tarih, gücün tarihidir. Şiddet güçtür ve şiddet tarihin gerçeğidir. Uyan” (Tarrant'ın Manifestosu, s.25-26).

Tarrant, göçmenleri Avrupa için varoluşsal bir tehdit olarak görmektedir. Avrupa’da yaşayan göçmen grupları içerisinde yüksek doğum oranlarına sahip Müslümanları kendisine hedef seçmiştir. Manifestosunda kendisine “*neden kapitalistleri değil göçmenleri suçluyorsunuz?*” sorusunu sormuş ve

“İkisini de suçluyorum ve ikisiyle de başa çıkmayı planlıyorum...Diğer grupları zaman içinde halledilebildiğinden, ancak yüksek doğurganlığa sahip göçmenler şimdi bizi yok edecek, yakında onları yok etmek bir hayatta kalma meselesi olacak.

Yüksek doğurganlık oranına sahip tüm göçmenler sorursa neden Müslümanlara saldırıyorsun?

Tarihsel, toplumsal ve istatistiksel nedenler. Onlar Batı’daki en aşağılık işgalci gruptur, en büyük desteği onlara saldırmak alır” (Tarrant’ın Manifestosu, s.27).

Tarrant hedef seçiminde yüksek doğurganlık oranları yüzünden Müslüman göçmenlere saldırımayı tercih etmiştir. Tarrant Müslümanları hedef olarak almasında tarihsel nedenler sıralamaktadır:

“Özellikle İslam ulusları, ırk veya etnik kökene bakılmaksızın yüksek doğum oranlarına sahiptir ve bunda saldırılara karşı İslam karşıtı bir motivasyonun yanı sıra Batı halkına ve dünyanın diğer halklarına karşı 1300 yıllık savaş ve getirdiği yıkım için İslam’a karşı intikam almak istedim” (Tarrant’ın Manifestosu, s.16).

Müslümanlardan tarihsel nedenlerden dolayı intikam almak istediğini belirten Tarrant’a göre Müslümanlar kendilerine ait olan doğuda kaldıkları sürece sorun yoktur, Müslümanların işgalciler olarak Batı’da olmaları risk oluşturmaktadır. Tarrant manifestosunda kendisine soru sorduğu kısımlarda “*Şahsen Müslümanlardan nefret ettiniz mi?* sorusunu sormuştur ve kendi verdiği cevap aşağıda belirtildiği şekilde olmuştur:

“Vatanlarında yaşayan bir Müslüman erkek veya kadın mı? Hayır.

Topraklarımızı istila etmeyi ve halkımızı değiştirmeyi seçen bir Müslüman erkek veya kadın mı? Evet, onlardan hoşlanmıyorum.

Gerçekten nefret ettiğim tek Müslüman, kendi halkının miraslarına sırtlarını çeviren, kültürlerine sırt çeviren, geleneklerine sırt çeviren ve kendi ırklarına kan haini haline gelen din değiştirenlerdir. Onlardan nefret ediyorum.” (Tarrant’ın Manifestosu, s.14).

Bu durumu Önerfors (2019:6) “koşullu” olarak görmektedir. Önerfors (2019)’un belirttiği gibi Tarrant’ın manifestosu esas olarak “karşı-cihatçı” ve İslamofobiktir ve

Müslümanları Avrupa üstünlüğüne karşı büyük bir risk olarak değerlendirmektedir. Tarrant için İslam veya Müslümanlar ancak doğal çevrelerini geçtikleri zaman varoluşsal düşmanlara dönüşürler (Önnerfors, 2019:3). Benzer şekilde yabancılardan ve diğer kültürlerden nefret etmediğini ancak;

“Etnik kökenleri, ırkları, inanç ve kültürlerinden bağımsız olarak ve kendi halkları arasında, kendi geleneklerini kendi uluslarında uygulayan barış ve refah içinde yaşayan farklı halklara en iyi dileklerimi sunuyorum.

Fakat aynı insanlar halkımın topraklarına gelmeye, halkımı değiştirmeye, halkımı boyun eğdirmeye, halkımla savaşılmaya çalışırsa, onlarla savaşmak zorunda kalacağım ve hiçbir şeyi esirgemeyeceğim” (Tarrant’ın Manifestosu, s.14.15).

Tarrant farklı kültürlerin bir arada yaşamasının imkânsız olduğunu düşünmektedir ve ona göre farklı kültür ve etnisiteler ancak kendi “doğal ortamlarında” yani kendi ülke ve topraklarında, kaldıkları zaman farklılıklara müsaade edilebilecektir. Bu yüzden Tarrant saldırılarını göçmen karşıtı olarak tanımlamaktadır (Tarrant’ın Manifestosu, s.16). Avrupalıların vereceği mücadele etnik olarak diğer uluslardan farklı olan Avrupalıların korunması içindir:

“Bir Faslı asla Estonyalı olamaz, aynı Estonyalı asla Faslı olamayacaktır. Bir etnik grubu diğeriyle değiştirmeyi imkânsız kılan kültürel, etnik ve IRKSAL farklılıkları vardır.

Çinli bir erkeğin Alman olması için gereken tek şey Alman topraklarında doğmaktır Mars ’ta doğan bir Alman’ın Marşlı olması kadar çığgıncadır.

Avrupa, birleşik genetik, kültürel ve dilsel mirası nedeniyle sadece Avrupa’dır” (Tarrant’ın Manifestosu, s.71)

Tarrant manifestosunda ırk farklılıklarını vurgulamakta ve tek kültürlü bir Batı toplumunu arzulamaktadır. Tarrant farklı ırk ve kültürlerle kucak açan “eritme potası” yaklaşımına karşı gelmektedir. Bu doğrultuda, Tarrant ABD’de göçmenler, siyahiler ve beyazlar arasında bir iç savaş başlatılmasını ve beyazların geleceğinin garanti altına alınmasını istemektedir.

“İç savaş ABD’nin sözde “Erime potası” yaklaşımını, küresel güç yapısını ve Batıların eşitlikçi, bireyci, küreselci baskın kültürünü devirmek için temel bir amaç olmalıdır” (Tarrant’ın Manifestosu, s.79)

Tarrant’ın başlatmak istediği iç savaş ABD’nin ırksal bölünmesi ve beyaz olan ve olmayan bölgeler ayrımı için şiddeti teşvik etmektir (Önnerfors, 2019:6). Ayrıca,

1999 yılında NATO'nun Kosova müdahalesinde dolayı ABD'yi suçlamakta ve Avrupa'nın işgalini durdurmaya çalışan Avrupalı Hristiyanları arkasından vurduğu için eleştirmektedir (Koç ve Arslan, 2020:8). İç savaş,

“ABD'nin küresel olarak güç yansıtma yeteneğini de azaltacak ve böylelikle ABD'nin Kosova'ya müdahalesi gibi bir durumun bir daha asla yaşanmamasını sağlayacaktır (ABD / NATO güçleri Müslümanların yanında savaştı ve Avrupa'dan İslami işgalcileri ortadan kaldırmaya çalışan Hristiyan Avrupalıları katletti)” (Tarrant'ın Manifestosu, s.7)

NATO'nun Balkan politikasının Tarrant'ı derinden etkilediği görülmektedir. Balkan bölgesi Tarrant'a göre Müslüman istilacıların Batılı insanların topraklarını nasıl ele geçirdiklerinin somut bir örneğidir. Tarrant'ın silahları üzerine yazdığı toplam 58 farklı isim, olay ya da simge bulunmaktadır ayrıca bahsi geçen 58 imgenin 23'si doğrudan Balkan coğrafyasıyla ilintili tarihi hadise, kişi ya da olgulara atıf içermektedir (Çağ, 2019:1). Tarrant Balkan coğrafyasından özellikle Türklere karşı zafer kazanan komutanların isimlerinden önemli tarihi olaylara kadar birçok isim, tarih ve sembole yer vermiştir. Bu kişilere örnek olarak, Bulgar Kralı II. Konstantin Asen (1370-1422) verilebilir. II. Konstantin ve kuzeni Frujin, 1404'te Bulgaristan topraklarını geri almak Osmanlılara karşı isyan etmiştir (Çağ, 2019).

Tarrant kapitalistleri ve sosyalistleri doğayı yok ettikleri için suçlamaktadır. Yüksek doğurganlık oranlarıyla “istilacılar” doğanın düşmanlarıdır. Tarrant kendisine iklim değişikliği tehdidinin büyük bir sorun olmasına rağmen göçmenlere neden odaklandığını sormuş ve istilacıların yüksek doğum oranlarıyla doğal kaynaklar ve dünya için tehlike olduğu cevabını vermiştir (Tarrant'ın Manifestosu, s.27). Tarrant'ın göçmenleri yüksek doğum oranları, “beyaz soykırımı” ve çevreyi katlettiklerinden dolayı suçladığı görülmektedir.

Tarrant'ın manifestosunda çarpıcı diğer bir unsur ise Batı'nın üstünlüğüne rağmen Batı'nın kırılgan ve “işgalciler” yüzünden yıkıma maruz bırakılacağı korkusudur, zararlılık kompleksidir (Önnerfors, 2019:6). Tarrant'a göre sadece işgalcilerin doğurganlık oranları değil aynı zamanda sanayileşme, modernleşme, kapitalizm, liberalizm ve “nihilizmin” yıkıcı ideolojileri Batı medeniyetine zarar vermektedir (Önnerfors, 2019:6). En kötüsü ise kendi kökenlerinden vazgeçenlerdir, mesela din değiştirenlerdir (Önnerfors, 2019:6).

“Boşanma oranlarının yükselmesiyle birlikte parçalanmış aileler, hatta hiç evlenmemekten bile rahatsız olmayanlar var. Sadece yetişkinler için değil, gençler ve çocuklar tarafından da her yıl tırmanan intihar oranları ve bu oranları kendi idolleri (şarkıcılar, spor yıldızları, aktörler...) eylemi gerçekleştirdiğinde fark ediyorlar...Pedofil politikacılar, pedofil rahipler ve pedofil pop yıldızları, çağımızın tüm gerçek ahlaksızlıklarını gösteriyor...Ölü bir kültürden üretilen intihar, nihilistik ve dejenere pop simgeleri: Michael Jackson (pedofil, kendinden nefret etme, kendini yaralama, opioid bağımlısı); Madonna (dejenere, uyuşturucu bağımlısı, çocuksuz, fahişe, Hristiyanlık karşıtı, ırkların karışması taraftarları) Kurt Cobain (intihar, uyuşturucu bağımlısı, kendine düşkün, anti-sosyal), Freddy Mercury (yaşam boyu kimlik krizi, hazcılık ve uyuşturucu kullanımı ile ömür boyu savaş, sonunda, Cinsel hedonizm nedeniyle ölüm) sadece birkaç isim. Boş kreşler, dolu gazinolar, boş kiliseler ve dolu camiler, yıldırım hızında entropi” (Tarrant’ın Manifestosu, s.43).

Tarrant Avrupa’nın geleceği için karamsar bir tablo çizmektedir. Ona göre Avrupa’da intihar olayları artmakta ve gençler ve çocuklar kendi canlarına kıymaktadır. Boşanma oranları yükselirken toplum ahlaksızlaşmaktadır. Pop simgeleri intihar, cinsellik, karamsarlık ve gayri ahlaki tutumlar içinde Avrupalıları olumsuz etkilemekte ve toplumun düzenini bozmaktadırlar. Diğer taraftan, düşük doğum oranları yüzünden Avrupalıların kreşleri boş kalmakta ve insanlar kiliselere gitmemektedir ancak Müslümanlar camileri doldurmaktadır. Toplumsal düzenden memnun olmayan Tarrant böyle bir toplumda iç ve dış düşmanlarına karşı harekete geçerek terör eylemi gerçekleştirmiştir. Manifestosunda “beyaz soykırımı” ve göçmenlerin Avrupa’yı “istilası” soruna dikkat çekmeye ve ideolojik bakış açısını açıklamaya çalışmıştır.

4.3.2. Motivasyon ve İdeoloji

Tarrant gerçekleştirdiği terör saldırılarıyla istilacılar olarak tanımladığı gruplara yönelik korku atmosferi oluşturmayı amaçlamıştır. Öncelikle, terör eylemleriyle Tarrant “işgalci göçmenlerin” Avrupa’yı fethedemeyecekleri mesajını vermek istemiştir. Böylelikle gerçekleştirilecek terör eylemleriyle batılı olmayanların korkutulacak ve kitlesel göç durdurulabilecektir. “İstilacılardan” intikam almak Tarrant’ı terör eylemi gerçekleştirmeye götüren ikinci motivasyon kaynağıdır. Ayrıca Tarrant Müslümanlardan intikam almak istemektedir. Tarrant’ın saldırılar ardındaki üçüncü motivasyon kaynağı Avrupalıları istilacılara karşı harekete

geçirmektir. Özellikle kendisi gibi düşünen bireylerin yolunu aydınlatmayı amaçlayan Tarrant bir rol model olmak istemektedir. Tarrant ayrıca halkının düşmanlarını Avrupalılara karşı eylem yapmaya teşvik etmek istemektedir. Böylelikle onlara karşı nihai bir tepki verilmesi için gerekli koşullar oluşturulmuş olacaktır. Tarrant'ın saldırılarla gerçekleştirmeyi umduğu diğer bir motivasyon kaynağıysa batı toplumunu ele geçirmiş bireyselcilik ve nihilizmden kurtarmak ve Batı toplumunu istikrarsızlaştırmak ve kutuplaştırmayı derinleştirmektir. Tarrant'ın terör eylemlerindeki nihai amacı korku ve değişim atmosferini yaratmaktır.

Tarrant manifestosunda terör eylemlerini gerçekleştirme amaçlarını açıklamıştır. Tarrant Avrupalıların toprakları için canlarını verdiğini ve bu toprakların istilacılara teslim edilemeyeceğini göstermek istemektedir. Saldırı arkasındaki motivasyonunun ne olduğunu açıklamak için kendisine “*Saldırıyı neden yaptın?*” sorusunu sormuş ve şu cevabı vermiştir:

“Çoğunlukla işgalcilere, topraklarımızın asla toprakları olmayacağını, anavatanlarımızın kendimize ait olduğunu ve tek bir beyaz adam yaşadığı sürece, ASLA topraklarımızı fethedemeyeceklerini ve asla halkımızı değiştirmeyeceklerini gösterme.

Tarih boyunca Avrupa topraklarındaki yabancı işgalcilerin neden olduğu yüz binlerce ölümden dolayı istilacılardan intikam alma” (Tarrant'ın Manifestosu, s.5).

Tarrant gerçekleştirdiği terör eylemleriyle göçmenlere Batı topraklarında yaşamalarına izin verilmeyeceği mesajını iletme istemiştir. Tarrant'a göre beyazlar, göçmenlere Batı topraklarında huzur vermeyecek ve onların Batı kültürü ve bireylerini değiştiremeyeceklerini gösterecektir. Onun saldırılarının ardındaki önemli motivasyonlarından birisi işgalcilerden intikam almaktır. Tarrant'ın terör eylemleriyle “*istilacıları*” korkutarak Avrupa ülkelerindeki göçmenleri kendi ülkelerine geri göndererek ve yenilerin gelmesine engel olarak kitlesel göçe engel olmayı arzulamaktadır.

“Toprakları için ölen, Avrupa tarihinin sürekli ve hiç bitmeyen savaşlarında kaybedilen Avrupalı erkeklerin ve kadınların intikamını almak için.” (Tarrant'ın Manifestosu, s.6).

Tarrant Avrupa topraklarının beyazların fedakârlıkları sayesinde kazanıldığını ve “istilacıların” tarih boyunca Avrupalıların kanlarını dökerek aldığı toprakları “yabancı pisliklere” teslim etmek istememektedir (Tarrant’ın manifestosu, s.6). Diğer taraftan Tarrant istilacıların Batılılara ait kurumları ele geçirmesinden rahatsızlık duymaktadır. 12 Şubat 2018 tarihinde, Barry Harry Tarry Facebook hesabından “The Lads Society Season” grubuna şu yorumu yazmıştır:

“Spor salonumun karşısında İslami bir yatılı okul var. Adı ... Bugüne kadar onu idmanlarım için bir öfke kaynağı olarak kullanıyordum. Bugün, bölgede bulunan bu İslami yatılı okulun bir zamanlar [Katolik] bir okul olduğunu öğrendim. Bu, toplum olarak çocuk sahibi olamadığınızda, ardından onların yerine başkalarının çocuklarını ithal ettiğinizde olan şeydir” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:190).

Tarrant beyazların çocuk sahibi olmayarak Müslüman göçmenlere toplumsal alanlarda daha fazla işgal edecekleri yer bıraktıklarına ve Müslümanların bu boşlukları rahatlıkla doldurduklarını savunmaktadır. Tarrant Avrupalı beyazların yüzyıllar boyunca savaşılarak elde ettikleri toprakların Müslüman göçmenler tarafından kullanmasını bir ihanet olarak değerlendirmektedir. Bu durumda yapılması gereken Müslüman göçmenleri Avrupa ülkelerine gelmekten alıkoymak için şiddete başvurmaktır. Tarrant “istilacıları” şiddet eylemleriyle etkilemeye çalışmaktadır. Tarrant’a göre, terör eylemleri batılı olmayan insanları, fikirleri ve inançların Batı’ya ulaşmasını engelleyebilecektir (Koç ve Arslan, 2020:7). Diğer taraftan, Tarrant Müslümanlarında cezalandırılması gerektiğini düşünmektedir. Tarrant;

“Topraklarını aldığı milyonlarca Avrupalıyı köleleştirmelerinden dolayı İslam kölelerinden (Islamic slavery) intikam almak,

Binlerce Avrupalının, Avrupa’daki topraklarındaki terör saldırıların uğrayıp canlarını kaybettiği için intikamını almak.

Ebba Akerlund’un intikamını almak.

İstilacıların kendilerini sindirerek ve fiziksel olarak ortadan kaldırarak Avrupa topraklarına göç oranlarını doğrudan azaltmak” (Tarrant’ın Motivasyonu, s.5).

Tarrant “istilacılardan” kurtulmak için onların fiziksel varlıklarına son vermek istemektedir. Tarrant kendisini haçlı ve terörist olduğunu gururla dile getiren ve Norveç’te İşçi Partisi’nin gençlik kampına terör saldırısı düzenleyen Breivik gibi

beyaz ulusun hayatta kalması için savaşan bir asker olarak görmektedir (Maly, 2019:1). Bu doğrultuda Tarrant, Avrupalı beyaz erkelerin Müslümanlardan intikam almasını ve onlara karşı savaşmanı bir görev olarak görmektedir. Batı topraklarında göçmenlerin varlığına dayanamayan Tarrant bu sorunun çözülmesi için kendi halkının problemle ilgilenmesi için bir yol açmayı amaçlamaktadır.

“Halkımın siyasi düşmanlarını harekete geçirmek, onların kendi çıkarlarını artırmalarına ve sonuç olarak kaçınılmaz geri dönüşü deneyimlemelerine neden olmak.

Şiddet, misilleme ve Avrupa halkı ile halihazırda Avrupa toprağını işgal eden işgalciler arasındaki bölünmeyi artırmak...

Doğrudan eylemin etkisini göstermek, takip etmek isteyenler için ileriye doğru bir yol aydınlatmak...

Köklü, güçlü ve devrimci eylemin gerçekleştirebileceği bir korku ve değişim atmosferi yaratmak.

Tarihin sarkaç dalgalanmalarına ivme katmak, Batı toplumunun kontrolünü ele geçirmiş olan mevcut nihilist, hedonistik, bireyci deliliği yok etmek için Batı toplumunu daha da istikrarsızlaştırmak ve kutuplaştırmak” (Tarrant’ın Manifestosu, s.5-7).

Tarrant Avrupalılar ve göçmenler arasında toplumsal bölünmeyi artırmayı hedeflemeyerek göçmenleri durdurmayı, onları Avrupa topraklarından sürmeyi ve Batıların çocuklarının geleceğini kurtarmayı amaçlamaktadır.

Tablo 18. Brenton Tarrant’ın Christchurch Terör Saldırıları’nın Ardındaki Motivasyonları

İSTİLACILARI DURDURMA				BATILILARI YÖNLENDİRME
İstilacıları Kovma	Şiddet	Yoluyla	Ülkelerinden	Avrupalı Gençleri Yönlendirme ve Benzer saldırılar yapmaya teşvik etme
Kitlesele Göçü Durdurma				Avrupa’nın Tam Irksal ve Kültürel Değişimini Engelleme
Batı ve Doğu Arasındaki Derinleştirme			Bölünmeyi	Doğum Oranlarını Yükseltme
				ABD’de İç Savaşı Teşvik Etme
				NATO’yu Avrupa Ordusu Haline Getirme

Toplumsal bölünmenin sağlanmasıyla hem Avrupalıların göçmenlere karşı harekete geçmelerini hem de göçmenlerin Avrupalılara karşı saldırıda bulunmasını talep etmektedir. Bu doğrultuda yapılacak her terör eylemiyle, toplumsal olarak bölünen gruplar bir arada yaşayamayacaklarını idrak edecek ve Tarrant'ın yolundan gitme potansiyeli olan bireylerin korku ve değişim atmosferini büyüterek göçmenlerin Avrupa'daki varlığına son verecek bir dönüşüm başlatılmış olacaktır. Böylelikle, Tarrant gerçekleştirdiği terör eylemiyle bir yandan “istilacıları” durdurmaya ve diğer yandan batılıları kendisi gibi düşünüp kendisi gibi davranmaya yönlendirmek istemektedir (Bkz. Tablo 18).

Manifestosunda kendisine amacının ne olduğunu sorup şu cevabı vermiştir: “*Halkımızın varlığını ve beyaz çocuklar için bir gelecek sağlamalıyız*” (Tarrant'ın Manifestosu, s.7). Sonuçta, Tarrant terör eylemleriyle beyazların yok oluşunu engellemeyi amaçlamaktadır. Tarrant'ın “*beyaz soykırımına*” dair düşünceleri onun terör eylemleri gerçekleştirmesinin altında yatan en temel nedenlerdendir. Yüksek doğurganlık oranlarıyla Müslümanlar kendi vatanlarında kalmadıkları sürece tehlikelidir ve o zaman onlara karşı gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Diğer taraftan Tarrant için Müslümanların yüksek doğurganlık oranları sadece Avrupa'nın istila edilmesine değil aynı zamanda Müslümanların ırksal olarak Avrupalılardan ayrılmasına da etki etmektedir:

“*Ayrıca doğurganlık oranlarının bu ırksal farklılıkların bir parçası olduğunu ve yüksek doğurganlığa sahip topraklarımızdaki göçmenlerin ırkımızın varlığını devam ettirmesi için zorlanmaları gerektiğine inanıyorum*” (Tarrant'ın Manifestosu, s. 17).

Tarrant, Avrupa halkı ve kültürünün işgalciler yüzünden yok olacağından korktuğundan Avrupa'da bulunan göçmenlere şiddet uygulanması dahil olmak üzere bir an önce kendi topraklarına gönderilmesini amaçlamaktadır. Sonuçta, Tarrant'ın saldırılarıyla “*beyaz soykırımını*” durdurmayı hedeflemiştir. Göçmenleri korkutarak batı ülkelerine gelmelerini engelleme ve batı ülkelerinde yaşayan göçmenleri kendi ülkelerine geri dönmelerini sağlamak amacıyla hareket etmiştir. Tarrant Avrupalı genç beyaz erkekler işgalcileri öldürerek ve korkutarak kendi topraklarına göndermelerine teşvik etmek istemektedir (Bkz. Tablo 18). Tarrant, Batılı genç erkekleri etkileyerek onların göçmenlere karşı tutum ve siyasi irade göstermeleri için

yönlendirme ve bu yolda şiddete başvurma dahil ellerinden geleni yapmaya teşvik etmektedir. Nihayetinde Tarrant hükümetin göçmenlik politikasını etkilemeyi hedeflemektedir.

4.3.3. Hedef Seçimi

Tarrant terör saldırısı yapmaya karar verdikten sonra bu saldırıyı Yeni Zelanda'da yapmayı tercih etmesini iki nedene dayandırmaktadır. Birincisi, Yeni Zelanda'da hedef alabileceği kadar kurban olduğunu görmesi ve ikincisi Yeni Zelanda gibi güvenli olarak görülen bir ülkeye yapılacak saldırının kamuoyunu daha fazla sarsacağını düşünmesidir. Manifestosunda kendisine “*Saldırı yeri olarak neden Yeni Zelanda'yı seçtiniz?*” sorusunu sormuş ve aşağıda belirtilen cevabı vermiştir:

“Yeni Zelanda saldırı için asıl seçenek değildi, planlama ve talim yapacağım sırada sadece geçici olarak yaşamak için Yeni Zelanda'ya geldim, ancak kısa bir süre sonra Yeni Zelanda'nın Batı'nın herhangi bir yerinde olduğu kadar hedef alabileceğim çevre açısından zengin bir hedef olduğunu öğrendim.

İkincisi, Yeni Zelanda'daki bir saldırı, medeniyetimize yapılan saldırının gerçeğine dikkat çekecekti, dünyanın hiçbir yeri güvenli değil, topraklarımızdaki işgalciler, dünyanın en uzak bölgelerindekiler, gidebilecekleri yer yoktu ve güvenli ve kitlesel göçten uzak yer kalmadı” (Tarrant'ın Manifestosu, s.13-14).

Tarrant Yeni Zelanda'yı çok kültürlü yapısı ve yüksek güvenlik profilinden dolayı seçmiştir (Koç ve Arslan, 2020:9). Tarrant daha önce terör saldırısı yapılmayan bir ülkeyi seçerek, Müslümanlar için güvenli bir yer kalmadığı algısını yaratmayı hedeflemiştir. Görüldüğü gibi Tarrant “*işgalciler*” olarak gördüğü Müslüman göçmenlerle Batı'da yaşayan diğer göçmenlere gözdağı verme gayesiyle Yeni Zelanda'da terör eylemi gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan, 19 Mart terör saldırılarını inceleyen Komisyon yazdığı raporda, Tarrant'ın;

“Ağustos 2017'de Yeni Zelanda'ya vardığında bir terörist saldırı düzenlemeyi planladığı hakkında neredeyse eminiz. Bu, Yeni Zelanda'daki hayatının birincil odak noktasıydı. Diğer şeylerin yanı sıra, kendini silahlarla donatmayı, ateşli silahlar konusunda uzmanlığını geliştirmeyi, bir spor salonunda güçlenmeyi, hedefleri tespit etmeyi ve planlamayı içeriyordu” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:184) belirtmektedir.

Christchurch terör saldırısı komisyon raporuna göre Tarrant Yeni Zelanda'ya gelmeden önce bu ülkede terör eylemi gerçekleştirmeye çoktan karar vermiştir. Ülkede kendisini operasyonel açıdan destekleyecek girişimlerin yanı sıra hem saldırıları planlama hem de saldırılarda kullanacağı malzemeleri toplama işlerini tamamlamıştır. Diğer taraftan, manifestosunda, Yeni Zelanda'da hedef aldığı kitleyi tercih etme nedeni açıklamak için kendisine “*Neden bu insanları hedef aldın?*” sorusunu sormuş;

“Onlar, daha yüksek doğurganlık oranları, daha yüksek sosyal güven ve halkımın topraklarını işgal etmeye çalışan ve etnik olarak halkımı değiştirmeye çalışan güçlü, sağlam geleneklere sahip bir kültürden bariz, görünür ve büyük bir istilacı grubuydu” (Tarrant’ın Manifestosu, s.12) olarak cevaplamıştır.

Böylelikle Tarrant belirli bir grubu dini, etnik, sosyal ve kültürel özellikleri dolayısıyla hedef aldığını ve bu özellikleri nedeniyle bu insanların kendi insanları olarak tanımladığı gruba zarar verdiğini belirtmektedir (Bkz. Tablo 19).

Tablo 19 Brenton Tarrant’ın Hedef Seçimi

Yeni Zelanda’nın Hedef Alınması Sebepleri: Güvenli Bir yer olmadığını gösterme	Müslümanların Hedef Alınma Sebepleri: İstilacı Olmaları
Batılı Bir Ülke Olması	Yüksek Doğum Oranlarına Sahip Olmaları
Batılı ülkelerde saldırı olabileceğini gösterme	Sosyal Konumlarının Daha Güçlü Olması
Dünyanın Güvenli olarak kabul edilen yerlerde bile güvende olunamayacağını gösterme	Batılıların topraklarını İstila etmeye Çalışmaları
	Etnik olarak Batılıları Değiştirme Çabaları
	Sağlam Geleneklere Sahip Olmaları

Tarrant’ın Yeni Zelanda’da yaşayan Müslüman göçmenleri hedef alması “*beyaz soykırımı*” dediği ideolojik anlatımının bir sonucudur. Tarrant Avrupalıları Müslüman “*istilasına*” karşı uyarıcı masal olarak çerçevelemiştir (Hutchinson, 2019:24). Diğer taraftan camilerin hedef alınmasının sebebinin ne olduğu sorduğu

sormuştur. Önce Yeni Zelanda’nda taşındığı yerdeki, Dunedin’deki, camiye saldırı yapmaya karar vermiş ancak sonra kararını değiştirmiştir:

“Ancak Christchurch ve Linwood’daki camileri ziyaret ettikten ve Ashburton’daki bir camiye dönüştürölen kilisenin kutsallığını hissettikten sonra planlarım değişti.

Christchurch ve Linwood camilerinde, daha yabancı bina olarak daha fazla belirgindi ve binada çok daha fazla işgalci vardı, daha az öğrenci, daha fazla yetişkin ve aşırılık öyküsü vardı.

Bu camilere saldırmak da Ashburton’daki camiye, planlı fazladan saldırıya izin verdi, ancak bu yazının bu hedefe ulaşıp ulaşmayacağımdan emin değilim, bu bir bonus hedefti” (Tarrant’ın Manifestosu, s.13-14).

El Nur Cami ve Linwood kültür merkezi kolay hedefler olduğu ve yeterli kurbanı sağlayacağı için seçilmiştir. Tarrant öncelikli hedefler olarak El Nur Cami ve Linwood İşlam Merkezini seçmiş ancak potansiyel olarak gördüğü Ashburton Mescidine ulaşmadan yakalanmıştır. Tarrant kiliseden camiye dönüştürölmesi dolayısıyla bu bölgede saldırı yapmaya karar vermiş ve bahsi geöen iki camiye tercih etmesini öğrencilerin daha az olması etkilemiştir. Tarrant’a göre öğrenciler tam olarak işgalci olarak görölmemekte ve hala onların kendi ölkelerine dönme ihtimalleri bulunmaktadır. Tarrant Dunedin İşlam Merkezi’ndeki El Huda Camisi’ni 3 nedenden dolayı tercih etmemiştir:

“Birincisi, bina bir mescit gibi görünmüyordu ve bu nedenle aynı sembolik öneme sahip olmayacaktı, ikincisi, okullarını bitirdikten sonra ölkelerine dönme ihtimali olan Müşlüman üniversite öğrencilerine zarar vermek istemedi (“işgalci” sayılmaz) ve üçüncüsü Christchurch’te birden fazla mescit vardı” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:222).

Tarrant Christchurch daha fazla hedef sunması, kurban profillerinden dolayı tercih edilmiş ve daha önemlisi burada bulunan camilerin dış görünüşleri dolayısıyla daha fazla sembolik öneme sahip olduğunu düşünmüştür. Diğer taraftan Tarrant başka camileri saldırı yapma seçeneklerini de aklında tutmuştur. Avustralya, Avrupa ve Yeni Zelanda’da internet üzerinden araştırmalar yaparak farklı camileri hedef almayı aklının bir köşesinde tutmuştur (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:216). Tarrant kurbanlarını seçerken bir ayırım yapmamıştır, Müşlüman göömenler Avrupalılara ait topraklarda yaşadıkları için saldırganın hedefi olmuştur. “İstilacıların” masum olmadığını söyleyen Tarrant kendisine “Saldırı için herhangi bir pişmanlık hissediyor musunuz?” sorusunu sormuş ve şöyle cevaplamıştır: “Hayır,

keşke sadece daha fazla işgalciyi ve daha fazla haini öldürebilsem” (Tarrant’ın Manifestosu, s.14). Tarrant gerçekleştirmeyi planladığı eylemlerinden dolayı pişmanlık duymamaktadır. Daha fazla insana zarar vermediği için üzülmemekte ve saldırılarında masum çocukların ölmesini bile meşrulaştırmaya çalışmaktadır. “Çocuklar her zaman masumdur, masumları öldürmek için bir canavar olduğunuzu düşünmüyor musunuz?” sorusunu sorduktan sonra;

“İstilacıların çocukları çocuk olarak kalmazlar, yetişkin olurlar ve çoğalırlar, halkınızı değiştirmek için daha fazla istilacı yaratırlar. Kendi halklarının ve kimliklerinin çıkarları için insanların kendi isteklerine karşı büyürler ve oy verirler. Büyürler ve kendi halkınızın potansiyel evlerini kendileri için alırlar, iktidar pozisyonlarını işgal ederler, serveti kaldırır ve sosyal güveni yok ederler.

Öldürdüğünüz herhangi bir istilacı, her yaşta, çocuklarınızın yüzleşeceği daha az düşmandır.

Öldürmeyi mi yoksa çocuklarına bırakmayı mı tercih edersin? Torunlarınıza mı?” (Tarrant’ın Manifestosu, s.28)

Tarrant terör eylemi gerçekleştirmeye karar verdikten sonra Yeni Zelanda’ya gelerek kendisine potansiyel camiler belirlemiştir. Tarrant göçmen Müslümanları yüksek doğum oranları, sosyal konumlarının daha güçlü olması, Avrupa topraklarını işgal etme niyetleri ve etnik olarak Batılıları değiştirmeye çalıştığı için hedef aldığını savunmaktadır. Bu doğrultuda, Yeni Zelanda gibi göçmen nüfusa sahip çok kültürlü bir ülkede terör eylemi gerçekleştirmeye karar vermiş ve göçmenlere kaçabilecekleri bir ülke olmadığı mesajını iletmek istemiştir.

5.3.4. Planlama

Tarrant’ın terör eylemlerini planlaması ve gerekli hazırlıkları tamamlaması yaklaşık iki yıl sürmüştür. Bu süre zarfında terör eylemlerinde kullanacağı malzemeleri satın almış, kendisini fiziksel olarak geliştirmiş, saldırı için silah kullanımı dahil olmak üzere teknik bilgiler edinerek ve kendi propagandasını yapmak üzere bir manifesto yazmıştır. Tarrant terör eylemlerinin zamanlamasını mali durumunu göz önüne alarak ayarlamıştır. Ayrıca terör eylemini gerçekleştireceği camilere aşina olmak için drone ile keşif turları yapmıştır. Tarrant terör eylemlerini planlama aşmasında polis

kuvvetlerine yakalanmamak için tedbirler almış ve izole bir hayat yaşamayı başarmıştır. Terör eylemi yapmaya karar verdikten sonra saldırıyı planlarken terör eylemine fiziksel ve operasyonel anlamda hazır olmak için gerekli ateşli silahları temin etmeye ve propagandasını online olarak yapmaya ağırlık vermiştir.

2017 yılında Yeni Zelanda'ya taşınmış ve iki yıl sonra Yeni Zelanda'da saldırıyı yapmaya karar verdikten sonra Christchurch'te gerçekleştireceği saldırıyı planlaması 3 ay sürmüştür (Tarrant'ın Manifestosu, s.12). Tarrant'ın kendisine gönderdiği bir dizi e-posta, cep telefonu konum verileri, SD kartı ve harici sabit diskini inceleyen Christchurch terör saldırısı komisyonu saldırıların planlaması hakkında ayrıntılı bilgiler sunmuştur. Komisyon raporunun sunduğu en çarpıcı bilgilerden birisi Tarrant'ın saldırısının zamanını babasından kalan mirasın tükeneyeceği tarihe göre planlamasıdır. Tarrant terör eylemini finansal durumunun kötüleşeceği zamana göre planlamıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:185). Tarrant'ın 9 Şubat 2018 tarihinde oluşturduğu bütçeyi değerlendiren Komisyon, Tarrant'ın parasının Ağustos 2019 tarihinde biteceğini bulmuştur (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:215). Tarrant'ın hazırladığı bütçe belgesinde terör saldırısı için öngördüğü tarihin 2019 yılındaki Kurban Bayramı ile aynı tarihe denk geldiği görülmüştür. Tarrant'a bu planlama sorulduğunda,

“İslami takvimdeki tarihin önemi nedeniyle bu dönemde Dunedin'de bir saldırı düzenlemeyi aklında tuttuğunu doğruladı. Ağustos 2019'daki bu terörist saldırı planı, birkaç nedenden dolayı vazgeçmiştir, bunlardan biri, en azından 2019'un başlarında parasının bitmesiydi” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:215).

Tarrant önce 2019 yılı Kurban Bayramı'nda saldırı yapması planlamış ancak parası erken bitince saldırısını daha erken gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. Tarrant saldırısını gerçekleştirdiği 2019 yılından 10-20 yıl sonrası için Avrupa'da göçmenlerin çoğunluğa erişeceğinden korkmaktadır, hatta böyle bir zaman geçmeden bile yüksek doğurganlık oranlarına sahip göçmenler yüzünden batılılar azınlık olabilecektir. Tarrant'a göre, kitlesel göç, göçmenlerin yüksek doğum oranları ve Doğu'dan belirli ülkelerden gelebilecek yabancı istilalar karşısında bir an önce hareket edilmelidir. Tarrant'a göre “bebek yapıcılarının” çoğunluğu ele geçirmeli beklenmemelidir yoksa sayıları günden güne artar, hatta Çin, Türkiye ve

Hindistan'dan yabancı istilacılar daha fazla gelir ve rakip uluslarla baş edilemez bir seviyeye çıkılması riski doğar (Tarrant'ın Manifestosu, s.72). Tarrant'a göre bekleyecek zaman yoktur saldırıyı ertelemek sadece göçmenleri güçlendirecek ve yerli Avrupalıların zararına olacaktır.

Tarrant terör eylemlerini hayata geçirmek için operasyonel olarak hazırlanmıştır. Spor salonuna düzenli olarak giderek idman yapmış, vücudunun saldırıda iyi görünmesi için steroid kullanmış, ateşli silahları kullanabilmek için talim yapmıştır. Terör saldırılarının hazırlık aşamasında yakalanmamak için elektronik cihazlarını temizlemiş, online tartışma forumlarında radikal görünmekten kaçınmış ve izole bir hayat yaşamıştır. Tarrant kendisini fiziki olarak operasyona hazırlarken operasyonu finansal olarak tehlikeye girmemesi, yakalanmamak ve operasyonda başarısız olmaması için çalışmıştır. Christchurch terör saldırıları araştırma komisyonunu Tarrant'ın SD kartından kurtardığı verilerden birisi olan ve 18 Temmuz 2018 tarihinde oluşturulan “yapılacaklar listesine” ulaşmıştır:

“Noel'den sonra

Daha fazla atış

Test ekipmanı + dişli + dişli ile eşleşen çelik başlıklı botlar satın al

Antrenmanlara eklenecek kardiyo / çeviklik / güç antrenmanı

Muhtemelen mma veya jiu-jitsu + boks sınıfına katılın

Finansmana ve ne kadar kaldığına bak, belki borç için Lauren (kız kardeşi) ile iletişime geç

Zamana / paraya / eğitime bağlı olarak belki Aus'a son bir ziyaret ve / veya deniz aşırı bir gezi yap

Video / fotoğraf/ harici belleği ve evin temiz olduğundan emin olmak için kontrol et

Diğer camiler, giriş / çıkışlar / bloklar vb. hakkında araştırma yap

Ev sahiplerine bırakılamayacak kadar boktan, kırık olan her şeyi satın.

Hareket planında iyice düşün”

Tarrant 18 Temmuz 2018 tarihli yapılacaklar listesinde belirttiği hususlar onun planlamada önem verdiği unsurları gözler önüne sermektedir. Tarrant terör eylemini gerçekleştirmeden bir yıl önce, daha fazla silah idmanı yapması gerektiğini düşünmüş, saldırıda kullanacağı yöntemleri test etmek istemiş, boks ve jiu-jutsu gibi sporları savunma amacıyla öğrenmeyi planlamış, parasının bitmesi durumunda kız kardeşinden borç istemeyi düşünmüş ve evi/bilgisayarı ve sabit diskini temizlemesi gerektiğini kendisine hatırlatmıştır. Tarrant terör eylemini planlama aşamasında dikkatli davranmış ve her adımını hesaplamıştır. Diğer taraftan saldırılarını planlama aşamasında çevrimiçi ortamda yayınlayacağı manifestosunu yazmıştır.

Tarrant planlama aşamasında hedef alacağı camiyi seçerken internet üzerinden araştırma yapmış ve ayrıca keşif gezisi yapmak üzere drone uçurmuştur. Hedef alacağı caminin yakınına giderek drone uçuşunda dakika tutarak zamanlamayı ayarlamaya çalışmıştır. Tarrant mescit alanları üzerinden drone uçurarak binaların havadan görüntülerini ve El Nur Cami'nin giriş ve çıkış kapılarının yanındaki arabasını park etmeyi planladığı yerin görüntüsünü kaydetmiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:2020). 8 Ocak 2019'da Tarrant'ın yaptığı bu keşif uçuşları bir vatandaş tarafından ihbar edilmiş ancak bir sonuç alınmamıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:2020). Tarrant'a El Nur Cami üzerinden drone uçurması ve dikkat çektiği sorulduğunda drone uçurmanın artık normal olduğunu ve fark edilme ihtimalinin düşük olduğunu belirtmiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:220). Bu muhtemelen Tarrant'ın operasyonel güvenliği göz ardı ettiği ender hatalarından birisi olmuştur.

Tarrant'ın planlama aşamasında saldırıda kullanacağı silahları hazırlamaya büyük özen göstermiştir. Öncelikle yasal olarak silah satın alma işlemleriyle uğraşmış ve silahlı saldırı gerçekleştireceği için silah talimi yapmak üzere silah kulübüne üye olmuştur. Tarrant saldırıda kullanacağı silahları ateşli silah satan mağazalardan üç tane silah satın almıştır. Yeni Zelanda Polisi'nin düzenlediği posta sipariş formunu oldurarak 7 ateşli silah daha temin etmiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:239). Tarrant'ın saldırıda kullandığı silahlara çok kolay bir şekilde ulaştığı görülmektedir. Tarrant manifestosunda kendisine “*Neden ateşli silah kullanmayı seçtiniz?*” sorusunu sormuş ve

“Ateşli silahları sosyal söylem üzerindeki etkisi, sağlayacağı fazladan medya ilgisi ve Birleşik Devletlerin siyaseti üzerindeki etkisi ve dolayısıyla dünyanın siyasi durumu için seçtim” (Tarrant'ın Manifestosu, s.12-13) olarak cevaplamıştır.

Tarrant saldırıda kullanacağı silahların üzerlerine aşırı sağcılar için özel anlamları olan kişi, tarih, olay ve özel simgeleri yazmıştır (Bkz. Şekil 13). Yeni Zelanda Başbakanı Tarrant'ın beş adet silah kullandığını belirtmiştir. Saldırıda pompalı tüfekler ve yarı otomatik/otomatik silahlar kullanılmıştır. Bu silahlarda yer alan Türk karşıtı gösterilebilir. Tarrant'ın silahı üzerinde Osmanlı hükümdarı I. Murat'ı şehit eden Miloç Obiliç'in ismi, 1827 yılında Osmanlı donanmasına ait bir gemiyi Navarin'de yakan İngiliz komutanı Edward Codrington, Yunanca' da “Türk Yiyici”

- 13 Mart 2019’da Facebook sayfasında ve Twitter’da aşırı sağcı materyallere bağlantılar yayınlamıştır.
- Daha sonra terör saldırısında kullanılan ateşli silah ve teçhizatın fotoğraflarını tweet atmıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:228).

Tarrant gerçekleştirmeyi planladığı saldırının etkisini artırmak için sosyal medya araçlarını kullanıma hazır hale getirmeye çalışmıştır. Saldırısının etkisini artıracak ve dikkat çekecek paylaşımlarda bulunmaya hazırlanmış ve hazırlık evresinde saldırısını açık etmemek için internete yüklediği manifesto, resim veya yazıları erişime kapatmıştır.

- 14 Mart 2019 tarihinde saat 19:20’de manifestosunu Mediafire21’e yüklemiş ancak bağlantılar yayınlana kadar erişime kapatmıştır.
- 14 Mart 2019 gecesi 28 dakika annesiyle ve kız kardeşi ile bir saat 16 dakika görüşmüştür. Annesi Avustralya polisine, bu görüşme sırasında rahat olduğunu ve kendisini sevdiğini söylemiştir. Annesi oğlunun bunu normalde yapmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde kız kardeşine kendisini sevdiğini söyleyen Tarrant bunu normalde seyahat zamanlarında söylerken saldırıdan önceki gece aile üyelerine yakın davranmıştır.
- YouTube’ ta video ayarlarını yapmıştır.
- 15 Mart 2019 tarihinde saat 12:20 ve 12:21’de manifestosunun “docx” ve “pdf” versiyonlarını Zippyshare22’ye yüklemiştir ve terör saldırısına kadar halka erişime kapatmıştır.
- 15 Mart 2019 tarihinde saat 12.25, 12.31 ve 12.32’de kendisine birkaç mail atmıştır. Bu e-postalar, daha sonra gönderdiği e-postalarda kullanacağı metinleri ve terör saldırısından hemen önce sosyal medyada yaptığı paylaşımları içermektedir.
- 15 Mart 2019, saat 6.26’da manifestosunun bulunabileceği dosya paylaşım sitelerine bağlantıları bir takipçisi olmadığı hesabından Tweet göndermiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:229).

Tarrant online işlerini saldırıdan hemen önce düzenleyerek dikkat çekmemeye çalışmıştır. Yoğun bir şekilde interneti propaganda alanı olarak kullanmış ve çeşitli

sosyal medya kanallarından yararlanmıştır. Manifestosunu sadece Facebook Twitter, 8Chan gibi büyük ölçekli popüler sosyal medya sitelerine değil, Solidfiles, MediaFire, Mega.nz ve ZippyShare gibi küçük ölçekli dosya paylaşım sitelerine yüklenmiştir (Hutchinson, 2019).

Saldırısını planlama aşamasında yakalanmamak için özel çaba göstermiştir. Tarrant dijital ayak izini yok etmeye çalışmıştır. Tarrant bilgisayarından sabit diskini çıkarmış ve e-postlarını silmeye çalışarak ilgili kamu görevlilerinin kendisini yakalama ihtimalini azaltmayı hedeflemiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:188):

“Aşırı sağcı ideolojiler, şiddeti onaylamaktan kaçınmak için sık sık “ses tonlarını düşürürler”, ancak aynı zamanda farklı etnik veya dini gruplara karşı bölücü söylemler kullanırlar. Kişinin (Tarrant’ın) paylaşımlarda kullandığı dili, aşırı sağcıların kullandığı dil ile tutarlı görüyoruz. Ek olarak, etno-milliyetçiler genellikle kapalı gruplar içinde şiddeti örtük olarak desteklerler”.

Tarrant zımnî bir şiddet çağrısında bulunmuş ancak doğrudan bir hedef göstermeyerek resmi otoritelerin kendisini takip etme ihtimalini azaltmaya çalışmıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:188).

Tarrant’ın terör eylemi gerçekleştirmesi onun kişilik özellikleri mümkün kılmıştır. Tarrant saldırısını planlama, hazırlama ve uygulamayı yapabilecek donanıma sahipti (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:231). Saldırısını planladığı 18 ay boyunca, Tarrant ayrıntılı bir planlama yapabilmiş, mevcut bütçesiyle saldırı için gerekli malzemeleri temin edebilmiştir. Teknik yetenekleri onun terör eylemi gerçekleştirme ve sonrasında propaganda yapmasına olanak tanıyacak düzenlemeler yapmasını imkân tanımıştır. Bilgisayar ve internet kullanım bilgisi onu terör eylemlerini kitlelere ulaştırmasını kolaylaştırmıştır. Kendisinin eksik olduğu yönleri kuvvetlendirmek için çaba göstermiş önce vücudunu geliştirmiş ve sonra saldırıda kullanacağı silahlarda yetkinlik kazanmıştır. Kendisini ifşa edebileceği için insanlarla iletişime geçmemiş ve izole bir hayat sürmeyi başarmıştır. Saldırısının psikolojik etkisini artırmak için ibadet eden insanları öldürdüğü görüntüleri canlı olarak sosyal medya üzerinden yayınlarak korku ve dehşet atmosferini genişletmek istemiştir. Tarrant terör eylemlerini gerçekleştirmek için uzun bir planlama ve hazırlık aşamasının tüm zorluklarına katlanmıştır.

4.3.5. Brenton Tarrant'ın Radikalleşmesi

1990 yılında doğan Brenton Tarrant Avustralya'nın güneydoğu kıyısına yakın küçük bir kasabada büyümüştür. Aslen İskoç olan Tarrant, ekonomik durumu iyi olmayan bir ailede büyümüş ve mali sıkıntılar yaşamıştır. Babası kanserden öldükten sonra kardeşiyle kendisine kalan mirasla geçimini sağlamış ve Yeni Zelanda'yı kana bulayan terör eylemini yapmaya karar verdikten sonra bir yıl inzivaya çekilmiştir. Tarrant lise eğitimini tamamlayamamış ve terör eylemi yapmak için inzivaya çekilmeden önce çalıştığı en son işi spor salonunda kişisel eğitmenlik yapmak olmuştur. Tarrant 80 kadar ülkeyi gezmiş ve Avrupa ülkelerinde bulunan göçmenlerden çok etkilenmiştir. Tarrant'ın radikalleşme sürecini etkileyen unsurların başında internet, uluslararası geziler, diğer aşırı sağcı teröristler ve yazarlar gelmektedir. Tarrant'ın radikalleşme sürecinde gerçekleşen tetikleyici olay ve gözlemleri olmuştur. Babasını kanserden dolayı çok erken bir yaşta kaybettikten sonra yalnız yaşamaya başlamıştır. Tarrant'ın radikalleşme sürecini olumsuz etkileyen diğer tetikleyicisiyse Avrupa ülkelerinde yapılan terör eylemleri, Avrupa ülkelerinde yapılan seçimlerdeki adaylardan memnun olmaması ve Avrupa'ya yaptığı gezilerde göçmenlerin varlığına şahit olmasıdır.

Tarrant çocukluğunda şiddete maruz kalmıştır. O küçükken ailesi boşanmıştır ve annesinin erkek arkadaşından şiddet görmüştür. Annesinin erkek arkadaşına yakalama emri çıkarıldıktan sonra Tarrant ve kız kardeşi Lauren babalarıyla birlikte yaşamaya başlamıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:168). Annesi öğretmen olan Tarrant'ın babası çöpçü olarak çalışmıştır. Tarrant'ın kuzeni, Dora Cox, 7News'e Tarrant'ın ebeveynlerinin boşanmış olmasına rağmen aile olarak sorunlu bir ilişkileri olmadığını ve aile içi şiddet gibi şeylerin yaşanmadığını söylemiştir (Nzherald, 2020). Diğer taraftan, Christchurch terör saldırısı komisyon raporuna göre:

“Terörist saldırının ardından Sharon Tarrant, Avustralya Federal Polisine, çocuklarının boşanma, ailelerinin evlerini yangında kaybetmeleri ve büyükbabalarının ölümü gibi diğer olaylardan dolayı travma geçirdiğini söylemiştir. Ayrıca, boşanmanın ardından, bireyin (Tarrant'ın) kişiliğinin değiştiğini, onun ilgi meraklısı olduğunu, endişeli hale geldi,ü, ve başkalarıyla iyi geçinemediğini

söylemiştir. Birey (Tarrant) bize çocukluğundan beri sosyal kaygı yaşadığını söylemiştir” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:168).

Tarrant çocukluğunda kendisini etkileyen bazı olaylar yaşamıştır. Öncelikle ailesinin boşanması onu olumsuz yönde etkilemiş, endişeli ve kaygılı bir çocukluk geçirmesine yol açmıştır. Annesinin erkek arkadaşı tarafından şiddet gören Tarrant, yangında evini kaybedince kendisini çok kötü hissetmiş ve sonuçta Tarrant’ın yaşadıkları zor bir çocukluk geçirmesine yol açmıştır. Diğer taraftan, Tarrant’ın çocukluk döneminde fazla arkadaşı olmamıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:168). Tarrant okul hayatında başarıyı yakalayamamış ve okul etkinliklerinde istediği konuma erişememiştir. Örneğin ragbi oynamayı denemiş ancak muvaffak olamamıştır (Nzherald, 2020). Tarrant’ın Junior Ragbi liginden takım arkadaşı Daniel Tuite Avustralya gazetesine arkadaşının okul zamanında fazla kiloları yüzünden akranlarının zorbalığına maruz kaldığını söylemiştir (Nzherald, 2020). Fazla kilolarından kurtulmak isteyen Tarrant lise hayatını yarıda bıraktıktan sonra spor salonuna düzenli gitmeye başlamıştır. Spor salonunun yöneticisi Tracey Gray, Tarrant’ın kendini fiziksel zindeliğe adanmış olduğunu söylemiştir. Tracey Gray:

“Çok antrenman yapardı ve bazıları yaptığı antrenmanların aşırı olduğunu söyleyebilirdi, ancak o sağlık ve zindelik ve kişisel alanında, bu değişiklikleri yapma konusunda tutkuluymuştu” (Nzherald, 2020).

Tarrant ergenliğinden itibaren kafasına koyduğu hedefleri gerçekleştirmek için odaklanarak çalışmıştır. Tarrant 200-2006 yılları arasında 16-17 yaşlarındayken spor yaparak 52 kilo vermiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:171). Tarrant’ın bu yaşlarda spor salonuna giderek kilo vermeye başlaması babasına akciğer kanseri tehisi konulmasına denk gelmektedir. Tarrant’ın annesi çocuklarının babalarının hastalığıyla baş etmekte zorluk yaşadığını belirtmektedir. Dahası, Nisan 2010 tarihinde artık babasının iyileşmesi için bir şeyin yapılamayacağını öğrendikten sonra Tarrant’ın babası evde intihar ederek hayatına son vermiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:169). Babasının cesedini bulan Tarrant’ın babasının kaybıyla büyük bir stres yaşamıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:169). Tarrant;

“Büyüdükçe, kız kardeşine otistik ve muhtemelen sosyopatik olduğunu düşündüğünü söyledi. Ayrıca kendi ailesi de dahil olmak üzere insanları önemsemediğini, ancak önemsemesi gerektiğini bildiğini söyledi. Ailesinin dışındakilerle olan arkadaşlıkları

sınırlıydı ve bireyin uzun soluklu romantik veya cinsel ilişkilere karıştığına dair hiçbir kanıt görmedik” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:170).

Diğer taraftan Tarrant eğitime ilgi duymadığını ve yüksek öğretimde kendisine hitap eden bir bölümün olmamasından dolayı eğitim hayatına devam etmediğini belirtmektedir. Tarrant’ın manifestosu “kim” olduğunu sorup şöyle cevap vermektedir:

“Sıradan bir Beyaz adam, 28 yaşında. Avustralya’da işçi sınıfı, düşük gelirli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Annemle babam İskoç, İrlandalı ve İngiliz. Büyük bir sorun yaşamadan düzenli bir çocukluk geçirdim. Okul hayatı boyunca eğitime çok az ilgi duydum, ancak geçme notuna ulaşamadım. Üniversitelere sunulan programların hiçbirine ilgi duymadığım için üniversiteye gitmedim... Ben sadece sıradan bir aileden gelen sıradan bir Beyaz adamım” (Tarrant’ın Manifestosu, s.5).

Brenton işçi sınıfı ve düşük gelirli bir ailesi olduğunu ifade etmektedir. Tarrant ergenlik yıllarında bacağını sakatlamasının ardından egzersiz için spor salonuna gitmiş ve bu alanda ilerlemiştir. 2009 yılında kişisel spor eğitmeni olmuştur ve 2011 yılına kadar bu işte çalışmıştır (Brown, 2020). Babasının kanserden kaybetmesi Tarrant’ın hayatını şekillendiren olaylardan birisi olmuştur. Manifestosunda yatırımlarından elde ettiği parayla geçimini sağladığını belirtmesine rağmen, Tarrant’ın sosyal medya yayınlarında 2010 yılında vefat eden babasından miras aldığı parayla geçindiğini paylaşmıştır (Washingtonpost, 2019:5). Babasının kaybindan sonra, The Weekend Australian gazetesi, o ve kız kardeşinin 600.000 dolar miras aldığını bildirmiştir (Fisher, 2020:7). Maddi geçim sorunu kalmayınca Tarrant terör eylemini gerçekleştirmeden önce inzivaya çekilmiştir. Tarrant ayrıca yurtdışı gezilerine çıkmaya başlamıştır. Babasının mirası Tarrant’a kendi istediklerini yapabilecek maddi esnekliği sağlamıştır.

Tarrant’ın annesi Sharon, babası Rodney ve Brenton’ın babası ölünceye kadar aynı evde kaldığını söylemiştir (Fisher, 2020:6). Babası çöpçülük yaparken düzenli olarak boşalttığı asbest çöpleri akciğer kanseri olmasına etki etmiş ve bu durumun oğlunun derinden etkilediğini NZ Herald gazetesine verdiği röportajda anlatan Sharon, Brenton’ın “*babasının ölümünü onun endişe ve kronik depresyon geçirmesine yol açmıştır*” demiştir (Fisher, 2020:6). Tarrant babasını kaybettikten sonra daha

karamsar bir insan olmuştur. Babası öldükten sonra çocukluğundan beri oynadığı internet oyunlarına daha fazla zaman ayırmıştır.

“Birey (Tarrant), babasının ölümünden sonra düzenli olarak video oyunları oynamaya devam etti. İnternette tanıştığı ve ...Tarrant bir Yeni Zelandalı da dahil olmak üzere bir grup insanla sık sık çevrimiçi oyun oynadı. Bu oyunlar sırasında, grup genellikle çevrimiçi sohbet eder ve birey (Tarrant), ırkçı ve aşırı sağ görüşlerini açıkça ifade ederdi.” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:169).

Online bir konuşmada Tarrant, istediği bir şey için çok çalışabileceğini ifade etmiştir, Tarrant:

“Kilo vermek istedim. 30 haftada 52 kilo verdim. Tekrar yürüyebilmek istedim, şimdi 1000 lbs bastırabilirim. Kas büyütmek istedim, 3 yıl boyunca her gün aynı şeyi yedim, kazandım 18kg kas ve 5 gün egzersiz yaptım.

Ben lanet olası bir irade canavarıyım, sadece üzerinde çalışmak için bir hedefe veya nesneye ihtiyacım var” (Fisher, 2020:5-6).

Tarrant babasının kendisine bıraktığını mirası değerlendirmek için tavsiye almak üzere Aussie Stock Forum’una internet üzerinden yorum yazmıştır. Kendisini tanıttığı kısma: *“geçenlerde babamın vefatından dolayı biraz sermayeye kavuştum. Hayatının 30+ yılı için ödediği parayı gerçekten kaybetmek istemiyorum”* yazmış ve forumdakilerden yatırım ve yaşam tavsiyesi istemiştir (Brown, 2020). Tarrant babasının çok çalışarak kazandığı paranın heba olmasını istememiş kendisinin ulaşmak için bir hedefe ihtiyacı olduğunu söylemiştir (Nzherald, 2020).

Tarrant spor salonunda çalıştığı dönemde iş arkadaşları ve tanıdığı bazı kişiler tarafından soğuk ve kendisini beğenmiş bir olarak tanımlanmıştır. Bu süre zarfında organik olmayan şeylere karşı aşırı hassasiyet göstermiş ve hatta spor salonundaki diğer kişiler şikâyet edene kadar kıyafetlerini yıkamayı bırakmıştır (Fisher, 2020:6). Aynı spor salonunda giden Grafton Hapishanesi eski yöneticisi John Heffernan Tarrant’ı *“sosyal becerileri o kadar da iyi olmayan”* biri olarak hatırlamaktadır (Fisher, 2020:4). Tarrant’ın eski patronu Tracey Gray *“hiçbir zaman aşırılıkçı bir görüş ya da bilirsiniz, çılgın bir davranış göstermediğini”* söylemiştir (Washington Post, 2019:6). Tarrant’ın arkadaşları onu biraz yaramaz, şakacı, biraz uyumsuz ve de pek yakın arkadaşı olmayan biri olarak hatırlamaktadır (Fisher, 2020:3). Eski bir okul arkadaşı ve tesisatçı olan Mitchell Firth Tarrant’ın *“zihinsel bir sorunu*

olmadığını” söylemiştir (Fisher, 2020:3). Ayrıca Tarrant’ın arkadaşları arasında bilmişlik yapmaktan hoşlandığını yani bir konu hakkında herkesten daha çok bilgisi olduğu şeklinde davrandığını ayrıca ayrıntılara odaklandığını dile getirmişler (Fisher, 2020:3). Tarrant radikal fikirleri olan birisi olarak görülmemiş sadece takıntılı ve isteği amaçları gerçekleştirmek için elinden geleni yapan azimli birisi olarak değerlendirilmiştir.

Tarrant manifestosunda terör saldırısı yapmaya nasıl karar verdiğini açıklamak için kendisine, *“şiddet içeren saldırı gerçekleştirmeye karar verdiğiniz belirli bir olay veya sebep var mıydı?”* sorusunu sormuştur. Tarrant terör eylemi gerçekleştirmeden iki yıl önce, 2017 yılında yaşadığı olayların kendisinin şiddete başvurmasına neden olduğunu yazmıştır:

“O zamanlar Batı Avrupa’da, Fransa, İspanya Portekiz ve diğerlerinde bir turist olarak seyahat ediyordum. Değişime başlayan ilk olay, 7 Nisan 2017’de Stockholm’da gerçekleşti. Yetişkin hayatım boyunca...sonu gelmeyen terör saldırılarından biriydi. Ama bir nedenden dolayı bu farklıydı... Bu fark Ebba Akerlund’du.

Genç, masum ve ölü Ebba.

Ebba, çalıntı bir aracı kullanan, İslami bir saldırgan tarafından öldürüldüğünde, okuldan sonra annesiyle buluşmak için alışveriş alanında yürüyordu. Ebba kısmen sağırdı, saldırganın geldiğini duyamıyordu... Artık saldırıları görmezden gelemedim. Onlar benim insanlarıma, kültürüme, inancım üzerine ve ruhuma saldırılardı...

İkinci olay 2017 Fransa Genel Seçimi oldu. Adaylar zamanımızın bariz bir göstergesiydi: küreselci, kapitalist, eşitlikçi, eski bir yatırım bankacısı, kar peşinde koştuktan başka ulusal inançları olmayan, yasadışı göçmenleri olası sınır dışı edilmesine karar veren en cesur ve ilham verici fikrin karşısında beceriksiz, sivil milliyetçi ve tartışmasız bir figür.

Bu gülünç eşleşmeye rağmen, en azından yarı-milliyetçi tarafından bir zafer olasılığı, belki de siyasi bir çözümün hala mümkün olduğunu gösteren bir işaret olabilirdi. Enternasyonalist, küreselci, anti-beyaz, eski bankacı kazandı.

Son tetikleyici Fransız şehir ve kasabalarını deneyimlemektir. Uzun yıllardır Fransa’nın beyaz olmayanlar tarafından işgalini, abartı olduğuna inandığım söylentiler... Her Fransız şehrinde, her Fransız kasabasında işgalciler vardı...

Fransızlar genellikle azınlıktaydılar ve Fransızlar sokaklarda olan beyaz insanlar genellikle yalnız, çocuksuz ve ileri yaşıydı.

Göçmenler genç, enerjik, büyük aileleri ve çok çocukları vardı.

Alışveriş yapmak için bir alışveriş merkezi otoparkına girdiğimi hatırlıyorum.

Doğu Fransa'da yaklaşık 15-25 bin kişilik orta büyüklükte bir kasaba. Orada otoparkta otururken, kiralık arabamda, işgalcilerden oluşan bir akışın alışveriş merkezinin ön kapılarından yürüdüğünü izledim” (Tarrant’ın Manifestosu, s.7-8).

Şiddetten başka çözüm olmadığını anlamasına neden olmuştur bu iki olay:

“Bu olaylar düşüncelerimi demokratik, politik bir çözüm arayışından uzaklaştırdı ve nihayet gerçeğin açığa çıkmasına neden oldu, şiddetli, devrimci bir çözümün mevcut krizimiz için tek olası çözüm olduğu” (Tarrant’ın Manifestosu, s.7).

Tarrant 2017’de IŞID tarafından yapılan terör saldırısında ölen Ebba’nın kendisini derinden etkileyerek terör eylemi yapmaya karar vermesine yol açtığını bildirmektedir. Ayrıca, 2017 Fransız seçimlerinde de Marine Pen’in kazanamaması onu derinden etkilemiştir. Tarrant milliyetçi ve aşırı sağcıların hiçbir zaman demokratik yollarla ilerleyemeyeceğine kanaat getirmiştir. Tarrant’ın terör eylemi gerçekleştirmeye iten diğer bir tetikleyicininse 1 Nisan- 1 Mayıs 2017 tarihlerinde Fransa’ya yaptığı gezilerde gördüğü göçmen nüfusunun çokluğudur. Tarrant Fransa kasabalarındaki göçmenlerin istilacı olduğunu ve göçmenlerin çocuklarıyla Avrupa kentlerini ve Avrupa’nın geleceğini ele geçirdiğine şahit olduğunu belirtmektedir. Sonuçta Tarrant gerçekleştirdiği terör saldırılarıyla Avrupa kentlerinde terör eylemi gerçekleştirenlere misilleme yapma, aşırı sağın demokrasi aracılığıyla güç elde edemeyeceği için bireysel olarak harekete geçme ve Avrupa’daki göçmen varlığına son vermeyi amaçlamıştır.

Tarrant muhtemel takipçilerine hitap edecek şekilde terör saldırısını meşrulaştırmaya çalışmıştır. Beyaz ırkını korumak için bireysel olarak kendisini feda etmeye hazır yalnız bir savaşçı olarak kendisini görmektedir. Tarrant’ın bahsettiği bu olaylar kendisi üzerinde derin izler bırakmış olabilir ancak Christchurch terör saldırıları komisyonu Tarrant’ın tetikleyici olarak bahsettiği bu olaylardan çok daha önce terör eylemi yapma niyeti olduğunu göstermiştir. Tarrant komisyon raporuna göre Ocak 2017’de Yeni Zelanda’ya gelmeden önce terör eylemi gerçekleştirme kararı almıştır:

“Bunu biliyoruz çünkü o yıl ocak ayında Bruce Rifle Kulübü’ne (Dunedin yakınlarında) hala çalışıp çalışmadığını sorgulayan bir e-posta gönderdi. O yılın ağustos ayında Dunedin’e taşınma niyetini gösterdi. Şubat 2017’de Yeni Zelanda’ya, 17 Ağustos 2017’de Auckland’a ve daha sonra 20 Ağustos 2017’de Dunedin’e varmak için uçuş rezervasyonu yaptı. Bu faaliyetleri, onun terörist niyetinin ilk

tezahürleri olarak görüyoruz....Ayrıca, kişi 17 Ağustos 2017’de Yeni Zelanda’da yaşamaya başladığında, onun “Muhteşem İkame” teorisini ve bununla bağlantılı özellikle göçün, özellikle Müslüman göçmenlerin Batı ülkelerine göçünün, Batı toplumu için varoluşsal bir tehdit olduğu inancı ve uygun tepkinin (en azından onun için) şiddet olduğu inançlarını benimseyip tam gelişmiş bir terörist ideolojiye sahipti.

Ocak 2017’de Bruce Rifle Club’a gönderdiği e-postalarda belirtildiği üzere, kişi (Tarrant) Dunedin’e taşındı ve 1 Eylül 2017’de- Yeni Zelanda’ya geldikten sadece 15 gün sonra- ateşli silah ruhsatı alma yolunda ilk adımı attı. O andan itibaren, hayatındaki birincil odak noktası, terörist saldırısını planlamak ve hazırlamaktı” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:167:168).

Tarrant Yeni Zelanda’ya varınca, sadece 15 gün sonra ateşli silah ruhsatı almaya çalışmış ve silah atışında deneyim kazanmak için çabalamıştır. Görüldüğü gibi Tarrant’ın manifestosunda Yeni Zelanda’da eğitim yapmayı belirttiğinin aksine 2017 yılında bir terör eylemi gerçekleştirme kararını çoktan almıştır.

Tarrant’ın radikalleşme sürecine etki eden önemli unsurlardan birisi internettir. Gençlik yıllarından beri internette oyunları ve aşırı sağcı fikirlerinin paylaşıldığı online sosyal medya siteleri ve dosya paylaşım siteleri Tarrant’ın radikalleşme sürecine etki etmiştir. Brenton manifestosunda kendisiyle röportaj yaptığı kısımda kendisine “İnançlarınızı nereden aldınız / araştırdınız / geliştirdiniz?” sorusunu sormuş ve şu cevabı vermiştir:

“Elbette internet. Gerçeği başka hiçbir yerde bulamayacaksınız” (Tarrant’ın Manifestosu, s.20-21).

Tarrant çocukluğundan itibaren internette zaman geçirmeye ve oyun oynamaya başlamıştır. Tarrant’ın annesi oğlunun altı yaşından itibaren video oyunlarına ilgi duyduğunu ve online oyunlardan rol yapma ve “birinci şahıs nişan oyunları” ile ilgilendiğini söylemiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:168). Her erkek çocuk gibi silah oyunlarına meraklı olan Tarrant’ın kendi odasından internete sınırsız erişimi vardır. Diğer taraftan, 2017 yılında, Tarrant annesine 14 yaşındayken 4chan internet mesaj panosunu kullanmaya başladığını söylemiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:168). Görüldüğü gibi, ergenlik yıllarından itibaren internette herkesin yorum yazabileceği ve görüntüleri isimsiz olarak paylaşabileceği aşırı sağcı fikirlerin paylaşıldığı radikal siteleri kullanmıştır. Zamanla Tarrant internetin karanlık köşelerinde şiddet eylemlerini kutsayanların ve

İslam'ın yarattığı tehditlerden bahseden sitelerin müdavini olmuştur (Fisher, 2020:8). Babasının ölümünden sonra aradığı yalnızlığı internet üzerinden sosyal temasta bulan Tarrant zamanının çoğunu, günlerce online oyun oynayarak ve çevrimiçi olarak insanlarla iletişime geçerek geçirmiştir (Fisher, 2020:6). Bu durumdan endişe duyan annesiye oğlunun nefret ve bağnazlığın olduğu bir yere doğru ilerlediğinden korkmuştur ve oğlunun üzüntü duyduğunda online ortamlara girdiğini;

“Karanlık ağdaki tüm insanlar birbirlerini cesaretlendiriyorlar, bu çok korkutucu. Ama fark etmedikleri şey kronik olarak depresyonda olmaları” olduğunu söylemiştir (Fisher, 2020:6).

Çevrimiçi topluluklarda yoğun olarak ilgilenen Tarrant internetteki en kötü şöhretli nefret dolu çevrimiçi topluluklardan biri olan 8chan adlı çevrimiçi bir topluluğun parçasıydı (Finkelstein, 2020:2). İnternette geçirdiği vakitler, kafir istilacılara, haçlı seferlerine ve Hristiyanları soymak üzere yapılan savaşırlara odaklanmıştır (Fisher, 2020:8). Tarrant internette geçirdiği zamanlar onun radikalleşme sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer taraftan Tarrant interneti terör eylemlerinin propaganda alanı olarak kullanmıştır. Manifestonu da yüklediği ve saldırısından önce kullandığı online sosyal medya siteleri:

- Facebook, Twitter, 8Chan ve 4chan gibi büyük ölçekli popüler sosyal medya siteleri.

Tarrant, bahsi geçen bu sosyal medya sitelerini terör faaliyetlerini yaymak ve diğer insanları etkilemek için kullanmıştır. Tarrant'ın Facebook'a yüklediği 17 dakikalık video kaldırıldığında, video 4000'den fazla izlenmiş, ertesi gün bir buçuk milyon kez paylaşılmış ve bu videolarda kaldırılmıştır (Washingtonpost, 2019). Facebook aracılığıyla muazzam bir izleyici kitlesine hitap etme şansı yakalamıştır. Youtube'ın kendisi üzerinde ilham verici bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Tarrant kendisinin aşırı sağcı sitelerde sık sık yorum yapmadığını ve Youtube'un kendisi için çok daha önemli bir bilgi ve ilham kaynağı olduğunu söylemiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:193). Ayrıca, 8chan'de Tarrant, terörün nasıl çevrimiçi propaganda aracı olarak kullanılacağını göstermiştir (Finkelstein, 2020:5). 8chan'de sıklıkla paylaşımlarda bulunmuş ve benzer ideolojiyi paylaştığı insanlarla iletişim kurmuştur (Bkz. Şekil 14).

□ *ahem* Anonymous 03/15/19 (Fri) 00:28:41 ID: c800e3 No. 12916717

Well lads, it is time to stop shitposting and time to make a real life effort post.
I will carry out and attack against the invaders, and will even livestream the attack via facebook
The Facebook link is below, by the time you read this I should be going live.
<http://facebook.com/brenton.tarrant.9>
It's been a long ride and despite all your rampant faggotry, fecklessness and degeneracy. you are all blokes
and the best bunch of coppers a man could ask for.
I have provided links to my writings below, please do your part by spreading my messages, making memes and shitposting as
you usually do.
If I don't survive the attack, goodbye, godbless and I will see you all in Valhalla!

Şekil 14. Tarrant'ın 8chain Gönderisi

Tarrant'ın bu Şekil 14'te yazdıkları, meme kültürüyle olan olağanüstü akıcılığını göstermektedir (Kaynak: Finkelstein, 2020:10):

“Pekâlâ beyler, saçmalamayı bırakmanın ve gerçek bir yaşam çabası postası yapma zamanı. İstilacılara saldıracak ve saldırı yapacağım ve hatta saldırıyı Facebook üzerinden canlı yayınlayacağım (Bkz. Resim 5) diye yazan Tarrant ayrıca saldırısını yayınlayacağı Facebook ve yazdıklarının linkinde yer vereceğini söylemiştir.

Saldırı sonrasında hayatta kalmazsa 8Chan kullanıcılarına veda ederek ironi yaparak postunu bitirmiştir: Hayatta kalmazsam, hoşça kal, tanrı korusun ve hepinizi Valhalla'da göreceğim (Resim 5). Tarrant 8Chan'i şiddetin benimseyenleri daha fazla kucaklayan ve güvenilir bir organizasyon olarak görmekte ve kendisi gibi düşünen bireylerin aktif olarak kullandığı bir site olarak tanımlamaktadır (Finkelstein, 2020:9). Tarrant'ın 8chan'de kullandığı dili onun bu grupta aktif olarak katıldığını göstermektedir (Maly, 2019:2). Bu tür bir sitede sık sık görülmesi ve aktif olması onun başarılı bir üye imajını geliştirme çabası taşıdığını göstermektedir (Crawford, 2019:3). Böylelikle Tarrant terör saldırısının tanıtımını ve propagandasını yapmak 8chan'i daha fazla kişiye ulaşmak ve kendisi gibi düşünen kitleleri etkilemek için kullanmıştır.

Tarrant Facebook'taki aşırı sağcı grupların sayfalarını takip etmekte ve gönderilere yorumlar yapmaktadır. Tarrant'ın takip ettiği 120.000'den fazla takipçisi bulunan Avustralya merkezli aşırı sağcı “United Patriots Front Facebook” sayfasına yaptığı 30 yorumdan birisi Donald Trump Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçildiğinde, “intihar nöbetinde küreselciler ve Marksistler intihar nöbetinde, yurtseverler ve milliyetçiler zafer kazanmıştır” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu,

2020:179). Tarrant aşırı sağcı sayfaları takip etmekle kalmamış kendi görüşlerini bu sayfalarda belirtmiştir.

Tarrant büyük ölçekli sosyal medya sitelerini yanında solidfiles, MediaFile, Mega.nz ve ZippyShare gibi küçük ölçekli dosya paylaşım sitelerini kullanarak terör eylemleri hakkında oluşturduğu metin ve içeriklerin, özellikle manifestosunun yaygınlaştırmayı hedeflemiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020). Aşırı sağcı terörist Tarrant hedeflerine dikkat çekmek için dijital medya sistemini aktif olarak kullanmıştır. Bu tür internet siteleri aracılığıyla bu sitelere aktif olarak katılan kullanıcılar üzerinde takip, takdir edilme, örnek olma ve vb. gerekçelerle insanların paylaşımlarda bulunduğu görülmektedir.

Tarrant internetten ayrıca aşırı sağla ilgili materyal toplamıştır. Tarrant ailesine göndermek üzere internetten beyaz üstünlükçülerin kullandığı Kelt düğümü kolye ve “kara güneş” yaması satın almıştır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:193). Tarrant aşırı sağcı kitaplar, e-kitaplar ve yayınları internetten temin etmiştir. Satın aldığı kitaplar Oswald Mosley’in yazdığı “Faşizm: Sorulan ve Cevaplanan 100 Soru”, Oswald Spengler tarafından “Batı’nın Çöküşü” ve E. M. Cioran tarafından “Kısa Bir Çürüme Tarihi”dir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:193). Tarrant’ın SD kartında ayrıca Norveç’te terör saldırısı gerçekleştiren Breivik’in manifestosu ve ateşli silah videoları bulunmuştur. Sonuçta Tarrant internetten çeşitli amaçlarla yararlanmıştır. Çocukluğundan itibaren online oyunlar oynamış, aşırı sağcı sitelere bağlanmış, terör eylemi gerçekleştirmeye karar verdikten sonra aşırı sağcı yayınlara ulaşma ve kendi propagandasını yapmak amacıyla kullanmıştır. Büyük ve küçük ölçekli sosyal medya paylaşım sitelerinden Youtube gibi siteleri aktif olarak kullanmış ve radikalleşme sürecinde internetten çok fazla etkilenmiştir. Tarrant kendisini terör eylemleri gerçekleştirmek için “birinci şahıs silah oyunları” vasıtasıyla teknik olarak geliştirmek için internetten yararlanmıştır.

2012 yılında ayağını kırıdıktan sonra spor işine ara vermek zorunda kalmış ve babasından kalan parayı seyahat etmek için kullanmıştır. Brenton’ın radikalleşme sürecinin önemli bir bileşeni yurtdışına yaptığı geziler olmuştur. Tarrant Güneydoğu Asya, Çin, Hindistan, Afrika ve Güney Amerika’ya giden Brenton’un bir tahmine

göre, yaklaşık 80 ülkeyi ziyaret ettiğini bildirilmiştir (Fisher, 2020:7). Büyükannesi Marie Fitzgerald, 9News'e yaptığı açıklamada, bu seyahatlerin onu değiştirdiğine inandığını söylemiştir: *“Sadece denizaşırı seyahat ettiğinden beri, şimdi tanıdığımız çocuğa dönüştü”* (Nzherald, 2020). Tarrant'ın büyükannesi torunun denizaşırı gezilerden sonra büyük bir değişim geçirdiğini belirtmiştir. Bu görüşe katılan Tarrant'ın annesi, oğlunun seyahat ettikçe daha ırkçı biri haline geldiğini düşünmüştür (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:178). Tarrant'ın kız kardeşi de abisinin Avustralya'ya döndüğünde *“düzenli olarak siyaset, din, kültür, tarih ve geçmiş savaşlardan, özellikle de seyahatleri sırasında öğrendiklerinden bahsettiğini”* söylemiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:178). Seyahatleri sırasında Tarrant kendisi için önemli olan ülkeleri ziyaret etmiştir. Yolculukları sağcı fikir diyalogları tarafından yönlendirilen temalara odaklanmaktan dolayı bir hac (an odyssey) gibi olmuştur (Fisher, 2020:7).

Tarrant 2016- 2017 yılları arasında, Hırvatistan, Karadağ ve Bosna-Hersek gibi Doğu Avrupa ülkelerine seyahat etmiş, aşırı sağcılar için önemli olan yerleri gezmeye çalışmıştır. Örneğin, Sırbistan'da Osmanlılara karşı savaşan General Marko Miljanov Popović'in müzesini ziyaret etmiştir (Fisher, 2020:8). Popović'in adı daha sonra Tarrant'ın Christchurch'te kullandığı silahlarda yazılı kelimeler arasında görülecektir (Fisher, 2020:8). Böylelikle Batı toplumu için özel öneme sahip alanlara yaptığı gezilerde psikolojik olarak daha yoğun duygular yaşamasına etki ederek radikalleşme sürecine tesir etmiştir. Tarrant'ın amaçlı gezileri onun radikal fikirlerini radikal eylemlere dönüştürmesini kolaylaştırmıştır.

Onun gezileri toplumsal bölünme fikrinin gelişmesinde rol oynamış olabilir. Özellikle Pakistan ve Türkiye gibi ülkelere yaptığı gezilerde farklı kültür ve ırklar hakkında deneyimlediği iyi duygular onu etkilemiştir. Batı ülkelerine gelmedikleri sürece farklı ırklar onun için sorun oluşturmamaktadır. Tarrant'a göre kendi coğrafyalarında kalmaları durumunda Türkler veya Müslümanlar Batı için bir tehlike değildirler.

Seyahatlerinden birisinde yaşadığı kavga onun radikalleşme sürecini etkilemiş olabilir. Tarrant aile üyelerine Afrika gezisinde bir saldırıya uğradığını söylemiştir. Etiyopya gezisinde yaşadığı bu olayı kendisine soran Christchurch Terör Saldırısı

Komisyon’una bu olayın kendisi üzerinde önemli bir etkisi olmadığını bildirmiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:175). Tarrant bu iddiasına rağmen, kendisinin bir turist olarak gittiği bir ülkede darp edilmesi, Batı’da yaşayan göçmenlerin rahat bir ortamda yaşamalarından rahatsızlık duyması üzerinde azda olsa etki etmiş olabilir. Tarrant’ın yaptığı seyahatler aslında onun şiddete yönelme sebebinden ziyade bir kolaylaştırıcı rolü üstlenmiştir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:183). Tarrant’ın 2014 ile 2017 arasındaki seyahatini büyük ölçüde içinde bulunduğu koşulların ve kişiliğinin bir işlevi olarak değerlendiren Komisyon, seyahat edecek parası olmasına ve bunu engelleyen herhangi bir iş, kişisel ilişki ya da hayatta başka bir amacı olmamasına dayandırmaktadır (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:183). Yani komisyona göre Tarrant’ın en iyi seçeneği seyahat etmektir. Seyahatlerinde yaşadığı kişisel deneyimler ve yoğun duygular onu şiddete yönlendirmiş olabilir. Ancak bu dönemde, online forum ve aşırı sağcı sitelerdeki faaliyetleri onun sosyal izolasyonunda daha büyük bir önem sahiptir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:183).

Diğer taraftan göçmen nüfusunun yoğun olduğu yerlere yaptığı geziler onun “*beyaz soykırımı*” olarak adlandırdığı inancını beslemiştir. Gezileri onun radikalleşme sürecini doğrudan etkilediği kısmı Fransa seyahatinde küçük şehirlerinde bile göçmenlerin varlığından rahatsız olmuştur. Fransa’daki göçmenlerin varlığı karşısında kendisi “*öfke ve boğucu umutsuzluk arasında sallantıda olduğunu*” söylemiştir (Tarrant’ın Manifestosu, s. 9). Tarrant Fransa gezisinden sonra “*istilacılar*” olarak adlandırdığı göçmenlerin varlığının çok fazla olduğunu ve I. Dünya Savaşı’nda hayatını kaybeden insanların fedakarlıklarının görmezlikten gelinmesi ve yabancıların Batı ülkelerine bu kadar kolay kabul edilmesinin kendisini sarstığını belirtmiştir (Önnerfors, 2019:6-7).

Tarrant’ın radikalleşme sürecini etkileyen diğer bir önemli unsur aşırı sağcılar olmuştur. Saldırıdan önceki yıllarını seleflerini inceleyerek geçirmiştir. Manifestosunda kendisine “*Tarihte en çok ilişkilendirdiğiniz siyasi bir figür ya da parti var mıydı?*” sorusunu sormuş ve

“*Sir Oswald Mosley, kendi inançlarıma en yakın olan*” kişi olarak tanımlamıştır (Tarrant’ın Manifestosu, s.19).

Tarrant’ın üzerinde etkili olan insanların başında Norveç’te terör saldırısı gerçekleştiren Breivik gelmektedir. Tarrant Breivik’i Knight Justiciar (Adalet Sağlayıcı Şövalye) olarak tanımlamakta ve onu bir ilham kaynağı olarak görmektedir (Sönmez, 2019:5).

“*Knight Justiciar Breivik’ten gerçekten ilham aldım*” (Tarrant’ın Manifestosu s.24) demiştir.

Breivik gibi Tarrant kendisini “*Hristiyanlığın Koruyucusu*” olarak görmektedir ve Breivik gibi kendisi de “*Tapınak Şövalyeleri*” topluluğu ile irtibatta olduğunu iddia etmektedir (Koç ve Arslan, 2020:13). Dahası Breivik gibi kendisini bir şövalye bir haçlı olarak görmektedir (Maly, 2019:4). Manifestosunda kendisine “*Senin radikalleştiren belirli bir kişi var mı?*” sorusunu soran Tarrant Candace Owens’tan etkilendiğini dile getirmiştir. Owens’in;

“*Her konuştuğu zaman iç görüşlerden sersemlemiştim ve kendi görüşleri beni uysallık üzerine şiddet inancına daha da fazla itti. Bazı inançlarını reddetmem gerekse de onun gerektirdiği aşırı eylemler, zevklerim için bile çok fazla*” (Tarrant’ın Manifestosu, s.21).

Tarrant ayrıca kendisine “*Video oyunları, müzik, edebiyat, sinema sana şiddet ve aşırılık öğretti mi?*” sorusunu sormuştur

“*Evet, 3. ejderha Spyro bana etno-milliyetçiliği öğretti. Fortnite beni bir katil olmak ve düşmanlarımdan cesetlerini temizlemek için eğitti*” (Tarrant’ın Manifestosu, s.21).

Böylelikle Tarrant’ın radikalleşmesinin farklı dinamikleri içeren bir süreçte gerçekleştiği görülmektedir. Tarrant çeşitli kaynaklardan etkilenmiştir. Gençlik yıllarından itibaren radikal fikirler edinmeye başlamış ve Avrupa toplumunda yaşayan göçmenlerin varlığını sorgulamıştır. Tarrant radikalleşme sürecinde kendisine rol modeller seçmiş ve onların fikirlerinden etkilenmiştir. Tarrant’ın gerçekleştirdiği Christchurch terör eylemi internetin beyaz üstünlükçüler üzerindeki etkisini göstermiştir. Tarrant küçük yaştan itibaren interneti kullanmaya başlamış ve ergenlik yıllarından sonra aşırı sağcı forum ve bloglarda radikalleşmiştir. Tarrant

saldırısı ayrıca beyaz üstünlükçülerin artık uluslararası alanda bile büyük bir tehdit oluşturabileceklerini göstermiştir.

4.3.6. Radikalleşme Modelleri ve Brenton Tarrant'ın Radikalleşmesi

Tarrant'ın radikalleşme süreci radikalleşme modelleri kullanılarak analiz edilmesi aşırı sağcı teröristlerin radikalleşme süreçlerinin aydınlatılması için faydalı bilgiler sunmaktadır. Tarrant radikal fikirlere sahip bir bireyden şiddete başvuran bir teröriste dönüşerek aşırı sağ görüşe sahip beyaz üstünlükçülerin potansiyel tehlikelerini gözler önüne sermiştir. Tarrant Avrupa ülkelerindeki mevcut göçmenlerin, özellikle Müslüman göçmenlerden çok erken yaşta rahatsızlık duymaya başlamış ve zamanla göçmenlerin varlığını beyazlar için varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirmeye ve bu tehdidi ortan kaldırma yolları aramaya yönelmiştir. Onun radikalleşme süreci sonunda Yeni Zelanda gibi terör riski çok düşük bir ülkede kanlı bir terör eylemiyle sonuçlanmıştır. Batılı ve batılı olmayanlar arasında toplumsal bir bölünme yaratmayı ve böylelikle farklı kültür ve ırkların birbirleriyle ilişki kurmadan yaşamalarını arzulamaktadır. Bu doğrultuda, batı ülkelerinde bulunan göçmenlerin kendi vatanlarına dönmeleri ve döndürülmeleri gerekmektedir. Tarrant “*beyaz soykırımına*” engel olmak için demokrasinin aşırı sağcıların zaferine izin vermeyeceğine dair kesin bir kanaati olduğundan dolayı şiddeti bir araç olarak görmektedir. Tarrant'ın radikalleşme süreci Moghaddam'ın beş aşamalı merdiven modeli, Sageman'ın lidersiz cihat modeli ve McCauley ve Moskalenko'nun fikir ve eylem radikalleşmesi kullanılarak analiz edilmiştir.

4.3.6.1. Moghaddam'ın Merdiven Modeli

Moghaddam'ın merdiven modeli Tarrant'ın terör eylemi gerçekleştirmeye çeşitli aşamalardan geçerek vardığını göstermiştir. Daha önce belirtildiği gibi Moghaddam'ın zemin kat dahil olmak üzere beş basamaklı merdiven modeli

radikalleşmede sosyal ve psikolojik süreçlerinin gelişimine dikkat etmektedir. Tarrant'ın radikalleşmesini 5 aşamalı merdiven modeliyle analiz edilmesi sonucunda bu beş evrenin gerçekleştiği görülmektedir (Bkz. Tablo 20).

Moghaddam'ın merdiven modelinin zemininde adalet algısı ve göreceli depresyon duyguları hakimdir. Tarrant zemin katta yer alırken Avrupalı beyaz kadınların göçmenler tarafından tecavüze uğradığını ve bu durumun giderek yaygınlaştığı görüşünü dile getirmektedir. Tarrant manifestosunda İngiltere'de “istilacılar” tarafından tecavüze uğrayan kadınların bir listesine yer verirken, bunun sadece İngiltere değil Avustralya, Finlandiya gibi diğer Avrupa ülkelerinde de gerçekleştiğine dair örnekler vermektedir. Tarrant beyaz kadınların karşılaştığı bu muamelelerden dolayı rahatsız olmaktadır. Tarrant'a göre mevcut sistem beyazları korumak için gerekli olanakları sunmamaktadır.

“Bu saçma eşleşmeye rağmen, yarı-milliyetçi tarafından bir zafer olasılığı, en azından benim için, belki de siyasi bir çözümün hala mümkün olduğunun bir işareti olabilirdi. Enternasyonalist, küreselci, beyaz karşıtı, eski bankacı kazandı. Yakın bile değildi. Avrupa'daki siyasi durumun gerçeğini kabul etmek birdenbire imkânsız hale geldi. Umutsuzluğum ortaya çıktı, demokratik çözüme olan inancım ortadan kalktı” (Tarrant'ın Manifestosu, s.5).

Avrupalı beyazları koruyacak milliyetçilerin, seçimlerde zafer şansı olmadığı kanaatine varan Tarrant, meşru sistemin göçmenleri durduracak bir iktidarı iş başına getirmeyeceğine inanmaktadır. Böylelikle Tarrant merdivenin ilk basamağına adım atarak toplumun karşılaştığı adaletsizlikleri daha fazla kafa yormaktadır. Bu basamakta, Tarrant eskiden Katoliklere ait bir okulun İslami bir yatılı okula dönüştürülmesine öfkelenmektedir. Tarrant beyazların çocuk sahibi olmadıklarında toplumun tüm kurumlarına göçmenlerin ele geçireceğini düşünerek bir üst basamağa çıkmaktadır (Bkz. Tablo 20).

Tablo 20. Moghaddam'ın Merdiven Modeli ve Tarrant'ın Manifestosu Doğrultusunda Radikalleşme Süreci

Zemin Kat	Adalet algısı ve göreceli depresyon duyguları hakimdir.	<i>"Birçoğunuz, işgalci güçlerin İngiliz kadınlarına tecavüzünü zaten biliyor olabilirsiniz, Rotherham elbette en iyi bilinen durumdur. Ancak az bilen şey, Rotherham'ın bu beyaz olmayan pislik tarafından sürdürülen tecavüz ve taciz eğiliminden sadece biri olduğudur"</i> (Tarrant'ın Manifestosu, s.38).
	Başka kalmadığını bireyler sistemin olmadığı geliştirir.	<i>Bu gülünç eşleşmeye rağmen, en azından milliyetçi tarafından bir zafer olasılığı en azından kendi başıma, belki de siyasi bir çözümün hala mümkün olduğunu gösteren bir işaretti. Enternasyonalist, küreselci, anti-beyaz, eski bankacı kazandı"</i> (Tarrant'ın Manifestosu, s. 7-10)
Birinci Kat	Haksızlık artarak etmektedir.	<i>"Spor salonumun karşısında İslami bir yatılı okul var. Adı ... Bugüne kadar onu idmanlarım için bir öfke kaynağı olarak kullanıyordum. Bugün, bölgemde bulunan bu İslami yatılı okulun bir zamanlar [Katolik] bir okul olduğunu öğrendim. Bu, toplum olarak çocuk sahibi olmadığınızda, ardından onların yerine başkalarının çocuklarını ithal ettiğinizde olan şeydir"</i> (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:190).
İkinci Kat	Öfkelerini fiziksel olarak düşmana yönlendirenler üçüncü kata çıkarlar.	<i>İstilacıların kendilerini sindirerek ve fiziksel olarak ortadan kaldırarak Avrupa topraklarına göç oranlarını doğrudan azaltmak."</i> (Tarrant'ın Motivasyonu, s.5).
	Bireyler terörü meşru bir araç olarak görmeye başlarlar	<i>"Bu olaylar düşüncelerimi demokratik, politik bir çözüm arayışından uzaklaştırdı ve nihayet gerçeğin açığa çıkmasına neden oldu, şiddetli, devrimci bir çözümün mevcut krizimiz için tek olası çözüm olduğu."</i> (Tarrant'ın Manifestosu, s.7).
Üçüncü Kat	Dünyayı değiştirme ve toplumu yeniden yapılandırma isteği	<i>Şiddet, misilleme ve Avrupa halkı ile halihazırda Avrupa toprağını işgal eden işgalciler arasında daha fazla bölünme sağlamak</i> (Tarrant'ın manifestosu, s.5-7)
	Örgüt üyeleri bireylerin aile ve tanıdıklarından gizli hayat yaşamalarını talep etmektedirler.	<i>"Başkalarıyla yakın ilişki kurmaya, yani "sızma" olasılığını büyük ölçüde ortadan kaldırmaya, yani niyetinin terörle mücadele kurumlarını bilgilendirebilecek diğerlerine ifşa etmeye yönelik görünürde duygusal bir ihtiyacı yoktur"</i> (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:231).
Dördüncü Kat	Birey terör saldırıları sonucunda ölümü göze almaktadır.	<i>"Zahmetsiz, risksiz bir demokratik zafer yanılışına kapılmayın. Savaşa hazırlanın, şiddete hazırlanın ve risk, kayıp, mücadele ve ölüm için hazırlanın. Zor, güce giden ve gerçek zafere giden tek yoldur"</i> (Tarrant'ın Manifestosu, s.28).
	Hedefin özellikleri abartılarak saldırganlık grup dışına yöneltilir.	<i>"Bahçenizde bir engerek yuvası bulduğunuzda, ergenleri kurtarıyor musunuz? Çocuklarını kendi bahçelerinde oynarken bir gün ısırmak için özgürce, açık bir şekilde büyümelerine izin veriyor musunuz? Hayır. Yuvaları yakıyorsunuz ve yaşları ne olursa olsun engerekleri</i>

Tarrant merdivenin ikinci basamağında, öfkesini fiziksel olarak düşmana yönlendirmeyi meşru görmeye başlamıştır. “İstilacı” olarak gördüğü göçmenlerin Avrupa’dan sürülmesi ve fiziki varlıklarına son verilmesini hedeflemektedir. Avrupa’da cihatçı teröristler tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları, Avrupa kentlerindeki göçmenlerin sayılarının giderek artması ve milliyetçilerin iktidarı ele geçirememeleri, Tarrant’ı demokratik çözüme olan inancını sarmıştır (Tarrant’ın Manifestosu, s. 7). Böylelikle Tarrant bir üst basamağa çıkarak Avrupalı beyazlar ve beyaz olmayanlar arasında toplumsal bir bölünme sağlama ve bölünmeyi derinleştirmek için şiddeti bir araç olarak benimsemeye başlamıştır. Bu aşamada herhangi bir örgüte üye olmayan Tarrant terörle mücadele kurumlarına yakalanmamak için izole bir hayat yaşamaya ve çevresindeki insanlara elinden geldiğince terör eylemi gerçekleştirme niyeti ve hazırlıklarından haberdar etmemeye çalışmıştır. Merdivenin son basamağında ulaşan Tarrant artık öldürülebilme tehlikesini alarak hedeflerini gerçekleştirmeyi çalışmıştır (Bkz. Tablo 19).

“1683’te Viyana’da bile biz Avrupalılar on dört binden fazla iyi adamı kaybettik. Bu, muzaffer bir ZAFER sırasındaydı. Bu adamlardan daha iyi olduğuna inanıyor musun? Yaşamayı daha çok mu hak ediyorsun? Daha yetenekli ve cesur musun? Değilsin. Eğer öldülerse, sen de ölebilirsin. Ölümü bekleyin, mücadeleyi bekleyin, asla unutamayacağınız bir kaybı bekleyin. Hayatta kalmayı beklemeyin, beklemeniz gereken tek şey gerçek bir savaş ve gerçek bir asker olarak ölmektir” (Tarrant’ın Manifestosu, s.52).

Dördüncü basamakta, Tarrant zafer elde etmek için öldürülme riskinin alınması gerektiğine inanmakta ve bunu kutsal bir görev olarak değerlendirmektedir. Diğer taraftan Tarrant Müslümanların çocuklarına karşı merhamet göstermenin sorunları ertelemek anlamına geldiğine inanmaktadır.

“Bunu okurken bile, çocuklarımızın düşmanları, topraklarımızda doğuyor. Aynı çocuklar bir gün gençler olacak, sonra yetişkinler olacak, halkımızın isteklerine karşı oy verecek, işgalcilerin kültürel ve dini pratiklerini uygulayacak, halklarımızı topraklarına, işine, evlerine ve hatta çocuklarımıza saldırıp öldürecek” (Tarrant’ın Manifestosu, s 61).

“Savaş kolay olmayacak, ölü sayısı kesinlikle yüksek olacak. Başlamak zor olacak ve çoğumuz ölecek.

Rahat olacağını garanti edemem, kolay olacağını garanti edemem ve her hareketin başarılı olacağını garanti edemem.” (Tarrant’ın Manifestosu, s. 85).

Tarrant önce radikal fikirler geliştirmiş ve Yeni Zelanda tarihinin en kanlı terör eylemini gerçekleştirmiştir. Avrupa ülkelerinde bulunan göçmenlerin varlığından rahatsızlık duyarak ve göçmenlerin neden oldukları sorunlardan dolayı haksızlık yaşandığı inancını geliştirmiştir. Tarrant batı toplumunun temel sorununu Avrupa’nın demografik özelliklerine dayandırmaktadır. Tarrant beyaz kadınların düşük doğum oranlarını ve Müslüman göçmenlerin kitlesel göçü ile yüksek doğum oranlarını Avrupalı beyazlar için varoluşsal bir sorun olarak görmektedir. Ona göre bu problemi çözecek milliyetçi ve aşırı sağcı görüşlerin iktidara yaklaşması bile mümkün olmamakta ve aynı zamanda Avrupa kentlerinde cihatçılar tarafından terör eylemleri yapılarak Avrupa’nın durumu daha kötüleşmektedir. Bu yüzden, Moghaddam’ın merdiven modelinin son basamağına eriştiğinde, Tarrant “*beyaz soykırımına*” engel olmak için şiddete yönelmiş ve Yeni Zelanda’da Müslüman göçmenlere yönelik kanlı bir terör eylemi gerçekleştirmiştir.

4.3.6.2. Sageman’ın Lidersiz Cihat Modeli

2008 yılındaki “Lidersiz Cihat” modeli Tarrant’ın terör eylemine varan radikalleşme sürecini analiz etmek için kullanıldığında Tarrant’ın radikal cihatçı teröristlerin yaşadığı üç evreyi deneyimlediği görülmektedir. Tarrant ilk evrede, Batı toplumunun STK’lar tarafından ihanete uğradığını düşünmüştür. Bu evrede, Tarrant göçmenlerin batılı kadınlara zarar vermesine olanak tanıyanları STK’lar olarak değerlendirmektedir. Lidersiz cihat modelinin ilk evresinde kendisi;

“STK grupları, istilacıları kendi gemileriyle Avrupa kıyılarına taşıyor, bu geniş orduyu yerli Avrupalıları yağmalamak, tecavüz etmek ve etnik olarak yerlerinden etmek için doğrudan Avrupa ülkelerine gönderiyorlar” (Tarrant’ın Manifestosu, s. 70).

Tarrant’ın belirttiği hak ihlali temel olarak kadınların tacize uğradığı ve beyaz çocukların geleceklerinin tehdit altında olduğudur. Tarrant’ın Avrupalı beyazların yaşadığını belirttiği diğer bir mağduriyetiyse ABD ve NATO’nun Kosova

müdahalesinde Avrupa'nın İslamcı istilacıları topraklarından atmasına engel olduğu ve Hristiyanları katlettiğidir (Tarrant'ın Manifestosu, s.9). Diğer taraftan, Tarrant aslında algılanan hak ihlallerinin beyaz kadınlara yönelik tacizleri, beyaz çocukların geleceğinin tehdit altında olmasını ve ABD ile NATO'nun Kosova müdahalesi olarak dile getirmekte ancak beyazlara yönelik başka büyük bir hak ihlalinin bahsetmemektedir.

Lidersiz cihat modelinin ilk evresinde Beyazların yaşadığı sıkıntılardan bahseden Tarrant ikinci evrede “beyaz soykırımına” neden olabilecek bir sorun olarak görmektedir (Bkz. Tablo 21). Bu durumda, kitlesel göçün aslında Avrupa'ya yönelik bir saldırı, bir savaş olduğunu düşünmeye başlamıştır. Tarrant düşmana karşı bir an önce harekete geçilmesine aksi takdirde Avrupa'nın dezavantajlı hale geleceğini düşünmektedir;

“Ayrıca, zaferimiz için bu zaman dilimine güvenmek, ikinci bir büyük dezavantaja sahiptir: dış istilaya karşı savunmasızlık, büyük olasılıkla doğudan, özellikle Çin'den; Türkiye'den, Hindistan'dan veya üçünün bir kombinasyonundan” (Tarrant'ın Manifestosu, s.74).

Avrupa'ya gelen göçmenler Avrupa'yı istila etmeye gelmekte ve Avrupalıları kendi topraklarında azınlık hale getirecek bir süreci yaşatmaktadır.

Tablo 21. Sageman'ın Lidersiz Cihat Modeli ve Tarrant'ın Radikalleşmesi

Birinci evresi algılanan hak ihlalleri konusunda ahlaki bir öfke duygusu oluşmasıyla başlamaktadır. *Irak, Filistin, Bosna, Keşmir vb. gibi Müslüman bölgelerdeki ve Batı'daki diğer yerel durumlardaki durum ve çatışmalar, bazı insanlar için ahlaki bir öfke kaynağı haline gelmektedir.	<i>“Yeni yıl arifesinde Almanya'da Köln, Hamburg, Dortmund Düsseldorf, Stuttgart ve Bielefeld'de olduğu gibi Avrupa dünyasında bu istilacı pislikler tarafından her zamankinden daha sık meydana gerçekleştirilen açık ve kamusal cinsel saldırı ve taciz vakaları da şok edici” (Tarrant'ın Manifesto, s. 41).</i> <i>“Dahası, bu balkanlaşma, ABD'nin küresel olarak güç yansıtmaya yeteneğini de azaltacak ve böylelikle ABD'nin Kosova'ya müdahalesi gibi bir durumun bir daha asla yaşanmamasını sağlayacaktır (ABD / NATO güçleri Müslümanların yanında savaştı ve Avrupa'dan İslami işgalciler ortadan kaldırmaya çalışan Hristiyan Avrupalıları katletti)” (Tarrant'ın Manifestosu, s.9).</i>
İkinci evrede, ahlaki ihlallerin İslam'a karşı bir savaşı temsil ettiği inancı oluşmaktadır. *Yerel veya küresel gerçekliğin bu yorumu, bazıları tarafından İslam'a	<i>“Kitlesel göç bizi haklarımızdan mahrum bırakacak, uluslarımızı yıkacak, topluluklarımızı yok edecek, etnik bağlarımızı yok edecek, kültürlerimizi yok edecek, halklarımızı yok edecek.” (Tarrant'ın Manifestosu, s. 6).</i>

karşı bir savaş olarak algılanmaktadır.

Üçüncü evrede, **kişisel deneyimlerle yankılanma/rezonans duygusunun gelişmesi gerçekleşmektedir.**

Tarrant'ın Etiyopya gezisinde darp edilmesi ve Yurtdışı seyahatlerindeki deneyimleri onun üzerinde etki bırakmıştır.

Radikalleşmenin son evresinde, **ağlar üzerinden mobilizasyon/seferberlik oluşmaktadır.**

“Bana gelince, benim zamanım geldi. Başarıyı garanti edemem. Tek bildiğim irademin kesinliği ve davamın gerekliliği. Yaşa ya da öl, hepsini gerekçelerim için yaptım biliyorum; arkadaşlarım, ailem, halkım, kültürüm, ırkım” (Tarrant'ın Manifestosu, 73).

İkinci evrede Tarrant, demografik olarak üstün gördüğü Müslüman göçmenleri tehdit olarak görmektedir. Tarrant lidersiz cihat modelinde ikinci evreden üçüncü evreye çıkarken aslında kişisel deneyimlerinden fazla etkilenmediğini dile getirmektedir. Onun göçmenlerden doğrudan bir zarar görerek göçmen problemini kişiselleştirdiğini söylemek çok zordur. Diğer taraftan Tarrant'ın bu evrede radikalleşmesine etki edebilecek bir olayda gerçekleşmiştir. Etiyopya'ya gezisinde darp edilmesi Tarrant'ın üzerinde olumsuz bir etki bırakmış olabilir. Lidersiz cihat modelinin son evresine ulaştığında artık beyazlar ve beyaz olmayanlar arasında bir savaş olmasını istemektedir:

“Ama aynı insanlar halkımın topraklarına gelmek, halkımı değiştirmek, halkıma boyun eğdirmek, halkıma savaş açmak istiyorsa, onlarla savaşmak zorunda kalacağım ve hiçbir şeyi esirgemem” (Tarrant'ın Manifestosu, s.17).

Tarrant bu savaşı gerçekleştirmek için bireysel olarak hareket etmeye karar vermiştir. 2017 yılında Yeni Zelanda'ya taşındıktan sonra kimseyle yakın ilişki kurmamıştır. Dunedin'deki evinde sosyal etkileşimi keşmiş, komşularıyla konuşmamış, ev sahibiyle rutin ilişkinin dışına çıkmamış ve atıcılık kulübüyle spor salonunda insanlarla yüzeysel bir ilişki kurmuştur (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:185). 2018 sonunda kendisini ziyarete gelen annesi oğlunun evinde eşya olmamasından dolayı endişe duymuştur (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:186). Tarrant bu evrede herhangi bir beyaz aşırılık yanlısı grupla iletişime geçmemiştir ve yurtdışına yaptığı seyahatleri ise yapacak daha iyi seçeneği olmadığı için gerçekleştirmiştir:

“Bu seyahatleri sırasında tanıştığı kişilerle zaman zaman bazı siyasi görüş ve ilgi alanlarını paylaşması muhtemeldir. En azından ilgilendiği tarihi olaylarla ilişkisi nedeniyle bazı yerleri ziyaret etmiş olması da mümkündür. Ancak daha da önemlisi,

edindiğimiz bilgilere göre, kişinin eğitim aldığı veya bilinen aşırı sağcılarla görüştüğü yönünde bir durum yoktur” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:183).

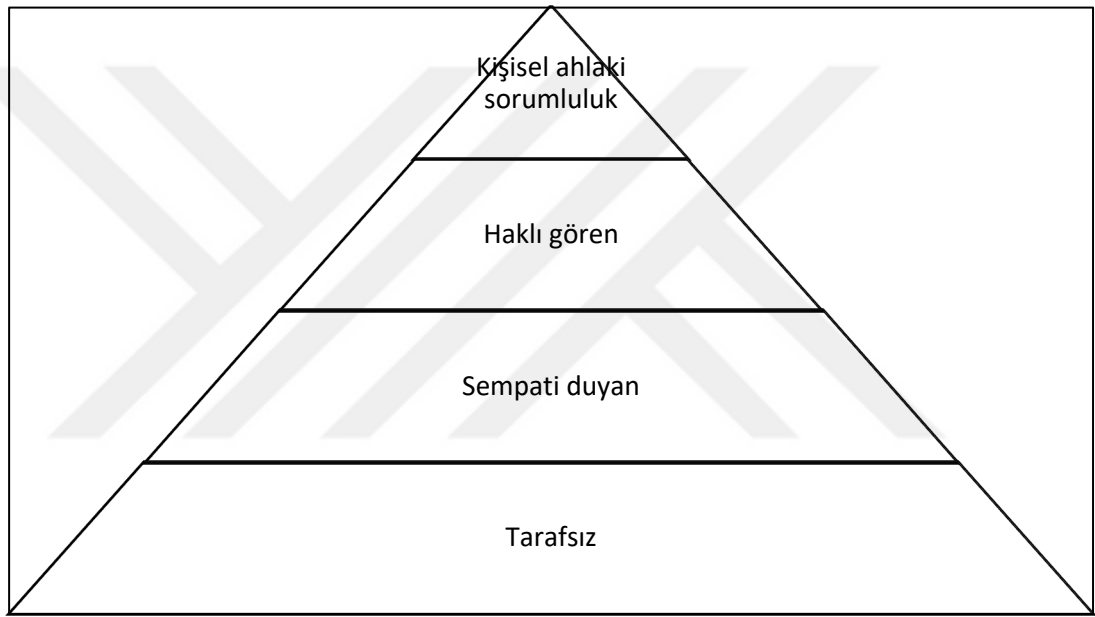
Tarrant herhangi bir siyasi grup, örgüt veya oluşumun içinde yer almamıştır. Bireysel olarak terör eylemi gerçekleştirmeye karar vermiş, planlamasını kendisi yapmış ve uygulamıştır. Sonunda, Tarrant yarı otomatik silahlarla terör eylemi gerçekleştirmiştir. Tarrant’ın radikalleşme sürecini Sageman’ın lidersiz cihat modeliyle analiz etmek onun gerçekleştirdiği saldırıların temel motivasyonun kitlesel göçü durdurma olduğunun altını çizmesi dolayısıyla faydalıdır. Tarrant beyaz ve Hristiyanlara yönelik büyük hak ihlallerinden veya Batılılara yönelik sistematik bir savaşın varlığından bahsetmemektedir. Tarrant’ın “*beyaz soykırımına*” neden olacak kitlesel göçü durdurmayı ve her bir ırkın kendi toprağında yaşaması olarak gördüğü toplumsal bölünmeyi gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

4.3.6.3. McCauley ve Moskalenko’nun Fikir ve Eylem Radikalleşmesi Modeli

McCauley ve Moskalenko’nun radikalleşme sürecini fikir ve eylem olarak iki farklı piramit aracılığıyla analizini sağlayan modelleri Tarrant’ın radikalleşme sürecinin irdelenmesinde onun radikal fikirler geliştirdikten sonra radikal eylemler gerçekleştirdiğini göstermesinden dolayı yararlıdır. Tarrant fikir radikalleşmesinin en alt basamağında Müslüman göçmenlere ilgi duymaya başladığı 12 yaşından önceki zamandaki halidir. Tarrant 12 yaşında siyasi ve politik konulara merak sarmaya başladığını ve Müslümanların Batı’ya olan göçünün bu yaşlarda kendisinde endişe uyandırdığını belirtmektedir (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:170). Ayrıca daha küçük yaşlardan, annesinin erkek arkadaşının Aborjin asıllı olduğunu hakkında okulda konuşan Tarrant, lise eğitimi sırasında Yahudi karşıtı görüşlerinden dolayı okulda bulunan “İrkçilikle Mücadele İrtibat Bürosuna” iki kez gitmiştir. Lise yıllarında Tarrant’ın Yahudi karşıtı fikirlerinden dolayı onunla iki kez İrkçilikle Mücadele İrtibat Bürosu’nda görevli öğretmeni onun;

“Sınıfta sessiz oldukça kibirli, ama aynı zamanda özellikle İkinci Dünya Savaşı gibi belirli konularda iyi bilgiye sahip ve bu konularda okuyan biri olarak tanımladı” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:168).

Tarrant lise yıllarından itibaren tarihi olaylarla ilgilenmiş ve bilgi sahibi olmaya çalışmıştır. Tarrant fikir radikalleşmesine çok erken yaşlarda başlamış ve piramidin ilk basacağı olan tarafsız basamağında çok fazla kalmamıştır. İkinci basamağa annesinin erkek arkadaşının etnik kimliğiyle ilgili yorumlar yapmaya, Yahudi karşıtı fikirler geliştirmeye ve Müslüman göçmenlerin varlığından rahatsızlık duymaya başlamasıyla çıkmıştır (Bkz. Şekil 15).

Şekil 15. Fikir Radikalleşmesi Piramidi (Kaynak: McCauley ve Maskalenko, 2008)

Aslında daha ergenlik yıllarında radikal fikirler geliştiren Tarrant tam olarak sempati duyan basamağına çıkmış sayılmaz. Onun ikinci basamağa yükselmesi, Müslüman göçmenlerin yüksek doğurganlık oranları yüzünden Avrupalıları kendi ülkelerinde azınlık durumuna düşüreceği tezine dayanan “beyaz soykırımı” ideolojisine inanmaya başladığı zaman çıkmıştır.

“Kitlel göç ve göçmenlerin kendilerinin daha yüksek doğurganlık oranları nüfus artışına neden oluyor.

Tarihte daha önce hiç görülmemiş düzeyde bir istila yaşıyoruz. Devlet ve tüzel kişilikler tarafından, çoğalamayan, şirketlerin ve devletlerin gelişmesi için gereken ucuz emeği, yeni tüketicileri ve vergi tabanını yaratmada başarısız olan Beyazların yerini almaya davet edilen milyonlarca insan.

Bu kitlesel göç ve ikincil doğurganlık krizi, Avrupa halkına yönelik bir saldırıdır ve mücadele edilmediği takdirde, nihayetinde Avrupa halkının tamamen ırksal ve kültürel olarak ikamesine yol açacaktır” (Tarrant’ın Manifestosu, s.5)

Tarrant piramidin üçüncü basamağına aşırı sağcı görüşleri savunan yazarlardan etkilenmeye başlaması ve daha önemlisi Norveç katliamını gerçekleştiren Breivik’i kutsamasıyla çıkmıştır. Bu basamakta Tarrant aşırı sağcı ideolojiyle ve beyaz üstünlüğüne inanarak terör eylemi gerçekleştirenleri haklı görmektedir:

“Etnik ve kültürel soykırma karşı çıkanların çoğunu destekliyorum. Luca Traini, Anders Breivik, Dylan Roof, Anton Lundin Pettersson, Darren Osbourne vb.

Ancak Tapınak Şövalyesi Breivik ile sadece küçük bir temas kurdum, şövalye kardeşliğiyle temasa geçtikten sonra görevim için bir dua aldım.

İnançlarınız diğer saldırganlardan etkilendi mi?

Dylan Roof ve diğer pek çok kişinin yazılarını okudum, ancak yalnızca Knight Justiciar Breivik’ten gerçekten ilham aldım” (Tarrant’ın Manifestosu, s.24).

Diğer taraftan, radikalleşme evresinde Tarrant interneti aktif olarak kullanmıştır. Onun beyaz üstünlüğüne dayanan sanal ilişkileri internet tabanlı ortaklıkların önemini göstermektedir (Hutchinson, 2019). Piramidin son basamağına Tarrant göçmenlere karşı durmak ve beyaz çocuklara bir gelecek sağlamayı bireysel bir zorunluluk olarak hissetmeye başladığında çıkmıştır.

“Neden ben olmayayım?

Ben değilsem, kim o zaman?

Neden kendim yapabileceksam, onlar?

Orada (Fransa’da) bir şeyler yapmaya karar verdim, orada harekete geçmeye, zorlamaya karar verdim. Şiddete başvurmaya” (Tarrant’ın Manifestosu, s. 12).

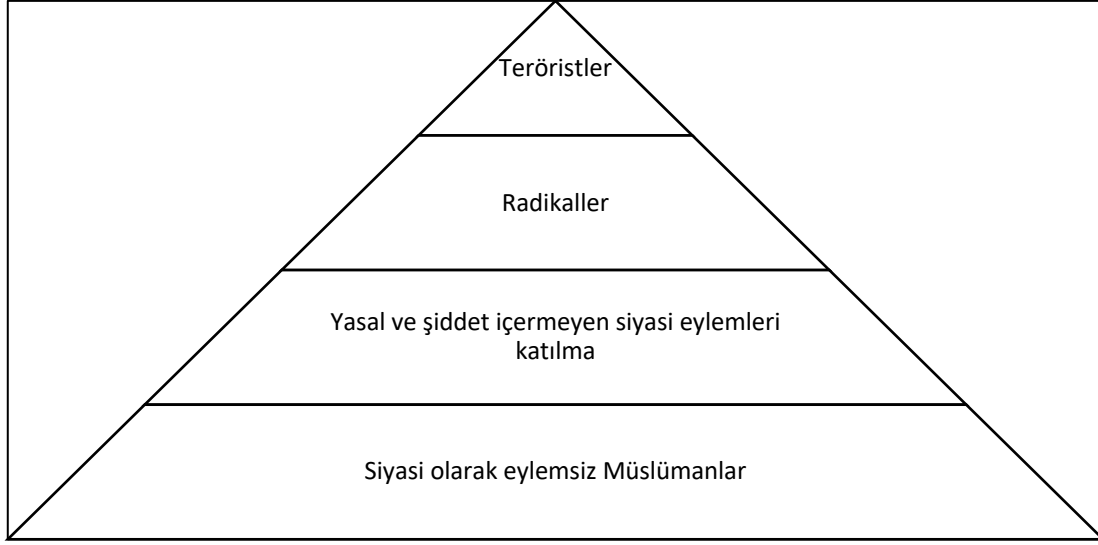
Tarrant bu basamakta artık beyazların kültürel ve ırksal olarak azınlık duruma düşmemesi için bireysel olarak harekete geçmeye karar vermiş ve şiddeti bir araç olarak kabul etmiştir. Tarrant fikir radikalleşme süreçlerini yaşadıktan sonra açıklayan McCauley ve Maskalenko (2017) 4 kısımdan oluşan fikir radikalleşmesinin sürecini tamamlamıştır.

Fikir radikalleşmesini tamamlayan Tarrant eylem radikalleşmesi sürecine girmiştir. Eylem piramidin ilk basamağında siyasi veya sosyal bir amacı gerçekleştirmek için

herhangi bir eylem içerisinde olmayanlar bulunmaktadır (Bkz. Şekil 16). Eylemsizler grubundayken Tarrant herhangi bir yasal ve meşru siyasi bir aktivite içinde değildir. Eylemsizler basamağında henüz bir yasadışı eylem gerçekleştirmeyen Tarrant, bu piramidin ikinci kısmına çeşitli sağcı kurumlara bağış yapmasıyla yükselmiştir. 2017 yılında Tarrant Freedomain Radio (aşırı sağın önde gelen üyesi Kanadalı Stefan Molyneux tarafından oluşturulan bir podcast ve YouTube kanalı) ve Ulusal Politika Enstitüsü'ne (Amerika Birleşik Devletleri merkezli beyaz üstünlükçü bir düşünce kuruluşu ve lobi grubu) bağışta bulunmuştur (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:182). İkinci basamakta, yasal ve şiddet içermeyen siyasi eylemlere katılan Tarrant, ayrıca başka herhangi bir milliyetçi grubun üyesi olmadığını ancak birçok milliyetçi grubu bağışlarıyla desteklediğini bildirmektedir (Tarrant'ın Manifestosu, s.13). Tarrant;

“Yeni Zelanda’da yaşarken, aşırı sağa, göçmenlik karşıtı gruplara ve bireylere en az 14 bağış daha yaptı. Bu bağışlardan bazıları, doğrudan kişinin Avustralya banka hesabından PayPal aracılığıyla yapıldı ve toplamda 6.305,78 AU \$’a ulaştı. Bireyin Bitcoin kullanarak yaptığı beş bağışın da farkındayız. En büyük Bitcoin bağışı 14 Ocak 2018’de yapıldı ve 1,377 ABD Dolarına eşdeğerdi” (Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu, 2020:194).

Tarrant aşırı sağcı örgüt ve kurumlara yaptığı bağışlardan sonra, üçüncü basamağa göçmenlere özellikle Müslüman göçmenlere karşı radikal fikirler geliştirmesiyle çıkmıştır. Radikal olduğu üçüncü basamakta, Tarrant artık demokrasinin bir çözüm getirmeyeceğine inanmaktadır. Tarrant’a göre göçmenlere fiziksel olarak müdahale etmekten başka çare kalmamış ve bu basamakta şiddeti meşru bir yol olarak kabul etmesiyle yükselmiştir. Tarrant'ın eylem radikalleşmesinin en üst basamağına çıkmasıysa terör eylemi gerçekleştirmesi ve şiddeti bir araç olarak kullanmasıyla gerçekleşmiştir.

Şekil 16. Şiddet Radikalleşme Piramidi (Kaynak: McCauley ve Maskalenko, 2008: 72).

Tarrant önce radikal fikirler benimsemiş ve radikal eylem yapmayı kafasına koymuştur. Babasından miras kalan parayla hayatını idame ettirirken online ortamlarda ve yurtdışı seyahatlerinde giderek daha fazla radikal inançlar beslemeye başlamış ve sonra terör eylemi gerçekleştirmek üzere hazırlık yapmıştır. Aşırı sağcı örgütleri destekleyen Tarrant Avrupa ülkelerinin seçimlerinde milliyetçilerin demokratik bir kazanç sağlayamayacağına kanaat getirince artık şiddeti tek yol olarak görmeye başlamıştır. Avrupalı beyazların geleceğini korumak, kendi ülkelerinde azınlık durumuna düşmelerine engel olmak ve atalarının asırlardır savaşarak elde ettikleri toprakları göçmenlere bırakmamak için kişisel bir sorumluluk üstlenen Tarrant bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Böylelikle, batı toplumunun sorunlarının çözülmesinin tek yolunu şiddette gören Tarrant bireysel olarak bir terör saldırısı planlayıp uygulayarak ve Batı toplumu için zararlı bir hal alan göçmenlerden intikam almak için kişisel sorumluluk hissederek McCauley ve Maskalenko (2018)'in yaptığı *yalnız kurt* gruplandırmasının ikinci grubunda yer almıştır. Tarrant kendisini bireysel olarak harekete geçmeye mecbur hisseden bir *yalnız kurt*dur.

Tarrant terör eylemi gerçekleştirerek bazı siyasi ve sosyal amaçlarına ulaşmayı hedeflemiştir. Radikalleşme modelleri Tarrant'ın terör eylemi gerçekleşmesine giden yolu analiz etmemize olanak tanımıştır. Moghaddam'ın merdiven modeliyle Tarrant'ın Avrupalı göçmenlerin varlığını onda adaletsizlik duygusunu tetiklemiştir.

Radikalleşme sürecini, Avrupa'nın demografik bir mağlubiyet yaşanacağına dair inanç geliştirmesi, kitlesel göçü ve Müslüman göçmenleri Avrupa için varoluşsal bir sorun olarak görmesiyle merdivenin basamakların ilerlemiştir. Daha sonra, milliyetçi/aşırı sağcı görüşe sahip partilerin iktidara gelemeyeceğine kanaat getirdikten sonra demokrasinin bir çözüm getirmeyeceğini düşünmüş ve şiddete başvurmuştur. Tarrant “*beyaz soykırımı*” engelleme ve göçmenleri Avrupa ülkelerinde huzur bulamayacaklarını gösterme amacıyla terör eylemi gerçekleştirmiş ve “*istilacılar*” dediği Müslüman göçmenlere saldırmıştır. Diğer taraftan Sageman'ın bireysel olarak terör eylemi gerçekleştiren radikal cihatçı teröristleri analiz etmek için kullandığı lidersiz cihat modeli Tarrant'ın radikalleşme sürecinde teröristin aslında beyazlara yönelik büyük hak ihlallerindense kitlesel göçe odaklı bir motivasyon geliştirdiğini göstermiştir. Tarrant Müslüman göçmenleri kendi ülkelerine göndermek ve batı ülkelerinde beyazların tek kültürlü yaşamasını amaçlamaktadır. Son olarak McCauley ve Maskalenko (2008)'in fikir ve eylem radikalleşmesi modeli Tarrant'ın önce radikal fikirler geliştirdiğini ve sonra radikal eyleme yöneldiğini göstermektedir. McCauley ve Maskalenko (2008) bazı teröristlerin radikal fikirler geliştirmeden terör eylemi gerçekleştirdiklerini ve radikal fikirler geliştiren herkesin radikal eylem yapmadığını dile getirmektedir. Ancak Tarrant önce Avrupa'da yaşayan farklı kimlik ve kültüre sahip bireylerin varlığından rahatsızlık duyup beyaz üstünlükçü fikirler geliştirdikten sonra terör eylemi gerçekleştirme kararı almış ve bireysel olarak harekete geçmeye karar vermiştir. Sonunda Yeni Zelanda'yı kana bulayan terör eylemlerini gerçekleştirmiştir.

4.4. Teröristlerin Karşılaştırılması

Tez kapsamında incelenen üç terör saldırısının, terör eylemlerinin ardındaki motivasyon, planlama ve hedef seçimi göz önüne alındığında benzer eğilimler sergiledikleri görülmüştür. Küresel bir cihat hareketi başlatmak isteyen El Kaide'nin beyaz üstünlükçü *yalnız kurtlar* olan Anders Behring Breivik ve Brenton Tarrant'la benzer siyasi ve sosyal amaçları olduğu, üç terör eyleminin ardında toplumsal bölünme ve toplumsal değişim taleplerini gerçekleştirme saiki olduğu görülmüştür.

Üç terör eylemi toplumsal değişim taleplerinin barışçıl ve demokratik yollarla çözülemeyeceği için şiddeti tek makul seçenek olarak gören ideolojik olarak radikalleşmiş örgüt veya kişiler tarafından hayata geçirilmiştir. Tez kapsamında incelenen terör eylemlerinin failleri hedef seçimi ve planlama aşamasında rasyonel olarak hareket etmiş ayrıntılı planlar hazırlamışlardır. Her bir terör eyleminde saldırıdan doğrudan zarar görenlerin değil daha büyük hedef kitlelerini etkilemek için şok etkisi yaratacak metot ve yöntemler kullanarak şiddete başvurmuşlardır.

4.4.1. Motivasyon

Tez kapsamında incelenen üç terör saldırısı ve bu terör saldırısının faili olan örgüt ve bireylerin saldırılarının ardında yaygın motivasyon unsurları olduğu görülmüştür. Bu unsurların başında siyasi, sosyal ve kültürel amaçlarını gerçekleştirmek için şiddeti tek yol görmeleri gelmektedir. Teröristlerce barışçıl demokratik yöntemler yeterli görülmemiş ve birçok kez sorunun temeli olarak sunulmuştur. Bu terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi altında yatan diğer yaygın nedenler şöyle özetlenebilir:

- Üç saldırıda da terör eylemleri ardındaki motivasyonlar, video ve manifesto gibi iletişim araçlarıyla açıklanmıştır.
- Terör saldırılarıyla iletmek istenilen mesajlar açıklanarak eylemlerin hedefine ulaşması amaçlanmıştır.
- Üç saldırı ırksal, kültürel ve dinsel açıdan meşru müdafaa olarak değerlendirilmiştir.
- Terör saldırılarıyla toplumsal ve siyasal değişimler başlatılmak istenmiştir.
- El Kaide ve Breivik kendi ulus ve kültürlerine karşı iş birlikleri geliştirildiği inancını taşıyarak iç düşmanlardan bahsederken, Tarrant dış düşman olarak gördüğü Müslüman göçmenleri hedef almıştır.
- Üç fail için Bosna-Sırbistan ve İsrail-Filistin sorunu gibi önemli tarihsel olaylar bulunmaktadır.
- Üç saldırıda faillerinin kendi toplumlarının yüzleştikleri sorunları belirtmiş ve bu sorunların çözümleri sunmuşlardır.

Üç saldırının failleri saldırıları neden gerçekleştirdiğini açıklamak üzere çeşitli araçlar tercih etmiştir. El Kaide 11 Eylül terör saldırılarından üç yıl sonra bir video aracılığıyla terör eylemlerinde neden ABD'nin hedef alındığını açıklamıştır. Breivik saldırılarını manifestosuna dikkat çekmek için gerçekleştiren, kendisi ve eylemlerini neden yaptığını ifade etmek isteyen Tarrant'da benzer bir şekilde manifesto yazarak online olarak yayınlamıştır. Breivik ve Tarrant internetin taraftar, sempatic ve düşmanlarına seslenmede bir araç kullanıldığını göstermiştir. Ayrıca Breivik ve Tarrant'ın benzer korku ve komplo teorilerine inanarak “*beyaz soykırımından*”, kitlesel göçe ve kadınların toplumsal rollerine kadar birçok temayı internet üzerinden yaydıkları görülmüştür. El Kaide terör eylemlerinin sorumluluğunu üç yıl sonra üstlenirken, Breivik ve Tarrant terör eylemlerini gerçekleştirmeden dakikalar önce manifestolarını çevrimiçi olarak yayınlamayı tercih etmiştir. Saldırı esnasında hayatlarını kaybetme riskleri olan bireysel olarak terör eylemi gerçekleştiren *yalnız kurtlar* terör eylemlerini gerçekleştirme sebeplerini açıklamak için manifestolarını saldırılardan önce paylaşmışlardır.

İncelenen üç terör saldırısı teröristler tarafından meşru müdafaa olarak değerlendirilmiş ve saldırılara ırksal, kültürel ve dinsel boyutlarıyla bir gerekçelendirme sunulmuştur. El Kaide Müslümanların Haçlı ve Siyonist ittifakı yüzünden kanlarının döküldüğü, aşağılandığı ve zenginliklerinin sömürüldüğü gerekçesiyle Müslümanların kendilerini koruma haklarının olduğunu savunmuştur. Diğer taraftan, Breivik Müslümanların yüzyıllardır Hristiyanların kanlarını döktüklerini ve topraklarını işgal ettiklerini dile getirmiş ve günümüzde kitlesel göçleriyle ve yüksek doğurganlık oranlarıyla “*beyaz soykırımına*” neden olarak beyaz çocukların geleceklerini ellerinden aldığını iddia etmiştir. Tarrant'sa “*beyaz soykırımı*” fikrini benimseyerek Müslüman göçmenlerin batıların en küçük kasabalarında bile çoğunluğu ele geçirerek beyazları kendi ülkelerinde azınlık hale getireceğini savunmuştur. Tarrant beyazların çocuklarını korumak için “*silahsız istilacılara*” karşı kendilerini koruduğunu savunmuştur. Terör eylemlerinin meşrulaştırma çabası içerisindeki El Kaide, Breivik ve Tarrant ulusal, kültürel ve dini mağduriyetler sunmuş ve saldırılarıyla diğer gruplardan intikam almak istemiştir.

Bu terör eylemleri toplumsal ve siyasal değişimleri başlatmak için yapılmış ve üç saldırıda toplumsal değişime engel olan hedeflerden intikam almak üzere hayata geçirilmiştir. El Kaide, Breivik ve Tarrant terör eylemlerini, nihai amaçlarına ulaşacak için değişimi başlatacak bir basamak olarak görmüşler. Norveç'te terör eylemi gerçekleştiren Breivik ve Yeni Zelanda'da terör saldırısı yapan Tarrant bu durumu göçmenlerin Batı ülkelerinden gönderilmesiyle nihai hedef olarak tek kültürlü bir Avrupa hayalini gerçekleştirmeye çalışırken El Kaide 11 Eylül saldırılarıyla Amerikan güçlerinin İslam ülkelerindeki mevcudiyetine son verme ve tüm Müslümanları tek bir devlet altında, hilafete kavuşturma gayesine hizmet edecek bir merhale olarak değerlendirmiştir.

Hayata geçirdikleri terör eylemleriyle kutuplaşma ve misillemeyi teşvik ederek toplumsal bir bölünme sağlanacak böylelikle El Kaide Müslümanları Gayri Müslümanlardan ayıracak ve tüm Müslümanları hilafet altında birleştirecektir. Diğer taraftan, Breivik ve Tarrant batılılar ve batılı olmayanlar arasında bölünmeyi sağlayarak tek kültürlü bir Avrupa'da beyazların geleceğini güvence altına almayı hedeflemişlerdir. El Kaide tüm Müslümanların birleştirilmesini, Breivik ve Tarrant tek kültürlü bir Avrupa'nın oluşturulmasını arzulamakta ve gerçekleştirdikleri terör eylemleriyle bir değişimi başlatmayı ummaktadır. El Kaide terör saldırılarıyla İslam'dan uzaklaşan rejimleri şeriat kurallarını uygulayacak İslami rejimleri değiştirmeyi ve İslami bir rejim kurmayı amaçlarken, Breivik çokkültürcülük politikası uygulayan Norveç İşçi Partisi'ni iktidardan uzaklaştırmayı istemiştir. Breivik Avrupa'nın askeri ve siyasi kontrolünü ele geçirecek kültürel muhafazakâr bir ajandanın oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Bu iki terör eylemini ardında açık siyasi talepler bulunurken ve Tarrant göçmenlerin batı toplumlarındaki varlığına son vermeye odaklanmış ancak bu durumu gerçekleştirecek siyasi düzen hakkındaki görüşlerini dillendirmemiştir. Benzer şekilde El Kaide ve Tarrant kendi millet ve dinlerine karşı bir savaş yapıldığı fikrini savunurken Tarrant böyle bir düşünce belirtmemiştir. Tez kapsamında incelenen terör eylemlerinin büyük siyasi ve sosyal hedefleri gerçekleştirme amacıyla yapıldıkları görülmüştür.

Breivik AB'nin Araplarla iş birliği yaparak batılı beyazlara zarar verdiğini belirtirken El Kaide'de benzer şekilde ABD'yle iş birliği yapan Suudi Arabistan gibi Müslüman

Ülkelerin rejimlerini suçlamıştır. Breivik Avrupa'nın İşlamlaştırılmasından bahsederken El Kaide Müslümanların kutsal toprakları ve petrol açısından zengin topraklarının ABD tarafından işgal edildiğini savunmuştur. El Kaide Suudi Arabistan'ı ABD'yle iş birliği yaptığı için eleştirirken, Breivik AB'yi Arap diyaloglarıyla Avrupa'yı İşlamlaştırılmasına hizmet etmekle suçlamaktadır. Diğer taraftan Tarrant bir i düşman resmi çizmemiş ve dış düşman olarak gördüğü Müslüman göçmenlere saldırmıştır.

 saldırının ardındaki ortak motivasyon kaynaklarından birisi tarihsel anlaşmazlıklara dayalı Filistin-İsrail ve Bosna-Sırbistan sorunlarının olduğu görülmüştür. Bahsi geçen olaylar, Breivik ve Tarrant Müslümanların Avrupa'ya verdiği zararlara örnek olarak verilmiştir ve ayrıca NATO ve ABD'nin Hristiyanlara ihaneti olarak değerlendirmiştir. Diğer taraftan El Kaide bu olayları Müslümanların katledilmesi ve Batı'nın pasif politikalarının sonuçları olarak görmüştür.

 saldırıda faillerinin kendi toplumlarının yüzleştikleri sorunları belirtmeleri ve sonrasında çözümleri göstermesi açısından benzerlik taşımaktadır. El Kaide Müslümanlar için toplumsal sorunları aşağılanma, ekonomik değerlerin sömürülmesi, şeriat kurullarının uygulanmaması ve topraklarının terörize edilmesi olarak görmektedir. Diğer taraftan Breivik kitlesel göçü, beyazların düşük doğum oranlarını, "*beyaz soykırımını*", kültürel Marksizm, okkltrclk ve feminizmi Batı toplumu için tehlike arz eden bileşenler olarak değerlendirirken, Tarrant kitlesel g ve beyazların düşük doğum oranlarını Avrupa için varoluşsal sorunların temeli olarak görmektedir. El Kaide sorunlarının çözümünü Batılı devletlerin İşlam topraklarının çıkarılması ve Hilafetin kurulması için cihat anlayışında, Breivik kitlesel gn durdurulması, göçmenlerin varlığına son verilmesi, ataerkil toplum düzenine geri dönülmesi, beyazların doğum oranlarının yükseltilmesi ve kültürel muhafazakâr iktidarların kurulmasını, Tarrant'sa kitlesel gn durdurulması ve beyazların doğum oranlarının yükseltilmesi ve ataerkil toplum düzenine geri dönülmesine dayandırmaktadır.

Görüldüğü gibi üç terör eyleminin failleri benzer amaç ve hedeflerle terör saldırısı gerçekleştirerek şiddeti bir araç olarak kullanmıştır. El Kaide Haçlı ve Siyonist İttifakı ve mürted rejimleri desteleyenlerin yüzünden Müslümanların zarar

gördüğünü ve bu durumu düzeltmek için İslam Devleti kurularak şeriatın getirilmesini istemiştir. 11 Eylül terör eylemleriyle Müslüman toplumuna zarar veren ABD'nin cezalandırılması ve Müslümanların kutsal topraklarından çıkarılmaları hedeflenmiştir. ABD'nin dış politikası üzerinde bir baskı kurma ve ABD seçmeni etkileme motivasyonlarıyla terör eylemi gerçekleştirdiğini açıklayan El Kaide bu eylemleriyle ABD seçmenini etkilemeye çalışmıştır.

Diğer taraftan Breivik gerçekleştirdiği terör saldırıları AB'nin dağıtılması, Avrupa devletlerinin çokkültürcülük politikalarından vazgeçmeleri ve Müslümanların Avrupa'dan gönderilmesi için gerekli toplumsal sürecin başlatılması amacıyla yapmıştır. Çokkültürcülük politikasına destek verenleri ve Müslüman göçmenleri etkileyerek Avrupa'nın İslamlaştırılmasını engellemek için şiddete başvurmuş ve siyasi partileri beyaz milliyetçi ideolojiyi kabul ederek milliyetçi muhafazakâr bir ajanda oluşturmalarını arzulamıştır. Müslümanların göç ettirilmesi ve feminizmden kurtularak Avrupa'nın ataerkil topluma geri dönülmesini istemektedir. Breivik saldırıyla siyasi ve toplumsal amaçlarını gerçekleştirme gayesiyle şiddete başvurarak toplumsal düzeni etkilemeye çalışmıştır. Aşırı sağ hareketlerden etkilenmiş ve kendisi gibi düşünenleri kanallere etmeye çalışarak toplumsal bir hareket başlatmayı amaçlamıştır. Diğer taraftan, Tarrant terör eylemlerindeki nihai amacı korku ve değişim atmosferi yaratmak için Müslüman göçmenleri cezalandırmak istemiştir. Tarrant, Batılı genç erkekleri etkileyerek onların göçmenlere karşı tutum ve siyasi irade göstermeleri için yönlendirme ve bu yolda şiddete başvurma dahil ellerinden geleni yapmaya teşvik etmektedir. Nihayetinde Tarrant hükümetin göçmenlik politikasını etkilemeyi hedeflemektedir. Böylelikle incelenen terör eylemlerinin motivasyonlarının birbirleriyle paralellik içerdiği görülmektedir. Toplumsal değişimin yolunu büyük bir kitleyi etkileyerek kendi inanç ve ideolojilerine benimsemeleri için teşvik etmek isteyen El Kaide, Breivik ve Tarrant bu amaçla şiddeti tek geçerli yol olarak tercih etmişlerdir. Terör eylemlerinin ardından ülkelerin seçmenlerini ve yönetimi etkileme amacı güden teröristler bulunmaktadır.

4.4.2. Hedef Seçimi

Tez kapsamında incelenen teröristlerin hedef seçiminde benzer unsurları göz önüne aldığı görülmüştür. Öncelikle terör eylemlerin failleri gerçekleştirdikleri saldırılarla daha geniş bir kitleyi etkilemeye ve saldırılarıyla bir mesaj iletmeye çalışmıştır. Terör eylemleri gerçekleştiren El Kaide ve diğer iki *yalnız kurt* şok etkisi yaratacak hedefler tercih ederek saldırılarının psikolojik etkisini artırmayı amaçlamışlardır. Bu üç terör eyleminin hedef seçiminde ortak olan diğer bir özellik mümkün olduğunca çok fazla kişiyi hedef almalarıdır. Üç saldırıda hedef seçimine etki eden diğer bir ortak unsur başarı ihtimalinin değerlendirilmesidir. Bu üç terör olayında hedef seçiminde farklı bir unsur olarak hedef kitlenin sivil, asker veya siyasi figürler olmasında yatmaktadır.

Terör eylemlerinin failleri hedef seçimleriyle mesaj iletmek istemişlerdir. El Kaide Amerikan seçmenlerini etkilemek ve hükümetlerinin dış politika tercihlerine göre seçmeleri gerektiği konusunda gözdağı vermek istemiştir. Diğer taraftan Breivik çokkültürcülük politikasına destek veren tüm Avrupa vatandaşlarının hedef olacağını ve en sonunda cezalandırılacaklarını söylerken, Tarrant Müslüman göçmenlerin kendi ülkelerinde kalmaları için korkutmaya çalışmıştır. Bu üç terör eylemi saldırılardan doğrudan zarar gören kurbanları değil daha büyük bir kitleyi etkileme gayesiyle gerçekleştirilmiştir. El Kaide ABD gibi güçlü görülen bir devletin aslında savunmasız olduğu, Breivik çokkültürcülük politikalarına destek verenlerin Avrupa'nın İslamlaştırılmasına neden olduğu için cezalandırılacağını ve Tarrant'sa işgalciler olarak gördüğü Müslüman göçmenlerle Batı'da yaşayan diğer göçmenlere gözdağı vermek gayesiyle Yeni Zelanda'da terör eylemi gerçekleştirmiştir ve hedef seçimiyle Müslümanlara güvenli bir yer kalmadığı mesajını iletmek istemiştir. Tez kapsamında incelenen teröristler, geniş kitleleri mesaj iletmek için şiddeti bir araç olarak kullanmışlardır. Üç saldırıda hedef alınan grubun ötesinde daha büyük bir kitle etkilenmesi amaçlanarak psikolojik bir etki yaratılması amaçlanmıştır.

Üç terör eyleminde korku atmosferini yayma gayesiyle şok etkisi yaratacak hedefler seçildiği görülmektedir. El Kaide ABD'nin Müslüman ülkelere yönelik politikasını etkilemek üzere ABD topraklarında terör eylemi gerçekleştirmeye karar vermiş ve

şok etkisi yaratacak ve büyük kapsamlı bir saldırı olması için titizlikle hedefler belirlenmiş ve eş zamanlı beş uçak saldırısı gerçekleştirilmiştir. İkiz kulelerin yıkılışlarını tüm dünya nerdeyse canlı yayınla izlemiştir. Ayrıca El Kaide gibi Breivik'te medyanın ilgisini çekecek ve şok etkisi yaratacak bir hedef seçimi gerçekleştirmeye özen göstermiştir. Bir adada yapılan gençlik kampı ve siyasilerin bir arada olacağı Oslo hükümet binası saldırısı sansasyonel sahneleri sunabilecek ve herkesin ilgisini çekecektir. Korkudan çılgık atan gençlere video oyunlarında yaygın olan tüfeklerle saldıran Breivik'ten etkilenen Tarrant daha sansasyonel bir hedef seçimi yapmış ve ibadet eden cemaate saldırısını internet üzerinden yayınlamıştır.

El Kaide 11 Eylül terör saldırılarıyla uçakları kitle imha silahı olarak kullanmış ve binlerce kişiyi öldürmeyi amaçlamıştır. Breivik Oslo Hükümet binası ve Utoya'daki gençlik kampında elinden geldiği kadar fazla kişiyi öldürmeyi hedeflemiş kurbanlarının kendisinden kaçmasını engellemesine yardımcı olacağı için etrafı sularla çevirili bir adayı tercih etmiştir. Tarrant'sa cami tercihlerine karar verirken yeteri kadar kurban sağlayacak camiler üzerinde durmuştur. Camileri El Nur cami ve Linwood kültür merkezi kolay hedefler olduğu ve yeterli kurbanı sağlayacağı için seçilmiştir.

Bu üç terör eyleminde teröristler hedef seçiminde rasyonel davranmış ve başarı şansının yüksek olacağı hedefleri belirlemiştir. El Kaide ABD'nin sembolik ve stratejik öneme sahip kurumlarını hedef almıştır. El Kaide, Dünya Ticaret Merkezi'nin iki kulesini ABD'nin ekonomik gücünü temsil ettiği için, Amerikan Kongre Binası siyasi gücünün merkezi olduğu için ve Pentagon binasını askeri gücünün sembolü olduğu için tercih etmiştir. İlk planda bin Ladin Beyaz Saray'ın hedeflerden birisi olmasını istemesine rağmen binanın görece küçük olması dolayısıyla düşen uçağın isabet etmesinin zorluğu ve binanın güvenlik sistemlerinin operasyonun başarı riski azalacağından bu bina yerine Amerikan Kongre Binası hedef alınmıştır. Eş zamanlı beş saldırı yaparak hem şok etkisini artırma ve hem de ABD'nin saldırıdan sonra geliştireceği güvenlik önemlerinin yeni bir uçaklı saldırı yapma ihtimali azaltacağından tercih edilmiştir. Diğer taraftan Breivik, başarı şansını artırmak ve daha fazla kişiye zarar vermek için bir adayı seçerek kurbanlarının kaçmalarına engel olmak amacıyla gençlik kampı hedefini belirlemiştir. Tarrant

hedef seçiminde daha başarılı sonuçlar doğuracağı için namaza hazırlanan ve tamamen savunmasız olan cemaati hedef almıştır.

Diğer taraftan, tez kapsamında incelenen üç terör olayın hedef seçiminde farklılık görüldüğü durum kurbanların, sivil, askeri ve siyasi aktör olmaları durumudur. El Kaide saldırılarında diğer iki saldırının aksine hem sivil hem de askeri unsurların vurulması amaçlanarak Amerikan hükümetinin kırılganlığı gösterilmek istemiştir. Breivik 16 potansiyel hedeften hem sivil hem de siyasi figürlere saldırmasına olanak tanıyan 2 hedef belirlemiştir. Silahlı ve bombalı araç saldırı yapmaya karar veren Breivik İşçi Partisi Gençlik kampına ve Oslo Hükümet binası kompleksine saldırmıştır. Saldırısında sivillerin ölebileceğini kabul etmekle birlikte temel olarak siyasi figürler olarak gösterdiği hükümet üyeleri ve parti üyelerine saldırıyı tercih etmiştir. İşçi Partisi'nin uyguladığı politikalarından dolayı cezalandırmak isteyen Breivik kampa katılan gençleri siyasi figürler olarak değerlendirmiş ve hedef seçimini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Breivik terör saldırıları için hedef seçerken kasıtlı olarak gençleri seçmiş ve saldırılarının şok etkisini artırmak istemiştir. Breivik sol partilerin Müslüman göçmenlerle ilişkisinden rahatsızlık duymuş ve bu partileri cezalandırmak istemiştir. Tarrant hedef grubu olarak sivilleri kendisine kurban olarak belirlemiş polis veya memurları öldürmekten kaçındığını dile getirmiştir.

Üç terör eyleminde hedef seçiminin birbirinden uzaklaştığı tek durum Norveç katliamını gerçekleştiren Breivik'in Müslüman göçmenlerin Avrupa'daki varlıklarına son vermek için iktidardaki partiyi cezalandırmayı tercih etmesidir. Breivik Avrupa'nın İslamlaştırılmasına imkân tanıyanları cezalandırmak istemiş ve Norveç İşçi Partisi gibi çokkültürcülük taraftarlarına gözdağı vermeyi hedeflemiştir. Breivik Avrupa ülkelerindeki Müslümanların varlığına iç düşmanlar olarak gördüğü kültürel Marksistlerin ve çokkültürcülük taraftarlarının sebebiyet vermesinden dolayı hedef seçimini Müslüman göçmenler yerine İşçi Partisi üyelerine yönelik gerçekleştirmiştir.

İncelenen teröristlerin hedef seçimleri yapısal olarak birbirlerine benzemekte ancak cezalandırmak istedikleri kitleler değişmektedir. El Kaide, Breivik ve Tarrant hedef kitlelerin büyüklüğü, şok etkisi yaratacak hedeflerin seçilmesi, mümkün olduğunca daha fazla kurban verecek potansiyellerin belirlenmesi ve operasyonun başarı

ihtimalini yükseltecek hedeflerin tercih edilmesiyle bu üç terör eyleminin hedef seçimi birbirlerine yakınlaşmaktadır. El Kaide Amerikan dış politikasını etkilemek için Amerikan vatandaşlarını, siyasileri ve askeri hedefleri seçerken, Breivik Norveç saldırısında hedef alınan grubun toplumu istila ettiği düşünülen göçmenler yerine göçmenlere bu imkânı sunan siyasi elitleri ve Tarrant’sa Batı toplumu istila ettiğini düşündüğü sivil Müslümanları hedef almıştır. Bu üç saldırıda El Kaide ve Breivik sorun olarak gördüğü kitleden ziyade soruna sebebiyet veren siyasi figürleri hedef almıştır. Böylelikle, tez kapsamında incelenen teröristlerin benzer bir hedef seçimi süreci gerçekleştirmekle birlikte küçük farklılıklarında hesaba katıldığı görülmüştür.

4.4.3. Planlama

Üç terör saldırısının uzun bir planlama sonrasında hayata geçirildiği görülmüştür. Planlama aşamasında hedef seçimi, yöntem ve metotların belirlenmesi, gerekli teknik bilgilerin ve ekipmanın hazırlanması ve saldırıları neden gerçekleştirildiğini anlatacak araçların hazırlanması üç terör eyleminde ortak gerçekleştirilen unsurlardan olmuştur. El Kaide istihbarati bilgiler toplanmasına ağırlık verirken Breivik ve Tarrant daha çok yakalanmama ve izole bir hayat yaşamaya dikkat etmiştir.

Üç terör saldırısında planlamada önem verdiği unsurlardan birisi hedef seçimi olmuştur. El Kaide daha önce belirtildiği hedef seçilmesi 11 Eylül saldırıları planlamasının en önemli kısımlarından birisini oluşturmuştur. Sembolik ve stratejik hedeflerin belirlenmesini saldırılarda ne tür metot kullanıldığının kararlaştırılması süreci izlemiş ve ticari uçakların kaçırılarak kitle imha silahı gibi kullanılmasına karar verilmiştir. Breivik potansiyel hedeflerini belirleyip uygulamaya yönelik planlar hazırlamış ve bombalı araç saldırısı ve silahlı saldırı yapmaya karar vermiştir. Tarrant terör eylemi gerçekleştirme amacıyla Yeni Zelanda’ya taşınmış ve “*istilacılar*” olarak gördüğü Müslümanları öldürebileceği potansiyel camileri belirlemeye çalışmıştır. Üç terör eyleminde hedef alınacak kurbanların ve yöntemlerin seçilmesi planlama aşamasının merkezinde yer almıştır.

Her üç saldırıda operasyonel olarak hazırlık yapmak ve gerekli teknik ve istihbari bilgileri toplamak planlama aşamasının en önemli kısımlarından olmuştur. El Kaide, planlama aşamasında teknik bilgilerin elde edilmesi, uçak kaçırarak hava korsanlarının uçuş eğitimi alması ve örgüt üyelerinin hava yollarının kural ve uygulamalarına aşina olmaları için uçaklarda seyahate etmeleri için çaba gösterilmiştir. Keşif uçuşlarında karşılaşılabilecek sorunları ve sınırlarını tespit etmeye çalışmışlardır. Havaalanı güvenlik açıklarının tespit edilmesi uçakların vurabileceği büyük hedeflerin belirlenmesi, kokpite girişi kolaylaştıracak fırsatların tespit edilmesi planın başarıya ulaşabilmesinin temel koşulları olarak belirlenmiş ve saldırı tüm yönleriyle değerlendirilmiştir. Bu amaçla çeşitli keşif, inceleme ve eğitim uçuşları gerçekleştiren El Kaide üyeleri saldırı için gerekli teknik bilgileri elde etmeyi başarmıştır. El Kaide operasyonun başarı düzeyini artıracak önemli ayrıntıları dikkate alarak terör eylemini gerçekleştirecek teröristlerin uçuş faaliyetlerini öğrenmeleri kabin ekiplerinin ve havaalanı güvenliğinin boşluklarından yararlanmaları amaçlanmıştır. Böylelikle El Kaide üyelerinin uçakları ele geçirip terör eylemi gerçekleştirilmesi mümkün olmuştur.

Planlama aşamasında Breivik' en çok zorlayan proje bombaların hazırlanması için gerekli teknik bilgi ve malzemelerin elde edilmesi olmuştur. Bomba yapımı planladığından uzun sürmüştür. Ayrıca saldırılarda kullanacağı ekipmanı toplaması planlı yaptığı diğer bir iş olmuştur. Breivik bu aşamada avcılık ve spor atıcılığında kullanacağını bildirerek yasal yollardan silah satın aldığı ve saldırı sırasında kullanacağı bazı malzemeleri temin ettiği malzemeler bu süre zarfında temin etmiştir. Breivik, planla aşamasında internetten saldırıda kullanacağı malzemeleri satın almada ve içerik indirmiştir.

Diğer taraftan Tarrant, internetten saldırılarını planladığı süre zarfında terör eylemlerinde kullanacağı malzemeleri satın almış, kendisini fiziksel olarak geliştirmiş, saldırı için silah kullanımı dahil olmak üzere teknik bilgiler edinmiştir. Tarrant, terör eylemi yapmaya karar verdikten sonra saldırıyı planlarken terör eylemine fiziksel ve operasyonel anlamada hazır olmak için gerekli ateşli silahları temin etmiştir. Spor salonuna düzenli olarak giderek idman yapmış, vücudunun saldırıda iyi görünmesi için steroid kullanmış, ateşli silahları kullanabilmek için

talim yapmıştır. Tarrant planlama aşamasında hedef alacağı camiyi seçerken internet üzerinden araştırma yapmış ve ayrıca keşif gezisi yapmak üzere drone uçurmuş ve dakika tutmuştur. Tarrant'ın planlama aşamasında saldırıda kullanacağı silahları hazırlamaya büyük özen göstermiştir. Öncelikle yasal olarak silah satın alma işlemleriyle uğraşmış ve silahlı saldırı gerçekleştireceği için silah talimi yapmak üzere silah kulübüne üye olmuştur. Tarrant saldırıda kullanacağı silahların üzerlerine aşırı sağcılar için özel anlamları olan kişi, tarih, olay ve özel simgeleri yazmıştır. Milyonlarca kişinin online oyunlarda kullandığı yarı otomatik silah seçimiyle bu oyunları oynayan insanları etkilemeye çalışmıştır. Tarrant saldırıda kullanacağı ateşli silahları daha fazla dikkat çekici hale getirmek istemiştir.

Planlama aşamasında üç terör eyleminin hayata geçirilmesi için önemli olan diğer bir unsurda istihbarat ve güvenlik güçlerine yakalanmamak için yapılan faaliyetlerdir. El Kaide hazırlık faaliyetlerini yürütürken ABD istihbaratına yakalanmamaya özel önem göstermiştir. Saldırıları gerçekleştirecek teröristlerin dikkat çekmemesi için özel bir çaba gösterilmiştir. En az şüphe çekecek kişiler tercih edilmiştir. Eylemleri gerçekleştirecek kişiler sakallarını keşmiş ve batılı tarzda kıyafetler giymiştir. Terör eylemlerinin başarıyla gerçekleştirilmesi için operasyona katılacak kişilerin dikkat çekmemesi ve uyumlu olarak görülmeleri hedeflenmiştir. Diğer taraftan, Breivik saldırıları planlama aşamasında ulusal polis birimine yakalanmamak için çeşitli tedbirler almıştır. 2009 yılında, bomba hazırlığında kullanacağı gerekli patlayıcı malzemelerini kolayca satın alabilmek için bir tarım şirketi kurmuştur. Breivik'in tarım şirketi kurması onun bir çiftlik kiralamasını kolaylaştırmış ve bomba hazırlayacak gizli bir yerde sağlamıştır. Böylelikle, Breivik tarım şirketi kurarak, izole bir ortamda bomba malzemeleri elde etme ve kimsenin dikkatini çekmeden çiftlikte bomba hazırlaması için gerekli ortamı elde etmiştir. Tarrant, Terör saldırılarının hazırlık aşamasında yakalanmamak için elektronik cihazlarını temizlemiş, online tartışma forumlarında radikal görünmekten kaçınmış ve izole bir hayat yaşamıştır. Saldırısını planlama aşamasında yakalanmamak için özel çaba göstermiştir. Tarrant dijital ayak izini yok etmeye çalışmıştır ve bilgisayarından sabit diskini çıkarmış ve e-postalarını silmeye çalışarak ilgili kamu görevlilerinin kendisini yakalama ihtimalini azaltmayı hedeflemiştir. Tarrant' ta online forumlarda zımni bir

şiddet çağrısında bulunmuş ancak doğrudan bir hedef göstermeyerek resmi otoritelerin kendisini takip etme ihtimalini azaltmaya çalışmıştır.

Planlama aşamasının diğer bir önemi kısmıysa *yalnız kurtların* propagandalarını yaymak için yazdıkları manifestolar veya bildiriler oluşturmaktadır. Breivik'in saldırısının planlamasının önemli bir bölümünü manifestosunu yazması, manifestosunun yayılması ve saldırılarda kullanacağı bombaları hazırlaması oluşturmaktadır. Breivik'in manifestosunu yazması 2007-2010 yılına kadar 3 yıl sürmüş ve bu süre zarfında saldırısını planlamaya başlamıştır. Breivik ve Tarrant, El Kaide'nin aksine kapsamlı bir yazılı metin hazırlamalarını saldırı sonrasında hayatlarını kaybetme risklerinin büyük olması etkilemektedir. Diğer taraftan, bir intihar saldırısı olarak planlanan 11 Eylül saldırısını gerçekleştirecek ekip kendisini ifade etme gereği duymamış ve saldırılar örgütün genel stratejisi kapsamında değerlendirilmiştir. Sonuçta örgüt saldırının üstlenilmesini kendi propagandasının bir parçası olarak saldırıları neden yaptığını açıklaması ertelenebilmektedir.

Tarrant'ın, Breivik ve El Kaide'yle kıyaslandığında online işlere daha fazla ağırlık verdiği görülmektedir. Tarrant saldırısında önceki hafta ve günlerde teknik işlerle uğraşmıştır. Manifestosunu ve saldırısını canlı yayınlamak için gerekli düzenlemelere odaklanmıştır. Tarrant telefonuna GoPro, LIVE GoPro, Skype, Twitter ve Discord dahil olmak üzere çeşitli uygulamalar yüklemiş, Facebook sayfasında ve Twitter'da aşırı sağcı materyallere bağlantılar yayınlamış ve daha sonra terör saldırısında kullanılan ateşli silah ve teçhizatın fotoğraflarını tweet atmıştır. Tarrant gerçekleştirmeyi planladığı saldırının etkisini artırmak için sosyal medya araçlarını kullanıma hazır hale getirmeye çalışmıştır. Saldırısının etkisini artıracak, dikkat çekecek paylaşımlarda bulunmaya hazırlanmış ve hazırlık evresinde saldırısını açık etmemek için internete yüklediği manifesto, resim veya yazıları erişime kapatmıştır. Tarrant online işlerini saldırıdan hemen önce düzenleyerek dikkat çekmemeye çalışmıştır. Yoğun bir şekilde interneti propaganda alanı olarak kullanmış ve çeşitli sosyal medya kanallarından yararlanmıştır. Manifestosunu sadece Facebook Twitter, 8Chan gibi büyük ölçekli popüler sosyal medya sitelerine değil, Solidfiles, MediaFire, Mega.nz ve ZippyShare gibi küçük ölçekli dosya paylaşım sitelerine yüklenmiştir.

Tez kapsamında incelenen terör eylemlerinin planlamanın hedef seçimi, operasyonel hazırlık, saldırılarda kullanılacak malzeme ve silahların temin edilmesi, manifesto yazman ve yakalanmama aşamaları üzerine kurulduğu görülmüştür. Terör eylemlerinin başarıya ulaşması için en kapsamlı ve ayrıntılı planlar hazırlayan teröristler kanlı eylemler gerçekleştirmeyi başarmışlardır. Terör saldırılarının planlama aşamasında El Kaide istihbaratı bilgiler toplanmasına ağırlık verirken Breivik ve Tarrant daha çok yakalanmama ve izole bir hayat yaşamaya dikkat etmiştir. Bu aşamada Tarrant'ın El Kaide ve Breivik ile kıyaslandığında daha fazla online düzenleme yaptığı görülmüştür. Üç terör eylemi detaylı planlama ve hazırlık faaliyetleri ardından gerçekleştirilebilmiştir.

4.4.4. Karşılaştırma Sonuç

Tez kapsamında incelenen üç terör saldırısının terör eylemlerinin ardındaki motivasyon, planlama ve hedef seçimi göz önüne alındığında benzer eğilimler sergiledikleri görülmüştür. ABD terör saldırılarını ABD'ni Orta doğu ve Müslüman ülkelere yönelik dış politikasını etkileme ve Amerikan seçmenlerini yönlendirme amacıyla büyük hedefler seçmiştir. Beş ayrı hedefe seçen El Kaide büyük bir saldırı gerçekleştirecek hedefleri belirlemeye ve Amerikan hükümetini ve vatandaşlarını siyasi olarak etkilemeye çalışmıştır. Breivik saldırısına hedeflerini göçmen politikalarına destek verenleri cezalandırma ve uyguladıkları politikalardan vazgeçirme amacıyla seçmiştir. İşçi Partisi çokkültürcülük politikaları uygulamakta ve Breivik'e göre Müslümanların kitlesel göçüne onay vererek Norveç'in İslamlaştırılmasına yol açmıştır. Breivik kurbanlarını siyasi görüşleri dolayısıyla tercih etmiş ve insanları siyasi tercihleri dolayısıyla cezalandırmıştır. Tarrant Müslümanları yüksek doğum oranlarına sahip olmaları, sosyal konumlarının daha güçlü olması, batılıların topraklarını istila etmeye çalışmaları, etnik olarak batılıları değiştirme çabalarından sağlam geleneklere sahip olmalarından dolayı hedef olarak belirlemiştir. Çokkültürlü ve yüksek güvenlik seviyesi olan bir ülkede bile huzur bulamayacaklarını göstermek için cuma günü ibadet yapmak amacıyla camide toplanan cemaate yarı otomatik silahlarla saldıran Tarrant, saldırısını sosyal medya

kanalları üzerinden canlı yayınlayarak şok etkisini artırmak istemiş ve kendisi gibi düşünen muhtemel sempatizanlarını etkilemeye çalışmıştır. Böylelikle Tarrant belirli bir grubu dini, etnik, sosyal ve kültürel özellikleri dolayısıyla hedef aldığını ve bu özellikleri nedeniyle bu insanların kendi insanları olarak tanımladığı gruba zarar verdiğini belirtmektedir.

Küresel bir cihat hareketi başlatmak isteyen El Kaide'nin beyaz üstünlükçü *yalnız kurtlar* olan Anders Behring Breivik ve Brenton Tarrant' la benzer siyasi ve sosyal amaçları olduğu üç terör eyleminin arında toplumsal bölünme ve toplumsal değişim taleplerini gerçekleştirme saiki olduğu görülmüş. Üç terör eylemi toplumsal değişim taleplerinin barışçıl ve demokratik yollarla çözülemeyeceği için şiddeti tek makul seçenek olarak gören ideolojik olarak radikalleşmiş örgüt veya kişiler tarafından hayata geçirilmiştir. Tez kapsamında incelenen terör eylemlerinin failleri hedef seçimi ve planlama aşamasında rasyonel olarak hareket etmiş ayrıntılı planlar hazırlamışlardır. Her bir terör eyleminde saldırıdan doğrudan zarar görenlerin değil daha büyük hedef kitlelerini etkilemek için şok etkisi yaratacak metot ve yöntemler kullanarak şiddete başvurmuşlardır. İncelenen terör eylemleri radikal cihatçı örgütler ve beyaz üstünlükçü *yalnız kurtların* siyasi, dini ve kültürel amaçları gerçekleştirmek için benzer motivasyonlara sahip olduğunu göstermiştir.

5. BÖLÜM: ÜLKELERİN TERÖRLE MÜCADELE YAKLAŞIMLARI VE TERÖR SALDIRILARIN SİYASİ SONUÇLARI

5.1 11. Eylül Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası ABD'nin Terörle Mücadele Politikası

11 Eylül saldırıları Amerikan ulusal ve uluslararası güvenlik politikaları üzerinde şekillendirici bir rol oynamıştır. Saldırıların ardından yasal, idari ve askeri alanda düzenlemeler yapılmış ve ulusal güvenlik politikası tepkisel/proaktif bir yaklaşımdan önleyici yaklaşıma evrilmiştir. 11 Eylül saldırıları savaş eylemi olarak değerlendirilmiştir. Saldırıların askeri bir karşılık verileceği ve sınırlı bir karşılıktan ziyade geniş ve kapsamlı bir müdahale yapılacağı belirtilmiştir. Başkan Bush, saldırılar ardından silahlı kuvvetlerin kullanılacağını, savaşa hazır olunması gerektiğini ve savaşın kazanılması için gereken her şeyin yapılacağını söylemiştir (Bush 15 Eylül konuşması). 11 Eylül saldırıları Afganistan müdahalesine ve 2003 Irak Savaşı'na zemin hazırlarken, küresel terörle savaş stratejisini gün yüzüne çıkarmıştır. 11 Eylül saldırılarının Amerikan terörle mücadele yaklaşımını nasıl etkilediğinin anlaşılması, 11 Eylül öncesi uygulanan terörle mücadele yaklaşımının analiz edilmesiyle mümkün olabilecektir.

Terör saldırılarına karşı mücadele için çeşitli araç ve usuller geliştirilmektedir. ABD'nin terörle mücadele politikaları bu açıdan oldukça dikkat çekicidir. ABD 11 Eylül saldırıları öncesi Amerikan yönetimleri:

- Uluslararası anlaşma ve müzakereler (uluslararası diplomasi),
- Terörizm sponsorlarına yönelik askeri saldırılar,
- Uluslararası yaptırımlar,
- Göç prosedürlerindeki değişiklikler,

- Terör saldırısıyla ilişkili cezaların artırılmasına kadar farklı yöntemler benimsemiştir (Donohue, 2001:2).

Bu yöntemler reaktif terörle yaklaşımının unsurları olarak değerlendirilebilir. Daha açık bir ifadeyle, 11 Eylül öncesinin terörle mücadele yaklaşımı terör saldırıları ardından terör olaylarına karışan ve yardım edenlere yönelik tepkisel bir şekilde uygulanmıştır. Bu dönemde, terör saldırıları dar bir kapsamda değerlendirilmiş ve 1993 Dünya Ticaret merkezi bombalanması, 1995 Oklahoma City bombalanması, Tanzanya ve Kenya'daki ABD Büyükelçiliklerin bombalanması gibi saldırılara karşı ABD terörle mücadele stratejisi terör gruplarına karşı reaktif bir yaklaşım üzerine inşa edilmiştir (Robillard, 2020:3). Böylelikle, 11 Eylül öncesi terörle mücadele dönemin ana özelliklerinden birincisi, reaktif yaklaşımdır. Bu dönemde, terör saldırılarının ardından teröristlerin ve onlara yardım edenlerin cezalandırılmıştır. Terör faaliyetleri sonrasında bu saldırıların ardındaki faileri yakalama, araştırma ve cezalandırma faaliyetleri yürütülmüştür.

11 Eylül terör saldırılarının öncesi, terörle mücadelenin ikinci özelliği, iç ve uluslararası terörizmin uzak bir tehdit olarak değerlendirilmesi ve terörizmin dış politika için belirleyici bir konuma erişmediğidir (Thrall ve Goepner, 2017). Bu durumunun iki önemli istisnası bulunmaktadır. Berlin'deki ABD askerlerine yönelik olarak yapılan Disko saldırısına karşılık Libya'ya yönelik askeri operasyon ve ABD'nin Afrika'daki büyükelçiliklerine yönelik yapılan saldırılara yanıt olarak 1998 Afganistan ve Sudan'da yapılan askeri misilleme operasyonları gösterilebilir (Thrall ve Goepner, 2017:3).

11 Eylül öncesi terörle mücadelenin ana özelliklerinden bir diğeri, rejim değişikliği gibi geniş bir amaçtan ziyade askeri boyutta kısıtlı bir yorumun benimsenmesidir. Libya operasyonunda reaktif yaklaşım gereği, sadece terör saldırılarına karşılık verme üzerinedir. Örneğin, Libya'ya yapılan müdahalede Kaddafi rejiminin devrilmesi veya ülkeye yönelik geniş askeri bir müdahale amaçlanmamış, rejim değişikliği veya teröre destek veren ülkeler ayrımına gidilmemiştir (Wright vd., 2010:29). Sonuçta, 11 Eylül saldırıları öncesi Amerikan terörle mücadele yaklaşımının üç özelliği şöyle özetlenebilir:

- Reaktif bir yaklaşım benimsenmiştir,
- Terörizm büyük bir tehdit olarak değerlendirilmemiştir ve
- Terörle mücadele dar bir anlamda değerlendirilerek küçük çaplı askeri operasyonlar aracılığıyla müdahale edilerek, rejim değişikliği veya özgürleştirme gibi geniş bir hedef konulmamıştır.

Ancak, 11 Eylül saldırıları bu yaklaşımın terk edilmesine neden olmuş ve ulusal güvenlik politikasında köklü bir dönüşüme yol açmıştır. Tepkisel dönemden sonra terör saldırıları gerçekleşmeden önce bu saldırıları önlemeye yönelik yeni bir strateji geliştirilmiştir. Sonraki kısımda ayrıntılarıyla açıklanacağı gibi, 11 Eylül sonrası Amerikan terörle mücadele yaklaşımının özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

- Önleyici yaklaşım benimsenmiştir.
- Birçok yeni düzenleme yapılmıştır. Yeni terörle mücadele önlemleri terörist strateji ve taktiklerine karşılık verebilmek için öncelikle yasal değişimleri tetiklemiş ve mevcut idari yapılanma üzerinde köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Ulusal Güvenlik Bakanlığı gibi yeni kurumlar oluşturulurken, Vatanseverlik Yasası gibi yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır.
- Terörle savaş yaklaşımı benimsenmiştir. Terörle mücadelede geniş bir çerçeve çizilmiştir. 11 Eylül saldırılarına karşılık olarak El Kaide ve diğer terörist gruplara ve bu terörist gruplara kapısını kapatmayan ülkelere yönelik terörle mücadele yaklaşımının savaş üzerine kurulacağı dile getirilmiştir. Başkan Bush Taliban'ın El Kaide'nin sponsoru olarak hedefte olduğunu ancak hedefin sadece El Kaide ve Taliban olmayacağını, ABD'nin dünya çapında terörle mücadele edeceğini ve her terörist grubun etkili bir şekilde ortandan kaldırılana kadar devam edeceğini dile getirdi (Bush 20 Eylül konuşması). Sonuçta 11 Eylül sonrası terörle küresel boyutta bir mücadele yaklaşımı uygulanmaya konmuştur.

11 Eylül öncesi terörle mücadele yaklaşımının irdelenmesi 11 Eylül saldırılarının terörle mücadele yaklaşımını nasıl etkilendiğinin analiz edilmesi için önem taşımaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrası geliştirilen ve uygulanan yeni yasal, idari ve

stratejik değişimlerin daha iyi anlaşılabilmesi 11 Eylül saldırıları öncesi durumun analiziyle mümkün olabilecektir.

5.1.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi: Tepkisel Dönem

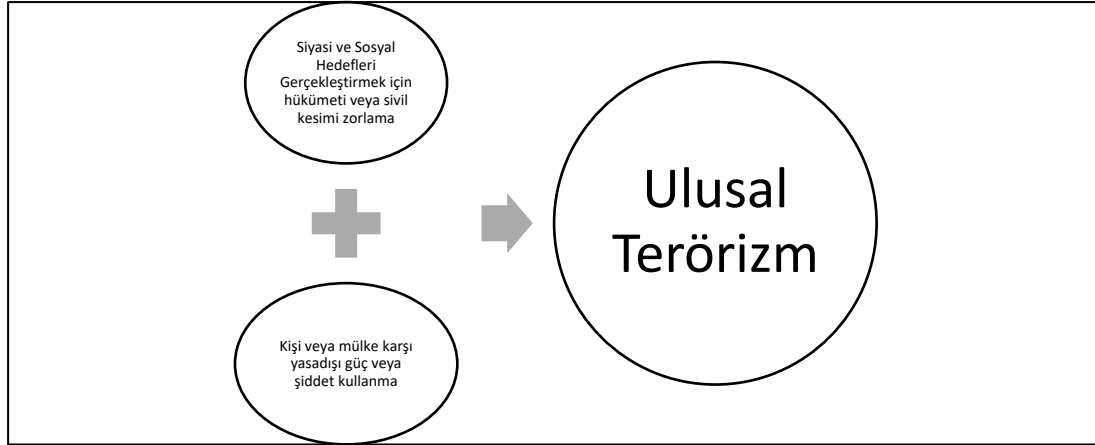
11 Eylül saldırıları öncesi terörizm dar bir anlamda değerlendirilerek, Federal Soruşturma Bürosu (FBI), terörizmi “*bir hükümeti, sivil nüfusu ya da herhangi bir kesimini siyasi ve sosyal hedefleri gerçekleştirmeye zorlamak veya sindirmek için kişilere veya mülklere karşı yasadışı bir şekilde güç veya şiddet kullanılması olarak tanımlandı*” (FBI, 1987). FBI, 11 Eylül saldırıları öncesi ulusal terörizm ve uluslararası terörizm olarak, terör faillerinin ve terörün hedeflerini dikkate alarak terörizmi iki gruba ayırmıştır. 1980’lerde, FBI ulusal terörizm eylemlerini;

“Tamamen Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan ve faaliyet gösteren ve hükümetimizin veya nüfusumuzun unsurlarına yönelik grupları veya bireyleri kapsar” (Pomerantz, 1987:15).

Uluslararası terörizm,

“Amerika Birleşik Devletleri dışındaki ülkeler veya gruplar tarafından, yabancı merkezli olan ve / veya yönetilen veya faaliyetleri ulusal sınırları aşan terör faaliyetleri” olarak tanımlanmaktadır (Pomerantz, 1987:15).

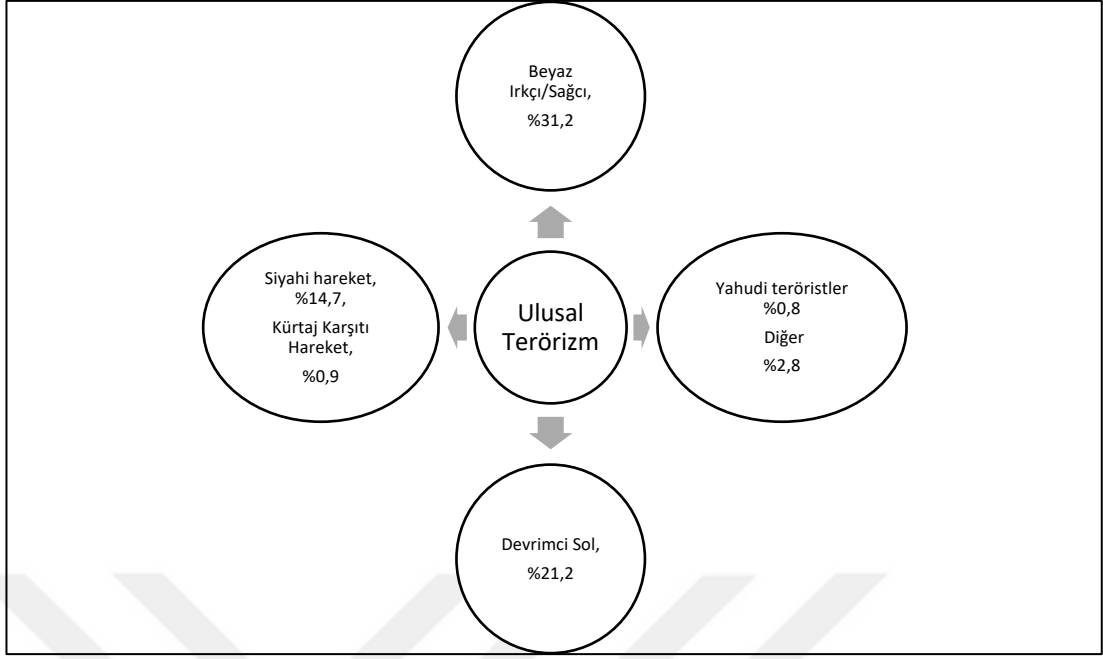
Ulusal terörizmin iki boyutu dikkat çekmektedir. Öncelikle, siyasi ve sosyal hedefleri gerçekleştirmek için hükümeti veya sivil kesimi zorlama ve ikinci boyutsa kişi veya mülke karşı yasadışı güç veya şiddet kullanmaktır (Bkz. Şekil 17).

Şekil 17. Ulusal Terörizmin Boyutları

ABD’de ulusal düzeyde terör faaliyetleri kendisini ilk defa Tennessee’nin Pulaski kentinde kurulan Ku Klax Klan tarafından, 1860’larda ırkçı ve siyahi karşıtı söylemleriyle gerçekleştirmiştir. Bu örgüt 1950 ve 1960’larda tekrar faal bir yapılanmaya kavuşmuş ve çeşitli saldırılarda bulunmuştur. Klax Klan’ın saldırılarını, 1960 sonları-1970 başları arasında “Yeni/Devrimci Sol” izlemiştir (Winter, 2018: 4). ABD’de, 1970 ve 1980’lerde etno-milliyetçilerin, Marksit-Lenist ve ayrılıkçılar da dahil olmak üzere çeşitli terör gruplarının saldırıları gerçekleşmiştir (Rosenau, 2014:i). 1954 ve 2000 yılları arasında ABD’de gerçekleşen terör saldırılarını inceleyen Hewitt,

“Beyaz ırkçı/sağcı faillerin terör olaylarının %31,2’sine ve ölümlerin yarısından fazlasına, yaklaşık %51,6’sı, devrimci sol faillerin olayların %21, 2 ve ölümlerin %2’ine, siyah hareketinden kaynaklı olayların %14,7’yi oluştururken, ölümlerin %25’şine, kürtaj karşıtı teröristlerin olayların %6,2 ve ölümlerin %0,9’una, Yahudi teröristlerin olayların %0,8 ve ölümlerin 3,6 sebebiyet verdiğini göstermektedir. “%2,8 vakalarında ve %8,1 ölümlerde ‘Diğer yerli / bilinmeyen’. ‘Yabancı’ terörizm adı altında Hewitt, olayların %11,9’unda ve ölümlerin %4,3’ünde ‘Porto Rikolu’, olayların%5,2’sinde ve ölümlerin%1,5’inde Kübalı göçmenler, ‘Diğer yabancı’, vakaların%2,1’inde ve %4,1 ölümler ve ‘İslami’ en düşük olayların %1,1’i ve ölümlerin%1,7’sine sebebiyet vermiştir” (Aktaran, Winter, 2018:5).

Şekil 18. 1954-2000 Yılları Arasında ABD’de Ulusal Terör Saldırılarının Türleri

ABD’de gerçekleşen terör saldırıları birçok farklı amaç ve gerekçeyle gerçekleştirilirken, beyaz üstünlüğünü savunan gruplar terör saldırılarının en büyük faillerini oluşturmuş ve devrimci sol dalga beyaz ırkçıları takip etmiştir (Bkz. Şekil 18). Ayrıca, kürtaj karşıtları ve Yahudi karşıtı anti-semitik grupların gerçekleştirdiği terör saldırıları Amerikan terörle mücadele stratejisini etkileyecek seviyeye erişmiştir.

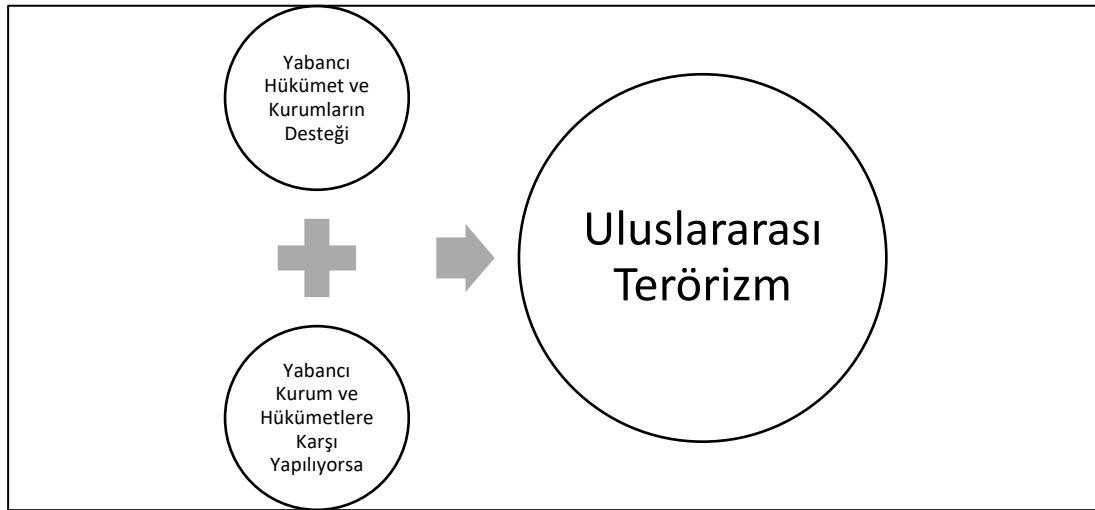
ABD’de 1980’lerde kürtaj karşıtı hareket ve aşırı sağın yükselişi dikkat çekmektedir. Bu saldırıların en dikkat çekici olanı 1985 yılında, Timothy McVeigh tarafından Oklahoma City’de yapılan ve 168 kişiyi ölümüne ve 680 kişinin yaralanmasına neden olan terör saldırısıdır. 1980’lerde iç terörizm aşırı sağ kaynaklı olmuş ve terörle mücadele Aryan Milletler ve Düzen gibi Hristiyan kimliğine bağlı gruplarla mücadele üzerine olmuştur (Winter, 2018:18). Hükümet karşıtı görüşleri benimseyen bu ırkçı ve Neo-Nazi grupların sayısı 1999 yılında 500’e ulaşırken aktif milis gruplarının sayısı 400’ü geçmiştir (Russell, 2000-2001:16). Bu tür terörist grupların hedefleri arasında siyasetçiler, yargıçlar, resmi görevliler, klinikte çalışan doktor ve görevliler, sivil halk varken, banka soygunundan askeri üslere yönelik saldırılara kadar çeşitli birçok saldırı gerçekleştirmişlerdir (Russell, 2000-2001:18). Diğer

tarafından, bu dönemde terör saldırıları federal boyuta erişmemiş ve ulusal varlığa bir tehdit olarak görülmemiştir.

Amerikan terörle mücadele yaklaşımının ikinci eksenini uluslararası terörizmle mücadeledir. Hükümetin farklı kurumları, uluslararası terörizmi farklı tanımlarını benimsemektedir. FBI,

“Uluslararası terörizm, Amerika Birleşik Devletleri’nin veya herhangi bir eyaletin ceza kanunlarını ihlal eden veya Amerika Birleşik Devletleri veya herhangi bir eyaletin yargı yetkisi dahilinde işlenmesi halinde suç teşkil edecek, insan hayatı için tehlikeli olan şiddet içeren eylem veya filleri içerir” (FBI, 2002-2005).

Diğer taraftan, uluslararası terörizmi CIA, “yabancı hükümet veya kuruluşun desteğiyle yürütülen ve / veya yabancı uyruklulara, kurumlara veya hükümetlere yönelik terörizm olarak tanımlamıştır” (Winter, 2018:4). CIA’nin uluslararası terörizmde vurgusu, devletlerin terörle olan bağı üzerinedir. CIA’in tanımına göre, uluslararası terörizmin iki boyutu bulunmaktadır, birincisi yabancı hükümet veya kurumun desteğinin alınması, ikincisi yabancı uyruklulara, kurumlara veya hükümetlere yönelik yapılan terör faaliyetlerinin içerilmesidir (Bkz. Şekil 19).

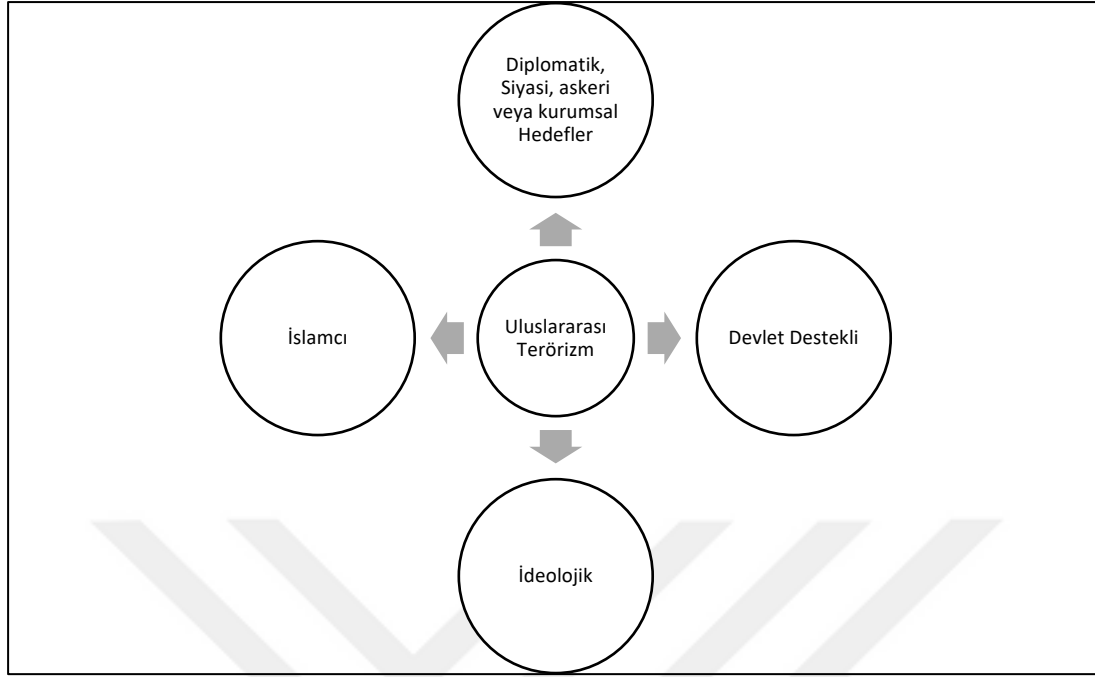

Şekil 19. Uluslararası Terörizmin İki Boyutu

Uluslararası terörizm, 1969 sonrası giderek daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır (Bkz. Tablo 22). ABD’deki ilk uluslararası terörizm faaliyeti, 1969 yılında TWA uçağının kaçırılması ve rehine krizi yaşanması olmuştur. Filistin Kurtuluş örgütü

tarafından yapılan bu saldırıyı bir dizi uçak kaçırma saldırıları takip etmiştir. 1970 ve 1989 yılları arasında Amerikan hedeflerine yönelik 1.617 saldırı gerçekleşmiş ve bu saldırılar diplomatik, siyasi, askeri ve kurumsal hedeflere yönelik gerçekleştirilirken, devlet destekli örgütlerle birlikte çeşitli ideolojilerden etkilenen kişi ve örgütler tarafından gerçekleştirilmiştir (Winter, 2018:9). 1969 ve 1972 yılları arasında gerçekleşen 82 uçak kaçırma vakasının 37'si ABD'de gerçekleşmiştir (Winter, 2018:9).

1960 sonları ve 1970'lerde iç terör tehditleri ABD'de kitlesel toplumsal protestoların arttığı bir dönemde yapılmıştır. Ayrıca bu dönemde Siyah Kurtuluş Ordusu (Black Liberation Army, BLA), Simbiyonez Özgürlük Ordusu (Symbionese Liberation Army, SLA), Yeni Dünya Kurtuluş Cephesi, George Jackson Tugayı ve Hava Yeraltı Örgütü (WUO) gibi aktif olan birçok şiddet grubu faaliyet göstermiştir (Rosenau, 2014:8). Bu küçük gruplar Marksizm ve Leninizm'den etkilenmiş, özel ve hükümet hedeflerinin bombalanması dahil çeşitli şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca SLA ve BLA gibi gruplar suikast gibi şiddet içeren yöntemleri kullanmaktaydı (Rosenau, 2014:8). Dahası şiddetin daha katı formlarını tercih eden Omega-7 ve Alpha 66 gibi Castro karşıtı gruplar, etno-milliyetçi ve ayrılıkçı Sırp milliyetçiler veya şiddet yanlısı Ermeni ayrılıkçılar ABD sınırları içerisinde şiddete başvurmuşlardır (Rosenau, 2014:9). Diğer taraftan bu tür terör gruplarının hedefi Amerikan yetkilileri veya hükümeti değil, yabancı yetkililer ve onlara ait işletmeler ve kurumlara yönelik bombalama, suikast ve saldırılar olmuştur (Rosenau, 2014:9). Örneğin, ABD, Porto Riko'nun Amerikan etkisinden kurulmasını isteyen "Ulusal Kurtuluş Silahlı Kuvvetleri (Fuerzas Armadas de Liberación Nacional veya FALN)" gibi Marksist-Leninist bir ideolojik devrimci bir örgütlerin de saldırılarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır (Rosenau, 2014:9).

Şekil 20. ABD’de Uluslararası Terörizm

ABD’de 11 Eylül öncesi uluslararası terörizm, diplomatik/siyasi/askeri veya kurumsal hedeflere yönelmekte ve ideolojik, dini ve devlet destekli amaçlar doğrultusunda çeşitli örgüt ve bireyler tarafından yapılmaktaydı (Bkz. Şekil 20). ABD’de 1969-1979 yılları arasında bazı terör örgütlerinin siyasi amaçlar elde etme amacıyla büyükelçilikleri hedef aldığı çeşitli saldırılar gerçekleşmiştir: Hırvat bağımsızlığına destek vermek amacıyla OTPOR tarafından bir uçak kaçırma, Ermeni terör örgütü ASALA tarafından Los Angeles’ta diplomatlara yönelik saldırılara kadar çeşitli saldırılar dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo 1). ABD’de uluslararası terörizmin ilk on yılı siyasi ve ideolojik saldırıların ön planda olduğu ancak dini esinli saldırılarında yapıldığı bir dönem olmuştur. Uluslararası terörizmin bu ilk on yılında, büyük bir değişim gösterdiği görülmektedir. Özellikle 1979 İran rehine krizi, bir dönüşümün ilk sinyalini vermiştir. Dini esinli terör saldırıları;

“Jeopolitik alanda ortaya çıkan, devlet destekli ve komünist ideoloji tarafından motive edilene göre dini aşırılık tarafından motive edilen yeni bir tür terörist tehdide işaret ediyordu. ABD’nin 1983 yılında Beyrut’ta²⁶ İslami Cihat adındaki aşırılık

²⁶ Beyrut kışlası bombalaması, Lübnan merkezli İslamcı militan bir grup olan Hizbullah ile bağlantılı intihar bombacıları, yabancı barışı koruma görevlilerini Lübnan’dan sürmek amacıyla ABD Deniz Piyadeleri ve Fransız paraşütçülerinin kışlalarına kamyonlar dolusu dinamit sürmüş ve 305 kişiyi öldürmüştür. ABD Başkanı Reagan, o zamanlar ABD tarihindeki en ölümcül terör saldırısı olan şeye

yanlıları tarafından bombalanması, bu yeni ortaya çıkan tehdit resmini tekrar teyit etmiştir” (Robillard, 2020:2).

ABD aşırılık yanlılarının hedefi haline gelirken, terör saldırılarının art arda devam etmesi, terörle mücadele de yeni bir yaklaşım için altyapı oluşturmuştur. Uluslararası terörizm artık;

- Devlet destekli,
- Aşırı ideolojilerden etkilenen
- Şiddeti bir araç olarak gören kişiler Amerikan büyükelçilikleri ve üsleri gibi kurumsal kimliği temsil eden hedeflere veya ABD ile iş birliği içinde olanlara yönelik saldırılar aracılığıyla yapılmaya başlanmıştır.

1980 sonrası ABD’de terör saldırılarındaki eğilimlerde benzer şekilde çeşitlilik göstermeye devam etmektedir. 1980 sonrası saldırılarda dini esinli bir dönüşüm görülmektedir. Hizbullah gibi dini örgütlerin Amerikan büyükelçiliklerine, askeri üslerine yaptıkları saldırılar dikkat çekmektedir. Hizbullah’ın ABD üsleri ve büyükelçiliklerine saldırı, uçak kaçırma, rehin alma ve öldürme 1980’lerde dikkat çekici bir şekilde artmıştır (Winter, 2018:10). Global Terrorism DataSet verilerine göre ABD’de 1970-1979 yıllarında 1,355 ve 1980-1985 yılları arasında 276 terör olayı gerçekleşmiştir (Rosenau, 2014:2).

1990 sonrası saldırıların temelinde Körfez Savaşı’nın esintileri yattığı görülmektedir (Bkz. Tablo 22). 1990 yılında gerçekleşen 32 terör olayıyla kıyaslandığında bir yıl sonra, 1991’in ocak ve mart ayları arasında 104 saldırı gerçekleşmiştir (Winter, 2018:10) Diğer taraftan, 1990-2000 yılları arasında, Amerikan büyükelçilikleri ve askeri üslerine yönelik- Körfez Savaşıyla bağlantılı olarak- ABD’nin Frankfurt, Berlin, Sidney, Dakka, Mexico City, İstanbul ve Kuala Lumpur’daki büyükelçilik ve konsolosluklarına ve Cidde, Ankara ve İzmir’deki ABD ordu mensuplarına, Ford, Coca-Cola ve diğer AB şirketlerine yönelik saldırılar olmuştur (Winter, 2018:10-11).

sert bir yanıt vaat etmiştir. Ancak ABD, Fransa ile planlanan hava saldırısından çekilmiş ve Beyaz Saray, Kongre iddialı terörle mücadele yasasını desteklemek için çok az şey yapmıştır. Reagan’ın tepkisi, bir kez daha Sovyetler Birliği ile çatışmanın uluslararası terörizm kavramını büyük ölçüde gölgelediği Soğuk Savaş dönemi bağlamında kalmıştır (World101,2020)

Tablo 22. 1969-2000 yılları arasında ABD ve Uluslararası Terörizm

Yıl	Ne yapıldı
1969	TWA uçak kaçırma ve rehin alma krizi yaşandı.
1970	Frankfurt TWA uçuşu ve Amsterdam Pan Amerika uçuşuna yönelik saldırı yapıldı.
1972	Münih Olimpiyatlarında İsrailli sporcuların öldürüldü.
1973	Hartum ABD büyükelçiliğine yönelik saldırı. Los Angeles Türk Konsolosluğu'na karşı saldırı yapıldı. Washington'da bir hava çalışanı saldırıya uğradı.
1976	Beyrut Amerikan Büyükelçiliğine saldırı yapıldı. New York-Paris Uçağını, TWA 727 kaçırdı, Hırvat bağımsızlığını destekleme amacı güdüyordu.
1978	Şikago Batı Alman Konsolosluğu, Köln'de tutulan bir üyenin serbest bırakılması için saldırı gerçekleştirildi.
1979	Tahran'daki Amerikan Büyükelçiliği rehine krizi yaşandı.
1980 Sonrası Dini Esinli Terör Saldırıları	
1983	Beyrut, ABD Büyükelçiliği (49 kişi öldü, 120 kişi yaralandı) saldırıya maruz kaldı. Beyrut, ABD Deniz üssüne ve kışalarına saldırı (241 kişi öldü) yapıldı. Kuveyt ABD Büyük elçiliğine saldırı yapıldı.
1984	Doğu Berlin'de ABD Büyükelçiliğine saldırı yapıldı. Beyrut CIA İstasyon Şefi William Buckley rehin alınıp öldürüldü.
1985	Kahire- San Diego TWA Flight 847 uçak kaçırma vakası yaşandı. Filistin Kurtuluş Cephesi Achille Lauro'yu kaçırdı ve Yahudi-Amerikan tekerlekli sandalyeye bağlı emekliyi denize atarak Leon Klinghoffer'ı öldürdü. Yunanistan'da 69 Amerikalı yaralanan bir gece kulübü saldırısı gerçekleşti. Almanya'daki ABD Rhein-Main Hava Üssü'nün Kızıl Ordu Grubu ve Fransız Doğrudan Eylem saldırısı. New York'ta bir Air India uçağına ABD'de ve PIRA tarafından Sih'lere yönelik terörist saldırı girişimi yapıldı.
1986	Berlin'deki La Belle gece kulübüne Libya'ya Amerikan askeri müdahalesine misilleme olarak saldırı. Saldırıda iki asker de dahil olmak üzere üç kişi öldü.
1988	Pan Am 103 Lockerbie saldırısının bombalanması gerçekleşti. Çoğunluğu Amerikalı olan 270 kişi öldü.
1990'lar Körfez Savaşı Sonrası	
1991	1991'de Teğmen Albay William Richard Higgins USMC kaçırılması ve öldürülmesi.
1993	Somali ABD askerlerine yönelik saldırı yapıldı. İlk WTC saldırısı yapılmıştır.
1995	ABD'nin Riyad'da yürüttüğü Suudi Ulusal Muhafız Eğitim Merkezine yönelik saldırı oldu.
1996	Khobar Kulesi (Suudi Arabistan'ın koalisyon güçlerinin olduğu) saldırıya uğradı, 19 kişi öldü
1998	Nairobi, Kenya ve Darüsselam, Tanzanya'da ABD büyükelçilikleri dışına iki bombalama yapıldı, 12 Amerikalı dahil 234 kişi öldürüldü ve binlerce kişi yaralandı.
2000	Yemen'deki Aden Limanı'ndaki USS Cole'a saldırısı gerçekleştirildi, 17 ABD askeri öldü.

Kaynak: Winter, 2018' deki bilgilerden elde edilerek 1969-2000 yılları arasında gerçekleşen terör saldırılarının bazıları seçilerek bu tablo oluşturulmuştur.

11 Eylül öncesi tepkisel dönemde, terör olayları ulusal seviyede bir risk ve tehdit olarak görülmemiştir. Terörle mücadele ulusal ve uluslararası farklılık üzerine kurularak terörle mücadelede farklı dinamikler üzerine inşa edilmiştir. Ulusal seviyedeki terörizmle mücadele yasal düzenlemelere, uluslararası terörizmle mücadele askeri operasyonlar gibi daha sert ve katı müdahalelere odaklanılmıştır.

5.1.2 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Yaklaşımı

ABD topraklarında ve toprakları dışında yapılan terör saldırıları terörle mücadele yaklaşımlarını etkileyerek, yeni stratejilerin geliştirilmesine ve çeşitli yasal ve idari düzenleme ve uygulamaların yapılmasına neden olmaktadır. Terörle mücadelede kullanılacak yöntem ve uygulamalara yasal dayanak oluşturmakla birlikte Başkanlık düzenlemeleriyle bazen doğrudan düzenlemelerin yapıldığı bir yol izlenmiştir²⁷. 11 Eylül öncesi gerçekleşen terör saldırıları sonucunda terörle mücadele önlemleri;

- Uluslararası diplomasi,
- Uluslararası yaptırım (baskı),
- Denizaşırı operasyonlar,
- Ulusal ceza hukuku ve
- Suç teşkil etmeyen ulusal önlemler üzerine kurulmuştur (Donehue, 2001).

11 Eylül öncesi Amerikan terörle mücadele politikasının 4 eğiliminden bahsedilebilir:

²⁷ ABD Başkanlık sisteminin yürütmeyi güçlendiren yapısı, bazen yasal ve idari düzenlemelerin bir arada yapılmadan doğrudan yürütme üzerinden hareket edilebilmesine olanak tanımaktadır. Örneğin, Nixon döneminde yasal mevzuatlar düzenlemekten daha ziyade başkanlık yetkisi yoluyla istihbarat faaliyetlerin güçlendirilmesi yaklaşımı gelişmiştir (Winter 2018:14). Örneğin, 1979 yılında, terör saldırıları hakkında bilgi edinmek amacıyla Başkan Nixon, “Huston Planını” devreye sokarak, delil toplanmanın kolaylaştırılması amacıyla elektronik gözetim, posta kontrolleri, reşit olmayan kampüs muhbirlerinin kullanılması için Adalet Bakanlığı’nda bir birim oluşturmuştur (Winter, 2018:14). Başkanlık yetkilerinin kullanıldığı diğer bir örnekse, Başkan Bush’un 11 Eylül saldırılarına karışanların telefonlarını dinlemek üzere gerekli yasal sürece tabi tutulmadan Ulusal Güvenlik Bakanlığı’na başkanlık yetkisini kullanarak FISA kurallarını atlayarak, telefon şirketleriyle işbirliği içerisinde yurtdışında bulunan El Kaide’yle ilişkili olduğu düşünülen kişilerin ve milyonlarca telefon görüşmesi ve e-mailleri hakkında meta verilerin toplu olarak saklanması gösterilebilir (Thimm, 2018:20).

- Birincisi, terörün gerçek bir tehdit olarak görülmemesi ve terörizmin komünizmle bağlantılı dar bir yorumunun benimsenmesidir.
- İkincisi, bazı terör saldırılarıyla mücadelede daha fazla yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasının tercih edilmesidir.
- Üçüncü olarak, 1970'lere kadar mütevazı bir terörle mücadele politikası izlenmiş ve terör saldırıları sonrası yasal ve idari düzenlemeler yapılması eğilimi sergilenmiştir.
- Son olarak, 1980-1985 arasında sert düzenlemelerin uygulanmaya başlanmasıyla ulusal ve uluslararası terörizmle mücadelede iki farklı yaklaşımın tercih edilmesi eğilimidir. Uçak kaçırma ve rehine krizleriyle birlikte uluslararası terörizmin artması yeni sert düzenlemeleri beraberinde getirmiş ve Amerikan terörle mücadelesinin ulusal seviyede yumuşak ancak uluslararası seviyede katı ve baskıcı bir özellik kazanarak iki ayrı yaklaşımının tercih edildiği bir yapı kazanmasının temelleri atılmıştır.

11 Eylül saldırıları öncesinde, terörizmin büyük bir tehdit olarak değerlendirilmesinin önündeki engel Amerikan ulusal güvenlik sorununun komünizmle olan ilişkisinde yatmaktadır²⁸. Soğuk savaş atmosferi dikkatleri komünizmle mücadeleye çekmiş ve terör saldırıları ulusal güvenliği etkileyen bir risk faktörü olarak uzun bir süre görülmemiştir. Komünistlerden duyulan korku ABD'nin terörist tanımlamasını etkilemiştir. Teröristler Küba ve Vietnam'daki Sovyet destekli isyancıları tanımlamak üzere kullanılmaya başlanmıştır (World101, 2020). Diğer taraftan, Soğuk Savaş döneminin nükleer mücadelesi, ABD'nin uluslararası terör saldırılarından komünizme karşı yapılan savaşın daha büyük bir tehdit olarak algılanmasına yol açarken uluslararası terörizme odaklanılmasını engellemiştir.

ABD'nin komünizmle mücadelesinde FBI temel kurum olarak görevlendirilmiş ve iç güvenliği tehdit eden komünizm taraftarları ve örgütlerine karşı mücadele etmiştir. Örneğin, 1956 yılında FBI bünyesinde, Amerikan terörle mücadelenin ilk

²⁸ “İlk Kızıl Korku” (first red scare) olarak bilinen 1917 sonrası komünistler, radikal solcular ve anarşistlerin saldırıları sonrasında gündeme gelmeye başlamıştır. Amerikalıların komünistlere, radikal solculara ve anarşistlere yönelik korkuları, yirminci yüzyılın başlarında, politikacılara, yargıçlara ve bankacılara yönelik yapılan bir dizi bombalamanın ardından oluşmaya başlamış ve 1917'den 1920'ye kadar olan bu dönem “İlk Kızıl Korku” olarak adlandırılmıştır (World101,2020). II Dünya savaşı sonrası komünizm korkusu üzerinde “İkinci Kızıl Korku” yükselmiştir (World1001, 2020).

düzenlemelerinden birisi olan “İç Güvenlik Karşı İstihbarat Programı” (COINTELPRO)’da komünizmle mücadele kapsamında oluşturulmuş ve ABD’de bulunan komünist grupları dağıtmayı hedeflemiştir (World101, 2020). Diğer taraftan, 1960’larda 3. Dönem Klan’a yanıt olarak, Klan’ın sivil haklar karşıtı ve şiddet kullanımına yanıt olarak COINTELPRO bu düzenlemeler açısından son derece önemlidir. 15 yıl etkin olan bu program terörle mücadelenin merkezinde yer almıştır. COINTELPRO sadece sivil haklar karşıtlarına değil, beyaz nefret grupları, komünist gruplar, devrimci sol ve siyasi aşırılıkçılarla mücadele için oluşturulmuştur. Bu program uzun bir süre uygulamada kalmıştır. 1960’ların sonunda, terörle mücadelede kundakçılar ve savaş karşıtı gösteri yapan öğrencilere yönelmiştir.

Terör saldırıları çeşitli grup ve bireyler tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, terörle mücadele için özel yasa ve prosedürlerin geliştirilmesinin 1980’lere kadar gerçekleşmediği görülmektedir. Klu Klax Klan terörizminden, Başkan Truman’a karşı Porto Rikolu Milliyetçilerin 1950 suikast girişimi gibi terör saldırılarıyla mücadeleye için özel prosedürler geliştirilmemiştir (Russell, 2000-2001:22). Hatta 1960 sonrası gerçekleşen birçok saldırı, terör saldırısı olarak bile değerlendirilmemiştir. Örneğin, Vietnam Savaşı’nın neden olduğu toplumsal hareketler, “*The Students for Democratic Society, the Weathermen*” ve Kara Panterler gibi örgütlerin 1960 ve 1970’lerde yerli terörist grupların ortaya çıkması kentsel şiddet eylemleri olarak değerlendirilmiştir (Russell, 2000-2001:22). 1970’lerde Vietnam Savaşı Amerikan terörle mücadele politikasını gölgeleyen diğer bir önemli unsur olmuştur. 1970’lerde Vietnam Savaşı’nın 58,000 Amerikalı’nın hayatını kaybetmesi, diğer terör saldırılarının çok endişe verici olaylar olarak görülmemesini etkilemiştir (Sloan, 1993; Jenkins, 2015). Diğer taraftan, bu dönemde terör olaylarında uygulanan yöntemler içerik açısından terör tehlikesinin boyutunu göstermesi açısından azımsanamayacak çeşitliliktedir. Siyasetçilerin kaçırılmasından, kolluk kuvvetlerine yönelik öldürücü saldırılara, diplomatlara yönelik suikastlardan büyük soygunlara teröristler çok çeşitli saldırılar gerçekleştirmeye devam etmişlerdir (Rosenau, 2014:iii). 1969 sonrası uçak kaçırma ve rehine alma krizlerinin giderek yaygınlaşması terörle mücadeleyi bir ileri safhaya taşımada ciddi bir yol alınmasını sağlamaya yetmemiştir. Bu tür saldırılar genel siyasi krizlerin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, 1968-1971 yılları

arasında 130 uçak kaçırma olayı meydana gelmesine rağmen bu vakalarda çok ciddi terörist tehdit olarak görülmemiş, Küba'yla yaşanan krizin bir parçası olarak değerlendirilmiştir (World101,2020). Eylül 1969'da Amerika'nın Brezilya büyükelçisi 15 hapisane mahkumunun serbest bırakılması amacıyla kaçırılmış ve mahkumlar serbest bırakılmıştır. Teröristlerin kaçırma olayları zamanla hükümet krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur (Jenkins, 2015).

Ayrıca, bazı terör olaylarının daha ciddi terörle mücadele yaklaşımı gerektiğine dair toplumsal bir beklentinin oluşmasına hizmet ettiği de unutulmamalıdır. Örneğin, 1972 yılında gerçekleşen iki terör saldırısı Amerikan terörle mücadele politikasını etkilemiş ve Amerikan terörle mücadelede ulusal politikasının başlangıcı sayılmıştır (Haule, 1987:79; Russell, 2000-2001:22-23). 1972 Münih Olimpiyatlarında yapılan terör saldırısı uluslararası terörizm modern terörizm çağını başlatmıştır²⁹(Sloan, 1986: XIII). Bu saldırıda, 11 İsrailli sporcunun öldürülmesi terör saldırılarının büyük kayıplara neden olabileceğini göstermiştir. 1972 yılında Tel Aviv havaalanında, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi tarafından tutulan “Birleşik Kızıl Ordu” üyesi bir Japon tarafından yapılan saldırı sonucunda 25 kişi ölürken 76 kişi yaralanmıştır. Bu saldırılar, siyasi sonuçları açısından diğer saldırılardan daha fazla değişime yol açmıştır. Münih saldırıları sonrası terörle mücadelede fiili uygulamalar gerçekleştirilmiştir: politika yapıcıları rehine müzakereleri, istihbarat iş birliği ve uluslararası yasal rejimler gibi terörle mücadele araçlarının bağlantılı olduğunu ve bu nedenle Adalet ve Savunma Bakanlığı ile CIA'nın sürekli ve tutarlı bir şekilde birlikte çalışmasını gerektirdiğini kabul etmiştir (Davis, vd., 2004:2). Artık daha kapsamlı bir terörle mücadele yaklaşımının gerekliliğin altı çizilmeye başlanmıştır.

Yine de terör saldırılarının ABD'li politika yapıcıları tarafından varoluşsal bir sorun haline gelmesi uzun bir süre almıştır. Bu duruma, 1983 Beyrut saldırısı örnek gösterilebilir. Hizbullah'ın, Lübnan'da yerleşen ABD deniz piyadeleri ve Fransız paraşütçülerden oluşan kışlada, barışı koruma birliklerine yönelik yaptığı bombalı saldırı gerçekleştirmiştir. Saldırıda, 305 kişi hayatını kaybetmiş ve bu saldırı karşısında Amerikan Kongre'si Reagan yönetimine büyük bir karşılık verecek gücü

²⁹ 1972 Münih saldırıları, sivil düzenin karşısında yer alana teröristlerin güçlü devlet veya uluslararası toplumun her daim engel olamayacağı ve rehinelere ve saldırıların görüntüleri televizyonlardan izlenilmeye ve terörün dünya manşetlerinde yer alması gerçekleşmiştir (Sloan, 1986).

vermemiştir. Sonuçta, Vietnam protestoları, uçak kaçırma, rehine krizleri ve kanlı saldırılar terör olayı olarak görülmemiş ve köklü bir ulusal terörle mücadele politikasının oluşturulmasını ateşleyecek boyutta değerlendirilmemiştir.

Reagan yönetimi (1981-1985) terörle mücadeleyi gündeme getirmeye başlamıştır (Rosenau, 2014). Başkan Reagan, Sovyetler Birliği'nin dünya çapında bir terör ağını yönettiğini söyleyerek ABD tarihinde açılış konuşmasında terörden bahseden ilk başkan olmuştur (Rosenau, 2014:19). Başkan Reagan'ın göreve başlamasıyla ve yeni idarenin terörizmle ilgili kabine düzeyindeki ilk toplantısından sonra, Dışişleri Bakanı Alexander M. Haig Jr., Sovyetler Birliği'ni uluslararası teröristlerin eğitim, finansman ve donanımı ile suçlamıştır (Taubman, 1981). Diğer taraftan 1980'lerinde başında terörün gündeme gelmesi büyük bir ivme kazanmamıştır. Tahran rehine krizinin üzerinden bir yıl geçtikten sonra, Reagan'ın ilk Ulusal Güvenlik Konseyi'nde, terörle mücadelede ciddi bir politika oluşturması ve istihbarat bilgi ve toplama kapasitesinin gözden geçirilmesinin gerekliliğinin belirtilmesinden ileri gidilememiştir (Taubman, 1981).

1990'lar ABD açısından büyük terör saldırılarının yeni bir tehdit olarak yükseldiği döneminde başlangıcı olmuştur. 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi Bombalanmış ve 1995 yılında 168 kişinin ölümüne sebep olan Oklahoma'da federal bir bina bombalanmıştır. Başkan Clinton'da terörle mücadeleye ağırlık vermek istemiş "Terörle Mücadele Yasası'nı" Kongreden geçirmeye çalışmış ama muvaffak olamamıştır³⁰.

5.1.2.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler

11 Eylül öncesi terörle mücadelede yapılan yasal düzenlemeler, terör saldırıları gerçekleşikten sonra yapılmıştır. Terörle mücadele amacıyla yapılan yasal düzenlemeler 1887 yılında başlamış ve 11 Eylül öncesi bir dizi yasa çıkarılmıştır. Bu

³⁰ Başkan Clinton'un yasa tasarısı, telefon dinlemeye getirilen kısıtlamaları hafifletme ve gözetim yetkilerini geliştirmeyi amaçlaması Kongre'nin sivil özgürlüklere bir tehdit olarak görmesi dolayısıyla bu yasa girişimini engellemesinde etki etmiştir.

yasalardan ilki 1860’larda aktif olan Ku Klux Klan örgütünün faaliyetleri sonrasında düzenlenmiş ve Klux Klan’ın faaliyetlerinin ulusal seviyeye ulaşmasıyla yapılmıştır. Böylelikle, 1871’de terör örgütü olarak ilan edilen bu örgütün silahlı unsurlarını bastırmak üzere federal birliklerin gönderilmesini düzenleyen “Üçüncü Uygulama Yasası” veya “Ku Klux Klan Yasası” olarak bilinen yasa, 1887 yılında hayata geçirilmiştir. 1887 Yasası terör örgütlerinin silahlı unsurlarını bastırmak üzere federal askeri birliklerinin kullanılmasını düzenlemiştir. Böylelikle, askeri güçlerin terörle mücadelede kullanılmasının önü açılmıştır.

1970 yılında, terörle mücadelede için kamu kurum ve kuruluşlarına, bina, araç ve diğer mallara yönelik saldırıların federal bir suç olarak değerlendirilebilmesi için “Organize Suç Kontrol Yasası’nda” değişiklik yapılmıştır. Benzer şekilde, 1970’lerde uluslararası terörizm faaliyetlerinin artması yeni yasal düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Bu doğrultuda, 1976 yılında “Uluslararası Güvenlik Yardımı ve Silah İhracat Kontrol Yasa’sı” çıkarılmış, 1984 yılında “Uluslararası Terörizmle Mücadele Yasası, Terörist Eylemlere İlişkin Bilgi Ödül Yasası, Diplomatik Güvenlik Hizmeti Yasası, Terör Örgütlerinin Eğitim ve Destek Yasası” çıkarılmıştır.

Ulusal düzeyde yaşanan terör saldırılarının terörle mücadele yaklaşımını şekillendirici bir rol oynadığı diğer bir terör saldırı türü olan kürtaj karşıtı harekettir. Bu hareketin hedefinde olan klinik ve klinik çalışanlarına yönelik terör saldırılarına karşılık olarak kürtaj hakkını korumak üzere 1994 yılında “Klinik Giriş Özgürlüğü Yasası” çıkarılmıştır.

Terör saldırıları ardından yeni yasal ve idari düzenlemelerin ve uluslararası dikkate alan düzenlemelerin yapılması kendisini terörizme destek veren ülkeler listesi oluşturulmasında göstermektedir. 1970’li yıllarda, Amerikan Kongresi, devlet destekli terörizmle mücadele için “1976 Uluslararası Güvenlik Yardımı ve Silah İhracat Kontrol Yasası (Bölüm 303)” dahil olmak üzere birçok terörle mücadele yasasını geçirmiştir. Bu yasa, terör saldırısında bulunan veya destek veren herhangi bir birey veya gruba güvenli bir yer veya destek sağlayan devletlere ABD desteğinin

kesilmesini düzenlemektedir (Winter, 2018:15-16). Bu yasa düzenlemesini 1979 yılında terörizmi destekleyen ülkeleri içeren bir kara liste oluşturulması izlemiştir³¹.

1986 yılında Amerikan askeri birliklerinin ABD toprakları dışarısında kullanılmasına olanak tanıyan ve uluslararası terörizmle mücadelenin dayanağını oluşturan “Ombinus Diplomatik Güvenlik ve Terörle Mücadele Yasa’sı” çıkarılmıştır. Ombinus Diplomatik Güvenlik ve Terörle Mücadele Yasa’sı ABD vatandaşlarının Amerikan toprakları dışarısında teröristlerin hedefi olması durumunda, bahsi geçen suçların federal bir suç kapsamında değerlendirilmesini düzenlemiştir. 1980’lerin ortasında, artık terörle mücadele yaklaşımın daha ciddiye alındığı görülmektedir. Bu dönemde ayrıca teröristlerle müzakere edilmemesi stratejisi geliştirilmiştir. Askeri misilleme gibi fiziki mücadele yolları artık terörle mücadelenin bir aracı haline gelmiştir.

Sovyetlerin güç kaybetmeye başlaması ve Soğuk Savaş’ın sona yaklaşması küresel tehditlere karşı yeni bir bakış açısı oluşturulmasını etkilemiştir. Bu sırada, Irak ve İran arasındaki savaş, Sovyetlerin ölümcül kimyasal ve nükleer silahların teröristlerin eline geçebileceğine dair yeni senaryolar Amerikan güvenlik yaklaşımının geliştirilmesini etkilemiştir. Bu doğrultuda, 1989 yılında “Biyolojik Silahlar Terörle mücadele Yasası” onaylanmıştır.

Ulusal terör saldırılarının önemli bir yasal dönüşüme neden olduğu diğer bir örnekse, Oklahoma City saldırısı sonrasında 1996 yılında düzenlenen “Terörle Mücadele ve Etkili Ölüm Cezası Yasası’nın” Kongre tarafından kabul edilmesi gösterilebilir. Bu yasanın getirdiği önemli bazı değişiklikleri Russel (2000-2001:24-26) şöyle özetlemektedir:

- a. Resmi görevlerini yerine getirirken federal çalışanlara karşı işlenen suçlara yönelik verilen cezaları artırmaktadır; bu tür suçları federal suç haline getirir,*
- b. Tespit ve tanımlama amacıyla patlayıcı malzemeleri araştırma yetkisi verir,*
- c. Plastik patlayıcılara özel bir yer verilmiştir,*
- d. Komplolar patlayıcı içeriyorsa cezaları artırmaktadır,*
- e. Nükleer malzemelere sahip olma cezalarını genişletmektedir,*

³¹ “1979’da Kongre, Libya, Irak, Suriye, Güney Yemen de dahil olmak üzere **terörizmi destekleyen ülkelerin kara bir listesini** hazırladı ve daha sonra uluslararası arenada gelişmeler yaşandıkça, Afganistan, Küba, Kuzey Kore, Sudan ve İran listeye eklendi” (Winter, 2018:15-16).

- f. ABD içinde veya ABD dışındaki Amerikalılara karşı kimyasal silah kullanımını suç saymaktadır,
- g. Başsavcı'ya, bomba veya kitle imha silahlarının yapımına ilişkin literatür veya diğer materyallerin Birinci Değişiklik ile korunup korunmadığı konusunda kamuya açık bir rapor yayınlaması için yönlendirir.
- h. Grupları terörist olarak belirleme yetkisini Dışişleri Bakanlığına vermektedir ve bu grupların ABD'de bağış toplamalarını yasaklamaktadır; ayrıca Hazine Bakanı'na bu tür kuruluşların varlıklarını dondurma yetkisi vermektedir; ayrıca, ABD vatandaşlarıyla sakinlerinin vb. bilinen terörist devletlerle finansal işlem yapmasını yasaklamaktadır,
- i. ABD hükümetinin terörizme sponsorluk yapan ülkelere mali yardımını yasaklamaktadır,
- j. Başsavcının şüpheli teröristlere sığınma hakkı vermemesine izin vermektedir”.

Terörle Mücadele ve Etkili Ölüm Cezası Yasası terörle mücadele için önemli bir dizi yenilik getirmiştir. Bu yasayla, terör suçlarının cezalarını artırırken, teröre destek veren ülkelere mali yardım yapılmasını engellenmektedir. Diğer taraftan, 1996 yılında “Flatow Yasa³²” değişikliği yapılarak, terör mağdurların teröre destek veren ülkelere karşı hakları düzenlenmiştir. Bu yasayla Amerikan vatandaşların haklarının teröre destek veren devletlere karşı korunması amaçlanmıştır (Keller, 2005:1029). Teröre destek veren ülkelerin neden olduğu terör olayları sonrası oluşan mağduriyetlerin karşılanmasına olanak tanıyan Flatow değişikliğiyle birlikte, terör saldırıları kurbanları ve ailelerine, Amerikan ordusu mensupları ve hükümet görevlilerine büyük olanaklar tanımaktadır. Mağdurların yakınları İran, Küba, Kuzey Kore, Sudan ve Suriye’de uğradıkları saldırılar sonrasında, bu ülkelerin ulusal egemenlik adı altında dokunulmaza sığınmaları engellemektedir (Marzen, 2008:510). Bu yasa ayrıca, 1976 tarihli “Yabancı Egemenlik Dokunulmazlık Yasası (Foreign Sovereign Immunity Act-FSIA)’nı” değiştirerek, ulusal egemenlik haklarında bir düzenleme getirmiştir (Marzen, 2008:504).

Sonuçta, 11 Eylül terör saldırıları öncesi yapılan yasal düzenlemeler daha çok terör saldırıları gerçekleşikten sonra yapılan düzenlemelerdir. Terörle mücadele kapsamında 1887 yılından beri çıkarılan yasalar incelendiğinde ırkçılıkla mücadele (Üçüncü Uygulama Yasası), kürtaj karşıtlığıyla mücadele (Klinik Giriş Özgürlüğü

³² Flatow Değişikliği adını, Gazze Şeridi’nde bir intihar bombacısının patlayıcılarla dolu bir minibüsü otobüse sürerek yaptığı saldırıda, öldürülen Brandeis Üniversitesi öğrencisi Alisa Flatow’dan alıyor. Kızının çektiği acılar karşısında öfkelenen ve devlet destekli terör mağdurları için adalet aramaya kararlı olan Alisa’nın babası Stephen Flatow, yasa teklifini kabul ettirmek için Kongre’de lobi faaliyetleri yürütmüştür (Keller, 2005: 1031).

Yasası), büyükelçilik çalışanlarını koruma (Diplomatik Güvenlik Hizmet Yasası), silah ihracatını kontrol etme (Uluslararası Güvenlik Yardımı ve Silah İhracat Kontrol Yasası), biyolojik kitle imha silahlarının kontrolünü sağlama (Biyolojik Silahlar Terörle Mücadele Yasası), terör suçlarının cezalarını yükseltme (Terörle Mücadele ve Etkili Ölüm Ceza Yasası) ve Amerikan vatandaşlarının yurtdışındaki haklarını koruma (Omnibus Diplomatik Güvenlik ve Terörle Mücadele Yasası, Flawtow Değişikliği) gibi çeşitli alanları düzenleyen bir dizi yasa düzenlenmesi ve değişimleri yapılmıştır. Bu yasal düzenlemeler 11 Eylül saldırıları sonrası terörle mücadele yaklaşımının köklerini oluşturmuştur.

5.1.2.2. 11 Eylül Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler

11 Eylül saldırıları öncesi terörle mücadele için yapılan idari düzenlemeler yasal değişimler gibi terör saldırılarının ardından yapılmış ve terör saldırıları tepkisel yeni idari düzenlemelere yol açmıştır. 1970 sonrası gerçekleşen terör saldırıları dikkatleri uluslararası terörizme ve uluslararası terörizmle mücadeleye çevirmiştir. Çoğu uçak kaçırma olan saldırılarla mücadele yeni bir yaklaşım ve düzenleme gerektirmiştir. Bu doğrultuda terörle mücadele için yeni idari birim ve kurumlar oluşturulmuştur.

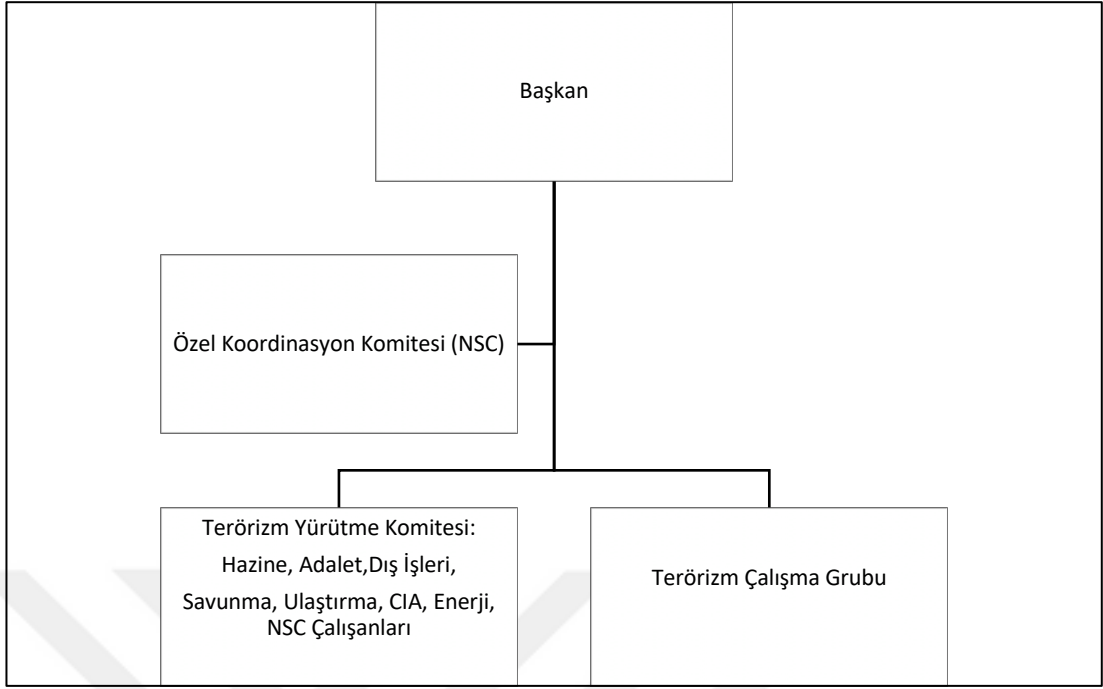
11 Eylül terör saldırıları öncesinde yapılan idari düzenlemelerin başında, Başkan Nixon döneminde (1969-1974) yapılan, uluslararası terörle mücadelede uçak kaçırma olaylarının sıklaşmasının ardından 3 yeni düzenleme gelmektedir:

- Terörle mücadeleyi koordine etmek üzere, kabine düzeyinde bir komite olan “Terörizmle Mücadele Kabine Komitesi” kurulmuştur.
- Dışişleri Bakanlığı’nda “Terörle Mücadele Kurumlar Grubu” hayata geçirilmiştir
- “Terörizmle İlgili Kurumlar Arası İstihbarat Komitesi” oluşturulmuştur (Winter, 2018:15).

1972’de Başkan Nixon’ın Terörle Mücadele Kabine Komitesi’nin oluşturulmasında Münih saldırılarının önemli bir yeri bulunmaktadır (Russell, 2000-2001:22-23). Bu adımıyla Başkan Nixon, uluslararası terörizmle ilgili istihbarati bilgilerin toplanması, ABD vatandaşı ve üslerinin korunmasını sağlamakla birlikte, yönetimin terörle mücadele politikasını belirleyerek terörle mücadelede koordinasyonun sağlanmasını amaçlamıştır (Haule, 1987:79). Bu yeni organ, terörist eylemler sonrasında hızlı ve etkili bir şekilde ABD’nin terör saldırısına karşılık vereceği prosedürü hazırlaması için tasarlanmıştır (Motley, 1983:31). Bu komite çok sık toplanmaya fırsat bulamadan 1977 yılında kaldırılmıştır. Nixon dönemi, terörizmin tanımlanmasından, kurumlar arası koordinasyona kadar çeşitli problemlerin çözülmesi gereken bir dönem olmuştur. Bu dönemde, terörle mücadele karmaşık bir idari ve operasyonel ağ geliştirilmiş, terörizmle mücadelede farklı operasyonel yaklaşımlar benimsenmiştir (Sloan 1993:106). Böylelikle, 11 Eylül öncesi terörle mücadele yapısının entegre bir politika üzerine inşa edilmediği görülmektedir.

Başkan Carter göreve geldikten sonra (1977-1981), Terörizmle Mücadele Kabine Komitesi’si yerine “Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) Özel Koordinasyon Komitesi’ni (SCC)” oluşturmuştur. Kriz yönetiminde yardımcı olan SCC, ulusal seviyede kriz yönetiminden sorumlu olarak düzenlenmiştir (Motley,1983, 34). SCC komitesine yardımcı olmak üzere, iki kuruluşlar arası grup “Terörizm Yürütme Komitesi (ECT)” ve “Terörizm Çalışma Grubu (WGT)” daha oluşturulmuştur³³. ECT seçilmiş devlet kurumlarından üst düzey temsilcilerinden oluşturulmuştu. Bu kurumlar arası iki grup, terörle mücadelede için tasarlanan programların planlanması, koordinasyonu ve politika geliştirmesini sağlamakla görevliydi (Motley, 1983:34).

³³ Devlet, Savunma, Adalet, Hazine, Ulaştırma ve Enerji Bakanlıkları, Merkezi İstihbarat Teşkilatı ve Milli Güvenlik Kurulu personellerinden temsilcilerden oluşuyordu (Motley, 1983).

Şekil 21. ABD Hükümetinin Anti-Terör Planlama, Koordinasyon ve Politika Organizasyonu (Kaynak: Motley, 1983:36)

ECT daha çok hükümet çapında büyük politikaların oluşturulması ve büyük terör eylemlerine müdahale yeteneklerinin geliştirilmesiyle ilgilenmekteydi (Motley, 1983,35). Diğer taraftan WGT üyeleri³⁴ genellikle kendi kurumlarında, terörle mücadele faaliyetlerinin yöneticileri, planlamacıları veya koordinatörleri olarak görevlendirilen kişilerden oluşuyordu (Motley, 1983:37). Böylelikle, ABD'nin 1970'lerde terörle mücadelede planlama koordinasyon ve politika belirleme yapısı üçlü bir hal aldığı görülmektedir (Bkz. Şekil 21).

Uluslararası terörizmle mücadelede ise lider kurum olarak Dış İşleri Bakanlığı yer almaktaydı ve bu iki grubunda üstünde yer alan bir hiyerarşiye sahipti (Haule, 1987:81). Dış İşleri Bakanlığı'nda "Terörle Mücadele ve Acil Durum Planlama Dairesi" olarak bilenen "Terörizmle Mücadele Ofisi" 1972 yılında kurulmuştur

³⁴ Uluslararası Kalkınma Ajansı, Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma Dairesi, Merkezi İstihbarat Teşkilatı, Savunma İstihbarat Teşkilatı, Ordu Bölümü, Ticaret Bakanlığı, Enerji Bölümü, Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Hazine Bakanlığı, Federal Havacılık İdaresi, Federal Soruşturma Bürosu, Federal Hazırlık Kurumu, Göçmenlik ve Vatandaşlığa Geçiş Hizmeti, Hastalık Kontrol Merkezi, Genel Kurmay, Kolluk Kuvvetleri Yardım İdaresi, Metropolitan Polis Departmanı, Ulusal Güvenlik Ajansı, Nükleer Düzenleme Komisyonu, Yönetim ve Bütçe Ofisi, Savunma Bakanı Ofisi, Amerika Birleşik Devletleri Sahil Güvenlik, Amerika Birleşik Devletleri Gümrük Servisi, Birleşik Devletler Birleşmiş, Milletler Misyonu, Birleşmiş Devletler Posta Servisi, Amerika Birleşik Devletleri Gizli Servisi, Amerika Birleşik Devletleri Marshal Servisi (Motley, 1983:36).

(Haule, 1987:81). 1979 Tahran'daki rehine krizi dikkati iyice uluslararası terörizme çekince, Ulusal Güvenlik Konseyi uluslararası terör faaliyetleriyle mücadeleyle görevlendirilmiştir. Ulusal Güvenlik Konseyi kriz öncesi planlama, hazırlık ve kurumlar arası koordinasyonu güçlendirmeye görevlendirildi (Rosenau, 2014). Ulusal Güvenlik Konseyi'ne ayrıca, terörle mücadele politikası geliştirme yeteneklerini kontrol eden bir yapı kazandırılmaya çalışıldı (Motley, 1983:31-32). Böylelikle, Ulusal Güvenlik Konseyi yeni tehditlere karşı hazırlıklı olunması ve esnek bir terörle mücadele programı hazırlamakla yetkilendirildi (Motley, 1983:32).

Oklahoma saldırısından sonra hem ulusal hem de uluslararası terörizmle mücadelede atılan başka önemli adımlarda bulunmaktadır. Bu doğrultuda, 1995 yılında “Başkanlık Karar Direktifi (PDD) 39” terörle mücadele politikası yayınlanmıştır. PDD 39 terör eylemlerini hem suç eylemi olarak hem de ulusal güvenliğe bir tehdit olarak değerlendirildiğini göstermektedir (Winter, 2018:20). Sonuçta, artık sadece uluslararası değil iç terörizmde ciddi bir ulusal tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. PDD 39 kararları doğrultusunda, FBI bünyesinde “Terörle Mücadele Merkezi” kurulmuş, iç terörizm, uluslararası terörizm ve terörle mücadeleye yönelik önlemler üzerine odaklanılmıştır (Winter, 2018:20-21). PDD 39, FBI'nın terörle mücadele en ön safta yer almasına olanak tanımıştır. FBI artık Adalet Bakanlığı (DoJ), Adalet Programları Ofisi (OJP), Savunma Bakanlığı (DoD), Enerji Bakanlığı (DoE), Sağlık Bakanlığı ve İnsan Hizmetleri (DHHS), Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı (FEMA) ve Çevre Koruma Ajansı (EPA) arasında terörle mücadelenin tüm yönlerini koordine etmede önde gelen kurum olarak değerlendirilmiştir (Russell, 2000-2001:23). PDD 39 doğrultusunda, ayrıca, terörle mücadele bütçesinin 78 milyon dolardan 609 milyon dolara yükseltilmiş, 1993 yılında görevli personelin 550 kişiden, 2000 yılında 1669 kişiye çıkarılmıştır, FEMA'nın terörle mücadelenin önde gelen yapılanması olmasına ve “Yurtiçi Acil Destek Takımı (DEST)” kurulmasına yol açmıştır (Winter, 2018:20-21).

Kriz çözümünde önemli bir yer edinen FEMA bir terör olayının *halk sağlığı, güvenliği ve çevre üzerindeki etkilerini veya potansiyel etkilerini ele almak için başlıca federal kurum olarak* göreve başlamıştır (Russell, 2000-2001:26). FEMA, 12148 numaralı Başkanlık Kararnamesi'yle kurulmuştur. Terör olayları sonrasında

federal seviyede müdahaleyi planlama ve acil durumu yönetme amacıyla oluşturulmuştur (Marvil, 1982:267). Terör olayları sonrası ilk müdahalenin yapılması, planlama ve koordinasyon görevi verilen FEMA terörle mücadelenin önemli bir unsuru haline almıştır. Başkan'a karşı doğrudan rapor hazırlayarak, krizin boyutu, zarar durumu ve karşılık verilecek kaynaklar hakkındaki bilgileri temin görevini üstlenerek Başkan'a terörle mücadele ilk desteği veren kurum olmuştur (Marvil, 1982:267).

Görüldüğü gibi, 1970 ve 1980'ler terörle mücadele açısından önemli düzenlemelerin yapıldığı terörle mücadelenin erken dönemi olarak değerlendirilebilir. 1970'lerin ortalarına gelindiğinde, dünya çapında hava yolu taşıtlarını kaçırmaya ve bombalama olayları ayda bir oranında gerçekleşiyordu (Jenkins, 2015). Uçak kaçırmaya eylemlerinin giderek yaygınlaşması yeni idari düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Örneğin, 11 Kasım 1972 yılında, 3 adam Southern Havayolları ait uçağı silah ve el bombası kullanarak kaçırarak 10 milyon dolar talep etmiştir. İsteği yerine getirilmeği takdirde Tennessee'deki bir nükleer reaktöre çarpmakla tehdit edince, bu tür terör saldırılarının potansiyel tehlikesi gözler önüne serilmiştir (World101,2020). Öncelikle Federal Havacılık İdaresi çeşitli idari düzenlemelerle terör saldırılarını önlemeye yönelik adımlar atmaya başlamıştır. Sonuçta, 5 Ocak 1973'te Federal Havacılık İdaresi tüm yolcularını bagajlarının taraması kuralını getirmiştir.

Terörle mücadelede önemli düzenlemelerin başında, kolluk kuvvetlerinin terörle mücadeleden sorumlu birimleri olarak "Ortak Terörizm Görev Güçleri (JTTF)'nin" kurulması gelmektedir. İç güvenliği sağlamakla görevli FBI terörist şüphelilerine yönelik ciddi soruşturmalar başlatarak terörle mücadelenin önemli bir unsuru haline gelince, JTTF önce New York eyaletinde kurulmuş, Şikago ve diğer eyaletlere örnek teşkil etmiş, eyalet ve polis teşkilatları arasında iş birliğini geliştirerek kurumsal rekabeti azaltmayı hedeflemiştir (Rosenau, 2014:21). FBI terörle mücadelenin merkezinde yer alırken, JTTF bünyesinde farklı birimler oluşturarak kurumsal alt yapının gelişmesini sağlamıştır. Örneğin, 1982'de krizle mücadelenin geliştirilmesi için "Rehine Kurtarma Ekibi" oluşturmuştur (Rosenau, 2014:21). Ayrıca, FBI terörle mücadelenin geliştirilmesi için akademik altyapıyı geliştirme amacıyla "Terörizm Araştırma ve Analitik Merkezi'ni" kurularak lisansüstü derecesine sahip kişilerden

yararlanılması amaçlamıştır (Rosenau, 2014:21). Dahası, iç gözetimi sağlama amacıyla gerekli izinlerin çıkarılmasında temel rolü üstelenen “Yabancı İstihbarat Gözetleme Yasası Mahkemesi (FISA)” bu dönemde oluşturulan önemli kurul ve düzenlemelerin en başında gelmektedir (Rosenau, 2014:6). Neticede mevcut kurumlarda terörle mücadele için gerekli idari düzenlemelerle birlikte yetişmiş insan gücünü bu alana yönlendirerek geniş çaplı bir terörle mücadele politikası belirlenmiştir.

Terörle mücadelede idari düzenlemeler terör saldırılarının türüne göre değiştiği görülmektedir. Terör tehdidinin kaynağına göre yeni idari düzenlemeler yapılırken, terörizmin tanım ve içeriği gözden geçirilmektedir. Başkan Nixon 1969 yılında “*‘Kampüs Huzursuzluğu Konuşmasında’ savaş karşıtı gösteriler yapan öğrencilerin yanı sıra kundakçıları, “terörizme giden yolun son adımı olanlar”* olarak tanımlamıştır (Winter, 2018:13). Öğrenci hareketlerinin terör kapsamında değerlendirilmesi ve bu doğrultuda yeni düzenlemelerin yapılması, terörle mücadelenin farklı dinamikleri içerdiğini göstermektedir. Bu durum, 1960 ve 70’li yıllarda ırk ayrımcılığı tartışmaları ve ayaklanmaları karşısında 1976 tarihli “Terörizm Çalışma Grubu Raporu” yayınlanmasıyla tekrar kendisini göstermektedir. Raporda ayaklanmalar;

“Şiddet içeren bir eylem ya da tehdidi belirli amaçlar için, korku yaratmak, böylece daha yaygın ve anayasal olarak korunan protestoları örgütlü terörizme bağlamak ve onu suçlamak amacıyla kullanılan bir taktik ya da teknik olarak” değerlendirilmektedir (Winter, 2018:14). Böylelikle, ayaklanmaların bile terörle mücadelenin kapsamına alındığı görülmektedir.

Terörün kaynağı terörle mücadele yaklaşımında tercih edilen teknik ve stratejileri etkilemektedir. Öğrenci hareketlerinden sonra, terörle mücadelenin devrimci terörizme kaydığı ve bu yönde yeni bir dizi idari düzenlemeler gerçekleştirildiği görülmektedir. Devrimci hareketler karşısında hükümet federal destekli kurumlara yapılan bombalı saldırıların federal suç kapsamında değerlendirilmesini düzenlediği Organize Suç Yasası’nın ardından Adalet Bakanlığı’nda yeni bir “İç Güvenlik Bölümü ve Özel Dava Bölümü” kurulmuştur. Bu durum ayrıca, terörle mücadele için yasal düzenlemelerle kurumsal değişimlerin birlikte yapıldığını göstermektedir (Winter, 2018:14).

1970'lerin sonunda artan terör faaliyetleri, terörizmle mücadelenin kapsamını değiştirmeye başlamıştır. Terörün kaynağı sorununu da gündeme getiren diğer bir önemli unsur devlet destekli terörizm olmuştur ve yeni bir yaklaşım gerektirmiştir. Devlet destekli terörle mücadele için öncelikle teröre destek veren devletlerin listesi oluşturulmuştur. Carter yönetimin ilk listesi Irak, Suriye, Libya ve Güney Yemen'i içermiştir. Artık uluslararası terörizm daha fazla gündeme gelerek ulusal çıkarlara yönelik muhtemel felaketlere yol açabilecek bir tehlike olarak görülmeye başlanmıştır. Daha önce belirtildiği gibi 1972 Münih Olimpiyatlarındaki İsrailli sporculara yönelik saldırıların bu durumda büyük bir etkisi bulunmaktadır.

Diğer taraftan, komünizmin en büyük tehdit olarak görüldüğü bir dönemde, uluslararası terörizm daha ciddi bir tehlike olarak görülmeye başlanması, güvenlik yaklaşımında büyük bir değişikliği göstermemektedir. Reagan yönetimi sırasında yaşanan uluslararası terörizmle mücadelenin hız kazanmaya başlanması, halihazırda, Amerikan yönetiminin, büyük bir terör saldırısının ancak Sovyetler Birliği ve uydu ülkeleri tarafından desteklenen teröristler tarafından yapılabileceğini inanmasından ötürü öncelik haline gelmesinden kaynaklanmaktadır (Davis, vd., 2004:3). Bu durum terörle mücadele yaklaşımının genel siyasi eğilimlerden etkilendiğinin bir göstergesidir.

1979 yılında Kongre, teröre destek veren ülkeler listesine yeni devletler eklemesi izlemiştir. Zamanla listede silah satışlarının yapılabileceği ülkelerde yer almaya başlamıştır. Önceleri ABD Suriye ve Irak'a silah satabiliyorken, yeni düzenlemelerle teröre destek veren ülkelere silah satışlarında kısıtlamalar getirilince, bu liste güçlü bir dış politika aracı haline gelmiştir.

Terörle mücadele, ayrıca uluslararası anlaşmalar ve düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Özellikle, 1969 sonrası uçak kaçırma ve rehine krizlerinin artmasıyla birlikte uluslararası ilişkilerde güvenlik ve terörizm önemli bir yer işgal etmeye başlamıştır (Bkz. Tablo 23).

Tablo 23. 11 Eylül Öncesi Terörle Mücadelede İdari Düzenlemeler

İdari Düzenlemeler	
1960	FBI İç Güvenlik Karşı İstihbarat Programı (COINTELPRO)
1970	Adalet Bakanlığı İç Güvenlik Bölümü kuruldu. Adalet Bakanlığı Özel Dava Bölümü kuruldu. Huston Planı devreye sokuldu.
1979	Özel İstihbarat Komitesi oluşturuldu.
Nixon	Terörle mücadeleyi koordine etmek üzere kabine düzeyinde bir komite kuruldu, Dışişleri Bakanlığı'nda Terörle Mücadele Kurumlar Grubu oluşturuldu Terörizmle İlgili Kurumlar Arası İstihbarat Komitesi oluşturuldu
1979	ABD Özel Hareket Komutanlığı kurulmuştur. Devlet Destekli Terörizm Listesi oluşturulmuştur. Ortak Görev Gücü (JTF) oluşturuldu.
1980	Ortak Özel Harekât Komutanlığı'nın (JSOC) oluşturuldu.
1983	Merkezi / Orta Doğu Komutanlığı'nın (CENTCOM) oluşturuldu.
1985	Teröristlerle pazarlık edilmeyeceği prensibi getirilmiştir. ABD Terörizmle Mücadele Kabinesi Görev Gücü oluşturulmuştur. Kürtaj Sağlayıcılara Karşı Şiddet Görev Gücü oluşturulmuştur.
1995	Kuzeybatı Pasifik'te bir FBI terörle mücadele görev gücünün kurulmuştur. Başkanlık Karar Direktifi (PDD)39 Terörle Mücadele Politikası yayınlanmıştır.
1995	FBI Terörle Mücadele Merkezi kurulmuştur.
1995	FEMA terörle mücadelenin önde gelen yapılanması oluşturulmuştur.
1995	Yurtiçi Acil Destek Takımı (DEST) kurulmuştur.
1988	Güvenlik, Altyapı Koruma ve Terörle Mücadele Ulusal Koordinatörlüğü kurulmuştur.
1999	Terörizm Ulusal Komisyonu oluşturuldu.
2000	ABD Hükümeti Ulusal Terörizm Operasyonlar Konsept Planı (CONPLAN)

1971 yılında, “Amerikan Devletleri Örgütü” kurulmuştur. ABD’nin üyesi olduğu bu örgüt terörle mücadelede ilk defa bir sözleşmeyle kurulan bölgesel/uluslararası örgüt olmuştur (Winter, 2018:15). Uluslararası terörizmle mücadele uluslararası iş birliğini geliştirmeye yönelik adımlarla başlamış ve havacılık düzenlemeleriyle desteklenmiştir. Terörle mücadele teröristlerin kullandıkları yöntemlere göre şekillendiği burada kendisini göstermektedir. Yeni düzenlemeler uçak kaçırmayı zorlaştırdıkça, ABD büyükelçiliklerine yönelik saldırılar artmış ve bu durumda elçilikleri takviye sağlayacak yeni idari düzenlemeler yapılmıştır. 11 Eylül öncesi gerçekleşen terör saldırıları tabi olarak terörle mücadele yaklaşımını doğrudan etkilemiştir. Uçak kaçırma saldırıları artınca, yeni güvenlik tedbirleri takip etmiştir. 1973 yılından itibaren havacılık güvenliğini ilgilendiren birçok yeni düzenleme yapılmıştır ve bu düzenlemeler kapsamında biniş kapısı güvenliğini artırmak için yasal zorunlulukları düzenlemiştir. Sonrasında uçak kaçırma vakaları %31’den %3’e düşmüş, metal detektörler kullanılmaya başlanmış, aramalar sonucu yaklaşık 1587 kg patlayıcı, 2000 silah ve 23000 bıçak yakalanmıştır (Winter, 2018:15).

Daha önce bahsedildiği gibi terörle mücadele yaklaşımları, terör saldırıları değişikçe bir dönüşüme girmektedir. Bu duruma örnek olarak, 1979 İran rehine krizi gösterilebilir. Bu terör saldırısının ardından İran varlıklarının dondurulmasından, BM nezdinde yardım girişimine, askeri operasyondan diplomatik girişimlere birçok aracın kullanıldığı görülmüştür. Askeri operasyon girişimleri bu açıdan çok önemli bir dinamiği oluşturmaktadır.

Sonuçta, 11 Eylül öncesi terörle mücadele için yapılan idari düzenlemelerin başında,

- Koordinasyonu güçlendirme amacını taşıyan Ulusal Güvenlik Konseyi’nin Özel Koordinasyon Komitesi, Terörizm Yürütme Komitesi, Terörizm Çalışma Grubu, Terörle Mücadele Ofisi, Terörle Mücadele Merkezi, Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı ve Ortak Terörizm Görev Güçleri oluşturulması,
- Terör saldırılarının ciddi bir risk olarak görülmeye başlanmasıyla Başkanlık Karar Direktifi PDD 39 Terörle Mücadele Politikası yayınlanması,

- Uluslararası terörizme dikkat çeken Teröre Destek Veren Devletler Listesi oluşturulması ve uluslararası ilişkilere yön verilmesi gelmektedir.

Böylelikle, 11 Eylül terör saldırılarından önce önemli idari düzenlemelerin yapılmakla birlikte terörle mücadele farklı kurum ve yapıların üzerine inşa edilmiştir. İdari düzenlemelerin yasal düzenlemeleri takip ettiği ancak birçok farklı kurum ve birimin terörle mücadeleden sorumlu olduğu bir sistem kurulduğu görülmektedir. 11 Eylül saldırıları öncesi koordinasyonu sağlamaya yönelik düzenlemelerin yapılması bu durumdan kaynaklanmaktadır.

5.1.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası: Önleyici Dönem

El Kaide 11 Eylül terör saldırıları öncesinde ABD vatandaş ve kurumlarına yönelik birçok saldırı gerçekleştirmiştir. El Kaide saldırılarını artırdığı 1998 yılında Amerikan üs ve kurumlarına yönelik çeşitli saldırılar düzenlemiştir. Bu saldırıların başında Dar es Salam, Tanzania ve Nairobi Amerikan büyükelçiliklerine yapılan saldırılar gelmektedir. 2000 yılında ABD deniz kuvvetlerine yönelik Yemen’de yapılan saldırıda 17 Amerikan denizcisi hayatını kaybetmiş ve bu saldırıların failinin El Kaide olduğu belirtilmiştir. Art arda gelen bu saldırılara cevap olarak büyük ölçekli bir askerî harekât planlanmamıştır. 1998 saldırılarına cevaben El Kaide’ye destek olan Taliban rejimine karşı büyük bir askeri operasyon yapılmamıştır. Bunun yerine eğitim kamplarına ve örgütün lider kadrosuna yönelik füze saldırılarıyla cevap verilmiş ve Bin Ladin’in teslim edilmesi için diplomatik yollar devreye sokulmuştur (Wright, vd., 2010:28).

11 Eylül saldırıları öncesinde, ABD’nin terörle mücadele yaklaşımının temeli hiçbir zaman, terörle bağlantısı olan başka ülkelere karşı doğrudan bir askeri müdahale üzerine kurulmamıştı (Wright, vd., 2010). Daha önce belirtildiği gibi, 11 Eylül öncesinin terörle mücadelesi tepkisel bir yaklaşım üzerine inşa edilmişti. Yurtdışı bağlantılı terörizmle mücadelenin temel unsurları diplomasi ve istihbarat kurumlarıydı. Daha önce belirtildiği gibi kanıtların devlet destekli bir terör olayını gösterdiği durumlarda bile, örneğin Kaddafi’ye yönelik Trablus’un bombalanması

gibi küçük ölçekli müdahaleler olmuştu, ancak rejim değişimi veya savaş gibi büyük çaplı bir müdahale mevzu olmamıştır.

Diğer taraftan, 11 Eylül saldırıları reaktif yaklaşımı tarihin tozlu sayfalarına yerleştirmekle kalmamış, yeni dönemde önleyici stratejilere ve bir grup insan hakları ihlalini beraberinde getiren metot ve yöntemlerin kullanılmasına neden olmuştur. Önceden terör saldırıları gerçekleştikten sonra karşılık verme ve pek nadir uygulanan askeri misilleme yöntemleri yerini önleyici yöntemlere bırakmıştır. Yeni önleyici yaklaşım, terör tehdidinin ve genel operasyonel ortamın yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır (Robillard, 2020:3). Düşman saldırımadan önce durdurulması amaçlanması yeni bir operasyon türünün uygulanmasını gerektirmiştir. Bu yaklaşımda, terör tehdidinin ortadan kaldırılması küresel bir askeri çabayla mümkün olabilecektir. Bu önleyici yöntemin en açık örnekleri 2001 yılında Afganistan ve 2003 yılındaki Irak'ın işgalidir.

11 Eylül Amerikan terörle mücadele yaklaşımında bir dönüm noktası olmuştur (Bush, 11 Eylül 2004, Radyo Konuşması). 11 Eylül saldırıları ABD'ye yönelik varoluşsal bir kriz olarak değerlendirilmiş ve bu kadar büyük bir tehdidin varlığı terörle mücadelenin aşırı büyümesine ve şişirilmesine yol açmıştır (Knupp, 2019). Bu yaklaşım değişikliğine ABD'nin simgesel yapılarına yönelik tercih edilen ve büyük kayıplara neden olan eş zamanlı 4 saldırı olarak planlanan 11 Eylül saldırıları sebep olmuştur. 11 Eylül saldırıları El Kaide'nin diğer saldırılarıyla daha büyük ve koordineli bir terör eylemi olmuştur. ABD topraklarında yapılan bu saldırılar terör eylemleri olarak değil savaş eylemleri olarak tanımlanmış ve ABD ordusunun devreye gireceği belirtilmiştir. Bush saldırılardan 4 gün sonra mesajının açık olduğunu gösterdi: *“üniforma giyen herkes için: hazırlanın. Birleşik Devletler bu savaşı kazanmak için ne gerekiyorsa yapacak”* (Bush, 15 Eylül Konuşması 2001). Takibinde Bush, öncelikle Savunma Bakanlığı, vatan savunması için “Noble Eagle Operasyonu’nu” başlattı. 11 Eylül saldırıları savaş eylemleri olarak değerlendirildikten sonra, saldırıların failleri olarak El Kaide ve Bin Ladin’le birlikte onlara destek veren Taliban rejimi sorumlu tutulmuştur:

“Taliban derhal harekete geçmeli ve hemen harekete geçmelidir. Teröristleri teslim edecekler veya kaderlerini paylaşacaklar” (Bush, 2001, 20 Eylül Konuşması).

ABD’nin sadece Afganistan’a karşı değil, teröristlerin mevcut olduğu her yerde, teröristleri durdurana kadar savaşacağını terörle mücadele edeceğinin ilan edildiği terörle küresel savaş yaklaşımı dile getirilmiştir (Bush 20 Eylül Konuşması). 2001 yılında, 9/11 saldırılarına yanıt olarak Taliban rejimine karşı bir savaş açılarak “Enduring Freedom” operasyonu başlatılmıştır. Thrall ve Goepner (2017:4) askeri müdahalenin üç temel hedefini şöyle özetlemektedir:

- 1) Teröristleri öldürmek, örgütlerini yok etmek ve terör saldırıları gerçekleştirmelerini engellemek amacıyla saldırılar gerçekleşmesini beklemeden askeri önleyici vuruşla terör saldırılarını bertaraf etmek,
- 2) Askeri gücü gelecekteki terör saldırılarına karşı caydırıcı bir unsur olarak kullanmak. Özellikle, Afganistan’ın istilasını önleyerek, terörist grupları barındıranlara- Taliban’a- karşı ceza ve diğer terörizm sponsorlarına bir uyarmak,
- 3) Askeri müdahaleyle, zayıf hükümetleri desteklemek ve terörist grupların güçlenmesini engellemektir.

11 Eylül saldırıları sonrası, Bush terörle mücadele stratejisini Irak ve Afganistan’da güçlü bir askeri varlık gösterme üzerine kurmuştur. 2001 yılında terörle mücadelede ordu ve askeri güçlerin kullanımı “Askeri Kuvvet Kullanma Yetkisi (AUMF)’sinde” yapılan değişimle düzenlenmektedir. 2001 AUMF ve 2013 PPG’de belirtilen aktif düşmanlık alanları terörle mücadelenin alanlarını belirlemiştir (Robillard, 2020:14). Burada aktif düşmanlık alanlarının belirtilmesi terörle mücadeledeki yaklaşımı gözler önüne sermektedir. Terörün kaynağı ve ABD’ye zarar verebilecek çevreler belirlenerek müdahale edilebilecek alanların belirlendiği görülmektedir.

Terörle küresel savaş söylemi beraberinde büyük askeri operasyonları getirmiştir: Afganistan’a askeri müdahaleyi ve Irak’ın işgaline kadar gitmiştir. 2001 yılından itibaren doğrudan askeri müdahaleler uluslararası terörle mücadelenin bir bileşeni

halini alırken, kolluk kuvvetleri yerine askeri güçlerin kullanılması üzerine inşa edilmiştir (Thrall ve Goepner, 2017:3). Askeri müdahale: *“ulusun askeri güçlerini mevcut bir sorunu çözmek için kasıtlı olarak kullanılması”* olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, Thrall ve Goepner (2017:4) doğrudan askeri müdahaleyi şöyle açıklamaktadır.

“Amerikan birliklerinin diğer uluslara karşı açtığı savaşı, işgali veya bölgeyi savunmasını veya hava saldırılarını (dronlar veya askeri uçak aracılığıyla) veya füze saldırılarını içerir. Doğrudan askeri müdahaleye örnek olarak Afganistan ve Irak’ın işgali ve çok yönlü Amerikan drone saldırısı, İslam Devleti’nden toprakları geri alma gayesiyle ABD’nin Irak’a askeri desteği ve Tunus, Somali, Mali ve Nijerya’daki yerel terörle mücadele çabaları gösterilebilir”.

Dolaylı askeri müdahale,

“Üçüncü bir tarafın askeri güç kullanımını kolaylaştırmak için çeşitli desteklerin (istihbarat, askeri teçhizat, danışmanlık, para ve eğitim) sağlanmasını içerir” (Thrall ve Goepner, 2017:4). Suriye’de isyancı gruplarını İslam Devleti ile savaşmak için silahlandırma ve eğitme çabası dolaylı askeri müdahaleye örnek verilebilir.

Bu dönemin terörle küresel savaşı,

- Doğrudan askeri müdahale ve ulus inşa gibi çok kapsamlı amaçların benimsenmesi,
- Demokrasiyi yayma ve bölge halkını özgürleştirme gibi köklü değişimleri destekleme,
- Ortadoğu siyasetini yeniden şekillendirme misyonu üstlenildiği görülmektedir (Knupp, 2019).

11 Eylül, terör tehdidi algısının hem iç hem de dış politikaya yön veren ana bir şekillendirici olduğu bir dönemi başlatmıştır. Ulusal seviyede birçok yasal ve idari düzenleme gerçekleştirilirken, uluslararası seviyede askeri operasyonların ön plana çıktığı ve devletlerarası ilişkilerle desteklenen küresel bir çaba sergilenmiştir.

11 Eylül saldırıları sonrası yapılan ilk idari düzenleme, saldırıların hemen ardından “Birleşik Devletlere yönelik Terörist Saldırıları Ulusal Komisyonu’nun”

oluşturulmasıdır, bu ulusal komisyon 9/11 Komisyonu olarak adlandırılmıştır. 9/11 komisyonu 11 Eylül saldırılarına yol açan süreci ve sonrasını incelemek amacıyla oluşturulurken, sonrası için aynı zamanda düşmanın yöntemlerini ve karşılaşılan tehditlerin doğasına anlamada Amerikan başkanlarına yardım edecek bir misyon yüklenmiştir (Bush, 27 Kasım 2002). 11 Eylül saldırılarına verilecek karşılığın rotasını çizmek üzere 17 Eylül 2001’de “Ulusal Güvenlik Stratejisi” yayınlanmıştır. Ulusal güvenlik stratejisi yeni bir yaklaşımının uygulanacağını resmi göstergesi olmuştur. Yeni stratejinin vurgusu, uluslararası hukuk çerçevesinde hareket edilerek, ülkelerin kendilerini savunmaları için bir saldırıya maruz kalmak zorunda olmadıklarını, yani harekete geçmek için artık bir saldırının beklenmeyeceğini dile getiriyor olmasıdır (Çakmak, 2012). Artık önleyici yaklaşımın uygulanacağı bir döneme girildiğini ilan eden ulusal güvenlik stratejisinin ikinci vurgusu ise, terörle küresel mücadelede uluslararası topluluğun desteği beklenmekle birlikte, gerekirse tek başına hareketten etmekten tereddüt edilmeyeceğinin ilan edilmesidir (Çakmak, 2012). Önleyici tedbirler alınması:

“ABD uzun zamandır ulusal güvenliğimize karşı yeterli bir tehdide karşı koymak için önleyici tedbirler alma seçeneğini sürdürmektedir. Tehdit ne kadar büyük olursa, eylemsizlik riski de o kadar artar ve düşmanın saldırısının zamanı ve yeri konusunda belirsizlik devam etse bile, kendimizi savunmak için harekete geçme beklentisi o kadar zorlayıcı olur. Muhafızlarımız tarafından bu tür düşmanca eylemleri önlemek veya durdurmak için, ABD gerekirse önleyici olarak hareket edecektir” (White House, 2002:15).

Böylelikle, terör tehdidinin varlığı, önleyici tedbirler alma hususunda yeterli görülmüş ve meşru bir hak olacağı dile getirilmiştir. ABD’nin yeni yaklaşımı saldırı olmadan kendisini savunma hakkının kullanılacağı ve düşmanları harekete geçmeden durdurulması üzerine inşa edilmiştir. Amerikan dış politikası takip eden süreçte terör konusunu odağına alarak sınırlı müdahale yaklaşımından “4-D” stratejisi olarak adlandırdığı daha agresif ve kapsamlı bir stratejisi benimsemiştir. 4-D stratejisi;

“yen, reddet, azalt ve savun (defeat, deny, diminish, defence), diplomatik, ekonomik, enformasyon, kolluk kuvvetleri, askeri, mali, istihbarat ve diğer güç araçlarının doğrudan veya dolaylı kullanımıyla küresel erişimli terör örgütlerini yenmeyi gerektiriyor” (2002 Terörizmle Mücadele Ulusal Stratejisi: 15).

Böylelikle, terörle mücadele stratejisi, küresel erişimi olan terör örgütlerini yenmek, operasyon başlatmak, bu örgütlere güvenli liman sağlayanlara karşı durmak, terörün

bir yöntem olarak kullanılmasın azaltmak ve anavatanı korurken daha proaktif yaklaşıma doğru ilerlemiştir (Thrall ve Goepner, 2017:3).

Terör saldırılarından iki yıl sonra, ABD'nin terörle mücadelesi 2003 yılında büyük bir ivme kazanmış ve Orta Doğu merkezli bir girişime dönüşerek Irak'ın işgali dahil olmak üzere askeri boyutu ön plana çıkan küresel çaplı bir boyuta erişmiştir. ABD'nin 11 Eylül sonrası terörle mücadele yaklaşımının yer aldığı "2003 Terörizmle Mücadele Ulusal Stratejisi" raporuna göre (s.11);

"Ulusal stratejimizin amacı ABD'ye, vatandaşlarına, çıkarlarına, dostlarımıza ve müttefiklerine yönelik terörist saldırıları durdurma ve nihayetinde, teröristlere ve onları destekleyen herkese karşı olan uluslararası bir ortam yaratma"dır.

Diğer taraftan, Amerikan terörle küresel savaş yaklaşımının diğer bir dikkat çeken ayağı insanları özgürleştirme misyonu yüklenmesidir. Başkan Bush, Afganistan'da demokrasinin geliştirilmesi ve Afgan halkının iyiliğini istediğini defalarca dile getirirken, Ortadoğu'da halklarının özgürlüğü hak ettiğini ve bu doğrultuda terörle mücadelenin temel taşlarından birisinin Ortadoğu'da demokrasi olduğuna dair resmi raporlar yayınlamıştır (Thrall ve Goepner, 2017:5). Demokrasi bahsi geçen coğrafyalarda aşırılıkçılıkla mücadelenin bir yolu olarak sunulmuş ve ulusal strateji belgelerinde terörle mücadelede uzun vadeli çözüm ve kalıcı güvenlik elde etmenin en iyi yolu olarak teşvik edilmesinin altı çizilmiştir (Thrall ve Goepner, 2017:5). Başkan Bush, yurtdışında demokrasinin teşvikini terörizme karşı başarı için hayati önem taşıdığını ve ABD'nin uluslararası alanda siyasi ve ekonomik etkisini genişletme konusundaki büyük stratejisinin önemli bir hedefi olarak yer almaktadır (Monten, 2005:112). Sonuçta terörle mücadele yaklaşımı demokrasinin yayılmasını kapsayarak genişletilmiştir.

5.1.3.1. 11 Eylül Saldırısı Sonrası Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler

11 Eylül saldırıları ABD terörle mücadele yaklaşımını derinden etkileyerek öncelikli olarak ulusal güvenliği sağlamaya yönelik yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur. Daha sonra, uluslararası güvenliği sağlamak üzere askeri

operasyonların yapıldığı yeni stratejilerin geliştirilmesine yol açmıştır. 11 Eylül sonrası tercih edilen militarist yaklaşım doğrultusunda, terörle küresel savaş yöntemi tercih edildikten sonra yasal mevzuatında bu yeni yaklaşıma entegrasi için bir dizi yasal ve idari düzenleme yapılmıştır.

Yasal düzenlemelerin başında, ABD'nin terörle savaş yaklaşımına yasal dayanağı, Senato ve Kongre tarafından 11 Eylül saldırılarının ardından üç gün sonra kabul edilen ve Başkan Bush tarafından 18 Eylül'de imzalanarak yürürlüğe giren “Askeri Güçlerin Kullanımı Yetkisi (Authorization for Use of Military Force, AUMF)” gelmektedir. Bu yasayla, Kongre, *“9/11 saldırılarını planlayan, yetkilendiren, suç işleyen ya da terör saldırılarına yardım eden ulus, örgütler veya kişilere karşı gerekli ve uygun gücü kullanma yetkisi”* vermiştir (AUMF, Bölüm 2 (a)). Böylelikle, Afganistan’a karşı askeri müdahale yapılmasının yasal dayanağı elde edilmiştir. Ayrıca, Başkan’a AUMF, Anayasa uyarınca ABD’ye karşı uluslararası terör eylemlerini caydırmak ve önlemek için harekete geçme yetkisine sahip olduğunu belirterek savaş güçlerinin kullanılmasına dair özel yetki vermiştir. Bu yasayla birlikte sadece ülkelere karşı değil birey ve örgütlere karşı da savaş güçlerinin kullanılması mümkün olmuştur (Thimm, 2018:9). Terörizmle savaş yaklaşımı için ilk ciddi adım olan askeri güçlerin kullanılmasını sağlayan AUMF, savaşın küresel boyutu vurgulanması açısından terörle mücadelede yeni bir yaklaşımın diğer bir önemli göstergesidir.

11 Eylül sonrası yapılan yasal düzenlemelerin birçoğu terörle savaş stratejisinin hayata geçirilmesi için gerekli yasal alt yapının oluşturulması yönündedir. Başkan Bush Kongre’de yaptığı konuşmasında, terörle mücadelenin küresel boyutta olması gerektiğinin ve terörist gruplar ortadan kaldırılncaya kadar devam edeceğini söylemiş ve terörle savaş yaklaşımının kapsamını oldukça geniş tutmuş ve bu doğrultuda yasal ve idari düzenlemeler yapmıştır. 11 Eylül saldırıları, federal yasaların ve yönetmeliklerin üzerindeki etkisi beş grup altında özetlenebilir:

- Bunlardan ilki, terör saldırılarının ulaşım faaliyetlerini doğrudan etkilenmesi ve saldırıların hemen ardından “Havacılık ve Ulaştırma Güvenliği Yasası’nın” çıkarılmasıdır, özellikle havaalanlarının güvenliğinin sağlanması için katı kurallar uygulanmaya başlanmıştır;

- Terörle mücadelenin daha sert bir zemine taşınmasını sağlayan “ABD Vatanseverlik Yasası” ve “1970 tarihli Banka Gizlilik Yasası” dahil olmak üzere mevcut birçok yasanın değiştirilmesi;
- “Dış İstihbarat Gözetim Yasası’nın” özel hayatın gizliliğini ihlal etmesi daha çok dikkat çekmiştir;
- Terörle mücadele kapsamında çıkarılan maddi destek yasaları, ABD Adalet Bakanlığı’nın sadece teröristleri değil teröristlere para, eğitim ve silah gibi destek sağlayanları kovuşturmasına izin vererek terörle mücadele çabalarını genişletmektedir;
- Terörizm ve diğer tehditler karşısında, yurtiçinde mücadele eden ve sınır güvenliğinden doğal afet yönetimine kadar her konuda düzenlemeler yapan “ABD Ulusal Güvenlik Bakanlığı” kurulmuştur. Bu birim, “Ulusal Güvenlik Yasası” tarafından 2002 yılında oluşturulmuş ve iç güvenlik, kolluk kuvvetleri ve göçle ilgilenen 22 mevcut federal ajansı yeniden düzenlemiştir (McAndrew, 2016).

11 Eylül saldırıları birçok yasal düzenleme ve uygulamanın oluşturulmasına etki etmiştir. 2001 yılında bir dizi tasarı ve düzenleme ABD Kongresinde onaylanmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrasında birincil mevzuat değişiklikleri yapılmıştır (Bkz. Tablo 24). Bu yasal düzenlemelerden, terörle mücadele açısından kilit rol oynayan yasalar dört tanesi:

- 2001 Vatanseverlik Yasası,
- 2004 İstihbarat ve Terörizmi Önleme Yasası,
- 2008 Dış İstihbarat Gözetim Yasası (FISA) ve
- 2015 ABD Özgürlük Yasası’dır.

Tablo 24. 11 Eylül Sonrası Terörle Mücadele’de Yasal Düzenlemeler

Yeni Değişim Tarihi	Düzenleme/
2010	Terörle Mücadele Yasası
2003	Başlık 50, ABD Kodunun Eki
1996 /2006	Terörle Mücadele ve Etkili Ölüm Cezası Yasası
2003 /2006	Uluslararası Acil Durum Ekonomik Güçler Yasası
1996 /2003	Göçmenlik ve Vatandaşlık Yasası

2001	ABD Vatanseverlik Yasası
2002 /2006	Ulusal Güvenlik Yasası
2007 /2008	Ulusal Güvenlik Ödenekleri Yasası
2006 /2008	Tüm Limanlar için Güvenlik ve Sorumluluk Yasası
2006 /2008	Güvenli Çit Yasası
2005 /2008	Gerçek Kimlik Yasası
2004 /2008	İstihbarat Reformu ve Terörizmi Önleme Yasası
2004 /2008	Ulusal İstihbarat Reformu Yasası
2002 /2008	Deniz Ulaştırma Güvenliği Yasası
2002 /2008	Gelişmiş Sınır Güvenliği ve Vize Giriş Reformu Yasası
2004 /2008	Terör Cezalarını Arttırma Yasası
2002 /2008	Terörist Bombalama ve Finansman Sözleşmeleri Uygulama Yasası
1980 /2008	Gizli Bilgi Prosedürü Yasası
2005 /2007	Tutuklu Tedavi Yasası
2006 /2007	Askeri Komisyonlar Kanunu
2001/2007	Havacılık ve Ulaşım Güvenliği Yasası
2007	Amerika'yı Koruma Yasası
2007	Habeas Corpus Restorasyon Yasası
2006/2007	ABD Vatanseverlik Kanunu Değişikliklere İlişkin Ek Yeniden Yetkilendirme Yasası
2005/2007	ABD YURTSEVERLİK İyileştirme ve Yeniden Yetkilendirme Yasası
2002/2007	Terörizm Riski Sigorta Yasası
1978/2005/ 2008	Yabancı İstihbarat Servisi Yasası

Kaynak: (Legislationline, 2021)

Terörle mücadelenin merkezinde yer alan ilk yasal düzenleme 2001 yılında kabul edilen “Vatanseverlik Yasası (Terörizmin Önlenmesi ve Engellenmesi İçin Gerekli Uygun Araçları Sağlayarak Amerika’yı Birleştirme ve Güçlendirme Yasası” (Public Law 107–56, 2001) düzenlemesidir. Bu yasa 2005, 2009 ve 2011 yıllarında yeniden düzenlenmiştir. Terör eylemlerini önlemek ve karşılık vermek için kolluk kuvvetlerinin yetki ve yeteneklerini güçlendirmeyi amaçlayan ABD Vatanseverlik Yasası, terörle mücadele anlayışındaki dönüşümü göstermektedir. Vatanseverlik Yasası’nın kolluk kuvvetlerinin terör eylemlerini önleme, soruşturma ve kovuşturma yetkilerini güçlendirme ve potansiyel terör faaliyetlerini engelleme amacı taşımaktadır (Bush, Factsheet, 2003). Vatanseverlik Yasa’sı devlet kurumları arasında bilgi paylaşımı ve koordinasyonu güçlendirmiş ve kolluk kuvvetlerine terör tehditleriyle mücadelede organize suçlara ve uyuşturucu kaçakçılığında kullanılan araştırma yöntemlerini, gözetim ve diğer araçları kullanma imkânı tanımıştır

(Kaczmarek, vd., 2018:2). Vatanseverlik Yasası'nın 10 başlığı ABD'nin terörle mücadele stratejisini 10 temel bileşeni göstermektedir:

Başlık I: Teröre Karşı İç Güvenliğin Artırılması,

Başlık II: Gözetim Prosedürlerinin Geliştirilmesi,

Başlık III: 2001 Yılı Uluslararası Para Aklamayı Azaltma ve Terörle Mücadele Finansman Kanunu

Başlık IV: Sınır Güvenliği

Başlık V: Terör Soruşturması İçin Engellerin Kaldırılması,

Başlık VI: Terör Mağdurları, Kamu Güvenliği Görevlileri ve Ailelerinin Sağlanması

Başlık VII: Kritik Altyapı Koruması İçin Artan Bilgi Paylaşımı,

Başlık VIII: Terörizme Karşı Ceza Kanunlarının Güçlendirilmesi

Başlık IX: Geliştirilmiş İstihbarat,

Başlık X: Çeşitli Hükümler (Vatanseverlik Yasası).

Bu on başlığın ABD terörle mücadele yaklaşımının çerçevesini oluşturduğu söylenebilir. Vatanseverlik Yasası iki temel gruba ayrılabilir. Birinci grup ulusal güvenliğin artırılması için yapılan düzenlemeleri içermektedir (Başlık I, VI ve VII): iç güvenliğin artırılması, önemli altyapıların korunması ve terör mağdurları ve yakınlarının korunması için düzenlemeler yapılmıştır. İkinci grup teröristlerin yakalanması ve cezalandırılmasıyla ilişkili düzenlemeleri içermektedir (Başlık II, III, IV, V, VII, IX ve X): terörizmin ve teröristlerin kontrol altına alınmasında gözetleme ve dinleme için yasal dayanaklar geliştirilmesi, soruşturmalarında kolaylık sağlanması amacıyla yeni düzenlemeler yapılmıştır, terörün finansmanının engellenmesi için kara para aklamanın durdurulmasını öncelik verilmiş, teröristlerin yakalanma ve takibi için göç ve sınır güvenliği yeniden düzenlenmiştir. İstihbaratın geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, terörle mücadelenin önemli bir bölümü olan teröristlerin cezalandırılması yeniden düzenlenmiştir. 2005 yılında Vatanseverlik Yasası'nda yapılan yeni düzenleme (ABD Vatanseverlik Yasası İyileştirme ve Yeniden Yetkilendirme Kanunu):

- Kolluk kuvvetleri ve istihbarat birimlerini güçlendirmiştir,
- Teröristlerin etkin bir şekilde izlenmesine olanak tanımıştır,

- Terör suçlarının ceza davalarında yaygın olarak kullanılan araçlarla desteklenmesine imkân sunmuştur,
- Yeni teknolojilerden yararlanılmasını sağlamıştır,
- Terörist faaliyetlerle ilgili terör faaliyetlerinin nerede gerçekleşmesine bakılmaksızın tek bir mahkemeden arama izni alınmasına imkân sunmuştur,
- Teröristler ve onlara yardım edenlere yönelik cezaları artırmıştır,
- Sivil özgürlükleri genişletecek yeni düzenlemeler içermiştir (ABD Adalet Bakanlığı, 2008).

Böylelikle, 2005 düzenlemesi terörle mücadeleyi güçlendirici bir rol üstlenmiştir. Teröristlerin kovuşturulmasını kolaylaştırma amacıyla Kongre'nin 2001 yılında çıkardığı ve birçok kez yeniden düzenlenen Vatanseverlik Yasası, 2005 düzenlemesi gibi sonradan yapılan değişikliklerle birlikte devlet kurumlarının gözetleme ve istihbarat toplanmasını engelleyen sivil özgürlükleri koruyan yasalarını gevşetmek için kullanılmıştır (Panetta,?:163). Vatanseverlik Yasa'sında gözetleme ve istihbarati bilgi toplama için yapılan birçok düzenleme bulunmaktadır. Vatanseverlik Yasası, FBI ve NSA'a (Ulusal Güvenlik Ajansı) tüm elektronik iletişimin meta verilerini telefon şirketleri ve internet sağlayıcılarıyla iş birliği içerisinde 5 yıl boyunca elde etmesine olanak sağlamış ve e-posta meta verilerinin toplanması 2011 yılına kadar devam ettikten sonra durdurulmuştur (Thimm, 2018:19-20). Terörle mücadelede sivil haklara yönelik yapılan bu düzenlemeler giderek daha fazla eleştirilmiştir (Panetta,?:163).

Terörle mücadelenin idari ve operasyonel kapasitesinin geliştirilmesine büyük bir yeri olan ikinci yasal düzenleme 2004 yılında çıkan "İstihbarat Reformu ve Terörizmi Önleme Yasa'sıdır". Bu yasayla birlikte, istihbari bilgilerin toplanmasının kolaylaştırılması amaçlanmıştır (Bush, 2003 Factsheet). Ayrıca yasayla, "Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI)" ve istihbarat topluluğunun başkanlığı olarak yeni bir pozisyon oluşturulmuştur. DNI ulusal istihbarat programının uygulanmasından sorumludur ve doğrudan başkana danışmanlık etmektedir (Kaczmarek, vd., 2018:2). "Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi (ODNI)" terörle mücadelede etkin bir konuma yükselmiştir. Terörle mücadele açısından ODNI içerisinde oluşturulan merkezlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu merkezler arasında teröristler ve şüpheliler

hakkında bilgilerin toplanması, devlet kurumları arasında terörle mücadelede iş birliğini sağlama ve yerli ve yabancı istihbaratın harmanlanmayla görevlendirilen “Ulusal Terörizmle Mücadele Merkezi (NTCT)” bulunmaktadır (Kaczmarek, vd., 2018:2). Bu yasal düzenleme terörle mücadelenin operasyonel yönünün kuvvetlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Terörle mücadelenin merkezinde yer alan üçüncü yasal düzenleme 2008 yılında “Dış İstihbarat Gözetim Yasası (FISA)’nda” yapılan değişikliktir³⁵. Bu yasa değişikliği terör planlarının tespiti, engellenmesi ve cezalandırılması için istihbarat ve kolluk kuvvetlerinin karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmak ve kurumlar arası iş birliğini artırarak ulusal güvenliği sağlama amacı taşımaktadır (ABD Savunma Bakanlığı, 2008). Bu yasa değişikliğiyle teröristlerin planlarının önceden öğrenilebilmesi için gerekli araçlara erişimlerinin sağlanması hedeflenerek, terörist faaliyetlerle ilgili takip ve terörist iletişimin kontrol altına alınmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Telefon dinlemeleri, posta ve e-postaların takibiyle ilgili yeni düzenlemeler hakkında olan bu değişiklik Amerikalıların sivil özgürlüklerini kısıtlayıcı mahiyeti dolayısıyla eleştirilmiştir. Bu yasal düzenlemenin en önemli hedeflerinden bir diğeri ise, ABD dışında istihbaratı bilgi toplanmasının kolaylaştırılmasıdır. Yabancı istihbarata yönelik bilgi edinilebilmesi için geniş bir

³⁵ 1978 yılında Watergate skandalındaki dinleme kriziyle mücadele etme ve CIA, FBI ve NSA tarafından yürütülen bilgi toplama davranışlarını ve olası suiistimallerini araştırmak üzere Kilise Komitesi tarafından tasarlanmıştır (Robillard, 2020:12-13). Kongre istihbarat servislerinin dinleme ve gözetleme faaliyetlerini kontrol edebilmek için FISA’yı düzenlemiştir. ABD topraklarında bulunan şüpheli yabancıların hakkında istihbarat toplanması için gerekli kurallar tanımlanmış ve casusluk yaptığından şüphelenilen kişiler hakkında gerekli takiplerin yapılması için FISA mahkemesinden izne tabi tutulmuştur (Thimm, 2018:19-20). Başkan Bush, 4 Ekim 2001’de NSA’ya başkanlık yetkisine dayanarak FISA kurallarını atlatma yetkisi vermiştir. Sonuç olarak, NSA, büyük telefon şirketleri ile iş birliği içinde, iletişimin göndereninin veya alıcısının yurtdışında bulunduğu telefon görüşmelerini ve e-postaları izlemeye başlamıştır.

El Kaide ile ilgili olduğundan şüphelen kişilerin iletişim araçları incelenmeye başlanmıştır. Buna ek olarak, milyonlarca telefon görüşmesi ve e-maillere ait meta verileri toplanmış ve özel bir sebep olmadan toplu olarak saklanmıştır (Thimm, 2018:20). *New York Times*’ın telefon görüşmelerinin gözetiminin açığa çıkarması üzerine, 2008 yılında mevcut uygulamaların kilit yönlerini yasallaştıran FISA Değişiklikleri Yasası kabul edilmiştir. Bölüm 702 uyarınca, Başsavcı, Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) ile birlikte yurtdışında Amerikan vatandaşı olmayanlara yönelik iletişim gözetimine izin verebilir...Orijinal FISA’nın aksine, uygun bir neden belirlemek veya bireysel gözetim önlemleri için bir emir almak gerekli değildir. Ayrıca, daha önceki “Terörist Gözetim Programından” farklı olarak, gözetleme hedeflerinin terörizmle bağlantısı olması şart değildir; bunun yerine, yabancı istihbaratın herhangi bir amacı doğrultusunda kolayca izin verilmektedir. Böylelikle, izleme önleminin asıl amacı bu olmadığı halde ABD’li kişiler hakkında veri toplanması yasal hale getirilmiştir” (Thimm, 2018:20-21).

yetkilendirme içermektedir. Diğer taraftan, Amerikan vatandaşları hakkındaki bilgilerin ABD sınırları dışında korunması için gerekli prosedürleri düzenlemektedir (ABD Adalet Bakanlığı, 2008). Ayrıca, ulusal güvenliğin sağlanmasında özel şirketlere kritik sorumluluklar yüklenmektedir (ABD Adalet Bakanlığı, 2008).

Terörle mücadelenin merkezinde yer alan dördüncü yasal düzenleme 2015 yılında Kongre’de kabul edilen “ABD Özgürlük Yasası’dır”. ABD vatandaşlarının gizlilik hakları korunarak istihbaratı bilgi toplanmasını sağlama amacıyla yürürlüğe girmiştir. İletişim alanını düzenleyen Özgürlük Yasası, telefon şirketlerinin telefon kayıtlarına FBI’ın NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) adına erişimini düzenlemektedir. Artık devlet kurumları verilere FISA Mahkemesi kararı olmadan erişim sağlayıp bu bilgileri depolayamamaktadır (Thimm, 2018:22). Bu düzenlemeyle telefon kayıtlarının toplu saklanması önüne geçilmiştir. Vatanseverlik Yasa’sının dinleme ve gözetlemeye dayalı düzenlemeleri böylelikle değiştirilmiştir. Yeni düzenleme, uluslararası terörizmle ilişkisi olduğu düşünülen kişilerin telefon kayıtları makul bir şüpheyeye dayalı olmak koşuluyla FBI (Savunma Bakanlığı adına) FISA Mahkemesine başvurarak elde edebilmesine olanak tanımaktadır (Robillard, 2020:13). Özellikle, bu düzenlemeyle gözetim ve sınır güvenliği düzenlemeleri aktif önleme yaklaşımını göstermektedir (Robillard, 2020:3). Gelişmiş gözetim prosedürleri ve sınır güvenlik protokollerinde büyük bir değişim yaşanmıştır.

11 Eylül sonrası yapılan önemli yasal düzenlemelerden bir diğeri işkence mevzuatında yapılan yeniliklerdir. Terörle mücadele yaklaşımının önemli bir kısmı saldırı, saldırgan ve muhtemel planlar hakkında bilgi edinme amacıyla işkence mevzuatının genişletilmesidir. 2005 yılında, terör suçu işleyenlerin, şüphelilerin ve aileleri/akrabaları ve arkadaşlarının sorgu ve yargılanmasıyla ilgili yeni bir düzenleme yapılmıştır: Tutuklu Muamele/Davranış Yasası. Bu yasa Savunma Bakanlığı gözetiminde olan Guantanamo Körfezi gözaltı merkezinde uygulanan yöntemleri düzenlemektedir. Terörle ilgisi olduğu düşünülen kişi veya kişilerin akrabaları ya Afganistan’da ya da Guantanamo Körfezi Deniz Üssüne gönderildiler ve burada CIA tarafından acımasız sorgulama teknikleriyle³⁶ ifadeleri alındı (Thimm,

³⁶ “Başlangıçta, CIA terörizm zanlılarını sorgulamak için örtülü olarak “gelişmiş sorgulama teknikleri” adı verilen 10 zorunlu önlemi kullanma iznine sahipti. Resmi teknikler listesi gizli olsa da

2018:13). Terörist faaliyetleri planlayan ve uygulayanları yakalamak üzere Başkan Bush tarafından 17 Eylül 2001 tarihinde, CIA'a yönelik gizli bir yönerge oluşturulmuştur. Bu yönerge dahilinde, yüksek değerli tutuklu programı oluşturularak, başta terör eylemlerini planlayanlar olmak üzere, istihbarat kurumlarının mahkumları bir ülkenin normal yargı sürecinden bağımsız olarak (ev sahibi ülkenin rızası olmasa bile) tutuklama, ABD'ye götürme konusunda olanak tanımıştır (Thimm, 2018:13).

Son olarak, 2006 yılında Kongre, Askeri Komisyonlar Yasası'nı (MCA) onaylamıştır. Kongre bu yasayla, ABD vatandaşı olmayan teröristlerin askeri komisyonlarda sorgulanmasının önünü açmıştır (Thimm, 2018). Savunma Bakanlığı tarafından atanan mahkemelere mahkumların yasadışı düşman savaşçılar olma yetkisini veren bu düzenleme ayrıca işkence altında alınan ifadelerin kabul edilemeyeceğini kabul etmektedir (Thimm, 2018:18). Böylelikle, yeni usul kuralları terör zanlılarının önceki düzenlemelere kıyasla haklarını genişletmektedir.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında benimsenen terörle küresel savaş yaklaşımı ve önleyici strateji Afganistan ve Irak'a yönelik iki büyük askeri operasyonla sonuçlanmıştır. Amerikan vatandaşlarının, müttefik ve dostlarının terörizmle mücadelesi için birçok yasal düzenleme yapılmıştır ve bu düzenlemelerin başında, 2001 Vatanseverlik Yasası, 2004 İstihbarat ve Terörizmi Önleme Yasası, 2008 Dış İstihbarat Gözetim Yasası (FISA) ve 2015 ABD Özgürlük Yasası'dır. Bu yasal düzenlemelerle terörle mücadelenin kapsamının genişletilmesinin yanında sivil hak ve özgürlüklere yönelik hak ihlallerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Neticede, 11 Eylül saldırıları sonrasında yapılan yasal değişimlerin;

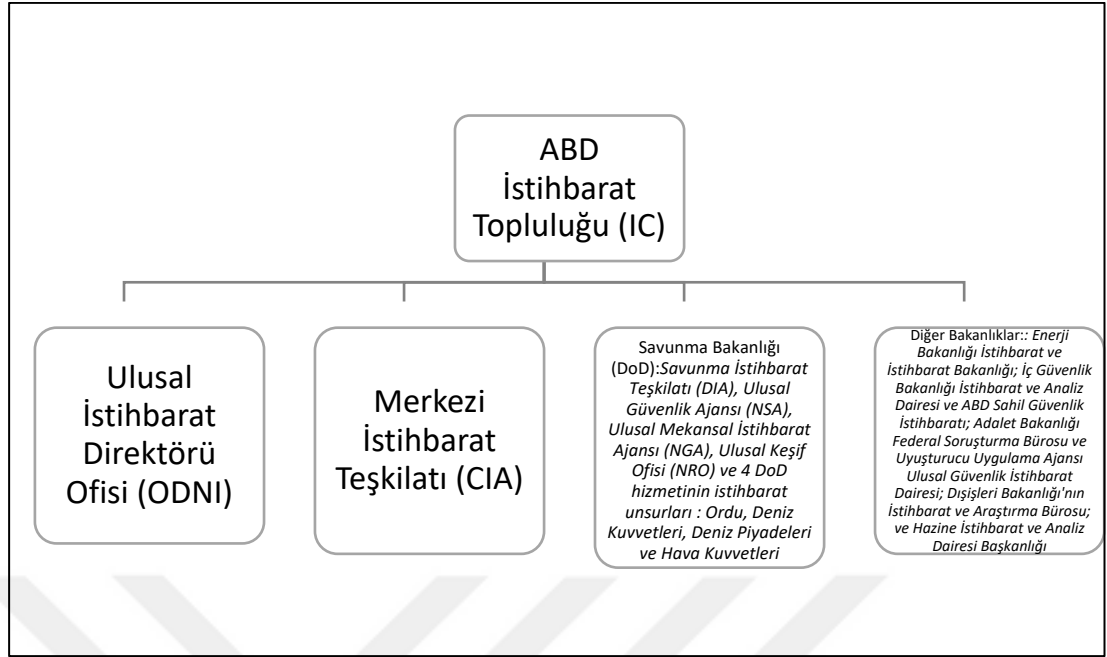
- Askeri güçlerin terörle mücadele kullanılmasını sağlamayı (2001 Askeri Güçlerin Kullanımı yetkisi),

genellikle zorla ayakta durma veya diğer acı verici "stres pozisyonları", sağır edici gürültü ve / veya parlak ışıklar kullanılarak elde edilen uyku yoksunluğunu içerdikleri biliniyor. Mahkumları aşırı ısıya ve soğuğa maruz bırakmak; zar zor sığabilecekleri kutularda saatlerce tutmak, duvarlara vurmak ve el ile yüzlerini tokatlamak; fobilerden yararlanmak, örneğin köpek veya böcek korkusu ve kullanımı münferit durumlarda onaylanması gereken ve üç şüpheliyle ilgili olarak teyit edilen su tahtasının kullanılması da izin verilen yöntemlerdendir" (Thimm, 2018:14). Yaklaşık 100 mahkûm kötü muameleden dolayı ölmüştür (Thimm, 2018:15-16).

- İstihbaratı bilgi toplamanın önündeki engelleri azaltmaya (2001 Vatanseverlik Yasası),
- Teröristlerin, terörle ilişkisi olanların ve terör olaylarıyla ilgili bilgi verebilecek kişilerin sorgulanması ve cezalandırılması için gerekli prosedürleri düzenleme (Tutuklu Muamele Davranış Yasası),
- Sivil hak ve özelliklere yönelik kısıtlamaları düzenleme (2008 FISA değişiklikleri ve 2015 ABD Özgürlük Yasası) yönünde yapılmıştır.

5.1.3.2. 11 Eylül Saldırıları Sonrasında Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler

11 Eylül saldırıları sonrasında terörle mücadele için bir dizi yeni idari düzenleme yapılmıştır. 11 Eylül sonrası terörle küresel savaş yaklaşımının benimsenmesi terörle mücadelenin hem ulusal hem de uluslararası politikanın merkezine yerleştirilmesine ve terörle mücadele için yeni idari düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Terörle mücadelede belirlenen politikaların uygulanması aşamasında ABD’de sorumlu teşkilat yapısı merkezinde Savunma Bakanlığı’nın yer aldığı bir istihbarat yapısı üzerine inşa edilmiştir. ABD’nin istihbarat topluluğunun genel bir resmi aşağıdaki Şekil 6’da görüldüğü gibidir. Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi (ODNI) ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) bağımsız iki örgütü oluştururken, Savunma Bakanlığı’na bağlı sekiz örgüt bulunmakta ve diğer bakanlıklara bağlı 7 kurum ve bölüm bulunmaktadır (Bkz. Şekil 22).

Şekil 22. ABD İstihbarat Topluluğu Yapısı (Kaynak: ODNI web sitesi Aktaran, Kaczmarek vd., 2018:2)

ABD'nin güvenlik sistemi çok parçalı bir yapıya sahiptir. 11 Eylül saldırıları sonrası bu parçalı yapının yeni idari düzenlemelerle merkezileştirmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, 11 Eylül sonrası terörle mücadele için yapılan yeni idari düzenlemeleri iki gruba ayırarak incelenebilir: birinci grubu federal yapılanmanın neden olduğu parçalı yapının ve koordinasyon sorununun ortadan kaldırmak için merkezi yapıların oluşturulması ve ikinci grubu ise, istihbarat bilgilerinin toplanması, analizi ve koordinasyonu sağlamak için yapılan idari düzenlemeleri gösterebiliriz.

Birinci grupta yer alan düzenlemelerin başında 2002 yılında, Başkan Bush'un *federal hükümetin yarım yüzyıldan fazla bir sürede Amerika'yı korumak amacıyla en büyük yeniden örgütlenmesini içerecek bir Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın (DHS)*" (Bush, 2002) oluşturulması gelmektedir. Ulusal Güvenlik Bakanlığı terörle mücadelenin ana yapılanması olarak tasarlanmış; ortak savunma için oluşturulmuş; Amerikalılara, Amerika'nın dostlarına ve Amerikalıların yaşam tarzına karşı saldıranları durdurmak için birleşme gayesi güderek terörle mücadelede koordinasyon ve yönetimi üstlenmiştir (ABD Ulusal Güvenlik Bakanlığı, 2020). Böylelikle, 11 Eylül saldırıları sonrası kurulan DHS, terör saldırıları ve tehditlerine karşı ulusal stratejinin uygulanmasından sorumlu olarak büyük bir görev üstlenmektedir. DHS "Ulusal

Terörizm Danışma Sistemi'nden" sorumludur. Ayrıca, çeşitli ajansların birbirleriyle ve Beyaz Saray'la koordinasyonu sağlamaktadır. Bu ajanslara örnek olarak

"ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri, ABD Gümrük ve Sınır Koruma, ABD Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza, Ulaştırma Güvenlik İdaresi, ABD Sahil Güvenlik, ABD Gizli Servisi, Ulusal Siber Güvenlik Merkezi ve Federal Acil Durum Yönetim Ajansı" gösterilebilir (Robillard, 2020:10).

DHS 22 ayrı federal birimi ve kurumu tek bir kabine birimi altında birleştirmeye olanak tanımıştır (Kaczmarek, vd., 2018:2). DHS'ye terörle mücadelede kurum ve örgütler arasında koordinasyon ve yönetim açısından kilit bir rol verilmiştir. DHS Adalet Bakanlığı ile iş birliği içerisinde çalışarak CIA, FBI, Savunma Bakanlığı, eyalet ve yerel kolluk kuvvetleri arasında bilgi paylaşımını kolaylaştırmayı amaçlayan yeni merkezler kurmuştur (Robillard, 2020:10). DHS çeşitli alt ajanslar ve Beyaz Saray arasında koordinasyonu sağlarken terör saldırılarını tespit, önleme ve müdahalede koordinasyonu sağlamayı amaçlamıştır (Robillard, 2020:10). Ayrıca, DHS göçmenlikten, ulaşım ve güvenlik sistemlerinden istihbarata çok çeşitli bir görev yelpazesi ve 240.000'den fazla çalışanı ve 2018 yılında 44,1 milyar ABD doları ile ABD'nin üçüncü büyük teşkilatını oluşturmaktadır (Kaczmarek, vd., 2018:2). Bu durum, terörle mücadelenin ABD için olan önemini göstermektedir.

Terörle mücadelede operasyonel kapasitenin artırılması için yapılan idari düzenlemelerden birisi de, "FBI Reformudur". 11 Eylül öncesi FBI terörle mücadelenin önemli bir unsuru konumundaydı. 1990'larda FBI uluslararası terör örgütleriyle mücadelede hem istihbarati bilgi toplanmasında hem cezai soruşturma ile görevlendirilmişti (National Commission on Terrorist Attacks, 2020). 11 Eylül sonrası FBI'a yeni bir rol biçilmiş ve terörle mücadelede daha etkin bir aktöre dönüştürülmüştür. FBI'ın kurumsal yapılanmasında çeşitli idari düzenlemeler yapılmıştır. Bu reformlarda FBI'ın istihbarati bilgi toplama ve terör saldırılarını önleme kapasitesinin artırılması amaçlanmıştır. Özellikle terörist yapılanmaların tespiti ve yok edilmesinde özel bir misyon yükleyecek düzenlemeler yapılmıştır (ABD Savunma Bakanlığı, 2020). İstihbaratın güçlendirilmesi ve kolluk kuvvetleriyle olan koordinasyonun sağlanmasında önemli bir görev verilmiştir. FBI'ın terörle mücadelede istihbarat yeteneklerinin geliştirilmesi, operasyon uygulamaların genişletilmesi ve teknolojik ilerlemenin sağlanmasıyla birlikte diğer

kurumlarla koordinasyonu geliştirmedeki rolü güçlendirilmiştir (ABD Savunma Bakanlığı, 2008). Bu doğrultuda, FBI reformu kapsamında yapılan bazı önemli değişiklikler şunlardır:

- 2005 yılında FBI “Ulusal Güvenlik şubesi” oluşturulmuştur. Bu şube Terörle Mücadele Bölümü, Karşı istihbarat Bölümü, İstihbarat Müdürlüğü, Kitle İmha Silahları Müdürlüğü ve Terörist Tarama Merkezi olmak üzere FBI’ın ulusal güvenlik programlarını tek bir çatı altına toplamıştır.
- FBI’ın mevcut 56 saha ofisinin hepsinde “Saha İstihbarat Grupları” ve FBI merkezindeki her operasyonel bölüme yerleşik istihbarat grupları kurulmuştur.
- FBI istihbarat analistlerinin sayısını iki katına çıkarılmış ve dilbilimcilerin sayısını üç katına çıkarılmıştır.
- Yaklaşık 41 üye ajanstan oluşan FBI merkezinde “Ulusal Ortak Terörizm Görev Gücü (NJTTF)” kurulmuştur.
- Kaynakların yeniden düzenlenmesi, bazı ajanların suç programlarından terörle mücadele konularına kaydırılması, FBI’ın başlıca terörle mücadele önceliklerini ele almak ve istihbarat koleksiyonunun öncelikli tehditlere karşı odaklanmasını sağlamak için tehdit tabanlı füzyon hücreleri oluşturulmuştur.
- FBI’ın tüm potansiyel terörist tehditler için birincil bildirim noktası olan 7/24 “Terörle Mücadele İzleme Örgütü” dahil olmak üzere terörle mücadele yeteneklerini geliştiren çeşitli birimler kurulmuştur.
- Terörist finansmanını izleme ve engelleme çabalarını merkezileştiren “Terörizmin Finansman Operasyon Bölümü” ve küresel terör olaylarına veya tehditlerine yanıt veren uçuş ekipleri oluşturulmuştur” (ABD Savunma Bakanlığı, 2020).

Yapılan reformlarla FBI’ın terörle mücadele açısından önemli bir aktör haline getirilmesi amaçlanmıştır. Terörle mücadele kapsamında çeşitli birimler merkezi fonksiyonları geliştirilerek tek bir çatı altında toplanma eğilimi gösterilerek FBI’ın bünyesinde koordinasyon güçlendirilmiştir.

Terörle mücadelenin idari kapasitesinin geliştirilmesi amacına hizmet eden diğer bir önemli idari düzenleme “Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (NID)’n” oluşturulmasıdır. 11 Eylül saldırılarından üç yıl sonra oluşturulan NID, İstihbarat Topluluğu’nun başkanlığı olarak düzenlenerek, yeni bir pozisyon oluşturulmuştur. NID güçlendirilmiş yetkilerle donatılmış ve terörle mücadelede gerekli olabilecek istihbarat bilgilerine ulaşımın kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Daha önce belirtildiği gibi, DNI ulusal istihbarat programının uygulanmasından sorumludur ve doğrudan başkana danışmanlık etmektedir (Kaczmarek, vd., 2018:2). Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi (ODNI) terörle mücadelede etkin bir konuma yükselmiştir ve operasyonel kapasitenin kuvvetlendirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Terörle mücadele açısından ODNI içerisinde oluşturulan merkezlerin önemli bir yeri bulunmaktadır.

11 Eylül sonrası terörle mücadele kapsamında yapılan idari değişimlerin ikinci grubu istihbarat bilgilerinin toplanması, analizi ve koordinasyonunu kolaylaştırmak için oluşturulan birçok kurum, ajans ve birimi içermektedir. Bu birimlerin başında 2004 yılında kurulan “Ulusal Terörle Mücadele Merkezi (NCTC)” gelmektedir. NCTC, ONDI içinde oluşturulan merkezler arasında teröristler ve şüpheliler hakkında bilgilerin toplanması, devlet kurumları arasında terörle mücadelede iş birliğini sağlama ve yerli ve yabancı istihbaratın harmanlanmayla görevlendirilmiştir (Kaczmarek, vd., 2018:2). NCTC istihbarat ve polis birimleri arasında iş birliğini sağlamak üzere 2004 yılında Kongre’de onaylanan İstihbarat ve Terörizm yasası çerçevesinde kurulmuştur. NCTC terör şüphelilerin tespitinde önemli bir rol oynamaktadır. NCTC terörle ilişkisinden şüphelenilen yaklaşık 1.200.000 kişi hakkında bilgi içeren veri tabanı (Terörist Kimlikler Datamart Ortamı (TIDE))’nın derlenmesinden sorumludur (Robillard, 2020:11). Ayrıca, bu veri tabanından elde edilen bilgiler daha sonra “izleme listeleri” ve “uçuşa yasaklılar listesinin” oluşturulmasında kullanılmıştır (Robillard, 2020:11). Böylelikle terörle bağlantısı olduğu bilinen ve şüphelenilen kişilerin takibi, kapasiteleri, yetenekleri, iletişim ağları merkezi bir bankada toplanması amaçlanmıştır (Bush, Factsheet). NCTC stratejik planlama açısından kilit bir rol oynamakta ve terörle mücadelede farklı kurumlar arasında koordinasyonu güçlendirmek için bilgi teknolojisinin geliştirme görevini üstlenmektedir (Bush, Factsheet).

İdari düzenlemelerin ikinci grubunda yer alan birimlere “Terörist Tehdit Entegrasyon Merkezi (TTIC)”, “Terörist Tarama Merkezi”, “Ulusal Güvenlik Bilgi Ağı (HSIN)”, “ABD Kuzey Komutanlığı’nın” kurulması ve “Ulusal Güvenlik Bölümü” örnek verilebilir.

Terörist Tehdit Entegrasyon Merkezi (TTIC)’nin kurulması yurtiçinde ve yurtdışında toplanan terörizm tehdidi ile ilgili bilgileri entegre edilmesi amacıyla kurulmuştur (Bush Factsheet, 2003). TTIC istihbarat ve kolluk kuvvetleri arasında eşgüdümü sağlamayı amaçlamaktadır. TTIC FBI, CIA, Savunma Bakanlığı ve DHS gibi çeşitli kurumlar arasında terör faaliyetleri, teröristler ve tehditler hakkında elde edilen bilgilerin ve analizlerin entegre edilmesine hizmet etmektedir.

Terörist Tarama Merkezi, kolluk kuvvetlerine terörist faaliyetler ve teröristler hakkında destek vermek amacıyla kurulmuştur. Bu merkezin temel fonksiyonu, terörist saldırıların engellenmesi veya şüphelilerin durdurulup incelenmesi için gerekli bilgi ve uzmanlığın teminin sağlamaktır (Bush Factsheet, 2003). Ulusal Güvenlik Bilgi Ağı (HSIN), DHS terör olayları, suçları ve potansiyel terörist eylemleri hakkında elde ettiği bilgileri etkili bilgi paylaşım sağlayabilmesi için HSIN 50 eyaletin hepsinde işlerlik kazanmıştır (Bush, Factsheet, 2003). ABD Kuzey Komutanlığı kurulması, Savunma Bakanlığı’nın ulusal seviyede korumayı sağlama amacıyla kurulmuştur. Kuzey Komutanlığı federal, eyalet ve yerel yönetimlerin entegre bir şekilde çalışmasına olanak tanımıştır (Bush, Factsheet, 2003). Ulusal Güvenlik Bölümü: 2006 yılında, ulusal güvenlik tehditleriyle mücadele için Ulusal Güvenlik Bölümü’nü (NSD) kurmuştur. NSD eski ve yeni birçok birim ve bölümü bir araya getirmiştir: İstihbarat Politikası ve Gözden Geçirme Ofisi, Terörle Mücadele Bölümü ve Terörle Mücadele Bölümü, Yeni Hukuk ve Politika Ofisi, İcra Ofisi ve Yurtdışı Terörizm Mağdurları Adalet Ofisi (ABD Savunma Bakanlığı, 2020). NDS kolluk kuvvetleri ve istihbarat topluluklarının gerek duyduğu yetki ve yetenekleri ulusal güvenliğinin sağlanması amacıyla entegre edilmesi üzerine inşa edilmiştir (ABD Savunma Bakanlığı, 2020). NDS’in;

- Ülkenin terörle mücadele çabalarının etkinliğini güçlendirmek için bir yandan savcılar ile kolluk kuvvetleri ve diğer taraftan istihbarat avukatları ile istihbarat topluluğu arasındaki gelişmiş koordinasyona sağlama görevi vardır.

- İstihbarat Ofisi için personelin yeniden organize edilmesi ve personel sayısının önemli ölçüde artırılması, artan Dış İstihbarat Gözetleme Yasası (FISA) iş yükünü ele almak, FISA davalarını daha iyi koordine etmek ve ulusal güvenlik gözetimini iyileştirmek için üç yeni bölüm oluşturulmuştur.
- İstihbarat topluluğu kurumlarının istihbarat operasyonlarını yürütmek için gerekli yasal izinleri sahip olmasını sağlamak için hükümet adına binlerce FISA başvurusunu incelemiş, işlemiş ve sunmuştur.
- Tüm departman için ulusal güvenlik yasal ve politika işlevlerini uyumlu hale getirmek ve FISA ve diğer mevzuatın güncellenmesi, siber güvenlik çabalarının desteklenmesi ve terörizmle mücadele kapasitemizin güçlendirilmesi gibi önemli ulusal güvenlik önceliklerinin teşvik edilmesi amacıyla yeni bir Hukuk ve Politika Ofisi oluşturulmuştur.

Böylelikle, NDS kapsamında terörle mücadelede gerekli yargılama işlemlerini kolaylaştırma ve hızlandırma amacına yönelik olarak çeşitli birim ve bölümler oluşturulmuş ve terörle mücadelenin hukuksal yükünü azaltma görevi görmüştür. Ulaştırma güvenlik idaresi, 11 Eylül terör saldırılarının ardından en büyük değişimlerin yaşandığı kurumların başında gelmektedir. Özellikle hava güvenliği birçok yasal ve idari düzenlemeye tabi tutulmuştur. Diğer taraftan, metro sistemleri, otobüs ve diğer toplu ulaşım sistemleri hakkında düzenlemeler yapılmıştır. ABD’de havacılık sisteminin aksine demiryolu ve toplu taşıma sistemlerin büyük kısmı yerel yönetim ve özel şirketler üzerinden işletilmektedir. Terör saldırıları yerel yönetimler üzerinde dönüşüme etki etmektedir. Madrid ve Londra saldırıları otobüs servislerinin terör saldırılarında yeni hedefler olabileceğini de gösterdikten sonra, ABD 11 Eylül saldırıları paralelinde yeni düzenlemeler yapmıştır (Chertoff, 2006): demiryolu, toplu taşıma, feribot ve otobüs sistemlerinin güvenlik sistemlerinin geliştirilmesi amacıyla hibeler verilmekte ve DHS bir dizi tarama tekniği ve teknolojisi geliştirmektedir.

11 Eylül saldırıları sonrası yapılan idari düzenlemelerin ikinci grubunun içinde istihbarat bilgilerinin toplanmasında kolluk kuvvetlerine yeni görevler yükleyen idari düzenlemelerde yer almaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrasında kolluk kuvvetlerine yönelik birçok düzenleme yapılmış ve terörle mücadele kapsamında diğer kuvvet birimleriyle koordinasyon ve bilgi paylaşım kapasiteleri geliştirilmesi amaçlanmıştır.

11 Eylül öncesi kolluk kuvvetlerinin yerel güvenlik görevleri bulunmakta, organize suç, çeteler, genel asayişle sorumlu bir çalışma düzenine tabiyken, 11 Eylül sonrası kolluk kuvvetlerinin görev tanımları terörist tehditleri içerecek şekilde genişlemiştir (Lois M. Davis, vd, 2010). 11 Eylül saldırıları sonrasında terörle mücadelede kolluk kuvvetlerine, terör şüphelilerini gözetim yetkisi gibi yeni görevler verilmiştir. 11 Eylül sonrası, terörle ilişkisi olduğu düşünülenlere yönelik, polislerin sivil faaliyetleri gözetleme koşul ve yöntemleri genişletilmiş, teknolojik gelişmelerden yararlanmaları sağlanmış ve federal hukuktaki değişimlerden yararlanmalarına olanak tanınmıştır (Bloss, 2007:208). Kolluk kuvvetlerindeki değişimler sadece terör şüphelilerin gözetim ve takibiyle sınırlı kalmamıştır. 11 Eylül sonrası, kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer veya patlayıcı olayları içeren tehditlere karşı hazırlık yapılması amacıyla harcama bütçeleri genişletilmiştir (Davis, vd., 2004). 11 Eylül saldırılarının ardından terörle mücadele özellikle terör tehdidinin yüksek olduğu kent ve eyaletlerde emniyet teşkilatının gündeminin önemli bir parçası halini almıştır (Davis vd., 2004). 11 Eylül sonrası polis teşkilatının yüklendiği yeni görevler şunlardır:

- Ülke güvenliğini devlet düzeyinde koordine etme,
- İstihbaratı bilgi toplamak, analiz etmek ve paylaşma,
- Önemli altyapı ve varlıkların korunması,
- Sınır güvenliğini, hava ve deniz limanlarını güvenceye alma,
- Görev güçleri üzerine federal ve yerel yasa uygulama ile iş birliği yapma,
- Yeni müdahale ekipmanı, taktikleri, sistemleri ve eğitimine hazırlıklı olma (Foster & Cordner, 2005).

11 Eylül saldırıları sonrasında tüm güvenlik unsurları üzerine terörle mücadele sorumluluğunun paylaştırıldığı görülmektedir. Kolluk kuvvetleri bu dağılımdan payını almıştır. Kolluk kuvvetlerinin, terör olaylarını önleme ve operasyonel kapasitesini geliştirme, koordinasyon gücünü ve yetki alanını artırıcı yeni düzenlemelerden geçerek terörle mücadele kapasitesi kuvvetlendirilmiştir.

Sonuçta, 11 Eylül saldırıları sonrasında yapılan terörle mücadele unsurlarının kuvvetlendirilmesi amacıyla yapılan önemli bazı yasal ve idari düzenlemelerle;

- Yapılan yasal düzenlemelerle (Vatanseverlik Yasası, Dış İstihbarat Gözetim Yasası vb), terör eylemlerinin engellenmesi ve kolluk kuvvetlerinin yetki ve yeteneklerinin güçlendirilmesi amaçlanarak terörle mücadelede önleme, soruşturma ve kovuşturma yöntemlerinin düzenlenmesi ve böylelikle potansiyel terör faaliyetlerinin önlenmesi ve terör faaliyetlerinin cezalandırılmasını hedeflenmiştir.
- Yapılan idari düzenlemelerle koordinasyon ve bilgi paylaşımının kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Terörle mücadele çok parçalı idari yapılanmanın merkezileştirilmesi amacıyla Ulusal Güvenlik Bakanlığı, Terörist Tehdit Entegrasyon Merkezi, Terörist Tarama Merkezi, Ulusal Güvenlik Bilgi Ağı, ABD Kuzey Komutanlığı, Ulusal Güvenlik Bölümü gibi birçok idari birim, ağ veya merkez oluşturulmuştur.
- Terör saldırıları ve planlarının önceden takibinin kolaylaştırılması ve teröristlerin takibi için (Dış İstihbarat Gözetim Yasası (FISA) sivil hak ve özgürlüklerin ihlaline sebep olabilecek yasal düzenlemeler yapılmıştır.
- Teröristler hakkında bilgilerin derlenip, toplanması ve analizinin yapılması için İstihbarat Reformu ve Terörizmi Önleme Yasası'nın düzenlenmesi, Uluslararası İstihbarat Direktörü Ofisi (ODNI)'nin oluşturulması ve Terörle Mücadele Merkezi'nin kurulması gibi önemli düzenlemeler yapılmıştır.
- Kolluk kuvvetlerinin terörle mücadele sisteminde güçlendirilmesi, operasyonel kapasitenin artırılması için FBI reformları yapılmıştır.
- Terörle ilişkisi olan bölgeler ve ülkeler belirlenerek aktif düşmanlık alanları, teröre destek veren ülkeler listesi ve Uluslararası Güvenlik Yardımı ve Silah İhracat Kontrol Yasası gibi diğer ülkelerle olan ilişkileri düzenleyen adımlar atılmıştır.
- Terör suçlularına yönelik Guantanamo Körfezinde bir hapisane açılması, sert sorgulama yöntemlerini düzenleyen Tutuklu Muamele/Davranış Yasası ve ABD vatandaşı olmayanların askeri komisyonlarda sorgulanmasını düzenleyen Askeri Komisyonlar Yasası çıkarılmıştır.
- Terörle mücadele politikasına diğer ülkelerin özgürleştirilmesi gibi geniş çaplı amaçlar eklenmiştir.

Böylelikle, 11 Eylül saldırıları sonucunda çeşitli birim ve kuruluşların oluşturulması gibi birçok düzenlemenin yapılmasına yol açmıştır. Yeni yasal düzenlemeler ve mevcut yasalarda değişimler yapılmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrasında, terörle savaş yöntemi ve önleyici strateji benimsenerek agresif bir terörle mücadele politikası yürütülmüştür.

5.2. 11 Eylül Terör Saldırıları ve Kamuoyu

5.2.1. Bayrak Altında Toplanma Etkisi

11 Eylül 2001'den bu yana, terör saldırılarının kamuoyu üzerindeki etkisinin araştırılmasına yönelik giderek artan bir ilgi vardır. Gelecekteki muhtemel terör saldırıların, özellikle seçimler üzerindeki etkilerini değerlendirilmesi açısından, terör saldırılarının kamuoyunu nasıl etkilediğini görmek önem arz etmektedir (Ladd, 2007:512). Terör saldırılarının siyasi değişimler üzerindeki etkisi iki genel eğilim sergilemektedir: “bayrak altında toplanma etkisi” ve “hükümetin cezalandırılması (cezalendirme etkisi)”. Bayrak altında toplanma etkisi, yaşanan bir olaydan sonra görevdeki hükümete ve siyasi liderlere olan desteğin büyük bir oranda artması anlamına gelmektedir. Bayrak altında toplanma etkisinin ilk modelinde Mueller (1970): herhangi bir uluslararası beklenmedik bir krizin Başkan'ın popülaritesini artıracağını savunurken, Baker ve O'Neal (2001), beklenmedik, dramatik ve uluslararası boyutu olan bir krizin Başkan'a verilen desteği artıracağını savunmaktadır (aktaran, Lambert, vd., 2011:343). Yaşanan beklenmedik terör olayları vatandaşların mevcut hükümetlerine olan inançlarını büyük oranda etkilemektedir. Bu durum, olumlu veya olumsuz yönde yaşanırken, 11 Eylül saldırıları, ABD başkanı George W. Bush'un popülarlığını ve terör saldırıları sonrasında seçimleri kazanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Amerikan halkı 11 Eylül terör saldırılarını hayatlarında yaşadıkları en önemli olaylardan birisi olarak değerlendirilmektedir. “*ABD ve dünya için en önemli olayın ne olduğu*” sorulduğunda araştırmaya katılan 1,003 yetişkinin %46'sı 11 Eylül saldırılarının olduğunu söylemiş ve bu olayı %6 ile Irak Savaşı takip etmiştir (ABC

News Poll, 2006)³⁷. Ayrıca, 1941 yılında Japonya'nın Pearl Harbor saldırısıyla 11 Eylül saldırılarını kıyaslanmaları istenen 1,506 yetişkinin %35'i 11 Eylül saldırılarını daha ciddi bir sorun olarak görürken, katılımcıların yaklaşık %47'si eşit olarak görmektedir (Pew Research Center ve Press Survey, 2006) ³⁸. 11 Eylül terör saldırılarının Amerikan halkı üzerinde dramatik bir etkiye sahip olmuş ve bazı önemli siyasi sonuçlar doğurmuştur. 11 Eylül terör saldırıları,

- Öncelikle ABD Başkanı George W. Bush'a verilen desteğin artırılmasına (Bayrak altında toplanma etkisi),
- Terörle savaş yaklaşımının benimsenmesine,
- Askeri müdahalelerin yapılmasına onay verilmesine,
- Bazı temel hak ve özgürlükleri güvenlik eksenine çekilerek hak ihlallerine rıza gösterilmesini etkilemiştir.

ABD Başkanı George W. Bush'a verilen desteğin artırılması (Bayrak altında toplanma etkisi), Lambert vd., (2011) çalışmasında, bayrak altında toplanma etkisini anlatmak için öfkeye-dayalı bir çerçeveye açıklamaktadır. Lambert vd., (2011)'rine göre, kişilerarası provokasyonun insanların saldırganlığına neden olması gibi, ülkeler gibi büyük gruplarda bu saldırıları maruz kalabileceğinin altını çizmektedir. Özellikle 11 Eylül gibi terör saldırılarına maruz kalan topluluklar, agresif davranış eğilimleri geliştirebilmekte ve öfkelenebilmektedirler (Lambert, vd. 2011:344). Böyle bir saldırıda, vatandaşlar ordunun sembolik komutanı olan Amerikan başkanına intikam ve cezalandırma görevini gerçekleştirmesi için dönebilirler (Lambert, vd., 2011:244). Lambert vd., (2011)'in çalışmalarında, bir grup öğrenciye 11 Eylül'le ilgili video izlettikten sonra başkana destek verme hakkındaki görüşleri (Bush'un siyasalarını onaylama), Irak savaşı hakkındaki tutumları (Savaşa destek) ve ulusal sembollere yönelik duyguları (bayrak ve özgürlük heykeli gibi vatanperver sembollere) hakkında sorular sorulmuştur. Çalışmada, video izletilen grubun

³⁷ ABC News Poll, 5-7 Eylül 2006 tarihleri arasında ABD'de 1,003 yetişkinin açık uçlu sorulara dayalı bu anket çalışmasında katılımcıların %46'sı 11 Eylül saldırılarını, %6'sı Irak Savaşı'nı, %4'ü kişisel olayları, %3'ü Vietnam Savaşı'nı, %3'ü II. Dünya Savaşı'nı ve %3'ü ekonomiyi kendileri için en önemli konu olarak yanıtlamıştır.

³⁸ Pew Research Center for the People and Press Survey tarafından Princeton Survey Research Associates International için 9-13 Ağustos 2006 tarihleri arasında yapılan bu anket çalışmasına, ülke genelinde 1,506 kişiye katılmıştır.

izletilmeyenlerle kıyaslandığında, Başkan Bush'u önemli bir ölçüde destekledikleri, hatta Irak savaşını destekledikleri, ABD'nin sembollerine karşı daha pozitif olduklarını tespit edilmiştir. Sonuçta, saldırılar sonrasında başkana verilen desteğin altında olaylara karşı duyulan öfkenin ve saldırılara bir karşılık verilmesi beklentisinin yattığı görülmüştür.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında, Başkan Bush'un saldırıları gerçekleştiren terörist, teröristlere destek veren ülkelerin cezalandırılması ve ulusal seviyede güvenliğin sağlanabilmesi amacıyla görevdeki hükümete verilen destek artmıştır. Saldırılar sonrası ulusa sesleniş konuşmasında ABD başkanı Bush saldırılara verilecek karşılıktan bahsetmiş, terörle savaş yaklaşımının benimseneceği ve askeri müdahalelerin yapılacağı söylemiştir (Bush, 2001). 20 Eylül 2001'de, Başkan Bush'un saldırılar sonrasında ulusa sesleniş konuşmasını değerlendirilmesi istenilen 513 kişinin %95'i konuşmayı oldukça iyi bulmuştur (NBC News Poll, 2001). Başkan Bush'un ulusa sesleniş konuşması dinleyenler üzerinde olumlu etki yapması saldırılar karşısında uygulayacağını vaat ettiği yaklaşımında yeterli görüldüğü anlamına gelmektedir.

11 Eylül saldırıları sonrasında Başkan Bush'un terörle mücadele yaklaşımına büyük bir destek verilmiştir. Ayrıca

“Bush'un terörle mücadele şeklini onaylayıp onaylamadığı” sorulan başka bir anket çalışmasında ve ankete katılanların büyük bir oranı, %91'i onayladıklarını ve %5 onaylamadıklarını belirtmiştir (CNN/USA; Today/Gallup Poll, 2001)³⁹.

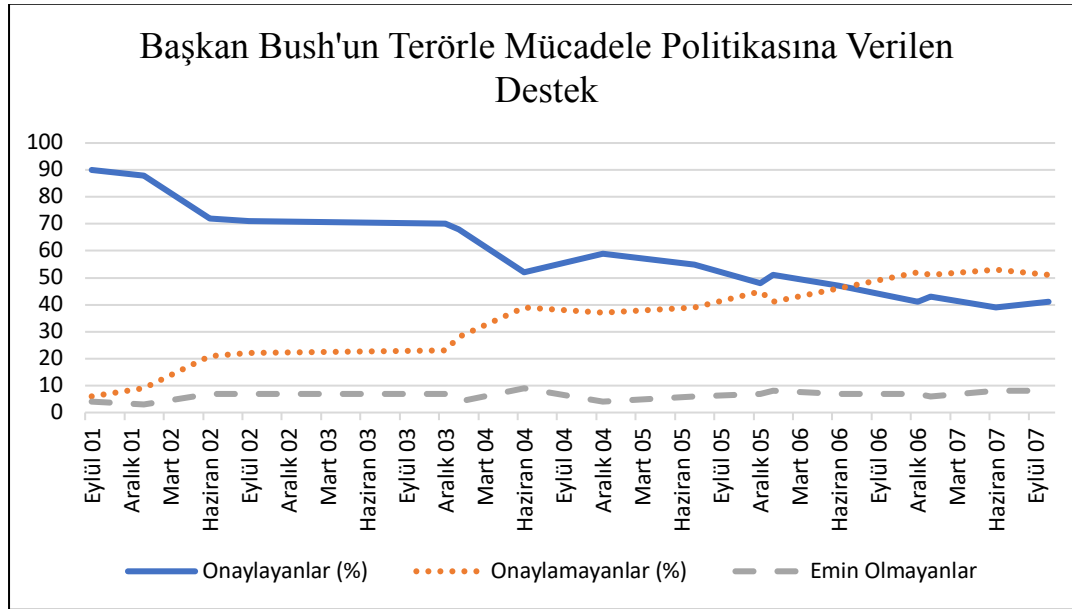
Newsweek Poll'un 26-27 Eylül 2002 tarihleri arasında, ülke genelinde 1,011 yetişkine uyguladığı ankette,

“Başkan Bush'un ABD'de yaşanan terör saldırılarını engelleme ve en aza indirme politikalarını onaylayıp onaylamadıkları” sorulduğunda çalışmaya katılanların %82'si bu politikaları onaylarken %14 onaylamamakta ve %4'ü bilmediklerini bildirmiştir (Newsweek Poll, 2002).

³⁹ 14-15 Eylül 2001 tarihinde ülke genelinde 1,302 yetişkine uyguladığı anket çalışmasıdır.

Terör saldırılarının üzerinden çok kısa bir süre geçmesi terör saldırılarına daha aktif tepki verilmesini ve böylelikle Başkan Bush'un uyguladığı politikaya verilen desteğin artmasını etkilemiştir. Diğer taraftan, bayrak altında toplanma etkisinin zamanla değiştiği, CBS News Poll'un 2001-2007 yılları arasındaki çalışmasında görülmektedir (CBS News Poll, 2007). Bu çalışmada,

“George W. Bush'un terörizme karşı yürüttüğü kampanyayı onaylıyor musunuz yoksa onaylamıyor musunuz?” sorusuna verilen desteğin saldırıların hemen ardından %90 iken saldırılardan yaklaşık 6 yıl sonra, 2007 yılında %41'lere kadar inmiştir (Bkz. Şekil 23).

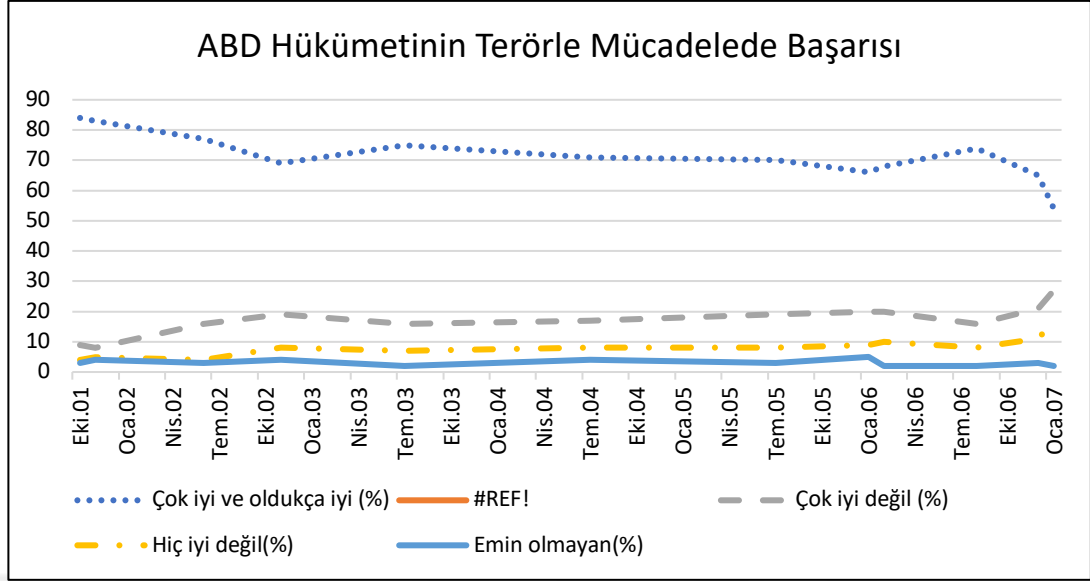

Şekil 23. Başkan Bush'un Terörle Mücadele Politikasına Verilen Destek (Kaynak: (CBS News Poll, 2007))

Benzer bir soruda Pew Research Center'in ülke genelinde 12 Aralık 2006- 9 Ocak 2007 tarihleri arasında 2,007 yetişkine uyguladığı ankette:

“Amerikan hükümetinin terör tehdidini azaltmada nasıl olduğunu” sorulmuştur (Pew Research Center for People ve Press Survey, 2007).

Bu soruya çok iyi ve oldukça iyi olduğunu söyleyenlerin oranı giderek azalmıştır: Ekim 2001 bu oran %84, Kasım 2002'de %69, Temmuz 2003'de %75, Temmuz 2004'te %71, Temmuz 2005'te %70, Aralık 2006'da bu oran %54 olarak en düşük seviyeye görmüştür (Bkz. Şekil 24).

Şekil 24. ABD Hükümetinin Terörle Mücadelede Başarısı (Kaynak: Pew Research Center for People ve Press Survey, 2007)

11 Eylül terör saldırıları sonrasında Başkan Bush’a ve onun terörle mücadele yaklaşımına olan desteğin azalmasıyla birlikte, terörle savaş yaklaşımının etkinliği giderek daha fazla sorgulanır olmuştur. Bu doğrultuda, Pew Research Center for the People ve the Press’in 12 Aralık 2006-9 Ocak 2007 tarihleri arasında, ülke genelinde 2,007 yetişkine uyguladığı ankette,

“Bush’un terörle mücadele yaklaşımı ve ulusal güvenlik politikasının ülkeyi son altı yılda daha güvenli, daha az güvenlik veya bir fark yapır yapmadığını” sorulmuştur.

Çalışmaya katılanların yarısı terörle mücadele yaklaşımının ülkeyi daha güvenli yaptığına inanırken, bir fark olmadığını belirtenlerin oranı %21 olmuştur (Bkz. Tablo 25). Kamuoyunun Başkan Bush’a verilen desteğin azalmasının yanında uyguladığı stratejinin etkinliğine olan güvende bir azalma görülmüştür.

Tablo 25. Amerikan Başkanı Bush’a Verilen Destek

	Daha Güvenli (%)	Daha Az Güvenli (%)	Bir Fark Yok (%)	Emin Değilim (%)
12/8-11/06	50	26	21	3

Kaynak: (Pew Research Center for the People ve the Press, 2007)

Başkan Bush terörle savaş yaklaşımını önleyici bir strateji üzerine kurarak, saldırılar gerçekleşmeden önce terör örgütlerine ve teröre destek veren ülkeler karşı askeri müdahale yapılacağını belirtmiştir. Kamuoyu bu yaklaşımı destekleme durumu zamana göre farklılık sergilemektedir. Örneğin, Knight Riddler Poll'un 3-6 Ocak 2003 tarihleri arasında ülke genelinde 1,204 yetişkine yaptırdığı ankete katılanlara:

“Bush Yönetiminin askeri politikası, Amerikalılara veya ABD çıkarlarına yönelik herhangi bir fiili saldırı gerçekleşmeden ÖNCE ABD'yi tehdit eden ülkelere veya gruplara saldırılması çağrısında bulunuyor. Siz bu politikanın İYİ BİR ŞEY olduğunu düşünüyor musunuz, çünkü karşı karşıya olduğumuz tehditlerle başa çıkmak için önleyici saldırılara ihtiyaç var. Yoksa Amerikan ideallerine aykırı olduğu ve diğer ülkeleri de aynı şeyi yapmaya teşvik edecek kötü bir örnek oluşturduğu için KÖTÜ BİR ŞEY mi?” olduğu sorulmuştur (Knight Riddler Poll, 2003).

Katılımcıların %45'i iyi bir şey olduğu, %43'ü kötü bir şey olduğu ve %12 bilmediğini belirtmiştir. 11 Eylül saldırılarından yaklaşık 2 yıl sonra, Irak'a askeri müdahale durumu söz konusuysen, Amerikan vatandaşları terörle mücadele politikasının önleyici yaklaşıma tam olarak desteklemedikleri görülmüştür (Knight Riddler Poll, 2003). Benzer şekilde, NBC News/Wall Street Journal Poll'un 2-5 Mart 2007 tarihleri arasında yaklaşık 500 yetişkine

“Federal hükümetin ABD'ye terörist saldırılar düzenlemeye hazırlanan gruplara veya ülkelere dair kanıt elde ettiyse, ABD strateji gereği bu grup ve ülkeler gerçek bir terör fiili gerçekleştirene kadar saldırmalı mı yoksa saldırmamalı mı” sorusunu sormuşlardır (NBC News ve Wall Street Journal Poll, 2007).

Salırmalı diyenlerin oranı %40, beklenmeli diyenlerin oranı %39 ve duruma göre olduğunu düşünenlerin oranı %16 olmuştur (NBC News ve Wall Street Journal Poll, 2007). Bu anket çalışmasının sonuçlarına göre, önleyici yaklaşımdan yana olanların oranı %40 olmuştur (NBC News ve Wall Street Journal Poll, 2007). ABD'nin önleyici yaklaşımı saldırıların hemen ardındaki kadar yüksek bir oranda desteklenmediği görülmektedir.

Diğer taraftan, fiili olarak;

“Bush'un El Kaide'ye yönelik uyguladığı terörle savaş yaklaşımının çok mu agresif ya da az mı agresif olduğu sorulunca”

%16 çok agresif olduğunu, %60'ı ise yeteri kadar agresif olmadığını belirtirken, %15 mevcut agresifliğin yeterli olduğunu belirtmiştir (NBC News ve Wall Street Journal Poll, 2007). Bu durumda, terörle savaş yaklaşımının daha agresif uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

Başkan Bush'un terörle savaş yaklaşımına verilen desteğin yanında, terörle mücadele politikaları kapsamında yapılan idari ve yasal değişimlere verilen desteklerde terör saldırıların siyasi etkilerini gözler önüne sermektedir. 11 Eylül terör saldırılarından sonra kurulan Ulusal Güvenlik Bakanlığı (NSA) terörle mücadelede ABD'nin en önemli kurumlarından biri haline gelmiştir. Newsweek Poll'un 29-30 Eylül 2005 tarihleri arasında, ülke genelinde 1,004 yetişkine uyguladığı anket çalışmasında

“Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasının Amerikalıları daha güvenli yapı yapmadığı” sorulmuştur.

Ankete katılanların %45'i daha güvenli yaptığını düşünürken, %49'u daha güvenli yapmadığını ve %6'ı emin olmadıklarını belirtmiştir (Newsweek Poll, 2005). Terörle mücadele için hükümetlerin uyguladıkları strateji ve idari düzenlemelerin kamuoyunda yaptığı etki, saldırılar ardından zaman geçtikçe giderek daha az desteklenmesiyle sonuçlanmıştır. Hükümet ve hükümetin temsilcisi olan Başkanlar terör saldırılarının ardından popülaritelerini artırırken, saldırılar sonrası uygulanan strateji ve düzenlemelere verilen desteğin zamanla azalması söz konusu olabilmektedir. ABC News Poll'un 5-8 Eylül 2002 tarihleri arasında ülke genelinde 1,011 kişiye uyguladığı alan araştırmasında,

“Bazı kişi ve kurumların terörle savaşa katkıları hakkındaki fikirleri” sorulmuştur (Tablo 14).

Anket çalışmasına katılanların büyük bir kısmı ABD ordusu, New York Halkı ve ABD'nin çok iyi bir iş çıkardığını düşünürken, Bush Yönetimi ve Adalet Bakanlığı'nın terörle mücadelede yapması gereken başka şeyler olduklarını düşündükleri söylenebilir (ABC News Poll, 2002). Diğer taraftan, FBI, CIA ve diğer istihbarat kurumlarıyla, Göçmenlik ve Vatandaşlık Bürosu gibi kurumlar terörle mücadelede daha zayıf görülmüştür (Bkz. Tablo 26).

Tablo 26. Terörizmle Mücadelede Başarı Hakkında Kamuoyu

	Mükemmel/iyi (%)	Çok İyi değil /Zayıf (%)	Fikir Belirtmeyenler (%)
ABD Ordusu	94	4	1
New York Halkı	93	5	2
Ülke Olarak ABD	84	14	1
Savunma Bakanı Donald Rumsfeld	76	20	4
Kızıl Haç vb. yardım kuruluşları	76	21	3
Bush Yönetimi	73	26	1
Haber Medyası	68	31	1
ABD Adalet Bakanlığı	65	32	4
FBI	56	40	4
CIA ve diğer İstihbarat kurumları	55	40	5
Göçmenlik ve Vatandaşlık Bürosu	36	58	5

Kaynak: (ABC News Poll, 2002)

Ayrıca, terör saldırıları sonrasında uygulanan strateji ve yaklaşımlar karşısında vatandaşların daha güvende hissedip hissetmedikleri, bu tür politikaların başarılı bulunup bulunmadığının önemli bir göstergesidir. Amerikan halkının 11 Eylül saldırılarına verdiği tepkinin ölçülmesinde anketlerin büyük bir yeri bulunmaktadır. Bu anketlerden birisi FOX News/Opinion Dynamics Poll'un saldırılardan bir yıl sonra, 8-9 Eylül 2002 tarihinde ülke genelinde 900 seçmene uyguladığı bir anket çalışmasıdır (Bkz. Tablo 27).

Tablo 27. 11 Eylül Saldırılarından Sonra Amerikalıların Kendilerini Güvende Hissetme Durumları

	Aynı güvende %	Daha az güvenliği %	Daha güvenli %	Emin Değil %
9/02	46	35	16	3
3/02	42	35	18	5

Kaynak: FOX News/Opinion Dynamics Poll 2002

Bu çalışmanın verilerine göre, kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre:

Bugün 11 Eylül terör saldırılarından önceki kadar güvende mi hissediyorsunuz, bugün daha mı az güvende hissediyorsunuz yoksa bugün 11 Eylül öncesine göre gerçekten daha güvende mi hissediyorsunuz?

sorusuna daha güvende hissedenlerin oranı %16 olurken, daha az güvende hissedenler %35 ve aynı derecede güvende hissedenlerin oranı %46 olmuştur. Bu durumda, 11 Eylül terör saldırılarından bir yıl sonra, Afganistan'a yapılan askeri müdahalenin ardından bile Amerikan vatandaşları daha güvende hissetmemişlerdir.

5.2.2. Terörle Savaş Yaklaşımı

Terörle savaş yaklaşımı temelde terörle mücadelede askeri gücün kullanılmasıdır. Tanımsal olarak: *“Terörle savaş, 11 Eylül 2001'deki terör saldırılarına yanıt olarak başlatılan Amerikan liderliğindeki küresel terörle mücadele kampanyasını tanımlamak için kullanılan bir terimi ifade etmektedir”* (Encyclopaedia Britannica, Inc., 2020). Terörle savaş yaklaşımının ideolojik bir yanı olduğunu belirten Beshara (2018:86), bu yaklaşımı *küresel toplumun geniş kesimlerinde ABD'nin küresel hegemonyasını korumak ve genişletmek için etkili bir şekilde meşrulaştırıcı bir strateji* olarak tanımlamaktadır. Terörle savaş yaklaşımı terörün güvenlik merkezli olarak düşünülmesinin ötesinde uluslararası düzeyde bir çabada gerektirmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırıları, ulusal güvenlik kapsamında uygulanan politikaları ifade etmek için kullanılmakta kalmamış ayrıca, terörle mücadelede Irak'a yönelik yapılan askeri müdahale için gerekli çerçeveyi de sağlamıştır (Reese & Lewis, 2009:777). Terörle savaş yaklaşımı ayrıca Ortadoğu'da ABD askeri gücünü konuşlandırma ve demokrasiyi geliştirme gibi amaçları içermektedir (Gordon, 2007:53).

11 Eylül terör saldırılarını engelleme ve teröristlerin cezalandırılması amacıyla tercih edilen bir strateji olarak terörle savaş yaklaşımı, terör saldırılarının en önemli sonuçlarından birisine yol açmıştır: Afganistan'a askeri müdahale ve takibinde Irak'ın işgali. 11 Eylül saldırılarından 9 gün sonra, ABC News/Washington Post Poll'un ülke genelinde 526 yetişkine uyguladığı ankete katılanlara (MoE $\pm$ 5.),

“Terörist saldırılardan sorumlu gruplara veya uluslara karşı askeri eylem yapılmasını destekliyor musunuz veya buna karşı mısınız?” sorusunu sorulmuştur (ABC News ve Washington Post Poll, 2001).

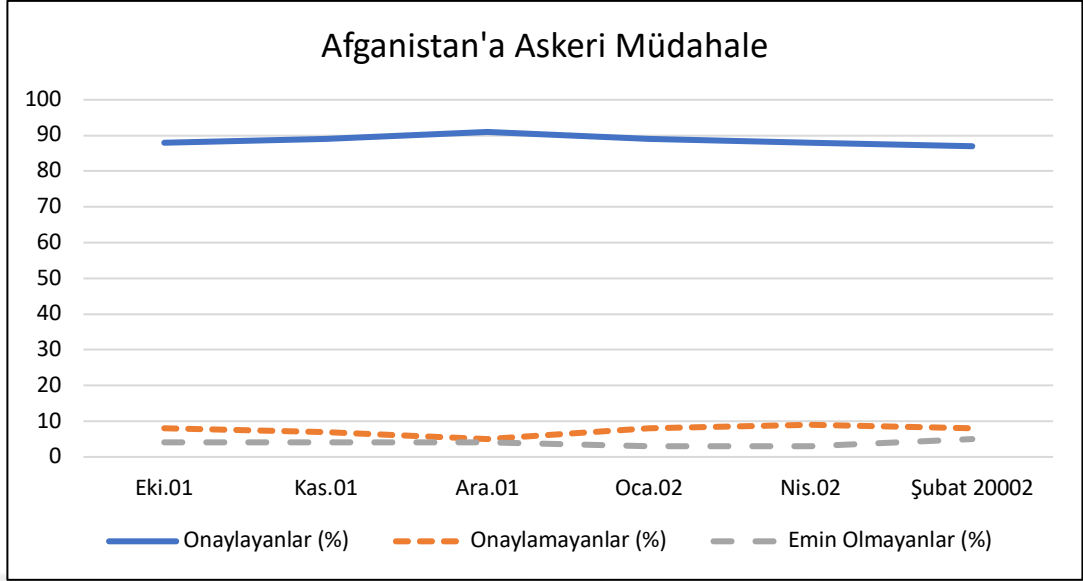
Ankete katılanların %90’nı askeri saldırılara onay verirken, %6’sı karşı çıkmış ve %4’ü fikir bildirmemiştir. Terörle mücadele için en sert yöntemlerin kabul edilmesi güvenliğe verilen önemi göstermektedir. Ayrıca, terörle mücadelede masum insanların feda edilebileceği ve bu kapsamda hala askeri müdahaleye destek verilebileceği görülmektedir (Bkz. Şekil 25). Örneğin, CBS News/New York Times Poll’un 20-23 Eylül 2001 tarihleri arasında ülke genelinde 1,216 yetişkine uyguladığı ankette (MoE ± 3),

“Ya bu binlerce masum sivilin öldürülebileceği anlamına geliyorsa, sizce Amerika Birleşik Devletleri saldırılardan sorumlu olan kişiye karşı askeri müdahalede bulunmalı mı?” sorusuna evet diyenlerin oranı %68, hayır diyenlerin oranı %21 ve bilmiyorum diyenlerin oranı %11 olmuştur (CBS News ve New York Times Poll, 2001).

Amerikalılar, 11 Eylül saldırılarına karşı en ağır karşılığın verilmesine onay vermiş ve askeri müdahalelerin desteklediklerini bildirmişlerdir. Bu durum, askeri operasyonlara verilen desteği gösteren bir diğer çalışmada CNN/USA Today/Gallup Poll’un 7 Ekim 2001 tarihinde ülke genelinde 600 yetişkine uyguladığı anket çalışmasında da görülmektedir. Çalışmada sorulan:

“Bildiğiniz gibi, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere, 11 Eylül’de ABD’de meydana gelen terörist saldırılara misilleme olarak bugün Afganistan’ın en az üç şehrine saldırılar düzenledi. ABD’nin Afganistan’da askerî harekât yapmasını onaylıyor musunuz?”

Sorusuna onaylıyoruz diyenlerin oranı %90, karşı olanların oranı %5 ve fikir bildirmeyenlerin oranı %5 olmuştur (CNN, USA Today ve Gallup Poll, 2001). Böylelikle 11 Eylül saldırıları, terör saldırılarının en ağır sonuçlarından birisi olan terörle savaş yaklaşımına büyük bir destek sağlanmış ve terörün siyasi sonucu olarak iki askerî harekât yapılmıştır.

Şekil 25. Afganistan’a Karşı Yapılabilecek Askeri Müdahaleye Verilen Destek (Kaynak: CBS News Poll, 2002)

CBS News Poll’un 1-2 Nisan 2002 yılında ülke genelinde 616 yetişkine sorduğu MoE ± 4 .) ayrıca,

“Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak, Somali ve Filipinler gibi teröristlerin saklandığına inandığı diğer ülkelerde gerçekleştirdiği askeri saldırıları onaylıyor veya onaylamıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur.

Ankete katılanların %68’i bu askeri müdahaleleri onaylarken sadece %21’i karşı çıkmaktadır (CBS News Poll, 2002). Bu durumda, teröristlerin saklandıkları yerlere yapılabilecek askeri müdahalelerinde desteklendiği görülmektedir (Bkz. Tablo 28). Böylelikle, terörle savaş yaklaşımının yaygınlaştırılması ve daha fazla askeri müdahalenin yapılmasına da destek verilebileceği görülmektedir.

Tablo 28. Terörle Mücadelede Askeri Müdahaleyi Onaylama Durumu

	Onaylayanlar (%)	Onaylamayanlar (%)	Bir dereceye kadar onaylayanlar (%)	Emin Olmayanlar (%)
4/02	68	21	2	9
1/21-24/02	73	18	1	8

Kaynak: (CBS News Poll, 2002)

Askeri operasyonların desteklendiğini gösteren bir diğer çalışma FOX News/Opinion Dynamics Poll'un 14-15 Kasım 2001 tarihleri arasında ülke genelinde kayıtlı 900 seçmene uyguladığı anket çalışmasında da görülmektedir. Anket çalışmasında,

“Afganistan’a yapılan askeri hareketi desteklenip desteklenmediği” tekrar sorulmuş ve büyük bir oranda desteklendiği görülmüştür (%87 onaylamış, %6 onaylamamış ve %6 emin olmadığını belirtmiştir). Aynı ankette,

“Müslümanların yakın dönemde dini bayramları olacağını ve bu dönemde Afganistan’a yapılan askeri hareketin askıya alınması gerektiğini düşünüyor musunuz” sorusu sorulmuştur (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2001).

Katılımcıların %13’ü evet askıya alınsın derken, çalışmaya katılanların büyük bir çoğunluğu %80’ni saldırıların devam etmesini istemiş %7’si emin olmadığını belirtmiştir (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2001). Bu durum, Fox News/Opinion Dynamics Poll’un 12-13 Mart 2002 (MoE $\pm$ 3) tarihleri arasında ülke genelinde kayıtlı 900 seçmene sorduğu benzer bir soruya verilen cevaplardan anlaşılmaktadır:

“Terörist saldırılara yanıt olarak ABD askerî harekâtını destekliyor musunuz veya buna karşı mısınız?” sorusu sorulmuştur.

Askerî harekâtı destekleyenlerin oranı %91 iken, karşı olanların oranı %6 olmuştur (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2002). Terör saldırılarının askeri müdahalelere olan desteği artırdığı açık bir şekilde görülmektedir. Sonuçta terör saldırıları terörle mücadelenin askeri yönünün ağır bastığı strateji ve uygulamaların desteklenmesine yol açmaktadır.

Askeri hareketin genişletilmesine karşı kamuoyunun fikrini ölçmeyi anlamak üzere Newsweek Poll’un Princeton Survey Research Associate’e 11-12 Ekim 2001 tarihleri arasında ülke genelinde 1,004 yetişkine uyguladığı çalışmaya katılanlara askeri operasyonlarla ilgili çeşitli sorular sorulmuştur (Newsweek Poll, 2001):

“Terörizmle mücadelede, Amerika Birleşik Devletleri başka ülkelerdeki hedeflere karşı askeri güç kullanmayı düşünebilir. Genel olarak, [bakınız Tablo 29] belirtilen kişi veya ülkeler aleyhine askeri güç kullanılmasını destekler misiniz?”

Tablo 29. Amerikan Askeri Operasyonları Hakkında Kamuoyu

Evet	Hayır	Bilmiyorum
Saddam Hüseyin ve Irak'taki ordusuna		
81	15	4
Diğer ORTA DOĞU ülkelerinde şüpheli terörist hedefler		
79	16	5
Sudan ve Filipinler gibi Orta Doğu DIŞINDAKİ ülkelerde şüpheli terörist hedefler		
71	23	6

Kaynak: Newsweek Poll, 2001

Terörle mücadelede askeri operasyonlar halk tarafından büyük bir destek görmektedir (Bkz. Tablo 29). Özellikle Saddam Hüseyin'e karşı yapılabilecek bir askeri müdahale büyük bir destek almıştır (%81). Aynı ankette,

“Teröristlere büyük maddi destek veren denizaşırı kişilere suikast yapmak için gizli bir operasyonu destekler misiniz?” sorusuna destekleyebileceklerini belirtenlerin oranı %59, desteklemeyenlerin oranı %35 ve bilmiyorum diyenlerin oranı %6 olmuştur (Newsweek Poll, 2001).

11 Eylül terör saldırıları sonrasında açık bir şekilde askeri operasyonlar desteklenmektedir.

5.2.3. Müslümanlara Yönelik Tutum ve Davranışlar

Terör saldırıları etnik ve dini kökene göre farklı uygulamaların yapılmasına yol açabilmektedir. Örneğin, ABC News/Washington Post Poll'un 27 Kasım 2001 tarihinde ülke genelinde 759 kişiye uygulanan ankette (MoE $\pm$ 3.5):

“Federal hükümet, terör soruşturmasının bir parçası olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nde geçici vize ile Orta Doğu'dan gelen yaklaşık 5.000 gençle görüşme yapmak istediğini söyledi. Hükümet, erkeklerin şüpheli olmadığını ve görüşmelerin gönüllü olduğunu söylüyor. Bu yaklaşım, bu adamları haksız yere ulusal kökenlerine

göre ayırıyor. Bu 5000 adamla görüşme planını destekliyor musunuz veya buna karşı çıkıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve anket çalışmasına katılanların %79 bu görüşmeleri desteklerken sadece %19’u karşı çıkmış ve %2’i emin olmadıklarını belirtmiştir (ABC News ve Washington Poll, 2001).

Ayrıca, 11 Eylül soruşturması kapsamında vizelerini ihlal eden ve ABD’de vizelerinde belirtilen süreden daha fazla kalan 600 göçmeni sınır dışı edilmesinde haklı olup olunmadığı sorulunca, haklı olduğunu düşünenlerin oranı %86, desteklemeyenlerin oranı %12 ve emin olmayanların oranı %2 olmuştur (ABC News ve Washington Poll, 2001).. 11 Eylül terör saldırılarından sonra daha kısıtlayıcı önlemler gündeme gelmektedir ve bu kısıtlayıcı önlemlerden belirli dini ve etnik gruplar daha fazla etkilenebilmektedir.

Newsweek Poll’un ülke genelinde 1,003 yetişkine 11-12 Temmuz 2007’de uygulanan ankette:

“ABD’deki Müslümanların çoğunun ABD’ye İslam’a olduğundan daha sadık olduğunu mu, Amerika Birleşik Devletleri’ne İslam’a olduğundan daha mı az bağlı olduğunu mu yoksa her ikisine de eşit derecede sadık olduğunu mu düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur.

Ankete katılanların %9’u ABD’de yaşayan Müslümanların ABD’ye daha sadık olduğunu, %32 daha az sadık olduklarını ve %40’ı eşit derecede sadık olduklarını belirtirken, %19’u emin olmadıklarını söylemiştir (Newsweek Poll, 2007). Saldırıları sonrası, ABD yaşayan Müslümanlara yönelik oluşan kamuoyu fikrini araştıran bu çalışmada ayrıca,

“ABD’de yaşayan Müslüman cemaati içindeki radikaller hakkında ne kadar endişeli oldukları” sorusu sorulmuştur.

Çok endişeli olduklarını belirtenlerin oranı %16, biraz endişeli olduklarını belirtenlerin oranı %38 ve çok endişeli olmadıklarını belirtilenlerin oranı %25 ve hiç endişeli olmayanların oranı %18 olmuştur (Bkz. Tablo 30). Sonuçta, 11 Eylül terör saldırılarının ardında, ülkede yaşayan belirli dini veya etnik grupların hedef alındığı veya farklı bir muameleye maruz bırakılma ihtimalleri daha fazla söz konusu

olabilmektedir. Terör saldırıları belirli dini grup veya etnik grupları daha riskli gruplar olarak değerlendirilmelerine yol açabilmektedir.⁴⁰

Tablo 30. Terör Saldırıları Sonrası Endişeli Hissetme Durumu

	Çok Endişeli (%)	Biraz Endişeli (%)	Çok Endişeli Olmayan (%)	Hiç Endişeli Olmayan (%)	Emin Olmayan (%)
7/11-12/07	16	38	25	18	3

Kaynak: Newsweek Poll, 2007

Çalışmada, ayrıca

“ABD’li Müslümanların, kolluk kuvvetleri tarafından inceleme için haksız bir şekilde muamele görüp görmedikleri” sorulmuştur. Bu soruya olumlu yanıt verenlerin oranı %38, olumsuz yanıt verenlerin oranı %52 olmuştur (Newsweek Poll, 2007).

“Sizce FBI, Müslüman din adamlarının radikal vaazlarına göz kulak olmak için camileri dinlemeli veya dinlememeli mi?” sorusuna aramalı diyenlerin oranı %52, aramamalı diyenlerin oranı %39 ve emin olmayanların oranı %9 olmuştur (Newsweek Poll, 2007).

Ayrıca, *“11 Eylül tarzı başka bir terör saldırısı olsaydı, ABD’li Müslümanların kitlesel gözaltına alınmasını ister miydiniz yoksa buna karşı mı olurdunuz?”* sorusu sorulmuş ve isteyenlerin oranı %25 ve istemeyenlerin oranı %60 ve emin olmayanların oranı %15 olmuştur (Newsweek Poll, 2007).

Müslümanlara yönelik kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilirliğinin arttığı görülmekle birlikte, Müslümanlara yönelik kitlesel bir uygulamanın kolayca kabul edilmediği anlaşılmaktadır. 25-26 Ağustos 2010 yılında, Newsweek Poll’a ülke genelinde 1,029 kişiye uygulanan çalışmada (Newsweek Poll, 2010):

⁴⁰ Fox News/Opinion Dynamics Poll’un 14-16 Eylül 2010 tarihinde ülke genelinde kayıtlı 900 seçmene uyguladığı ankete katılanların 2010 yılında, terörle savaşta, %37’si dünyadaki Müslümanların çoğunun teröristlerdense ABD’ye sempati beslediklerini düşünürken, %35’i Müslümanların çoğunun teröristleri ABD’den daha fazla sempati besledikleri düşünmektedir (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2010).

“Bugün ABD’de yaşayan Müslümanların aşağıda belirtilen hususların hangilerini benimsediğini düşünmektесiniz?” sorusu sorulduğunda,

Ankete katılanlarının büyük çoğunluğu Müslümanların şiddeti desteklemediklerine inanmakta (%52) ve El Kaide’nin ve Müslümanların çoğunun (%48) İslamcı Köktencilerin hedeflerine karşı çıktıklarına inanmakta oldukları görölmektedir (Bkz. Tablo 31). Amerikalılar Müslümanlar ve El Kaide arasında doğrudan bağlantı kurmamaktadırlar.

Tablo 31. Müslümanlara Karşı Bakış Açısı

	En Çoğunun (%)	Çoğunun (%)	Sadece Bir kısımının (%)	Çok azının (%)	Emin Değilim (%)
El Kaide’nin ve İslamcı köktencilerin hedeflerini desteklemektedirler	11	9	25	42	13
El Kaide’nin ve İslamcı Köktencilerin hedeflerine karşı çıkmaktadır	35	13	20	15	17
Müslümanların Gayrimüslimlere uyguladığı şiddeti desteklemektedirler	11	6	21	48	14
Barışçıldır ve şiddeti onaylamamaktadırlar	48	14	16	13	9

Kaynak: Newsweek Poll, 2010

11 Eylül terör saldırılarının ardından askeri alanda yapılan iş birliği sorgulanır hale gelmiştir. ABC News/Washington Post Poll’un 18-19 Mayıs 2002 tarihleri arasında ülke genelinde 803 yetişkine uyguladığı alan araştırmasında,

“Bir FBI ajanının geçen Temmuz’da ABD’de askeri uçak eğitim okuluna giden Arapların araştırılmasını rapor etmiştir. FBI bu öneriyi kabul etmemiştir. Bu durumu daha çok kaçırılmış bir fırsat mı yoksa daha çok FBI’n ihmalı olarak mı görüyorsunuz?” sorusuna kaçırılmış bir fırsat olduğu yanıtı verenlerin oranı %41, bir ihmal olduğunu söyleyenlerin oranı %50 olmuştur (ABC News ve Washington Post Poll, 2002).

Böylelikle, ABD’de Arap asıllı kişilerin askeri eğitim almalarında negatif bir tutum benimsendiği görülmektedir. Fox News/Opinion seçmene dikkat çekici bir soru sormuştur (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2010):

“ABD için hangisinin daha büyük bir risk oluşturmaktadır: Time Meydanında bomba patlatmayı düşünenler gibi radikal Müslümanlar mı yoksa Oklama City bombacısı olarak bilinen Timothy McVeight gibi yerli radikaller mi?” Müslüman radikaller, yerli radikallerden daha fazla tehlikeli görülmüştür (Bkz. Tablo 32).

Tablo 32. Müslüman Radikallerin Yerli Radikallerle Kıyaslanması

Müslüman Radikaller (%)	Yerli Radikaller (%)	Her ikisi (%)	Emin Değilim (%)
46	24	26	5

Kaynak: Fox News/Opinion Dynamics Poll, 2010

Benzer bir soruyu CBS News Poll 29 Mart-1 Nisan 2010 tarihleri arasında ülke genelinde 858 yetişkine uyguladığı araştırmada sorulmuştur (CBS News Poll, 2010):

“Hangisinin Amerikalılara yönelik daha ciddi bir tehdit olduğunu düşünüyorsunuz? Başka ülkelerin vatandaşları tarafından işlenen uluslararası terörizmin mi veya Amerikan vatandaşlarınca işlenen ulusal terörizm mi?” uluslararası terörizm ABD için daha tehlikeli görülmüştür (Bkz. Tablo 33).

Tablo 33. Ulusal ve Uluslararası Terörizmin Tehlike Bağlamında Kıyaslanması

	Uluslararası Terörizm (%)	Ulusal Terörizm (%)
3/29 - 4/1/10	46	38
5/13-14/02	56	30

Kaynak: CBS News Poll, 2010.

Pew Research Center for the People & the Press survey 9-13 Ağustos 2006 tarihinde ülke genelinde 1,506 yetişkine yönelik yaptığı çalışmada aşağıdaki soruyu sormuştur:

“11 Eylül terörist saldırılarının Amerika ve Avrupa halkları ile İslam halkları arasında büyük bir çatışmanın başlangıcı olduğunu mu düşünüyorsunuz, yoksa sadece küçük, radikal bir grupta bir çatışma mı?” sorusunu sormuştur.

Amerika ve Avrupa halkları arasında bir savaş olduğunu düşünenlerin oranı %40 olurken, küçük radikal gruplar arasında olduğunu düşünenlerin oranı %49 olmuştur (Pew Research Center for People ve Press Survey, 2006). Böylelikle, 11 Eylül sonrası İslam ve batı medeniyeti arasında değil, küçük radikal gruplar arasında bir çatışmanın varlığı daha ön plana çıkmaktadır. Diğer taraftan, Müslümanlara yönelik saldırılar 11 Eylül sonrası büyük bir artış yaşanmıştır. Sonuçta 11 Eylül saldırıları belirli dini ve etnik gruplara yönelik şiddet saldırılarını artmasına etki etmiştir. FBI’ın istatistikleri, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının 2001’den sonraki yıllarda bir sıçrama yaşandığını göstermektedir.

“FBI tarafından derlenen rakamlara bakıldığında, Müslüman karşıtı nefret suçu vakalarının sayısı 2001’de 28’den 481’e sıçramıştır. Bu sayı sonraki yıllarda düşmüş, ancak 11 Eylül saldırılarından önce bildirilen seviyelere asla geri dönmemiştir” (Ser, 2016).

2001 yılında, Müslümanlara yönelik gözdağı verme 296 vaka yaşanmıştır (Kishi, 2016) ve Müslüman karşıtlığına yönelik saldırıların sayısı 2001 sonrası belirli bir yükseliş sergilemiş ancak 2001’deki seviyeye erişmemiştir (Bkz. Şekil 26).

Şekil 26. Müslümanlara Yönelik Yapılan Saldırıları (Kaynak: (FBI, 2021))

2001 yılında Müslümanlara yönelik saldırıların büyük kısmı tehdit ve korkutma şeklinde 296 olay gerçekleşmiş, 66 basit saldırı ve 27 yoğun saldırı olarak toplamda 554 kişiye zarar verilmiştir ((FBI, 2001:12). 2002 yılında Müslümanlara yönelik 155 saldırıda, 174 kişi hedef alınmıştır (FBI, 2002). 11 Eylül 2001 sonrası Müslümanlara yönelik saldırıların artması, terör saldırıların belirli grupları hedef

haline getirdiğinin göstergesidir. Sonuçta, 11 Eylül terör saldırıları göçmenlere ve yabancı kökenlilere yönelik -özellikle Müslüman ve Arap asıllı göçmenlere- daha kısıtlayıcı ve sert politika ve uygulamaların kabul edilmesini kolaylaştırmıştır.

5.2.4. Diğer Ülkelerin ABD'ye Destekleri Hakkında Oluşan Kamuoyu

Başkan Bush'un terörle savaş yaklaşımı küresel bir mücadeleyi gerektiğini belirtirken, Bush doğrudan ya bizimlesiniz ya teröristlerle söylemi geliştirmişti. Bu doğrultuda, diğer ülkelerin ABD'nin terörle savaş yaklaşımına katkıları hakkında kamuoyunun nasıl etkilendiği önemli bir noktaya temas etmektedir. Newsweek Poll'un 20-21 Eylül 2001 tarihleri arasında ülke genelinde 1,005 yetişkine yaptırdığı ankete katılanlara:

“Haberlerde gördüklerinize veya duyduklarınıza göre, lütfen bana aşağıdaki ülkelerin Bush Yönetiminin onlardan teröristlere karşı askeri güç kullanmak için destek oluşturmada diğer ülkelerin onlardan istediklerini yapıp yapmadığını söyleyin”

sorusuna, Avrupalı Müttefiklerin gerekli desteği verdiğini söyleyenlerin oranı %76'yla en yüksek oran olurken, Rusya'dan gerekli desteğin alındığını düşünenlerin oranı %53 ve Çin'dense %38 olmuştur (Newsweek Poll, 2001). Diğer taraftan, Arap ve Müslüman ülkelerin gerekli desteği vermediğini düşünenlerin oranı %53 olmuştur (Bkz. Tablo 34). Böylelikle, Avrupalı müttefiklerden ve Rusya'dan gerekli desteğin alındığı düşünülmekte, diğer taraftan Müslüman ülkelerin Bush yönetimini desteklemediğine inanılmaktadır.

Tablo 34. Diğer Ülkelerin Amerikan Terörle Mücadelesine Verdiği Destek Hakkında Kamuoyu Fikri

	Evet (%)	Hayır (%)	Bilmiyorum (%)
Avrupalı Müttefiklerimiz	76	9	15
Rusya	53	22	25
Çin	38	30	32
Arap ve Müslüman Ülkeler	28	53	19

Kaynak: (Newsweek Poll, 2001)

Bu durumun diğerk bir örneği Tablo 35’te görölebilir. ABC News Poll’un 5-8 Eylül 2002 tarihinde, ölkelerinde 1,011 yetişkine uyguladığı ankette,

“Belirtilen ölkelerde, ABD’nin terörizmi karşı politikasını desteklemek için yeterince şey yapıp yapmadığını” sorulmuştur (ABC News Poll, 2002).

Çalışmaya katılanların, İngiltere’nin üzerine düşen desteğinin %76’sını, Almanya’nın %39’uzunu ve Fransa’nın %33’ünü yaptığını düşünmektedirler (Bkz. Tablo 35).

Tablo 35. ABD Terörle Mücadelesine Diğerk Ölkelerin Verdiği Destek Oranları

	Yeteri Kadar Yaptığı (%)	Yeteri Kadar Yapmadığı (%)	Fikir Belirtmeyenler (%)
İngiltere	76	17	6
Almanya	39	48	13
Fransa	33	56	11
Rusya	29	63	8
Pakistan	23	70	7
Suudi Arabistan	12	81	7

Kaynak: ABC News Poll, 2002

Ayrıca, Pakistan %23 ve Suudi Arabistan %12’yle ABD’nin terörle mücadelesine en az katkı sağlayan devletler olarak görölmüştür (ABC News Poll, 2002). Amerikan vatandaşları terörle mücadelede Batılı devletleri ABD’yle bir dayanışma içinde olduğuna inanırken, Arap ve Müslüman devletlerin gerekli desteğini vermediğinin düşünmektedirler.

5.2.5. Sivil Hak ve Özgürlükler

Terör saldırıları ve terörle mücadele güvenlik için bazı temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Bu yüzden terör saldırıları kamuoyunun sivil hak ve özgürlükler hakkındaki görüşlerini etkileyebilmektedir. Terörle mücadele politikaları gereğinin yapılan yasal ve idari düzenlemeler, özellikle kişisel hayatın korunması üzerine çeşitli kısıtlayıcı düzenlemeleri içerebilmektedir. Tez çalışmasının bu kısmında, bu tür düzenlemelerin halk nezdinde nasıl bir karşılık bulunduğunu anlamaya

yönelik anketlerden yararlanılarak, terörün sivil özgürlüklerin kısıtlanmasına etkisi analiz edilmiştir. Aşağıda ayrıntılarıyla gösterileceği gibi, yapılan analiz sonucunda, terörle mücadele politikaları bazı yasal hakların ihlal edilmesi noktasında halk tarafından desteklenirken bazı hakların ihlali desteklenmediği görülmüştür. Terörle mücadele kapsamında kişisel özgürlükleri kısıtlayabilecek bazı yasal ve idari düzenlemelerin başında havaalanı güvenliğine yönelik düzenlemelerin geldiği görülmektedir. Ayrıca, CIA'in yurtdışındaki gizli operasyonları, uluslararası telefon dinlemeleri, Amerikan vatandaşı olmayanların kanıt olmadan telefon ve e-mail gibi iletişim araçlarının takibi, terör örgütlerine sempati duyanlara yönelik arama emri olmadan evlerinin aranması, metro veya otobüslerde rastgele bavul taramalara ve sert sorgulama tekniklerine destek verilirken, FBI'ın ulusal seviyede yaptığı operasyonların, Amerikan vatandaşlarının telefon ve e-maillerin takibi, istihbarat bilgilerinin depolanması ve ifade özgürlüğünü kısıtlayacak uygulamalar desteklenmediği görülmüştür.

Newsweek Poll'un 20-21 Eylül 2001 tarihleri arasında ülke genelinde 1005 yetişkine yaptırdığı ankete katılanlara *"güvenliği artırmak için ne yapabilecekleri"* sorulmuştur. Uçuşla ilgili yapılabilecek kısıtlamalara karşı daha fazla onay verilirken, yaklaşık %96, istihbarati bilgi toplanabilmesi için özel telefon ve e-postaların izlenmesi gibi kişisel özgürlükleri kısıtlayan uygulamalara taraftar olanların oranı, kesinlikle taraftar olanlar ve kabul edenlerle birlikte, %56'da kalmıştır (Newsweek Poll, 2001). Diğer taraftan, terör saldırılarıyla bağlantısı olduğu düşünülen özellikle Arap kökenli ve Müslümanlara yönelik yapılabilecek kısıtlamalara karşı daha fazla taraftar olunduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 36). Örneğin Arap kökenli Müslümanlara yönelik yakından izleme ve göçmenlere yönelik süresiz tutuklama gibi düzenlemelere taraftar olanların oranı, kesinlikle taraftar olanlar ve kabul edenlerle birlikte, %82'leri geçmektedir (Bkz. Tablo 36). Arap kökenli ve Müslüman ülkelerden ABD'ye gelen yasal göçmenlerin takibine onay verenlerin oranı, kesinlikle taraftar olanlar ve kabul edenlerle birlikte, %82'i bulurken, yabancı öğrencilere kota uygulanmasını destekleyenlerin oranı, kesinlikle taraftar olanlar ve kabul edenlerle birlikte, %68'i bulmuştur (Newsweek Poll, 2001). Sonuçta, Arap ve göçmenlere yönelik kısıtlayıcı hak ihlallerinin daha kolay kabul edildiği görülmektedir.

Tablo 36. Ulusal Güvenliği Artırma ve Sivil Haklar

Kesinlikle Taraftar Olanlar (%)	Kabul Edenler (%)	Çok Uzak (%)	Bilmiyorum (%)
Yol kenarında uçuş öncesi kontrol yapılmaması, bir uçuştan iki veya daha fazla saat önce havalimanına varış ve uçakta bıçak, makas veya diğer keskin aletlere izin verilmemesi dahil olmak üzere hava yolculuğu konusunda daha fazla kısıtlama.			
76	20	4	-
Hükümete, suç işlediğinden şüphelenilen yasal göçmenleri süresiz olarak tutuklama yetkisi verme			
54	28	16	2
Arap ve Müslüman ülkelerden ABD'ye gelen yasal göçmenlerin nerede olduğunu yakından izleme "Bölünmüş örnek (Form B)"			
53	29	17	1
Arap ve Müslüman ülkelerden ABD'ye gelen yasal göçmenlerin nerede olduğunu yakından izleme "Bölünmüş örnek (Form A)"			
49	29	21	1
Bu ülkedeki yabancı değişim öğrencilerinin sayısını azaltacak yeni kısıtlamalar			
32	36	30	2
İstihbarat ve kolluk kuvvetlerinin kişilerin özel telefon görüşmelerini ve e-postalarını izlemesini kolaylaştırma			
21	35	43	1

Kaynak: Newsweek Poll, 2001

Pew Research Center'in 13-17 Eylül 2001 tarihlerinde, 868 kişiye aşağıda belirtilen durumlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur (Tablo 37):

- ABD'nin şüpheli düşmanlarını takip ederken CIA'nın yurtdışında suikast düzenlemesine izin verilmesine katılıp katılmadıklarına: CIA'nın terör şüphelilerine yurtdışında suikast yapmalarına onay verenlerin oranı %67 ve karşı olanların oranı %22 olmuştur.
- ABD hükümetinin gerginlik veya kriz zamanlarında dost olmayan ülkelere gelen yasal göçmenleri toplama kamplarına götürmesine izin verip vermeme: Kriz zamanlarında dost olmayan ülkelere gelen göçmenlerin kitlesel olarak tutulmasına onay verenlerin oranı %29 olmuş ve %57 bu duruma karşı gelmiştir (Pew Research Center, 2001). ABD'liler kitlesel bir müdahaleyi büyük oranda doğru bulmamıştır.

Tablo 37. Terörle Mücadele ve Sivil Haklar

Taraftar olanlar (%)	Karşı gelenler (%)	Bilmiyorum (%)
ABD'nin şüpheli düşmanlarını takip ederken CIA'nın yurtdışında suikast düzenlemesine izin verilmesi		
67	22	11
ABD hükümetinin gerginlik veya kriz zamanlarında dost olmayan ülkelere gelen yasal göçmenleri toplama kamplarına götürmesine izin verme		
29	57	14

Kaynak: Pew Research Center, 2001

Terör saldırılarının sivil özgürlükleri güvenlik için feda edilebildiğini gösteren bir çalışmada News Poll'un 31 Ocak-1 Şubat 2002 tarihleri arasında, ülke genelinde 1,008 yetişkine uyguladığı ankette yer almaktadır. Bu çalışmada:

“Bush yönetiminin şu ana kadar yaptıklarına ve terörizme tepki olarak yapmayı önerdiklerine dayanarak, sizce bu ülkede sivil özgürlükleri kısıtlamakta çok mu ileri gidiyorlar?” sorusu sorulmuştur.

Bu kısıtlamaların yerinde olduğunu düşünenlerin oranı %59 iken bu oran Aralık 2001 tarihinde %72 olmuştur (Newsweek Poll, 2002). Terör saldırıları sonrasında, sivil özgürlükleri kısıtlayan düzenlemelere güvenlik sağlanabilmesi için onay verilme eliminin yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan bazı istihbarat örgütleri tarafından yapılan hak ihlallerine karşı daha olumsuz görüşler bulunmaktadır. Örneğin, ABC News Poll, 5-7 Eylül 2006 tarihleri arasında, ülke genelinde 1,003 yetişkine uyguladığı ve

“FBI gibi federal kurumların terörizm araştırılmasında Amerikalıların sivil haklarını ihlal ettiğini düşünüp düşünmediğini” sorusu sorulmuştur: %61'i ihlal ettiğini, %35'i etmediğini %4'ü emin olmadığını belirtmiştir (ABC News Poll, 2006).

Terörle mücadele kapsamında Vatanseverlik Yasa'sı çıkarılarak, terörist saldırılara karşı hazırlıklı olunması, teröristlerin takibi, dinlenmesi ve yakalanmasını düzenleyen, kısmen federal yetkililere telefon dinleme ve diğer gözetim tekniklerini kullanma konusunda geniş yetkiler verilmiştir. Fox News/Opinion Dynamics Poll'un 10-11 Ocak 2006 tarihinde kayıtlı 900 seçmene yönelik yaptığı çalışmada Vatanseverlik Yasa'sı hakkındaki görüşlerini sormuştur. Ankette,

“Bazıları Vatanseverlik Yasasının terörist saldırıları önlemede gerekli ve etkili bir araç olduğunu söylerken, diğerleri eylemin çok ileri gittiğini ve ortalama Amerikalıların sivil özgürlüklerini ihlal edebileceğini söylüyor. Sizin görüşünüze hangisi yaklaşıyor? Genel olarak, Vatanseverlik Yasası'nın Amerika için iyi bir şey mi yoksa Amerika için kötü bir şey olduğunu söyleyebilir misiniz?” sorusu sorulmuştur (Fox News ve Opinion Dynamics, 2006)

Vatanseverlik Yasası'nın iyi bir şey olduğunu düşünenlerin oranı 2003'ten 2006'ya kadar %50'nin üzerinde seyretmiş, kötü bir şey olduğunu düşünenlerin oranı aynı

zaman diliminde %27-30 arasında olmuştur (Bkz. Tablo 38). Sonuçta, sivil özgürlükleri kısıtlayan böyle bir yasal düzenlemeye büyük bir destek verilmiştir.

Tablo 38. Vatanseverlik Yasası Hakkındaki Düşünceler

	İyi Bir şey (%)	Kötü Bir şey (%)	Karışık (%)	Emin Değilim (%)
1/10-11/06	53	30	13	4
6/14-15/05	57	30	n/a	13
4/21-22/04	54	28	11	7
7/29-30/03	55	27	9	9

Kaynak: FOX News/Opinion Dynamics Poll, 2006

Aynı anket çalışmasında,

“Terörist faaliyeti tespit etme çabası içinde, başkanın, Ulusal Güvenlik Bakanlığı’na, Amerika Birleşik Devletleri’ne giren ve çıkan çok sayıda uluslararası telefon görüşmesi için herhangi bir emir almaksızın bilgisayar araması yapma yetkisine sahip olması gerektiğini düşünüyor musunuz?”

sorusuna sahip olmalı diyenlerin oranı %60 olmuş, %34 ise sahip olmamalı demiştir (Fox News ve Opinion Dynamics, 2006). Sivil özgürlüklerin kısıtlanması için büyük bir oranda destek görmektedir. Pew Research Center ve Press Survey’in 12 Aralık 2006- 9 Ocak 2007 tarihleri arasında 2,007 yetişkine uyguladığı ankete katılanlara,

“İfade özgürlüğün, teröristlere sempati duyan grupları kapsamamalıdır” bu duruma katılıp katılmadıkları sorulmuştur (Pew Research Center for People ve Press Survey, 2006). Katılanların oranı %45 olurken, katılmayanların oranı %50 olmuştur (Bkz. Tablo 39)

Tablo 39. Terörle Mücadele ve Fikir Özgürlüğünün Kapsamı

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Emin Değilim (%)
12/12/06 - 1/9/07	45	50	5
8/03	45	50	5

Kaynak: Pew Research Center ve Press Survey, 2006

Aynı ankette, *“Polisin, mahkeme kararı olmaksızın teröristlere sempati duyabilecek kişilerin evlerini aramasına izin verilmelidir”* sorusuna karşı gelenlerin oranı %61 olmuştur (Bkz. Tablo 40).

Tablo 40. Terörle Mücadele ve Mahkeme Kararı Olmadan Evlerin Aranması Hakkında Kamuoyu

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Emin Değilim (%)
12/12/06 - 1/9/07	37	61	2
8/03	33	65	2

Kaynak: Pew Research Center ve Press Survey, 2006

“Bu ülkede terörizmi engellemek için, ortalama bir insanın bazı sivil özgürlüklerden vazgeçmesinin gerekli olacağını düşünüyor musunuz?” sorusuna, 2006-2007 yılları arasında, vazgeçmesi gerekir diyenlerin oranı %40 olmuş ve vazgeçmesi gerekmez diyenlerin oranı %54 olmuştur (Bkz. Tablo 41).

Tablo 41. Terörle Mücadele ve Sivil Hak İhlalleri

	Vazgeçmesi gerekir (%)	Vazgeçmesi Gerekmez (%)	Emin Değilim (%)
12/12/06 - 1/9/07	40	54	6
9/6-10/06	43	50	7

Kaynak: Pew Research Center, 2006

USA Today/Gallup Poll Sept. 15-17 2006 1,003 yurt genelinde yetişkine

“Bildiğiniz gibi, Bush Yönetimi, ABD’de yaşayan ABD vatandaşları ile başka ülkelerde yaşayan şüpheli teröristler arasındaki telefon görüşmelerini, buna izin veren bir mahkeme kararı almadan dinliyor. Sizce Bush Yönetiminin haklı mı yoksa yanlış mı olduğunu düşünüyor musunuz? mahkeme kararı almadan bu konuşmaları dinlerken?” (USA Today ve Gallup Poll, 2006).

Bu soruya haklı diyenlerin oranı %55, haklı değil diyenlerin oranı %53 olmuştur (USA Today ve Gallup Poll, 2006). Resmi bir mahkeme kararı almadan Amerikan vatandaşlarının dinlenmesi büyük bir oranda kabul görmüştür. Ayrıca,

“Bildiğiniz gibi, ABD hukuk sisteminde hükümetin, sanıklara aleyhinde sahip olduğu kanıtları göstermesi gerekmektedir. Bazı terörizm davalarında hükümet, sanıklara belirli kanıtların gösterilmesinin Amerikalıların hayatlarını tehlikeye atabileceğine inanıyor. Size göre hangisi daha kötü olabilir: Terör sanıklarının asla gösterilmedikleri kanıtlara dayanarak mahkûm etmek mi, yoksa hükümetin delilleri sanığa göstermek yerine saklamayı tercih ettiği için bazı terör şüphelilerinin serbest kalmasını sağlamak mı?” soru sorulmuştur

Bu sorusuna katılımcıların %48 asla gösterilmeyen kanıtlardan mahkumiyetin daha kötü olduğunu belirtirken, %41’i bazı şüphelilerin özgür bırakılmasının daha kötü

olduğunu söylemiş ve katılımcıların %11'i emin olmadığını belirtmiştir (USA Today ve Gallup Poll, 2006). Terörle mücadele politikaları bazı yasal hakların ihlal edilmesi noktasında halk tarafından desteklenirken bazı hakların ihlali desteklenmemektedir. Associated Press Poll'un ICR'a 4-8 Eylül 2003 tarihleri arasında 1,008 yetiştikine yaptırdığı anketinde:

“Amerika Birleşik Devletleri'nin terörizme karşı çabalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan insanların yasal haklarını ve bireysel özgürlüklerini ihlal ettiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna, %31'i ihlal edildiğini %58'i ihlal edilmediğini ve %11 bilmediğini söylemiştir (Associated Press Poll, 2003).

Aynı ankette,

“Bush yönetiminin çok ileri gittiğini, yeterince ileri gitmediğini mi yoksa hükümete terörizmle mücadele için daha fazla güç veren yeni yasaları kullanmakta haklı olduğunu mu düşünüyorsunuz?” sorusuna, çok ileri gittiğini düşünenlerin oranı %24, biraz ileri gittiğini düşünenler %18, doğru oranda olduğunu düşünenlerin oranı %49 ve bilmiyorum olarak yanıtlayanların oranı %9 olmuştur (Associated Press Poll, 2003).

7-11 Ocak 2010 yılında Ipsos/McClatchy Poll'un ülke genelinde N=1,336 yetiştikine uygulanan ankette benzer bir soru sorulmuştur:

“Ülkeyi terörizmden korumak için bazı sivil özgürlüklerden vazgeçmenin gerekli olduğunu mu düşünüyorsunuz yoksa hükümetin bazı önerileri halkın sivil özgürlüklerini kısıtlamada çok ileri gittiğini mi?” sorusu sorulmuştur (Ipsos ve McClatchy Poll, 2010).

Bazı sivil özgürlüklerin bırakılması gerektiğini düşünenlerin oranı %51, kısıtlamaların ileri gideceğinden korkanların oranı %36, koşullara bağlı olduğunu söyleyenlerin oranı %8 ve emin olmayanların oranı %5 olmuştur (Ipsos ve McClatchy Poll, 2010). 2003 yılında yapılan ankete katılanlar sivil özgürlüklerin ihlalinde ileri gidilmediğini söylerken, saldırılardan 7 yıl sonra, 2010 yılında ülkeyi korumak için yapılan uygulamaların sivil özgürlükleri kısıtlamada ileri gittiğini düşünenlerin oranı artmıştır.

Terörle mücadele politikalarının etnik köken ve milliyet gibi unsurlara yönelik özelliklerden nasıl etkilendiğini araştırmak için, ABC News Poll. 5-7 Eylül 2006 tarihleri arasında 1,003 yetişkinle yaptığı anket çalışmasında;

“Polis ve diğer yetkililerin, havalimanlarında veya diğer yerlerde güvenlik hatlarında kimin arama yapacağına karar verirken din, etnik köken veya milliyet gibi kişisel özellikleri kullanmasına izin vermeli veya verilmemeli mi?”

sorusu sorulmuştur: izin verilmeli diyenlerin oranı %47, izin verilmemeli diyenlerin oranı %49 ve emin olmayanların oranı %3 olmuştur (ABC News Poll, 2006). FOX News/Opinion Dynamics Poll’un 18-19 Mayıs 2010 tarihleri arasında ülke genelinde 900 kayıtlı seçmene yönelik bir anket çalışması yapmıştır. Çalışmada,

“Bazı insanlar, teröristleri ve diğer suçluları durdurmaya veya yakalamaya yardımcı olacağını düşündükleri için kamusal alanlarda güvenlik kamerası kullanımını artırmayı destekliyorlar. Diğerleri, yasalara uyan vatandaşların mahremiyetini ihlal edeceğini düşündükleri için güvenlik kameralarının kullanımının artırılmasına karşı çıkıyorlar. Bu konulardan hangisi size daha yakın? Güvenlik kameralarının kullanımını destekliyor musunuz veya karşı mısınız?” sorulmuştur.

Destekleyenlerin oranı %69 olurken, karşı çıkanların oranı %23 olmuş ve koşullara bağlı diyenlerin oranı %6 olmuştur. Bu oranlar 2007 yılında destekleyenlerin oranı %58 olurken karşı olanların oranı %28 olmuş ve koşullara bağlı diyenlerin oranı %11 olmuştur. Güvenlik kameraların artırılması halk tarafından büyük bir destek görmüştür.

12 Aralık 2006-9 Ocak 2007 tarihinde Pew Research Center for the People ve Press survey yaptığı ankete ülke genelinde 2,007 yetişkine aşağıda belirtilen sorular sorulmuştur (Bkz. Tablo 42). Anket çalışmasında katılanlara, ifade özgürlüğünün teröristlere sempati duyan grupları kapsamaz ifadesine katılıp katılmadıkları sorulduğunda, katılıyorum diyenlerin oranı %45 olurken katılmayanların oranı %50 olmuştur. Aynı çalışmada, polisin mahkeme kararı olmadan teröristlere sempati duyabilecek kişilerin evlerini arama izni olmadan girmelerine katılanların oranı %37 iken, %61’i katılmamaktadır (Bkz. Tablo 42). Bu durumda, yasal arama izni olmadan evlerin aranması büyük oranda desteklenmemektedir.

Tablo 42. Terörle Mücadele ve Sivil Haklar İhlalleri Durumuna Karşı Kamuoyu Görüşleri

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Emin Değilim (%)
İfade özgürlüğü Teröristlere sempati duyan grupları kapsamaz. Tamamen katılıyorum musunuz, çoğunlukla katılıyorum musunuz, çoğunlukla katılmıyorum musunuz yoksa tamamen katılmıyorum musunuz?			
12/12/06 - 1/9/07	45	50	5
8/03	45	50	5
Polisin, mahkeme kararı olmaksızın teröristlere sempati duyabilecek kişilerin evlerini aramasına izin verilmelidir.			
12/12/06 - 1/9/07	37	61	2
8/03	33	65	2
Bu ülkede terörü dizginlemek için sıradan bir insanın bazı sivil özgürlüklerden vazgeçmesinin gerekli olacağını düşünüyor musunuz?			
12/12/06 - 1/9/07	40	54	6
9/6-10/06	43	50	7
Vatanseverlik Yasası, hükümetin teröristleri bulmasına yardımcı olan gerekli bir araç mı yoksa çok ileri gidip sivil özgürlüklere tehdit mi etmektedir? N = 1.503, MoB $\pm$ 3			
1/4-8/06	39	38	23
12/04	33	39	28

Kaynak: Pew Research Center, 2006

Telefon kayıtlarının tutulmasının onaylanmasının yüksek olduğu durumlarda vardır. CBS News Poll'un 16-17 Mayıs 2006 tarihinde ülke genelinde 636 yetişkine uyguladığı ankete ankette

“Hükümetin terörizm tehdidini azaltmak için ABD’deki insanların telefon görüşmesi kayıtlarını toplamasını onaylıyor veya onaylamıyor musunuz?” sorusunu katılıyorum olarak cevaplayanların oranı %51 olurken katılmayanların oranı %44 olmuştur (CBS News Poll, 2006).

26-27 Temmuz 2005 tarihleri arasında FOX News/Opinion Dynamics Poll’un 900 kayıtlı seçmene uyguladığı ankete katılanlara çeşitli sorular sorulmuştur.

“Polis, Londra’daki bir başka bombalı saldırının ardından duyurulan yeni bir güvenlik önlemi olan, büyük ABD şehirlerindeki metrolara, trenlere ve otobüslere giren insanların taşıdığı çantaların ve paketlerin rastgele aramalarına başladı. Bu güvenlik önlemlerinin zamanda gerekli eylem mi yoksa sivil özgürlüklerin ihlali mi olduğunu mu düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2005).

Katılımcıların %76'sı gerekli olduğunu, %9'u ihlal olduğunu, %9'u ise ikisinin bir kombinasyonu olduğunu ve %6'sı emin olmadığını belirtmektedir (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2005).. Ayrıca ankette,

“Hangisinin daha önemli olduğunu düşünüyorsunuz: sivil özgürlüklerinizi ve gizlilik hakkının istila edilmekten korumak mı, yoksa güvenliğinizi ve çevrenizi terörizmden korumak mı?”

Bu soru için gizliliği seçenler katılımcıların %13'ü, güvenliği seçenler %65'i, ikisini seçenler %20'yi ve emin olmayanlar %2'yi oluşturmaktadır (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2005). Sivil hakların güvenlik gerekçesiyle ihlal edilmesinin kabul edilebilirliğinin arttığı görülmektedir. Ankette yer alan,

“Genel olarak, terörizme karşı mücadelede ırksal veya etnik profil oluşturmayı onaylıyor veya onaylamıyor musunuz?” sorusuna, onaylayanlar %42, onaylamayanlar %49 ve emin olmayanlar %9'u oluşturmaktadır (Fox News ve Opinion Dynamics Poll, 2005).

Harris Poll tarafından 7-14 Şubat 2006 tarihleri arasında ülke genelinde 1,016 yetişkine uygulanan ankette (Bkz. Tablo 43),

“İşte kolluk kuvvetlerinin terörist faaliyette bulunduğundan şüphelenilen kişilerle uğraşırken kullanabileceği ve sivil özgürlüklerimizi de etkileyebilecek bazı artırılmış soruşturma yetkileri bulunmaktadır. Her biri için, lütfen bunu destekleyip kabul etmeyeceğinizi söyleyin:

- 2006 yılında seyahatlerde daha fazla güvenlik önlemi alınmasını destekleyenlerin oranı %84 olurken, karşı çıkanların oranı %15,
- Terör şüphelilere yönelik gizli faaliyet yürütmeye verilen desteğin oranı %82 ve karşı olanların oranı %17,
- Şüphelilerin mali olarak takibine verilen destek %66, karşı çıkanların oranı %33 olmuştur (Harris Poll, 2006)

Tablo 43. Terörle Mücadele ve Sivil Özgürlükler

	Destekleyen (%)	Karşı Çıkan (%)	Emin Olmayan (%)
Yolcular için daha güçlü belge ve fiziksel güvenlik kontrolleri			
2/7-14/06	84	15	1
6/7-12/05	81	17	2
9/19-24/01	93	6	1
Şüphe altındaki gruplara nüfuz etmek için gizli faaliyetleri artırmayı			
2/7-14/06	82	17	1
6/7-12/05	76	20	4
9/19-24/01	93	5	1
Fon kaynaklarını izlemek için bankacılık ve kredi kartı işlemlerini daha yakından izleme			
2/7-14/06	66	33	1
6/7-12/05	62	35	3
9/19-24/01	81	17	2
Sokaklarda ve halka açık yerlerde kamerayla gözetimi yaygınlaştırma			
2/7-14/06	67	32	1
6/7-12/05	59	40	1
9/19-24/01	63	35	2
Sohbet odalarında ve diğer forumlardaki internet tartışmalarının kolluk kuvvetleri tarafından izlenmesi			
2/7-14/06	60	39	1
6/7-12/05	57	40	4
9/19-24/01	63	32	5
İletişimi engellemek için, hükümet tarafından cep telefonlarını ve e-postaları izlenmesini artırma			
2/7-14/06	44	55	1
6/7-12/05	37	60	3
9/19-24/01	54	41	4

Kaynak: Harris Poll, 2006

- Kamera sistemleriyle gözetimin artırılmasını destekleyenlerin oranı %67, karşı çıkanların oranı %32 olurken,
- İnternette takip edilmeyi sağlayacak düzenlemeleri destekleyenlerin oranı %60 karşı çıkanların oranıysa %39 ve
- Cep telefonları ve e-postaların kontrol edilmesini onaylayanların oranı %44 ve karşı çıkanların oranı %55 olmuştur (Harris Poll, 2006).

Sonuçta, 11 Eylül terör saldırılarından sonra birçok hak ve özgürlük güvenlik ekseninde düşünülerek bazı hak ihlallerine ve kısıtlayıcı düzenlemelere verilen destekte artış görülmüştür. Özellikle uluslararası terörizmle bağlantısı olduğu düşünülen Arap ve Müslümanlara yönelik kısıtlamalara daha fazla destek verilebilirken, Amerikan vatandaşlarına yönelik kısıtlamalara daha az destek verildiği görülmektedir.

5.2.6. İşkence

Terör saldırıları sonrasında güvenliği sağlamak için sadece bazı sivil hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi değil, ayrıca istihbarati bilgi toplanabilmesi amacıyla terör şüphelilerine yönelik olarak farklı sorgulama tekniklerinin uygulanması söz konusu olmuştur. Gerek yeni hapishanelerin açılması gerek işkence ve insanlık dışı muamelelerin kullanılması bu tür uygulamaların yapılmasına onay verilmesini etkileyip etkilemediğinin araştırılması için çeşitli anketlerden yararlanılmıştır.

CNN/Opinion Research Cooperation Poll'un 22-24 Haziran 2007 tarihleri arasında, 1,029 yetiştine uyguladığı ankete katılanlara:

“Bildiğiniz gibi, Amerika Birleşik Devletleri son altı yıldır Küba'nın Guantanamo Körfezi'ndeki bir ABD askeri hapishanesinde bir dizi şüpheli teröristi tutuyor. Duyduklarınıza veya okuduklarınıza dayanarak, ABD'nin bu uygulamaya devam etmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur (CNN ve Opinion Research Cooperation Poll, 2007)

Çalışmaya katılanların %46'sı bu hapishanenin işletilmesinin devam etmesini isterken, %45'i hapishanenin kapatılıp başka bir yere transfer edilmesini belirtirken, %9'u emin olmadığını söylemiştir (CNN ve Opinion Research Cooperation Poll, 2007). Diğer taraftan, USA Today/Gallup Poll'un 29-31 Mayıs 2009 tarihleri arasında ülke genelinde 1,015 yetiştine benzer bir soru sormuştur ve bu kez hapishanenin kapatılmaması gerekenlerin oranı %65 olmuştur (USA Today ve Gallup Poll, 2009). Anketine katılanlara,

“Bildiğiniz gibi, 2001'den beri Amerika Birleşik Devletleri, terörist olduğundan şüphelenilen diğer ülkelerden insanları Küba'daki Guantanamo Körfezi'ndeki bir hapishanede tutuyor. Sizce Amerika Birleşik Devletleri bu hapishaneyi kapatmalı ve mahkumların bir kısmını ABD'deki hapishanelere taşımalı mı?”

taşınması gerektiğini düşünenlerin oranı %32, taşınmaması gerekenlerin oranı %65 ve emin olmayanların oranı %33'tür (USA Today ve Gallup Poll, 2009). Terörle mücadele için ülke dışında bir hapishanede, ABD vatandaşı olmayan ve terörle bağlantısı olan kişi veya bu kişilerin akrabalarının tutulmasına onay verilmesinde ciddi bir artış görülmüştür. CBS News/New York Times Poll'un ülke genelinde 1,131 yetiştine 15-19 Eylül 2006 tarihinde uyguladığı ankette (MoE $\pm$ 3).

“Bazen şüpheli bir teröristten bilgi almak için işkence yapılmasının haklı olduğunu düşünüyor musunuz, yoksa işkence asla haklı gösterilmez mi?” sorusu sorulmuştur. Bazen haklı görülebilir diyenlerin oranı %35, asla haklı görülmez diyenlerin oranı %56 ve duruma göre diyenlerin oranı %5 ve emin değilim diyenlerin oranı %4 olmuştur (CBS News ve New York Times Poll, 2006).

Terörle ilişkisi olanlar, şüpheliler veya terör saldırılarıyla ilgili bilgi verebileceği düşünülen kişilere yönelik olarak işkence yöntemlerinin uygulanabileceğini düşünenlerin oranı %35 olması, güvenliğin sağlanabilmesi için temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesine bile onay verilebileceğini göstermektedir. Terör saldırıları kamuoyunun bazı sorgu tekniklerine onay verip vermemesini etkilediği, AP-GfK Poll’un 5-9 Mayıs 2011 tarihleri arasında, ülke genlinde 1,001 yetişkine uyguladığı ankete çalışmasında görülmektedir:

“Terör faaliyetleri hakkında bilgi almak için şüpheli teröristlere karşı işkence kullanılması konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu genellikle gerekçelendirilebilir, bazen gerekçelendirilebilir, nadiren haklı gösterilebilir veya asla haklı gösterilemez mi?” sorusu sorulmuştur (AP-GfK Poll, 2011).

2011 yılında sıklıkla ve bazen diyenlerin toplam oranı %60 olmuş, nadiren ve asla diyenlerin oranı %39’da kalmıştır (Bkz. Tablo 44). Terör faaliyetleri hakkında bilgi elde edilebilmesi ve muhtemel terör saldırılarının engellenmesinde yardımcı olması amacıyla haklı görülebildiği durumlar olmaktadır.

Tablo 44. Terörle Mücadele ve İşkence

	Sıklıkla (%)	Bazen (%)	Nadiren (%)	Asla (%)	Emin Değilim (%)
5/5-9/11	25	35	14	25	2
1/12-17/10	23	29	19	27	3
5/28- 6/1/09	20	32	18	29	1

Kaynak: AP-GfK Poll, 2011

Diğer taraftan, terörle ilişkisi olduğu düşünülen şüphelilerin sorgulanmasında, çıplak elle yüze vurma, küçük kutularda bekletme ve ıslak havluyla nefessiz bırakma gibi sert sorgulama tekniklerine kamuoyunun tepkisini anlamak üzere CNN/Opinion Research Corporation Poll’un 23-26 Nisan 2009 yılında, ülke genelinde 2,019 yetişkine uyguladığı ankete katılanlara:

“Bildiğiniz gibi, ABD şüpheli teröristleri yakaladığında Bush yönetimi,... sert sorgulama prosedürlerinin kullanılmasına izin verdi. Okuduklarınıza veya duyduklarınıza dayanarak, Bush yönetiminin şüpheli teröristleri sorgularken bu prosedürleri kullanma kararını onaylıyor veya onaylamıyor musunuz?” sorusuna, bu prosedürleri onaylayanların sayısı %50, onaylamayanların sayısı %46 ve emin olmayanların sayısı %3 olmuştur (CNN ve Opinion Research Corporation, 2009).

Sonuçta, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında, terörle mücadele için sadece sivil hak ve özgürlüklere değil, temel insan hak ve özgürlüklerine yönelik ihlallerde kabul edilebildiği görülmektedir.

5.3. Amerikan Başkanlık Seçimlerinde Terör ve Güvenliğin Önemi

11 Eylül terör saldırıları sonrasında, terör saldırılarının başkan adaylarının seçim kampanyaları üzerindeki etkilerini araştırmak için nitel analiz yöntemi uygulanmış ve amaçlı örneklem seçilmiştir. Nitel analiz tekniği, araştırma sorularının cevaplanmasında ayrıntılı bilgi elde edilmesini sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2005). ABD başkan adaylarının katıldığı başkanlık tartışma programlarındaki konuların derinlemesine analizini yapabilmek için nitel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda, amaçlı örneklem tekniği kullanılarak, terör saldırıları gerçekleşmeden önce başkan adayı George W. Bush'un başkanlık tartışma programında katıldığı 3'ü 2000 Başkanlık Seçimleri ve 3'ü 2004 Başkanlık seçimleri olmak üzere 6 tartışma metni içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

2000 Başkanlık seçimleri yarışı Demokrat başkan adayı, Başkan Yardımcısı Al Gore ve Cumhuriyetçi adaya Teksas Valisi George W. Bush arasında geçmiştir. 2000 yılında, iki başkan adayı arasında, televizyonda yayınlanan 90 dakikalık 3 tartışma yapılmıştır. Tartışmaların ilki 3 Ekim 2000 tarihinde, ikincisi 11 Ekim 2000 ve sonuncusu 17 Ekim 2000 tarihinde yapılmıştır. Bu tartışmalar Başkanlık Müzakereleri Komisyonu tarafından desteklenmekte ve her bir tartışma için üç tür soru hazırlanarak Başkanlık adaylarına sorulmaktadır. Birinci ve ikinci tartışmanın soruları moderatör tarafından oluşturulmuş ve adaylara sorular hakkında daha önceden bilgi verilmemiştir. Üçüncü tartışmanın soruları Gallup tarafından

belirlenen St. Louis bölgesi seçmenleri tarafından hazırlanmış ve moderatör tarafından sıralanarak sorulmuştur. 2004 yılında, iki başkan adayı, Demokrat Başkan adayı Senatör John Kerry ve Cumhuriyetçi George W. Bush arasında üç tartışma geçmiştir. 2004 tartışmalarının ilki 30 Eylül 2004, ikincisi 8 Ekim 2004 ve üçüncüsü 13 Ekim 2004 tarihlerinde gerçekleşmiş ve 11 Eylül saldırılarının seçimleri nasıl etkilediğinin analiz edilebilmesi için tercih edilmiştir.

İçerik analizi yöntemi başkan adaylarının tartışma programlarında kendilerine yöneltilen soruları sistematik bir şekilde irdelenmesine yardımcı olmuştur. Bu yöntem, yazılı metinlerinin analiz edilmesinde sıklıkla kullanılan ve metinlerde yer alan içeriklerin okuyuculara aktarılmasını sağlamaktadır (Cohen, vd., 2007; Aktaran: Sert, vd., 2012:353). 11 Eylül saldırıları gerçekleştiği sırada başkan olan George W. Bush'un saldırılar öncesindeki 3 Ekim 2000, 11 Ekim 2000, 17 Ekim 2000 ve 11 Eylül terör saldırılarından sonra yapılan 30 Eylül 2004, 8 Ekim 2004, 13 Ekim 2004 başkanlık tartışma metinlerinin içerik analizi tekniğiyle irdelenmiştir.

Başkan adaylarından Bush'un yukarıda bahsedilen konuşmaları çeşitli tema ve alt kategorilere ayrılmıştır. İçerik analizinin temalar ve altı kategoriler halinde yapılması betimsel analiz imkânı sunmakta ve bu tekniğin iç geçerliliğini kuvvetlendirmektedir (Günbayı, 2019). Doğrudan alıntılar yapılarak ayrıntılı bir analiz sunulması hedeflenmiş ayrıcı temalar aracılığıyla doğrudan atıflarla iletilmek istenen mesajlarının gruplandırılması ve açıklanması hedeflenmiştir. Betimsel analiz konuşma metinlerinin derinlemesine analizine olanak tanımaktadır (Günbayı, 2019). Nitel analiz yöntemiyle sadece 6 tartışma programının metinlerinin irdelenmesi çalışmanın limitini oluşturmakla birlikte, metinlerin derinlemesine analiz edilmesine olanak tanımıştır. Tartışma programlarında, terör saldırıları öncesi ve sonrasında, terör ve güvenlikle ilgili konuşmaların derinlemesine irdelenmesi konuşmalarda geçen ayrıntıların dikkate alınmasına yardımcı olmuştur. Metinlerde yer alan konulardan güvenlikle ilişkili olan konular seçilmiş eğitim, sağlık, ekonomi vb. konulara dair içerik analizi yapılmamış, güvenlik dışı konuların sadece konu başlıkları verilmiştir.

5.3.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi 2000 yılı Başkanlık Seçimleri Başkan Adayları Tartışmalarında Güvenlik ve Teröre Ait Temalar

11 Eylül saldırılarından yaklaşık bir yıl önce gerçekleşen Amerikan Başkanlık seçimlerinin ilk tartışmasında (3 Ekim 2000- Gore-Bush Başkanlık Tartışması) sorular üretim fazlası, sağlık, sosyal güvenlik, enerji, kürtaj, ilaç sanayi, çevre, Yugoslavya seçimi, NATO ile ilişkiler, askeri müdahaleler, eğitim, vergi düzenlemeleri ve emeklilik düzenlemeleri hakkında üzerine olmuş ve terör ve ulusal güvenlik tartışmanın gündeminde yer almamıştır. Terör kelimesi göç ve göçmenler, Afganistan hakkında Başkan adaylarına soru sorulmamıştır.

11 Ekim 2000 tartışmasında, konuşma metninde terörle mücadele yer almamış konusu gündeme gelmemiştir. Ayrıca, Afganistan, göç ve göçmenlik konularına yer verilmemiştir. Başkanlık seçimlerinin gelenekselleşmiş bu tartışmada yer alan konular: uluslararası ilişkiler (ABD'nin rolü), ekonomi, Ortadoğu, Saddam Hüseyin'e yönelik yaptırımlar, Yugoslavya'daki seçimlerin sonuçları, ABD'nin müdahil olduğu bazı krizler (Lübnan, Grenada, Panama, Basra Körfezi, Somali, Bosna, Haiti ve Kosova), askeri müdahaleler, ırksal sorunlar (ayrımcılık), cinsiyet ilişkileri (lezbiyenlik ve eşcinsellik vb.), silah yasası, sağlık sigortası, çevre sorunları ve küresel ısınma. Terör ve güvenlik ikinci tartışmada yer bulmamıştır.

17 Ekim 2000 tarihinde, Başkan adaylarının 3. Tartışmasında, göç ve göçmenlik konuları konuşulmamıştır, seçmenlerden gelen soruların dağılımı şöyle olmuştur: 130'dan fazla soru gelmiş, bu soruların 19 sağlık konuları, 18 soru eğitim, 12 soru dış politika ve askeri konularda hakkında, tarım, vergi indirimleri, ahlaki sorunlar, gençlik sorunları, yönetimde çeşitlilik/kapsayıcılık/pozitif ayrımcılık, idam cezası üzerine olmuştur. Göç ve göçmenlik hakkında konuşulmamıştır.

11 Eylül öncesi 3 Başkanlık tartışması için 4 tema belirlenmiş ve her bir tema için alt kategoriler oluşturulmuştur. 1. Tema Askeri Gücün Kullanılmasını Ulusal Çıkarlarla İlişkilendirme, 2. Tema Enerji Güvenliğini Sağlamaya Dayalı Engeller ve 3. Tema Çeşitliliği Güvenceye Alma Temasıdır. 4. Tema Tehlikeli Düşman. Tartışma

metinleri sınıflandırıldıktan sonra, 3 tema belirlenip sonra alt kategoriler şöyle oluşturulmuştur:

1. Tema askeri gücün kullanılmasını ulusal çıkarlarla ilişkilendirme,

- Ortadoğu merkezli ulusal çıkarlar belirleme
- Askeri gücün ulusal çıkarlar kapsamında kullanılması
- İsrail yanlısı tutum sergileme

2.Tema Enerji Güvenliğini Sağlamaya Dayalı Engeller

- Enerji ithalatını azaltma
- Enerjiyi güvenceye alma

3.Tema Çeşitliliği Güvenceye Alma

- Çeşitlilik
- Irksal Profil Düzenlememe
- Arap Amerikalılara Özel Vurgu

4.Tehlikeli Düşman

- Saddam Hüseyin

11 Eylül öncesi başkanlık seçimlerinde, başkanlık tartışmalarının içerik analizi için oluşturulan ilk tema “Askeri Gücün Kullanılmasını Ulusal Çıkarla İlişkilendirme Teması” için 3 alt kategori belirlenmiştir: Ortadoğu merkezli ulusal çıkarlar belirleme, askeri gücün ulusal çıkarlar kapsamında kullanılması ve İsrail yanlısı tutum. Başkan adayı Bush’un 11 Eylül öncesi askeri müdahalede yapabilmesini Amerikan ulusal çıkarları için önemli gördüğü bölgeler söz konusu olduğundaki, Tablo 45’ten anlaşılacağı gibi Ortadoğu’yla ilgili durumlarda olabileceği görülmektedir. Ulusal Çıkarların olmadığı durumlarda, örneğin Yugoslavya’daki seçimlerin neden olduğu huzursuzluk durumunda, askeri güç kullanılmasına değmeyecektir (Bkz. Tablo 45).

Tablo 45. Askeri Gücün Kullanılmasını Ulusal Çıkarlarla İlişkilendirme Teması

Alt Kategoriler		
Ortadoğu Ulusal Belirleme	Merkezli Çıkarlar	Ulusal çıkarlar doğrultusunda ABD güçlerinin kullanılmasına nasıl karar verirsiniz sorusuna Bush: hayati ulusal çıkarlarımız söz konusuysa ve bu, bizim topraklarımıza yönelik bir tehdit veya insanlarımızın zarar görmesi, müttefiklerimiz veya Orta Doğu'daki dostlarımız tehdit altında olması, savunma ittifaklarımız tehdit altında olması demektir. Bu, güç kullanımını ciddi şekilde düşünmenin zamanı olduğunu göstermektedir (3 Ekim 2000). (ABD gibi bir ülkenin muazzam gücünü kullanmak için yol gösterici ilkeler oluşturup oluşturulmadığı sorulduğunda), İlk soru, Amerika Birleşik Devletleri'n çıkarlarına en uygun neyin olduğudur. Halkımızın çıkarına en iyi ne olabilir? Dış politika söz konusu olduğunda bu benim yol gösterici sorum olacak. Ülkemizin çıkarına uygun mu? Ortadoğu'da barış, milletimizin çıkarıdır (11 Ekim 2000).
Askeri Gücün ulusal çıkarlar kapsamında kullanılması		(Yugoslavya başkanı Milosevic'in seçimleri kaybetmesine rağmen koltuğu bırakmaması üzerine, ABD'nin ne yapacağı sorulunca). Bu durumda güç kullanmak bizim ulusal çıkarımıza değil. Baskı ve diplomasi kullanırdım...Ülkelerinin kontrolünü ele geçirmek bu bölgedeki insanlara kalmıştır (3 Ekim 2000). Asker göndermemiz ulusal çıkarlar için olmalı, hayati çıkarlarımıza uygun olmalıdır. Görev açık olmalı. Askerler neden gittiğimizi anlamalı...Ve çıkış stratejisinin iyi tanımlanması gerekiyor...Ancak stratejik bir plan olmadan para harcamak çoğu zaman boşa gidebilir. Yapacağım ilk şey, Savunma Bakanından bir plan geliştirmesini istemek, böylece paramızı siyasi projelere değil, askerlerimizin iyi maaşlı, iyi ev sahibi olmasını ve dünyadaki en iyi ekipmana sağlayacak projelere harcadığımızdan emin oluyoruz (17 Ekim 2000).
İsrail Yanlısı Tutum		(Orta Doğu'ya müdahil olmalı mıyız sorusuna?) Başkan yardımcısı gibi ben de Başkan Arafat'a halkının barışı sağlamak için geri çekilmesini istiyorum. Orta Doğu'da gelecekte güvenilirliğin çok önemli olacağını düşünüyorum ... İsrail'in yanında olacağım. İkincisi, Ürdün ve Mısır, Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi ılımlı Arap ülkelerine ulaşmanın önemli olduğunu düşünüyorum (11 Ekim 2000). Ben bir liderim... İsrail bizim dostumuz ve biz İsrail'in yanında olacağız. Barışı korumak için koalisyonlar inşa etmek için ılımlı Arap uluslarına da ulaşmalıyız (17 Ekim 2000).

Diğer taraftan, Başkan adayı Bush 11 Eylül öncesi askeri müdahaleler yapılırken ulus inşası gibi süreçlerden kaçınmak istediğini dile getirmiş, ulusal çıkarların ön planda olmasını ve maliyetin düşük olmasını hedeflemiştir.

“Askerlerimizi görevlendirirken çok dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyorum. Başkan yardımcısıyla askeri birliklerin kullanımı konusunda bir anlaşmazlığımız var. O ulus inşasına inanıyor. Birliklerimizi ulus kurucu olarak kullanma konusunda çok dikkatli olurdum” (Bush, 3 Ekim 2000).

Başkan adayı Bush'un diğer ülkelerde yaşanan krizlere askeri müdahale yaparken ulusal çıkarlarla örtüşmesi gerektiğine olan vurgusu 2. Başkanlık tartışmasında görülmektedir:

“Son 20 yılda ABD kara, hava veya deniz kuvvetlerinin tanıtılmasını içeren sekiz büyük eylem gerçekleşti. Lübnan, Grenada, Panama, Basra Körfezi, Somali, Bosna, Haiti, Kosova. Bu müdahalelerden herhangi biri başkan olsaydınız gerçekleşmeyen olur muydu?”

BUSH: İnsani bir misyon olarak başladı ve bir ulus inşa misyonuna dönüştü ve işte burada görev ters gitti. Görev değiştirildi. Ve sonuç olarak, milletimiz bir bedel ödedi. Bu yüzden birliklerimizin ulus inşası denen şey için kullanılması gerektiğini düşünmüyorum. Bence birliklerimiz savaşmak ve savaşı kazanmak için kullanılmalı. Bence askerlerimiz, bizim çıkarlarımıza uygun olduğunda diktatörü devirmeye yardım etmek için kullanılmalı” (11 Ekim 2000).

Ulusal çıkarların olmadığı bir askeri operasyonu desteklemeyeceğini yineleyen Başkan Bush'un dost ve müttefik olarak gördüğü ülkelerin ihtiyacı olmadan herhangi bir askeri müdahaleye taraf olma ihtimalinin düşük olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 45, İsrail Yanlısı Tutum).

“MODERATÖR: Öyleyse ne dersiniz Sayın Vali, 600.000 insanın hayatı risk altındayken biri hey bekle bir dakika, neden Afrika olmasın, yani neden Ortadoğu, neden Balkanlar, ama Afrika olmasın, 600.000 insanın hayatı risk altındayken?”

BUSH: Anlıyorum ve Afrika önemli. Ve Afrika'da demokrasiyi ve ticareti teşvik etmek için çok çalışmamız gerekiyor ... Bu önemli bir kıta. Ancak öncelikler olmalı ve Orta Doğu, tıpkı kendi yarım küremiz olan Avrupa ve Uzak Doğu gibi birçok nedenden dolayı bir önceliktir...Haiti'ye asker göndermezdim. Bunun zahmete değer bir görev olduğunu düşünmemiştim. Bu bir ulus kurma göreviydi ve çok da başarılı değildi. Bize milyarlarca, birkaç milyar dolara mal oldu ve Haiti'de demokrasinin öncekinden daha iyi durumda olduğundan o kadar emin değilim” (11 Ekim 2000).

Başkan Adayı Bush, demokrasinin getirilmesi sebebiyle harcanacak milyarlarca doların ancak Ortadoğu gibi birinci derecede öneme sahip olan bir bölge olduğunda müdahalenin düşünülebileceğine inandığı görülmektedir. İkinci tema olarak “Enerji Güvenliğine Dayalı Engeller Teması” belirlenmiştir ve enerji ithalatını azaltma ve yeni enerji kaynağı bulma üzerine iki alt kategori oluşturulmuştur.

Tablo 46. Enerji Güvenliğine Dayalı Engeller Teması

Alt Kategoriler		
Enerji ithalatını azaltma		Amerika’da aktif bir keşif programına ihtiyacımız var. Yabancı ham petrol kaynaklarına daha az bağımlı olmanın tek yolu kendi ülkemizde arama yapmaktır...Bugün Saddam Hüseyin'den 1 milyon varil ithal ediyoruz. Saddam Hüseyin'in aksine kendi yarım küremizden, kendi ülkemizden bir milyon gelmesini tercih ederim (3 Ekim 2000). (Alaska’dan borularla doğal gaz arama ve taşımaya yönelik olarak) Ayrıca Kanada, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri’nin bir araya geldiği yarı küresel bir enerji politikasına ihtiyacımız var. Bunu geçenlerde Meksika’da yeni seçilen Başkan Vincent Fox ile gündeme getirdim...Onunla Meksika’da doğalgazın keşfini en iyi nasıl hızlandırabileceğimizi ve onu Amerika Birleşik Devletleri’ne kadar taşıyabileceğimizi konuştum, böylece yabancı ham petrol kaynaklarına daha az bağımlı hale geleceğiz. Bu Amerika’nın karşı karşıya olduğu büyük bir sorundur (3 Ekim 2000).
Yeni enerji kaynağı bulma		Şu anda içinde bulunduğumuz enerji krizi nedeniyle Orta Doğu’daki güçlü bağları, güvenilir bağları korumak da önemlidir. Sonuçta, Orta Doğu’dan çok fazla enerji üretiliyor ve bu yüzden yönetimin yaptıklarını takdir ediyorum (11 Ekim 2000).

11 Eylül öncesi başkanlık seçimleri tartışmasının ikinci teması enerji güvenliğine dayalı engellerde, öncelikli olarak Ortadoğu’ya olan enerji bağımlılığın azaltılması ve bölgesel olarak enerji iş birliğinin yapılması amaçlanmaktadır. Ayrıca başkan adayı Bush, Irak’la olan enerji ilişkisi Saddam Hüseyin’le ilişkilendirilerek böyle bir durumdan duyulan rahatsızlığı dile getirmektedir (Bkz. Tablo 46).

3. Tema olarak “Çeşitlilik Teması” belirlenmiş ve ırksal profil oluşturma karşısında olma, Arap Amerikanlara özel vurgu yapma ve çeşitlilik olarak üç alt kategori belirlenmiştir. Başkan adayı Bush’a güvenlik için ırksal profillemeye yönelik bir soru sorulunca, bu duruma tamamen karşı olduğunu, insanların etnik kimlikleri nedeniyle farklı bir muameleye maruz bırakılmalarını Amerikan değerlerine karşı olduğunu belirtmiştir (Bkz. Tablo 47). Ayrıca, Araplara yönelik süregelen bir ırksal profillemeye yönelik bir yasa tasarısını desteklediğini belirten başkan adayı Bush, Arap kökenli Amerikalılara saygılı davranılması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 47. Çeşitlilik Teması

Alt Kategoriler	
İrksal profil oluşturmanın karşısında olma	MODERATÖR: Başkan Yardımcısı Gore, devletin her kademesinde polis ve diğer yetkililer tarafından ırksal profil oluşturmayı yasaklayan bir federal yasayı başkan olarak destekler veya imzalar mısınız? BUSH: Evet, ırk yüzünden seçilmenin, durdurulmanın ve taciz edilmesinin nasıl bir şey olacağını hayal edemiyorum. Bu tamamen yanlış ve Amerika'nın anlamı bu değil. Ve bu yüzden ırksal profillemeyi sona erdirmek için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız (11 Ekim 2000).
Arap Amerikalılara Özel Vurgu	Amerika'da devam eden başka ırksal profillemeye biçimleri var. Arap-Amerikalılar, gizli delil denen şeyde ırksal bir profile maruz kalıyorlar. İnsanlar durduruldu ve bununla ilgili bir şeyler yapmalıyız. Arkadaşım, Michigan Senatörü Spencer Abraham, Arap kökenli Amerikalılara saygılı davranılmasını sağlamak için bir yasa için çalışıyor (11 Ekim 2000).
Çeşitlilik	(Yönetiminiz çeşitliliği, kapsayıcılığı ve pozitif ayrımcılığı nasıl ele alacağı hakkındaki soruya) Hayatın her kesiminden insanları idareme getirme konusunda bir sicilim var ve Teksas' ta idarem bunun için daha iyi durumda. Ülkelerine hizmet etmek isteyen insanlar bulacağım. Ama farklı bir yönetim istiyorum, bunun önemli olduğunu düşünüyorum (17 Ekim 2000).

Başkan adayı Bush'un tartışma metinlerinde dikkat çeken diğer bir vurgusu Saddam Hüseyin'e olan vurgusudur. Bu kapsamda, 4. Tema olarak Tehlikeli Düşman Teması'nda, Saddam Hüseyin alt kategori olarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 48).

Tablo 48. Tehlikeli Düşman Teması

Alt Kategoriler	
Saddam Hüseyin	Saddam'a karşı koalisyon dağıldı ya da çözülüyor, öyle diyelim. Yaptırımlar ihlal ediliyor. Kitle imha silahları geliştirip geliştirmediğini bilmiyoruz (11 Ekim 2000). Saddam rejimini değiştirmek isteyip istemediği sorulunca, -Tabi ki isterim ve bu yönetimin de öyle olacağını sanıyorum. Bilmiyoruz- şimdi Irak'ta müfettiş yok, mevcut koalisyon eskisi kadar güçlü değil. O bir tehlike... Ve bu zor olacak, üzerindeki baskıyı devam ettirmek için bu koalisyonu yeniden kurmak önemli olacak (11 Ekim 2000). Saddam Hüseyin, Ortadoğu'da hâlâ bir tehdit. Saddam'a karşı koalisyonumuz çözülüyor. Yaptırımlar gevşetildi (17 Ekim 2000).

Saddam Hüseyin'in ciddi bir tehdit olarak defalarca belirtilmekte, rejimine karşı koalisyon güçlerini harekete geçmeye çağrılmaktadır. Başkan adayı Bush Ortadoğu için büyük bir tehdit olarak gösterdiği Saddam Hüseyin'in kitle imha silahı geliştirip

geliştirmedeğinden emin olunması için yeni yaptırımları desteklediğini ve mevcut yaptırımlarında sıkı bir şekilde uygulanmasını istemektedir.

5.3.2. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası 2004 yılı Başkanlık Seçimleri Başkanlık Adayları Tartışmalarında Güvenlik ve Teröre Ait Temalar

11 Eylül terör saldırıları sonrasında, 2004 Başkanlık Seçimleri yapılmıştır. Başkanlık seçimleri öncesi iki başkan adayı Cumhuriyetçi aday ABD Başkanı George W. Bush ve Demokrat aday Senatör John Kerry çeşitli konuların tartışıldığı 3 başkanlık tartışma programına katılmışlardır.

30 Eylül 2004 tarihinde, ilk başkanlık tartışma programında, Cumhuriyetçi Parti aday ABD Başkanı George W. Bush ve Demokrat aday Senatör John Kerry arasında geçen tartışmanın konusu dış politika ve ulusal güvenlik olarak belirlenmiş ve moderatör tarafından daha önceden adayların görmediği sorular hazırlanarak Başkanlık seçimleri öncesi bu iki adaya sorular yöneltilmiştir. Tartışmanın sponsorluğunu Başkanlık Tartışma Komisyonu üstlenmiştir. Tartışma toplam 90 dakika sürmüş ve adaylar soruları cevaplamıştır. Tartışmada ABD'nin Irak'a askeri müdahalesi, önleyici terör yaklaşımı, ulusal güvenliğin kapasitesi, Saddam Hüseyin ve Bin Ladin'in ABD'ye olan tehdit seviyeleri tartışılmıştır.

8 Ekim 2004 Başkanlık tartışmasında sorular ABD'nin Missouri sakinleri tarafından sorulmuştur, Gallup'un belirlediği 140 kişinin sorularını program sunucusu ve moderatörü tarafından seçilerek sıralanmıştır ve Başkan adayları soruları daha önceden görmemiştir. Sorulara her aday iki dakika cevap verme hakkı bulunmakta ve diğer aday bir buçuk dakika karşılık verme hakkı bulunmaktadır. Tartışmanın sponsorluğunu Başkanlık Tartışma Komisyonu üstlenmiştir. 2. Başkanlık tartışmasında vergi indirimleri, Vatanseverlik Yasası, Irak-Kuzey Kore kite imha silahı karşılaştırılması, sağlık sistemi, eğitim, Irak'taki Amerikan askerlerinin durumu, Irak'ın savaş sonrası durumu, Irak savaş sonrası ABD'nin imaj kaybı ve uluslararası ilişkiler, İran'la ilişkiler, 11 Eylül sonrası terör saldırısı olma ihtimali,

ilaç ithalatı, yeni vergiler, çevre, asgari ücret, hak ve özgürlükleri ihlali, yüksek mahkeme atamaları ve kürtaj konularında sorular gelmiştir.

13 Ekim 2004 Başkanlık tartışmaları daha önce belirtildiği gibi tartışmanın sponsorluğunu Başkanlık Tartışma Komisyonu üstlenmiştir. ABD'nin iç meselelerinin tartışıldığı üçüncü tartışma programında sorular moderatör tarafından oluşturulup sorulmuş ve adaylar sorular hakkında daha önceden bilgilendirilmemiştir. Adaylar soruları duyduktan sonra iki dakika cevaplamaları için süre verilmiş ve diğer adayın karşılık vermesi için bir buçuk dakika daha verilmiştir. Tartışmanın konuları arasında ulusal güvenlik, Irak'a askeri müdahale, Usama Bin Ladin, grip aşısı sıkıntısı (sağlık), sağlık sistemi, ekonomi, işsizlik, vergilendirme, eşcinsel evlilikleri, kürtaj-kadın hakları-dini açıdan durumu, sağlık sigortası, sosyal güvenlik, göçmenlik, asgari ücret tartışmaları, ordunun durumu, saldırı silahları hakkında yasal düzenlemeler, ırk ve cinsiyet ayrımı sorunları, Irak'ın işgali ve dini inanç ve başkan adaylarının ailesel ilişkileri.

11 Eylül sonrası 3 Başkanlık tartışması için 4 tema belirlenmiş ve her bir tema için alt kategoriler oluşturulmuştur. 1. Tema Ulusal Güvenliği Tehdit Eden Engeller 2. Tema Fedakârlık, 3. Tema Zafer Arayışı, 4. Tema Irak'a Yapılan Askeri Müdahaleyi Savunma. Tartışma metinleri sınıflandırılıp 4 tema belirlendikten sonra alt kategoriler şöyle oluşturulmuştur:

1.Tema Ulusal Güvenliği Tehdit Eden Engeller

- Tehlikeli Düşmanlar
- Nükleer Riskler

2.Tema Fedakârlık,

- Askeri Kayıplar
- Mali Yükler

3.Tema Zafer Arayışı,

- ABD'yi Güvenli Hale Getirme

- Başkan Seçilmediği Takdirde Güvensiz Bir Ortam Olacağını Belirtme
- Başkanlık Dönemindeki Faaliyetleri Başarılı Gösterme
- Ülkeleri Özgürleştirme

4.Tema Irak’a Yapılan Askeri Müdahaleyi Savunma.

- Önleyici Yaklaşımı Tercih Etme
- Uluslararası Desteğe İhtiyaç Duymama

11 Eylül terör saldırılarından sonra Başkan olan Bush’un, 2004 Başkanlık seçimlerinde katıldığı geleneksel Başkanlık tartışma metinleri incelendiğinde oluşturulan ilk tema “Ulusal Güvenliği Tehdit eden Engeller Temasında”, iki alt kategori oluşturulmuştur: Tehlikeli düşmanlar ve Nükleer riskler.

Tablo 49. Ulusal Güvenliği Tehdit eden Engeller Teması

Alt Kategoriler	
Tehlikeli Düşmanlar	Rakibim (Başkan adayı Kerry) baktığım istihbarata baktı ve 2002'de Saddam Hüseyin'in ciddi bir tehdit olduğunu ilan etti... Saddam Hüseyin olmadan dünya daha iyi durumda (30 Eylül 2004). Saddam Hüseyin’e terörist bir rejiminden dolayı hesap sorduk (13 Ekim 2004). Ve benzersiz tehdit, El Kaide gibi bir örgüte kitle imha silahları verebilmesiydi ve uçaklarla bize verdikleri zarar, kitle imha silahlarıyla büyük ölçüde katlanacaktı. Ve bu ciddi, ciddi tehditti (8 Ekim 2004)
Nükleer riskler	Aslında, başkan olduğumdan beri nükleer silahların yayılmasıyla başa çıkmak için finansmanı yaklaşık yüzde 35 artırdık ... Rakibimle bu ülkenin karşı karşıya olduğu en büyük tehdidin terörist bir ağın elinde kitle imha silahları olduğu konusunda hemfikirim. Ve bu nedenle, nükleer silahların yayılması, ülkeyi daha güvenli hale getirmek için çok yönlü bir stratejinin en önemli parçalarından biridir (30 Eylül 2004).

Birinci başkanlık tartışma metninde, Başkan Bush’un kendisine gelen sorulara ve rakip başkan adayı Kerry’in kendisine yöneltilen ithamlara verdiği cevaplar analiz edildiğinde, ulusal güvenliği tehdit eden engeller teması çerçevesinde, ABD’nin tehlikeli düşmanları olduğunu yinelediği görülmektedir. Özellikle Saddam Hüseyin’in kitle imha silahlarıyla büyük bir tehdit yaratma ihtimalinin bile Bush’un güvenliğine tehdit olduğunu ve Saddam’sız bir dünyanın daha güvenli bir dünya olacağını belirtmektedir. Bu tehlikeli düşmanlar alt kategorisinde yer alan örneklere bakıldığında (Bkz. Tablo 49), kitle imha silahlarının Amerikalıların güvenliğine

yönelik ciddi bir tehdit olarak değerlendirildiği görülmektedir. Benzer şekilde, Bush’a göre, ikinci alt kategori olan nükleer riskler ABD’nin ulusal güvenliği için önemli bir engel teşkil etmektedir. Bush ABD’nin daha güvenli bir hale getirilmesi için gerekli stratejinin en büyük ayaklarından biri olarak nükleer silahların yayılmasının engellenmeyi belirtmektedir (Bkz. Tablo 49).

“Fedakârlık teması” için iki alt kategori belirlenmiştir: askeri kayıplar ve mali yükler. Terörle küresel savaş ABD için maliyeti olan bir gereklilik olarak gösterilmektedir. Amerikalıların güvenlik içinde yaşamaları için ödenmesi gereken ve alınması gereken zor kararlar bulunmaktadır. Bu kararların başında askeri gücün ülke dışında kullanılmasına izin verilmesi gelmektedir. Bush’a göre, Amerikan askerlerinin hayatlarını tehlikeye attığını bilmek için en zor kısmını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 50).

Tablo 50. Fedakârlık Teması

Kategoriler	
Askeri	Biliyorsun, her hayat değerlidir. Her hayat önemlidir. Biliyorsunuz, en zorlandığım şey- için en zor kısmı, askerleri tehlikeye attığımı bilmektir (30 Eylül 2004). (Savaşta ölen bir askerin eşiyle karşılaşınca) Dua edip, biraz güldükten sonra ona kocasının fedakarlığının asil ve değerli olduğunu düşündüğümü söyledim. Çünkü bu teröre karşı savaşın risklerini anlıyorum. El Kaide’yi sakladıkları her yerde bulmamız gerektiğini anlıyorum (30 Eylül 2004).
Mali	Şimdi Irak’ta inanılmaz bir karmaşa var- 200 milyar dolar. Amerikan halkının oy verirken almayı düşündüğü şey değil (30 Eylül 2004). İç güvenlik bütçesini 10 milyar dolardan 30 milyar dolara, üç katına çıkardık... Dinle, vatani korumak için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Rakibim haklı, iyi bir zekaya ihtiyacımız var (8 Ekim 2004).

Diğer taraftan, Amerikan halkının yüklenmek zorunda olduğu mali külfetlerde giderek daha fazla probleme yol açmaktadır. Bush kendisine sorulan sorular vasıtasıyla seçmenlere seslenirken, yüklenmek zorunda kaldıkları bu yükün ulusal güvenlikleri açısından bir zorunluluk olduğunu dile getirmektedir. Seçmenlere yüklenen bu mali yük, sadece Irak’a askeri müdahale için yapılan harcamalardan değil aynı zamanda Amerikan topraklarını koruma kapasitesinin geliştirilmesi için yapılan harcamalardan kaynaklanmaktadır.

George W. Bush'un "Zafer Arayışı Teması" için, ABD'yi Güvenli Hale Getirme, Başkan Seçilmediği Takdirde Güvensiz Bir Ortam Olacağını Belirtme, Başkanlık Dönemindeki Faaliyetleri Başarılı Gösterme, Ülkeleri Özgürleştirme olarak 4 alt kategori belirlenmiştir. İlk alt kategori, ABD'nin daha güvenli bir hale getirilmesi için hem mali açıdan büyük bir harcamanın yapıldığı, sınırların ve limanların daha iyi korunması için Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın kurulduğunu belirtmektedir (Bkz. Tablo 51). Ayrıca, Bush ABD'nin daha güvenli bir hale getirilmesi için çalıştıklarını ve Amerikan halkını korumak için yapılabilecek tüm seçeneklerin değerlendirileceğinden bahsetmektedir.

İkinci alt kategori olan Başkan Seçilmediği Takdirde Güvensiz Bir Ortam Olacağını Belirtme, ABD başkanı Bush, Afganistan ve Irak Askeri müdahalelerinden sonra, güvenliği tam olarak sağlamanın yolunun hala teröristlere karşı saldırıya devam edilmesiyle sağlanabileceğini belirtmektedir. Üçüncü alt kategori, Başkanlık Dönemindeki Faaliyetleri Başarılı Gösterme olarak belirlenmiştir. Bush tarafından, Usame bin Ladin yakalanamadığı halde, El Kaide yönetici kadrosunun %75'inin adalet önüne çıkarılması, terörle savaş yaklaşımının işe yaradığını ve başarının elde edildiğinin bir göstergesi olarak sunulmaktadır. Ayrıca, Bush tarafından defalarca dile getirilen, Afganistan'da yapılan seçimlerde bir başarı göstergesi olarak kabul edilmektedir (Bkz. Tablo 51). Özellikle kadın seçmenlerin özgürlüklerine yakın olduğu imajı çizilerek terörizmle mücadelede yol kat edildiğini ve askeri müdahale yapılan ülkelerde seçim yapılmasının önemli bir ilerleme olduğu belirtilmektedir.

Başkan Bush'un "Zafer Arayışı Temasının" dördüncü alt kategorisi olarak ülkeleri özgürleştirme vurgusu belirlenmiştir. Başkan Bush, yapılan askeri müdahalelerin temelinde Irak ve Afganistan'da yapılmak istenenin bölge insanlarına özgürlük sağlama olduğu teması dile getirilmektedir (Bkz. Tablo 51). Bush'a göre, Amerikan terörle mücadele politikasını temelinde insanları özgürlüklerine kavuşturma gayesi bulunmakta ve böylelikle, bu ülkelerde elde edilen başarı terörle savaş yaklaşımının da başarılı olduğunu göstermektedir.

Tablo 51. George W. Bush'un Zafer Arayışı Teması

Kategoriler	
ABD'yi güvenli hale getirme	Yönetimim, iç güvenlik için beklediğimiz parayı yılda 30 milyar dolara üçe katladı. Yönetimim, sınırlarımızı ve limanlarımızı daha iyi koordine edebilmek için Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nı oluşturmak için Kongre ile birlikte çalıştı. Güney sınırında fazladan 1000 sınır devriyemiz var; Kuzey sınırında 1000 istiyorum. Sınırlarımızı modernize ediyoruz (30 Eylül 2004). Ama düşman bize saldırdı Jim ve ben Amerikan halkını korumak, bizi korumak için elimden gelen her şeyi yapmak gibi ciddi bir görevim var (30 Eylül 2004).
Güvenliği Şartlandırma	Evet, teröristlere karşı saldırıya devam edersek ve özgürlüğü ve bağımsızlığı yaysak özgür ve emniyette olabiliriz (13 Ekim 2004). Bu savaş uzun, uzun bir savaş ve kararlılık gerektiriyor ve sadece El Kaide'yi kovalamakla kalmayıp, aynı zamanda teröristlerin güvenli bölgelerini ve teröristlere destek sağlayabilecek insanlara engel olduğumuzdan tam olarak anlaşılmasını gerektiriyor (8 Ekim 2004).
Başarıyı yönlendirme	Sadece El Kaide'yi takip etmekle kalmayıp, nerede olursa olsun, kapsamlı bir stratejim var- ve ilerleme kaydediyoruz; El Kaide liderlerinin dörtte üçü adalet önüne çıkarıldı (13 Ekim 2004). Seçim varsa başarı var: Kendimizi güvence altına almamız ve Taliban'ı Afganistan'dan atmamızın bir sonucu olarak bu hafta sonu Afgan halkı seçime gitti. Ve ilk seçmen 19 yaşında bir kadındı. Bunu bir düşün. Özgürlük yolda (13 Ekim 2004). İki gün önce Oval Ofis'te Irak'tan maliye bakanıyla görüştim. Beni görmeye geldi. Ve ne kadar iyimser olduğundan ve ülkenin seçimlere doğru ilerlediğinden bahsetti. Bir düşünün: Zulümden seçimlere geçiyorlar (8 Ekim 2004).
Ülkeleri özgürleştirme	Yaşanabilecek en büyük felaket, Irak'ta başarılı olamamamız. Başaracağız. Bunu yapmak için bir planımız var. Ve başarılı olmamızın ana nedeni Iraklıların özgür olmak istemeleridir (30 Eylül 2004). Ve ülkemize ve Amerika'nın gelecek nesillerine özgür bir Irak'a, özgür bir Afganistan'a ulaşmak ve kitle imha silahlarından kurtulmak için bir görevimiz var (30 Eylül 2004). Tehditleri tam anlamıyla gerçekleşmeden ele almalıyız. Ve Saddam Hüseyin bir tehditti ve özgürlüğü yaymalıyız çünkü uzun vadede nefreti, tiranlığı ve baskıyı yenmenin yolu özgürlüğü yaymaktan geçiyor (30 Eylül 2004). Tanrı'nın herkesin özgür olmasını istediğine inanıyorum. Ben buna inanıyorum. Ve bu benim dış politikamın bir parçası. Afganistan'da, özgürlüğün Yüce'den bir armağan olduğuna inanıyorum (13 Ekim 2004).

Bu tez çalışmasında, 4. Tema olan Irak Müdahalesini savunma teması için iki alt kategori oluşturulmuştur: önleyici yaklaşımı ön plana çıkarma ve uluslararası desteğe ihtiyaç duymama. Önleyici yaklaşımı tercih etmesinin nedenlerinden bazılarını açıklayan Başkan Bush, benzersiz bir tehdit olarak gördüğü Saddam Hüseyin'in kitle imha silahı sahip olup olmadığını bilmediklerini ancak kitle imha silahlarıyla uçaklardan daha çok zarar verebilecekleri için, Saddam Hüseyin'i ciddi bir tehdit

olarak gördüğünü dile getirdikten sonra, diplomasiyi denediğini ve BM'nin yaptırım sürecinin işe yaramadığını düşündüğünü belirtmiştir (Bush, 8 Ekim 2004).

“Saddam Hüseyin yaptırımlardan kurtulmak için gıda karşılığı petrol programıyla oyun oynuyordu. Bir nedenle yaptırımlardan kurtulmaya çalışıyordu. Silah programlarını yeniden başlatmak istiyordu. Hepimiz orada silahlar olduğunu sanıyorduk, Robin. Rakibim orada silahlar olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden ona ciddi bir tehdit dedi. Silah olmadığını öğrendiğimizde mutlu değildim ve nedenini anlamak için bir istihbarat grubumuz var. Ancak Saddam Hüseyin benzersiz bir tehditti. Ve dünya onun gücü olmadan daha iyi durumda. Ve rakibimin planları, beni Saddam Hüseyin'in hâlâ iktidarda olacağı ve dünyanın daha tehlikeli olacağı sonucuna götürüyor” (8 Ekim 2004)

Başkan Bush'ta böyle bir ciddi tehdide karşı önleyici yaklaşımı tercih ettiğini savunmaktadır (Bkz. Tablo 52).

Tablo 52. Irak'a Yapılan Askeri Müdahaleyi Savunma Teması

Alt Kategoriler	
Önleyici yaklaşımı ön plana çıkarma	Irak: Irak'ta bir tehdit gördük ve 11 Eylül'den sonra tehditleri tam anlamıyla gerçekleşmeden ciddiye almamız gerektiğini anladık (30 Eylül 2004). Amerika yaşadığımız bu dünyada savunmanın en iyi yolu hücumda kalmaktır (8 Ekim 2004). Onları yenmenin en iyi yolu, sürekli tetikte olmak, güçlü olmak, elimizdeki her varlığı kullanmak, sürekli saldırıda kalmak ve aynı zamanda özgürlüğü yaymaktır (30 Eylül 2004). Ve tabii ki diplomasi, siz güç kullanmadan önce işe yarayacağını umuyoruz. Bir başkanın verdiği en zor karar, güç kullanmaktır. 11 Eylül'den sonra dünyaya farklı şekilde bakmak zorunda kaldık. 11 Eylül'den sonra, bir tehdit gördüğümüzde bize zarar vermeden önce onu ciddiye almamız gerektiğini anlamalıydık. Eski günlerde bir tehdit görürdük ve istesek de istemesek de onunla başa çıkabilirdik. Ama 11 Eylül her şeyi değiştirdi (8 Ekim 2004).
Uluslararası desteğe ihtiyaç yok	İlk tartışmamızda Amerika'nın küresel bir testi geçmesini (Rakibim) önerdi. Kendimizi savunmak için uluslararası onay almamız gerekiyor. Ülkemizi savunma konusunda sahip olduğumuz en büyük farklılıklardan biri budur. Müttefiklerle çalışacağım. Arkadaşlarımla çalışacağım. Güçlü koalisyonlar oluşturmaya devam edeceğiz. Ancak ulusal güvenlik kararlarımızı asla diğer ülkelerin liderlerine devretmeyeceğim. Kararlı olacağız, güçlü olacağız ve teröristlere karşı kapsamlı bir savaş yürüteceğiz (13 Ekim 2004). Rakibim, kendimizi korumak için güç kullanmadan önce Amerika'nın küresel bir testi geçmesi gerektiğini söyledi. Yaptırımların işe yaradığını söyleyen türden bir zihniyet bu. “Bunu Birleşmiş Milletler ‘de tutalım ve her şeyin yolunda gitmesini umalım” diyen zihniyet budur. Saddam Hüseyin, terörist düşmanlara kitle imha silahları verebileceği için bir tehditti. Yaptırımlar işe yaramıyordu. Birleşmiş Milletler Saddam Hüseyin'i ortadan kaldırmada etkili olamadı (8 Ekim 2004).

Başkan Bush zor bir karar aldığını belirterek zor zamanlarda yapılması gerekeni yaptığını ve popüler olmak yerine güvenliği sağlamak için böyle bir zor karar aldığını söylemektedir.

“Saddam Hüseyin’i devirmenin popüler olmadığını kabul ediyorum. Ama kararı, güvenliğimiz için doğru olduğunu düşündüğüm için verdim... Ve size söylüyorum, bu dünyada bazen popüler olmayan kararlar veriyorsunuz çünkü onların haklı olduğunu düşünüyorsunuz... Dinle, Irak’ta 30 ülke var, Afganistan’da 40 ülke yer alıyor. İnsanlar Amerika’yı sever. Bazen Amerika’nın verdiği kararlardan hoşlanmazlar, ama popüler olmaya çalışan ve yanlış bir şey yapan bir başkan istediğinizi sanmıyorum” (8 Ekim 2004).

Bush Irak Savaşını uluslararası bir onay beklemeden güvenliği sağlama gerekçesiyle yaptığını ve müttefiklerle beraber çalışılması gerektiğinin altını çizmektedir (Tablo 52). Ayrıca, Saddam’a karşı BM’nin yaptırımlarının bir çözüm getirmediği ve getirmeyeceği inancını dile getirmekte ve güvenlik söz konusu olduğunda yalnız hareket edilebileceği bir yaklaşımı savunmaktadır.

Tartışmalarda göçmenlik büyük bir yer almamış ve göçmenlere yönelik olumsuz tavırlarla ilgili konuşmalar geçmemiştir. Tartışma metinlerinde, göçmenlere yönelik dışlayıcı bir tavırdan ziyade kapsayıcı bir yaklaşımın tercih edildiği yer almıştır.

5.3.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Başkanlık Seçimleri Adayları Tartışma Programlarının Güvenlik ve Teröre Ait Temalar Karşılaştırılması

11 Eylül terör saldırıları görevdeki Başkan’a verilen desteği büyük bir oranda artırmıştır. Başkan Bush’un popülaritesi ve terörle savaş yaklaşımı büyük bir destek almıştır. Terör saldırılarının başkana olan desteğinin yanında başka siyasi sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Terör saldırıları adayların özellikle terörle mücadele politikalarını etkilemektedir, seçmenler adayların terörle mücadele yaklaşımlarını ve güvenliği ele alış şekillerine önem vermekte bu konular hakkında sorular sormaktadır. Başkan adaylarının terörle ilgili politikalarını seçmenlerin kararlarını etkileme gücünü dikkate alarak yaptıkları konuşmaların analizi terör saldırıların seçim vaatleri üzerindeki etkisinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.,

2000 yılı başkanlık seçimlerinde başkan adayı ve 2004 yılı başkanlık seçimlerinde tekrar başkan seçilmek için seçim kampanyası düzenleyen George W. Bush'un iki seçim tartışma programında verdiği cevapların içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilen cevapları, terörün siyasi sonuçlarının seçimler üzerine etkisinin anlaşılmasına yardımcı olabileceği için önem arz etmektedir. Yapılan içerik analiz sonucunda, 11 Eylül öncesi,

- Askeri güçlerin ulusal çıkarlar gözetilerek kullanılacağı,
- Enerji ithalatını azaltacak bölgesel iş birliği uygulamalarının güçlenmesi ve Ortadoğu'yla mevcut enerji bağımlılığının azaltılmasının yollarının aranması
- BM nezdinde Irak'a yönelik yaptırımların yetersizliğinin vurgulandığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 53).

Tablo 53. Eylül Öncesi ve Sonrası, 2000 ve 2004 Başkanlık Tartışma Programların Güvenlik Konusu Bağlamında Karşılaştırılması

11 Eylül Öncesi	11 Eylül Sonrası
Ulus inşası gibi uzun dönemli ve belirsiz süreçlerden uzak durma	Rejim değişiklikleri ve ülkeleri özgürleştirme gibi süreçleri destekleme
X	Önleyici yaklaşımın en iyi strateji olduğunun üzerinde durma
Askeri güçlerin ulusal çıkarlar doğrultusunda kullanılabilirliğinin sıkça dile getirilmesi	Askeri güçlerin ulusal güvenlik için kullanılacağına dile getirilmesi
Ortadoğu'yla ilgili enerji güvenliği olarak dile getirerek ulusal çıkar temelli açıklamalar yapma	Ortadoğu'ya terör merkezli bakma, enerji konusundan uzak durarak özgürlük ve güvenlik temelli gerekçelendirmeler yapma
Saddam Hüseyin'inin enerji güvenliği ve BM yaptırımlarının başarısızlığı bağlamıyla ele alma. Saddam Hüseyin'i Ortadoğu barışı için bir tehlike olarak görme	11 Eylül saldırılarının müsebbibi olan Usama Bin Ladin'den daha çok, Saddam Hüseyin'in tehlikeli olduğunu belirtme ve Irak İşgaline daha fazla odaklanma
Irksal profillemenin karşısında olma	X
X	Kitle imha silahlarının yaratabileceği tehlikeler defalarca vurgulanmıştır.
X	Ulusal Güvenliği sağlamada yapılan idari düzenlemeler ve mali yüklere vurgulama.
BM yaptırımlarının yetersizliği	BM ve diğer ülkelerin ABD'nin güvenliğinin esas karar veremeyeceğini vurgulama.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında birçok idari ve yasal düzenleme yapılmış, iki büyük askeri müdahale gerçekleştirilmiş ve saldırılardan 3 yıl sonra yeni bir başkanlık seçimi yapılmıştır. Bu seçime bir kez daha seçilmek üzere katılan Başkan

Bush'un 2004 Başkanlık Tartışmalarında sorulan sorulara cevaben incelenen 3 konuşma metninin güvenlik yaklaşımı bağlamında içerik analizi yöntemiyle incelenmesi sonucunda, 11 Eylül terör saldırıları sonucunda,

- Ülkelere özgürlük verilmesinin önemi,
- Ortadoğu politikasının bölgenin enerji ve petrol kaynaklarının değil güvenlik temelli düşünülmesi,
- Saddam Hüseyin'in büyük bir risk oluşturduğu ve kitle imha silahlarının sebep olabileceği krizlere karşı önlem alma yani önleyici yaklaşımı tercih etme,
- Ulusal güvenliği sağlamanın mali boyutunun altını çizme,
- ABD'nin güvenliğini başka ülkelerin karar mercilerine bırakılmayacağını vurgulama,
- Askeri güçlerin ulusal güvenlik doğrultusunda kullanılabileceğini vurgulama.

11 Eylül terör saldırıları 2004 başkanlık seçiminin gündemini şekillendirmiştir. 11 Eylül terör saldırılarından önce güvenlik ve terör, başkanlık tartışmalarında yer alan konuşmalardan değilken, saldırılar sonrası özellikle dış politikanın konuşulduğu ikinci tartışmanın en temel konusu haline gelmiştir. 11 Eylül öncesi başkanlık tartışmasında askeri güçlerin, diğer ülkelerde yaşanan krizlerde kullanılması ve ulusal çıkarlar doğrultusunda yönetimin tekelinde olan karar verme süreciyle kullanılmıştır. Ancak 11 Eylül sonrası, askeri güçlerin kullanılması ülkenin ulusal güvenliği gerekçesiyle söz konusu olmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrası önleyici yaklaşım gereği terör saldırılarıyla bağlantısı olmayan bir ülkeye bile savaş açılmasına kadar bir süreç yaşanmıştır. 11 Eylül terör saldırıları ülke ekonomisine yeni mali yükler getirmiş ve seçim vaatleri bu doğrultuda, seçmenden fedakârlık yapılmasını istenilen bir durum söz konusu olmuştur. Diğer taraftan, 11 Eylül terör saldırıları öncesinde gerçekleşen 2000 yılı başkanlık seçimlerinin, başkanlık tartışması programında Ortadoğu'nun enerji ekseninde değerlendirilmesi, terör saldırıları sonrasında ise güvenlik eksenine kaydığı görülmüştür. Sonuçta, 11 Eylül terör saldırıları seçimler ve Başkan adaylarının ülke güvenliği ve dış politika tercihlerini etkileyici dinamikleri harekete geçirerek güvenliğin birçok açıdan

merkezi politika haline gelerek yasal, idari, askeri ve uluslararası ilişkilerde öncelik kazanmasına yol açmıştır.

5.4. 22 Temmuz Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Norveç'in Terörle Mücadele Politikası

5.4.1. 22 Temmuz Terör Saldırıları Öncesi Norveç'in Terörle Mücadele Politikası

İskandinav ülkelerinden birisi olan Norveç demokratik geleneği güçlü ve çok partili parlamenter bir devlettir. 2018 yılında Norveç kişi başına GSYİH (cari ABD doları) açısından dünyanın beşinci büyük ekonomisidir (OEC, 2020). Doğal kaynaklar açısından zengin bir ülke olan Norveç petrol ihracatında dünyada 11. sırada yer almaktadır (CIA, 2020). Norveç'in petrol kaynakları ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlarken refah devleti politikalarının uygulanmasına yardımcı olmaktadır (Norveç Hükümeti, 2020). Norveç siyasi hayatında etkin bir aktör olan İşçi Partisi hükümetleri uzun süre iktidarda kalmış ve birbirini izleyen İşçi Partisi hükümetleri sağlık hizmetlerini ve yüksek eğitimi ücretsiz sağlarken, işsizlik ve emeklilik ödeneklerini yüksek tutarak kapsamlı bir refah devleti politikası uygulamaktadırlar (Carle, 2013). Gelişmiş ekonomisi, yüksek refah seviyesi ve refah devleti politikalarıyla Norveç küçük ama güçlü bir devlet profili sunmaktadır. Çok fazla terör eyleminin gerçekleşmediği Norveç'te uluslararası terörizmle mücadele yaklaşımı benimsenmiştir. Bu kapsamda Norveç terörle mücadelede savaş yaklaşımından ziyade çok boyutlu ve kapsamlı bir sistem geliştirilmesini desteklemektedir. Beyaz üstünlükçü Brenton Tarrant tarafından gerçekleştirilen 22 Temmuz terör saldırıları, Norveç'in terörle mücadele yaklaşımını çok fazla etkilememekle birlikte aşırı sağcılarla ilgili güvenlik alanındaki açıkları göstererek bir takım yeni yasal ve idari dönüşümün yapılmasını tetiklemiştir. Bu değişimler hacim olarak büyük olmasa da Norveç'in güvenlik ve terörle mücadele yaklaşımını sorgulamasına ve güvenlik alanında yeni bir eksen arayışına yönlendirmiştir.

Norveç'te suç oranları oldukça düşüktür. Hukukun Üstünlüğü Endeksi'ne göre, mahkumlara insani davranma listesinde Norveç ikinci sırada yer almaktadır (Hukukun Üstünlüğü Endeksi, 2020). Norveç'te maksimum hapis süresi 21 yıldır. Özellikle Norveç hapishaneleri yüksek standartlarda sahiptir. Mahkumların hücrelerinde büyük ekran televizyonlar, mini buzdolapları ve modern mobilyalar bulunmakta, hükümlülerin gece misafir ağırlayabilecekleri “seks odaları” bulunmakta ve mahkumlar ses stüdyoları ve koşu parkurlarından faydalanmaktadır (Carle, 2013). Ayrıca, Norveç hapishanelerinde istihdam edilen personelin yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Böylelikle, yüksek bir refah toplumu olan Norveç'in hapishanelerindeki yaşam standardı oldukça yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir.

Yaklaşık 5 buçuk milyonluk nüfusuyla Norveç⁴¹ dünyanın en güvenli ülkeleri listesinin ilk sıralarında yer almaktadır (Küresel Barış Endeksi, 2020). Norveç terör saldırılarının çok fazla gerçekleşmediği ülkelerden birisidir. 1970 ve 2010 yılları arasında sadece küçük ölçekli terör saldırıları gerçekleşmiş ve 1 kişi hayatını kaybetmiştir (Aşırıcılıkla Mücadele Projesi Raporu, 2020). Avrupa Konseyi'nin “Terörizmle İlgili Uzmanlar Komitesi” raporunda belirtildiği gibi, 2008'de Norveç toprakları terör eylemlerinden kurtulmuştur (Aşırıcılıkla Mücadele Projesi Raporu, 2020). Diğer taraftan, Norveç topraklarında, 1979 yılları ve 2017 yılları arasında, 19 terör saldırısı gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 54).

Norveç topraklarında gerçekleşen birkaç terör saldırısı radikal dindarlar, aşırı sağcı ideolojiden etkilenenler, komünizm karşıtları, Yahudilik karşıtları ve PKK'lı teröristler tarafından yapıldığı görülmektedir (Bkz. Tablo 54). Norveç toplumunu etkileyen terör saldırıların başında 1972 Münih Olimpiyatları saldırısıyla alakalı bir terör saldırısı dikkat çekmektedir. 1973 yılında, bir Fas vatandaşının İsrailli ajanlar tarafından, 1972 Münih Olimpiyatları'ndaki katliamla bağlantılı olduğunu varsayarak öldürülmesi, 22 Temmuz saldırılarına kadar Norveç'te yapılan en ciddi terör eylemi olarak kabul edilmektedir (Fimreite, 2012:842). Norveç büyük çaplı terör saldırılarına aşına olmayan bir devlettir.

⁴¹ Norveç İstatistik Kurumu verilerine göre Norveç'in 2020 nüfusu 5.384.576'dır.

Tablo 54. Norveç 1979-2017 Tarihleri Arası Terör Saldırıları

Tarih	Failler	Ölü	Yaralı	Hedef Türü	Saldırı Türü
2017-04-08	Cihat'tan ilham alan aşırılıkçılar	0	0	Bilinmiyor	Bombalı Saldırı/Patlayıcı
2011-07-22	Sağcı aşırılıkçılar	8	15	Devlet (Genel), Vatandaşlar ve Özel Mülkiyet	Bombalı Saldırı/Patlayıcı
2011-07-22	Sağcı aşırılıkçılar	69	60	Devlet (Genel), Vatandaşlar ve Özel Mülkiyet	Silahlı Saldırı
2011-01-05	Radikal Türkler	0	0	Havaalanları ve Uçak	Uçak Kaçırma
2010-01-25	Bilinmiyor	0	1	Teröristler / Devlet Dışı Milisler	Silahlı Saldırı
2006-09-17	Yahudi Karşıtı Aşırılıkçılar	0	0	Dini Figürler/Kurumlar	Tesis / Altyapı Saldırısı
2003-03-21	Bilinmiyor	0	0	İş	Tesis / Altyapı Saldırısı
2001-01-26	Neo-Nazi Aşırılıkçılar	1	0	Vatandaşlar ve Özel Mülkiyet	Silahlı Saldırı
1996-03-10	Bilinmiyor	0	1	Vatandaşlar ve Özel Mülkiyet	Suikast
1994-11-04	Bilinmiyor	0	0	Havaalanları ve Uçak	Uçak Kaçırma
1994-08-21	Neo-Nazi Aşırılıkçılar (Şüpheli)	0	0	Vatandaşlar ve Özel Mülkiyet	Bombalama / Patlama
1992-04-05	İran-Karşıtı Sürgünler	0	1	Devlet (Diplomasi)	Bilinmiyor
1992-03-21	PKK	0	1	Devlet (Diplomasi)	Tesis/Altyapı saldırısı
1991-11-08	Kürt Aşırılıkçılar	0	0	Devlet (Diplomasi)	Tesis/Altyapı saldırısı
1991-08-09	Kürt Aşırılıkçılar	0	0	Devlet (Diplomasi)	Tesis/Altyapı saldırısı
1987-11-01	Bilinmiyor	1	6	Polis	Bombalama / Patlama
1987-09-10	Halk Komandoları	0	3	Devlet (Diplomasi)	Bilinmiyor
1981-08-11	Mücahitlerin Örgütü (MEK)	0	0	Devlet (Diplomasi)	Rehin Alma (Barikat Olayı)
1979-02-27	Anti-Sovyet protesto grubu	0	0	Havaalanları ve Uçak	Uçak Kaçırma

Kaynak: (START, 2021).

Diğer taraftan, Norveç'te gerçekleşen dini esinli terör saldırılarından en fazla dikkat çekenlerden birisi 1993 yılında Selman Rüşdü'nün tartışmalı romanını yayınlayan şirketin sahibine yönelik yapılan saldırıdır. Bu olaydan sonra, 2006 yılında, bir Kürt'ün başında bulunduğu İslami bir örgüt olan Ensar el-İslam Örgütü'nün El Kaide

ile bağlantısı olduğu gerekçesiyle BM tarafından “terör listesine” alınmasıyla, dini esinli terör sorunu tekrar gün yüzüne çıkmıştır. İsmi belirtilmeyen bu kişi, terör eylemlerini finans ve organize etmekten 2012 yılında suçlu bulunmuştur, anavatanı Irak’ta işkence riskiyle karşı karşıya olmasından dolayı sınır dışı edilememiş ve terör suçundan Norveç’te tutuklu kalmıştır (Fimreite, 2012). 2008 yılındaysa, Oslo’daki bir sinagoga radikal bir Müslüman tarafından ateş açılmış ve bu saldırı terör eylemini planlama ve tehdit kapsamında değerlendirilmiş ancak saldırgan sonra beraat etmiştir (Fimreite, 2012). Hz. Muhammet’in karikatürlerini yayınlayan Danimarka gazetesi İskandinav ülkelerinde bir dizi saldırının yaşanmasına yol açmıştır. Norveç’te 2010 yılında göçmen asıllı üç Norveç vatandaşı bu kapsamda terör eylemi planlama gerekçesiyle tutuklanmıştır. 2012 yılında, bu kişilerden ikisi hapis cezası alırken, Norveç tarihinde ilk kez terör eylemi planlamaktan ceza verilmiştir (Fimreite, vd., 2013:842). Norveç’te gerçekleşen terör eylemlerinin çoğu dini ideolojiden etkilenerek şiddete başvuran aşırı sağcılık yanlıları tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Norveç’te beyaz aşırı sağcılık yanlılarının yaptıkları saldırılar dikkat çekici bir seviyeye ulaşmıştır. Bu saldırılardan birisi beyaz aşırı sağcılık yanlısı Philip Manshaus’un Oslo yakınlarındaki bir camiye yaptığı saldırıdır. Manshaus, Yeni Zelanda’da camide ibadet için toplanan cemaate yarı otomatik silahlarla saldıran Brenton Tarrant’tan etkilenmiş ve Oslo’daki camiye saldırmıştır. Manshaus camiye saldırmadan önce Çin asıllı üvey kız kardeşini öldürmüş taşınabilir kamerayla donatılmış bir kask giyen saldırgan, vücut zırhıyla birlikte üç tane silah taşıdığı iddia edilmiştir (BBC, 2020). Manshaus kız kardeşinin cinayeti ve terör saldırısından dolayı 21 yıl hapse mahkûm edilmiştir (Euronews, 2020). Manshaus’un daha önce çevrim içi ağlar ve internet forumlarında aşırı sağcı ve göçmen karşıtı faaliyetleri polis tarafından takibinin yapılmadığı anlaşılmıştır (New York Times, 2019). Aşırı sağcılık yanlısı tehditleri izleyen ve soruşturan Norveç polis güvenlik servisi (PST) olay günü yaptığı açıklamada, geçen yıl Manshaus hakkında bir ihbar aldığını, ancak o sırada bir soruşturma başlatmadığını söylemiştir (Reuters, 2019). Norveç’te aşırı sağcı ideolojilerden etkilenerek terör saldırısı gerçekleştirenlerin sayısının dikkat çekici bir şekilde arttığı ancak takibinin yapılmadığı görülmektedir. Polis Güvenlik Servisi’nin 2020 yılı raporuna göre, Norveç güvenliğine yönelik en ciddi tehditler şunlardır:

- Hükümeti, Storting'i (Norveç parlamentosu) ve Silahlı Kuvvetleri hedef alan yabancı istihbarat,
- Dijital ve kritik altyapılara yönelik sabotaj ve
- Aşırı sağcı veya aşırı İslamcı ideologlar tarafından motive edilen kişiler tarafından gerçekleştirilen terörist saldırıları (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020).

2019 yılında aşırı sağcılarının sebebiyet verdiği tehlikenin arttığını belirten Norveç Polis Güvenlik Servisi aşırı sağcılara verilen desteğin, Neo-Nazizm ve İslam/göç karşıtlarının sayısının arttığını bildirmektedir:

“Son yıllarda Norveç'teki en dikkat çekici Neo-Nazi grubu, amacı demokrasiyi ortadan kaldırmak ve bir Neo-Nazi İskandinav devleti kurmak olan İskandinav Direniş Hareketi oldu.” (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020:17).

Raporda Norveç halkının bu tür hareketleri desteklemediği belirtilirken göçmenlik karşıtı gruplara üye sayılarının oldukça sınırlı olduğu belirtilmektedir (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020:17). Raporda ayrıca, Norveç toplumunda, İslam'ın yasaklanmasıyla göçmenlerin sınır dışı edilmesini isteyenlerinde mesajlarını yaymaya devam edecekleri uyarısında bulunmaktadır. Ayrıca Norveç'te *yalnız kurtların* saldırı yapma olasılığının daha yüksek olduğu vurgulanan raporda, bu tür terör eylemlerinin sağcı aşırıçılık yanlıları tarafından yapılma ihtimalinin daha fazla olduğu dile getirilmektedir (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020:20). Diğer taraftan aşırı İslamcılar tarafından gerçekleştirile terör eylemlerinin sayısında dramatik bir düşüş yaşanmasına rağmen saldırı yapma tehdidinin geçerli olduğunu belirten raporda, IŞİD ve sempatizanlarının hala Batı ülkelerinde saldırı planları yaptığı vurgulanmaktadır (Norveç Polis Güvenlik Hizmetleri, 2020:21).

Norveç'te bir dizi terör saldırısı gerçekleşmiş olmakla birlikte, dünyanın en güvenli ülkelerinden birisi olan bu ülkeye ve vatandaşlarına yönelik çok fazla terör saldırısı yapılmamıştır. Uluslararası terör saldırılarıyla mücadele etmek zorunda kaldığı saldırıların başında, 2013 yılında, Norveç devletine ait Statoil şirketinin Cezayir'deki Doğal gaz tesisine yönelik fabrikaya yapılan saldırıda gerçekleşen rehine krizi gelmektedir. El Kaide bağlantılı militanlar tarafından yapılan saldırı sonucunda, rehinelere beşi Norveç vatandaşı olmak üzere, toplamda 40 kişi öldürülmüştür ve

Cezayir Kuvvetleri'nin müdahalesiyle baskın sona erdirilmiştir (Aşırıçılıkla Mücadele Projesi Raporu, 2020). Norveç'te fazla terör saldırısı gerçekleşmemesi Norveç'i uluslararası alanda iş birliğine dayalı bir terörle mücadele yaklaşımının benimsenmesine yol açmıştır. Norveç kendi ülkesini veya vatandaşlarını hedef almayan ancak uluslararası alanda meydana gelen terör eylemlerine karşı mücadelede aktif bir rol almaya çalışmaktadır. Norveç ulusal çıkarları doğrultusunda uluslararası terörizmle mücadelenin bir parçası olmayı tercih etmektedir. Norveç dış politikasının temel ilkelerinden birisi olarak BM'yle olan ilişkisini güçlendirerek terörle mücadelede çok taraflı ilişkilere önem vermektedir (Norveç Dış İşleri Bakanlığı, 2006:7). Norveç dış politikasının çok taraflı bir zeminde ilerlemesinin altında:

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın işgali,
- SSCB'ye olan yakınlığı,
- Birleşik Krallık ve ABD'yle uyumu ve NATO ile olan ilişkisi yatmaktadır (Langmore, vd., 2017:53). Norveç uluslararası sisteme bağlı bir yaklaşım benimsemektedir.

Norveç Soğuk Savaş döneminde, denize kıyısı olan ve SSCB'ye olan yakınlığından ve deniz haklarını garanti edebilmek için güçlü kurallara dayalı uluslararası düzene bağımlı bir strateji geliştirmiştir (Langmore, vd., 2017:53). Norveç uluslararası alanda temel normlara bağlı kalarak çevre ve güvenlik alanlarında küçük bir devlet olarak etkisini artırmaya yönelik bir yaklaşım geliştirmiştir. Norveç dış politikası, sosyal dayanışma, eşitçilik, çatışmaları çözmede uzlaşmacı yaklaşım ve uluslararası anlaşmazlıklara katılmama gibi prensiplerle şekillenmiştir (Langmore, vd., 2017:53). Norveç'in "barış ulusu" imajını destekleyen diğer bir etkense 1991'den beri düzenlenen Nobel Barış Ödülleri'dir (Langmore, 2017:53). Bu çerçevede, çözüm geliştirici, uzlaşmacı ve uluslararası alanda faal bir aktör olma stratejiyle, Norveç uluslararası terörizmle mücadeleye odaklanmaktadır. Norveç'in uluslararası terörizmle mücadele hedefleri:

- *“Terörizmle mücadeleye yönelik etkili bir uluslararası çerçeve oluşturulmasını desteklemek,*
- *Terörle mücadelenin uluslararası hukuka uygun olmasını ve insan haklarına saygılı olmasını sağlamak,*

- *Uzlaşmayı, çatışma çözümünü ve yeniden yapılandırmayı desteklemek,*
- *Dinler ve topluluklar arasındaki anlayışı geliştirmek,*
- *Yoksullukla mücadele,*
- *Uluslararası operasyonlara katılarak barışı ve güvenliği teşvik etmek,*
- *Kitle imha silahlarının yayılmasını önlemek,*
- *Terörizmin finansmanını önlemek,*
- *Uluslararası polis ve istihbarat iş birliğini güçlendirmek” (Norveç Dış İşleri Bakanlığı, 2006:8).*

Sonuçta, Norveç uluslararası terörizmle mücadelede kapsamlı bir strateji benimseyerek, silahlı mücadeleden ziyade, sorunun kökenine inmeye dayalı hem çok boyutlu hem de çok taraflı bir yaklaşımı benimsemiştir. Norveç gibi güvenli bir ülkede bile terör saldırılarının ne kadar kanlı olabileceğini gösteren 22 Temmuz terör saldırıları, Norveç’in terörle mücadele yaklaşımını çok fazla etkilememekle birlikte aşırı sağcılarla ilgili güvenlik alanındaki açıkları göstermiş ve yasal ve idari düzenlemeleri gündeme getirmiştir. 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında Norveç’te güvenlik ve terörle mücadele yaklaşımının yeniden değerlendirilmesini etkilemiştir.

5.4.1.1. 22 Temmuz Terör Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler

Norveç Ceza Kanunu 1902 yılında yürürlüğe girdikten sonra, bir asır boyunca sadece bir dizi değişiklik yapılmış ve 2005 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Kanunda, 2015 yılında yürürlüğe girmek üzere 2005 yılında yeni bir düzenleme yapılmıştır. 2005 düzenlemesi Norveç Ceza Kanunun modernizasyonu sağlayarak eski metinle yeni düzenlemelerin adapte edilmesini amaçlamıştır (Jacobsen & Sandvik, 2015:165). Norveç Ceza Kanunu’nun yeni düzenlemesinin ilk defa 1980 yılında başlayarak yaklaşık 25 yıllık bir zaman dilimine yayılmıştır (Jacobsen ve Sandvik, 2015:164-166). Bu süre zarfında yapılan yasal düzenlemelerin başında:

- Eylül 1980’de, Profesör Anders Bratholm liderliğindeki Ceza Kanunu Yasama Komisyonu, Norveç Ceza Kanununun tam bir revizyonunu gerçekleştirmenin yanı sıra tamamen yeni bir ceza kanunu taslağı hazırlamak üzere atanmıştır.

- 1994 yılında Komisyonun başına ilk kamu savcısı Einar Hogetveir atanmış ve 1983-2003 yılları arasında 8 taslak hazırlanmıştır (NOU)⁴².
- Komisyon'un incelemeleri, Adalet Bakanlığı tarafından önerilen yeni bir ceza kanunu önerisine (Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)) yol açmıştır.
- Bu düzenlemeler 2003-2004 yılları arasında Norveç Parlamentosu Daimî Komitesi tarafından incelenmiştir.
- 2007-2008 yılları arasında önemli bir yasal düzenleme daha yapılmıştır: "Ağırlaştırıcı ve Hafifletici Koşullar, Soykırım, Ulusal Bağımsızlık, Terör Eylemleri, Barış, Düzen ve Güvenlik ve Kamu Otoriteleri".
- Ayrıca 2008-2009 yılları arasında kısmen, Siber Suçlar Komitesi tarafından yazılan, Komisyon'un VII. Bölüm ve NOU 2007: 2 "Siber Suça Karşı Yasama Önlemleri" incelemesi yapılmıştır (Jacobsen & Sandvik, 2015:162-164)

Bu düzenlemeler 2015 yılında yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiştir. Yürürlüğe girmesi için 10 yıllık bir sürenin tanınmasının emniyet yetkilileri tarafından uygulanan bilgisayar sistemlerinin yeni düzenlemeyi ele alamayacağı gibi pragmatik nedenlerden kaynaklandığı iddia edilmiştir (Jacobsen ve Sandvik, 2015:166). Bir asır sonra Norveç ceza hukukunun revize edilmesi için yapılan düzenlemelerin bile on yıllık bir süre zarfından uygulamaya konulacağına karar verilmesi Norveç hukuk sisteminin ani ve hızlı bir değişime kapalı yapısından etkilenmiştir.

Norveç terörle mücadele yasal mevzuatının iki özelliğinden bahsedilebilir. Birincisi, Norveç'te ayrı bir terörle mücadele yasası bulunmaması, terör ve terörle ilişkili suçlar ulusal seviyede genel cezai yasaları kapsamında değerlendirilmesidir. İkincisiyse, Norveç terörle mücadele yasasının üzerinde uluslararası anlaşmaların büyük bir etkisi bulunmasıdır. Ulusal seviyede, terör ve terörle ilgili eylemler hakkındaki birçok düzenleme uluslararası anlaşmalar doğrultusunda yapılmıştır. Norveç'in terörle mücadele yasa düzenlemeleri zemininde uluslararası anlaşmaların bulunduğu ve onun üzerine ulusal yasa düzenlemelerin yapıldığı bir piramide benzetilebilir (Bkz. Şekil 27).

⁴² Norwegian Public Review (NOU)

Şekil 27: Norveç Terörle Mücadele Yasası ve Uluslararası Anlaşmaların Etkisi

Norveç'te terörle mücadelede yasal çerçevesi Norveç Ceza Kanunu ve Avrupa hukuk ilkeleri üzerine inşa edilmiştir (Bkz. Şekil 27). 2005 tarihli Ceza Kanunu'nun 18. Bölümünde terör eylemleri ve terörle ilişkili suçlar tanımlanmaktadır (Norveç Ceza Hukuku, 2021)⁴³ ve 18. Bölüm, Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi çerçevesinde düzenlenmiştir (Avrupa Komisyonu, 2016)⁴⁴. Norveç Ceza Yasası'na göre, terör;

“Cinayet, bombalı saldırı, kaçırma vb. gibi genel cezai suçlar terör niyetiyle işlenirse bu tür eylemler terör eylemleri olarak” tanımlanmaktadır (Avrupa Komisyonu, Norveç ülke raporu).

⁴³ Madde 132. Ağırlaştırılmış terör eylemleri, Madde 133 Terör komplosu, Madde 134 Terörist tehditler, Madde 135 Terörün finansmanı, Madde 136. Terör eylemlerini kışkırtmak; Terörist eylemler için işe alma ve eğitim, Madde 136 a. Bir terör örgütüne vb. katılma cezası, Madde 137. Terörist eylemler için bir cezadan kaçınılmasına katkı sağlama, Madde 138 Terörist bombalama, Madde 139. Uçak ve gemi vb. ele geçirilmesi, Madde 140. Uçak ve gemi, vb. emniyetli çalışmasının aksaması, Madde 141. Tehlikeli maddelerin gemi vb. atılması, Madde 142. Tehlikeli maddelere yasa dışı müdahale, vb. Madde 143. Terörist amaçlarla rehin alma, Madde 144. Uluslararası olarak korunan bir kişiye saldırı, Madde 145. Yurtdışında silahlı bir çatışmada askeri faaliyete katılım, Madde 146. Askeri faaliyetler için işe alım.

⁴⁴ 2005 Ceza Kanunu düzenlemesi 2015 yılında yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiştir.

2008 yılında, Norveç Ceza Kanunu'na yeni terör eylemleri eklenmiştir. Terör eylemleri ve terörle ilgili eylemler hakkındaki 18. Bölüm eklenerek terör niyeti tanımlanmıştır (Jacobsen ve Sandvik, 2015:173). Norveç'in terörle mücadele yasaları, yukarıda belirtildiği gibi Norveç Ceza Kanunun'18. Bölümün, 138 ila 141. maddeleri, 142. fıkra birinci fıkra, 143-144, 192, 238, 239, 240, 255, 257, 274, 275 ve 355 maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde belirtilen suç eylemleri terör eylemi olarak kabul edilmiş ve bu eylemler, ikinci fıkrada belirtildiği gibi terör amacıyla işlenmişse 21 yılı geçmemek üzere hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Norveç Ceza Hukuku, 18. Bölüm, md. 312). Terör suçuna teşebbüste ceza hukuku kapsamındadır:

“132. maddede veya birinci fıkrada belirtilen bir suçu işlemeye niyetlenen ve suçun işlenmesini kolaylaştıran ve işlenmesine işaret eden eylemlerde bulunan kişi, teşebbüs için cezaya tabidir. Girişim, tamamlanmış bir ihlalden daha hafif bir ceza ile cezalandırılır” (Norveç Ceza Hukuku, 18. Bölüm, Madde, 131, 2. Parag.).

Ceza Hukuku'nda 2005 değişikliğiyle birlikte Ceza kanuna bir dizi yeni terör eylemi eklenmiştir. Norveç Ceza Kanunu, 2013-06-21-85 sayılı kanunla geliştirilmiştir. Bu düzenlemeye göre, terörizme hazırlık eylemleri suç sayılmış ve maksimum 30 yıl hapis cezası düzenlenmiştir (Jacobsen & Sandvik, 2015:173). Norveç'te terörle mücadelede için ayrı bir birim bulunmamakta, terörle ilişkisi olanlar ve terör şüphelileri sıradan suçlarla aynı araç ve mekanizmalara tabi tutulmaktadırlar. Terör suçlarının soruşturulmasından sorumlu güç kolluk kuvvetleridir. Polis teşkilatı ilgili soruşturmayı yaparken sıradan suçlulara uyguladığı yöntemleri terör suçluları ve failleri için uygulamaktadır. Norveç 1981 Ceza Muhakemesi Kanunu'nun polislere verdiği soruşturma yetkisi:

- Gözaltına alma ve tutuklama,
- Soruşturma,
- Gizli video gözetimi ve teknolojik takip,
- Teslim alma ve nöbet tutma,
- İletişim denetimi (teknik dinleme vb.) içermekte ve bu tür yetkiler terör suçlularının takibinde kullanılmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2016:4).

için yeni düzenlemeler yapılmıştır. Göç Yasası'nın 126. Kısmı, yabancı uyrukluların ulusal güvenliğe tehdit oluşturması dahilinde Norveç'e girmekten men edilebileceği, sınır dışı edileceğini belirtmektedir (Norveç Göç Yasası, 2008 yılındaki 35 Numaralı Düzenleme, 2008). Bu düzenlemeye göre, suçların tespit edilmesi ve önlenmesiyle birlikte soruşturma aşmasında görevli polisler gibi soruşturmaya önemli katkı sunmak gibi makul gerekçelerin varlığında Vize Bilgi Sistemi (Visa Information System, VIS)'ne erişim sağlama hakkı elde etmişlerdir (Norveç Göç Yasası, 2008). Yeni yasal düzenlemeler Norveç'in terörle mücadelede uluslararası iş birliğini geliştirmesine katkı sunmuştur.

BM'nin 1373 sayılı kararı etkisinde görüldüğü gibi Norveç Ceza Hukuku'nun terörle ilgili hükümleri büyük oranda uluslararası anlaşmalar doğrultusunda düzenlenmekle birlikte, Norveç terörle mücadele yaklaşımını büyük ölçüde İskandinav bölgesi iş birliği içerisinde yürütmektedir. Norveç, terörle mücadele yaklaşımını, bölgesel terörle mücadele kapsamında ele almakta ve uluslararası anlaşmaların hükümleri gereği ulusal düzeyde ceza usul hukuku metinlerini düzenlenmektedir. Bölgesel iş birliği kendisini, 1959 tarihli Avrupa Konseyi Cezai Konularda Karşılıklı Yardım Konvansiyonu ile bu konvansiyonun birinci ve ikinci ek protokollerinin yanı sıra 26 Nisan 1974 tarihli bir İskandinav Anlaşmasına katılmasında göstermektedir (Avrupa Komisyonu, 2016:10). Norveç ayrıca, çok taraflı iş birlikleri kurarak ulusal güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, Norveç, terörizme karşı çok taraflı çabalara katılımının merkezinde yer alan "Birleşmiş Milletler Küresel Terörle Mücadele Stratejisini" aktif olarak desteklemektedir (Avrupa Komisyonu, 2016:10). Ayrıca aşağıda belirtilen uluslararası kuruluşlarla iş birliğine öncelik verilmektedir:

- BM Terörle Mücadele Yürütme Direktörlüğü (CTED),
- Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü (CTITF),
- Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Merkezi (UNCCT),
- Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC),
- Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı (AGİT) ve
- Mali Eylem Görev Gücü (FATF).

Böylelikle Norveç ulusal terörle mücadele yaklaşımının uluslararası düzenlemelerle desteklendiği görülmektedir. Uluslararası anlaşma ve oluşumlar Norveç'in yasal düzenlemelerini etkilemekte ve yeni yasal düzenlemeleri şekillendirici bir rol oynamaktadır. Sonuçta Norveç, ulusal seviyede çok fazla terör saldırısının yapılmadığı bir ülke olarak, uluslararası iş birliğini geliştirmeyi hedeflemiştir ve ulusal düzeyde terörle mücadele için ayrı bir yasal düzenleme yapma gereği duymamıştır.

5.4.1.2. 22 Temmuz Saldırıları Öncesi Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler

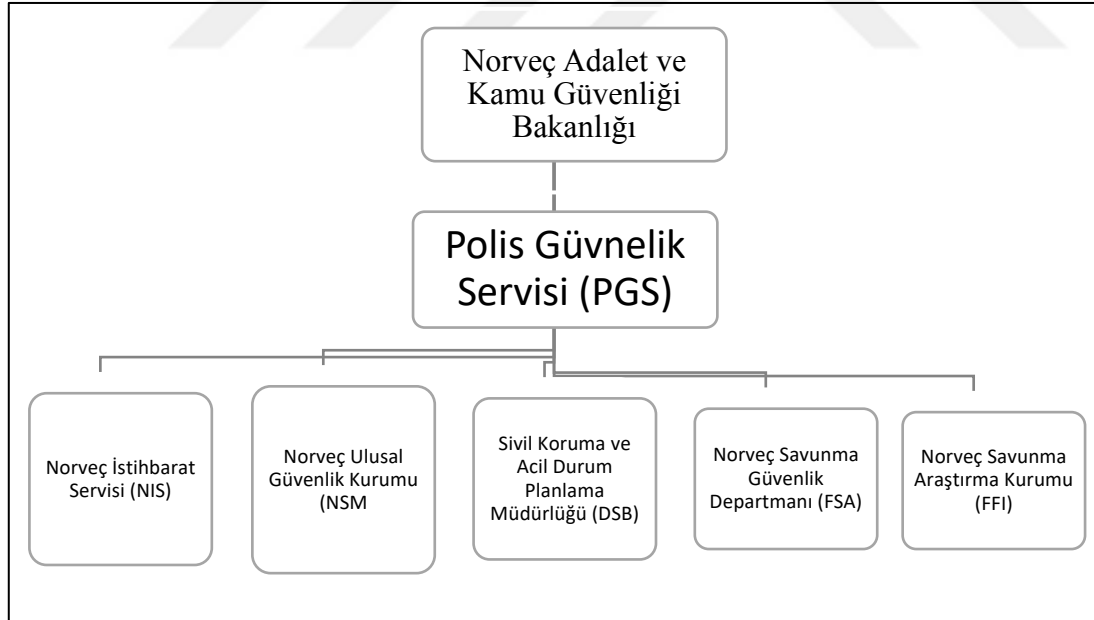
Norveç'te terörle mücadelenin operasyonel kısmının başında “Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı” bulunmaktadır. Norveç'te terörle mücadeleden sorumlu olan Polis Güvenlik Servisi (PGS) bu bakanlığa bağlı olarak çalışmaktadır. Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın kontrolü altında, PGS yabancı istihbarat servisleriyle iş birliği ve anlaşmaların yapılması dahil bir dizi işlemi yapabilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2016:9). 22 Temmuz terör eylemlerinden önce Norveç'in terörle mücadele için kurumsal yapılanmasının dağınık olduğu ve terörle mücadele için çeşitli birimler görevlendirdiği görülmüştür. Kurumlar arası koordinasyonu sağlamakla görevli Hükümet Acil Kriz Konseyi (GEMC) ve Hükümet Acil Destek Birimi (GESU) 22 Temmuz saldırılarıyla mücadelede ilk safhada yetersiz kalmıştır (Laegreid & Rykkja, 2014). Terörle mücadelenin temel sorumlusu Norveç Polis birimine bağlı Polis Güvenlik Servisidir. Terörle mücadele için ayrı bir birim bulunmakta ve temel olarak Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı'nda mevcut araştırma kurumlarından yararlanılmaktadır.

PGS'nin önleyici tedbirleri uygulama, soruşturma ve kovuşturma yetkisine sahiptir ve sorumlulukları arasında:

- Yasadışı istihbarat faaliyeti,
- Kitle imha silahlarının ve ilgili malzeme ya da teknolojinin yaygınlaşması,
- İhracat kontrolüyle ilgili ihlaller,

- Terörizm,
- Sabotaj ve
- Politik olarak motive edilen şiddet ya da baskıya yönelik müdahale bulunmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2016:9).

Polis Güvenlik Servisi terörizmle mücadelenin temelinde yer almaktadır, istihbarat servisleri ve savcılık da terörizmle mücadelede görevlendirilmiştir. Polis ayrıca terörle mücadelede önleyici faaliyetleri yapmakla görevlendirilmiştir. PGS'nin terörle mücadele çalışmaları esas olarak bireylerin terörist ağlarla olası bağlantılarını araştırmaya, somut terör eylemlerinin komplo ve planlamasına odaklanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2016:10). Norveç'te terörle mücadeleye katkı sağlayan diğer birim ve kurumlar arasında Norveç İstihbarat Servisi (NIS), Norveç Ulusal Güvenlik Kurumu (NSM), Sivil Koruma ve Acil Durum Planlama Müdürlüğü (DSB), Norveç Savunma Güvenlik Birimi (FSA veya NORDSD) ve Norveç Savunma Araştırma Kurumu (FFI) bulunmaktadır (Bkz. Şekil 28).

Şekil 28: Norveç'in Terörle Mücadele Yapısı

Norveç İstihbarat Servisi (NIS), Norveç'in uluslararası istihbarati bilginin toplanmasıyla görevli servisidir. Norveç Savunma Komutanına bağlı olmasına rağmen, NIS yalnızca askeri konularla ilgilenmez. NIS'in ana misyonu, Norveç'e

yönelik dış tehditleri tespit etmektir. NIS ayrıca Norveç Silahlı Kuvvetlerini ve Norveç'in parçası olduğu savunma ittifaklarını desteklemektir (Norveç Polis Hizmetleri Servisi, 2020).

Norveç Ulusal Güvenlik Kurumu (NSM) önleyici ulusal güvenlik tedbirleri almaktan sorumludur. NSM 1 Ocak 2003'te kurulmuştur ve Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı (sivil sektör) ve Savunma Bakanlığı'na (askeri sektör) bağlıdır (Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı, 2021). İki kuruma bağlı yapısı NSM'yi sektörler arası bir donanım sağlamaktadır. NSM ayrıca denetleyici bir otorite olarak hizmet etmektedir ve NSM'nin görevleri arasında;

- Koruyucu güvenlik hizmetleri ile ilgili bilgilerin toplanması ve analizi,
- Bilgi, tavsiye ve rehberlik,
- Gözetim ve denetim,
- Bilgi güvencesi,
- Güvenlik önlemlerinin geliştirilmesi (gerektiğinde Ar-Ge),
- Ulusal ve uluslararası iş birliği,
- Bilgi sistemlerinin izlenmesi ve
- Teknik gözetim önlemleri almak bulunmaktadır (NSM, 2021).

NSM casusluk, sabotaj, terör eylemleri ve diğer ciddi risk oluşturabilecek konular hakkında risk raporları hazırlamaktadır (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020). NSM'nin en önemli görevlerinden birisi olan koruyucu güvenlik tedbirleri oluşturmanın temel hedefi *“bölgenin bağımsızlığına ve güvenliğine yönelik tehditlere, başta casusluk, sabotaj veya terör eylemleri olmak üzere diğer hayati ulusal güvenlik çıkarlarına karşı koyan”* unsurları tespit etmeye yöneliktir (Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı, 2021).

Sivil Koruma ve Acil Durum Planlama Müdürlüğü (DSB), Norveç toplumundaki risklere ve zayıf noktalara tespit etmekten sorumludur (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020). DSB, 2011'den beri senaryo analizleri yayınlamaktadır. Özellikle doğal felaketler, kazalar ve kasıtlı eylemlerle mücadeleye hazırlıklı olmak amacıyla çalışmaktadır (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020). Bu kapsamda yapılan senaryo analizleri, Norveç toplumunu riske atabilecek konuları kapsamaktadır

Norveç Savunma Güvenlik Birimi (FSA veya NORDSD) Savunma Bakanlığı'na rapor vermektedir. FSA Norveç Silah Kuvvetleri'ne güvenlik ve karşı istihbarat sağlamakla görevlidir. Askeri faaliyetleri veya ulusal güvenliği etkileyebilecek casusluk, sabotaj ve terör eylemleriyle ilişkili tehditler dahil olmak üzere silahlı kuvvetlerin operasyonel güvenliğinden sorumludur (Counter Extremism Projesi Raporu, 2020).

Norveç Savunma Araştırma Kurumu (FFI), ulusal ve uluslararası alanda güvenlikle ilgili araştırmaları yapmakla sorumlu bir merkez olarak tanımlanmaktadır (FFI, 2021). Bu merkez Norveç Silahlı kuvvetleri adına çalışmakta ve siyasi ve askeri liderlere gerekli bilgiyi temin etmek için çalışmaktadır. Kuruluş, Savunma Bakanlığı ve Norveç Silahlı Kuvvetlerinin askeri teşkilatına savunma ile ilgili bilim ve teknoloji konusunda baş danışmandır (FFI, 2021). FFI sadece bilimsel konularda değil güvenlikle ilgili birçok alanda bilimsel ve araştırma yazıları yayınlamaktadır. FFI:

- Derinlemesine araştırmalar yapmak,
- Yapılan araştırmaların profesyonel bir şekilde kitap, makale, rapor, konferans vb. şeklinde iletmeyi ve
- Tehdit değerlendirmeleri, senaryo geliştirme ve acil durum hazırlık önlemleri üzerinde çalışmaktadır (Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı Action Plan, 2011:10)

Böylelikle, FFI, Norveç halkını terörist ve terör gruplarıyla ilgili bilgi vermektedir. Ayrıca, FFI terörizm araştırmalarına odaklanmaktadır. Örneğin, son zamanlarda Küresel Cihadı Hareketi (TERRA V) projesini yürüten FFI, terörist grupların internet ve kitle iletişim araçlarını kullanarak yaydığı cihatçı propagandaya odaklanmaktadır (Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı Uygulama Planı, 2011:10). Proje kapsamında radikalleşme süreçleri incelenmekte ve Avrupa ve Ortadoğu ülkeleriyle birlikte Pakistan ve Afganistan'a odaklanmaktadır (Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı Uygulama Planı, 2011:10). Sonuçta, FFI terörle mücadelenin akademik boyutuyla ilgilenmekte ve terörün kaynakları konusunda yol gösterici araştırmalar yapmaktadır.

22 Temmuz saldırıları öncesi Norveç'in terörle mücadelede sorumlu birimlerinin idari yapılanması dağınık bir görünüme sahip olduğu görülmektedir. Kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak birimlerin olmadığı bir yapılanma söz konusudur. Terörle mücadelenin temel sorumlusu Norveç Polis birimine bağlı Polis Güvenlik Servisidir. Hükümet Acil Kriz Konseyi (GEMC) ve Hükümet Acil Destek Birimi (GESU) 22 Temmuz saldırılarıyla mücadelede ilk safhada yetersiz kalmıştır (Laegreid & Rykkja, 2014). Temel olarak Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı'nda mevcut araştırma kurumlarından yararlanılmaktadır. Bu kurumların terör saldırıları ve riskler hakkında rapor hazırlayarak, önleyici tedbirler olarak Norveç terörle mücadele yapısına destek vermekle görevlendirilmiştir. Ancak, bu kurumların amaç ve hedefleri incelendiğinde, terörün doğal afetler, kazalar gibi bir konumda değerlendirildiği ve bahsi geçen olaylar gibi muhtemel risklerine karşı hazırlıklı olmaya dayalı düzenlemeler yapılarak, terörün siyasi doğasından uzaklaşılan bir kapsamda mücadele yapısı oluşturulduğu görülmektedir. 22 Temmuz terör eylemleri öncesinde terörle mücadele kapsamında doğrudan birimler yerine Norveç Polis Teşkilatı ve bazı bakanlıkların mevcut kurumları üzerinden işleyen bir yapılanmaya sahip olduğu görülmektedir.

5.4.2. 22 Temmuz Terör Saldırıları Sonrası Norveç'in Terörle Mücadele Politikası

Anders Behring Breivik 22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'in en kanlı saldırılarından birini gerçekleştirmiştir. Breivik, önce Norveç'in başkenti Oslo'da hükümet binasının yakınında bir bomba patlatarak 8 kişinin ölümüne neden olmuş ve 15 kişiyi yaralamıştır. İlk saldırıdan yaklaşık bir buçuk saat sonra polis üniforması giyerek İşçi Partisi gençlik kampının yapıldığı Utoya Adasına giderek 69 kişiyi öldürmüştür. Breivik, 22 Temmuz saldırıları olarak bilinen bu iki saldırısından saatler önce internete "2083 Bir Avrupa Bağımsızlık Bildirgesi" başlıklı bir manifesto yayınlamıştır. Manifestoda önceki bölümde ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi, Müslüman göçmenleri Avrupa için varoluşsal bir sorun olarak görmüş ve çokkültürcülük politikasına destek veren Norveç İşçi Partisi'ni göçmenlerin Norveç'i

istila etmesine olanak tanıdığı için hedef aldığını belirtmiştir. Bu saldırılar karşısında, Breivik Oslo'daki duruşmada, Norveç Ceza Yasası'nın terör suçundan 147'nci maddesi A fıkrası ve 233 numaralı paragrafı gereği, planlı şekilde adam öldürmek suçundan ağırlaştırılmış hapis cezasına çarptırılmıştır (Hürriyet, 2012). 21 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş ayrıca, Breivik'in durumu her beş yılda bir gözden geçirilerek toplum için tehlikesinin devam etmesi durumunda cezasının beş yıl uzatılmasına hükmedilmiştir. Norveç hukuk sisteminde idam cezası veya müebbet hapis cezasının bulunmamaktadır. Toplam 77 kişiyi öldüren Breivik, Norveç yasalarına göre mümkün olan en yüksek cezayı almıştır (Broalan, 2021).

Breivik'in yargılanma süreci tartışmalı bir hal almıştır. Uzman bir heyet tarafından bazı psikozları olduğu gerekçesiyle Breivik'in akli dengesi hakkında rapor istenmiştir ve akli dengesinin olmadığına dair sonuç çıkmıştır (BBC, 2011). Mahkemenin talebi üzerine iki psikiyatrist tarafından, yeni bir sağlık durumu değerlendirilmesine tabi tutulmuştur. Oslo mahkemesi yaptığı açıklamada, uzmanların ana sonucu, Breivik'in 22 Temmuz 2011'deki eylemleri sırasında psikotik olmadığıdır (theguardian, 2012)⁴⁵. Böylelikle beş hâkimden oluşan mahkeme heyetinin, Breivik'in deli olmadığı ve cezai ehliyetine sahip olduğuna karar vermiştir. Ayrıca, yeni raporu yerinde bulan Breivik'in avukatı, müvekkilinin saldırıların siyasi amaçlı olarak görülmesini istediklerini belirtmiştir (Hürriyet, 2012). Mahkeme duruşmalarında çok költürcülüğün karşısında olduğunu belirten Breivik saldırıları Avrupa'yı ve ülkesini Müslümanlardan koruma gayesiyle yaptığını belirtmiştir ve *“daha fazla kişiyi öldüremediği için “militan milliyetçiler den özür dilemiştir”* (Hürriyet, 2012).

22 Temmuz terör saldırıları II. Dünya Savaşı'ndan sonra İskandinav ülkelerinde gerçekleşen en kanlı eylemler olmuştur (Aşırıcılıkla Mücadele Projesi Raporu, 2020). 22 Temmuz terör eylemlerini araştıran komisyona göre;

“22 Temmuz trajedisi pek çok değişikliğe duyulan ihtiyacı ortaya koyuyor: iş ve kuralların planlanmasında, uzmanlık ve kaynakların dağıtımında, örgütsel költürde,

⁴⁵ Ayrıca, her ikisi de psikiyatrist Terje Toerrissen ve Agnar Aspaas Breivik'in akli dengesinin yerinde olduğuna kanaat getirmiş, Breivik akli dengesinin yerinde olduğunun ispatlanmasından ve 21 yıl hapis cezası almasından memnun olmuş ve duruşma sırasında karar okunurken gülümsemiştir (Hürriyet, 2012).

önceliklerde ve odaklandığımız şeylerde ve evet, hatta toplumun tutumlarında bile”
(22 Temmuz Komisyon Raporu).

Breivik’in gerçekleştirdiği terör eylemleri komisyon raporunda belirtilen öncelikler ve odaklanılan konuların değiştirilmesi gerekliliğine rağmen 22 Temmuz terör saldırılarının büyük bir dönüşüme neden olmamıştır. Terör saldırıları sonrasında barışçıl bir toplumda şok etkisi yaratan bir terör saldırısından ziyade küçük bir kriz yaşanmış gibi bir tepki verilmiştir. Beyaz aşırıçılık yanlısı bir saldırganın Norveç’in en kanlı saldırılarından birini gerçekleştirmesine rağmen, saldırılar karşısında büyük bir yasal ve idari düzenleme yapılmamıştır. 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında kamusal alanda verilen tepkileri özetleyen Erikson (2018:271):

- Norveç halkı ve liderlerinin Norveç toplumunun açıklığını ve demokratik doğasını, nüfusunu birleştiren şefkat ve dayanışmayı onaylayan ritüeller yapılmıştır. Neredeyse Norveç’i bir terör saldırısı değil, bir tsunami vurmuş gibi davranılmıştır.
- Pek çok Norveçli Oslo’nun batı ucundaki sarışın teröristi izole bir deli olarak görme eğilimi sergilemiştir.
- 22 Temmuz’dan sonraki güçlü dayanışma gösterileri yapılmış ancak saldırılar yerel bir terörizm olarak değerlendirilmiştir.

Böylelikle, büyük bir risk oluşturmayan yalnız bir deli tarafından gerçekleştirilen bu saldırılar tam bir terör saldırısından ziyade küçük bir kriz olarak değerlendirilmiştir. Bir kriz olarak değerlendirilmesinin altında daha önce aşırı sağ ideolojiyle hareket edenler tarafından güvenliği tehdit eden böyle bir saldırının gerçekleştirilmemiş olması yatmaktadır (Erikson, 2018:273). 22 Temmuz saldırılarına kadar Norveç için aşırı sağ güvenliği tehdit eden bir unsur olarak görülmemiş ve aşırı sağcıların örgütlü bir yapılanması ve tutarlı ideolojik alt yapıları olmadığı gibi gerekçelerle bu bireylerin sebebiyet verecekleri güvenlik tehdidi önemsenmemiştir. 22 Temmuz saldırıları bir terör saldırısı olarak değerlendirilmemiştir. Terör saldırılarından bir hafta sonra, saldırılara verilecek karşılık açıklık ve demokrasi olarak ilan edilmiş ve saldırıların ardında “yalnız” bir kişi olduğu vurgulanmıştır.

Başbakan Stoltenberg, katillerin hedeflediği değerler olduğundan, herkesten açıklığımıza ve demokrasimize saygı duymasını ve güçlendirmesini defalarca dile

getirmesine rağmen nadiren ifade ettiği şey, teröristin saldırının Norveç'in çok kültürlü yapısından rahatsızlık duyan ve Norveç'in gelecekte "Eurobia"nın parçası olmasından korkan biri tarafından yapıldığıdır (Eide, 2012:274). 22 Temmuz saldırılarının neden yapıldığı ve saldırıların ardındaki siyasi amaçların vurgulanması yerine, saldırılara karşı verilecek demokratik yöntemlere aşırı vurgu yapılmıştır. Böylelikle 22 Temmuz saldırılarına köklü yasal değişim ve düzenlemelere gerek duyulmadan küçük düzenlemelerle karşılık verilmiştir.

Benzer şekilde, Olsson & Falkheimer (2014)'ın Norveç medyasının Breivik'in saldırılarının nasıl yansıtıldığını analiz etmiştir. Bu çalışmada 22 Temmuz saldırılarından sonraki iki hafta boyunca, 2 büyük Norveç gazetesinde yayınlanan 924 haberi analiz ederek şu sonuçlara ulaşmıştır:

- Bir birey olarak faile odaklanılmış,
- Saldırıların siyasi-toplumsal düzeyde nedenleri ve sonuçları analiz edilmemiş,
- Haberlerin çerçevesi, saldırıyı aşırı sağcılıkla bağlantılı siyasi güdümlü bir teröristin aksine, tek bir deli tarafından gerçekleştirilmiş olarak tasvir ederek terör saldırılarını depolitize etmenin bir yolu olarak işlev görmüş olduğunu bulmuştur.

Breivik'in saldırılarının ardındaki ideolojik gerekçelerin görmezden gelinmesi 22 Temmuz terör saldırılarını kanlı bir kriz olarak değerlendirilmesine ve siyasi sonuçları açısından etkisinin azalmasına neden olmuştur. Breivik'in saldırıları ideolojik yönü hafifletilen bir bağlamda ele alınmaya başlanmış, teröristin zihinsel yapısına, aile geçmişi ve sağlık durumuna odaklanılmıştır (Erikson, 2018:274). Ayrıca, 22 Temmuz Komisyonu'nun hazırladığı raporda, terör saldırılarının nedeninden ziyade, saldırılar esnasında polisin etkinliği ve koordinasyon problemlerine yapılan vurgu, saldırıların ardındaki ideolojik unsurların göz ardı edildiğinin bir diğerk göstergesi olmuştur (Erikson, 2018:275). Özellikle, polisin koruyucu kapasitesinin artırılmasına yönelik tavsiyeler güven duygusuna hitap ettiği için temel olarak saldırılar ardındaki nedenlerse saldırıları nasıl engelleneceğine odaklanılmıştır. Ayrıca 22 Temmuz saldırılarında vurgulan diğerk bir unsurda, şiddet

içeren çevrimiçi bilgisayar oyunları olmuştur. Terörist saldırıdan sonrasında, Breivik'in aslında bir yılını World of Warcraft oynamaktan başka bir şey yaparak geçirdiği ve Utoya'da gençleri vururken ev yapımı bir üniforma giydiği sık sık dile getirilmiştir (Erikson, 2018:275). Çevrimiçi oyunlardan etkilenecek saldırı gerçekleştirildiği anlatısı beraberinde, büyük ölçüde teknik, yani belirli şiddet içeren bilgisayar oyunlarını yasaklamak gibi bir çözüm önerisi getirmiştir (Erikson, 2018:275). Böylelikle, ideolojik bir sorundan ziyade:

- Psikolojisi bozuk,
- Ailesel sorunları olan,
- Polisin güvenlik zaafından yararlanmış ve
- Bilgisayar oyunu bağımlısı bir gencin durdurulması için basit kriz çözümleri ve oyunların yasaklanması gibi küçük önlemler yeterli olabilecektir.

Saldırı kişiselleştirilmiş, başbakanı ve liderlik tarzı öne çıkarılmış ve çağdaş kitle kültürü suçlandıktan sonra, güvenlik güçlerinin geliştirilmesinin salık verilmesi yeterli görülmüştür (Erikson, 2018: 275). 22 Temmuz Komisyonu bile saldırıları;

- Breivik'in Müslümanlara ve çok kültürcülüğe duyulan nefretle motive olması,
- Norveç' teki sosyal demokrat hareketin gelecekteki liderlerini hedef almasının tesadüf olmamasına dikkat çekmemiştir (Erikson, 2018: 275)

Saldırıların hemen ardından verilen ilk tepkiler bu terör eylemlerinin gerçekleştirilme nedenlerindense nasıl mücadele edileceğine odaklanıldığını göstermektedir. Saldırlardan sonraki ilk haftalarda politikacılar, din adamları ve kraliyet ailesi daha fazla açıklık ve demokrasiye ihtiyaç olduğunu belirtmiştir (Eide, vd., 2013:187). Terör saldırısını gerçekleştiren Breivik'in kimliği terör eylemlerinin söylemsel ve siyasi olarak farklı değerlendirilmesine etki etmiştir. Terör saldırılarını Norveç doğumlu Ahmet gerçekleştirmiş olsaydı verilen ilk tepkiler çok farklı olabilecektir diyen Eide, (vd., 2013:187) bu duruma 22 Temmuz saldırılarının failinin tam tespit edilemediği ilk saatlerde bazı "göçmen görünümlü şahısların" nefret dolu yorumlara ve fiziksel saldırılara maruz kalmasını örnek göstermektedir.

22 Temmuz terör eylemleri büyük yasal değişimlere neden olmamıştır. Kolluk kuvvetlerinin terörle mücadele yapılanmasında bir değişiklik yapılmamış, yabancı ve göçmen karşıtı olumsuz haberler tekrar yapılmaya başlanmış ve teröristlerle başa çıkmak için yeni anlaşmalar imzalanmamıştır (Wiggen, 2012:587). Bu kapsamda, 22 Temmuz saldırıları sadece güvenlik zaafı olarak görülmüş ve ırkçılığın yükselişle değil çevrimiçi kitle kültürüyle bağlantılı değerlendirilerek idari reformlara odaklanılmıştır.

5.4.2.1. 22 Temmuz Saldırısı Sonrası Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler

22 Temmuz saldırılarının ardından köklü yasal düzenlemeler yapılmamıştır. 22 Temmuz saldırıları sonrasında akıl sağlığı ve cezai sorumlulukla ilgili yasalar yeniden düzenlenmiştir. 2013 yılında, Breivik'in gerçekleştirdiği terör eylemlerinin ardından yapılan en önemli yasal düzenlemelerden birisi Norveç Ceza Hukukuna bireysel terör suçu işlenebileceğinin eklenmesi olmuştur. Eski yasa 2002'de terör suçunu en az iki kişinin komplo kurarak planlama ve hazırlıkları ardından terör eylemi gerçekleştirmesi esasına dayanırken yeni düzenlemeyle bir tek kişi terör eylemi planlama, hazırlama ve uygulamadan sorumlu olmuştur. Ayrıca, 2013 yılında, Norveç sınır güvenliği hakkındaki yeni yasal düzenlemeler yapılmakla birlikte bu düzenlemeler IŞID'la mücadele kapsamında değerlendirilebilir. Diğer taraftan, 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında bazı taleplerde dile getirilmiştir ve kolluk kuvvetlerinin güçlendirilmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Sonuçta, Norveç beyaz üstünlükçü Breivik tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları büyük yasal değişimlerden ziyade küçük ama önemli bazı yasal değişimlere neden olduğu görülmektedir.

Terör saldırıları sonrasında, öncelikle güvenlik arayışı ve vatandaşların yaşadığı güvensizlikle birlikte, siyasilerin güçlü bir karşılık vererek büyük bir kamu talebine yol açması normaldir (Kolas, 2017:518). Ancak, Breivik'in saldırılarına karşı verilen mücadelede için seçilen yaklaşım demokrasi ve açık bir toplum olmuştur. Bu durumu, saldırıların ilk yıl dönümünde, Norveç'in başbakanı Jens Stoltenberg, Oslo

hükümet binasının saldırılarının yapıldığı meydana çelenk koyduktan sonra The Christian Science Monitor'a verdiği röportajda, saldırılardan sonra “*Mesajım, Norveç’in temelde aynı tür [açık ve demokratik] toplumdur*” diyerek terörle mücadele yaklaşımını göstermiştir (Criscione, 2012).

22 Temmuz olayları Norveç’te bir daha yaşanması zor bir olay olarak değerlendirilmiş ve bu saldırılar karşısında mevcut yasal düzenlemelerin yeterli bir karşılık verip veremeyeceği tartışılmaya başlanmış ve bu saldırılar karşısında yeni düzenlemelerin yapılması söz konusu olmuştur. 22 Temmuz terör saldırılarının faili Breivik’in cezalandırılmasında uygulanacak mevcut kurallar yetersiz görülmüştür (Gröning ve Rieber-Mohn, 2015:110). Diğer taraftan, 22 Temmuz komisyonu, 22 Temmuz davasının aşırı karakteriyle, genellikle çok daha az ciddi durumlarda uygulanacak olan kuralların formülü üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaması gerektiği şeklindeki ilkeli tutumunu benimsemiştir (Gröning & Rieber-Mohn, 2015:110). Aşırı bir durumun yeni yasal düzenlemelerde temel alınması normal davalarda gereğinden fazla ceza verilmesi riskini beraberinde getirebilecektir. Böylelikle Norveç, Breivik’e verilmesi gereken cezanın artırılması sorununa pragmatik yaklaşılması kanaatini benimsemiştir. Bu nedenle 22 Temmuz Komitesi’nin karşılaştığı zorluk, 22 Temmuz davasının, cezai akıl sağlığı/akıl sağlığıyla ve ilgili konulardaki kuralların tipik uygulaması için yol gösterici bir referans haline gelmesinden kaçınmak ve aynı zamanda bu kuralların bu tür durumlarda da işleyebilmesini sağlamak olmuştur (Gröning & Rieber-Mohn, 2015:110).

Breivik’in saldırısından sonra gündeme gelen konuların başında akıl sağlığı ve cezai sorumluluk yasal düzenlemeleri olmuştur. Bu doğrultuda, 2012 yılında, “Ruh Sağlığı Yasası”, ağır akıl hastalarını ve ciddi şiddet içeren davranışlar sergileme riski olan kişilerle ilgili gelişmiş güvenlik üzerine yeni bir bölüm içerecek şekilde revize edilmiş ve 14 hükümlü yeni bir bölüm içerecek şekilde değiştirilmiştir (Norveç Library of Congress, 2015). Norveç’te akıl ve ruh sağlığının cezai sorumluluğunu düzenleyen mevcut Ceza Kanunu’nun 44. Maddesi:

“Failin, eylemi gerçekleştirdiği sırada “psikotik”, “otomatizm durumunda”⁴⁶ veya “yüksek derecede zihinsel engelli” olması halinde cezai olarak sorumlu olmadığını belirtmektedir. Hüküm, tıbbi modele dayanmaktadır ve bu, failin eylemi gerçekleştirdiği sırada söz konusu seviyelerden birinde olduğu sonucuna varıldığında, tabii ki ceza muafiyetinin ardından geleceğini ima etmektedir” (Official Norwegian Report NOU 2014, 2014:11).

Bir failin akli dengesiyle ilgili kararı adli tıp uzmanları vermesi olağanken, prensip olarak, mahkeme, failin söz konusu seviyede birinde olup olmadığına karar verirken son söze sahiptir (Official Norwegian Report NOU 2014, 2014:12). Mevcut Norveç Ceza Yasası, bir suçun failinin cezalandırılması için akli başında olması gerektiğini belirttiği 20. maddede akıl sağlığını tanımlamaktadır. Suçun işlendiği anda kişinin;

- 1) 15 yaşından küçük olması;
- 2) Psikotik;
- 3) Ciddi zihinsel engelli; veya
- 4) Ciddi bilinç bozukluğundan mustarip olması halinde akli başında kabul edilmeyeceğini belirtmektedir (Aktaran: Burazer, 2020:5)⁴⁷.

22 Temmuz saldırılarının davası görüldükten sonra, delilik ve belli koşullarda suç işleyenlerin cezai durumunun araştırılması için bir komite oluşturulmuştur. Bu komiteden rapor hazırlanması istenmiştir. Ceza adaleti yönetiminde psikiyatrinin rolünün araştırılmasını ve sonuçta toplumu tehlikeye atabilecek sağlıklı zihinlerden nasıl korunabileceği araştırılmıştır (Official Norwegian Report NOU 2014, 2014:11). Bu durumda, 22 Temmuz olaylarının gerçekleşmesinin temelini ruh sağlığı açısından değerlendirildiğini göstermektedir.

22 Temmuz terör saldırıları sonrası Norveç Ceza Hukuku’nda terör ve terörle ilgili suçlarla ilişkili 3 önemli yasal düzenleme yapıldığı görülmektedir:

- Terör suçu örgütsel işlenebileceği gibi tek bir birey tarafından gerçekleştirilebilir.

⁴⁶ Otomatizm organların istemsiz hareketini ifade etmektedir.

⁴⁷ “Norveç hukuku, psikoza belirlemek için psikiyatrik tanının gerekli görmektedir. İkinci temel, yüksek derecede zihinsel engellilikle ilgilidir, yani zekâ katsayısı (IQ) yaklaşık 55’te ölçülen bireylerle ilgilidir. Bunu sağlamanın tek olası yöntemi, zekâ testi yapmak ve bilimsel olarak kabul edilen zihinsel yeterlilik derecelerine başvurmaktır. Bununla birlikte, yalnızca ciddi zihinsel engeli olan bireylerin deli olarak kabul edilebileceği (zihinsel geriliğin ciddiyetini bu kriterin önemli bir unsuru haline getirdiği) vurgulanmalıdır” (Burazer, 2020:5-6).

- Terör kamplarında eğitim almak suç sayılmıştır.
- Bir suçun işlenmesini kolaylaştıran ve bu suçun işlenmesi için eylemlerde bulunan kişi teşebbüs için cezalandırılabilir.

22 Temmuz terör saldırılarının ardından yapılan ikinci düzenleme, 2013 yılında Norveç Ceza Hukukunda yapılan değişikliktir. Bu düzenlemeyle, bir kişinin terör eylemlerini yapması, terör saldırısı olarak değerlendirilip cezalandırılmanın yolu açılmıştır. Yasa'nın 2002'deki hali terör eylemlerini gerçekleştirmek için bir başka birisiyle komplo kurarak planlayan ve hazırlayan kişilerin 12 yılı geçmeyen hapis cezası almasına yöneliktir (Angvik, 2017). 2013 yasa değişikliğiyle birlikte, artık faillerin başkalarıyla komplo kurmasına gerek yoktur, yalnız başına terör saldırısı planlanması, komplo kurulması ve saldırı gerçekleştirilmesi terör suçu kapsamında ele alınabilecektir. Norveç yasaları, bir terör saldırısı düzenlemeyi veya planlamayı ve bir terör örgütüne para, malzeme, işe alma, savaşma ve ilgili suçlarla destek sağlamayı suç saymaktadır (Counter Extremism Projesi Raporu, 2020). Ayrıca, yapılan yasal düzenlemeyle birlikte yurtdışında terörist kamplarında eğitime katılma suç sayılmıştır. 2016 yılında, Norveç, seyahat yasalarını güçlendiren ve seyahat yasalarını güçlendiren değişiklikleri, örneğin “devlet dışı bir aktör” adına savaşmak gibi silahlı bir çatışmada askeri faaliyetlere katılmak için yurtdışına seyahat etmeyi suç kapsamına almıştır (Counter Extremism Projesi Raporu, 2020). Son yasal düzenlemeler IŞID'a katılmak isteyen göçmen asıllı vatandaşlarla ilgili yapılan yasal yeniliklerdir.

Akıl sağlığı ve bireysel terör suçuyla ilgili yasal düzenlemeleri, 2013 yılında, Norveç sınır güvenliği hakkındaki yeni düzenlemeler takip etmiştir. Schengen bölgesi dışından gelenlerin parmak izlerinin alınmasına başlanmıştır (U.S Department of State, 2013). Sınır güvenliğinin artırılmasının yanı sıra, 22 Temmuz terör saldırılarından sonra kabul edilen ve uygulanan diğer değişiklikler:

- Adalet Bakanlığı, güvenliğe daha fazla odaklanıldığını vurgulayarak Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı olarak değiştirildi.
- Hükümet binalarının güvenliğini sağlamak için yeni fiziksel engeller konulmasıdır (Angvik, 2017:28).

Görüldüğü gibi birkaç önemli değişimle birlikte, Adalet Bakanlığı'nın isminin değişmesi gibi birkaç küçük değişimde söz konusu olmuştur. Diğer taraftan, 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında bazı taleplerde dile getirilmiştir. Bu taleplerin başında hükümet yetkililerine yönelik saldırıları önlemek için telefon dinleme odaları gibi gözetim önlemlerinin artırılması için çağrılar gelmektedir (Criscione, 2012).

22 Temmuz saldırıları sonrasında kolluk kuvvetlerini operasyonel kapasitesini geliştirilmesine yönelik ve iletişim ve bilgisayar gibi kişisel iletişim aletlerinin takibinin yapılmasını sağlayan yasal düzenlemeler de yapılmıştır. 2016 yılında, Ceza Muhakemeleri Kanununda yapılan değişikliklerle, polisin gizli soruşturma gücünü genişleterek azılı suçlularla mücadele kapasitesini artırılması amaçlanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2016:4). 2016 düzenlemesinin ilgili hükümleri polisin veri sistemlerine erişimini sağlamıştır ve bu tür soruşturma yetkilerinin kullanımı normalde suça teşebbüs ve suçun işlenişi ardından olmaktadır, polis artık belirli koşullar altında, makul gerekçelere dayandırarak, terör eylemleri dahil olmak üzere ağır suçları önleme amacıyla önleyici tedbirler alma kapsamında veri okumalara⁴⁸ erişme hakkını kullanabilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2016:4). Bu gücü kullanımının ön koşulu mahkeme kararının olmasıdır. Kolluk kuvvetlerinin operasyonel kapasitesinin geliştirilmesi amaçlandığı görülmektedir.

22 Temmuz komisyon raporu yasal değişimler konusunda dikkatli olunmasını belirtmekle birlikte, Komisyon PST'nin terörist amaçlarla eğitim veya talimat almanın cezası olması gerektiği önerisi gibi belirli hazırlık eylemlerinin cezalandırılmasına yönelik kararını desteklemektedir (Angvik, 2017:29). 22 Temmuz komisyon raporu doğrultusunda yapılması planlanan terörle mücadele düzenlemeleri (Bkz. Tablo 2):

- 131 L (2012-2013) kanun önerisiyle Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı, Ceza Kanunundaki hazırlık faaliyetlerinin suç olarak değerlendirilmesine yönelik yasal düzenleme geliştirilmiştir. Bu önerinin amacı, “*toplumun terör*

⁴⁸ Okuma, iletişim, elektronik olarak depolanmış veriler ve bir bilgisayar sisteminin veya kullanıcı hesabının kullanımına ilişkin diğer bilgileri içerebilir ve teknik cihazlar veya bilgisayar programları aracılığıyla yapılabilir (Avrupa Komisyonu, CODEXTER, 2016:6).

eylemlerine karşı korunmasını kolaylaştırmak, böylece toplumun güvenliğini ve bireylerin güvenliğini sağlamaktır”.

- 2013’te yapılan yeni öneriyle, Ceza Muhakemesi Kanununda değişiklik yapılması amaçlanmıştır. 2013 düzenlemesi polisin ve savcının kaynakları ve muhbirleri koruma kabiliyetini artırmayı hedeflemiştir.
- 2015-2016’da sunulan 68L Önerisi, polise ağır suçların soruşturma ve kovuşturmasında zorlayıcı yöntemlere kullanmasının önünü açmayı hedeflemiştir (Angvik, 2017:29).

Tablo 55. 22 Temmuz Komisyonu Raporu Doğrultusunda Yapılması Planlanan Yasal Düzenlemeler

Teklif	Amaç
131L Teklifi (2012-2013)	Toplumun terör eylemlerine karşı korunmasını kolaylaştırmak, böylece toplumun güvenliğini ve bireylerin güvenliğini sağlamaktır.
2013 yılında, Ceza Muhakemesi Kanununda yapılacak değişikliklerle ilgili teklif.	Polisin ve savcının kaynakları ve muhbirleri koruma kabiliyetini güçlendirmek.
68L Önerisi (2015-2016)	Polise “ağır suçların soruşturulması, şüpheli listesinden çıkarılması ve önlenmesinde zorlayıcı yöntemleri kullanmak için daha geniş erişim hakkı verilmesini önerdi. Genişletme, iletişim kontrolü, arama, gözetleme, teknik izleme, kamera gözetimi ve önleyici ve koruyucu amaçlar için zorlayıcı yöntemleri içerir (Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı, Yasa Teklifi, 2016).

Kaynak: (Angvik, 2017:29’da yer alan bilgilerden elde edilerek oluşturulmuştur).

22 Temmuz terör saldırıları sonrasında kolluk kuvvetlerinin güçlendirilmesi ve yetkilerinin genişletilmesi doğrultusunda yeni yasal düzenlemelerin yapılmasının

planlanmıştır (Bkz. Tablo 55). Bu düzenlemelerin kamu güvenliğini artırmak için polis kuvvetlerinin güçlendirilirken, aşırı sağcı şiddetle mücadele için ayrı bir program, birim veya inisiyatifin yerine, genel bir düzenleme girişiyle bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Yapılması planlanan yeni düzenlemeler bir yandan zorlayıcı yöntemlerin genişletilmesi ve diğer yandan gözetlemenin artırılması yönünde olunca, bu yeni girişimler birçok eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu eleştiriler karşısında, Adalet ve Kamu Güvenliği Eski Bakanı Anders Anundsen yeni yasal düzenlemelere dair bir basın açıklaması yapmış ve “*suç ve tehdit seviyelerindeki değişiklikler, polisin gizli polis yöntemlerini kullanma erişiminin genişletilmesi gerektiğini*” söylemiştir (Aktaran: Angvik, 2017: 29). Ağır suçların işlenmesinin engellemesi polisin gizli yöntemleri kullanmasıyla mümkün olabilecektir. Böylelikle Norveç gibi açık bir toplumda terörle mücadele için kısıtlayıcı tedbir ve düzenlemelerin yapılması söz konusu olmaktadır. Terör saldırıları gibi ciddi risk ve tehditler güvenlikle alakalı kısıtlayıcı yeni yasal düzenlemelerin kabulünü hızlandırmaktadır.

22 Temmuz saldırılarının etkilediği diğer bir yasa da “Norveç Silah Edinme Yasası’dır” (Norveç Library of Congress, 2015). Norveç’te 22 Temmuz terör saldırılarından öncede silah edinmek oldukça zorlu bir süreç sonrasında mümkün olmaktaydı. Saldırlardan iki yıl önce, 2009’da ateşli silahların satın alınması, bulundurulması ve kullanılmasını daha sıkı kurallara dayandıran “Ateşli Silahlar Yasası’nda” değişiklik yapılmıştır. Ateşli silah edinme iznini yerel polis şefi vermekte ve bir silaha sahip olmak için makul gerekçelerin mevcudiyeti gerekmektedir (Norveç Library of Congress, 2015). Norveç’te tam otomatik silahlar ve bazı yarı otomatik silahlar kanunen yasaklanmıştır (Norveç Library of Congress, 2015). Yine de Norveç nüfusunun yaklaşık %10’u, esas olarak avcılık amacıyla kullanılan ateşli silahlara sahiptir (Norveç Library of Congress, 2015). Görünüşe göre, Oslo’daki 2011 katliamının ardından ve yetmiş yedi kişinin, özellikle ateşli silahlar kullanılarak öldürüldüğü saldırılar sonrasında silah yasaları kapsamlı bir şekilde değiştirilmemiştir (Norveç Library of Congress, 2015). Norveç silah edinme yasalarını düzenlemekle birlikte çok kısıtlayıcı bir düzenlemeye gitmemiştir.

22 Temmuz terör saldırılarından sonra yapılan birkaç yasal düzenlemeyle, ağır suçlar işleyenlere verilen cezanın süresi artırılmış, sadece kolluk kuvvetlerinin terör

şüphelilerini soruşturma ve kovuşturma gücünün geliştirilmiş ve istihbaratı bilgi toplanmaların kolaylaştırılmasının yolu açılmıştır. Böylelikle Norveç gibi açık bir toplumda terörle mücadele için büyük kısıtlayıcı tedbir ve düzenlemelerin yapılmadığı görülmüştür. 22 Temmuz saldırılarıyla ilişkili düzenlemelerin oldukça az olduğu görülmekle birlikte 2013 yılında yapılan terör eylemi gerçekleştirmek için örgütsel yapının gerekli olmadığına ve bireysel olarak terör suçu işlenebileceğine dair yeni düzenleme oldukça dikkat çekicidir. Sonuçta, Norveç beyaz üstünlükçü Breivik tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları büyük yasal değişimlerden ziyade küçük ama önemli bazı yasal değişimlere neden olmuştur.

5.4.2.2. 22 Temmuz Saldırıları Sonrası Terörle Mücadele Kapsamında Yapılan İdari Düzenlemeler

22 Temmuz saldırıları sonrasında, terörle mücadele için yapılan düzenlemelerin çoğunu idari kurum ve kuruluşların küçük çaplı revizyonları oluşturmaktadır. Bu revizyonların büyük kısmı, 12 Ağustos 2012 tarihinde, Norveç Hükümeti tarafından oluşturulan ve terör saldırısını ve sonrasında bu saldırılara verilen tepkileri araştırmayla görevlendirilen 22 Temmuz Komisyonu'nun tavsiyeleri kapsamında başlatılmıştır⁴⁹. Bu düzenlemeler kolluk kuvvetlerinin operasyonel gücünün geliştirilmesine yönelik yapılan düzenlemeleri içermektedir. 22 Temmuz Komisyonu polis müdahalesinin yetersizliğini vurgulamış ve komisyon terörle mücadele için gerekli fiziki altyapı eksikliğini göz önüne serince, kolluk kuvvetlerini destekleyici düzenlemelerin yapılması planlanmıştır. Diğer taraftan, komisyonun önerilerinin bir kısmı bürokratik nedenlerden dolayı hayata geçirilememiştir (Kolas, 2017). 22 Temmuz sonrası yapılan diğer idari düzenlemelerse, kamu güvenliğinin artırılmasına yönelik yapılan düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerin başında, 2011 yılında "Sivil

⁴⁹ Komisyon, Hükümetten ve Başbakanlıktan bağımsız olarak oluşturulmuştur. 10 Ağustos'ta çalışmalarını tamamlamıştır. Komisyon, Avukat Alexandra Bech Gjørsvik tarafından yönetilmiştir. Komisyonun diğer üyeleri: Eski Emniyet Müdürü, Ragnar Line Auglend, Bergen, Kopenhag'daki Eski Polis Komiseri, Hanne Bech Hansen, Hillerup, Danimarka, Araştırmacı Laila Bokhari, Oslo, NSB'nin eski CEO'su Einar Enger, Rakkestad, Norveç silahlı kuvvetleri istihbarat servislerinin eski başkanı Korgeneral Torgeir Hagen, Hamar, Profesör Guri Hjeltne, Oslo, Norveç Kızılhaçı Eski Başkan Yardımcısı Linda Motroen Paulsen, Stavanger, Başhekim Karin Straume, Vadso, Polis Başmüfettişi Stefan Gerkman, Finlandiya (Stoltenberg, Stoltenberg: Facts that require action, 2012)

Koruma ve Acil Durum Planlama Müdürlüğü (DSB)'nn", "NIS" ve "PST Ortak Terörle Mücadele Merkezi" oluşturulması gelmektedir. Ayrıca, terör saldırısı kurbanlarının anıları ve Norveç halkının çektiği acının hatırasını gösterecek "22 Temmuz Merkezi" açılmıştır. Bahsi geçen düzenlemelerin sayısı az olmakla birlikte, yapılması planlanan düzenlemelerin hayata geçirilmesinde de yavaş davranıldığı görülmüştür. 22 Temmuz saldırıları sonrasında yapılan idari düzenlemeler kamu güvenliğini artırmaya yönelik oluşturulan yeni kurum ve programlardan oluşmaktadır.

22 Temmuz saldırıları sonrası, 22 Temmuz Komisyon'u bu terör saldırılarına karşı nasıl bir yaklaşım izleneceğini şekillendirmiştir. Başbakan Stoltenberg, saldırılar sonrası yaptığı birçok konuşmada, Komisyon'un belirttiği hususlar üzerine eğilmiş ve terörle mücadele yaklaşımını bu komisyonun üzerini çizdiği konular üzerine inşa etmiştir. Özellikle komisyonun belirttiği eksiklikleri giderme üzerine bir yaklaşım tercih etmiştir. Bu doğrultuda, 22 Temmuz Komisyonu'nun raporu 22 Temmuz terör saldırıları sonrası yapılan idari düzenlemelerinde çerçevesini oluşturduğu söylenebilir. Böylelikle, 22 Temmuz Komisyonu'nun raporunda belirttiği altı temel sorunun giderilmesi için çeşitli idari düzenlemeler yapılması planlandığı görülmektedir. 22 Temmuz Komisyonu terör saldırılarına müdahalede yapılan eksiklikleri tespit etmiştir ve bu eksiklikler 6 maddede özetlemiştir. Komisyon;

- İlk olarak, hükümet bina kompleksine yapılan saldırının, saldırı sırasında henüz uygulanmamış olsa da zaten onaylanmış güvenlik önlemleri tarafından durdurulabileceğini tespit etmiştir.
- İkinci olarak, yetkililerin Utøya'daki kurbanları yeterince koruyamadıklarını tespit etmiştir. Polisin daha hızlı yanıt verebileceği ve failin daha önce durdurulabileceği belirlemiştir.
- ncs, daha fazla güvenlik ve acil durum hazırlık önleminin alınması gerektiği sonucuna varmıştır.
- Dördüncüsü, sağlık ve kurtarma hizmetlerinin kritik aşamadaki yaralılara ve yakınlarına iyi baktığını tespit etmiştir.
- Beşincisi, çeşitli bakanlıklar çalışmalarını etkin bir şekilde sürdürmeyi başarıırken, hükümet halkla iyi iletişim kurmuştur.

- Altıncı ve son bulgu, aşağıdaki bölümde açıklanan PST'nin çalışmasına ayrılmıştır (Kolas, 2017).

Diğer taraftan, 22 Temmuz Komisyonu'nun temel bulgularından birisi polis teşkilatının terör saldırısına müdahaledeki başarısızlığıdır. Komisyonun raporuna göre, polis Breivik'i yakalamada birçok açıdan yetersiz kalmıştır (22 Temmuz Komisyon Raporu, 2012). Hatta bu yüzden, polis şefi görevden ayrılmıştır (BBC News, 2012). Rapor polisin bombalamayı engelleyebileceğini, Utoya Adası'na daha erken gelebileceğini ve Breivik'i daha hızlı yakalayabileceğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Breivik' in Utoya katliamını gerçekleştirmesinin durdurulabileceği sonucuna varılmıştır. Rapora göre polisin başarısız olduğu hususlar:

- Breivik'in tutuklanmasının üzerinden bir saat geçene kadar havada helikopterleri yoktu, oysa basın/ medyanın helikopterleri adanın üzerinde dolanarak silahlı adamın görüntülerini yakaladı.
- Polis, İşçi Partisi gençlik kanadı lideri ve yalnızca sekiz yolcu taşıyan tek vapurun ayrılmasından sonra adada mahsur kalan yüzlerce kurbanı kurtarmak için zamanında gelmedi.
- Polis olay yerine güçlkle ulaşmayı başarırken, yerel tekne sahipleri çaresiz insanları gölün soğuk sularından kurtardı ve hatta kıyıda yardım isteyen kişileri aldı.
- Gönüllü kurtarıcılar ayrıca polis SWAT ekibinin batmakta olan lastiklerden kurtulmak zorunda kaldılar.
- Acil çağrı tesisi de başarısız oldu. Polis memurları, SWAT ekibinin adaya ulaşmasından 30 dakika önce, failin acil durum hattını teslim olmak için iki kez aradığından habersiz olduğu belirtilmektedir (Kolas, 2017:520)

Sonuçta, Komisyon özellikle hükümet binasına yapılan saldırının önlenabilir olduğuna ve Utoya adasında insanları korurken daha etkili olabileceğine kanaat getirmiştir (Fimreite, vd., 2013:849). Rapor komuta ve koordinasyon eksikliğini gözler önüne sermesi saldırılar sonrası yapılacak düzenlemelerin temel olarak bu eksikliği giderme üzerine kurulmasını etkilemiştir.

Başbakan Stoltenberg, 22 Temmuz saldırılarından sonra polislere yönelik kapsamlı bir dönüşümün yapılması gerektiğini kabul etmesi, terörle mücadelede kolluk kuvvetlerinin başarısızlığını açık bir dille ifade etmesiyle bu alanda yeni düzenlemelerin yapılacağını ilk sinyali olmuştur. 22 Temmuz saldırıları idari düzenlemelerin güvenlik alanından başlamasıyla gün yüzüne çıkmıştır. Hükümet 22 Temmuz komisyonu raporunun tavsiyelerine uyarak acil durum hazırlığını güçlendirmeye yönelik düzenlemelerin yapılacağını belirtmiştir (Başbakanlık Ofisi, 2012a) (Bkz. Tablo 56).

Tablo 56. 22 Temmuz Komisyonu’nun Tespit Ettiği Eksiklikler Doğrultusunda Yapılan İdari Düzenlemeler

22 Temmuz Raporunda Belirtilen Eksiklikler	Yapılan İdari Düzenlemeler
Hükümet Binasına yönelik yapılacak saldırılara karşı önceden prova yapıldığı halde, saldırı önlenememiştir. →	Devlet İdare ve Reform Bakanlığı’nda özel bir güvenlik dairesi kurulması Yeni Kırmızı alarm sisteminin oluşturulması
Utoya Adasındaki saldırı karşısında polis daha hızlı müdahale edebilecekken, müdahale gecikmiştir. Failin yakalanması gecikmiştir. →	Polis ve Polis Güvenlik Servisi’ne Ek kaynaklar tahsis edilmiştir. Helikopter Alınması Planlanmıştır. Silahlı Kuvvetler ve polis arasındaki iş birliği artırılmıştır. Polis Acil Müdahale Merkezi’nin açılması planlanmıştır. NIS ve PST Ortak Terörle Mücadele Merkezi oluşturulmuştur
Güvenlik ve acil durum hazırlık önlemlerinin yetersiz olduğu görülmüştür. →	Sivil Koruma ve Acil Durum Planlama Müdürlüğü (DSB) , 2011’den beri senaryo analizleri yayınlamaya başlamıştır

Başbakan Stoltenberg’ in hükümetin, 22 Temmuz’daki saldırılardan çıkarılan derslere dayanarak, aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi önlemi halihazırda uygulamaya koyduğunu vurgulamıştır:

- Polis ve Polis Güvenlik Servisi (PST)’ ye ek kaynaklar tahsis edilmiştir.
- Helikopter hazırlığı güçlendirilmiştir.
- Silahlı Kuvvetler ve polis arasındaki iş birliği artırılmıştır.

- Merkezi kriz yönetimi, hükümet düzeyinde düzenli acil durum hazırlık toplantıları, kriz destek biriminin yirmi dört saat görevlendirilmesi, Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığının daha proaktif bir rol üstlenmesini sağlayarak birçok alanda iyileştirilmiştir ve Devlet İdare ve Reform Bakanlığında özel bir güvenlik dairesi kurulması kararlaştırılmıştır” (Stoltenberg, Stoltenberg: Facts that require action, 2012).

Saldırıları sonrası yapılan diğer önemli idari düzenlemelerin başında 2014 yılından sonra Polislerin silah taşımaya başlaması gelmektedir. Ancak bu değişim doğrudan 22 Temmuz terör saldırılarıyla bağlantılı yapılmamıştır. 7 Nisan 2017’de Norveç’in komşusu İsveç’in Stockholm kentinde dört kişinin hayatını kaybettiği IŞİD’la bağlantılı kamyon saldırısına yanıt olarak Oslo havaalanında ve büyük şehirlerde Norveç polisine yine ateşli silahlar verilmiştir (Aşırıçılıkla Mücadele Projesi Raporu, 2020). 22 Temmuz saldırıları sonrasında kurumlara yönelik bir dizi düzenleme yapılmıştır:

- “Sivil Koruma ve Acil Durum Planlama Müdürlüğü (DSB)”, 2011’den beri senaryo analizleri yayınlamaktadır. Bunlar, Norveç’e yönelik potansiyel risklerin analizini kapsamaktadır. Doğal olaylara, büyük kazalara ve kasıtlı eylemlere karşı hazırlıklı olunması için DSB görevlendirilmiştir (Norveç Polis Güvenlik Servisi, 2020).
- “NIS ve PST (Norveç İstihbarat Servisi ve Polis Güvenlik Servisi) Ortak Terörle Mücadele Merkezi” oluşturulmuştur: 2014 yılında açılan merkez, Suriye ve Irak’a savaşma gayesiyle giden Norveçlilerin tespit, izleme ve bunlara yönelik önlem almak için harekete geçmiştir. (Aşırıçılıkla Mücadele Projesi Raporu, 2020)

Diğer taraftan saldırıları sonrasında yapılan düzenlemelerin başında, terör saldırısı kurbanlarının anıları ve Norveç halkının çektiği acının hatırasını gösterecek bir faaliyet alanı planlanmıştır. Devlet İdare Kompleksi’nde “22 Temmuz Merkezi” açılmıştır. Bu merkezde, 22 Temmuz saldırıları ve sonrasında toplumun terörizme nasıl karşı koyduğunu anlatan sergiler açılmıştır (Norveç Yerel Yönetimler ve Modernleşme Bakanlığı, 2015).

22 Temmuz Komisyonu terör eylemlerinin gerçekleştirilmesinden ziyade terör eylemlerine müdahale edilmesi sürecine odaklanarak operasyon kabiliyetini yükseltecek düzenlemelere ağırlık vermiştir (Bkz. Tablo 22). Diğer taraftan saldırılardan beş yıl sonra bile yeterli ilerlemenin sağlanmadığını belirten Kolas (2017: 524-525): 22 Temmuz saldırılarından sonra hizmete giren Polis Acil Müdahale Merkezi'nin hala inşa edilmediğini ve yeni bir polis helikopteri satın alma planının hala beklemede olduğunu belirtmektedir. Yeni Başbakan Erna Stoltenberg' in bu durumu bürokratik bocalamanın ve kararsızlığının neden olduğunu belirtmektedir (Kolas, 2017:525). Saldırıları sonrasında alınan birçok kararın uygulamaya konulmadığı görülmektedir.

Sonuçta, 22 Temmuz terör saldırılarından sonra yapılan idari düzenlemelerin kamu güvenliğini artırıcı ve Norveç'in gücünü gösterme amaçlarını taşıdığı görülmektedir. Breivik'in gerçekleştirdiği terör eylemlerinin daha önlenilebileceği ve daha az insanın zarar görebileceğini belirten 22 Temmuz Komisyon'u tavsiyeleri terörle mücadelede yapılacak idari düzenlemelerin çerçevesini çizmiştir. Bu düzenlemeler kolluk kuvvetlerinin operasyonel gücünün geliştirilmesine yönelik yapılan düzenlemeleri içermektedir. Diğer taraftan, yapılması planlanan düzenlemelerin, saldırılar ardından 10 yıldan daha fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen hayata geçirilememesi, 22 Temmuz saldırılarının güçlü idari değişimlere neden olmadığı sonucuna varılmasına yol açtığı söylenebilir. 22 Temmuz saldırılarının sonrasında yapılan idari düzenlemelerin kamu güvenliğini artıracak koordinasyon ve komuta sistemini geliştirmeyi amaçladığı görülmüştür. Terörle Mücadele Merkezi kurulması ve Acil Durum Planla Müdürlüğü'nü terör eylemleri sonrasındaki müdahaleler için görevlendirilmiştir. 22 Temmuz saldırıları sonrasında yapılan idari düzenlemeler kamu güvenliğini artırmaya yönelik oluşturulan yeni kurum ve programlardan oluşmuştur.

5.5.3. 22 Temmuz Terör Saldırıları ve Kamuoyu

5.5.3.1. Kısmi Cezalandırma Etkisi

Kriz zamanlarında, vatandaşlar ve saldırıların kurbanları genellikle hükümetten liderlik, koruma, yönlendirme ve talimatlar beklerler (Boin vd., 2005; Aktaran: Christensen, vd., 2013). Önemli bir literatür politikacıların kontrolü dışında gerçekleşen terör saldırılarının seçmenleri nasıl etkilediğini değerlendirmektedir (Kıbrıs, 2011; Getmansky & Zeitzoff, 2014; Berrebi & Klor, 2007; Williams, Koch, & Smith, 2012; McGrath & Gill, 2014; Balcells & Torrats-Espinosa, 2018). Doğal afetler ve ekonomik krizler seçmenleri ve seçim sonuçlarını etkileyebilmektedir. Bu durumun temel nedeni bu tür olayların seçmenlerin görevdeki kişiler hakkında yeni bilgi edinme fırsatı elde etmesidir (Ashworth, Mesquita, & Friedenberg, 2018:37). Terör olayları gibi beklenmedik büyük şok etkisi yaratan olaylar karşısında liderlerin vereceği tepki ve karşılıkları değerlendiren seçmenler liderler hakkında yeni bir değerlendirme yapabilmektedirler. Görevdeki kişiler hakkında yeni edinilen bilgiler görevdeki hükümeti değiştirilmesine yol açabilmektedir ve yönetimin verdiği tercihler hükümetin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Ashworth, vd., 2018:38). Bu durumu Ashworth vd., (2018:38) bir kasırga örneğiyle açıklamaktadır:

- Şok etkisi yaratan kasırga beklenmedik bir olaydır.
- Ancak kasırganın meydana getirdiği tahribatı etkileyen altyapı sisteminin bakım kalitesi ve acil durum hazırlığı gibi unsurlar vardır.
- Seçmenler bu durumlara karşı daha iyi performans gösterecek siyasetçileri tercih etme eğilimi gösterecek ve ileride böyle bir olay yaşandığında daha iyi bir yönetim sağlayacak liderlere yönelebilmektedir.
- Dahası, böyle bir kasırga, seçmenlere görevdeki siyasetçilerin kalitesini öğrenme fırsatı sunmakta ve gelecekteki kararlarını şekillendirmeleri etkilemektedir.
- Ayrıca, böyle bir kasırga olmasaydı seçmenler hükümetin hazırlık durumu hakkında bilgi sahibi olamayacaklardı, sonuçta kasırga sonrası seçmenler fazladan bilgiye ulaşmakta ve bu bilgiyi kullanmaktadırlar

Böylelikle, daha iyi görülen yöneticilerin daha iyi sonuçlar sağlayacağı inanan seçmenler elde edilen yeni bilgileri değerlendirilerek oy verme davranışlarını değiştirebilmektedir. Terör saldırılarında doğal afetler gibi beklenmedik, hayati risk taşıyan, can ve mal kaybına neden olan saldırılar olarak seçmenleri etkilemektedir.

Terör saldırıları sonrasında görevdeki hükümetin seçimlerde oy kaybetmesine cezalandırma etkisi ya da hükümetin cezalandırılması olarak adlandırılmaktadır. Montalvo (2011: 1146), İspanya’da 11 Mart 2004 tarihinde gerçekleşen terörist saldırılarının, 3 gün sonraki seçim sonuçları üzerindeki şekillendirici etkilerini göstermektedir. Seçim öncesi anket verilerini kullanarak saldırıların seçimi doğrudan etkilediği sonucuna varmıştır. Usame Bin Ladin, gönderdiği bir mesajda:

“Irak’a karşı uluslararası koalisyonlarda yer alan ülkelere, özellikle İngiltere, İspanya, Avustralya, Polonya, İtalya ve Japonya’ya karşı, ne zaman ve nerede uygun olduğuna inandığımızda misilleme yapma hakkının” (Montalva, 2011: 1147) olduğunu belirtmiştir.

Saldırıları öncesi Muhafazakâr Parti’den, İspanya hükümeti Başbakanı Jose Maria Aznar, Mart 2003’te Irak Savaşı’nda ABD’ye destek vermiş ve bu hareketiyle, İspanya El Kaide’nin terörist hedefleri listesine girmiştir. Ardından, El Kaideli teröristler tarafından, çeşitli tren istasyonlarında dokuz sırt çantası bırakılarak bombalar patlatılmıştır, bu saldırılar 191 kişi hayatını kaybederken, 1.500 kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Saldırılarından 3 gün sonra, Sosyalist Parti İspanyol Kongre seçimlerini kazanmıştır. Bu olayı daha açık değerlendirebilmek için, seçim öncesi dönemdeki Muhafazakâr partinin seçim öncesi anketlerine bakmak faydalı olacaktır. Montalva (2011)’in de belirttiği gibi bu anketlerde Muhafazakâr Parti’nin oy oranının %42 ile %43 arasında olduğu görülmektedir. Bu durumda, terör saldırıları seçmenlerin siyasi tutumlarını belirlemiştir. Seçimin hemen ardından hükümete gelen Sosyalist Parti, Irak’tan İspanyol birliklerini geri çekmiştir ve ekonomik reformlara yönelmiştir.

Madrid saldırıları cezalandırma etkisinin klasik bir örneği haline gelmiştir. Gassebner vd. (2008) çalışmalarında cezalandırma yaklaşımının görevdeki hükümeti olumsuz etkilediğini göstermektedirler. Saldırıların şiddeti bu değişimin hızını ve boyutunu etkilemektedir. Gassebner vd., (2008), saldırıların, hükümetlerin sağladığı en temel kamu hizmetlerinden biri olarak görülen ulusal güvenliğin başarısız yönetilmesi algısının, vatandaşların bu saldırıların başarısız yönetiminden hükümeti sorumlu tutarak cezalandırmalarına yol açtığını savunmaktadırlar. 115 ülkede gerçekleşen 800’den fazla seçimi inceledikleri çalışmalarında, terörizm saldırıları ve hükümetlerin değişimleri arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Terör saldırıları

sonucunda, vatandaşlar hükümetlerin uyguladıkları terörle mücadele yöntem ve politikalarına göre değil, kamu hizmeti olarak gördükleri ulusal güvenlikteki zafiyete sebebiyetten yani terör olaylarını engelleyememe olarak değerlendirmektedirler. Benzer şekilde, terör saldırılarının, kaynakları azaltacağı ve hükümetin yönetim kabiliyetini azaltacağını düşünen halk terör seviyesi yüksekse hükümeti görevden uzaklaştırması muhtemel olmaktadır (Aktaran, Gassebner vd. 2008: 127).

Terör saldırılarının yönetim, siyasi liderler üzerindeki etkisi ve halkın yönetimden beklentileri terörün siyasi etkilerinin önemli bir boyutunu göstermektedir. Seçmenler herhangi bir siyasi partinin teröre tepkisini en azından kısmen lideri aracılığıyla yorumlayabilir ve bu nedenle, bir terör olayının ardından parti liderleri hakkındaki görüşler, siyasi sonuçlar (örneğin katılım ve parti desteği) açısından halkın tepkisinin arkasında önemli bir nedensel mekanizma sağlayabilmektedir (Geys & Hernaes, 2020:2). Bu doğrultuda, bu tez çalışmasında, 22 Temmuz'da Norveç'te yaşanan terör saldırıları ardından halkın teröristin yakalanması, sonrasında saldırgana karşı yürütülen terörle mücadele yaklaşımına ve görevdeki hükümete verilen destek veya memnuniyetsizliğin seçimler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Norveç halkının hükümetin terörle mücadele yaklaşımını nasıl değerlendirdiği seçimlerdeki oy durumları ve bu doğrultuda yapılan anket çalışmalarıyla analiz edilebilmektedir.

Norveç toplumu yüksek düzeyde güvende hissetmektedir ve vatandaşların hükümete olan güveni diğer birçok ülkeden daha yüksektir (Wollebæk et al. 2012). Bu yüksek güven kendisini hükümetin krizlerle mücadele başarısında kendisini göstermektedir (Christensen, vd., 2013:8). Norveç vatandaşları, hükümetin krizleri yönetme ve önleme becerisine oldukça yüksek düzeyde güven duymaktadır. 22 Temmuz saldırıları Norveç'in bu yüksek güvenini etkilemiştir. Breivik'in saldırılarının ardındaki motivasyonlarının irdelenmesi saldırıların Norveçliler üzerindeki etkisinin anlaşılmasına yardımcı olabilecektir. Breivik'e göre, İşçi Partisi ana düşmandı ve bu yüzden hükümet binası kompleksi ve İşçi Partisi'nin gençlik kampının yapıldığı Utoya adası hedef seçilmişti. Bu amaçlarla gerçekleştirilen terör saldırıları Norveç hükümetine verilen desteği etkilemiştir.

Norveç'te saldırıların hemen sonrasında Başbakan Stoltenberg' in sakin ve ölçülü açıklamaları nedeniyle büyük övgüler almış, tipik bir bayrak altında toplanma etkisi

görülmüştür (Sinkkonen, 2016:327). Saldırıları sonrasında ulusal yayın kuruluşu TV2 tarafından yapılan kamuoyu yoklamasına göre saldırıdan hemen sonra başbakanın partisine verilen destek artmıştır (Sinkkonen, 2016:339). Sinkkonen (2016:327)'nin belirttiği gibi, 22 Temmuz saldırılarından 42 gün sonra, 12 Eylül 2011'de, İşçi Partisi'nin 2007 yerel seçimlerine kıyasla yalnızca yüzde iki oy artışı elde ettiği yerel seçimlerde de görülmüştür. Diğer taraftan Sinkkonen (2016)'e göre terör saldırıları ve oylardaki bu artış arasında nedensel bir açıklama yapmak mümkün değildir, ancak saldırının hemen ardından kendisine verilen desteği bir dereceye kadar açıklayabilir. Seçmenlerin oy verme davranışları terör saldırıları gibi tek bir nedene dayandırılması gerçekçi olmayacaktır.

22 Temmuz 2011 saldırılarından önce, Norveç dünyadaki en yüksek güven ve sivil katılım düzeyine sahip ülkeler arasında yer alıyordu. Güven oranı yüksek böyle bir millet teröre nasıl tepki verir? Bu sorunun cevabını arayan Wollebaek vd., (2012), Mart / Nisan 2011 ve Ağustos 2011'de yapılan iki web anketine dayanarak güven, korku ve siyasi ilgi ve katılım üzerindeki kısa vadeli etkiler analiz etmişlerdir. Çalışmanın artan kişilerarası ve kurumsal güvenin yanı sıra, özellikle gençler arasında sivil katılımı mütevazı bir artış olduğunu göstermektedir. Wollebaek vd., (2012)'e göre, Norveçliler çok fazla korku hissetmemişlerdir. Ayrıca, saldırganın amacının aksine, güven ve sivil katılım yapıları Norveç toplumunda güçlendirilmiş görünmektedir.

Wollebaek vd., (2012)'in analizlerin dayandığı veriler iki bölümden oluşmaktadır: Mart/ Nisan 2011 (N = 1130) ve 12 Ağustos- 17 Ağustos 2011 (N = 931). Saldırılarından önceki ve hemen saldırı sonrasındaki hükümet ve kurumlara duyulan güven duygusundaki değişimini araştırmışlardır. Her iki araştırmanın yanıt oranları%48'dir. Ayrıca çalışmalarında hem mart/nisan hem de ağustos aylarında 2.252 sosyal medya kullanıcısıyla (Facebook'u haftada iki veya daha fazla ve Twitter'ı haftada bir veya daha fazla kullanan internet kullanıcıları) ile röportaj yapılmıştır. Nisan ayında ilk temasa geçilen kişilerin %66'sı ağustos ayında yanıt vermiştir. Ağustos ayında yanıt vermeyen kişiler nisan ayındaki verilerden çıkarılmıştır. Katılımcılar, internet erişimi olan yetişkin nüfusun %93'ünü temsil eden TNS Gallup'un web panelinden alınmıştır (SSB 2011). Panel verilerini ve iki

bağımsız, kesitsel nüfus anketini birleştiren iki aşamalı strateji, hem bir bütün olarak nüfustaki değişiklikleri hem de bireylerin terörizm eylemi sonrasında tutum ve davranışlarını nasıl değiştirdiğini incelemelerine olanak tanımıştır. Anketler, Sivil Toplum ve Gönüllü Sektör Çalışmaları Merkezi'nin talebi üzerine gerçekleştirilmiştir. Araştırma, “Sosyal Medya ve Kamusal Alan” projesinin bir parçası olarak Norveç Araştırma Konseyi tarafından finanse edilmiştir. Çalışmada öncelikle kişiler arası güven ve kurumsal güveni etkileyen değişiklikleri araştırmışlardır. Kişilerarası güven, iki değişkenle ölçülmüştür:

- Genelleştirilmiş güveni ölçen 10 puanlık ölçek değişkeni ve
- Özel güven, yanıtlayana yakınlık veya uzaklık derecesine göre karakterize edilen 11 tür grupta güveni ölçen bir değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler “güvenmeme” den “tamamen güvenmeme” arasında değişen dört değere sahiptir.

Anket ve internet görüşmesi verilerine göre, Norveçlilerin güven duygusunda bir azalma görülmemiştir. Anket çalışmasının verilerine göre:

Genelleştirilmiş güveni ölçen standart 10 puanlık ölçek kullanıldığında “çoğu kişiye güvenilebilir” (10) ve “yeterince dikkatli olamazsınız (1)” bağımsız popülasyon örneklerindeki ortalama puan Mart-Nisan ayında 6,1’den ağustos ayında 6,9 olarak yükselmiştir.

Benzer şekilde internet görüşmelerinde katılanlarda güven duygusunda bir gelişme yaşanmıştır. İnternet görüşmesine katılanların %52’si saldırılardan sonra, saldırı öncesine göre daha fazla güven duyduklarını ifade etmektedir, yani kendilerini “çoğu kişiye güvenilebilir” seçeneğine daha yakın konumlandırmaktadır (Bkz. Tablo 57). %23’ ü güvensizlik yönünde hareket etmesine rağmen %25’i saldırılar öncekiyle tamamen aynı düzeyde güven ifade etmiştir.

Tablo 57. İnternet Görüşmesine Göre Nisan-Ağustos Arası Genel Güvende Yaşanan Değişimler

	Saldırı daha güven	sonrasında düşük genel	Aynı	Saldırı daha güven	sonrasında yüksek genel	N
Hepsi	23		25	52		2252

18-24	33	20	47	158
25-39	24	24	52	653
40-54	22	25	53	648
55-69	20	27	53	656
70+	29	28	43	137

Kaynak: Wollebaek, 2012:34

Wollebaek vd., (2012)'in çalışmasında kurumsal güven sekiz değişkenle ölçülmüştür: yerel yetkililere, parlamentoya, mahkemelere, hükümete, polise, kamu idaresine, ticari kuruluşlara ve gönüllü kuruluşlara güven. Çalışmasında Wollebaek vd., (2012) “Güven yok” dan “çok yüksek güven” e kadar beş puanlık bir ölçek kullanarak kurumsal güveni ölçmüştür. Kurumlara yüksek güven duyulan Norveç gibi bir ülkeye terör saldırıları ardından yaşanan tutum değişimlerini analiz eden Wollebaek vd., (2012:35): Norveç'teki siyasi liderlerin Breivik'in saldırısının ardından siyasi zayıflık göstermediğini başta Başbakan olmak üzere diğer siyasi liderlerin övgüler aldığını belirtmektedir. Başbakan'ın daha fazla demokrasi ve açıklık çağrısının kamusal kurumlara duyulan güveni olumlu etkilemiş ve siyasi liderlerin ulusal savunmayı seferber ettiği algısını oluşturmuştur.

Wollaaberk vd., (2012:35) internet katılımcılarının %63'ü saldırılardan hemen sonra, ağustos ayında nisan-mart aylarına göre daha yüksek kurumsal güven bildirmiş ancak %24'ü kurumlara daha az güven duyduğunu belirtmiştir (Bkz. Tablo 58).

Tablo 58. 22 Temmuz Saldırıları Sonrasında Kamusal Güven

	Daha Düşük	Daha Yüksek
Yerel yetkililere güven	12	32
Parlamentoya güven	8	39
Mahkemelere güven	12	26
Hükümete güven	8	44
Polise güven	14	24
Kamu idaresine güven	15	32
Gönüllü Kurumlar	18	23
Kurumsal güven İndeksi	24	63
N(Ort)	2243	2243
N (Listwise)	2212	2212

Kaynak: Wollebaek vd., (2012:35).

Destekteki artış en çok siyasi liderler söz konusu olduğunda- hükümet ve Parlamento- geçerlidir. Bu olumlu duygular açıkça kriz sırasındaki yetkin liderlikle ilgilidir (Wollebaek vd., 2012:35). Tüm siyasi liderlere karşı duyulan güvende artış

yaşanmıştır. Örneğin, sağcı İlerleme Partisi’ni destekleyen seçmenlerin %39’u İşçi Partisi liderliğindeki hükümete olan güveni artırdığını bildirmiştir (Wollebaek vd., (2012:35). Norveç’te terör eylemlerinin hemen ardından yapılan internet araştırması verileri Norveç vatandaşlarının hükümete ve siyasi partilere desteklerini artırdığını göstermektedir. Diğer taraftan Norveçlilerin “korku kültürünün” gelişip gelişmediğini araştıran Wollebaek, vd., (2012) çalışmalarındaki ankette 22 Temmuz saldırıları sonrasında korku duyup duymadıkları sorulmuştur.

Tablo 59. 22 Temmuz Terör Eylemleri Sonrasında Norveç’te Korku Kültürü Durumu

Bugünkü Norveç’i 22 Temmuz saldırılarından önceki durumla karşılaştırırsanız, toplum az mı yoksa daha çok mu korkuyla karakterize edilmektedir?	
Çok daha fazla	%3
Biraz fazla	%45
Eskisi gibi	%47
Biraz az	%5
Çok daha az	%7

Kaynak: Wollebaek, vd., 2012:36

Anket çalışmasına katılanların %45’i 22 Temmuz saldırılarından sonra daha az korku duyduklarını belirtirken, sadece %3’ü saldırılar sonrasında daha fazla korku duyduğunu söylemiştir (Bkz. Tablo 59).

Tablo 60. Norveç’te Başka Terör Saldırı İhtimali Hakkındaki Görüşler

Yakın gelecekte Norveç’te daha fazla terör saldırısı olma olasılığı konusunda ne kadar endişelisiniz?	
Oldukça endişeli	%3
Biraz Endişeli	%17
Çok Endişeli Değil	%62
Hiç Endişeli Değil	%18

Kaynak: Wollebaek, 2012:36

Gelecekte bir saldırı olma ihtimalinden endişe duyanların oranı %20 iken, ankete katılanların büyük bir çoğunluğu, %80’i, yeni bir terör saldırısından endişe duymadıklarını belirtmiştir (Bkz. Tablo 60). Anket çalışmasında elde edilen diğer bir önemli veriyse, yönetimin yeni bir saldırıyı önleyeceğine duyulan inançtır. Anket çalışmasına katılanların %49’u yönetimin yeni bir saldırıyı önleyeceğine inanırken sadece %19’u bu yeni saldırıların önlenemeyeceğini düşünmüştür (Bkz. Tablo 61).

Tablo 61. Norveç’te Yeni Bir Terör Saldırısının Engellenebileceğine Duyulan Güven

Yetkililerin yeni, büyük terörist saldırıları önleyebileceklerinden ne kadar eminsiniz?	
Çok Eminim	%9
Oldukça Eminim	%40
Hiçbiri	%32
Az güveniyorum	%15
Güven Hissetmiyorum	%4

Kaynak: Wollebaek, vd., 2012:36

Wollebaek, vd., 2012 çalışmasının analiz ettiği diğer bir önemli konuysa terör saldırılarından sonra sivil katılımın nasıl etkilendiğidir. Saldırılarından beş hafta sonra, 6.200 yeni üye aldıklarını bildirmiştir (Wollebaek, vd., 2012:36). 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında, saldırıların ana hedefi olan İşçi Partisi’nin üye sayısında bir artış olmuştur. Ankete katılanlardan “saldırılarından sonraki gönüllü kuruluşlara katılım düzeyleri” sorulup saldırılardan altı ay önceki etkinlik düzeyleriyle karşılaştırmaları istendiğinde, %11’i daha fazla katılım sağladıklarını, %11 daha az ve %79’ u aynı düzeyde katılım sağladıklarını bildirmiştir (Wollebaek, vd., 2012:36). 22 Temmuz saldırıları sonrasında gönüllü kuruluşlara katılımda büyük bir artış yaşanmamıştır. Bununla birlikte, bu soruda gençler artan katılımı öne çıkmıştır: %18’i altı ay öncesine göre daha yüksek düzeyde katılım bildirirken, %12’si daha az katılım sağlamıştır (Wollebaek, vd., 2012:36). 22 Temmuz terör saldırıları sivil toplum kuruluşlarına verilen desteği kısmi olarak artırmıştır.

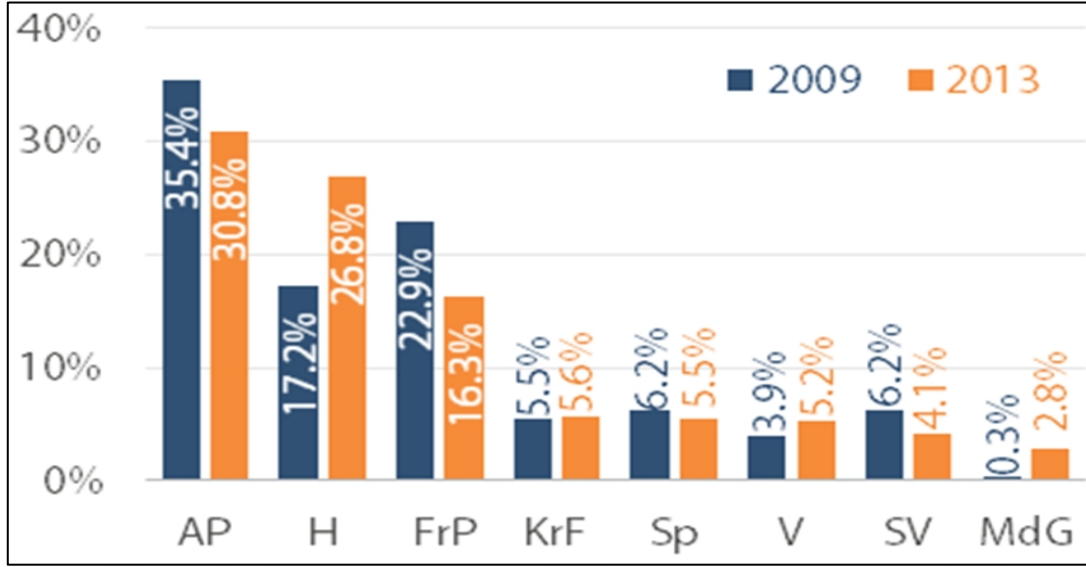
Norveç’te terör eylemleri siyasi partilere karşı bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Ankete katılanların, terör saldırıları sonrasında siyasi partiyle özdeşleşme oranı %29’dan %23’e düşmüştür (Wollebaek, vd., 2012:36). Daha yerleşik partiler, İşçi Partisi ve Muhafazakâr Parti, nüfus içindeki özdeşleşme düzeylerini artırırken, popülist İlerleme Partisi özdeşleşmede bir kayıp yaşamıştır (Wollebaek, vd., 2012:36). Benzer şekilde, oy kullanma niyeti arttığı ve vatandaşlar siyasi tercihleri konusunda daha emin kararlar aldıkları görülmüştür (Wollebaek, vd., 2012:36): çalışmaya katılanların yalnızca %2’si 22 Temmuz’dan sonra oy kullanmayacağını yanıtlamıştır (22 Temmuz’dan önceki %5’ti bu oran). “Yarın ulusal seçimler yapılsa hangi partiye oy verirsiniz?” Sorusu sorulduğunda %11 bilmediklerini belirtmiştir ve bu oran 22 Temmuz saldırıları öncesinde %16 olarak belirtilmiştir (Wollebaek, vd.,

2012:36). Görüldüğü gibi daha önceden oy vermeyi düşünmeyen %5'lik bir kısım oy vermeye karar vermiştir.

Diğer taraftan, Norveç Başbakanı Jens Stoltenberg 22 Temmuz sonrasında kısa süreli bayrak altında toplanma etkisi sona erdikten sonra popülerliğini kaybetmeye başlamıştır. 22 Temmuz 2011'deki saldırıların ardından saldırılar kriz yönetim sürecinde takdir toplayan Başbakan Stoltenberg, saldırılardan birkaç ay sonra, seçimlere yaklaşılrken, yapılan anketlerde popülerliğini kaybettiği görülmektedir (Deloy, 2013:4). Ayrıca, Stoltenberg'in parlamento raporuna göre saldırılarının engellenebileceği veya saldırganın saldırısına daha erken müdahale edilebileceğine dair 22 Temmuz Komisyon raporu, Başbakan'ın partisine duyulan güveni etkilemiştir. Diğer taraftan, koalisyon hükümetinin diğer iki üyesi Merkez Parti ve Sosyalist Sol Parti sandıklarda düşüş yaşamıştır (Deloy, 2013:4). Ekonomik göstergeler iyi olsa bile, seçmenler yeni yüzler, biraz farklı bir politika isteği bu düşüşe etki etmiştir (Deloy, 2013:8-9). Stoltenberg'e verilen desteğin azalmasında terör saldırılarını tek etken olarak söz etmek mümkün değildir.

22 Temmuz terör eylemlerinden sonra yapılan 2013 seçimlerinde sağa doğru bir yöneliş görülmüştür. 77 kişinin hayatına mal olan ve Norveç toplumunu derinden etkileyen 22 Temmuz 2011'deki aşırı sağcı terör saldırılarından bu yana ilk oylamayı da işaret eden 2013'ün son Norveç Parlamentosu (Stortinget) seçimi:

- 2005 ve 2009'da koalisyonlar kuran İşçi Partisi (AP), Merkez Partisi (Sp) ve Sosyalist Sol'un (SV) 'kırmızı-yeşil' merkez-sol koalisyonunun yenilgisiyle sonuçlanmıştır.
- Dönemin başbakanı Jens Stoltenberg'in, siyasi elitlerin ve vatandaşların sakin ve uzlaşmacı yaklaşımı saldırıların siyasallaşmasını engellemiştir.
- AP en büyük parti olarak kalmasına rağmen, merkez sol koalisyon çoğunluğunu kaybetmiştir. Muhafazakâr Parti (H), sağcı popülist İlerleme Partisi (FrP) ile bir azınlık hükümeti kurmuştur.
- Hristiyan Demokratlar (KrF) ve Liberal Parti (V) ile yapılan bir iş birliği anlaşması, ona 169 sandalyenin 96'sını vermiştir (European Parliament, 2017).

Şekil 29. Norveç 2009 ve 2013 Genel Seçim Sonuçları (Kaynak: European Parliament, 2017)

2009 yılında yapılan genel seçimlerle kıyaslandığında 2013 yılında yapılan genel seçimlerde göre İşçi Partisi'nin (AP) %4,6 oranında oy kaybettiği ve Muhafazakâr Parti'nin (H) %9,6 gibi yüksek bir oy artışı yaşandığı görülmüştür (Bkz. Şekil 29). İşçi Partisi 2005 ve 2009'da Merkez sol partileriyle koalisyon hükümetleri kurmayı başarmasına rağmen 2013 yılındaki seçimlerde en fazla oyu alan parti olmasına rağmen Muhafazakâr Parti (H), sağcı popülist İlerleme Partisi (FrP) ile bir azınlık hükümeti kurabilmiştir. Terör saldırılarından sonraki ilk genel seçimde Muhafazakâr Parti seçimden galip çıkmış ve seçim öncesi anketlerin ön gördüğü gibi İşçi Partisini 8 yıllık iktidarına son veren Erna Solberg Başbakanlığı kazanmıştır (NBC News, 2013). 22 Temmuz saldırıları sonrası yapılan genel seçimlerde, saldırılar sonrasında 3 temel durum görülmüştür:

- Başbakan Stoltenberg'in popülerliği azalmaya başlamıştır.
- 8 yıldır iktidarda bulunan İşçi Partisi oy kaybı yaşamıştır ve parlamentodaki sandalye sayısı 55'e düşmüştür.
- Muhafazakâr Parti'nin oyları yükselmiştir.

2014 yılında yapılan genel seçimlerin Breivik'in saldırısından doğrudan etkilendiğini söylemek mümkün değildir. 22 Temmuz saldırılarının seçimler üzerindeki doğrudan etkisi Utoya saldırısından kurtulan 3 İşçi Partisi üyesi Norveç Parlamentosuna

seçilmesi olmuştur (The Local, 2013). Hükümetin krizle mücadele kapasitesine güvenen Norveç halkı Breivik'in saldırılarından ne kadar etkilendiğini anlamak için saldırı sonrasında yapılan anket verileri aydınlatıcı olacaktır.

22 Temmuz saldırılarından bir yıl önce (Citizen Survey 2010) 12,648 kişiye ve saldırılardan yaklaşık iki yıl sonra (Citizen Survey, 2013)⁵⁰ 11,141 kişiye uygulanan anket çalışması verilerinden yararlanan Christensen & Aars (2017) çalışmasındaki bağımlı değişkenleri 2010 ve 2013 yıllarında her iki ankette sorulan dört ayrı sorudan türetmişlerdir. Güvenlikle ilgili kurumlardan duyulan memnuniyeti iki soru ile ölçmüşlerdir. Ankete katılanlardan;

“Polis ve silahlı kuvvetler tarafından verilen hizmetleri (çok iyiden çok kötüye doğru) değerlendirmeleri” istenmiştir. Ayrıca, güvenlikle ilgili politikalara verilen desteği anlamak için anketi yanıtlayanlara:

“Sizce yetkililerin aşağıdakileri ne kadar iyi veya kötü yaptığını düşünüyorsunuz? sorusu sorulmuştur:

- A) Büyük kaza ve felaket risklerini azaltmada ve
- B) Büyük kazaları ve felaketlerin üstesinden gelmede

Christensen ve Aars (2017:319) çalışmalarında bu sorulara verilen tüm yanıtlar çok kötü (-3) ve çok iyi (+3) olmak üzere 7 değer (-3, -2, -1, Bilmiyorum, +1, +2, +3) vermiştir. Anketlerde 22 Temmuz terör olayları ayrıca bahsedilmemiştir. Çalışmaya katılanların çoğu kendilerini pozitif tarafta görmüştür ancak politika ile ilgili iki önlem- risk azaltma ve yetkililerin gerçek olayları ele alma- ile ilgili olarak, 2010'dan 2013'e kadar tutumlarda büyük değişiklikler tespit edilmiştir:

⁵⁰ Bu anketler iki yıllık aralıklarla Kamu Yönetimi ve Devlet Dairesi tarafından esas olarak vatandaşların kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmeyi amaçlamakta, ancak hem yerel hem de ulusal seçimlerdeki parti tercihleri hakkında sorular içermektedir (Christensen & Aars, 2017:319). Christensen ve Aars (2017), terör saldırılarının öncesi ve sonrasını analiz etmek ve seçmenlerin parti tercihlerini anlamak için 2009 yerel yönetimler seçimleri sonuçları kullanılırken, 2013 Parlamento seçimleri öncesinde 2013 yılında yapılan anket çalışması kullanılmıştır. Analizde, iki ayrı ve bağımsız kesit araştırmasını bir araya getiren Christensen ve Aars (2017:321) anketleri birleştirmenin iki avantajı olduğunu belirtmektedirler: Birincisi, örneklem büyüklüğümüzü artırmasıdır. İkincisi ve daha da önemlisi, zaman içinde değişime izin vermiştir. Bu nedenle, farklı grupların tutum ve davranışlarını zaman içinde nasıl değiştirdiğine ilişkin çıkarımlar yapmak için verileri kullanabilmişlerdir (Christensen ve Aars (2017:321).

- Vatandaşların hükümetin risk azaltma çalışmalarına verdiği destek, 2010'dan 2013'e yedi puanlık ölçekte 0,55 puan azalmıştır.
- Hükümetin gerçek kriz durumlarını nasıl ele alması 0,75 puan almıştır. Bu nedenle vatandaşların terörist saldırılardan sonra Norveç hükümetinin kriz politikalarına karşı çok daha şüpheli hale geldikleri söylenebilir. Şüphelilikteki bu artış, polis ve silahlı kuvvetler gibi kolluk kuvvetlerinden duyulan memnuniyeti etkilememiştir. Bu nedenle, aynı anda genel destekte küçük bir artış ve spesifik destekte bir azalma gözlemlenmiştir. Bu gözlem, vatandaşların kurumsal destek ile politiklara destek arasında ayrım yapabildiğini güçlü bir şekilde göstermiştir (Christensen & Aars, 2017:320).

Sonuçta vatandaşların politikaları suçladıkları ama kurumlara duyulan güvenin hala yüksek olduğu görülmektedir (Christensen ve Aars, 2017: 321). Böylelikle, terör saldırıları sonrasında güvenlikten sorumlu olan kurumlara duyulan güven azalmadığı ve uygulanan politikalardan memnuniyet duyulmadığı görülmektedir. Aynı çalışmada ayrıca, güvenlik konusunun parti tercihlerinin nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Çalışmalarında, parti tercihlerinin genel etkileri 2009 genel seçimlerinde saldırıdan önce ölçülmüştür ve sağ partilere (Muhafazakâr ve İlerleme Partisine) sempati duyan vatandaşlarla, diğer partilere sempati duyan seçmenlere kıyasla 2013'te daha şüpheli olup olmadığı analiz edilmiştir (Christensen ve Aars, 2017: 321-324):

- PP ve CON seçmenleri hem kurumlardan hem de hükümetin risk azaltma ve gerçek olayları ele alma konusundaki performansından daha az memnun olduklarını belirtmiştir. İki sağ parti, politikalardan ve kurumlardan biraz daha az memnun olduğu görülmektedir.
- Anket yapıldığı zamanda, İşçi Partisi, Sosyalist Parti ve Merkez Partisi'nden (kırmızı-yeşil ittifak) oluşan çoğunluk koalisyonu oluşturmaktaydı. İlerleme Partisi ve Muhafazakâr Parti ana muhalefet partilerini temsil etmekteydi. 2013 genel seçimlerinin ardından (ve 2013 baharındaki anketin ardından) Muhafazakârlar ve İlerleme Partisi, Hristiyan Demokratlardan ve Liberallerin parlamento desteğiyle bir azınlık hükümeti kurmuşlardır. Dolayısıyla, genel

parti etkileri, sağcı memnuniyetsizliğin kırmızı-yeşil hükümete karşı onaylamamanın bir yan ürünü olabileceği yerleşik bir etkiyi ölçebilir.

- Bu çalışmada yapılan analize göre risk azaltma söz konusu olduğuunda, terör saldırılarının öncelikle sağcı seçmenler arasında şüpheliği artırdığıdır.

Saldırılar sonrasında,

- Dayanışma çağrıları ve ortak değerler etrafında toplanma etkisi göstermiştir.
- Krizin ardından kamuoyunun doğasına ilişkin olarak çıkarılan sonuçlardan biri de Norveç vatandaşları arasında korku kültürünün yayılmadığıdır. Dolayısıyla, kriz topluma genel güveni sarsmamıştır (Christensen & Aars, 2017:326).
- Bununla birlikte, Norveçlilerin güvenlik konularını ele almaktan sorumlu devlet kurumları hakkındaki tutumları etkilenmiştir.

Christensen ve Aars (2017), Norveçlilerin güvenlikle ilgili kurum ve politikalara yönelik tutumlarının krizdin etkilenip etkilenmediğini araştırdıkları çalışmalarında saldırı öncesi ve sonrası tutumu analiz ederek aşağıda belirtilen sonuçlara varmışlardır:

- Birincisi, saldırılar insanların yönetim algılarını etkilemiştir.
- Tutumlardaki değişiklikler tek tip değildir. Bunun yerine, vatandaşlar söz konusu kurumlara yönelik genel, yaygın destek ile krizi ele almaları için daha spesifik destek arasında çok net bir ayırım yaptığı görülmüştür.
- Genel destek 2010 ile 2013 arasında hafif bir artış gösterirken, daha spesifik destek önemli ölçüde azalmıştır. Görünüşe göre, terörist saldırılar vatandaşların güvenlikle ilgili kurumlara verdiği desteği güçlendirmeye hizmet etmiş, ancak vatandaşlar kriz sırasında bu kurumların performansına karşı çok daha şüpheli hale gelmiştir. Politika yapıcılar yakından incelenmiştir.
- Saldırı sonucunda güvenlik konusunun siyasallaştığı görülmektedir. Güvenlik konusu seçimlerde 2010 ve 2013 yılında öncelikli alanlardan birisi haline gelmese bile güvenlik konuları siyasi gündemde daha belirgin bir yer

kazanmıştır. Sonuç olarak güvenlik konusu siyasi çatışma potansiyeli taşıdığı görülmüştür.

- Yetkililerin krizlerle başa çıkma ve riskleri azaltma yetenekleriyle ilgili olarak, desteğin 2010'dan 2013'e düşmesi, önemli ölçüde parti tercihleriyle açıklanabilir. Tüm partilerin seçmenleri daha eleştirel hale gelmiş ancak sağcı seçmenler diğer partileri destekleyen seçmenlere kıyasla önemli ölçüde daha eleştirel bir tavır takınmıştır (Christensen & Aars, 2017:326-327).

Geys ve Hearnés (2020), Breivik'in terör eylemlerini, kökleri aşırılık yanlısı siyasi ideolojilere dayanan terörizmin siyasi sonuçlarını incelemişlerdir. Çalışmalarında elde ettikleri verilere dayanarak seçmen katılımı ve oy seçimi de dahil olmak üzere terör saldırılarının siyasi sonuçlar üzerindeki parti lideri değerlendirmelerinin potansiyel rolünü analiz etmişlerdir. Aşırı sağ terörizmi kısa vadede, aylık anket verilerine göre parti oy verme niyetlerini ve siyasi liderlerin değerlendirmelerini ve uzun vadede fiili seçimlerde parti seçimlerini güçlü bir şekilde etkilemektedir (Geys & Hearnés, 2020). Geys ve Hearnés (2020) analizleri 3 ana veri kaynağına dayanmaktadır:

- İlk olarak, merkezi siyasi sonuç değişkenleri hakkında bilgi toplamak için iki farklı kaynak kullanılmıştır. Birinci kaynak, 1999-2013 dönemini kapsayan parti oy oranları ve seçmen katılım oranlarına ilişkin belediye düzeyindeki veriler Kommunedatabasen'den (Belediye Veri tabanı⁵¹) elde etmişlerdir. Bu bilgileri, Ocak 2010'dan Aralık 2011'e kadar olan dönemi kapsayan bireysel düzeydeki anket verileriyle genişletilmiştir. Bu anketler Norveç nüfusunu temsil eden ve aylık olarak tekrarlanmaktadır⁵². Her anket, yanıtlayanlar hakkında temel bilgileri (ör. yaş, cinsiyet, eğitim, gelir ve ikamet edilen belediye) ve 'yarın' seçimler yapıldıysa planlanan oy tercihlerine ilişkin temel soruları ve Norveç'in siyasi elitinin değerlendirmelerini içermektedir (Geys ve Hearnés, 2020:4).

⁵¹ Bu veri tabanı Norveç Sosyal Bilimler Veri Hizmetleri (NSD) tarafından yönetilen Norveç yerel verilerin yer aldığı bir veri tabanıdır.

⁵² Orijinal veriler Response Analyze AS tarafından toplanmıştır. Aylık verilerden sadece 2010 ve 2011 Temmuz aylarında veri toplanmamıştır ve 12 Eylül 2011 yerel seçimleri öncesinde Ağustos boyunca ve Eylül ayı başında haftalık anketler yapılmıştır (Geys ve Hearnés, 2020:4).

- İkinci olarak, terör saldırısı kurbanlarının memleketleri hakkında iki kaynaktan bilgi toplanmıştır. Saldırıları sırasında ölenler 52 ayrı belediyenin yerleşim alanları içerisinde ikamet eden vatandaşlardır. Utoya’da yaşayanların bulunduğu belediyelere ilişkin veriler, ilgili belediyelerdeki bireylere gerekli tedavi ve desteği sağlamak için fon sağlayan 18 ilçe yöneticisinden alınmıştır.
- Son olarak, Kommunedatabasen’den belediye düzeyinde birkaç sosyo-demografik özellik ekleyerek veri seti genişletilmiştir. Gelecekteki ‘tedavi’ durumuna dayalı olarak çeşitli saldırı öncesi belediye düzeyindeki değişkenler için tanımlayıcı istatistikleri rapor etmektedir: yani, öldürülen sakinler, hayatta kalan sakinler ve terör saldırılarında zarar görmeyen sakinlerin olduğu belediyeler hakkında bilgi toplanmıştır.

Geys ve Hernaes (2020)’nin çalışmasından elde edilen verilere göre:

- İşçi Partisi, saldırının hemen sonrasında seçmen desteğinde çok güçlü ve istatistiksel olarak önemli bir artışa tanık olurken, diğer sol partilere verilen destek azalmıştır. Tahmin edilen etkinin büyüklüğü açısından, İşçi Partisine verilen destek saldırı haftasında neredeyse iki katına çıkmış (yani %92’e yükselmiştir), oysa diğer sol partiler seçmen desteğinde yaklaşık %26 düşüş yaşanmıştır. Bununla birlikte, ilginç bir şekilde, üçüncü sırada bildirilen etkileşim terimine ilişkin katsayı tahminleri, saldırıyı takip eden haftalarda ters modelin gerçekleştiğini, yani İşçi Partisi’nin kademeli olarak seçmen desteğini kaybettiğini, diğer sol partilerin ise yukarı yönlü bir yörüngede olduğunu göstermektedir (Geys ve Hernaes, 2020:9).
- İdeolojik yelpazenin diğer tarafında, her iki ana sağ partinin de saldırının hemen ardından seçmen desteğini kaybettiği görülmüştür (Muhafazakâr Parti için kabaca%19 ve İlerleme Partisi için %7). Yine de Muhafazakâr Parti sonraki haftalarda destek kazanmaya başlarken, aşırı sağ İlerleme Partisi haftalar geçtikçe desteğini kademeli olarak kaybetmiştir. Sonuçlar, Norveç’teki sol-sağ siyasi bloklar arasında geçişlerden çok sol-sağ blokları içinde güçlü geçişleri göstermiştir (Geys ve Hernaes, 2020:10).

22 Temmuz terör saldırılarının liderlerin değerlendirilmesindeki etkisini analiz etmek için Geys ve Hernaes (2020) 3 aylık anket verilerinden yararlanmıştır. Analizlerinde iki sol partinin (İşçi Partisi ve Sosyalist Sol Parti), iki merkez partinin (Liberal Parti ve Hristiyan Demokrat) ve iki sağ partinin (Muhafazakâr Parti ve İlerleme Partisi) liderlerine verilen desteği incelemişlerdir. Bu partiler sol-sağ siyasi yelpazedeki konumlarına göre seçilmiştir. Yalnızca üç gözlem yapılmış (Haziran 2010, Haziran 2011 ve Aralık 2011), vaka çalışması çerçevesi metodu yerine, farklılıklardaki bir yaklaşım uygulanmış ve herhangi bir siyasi değişimin, saldırıdan (T1 ve T2) ülkenin geri kalanından daha fazla zarar gören belediyelerde özellikle güçlü olup olmadığını değerlendirmişlerdir (Geys ve Hernaes, 2020:11). Elde sonuçlara göre;

- Saldırı sırasında Başbakan olan İşçi Partisi liderinin, olayın ardından performans değerlendirmesinde istatistiksel olarak önemli bir artış yaşanmıştır. Bu önemli artış, 1'den 6'ya kadar değişen bir ölçekte 0,7'den fazla puanı yansıttığı için çok anlamlıdır (burada 1 en düşük not ve 6 en iyi nottur) (Geys ve Hernaes, 2020:11-12).
- İlginçtir ki, sol görüşlü Sosyalist Sol Parti'nin lideri için de aynı şey geçerli değildir. Dolayısıyla, bulgular, seçmenlerin -en azından orta vadede- sol-sağ siyasi blok içinde siyasi desteklerini yeniden tahsis etmeleri ile tutarlıdır (Geys ve Hernaes, 2020:12).
- Sağ blok için de benzer bir gözlem ortaya çıkıyor. Nitekim aşırı sağcı İlerleme Partisi liderliği desteğini kaybederken, diğer sağ eğilimli Muhafazakâr Partilerin liderliği saldırıdan sonra daha olumlu değerlendirildi. Genel olarak, parti siyasetinin artan kişiselleşmesiyle tutarlı olarak, lider değerlendirmelerindeki değişiklikler, amaçlanan oy tercihlerindeki değişiklikleri yakından yansıtmaktadır (Geys ve Hernaes, 2020:12).

22 Temmuz terör saldırılarının orta vadede parti seçimi üzerindeki etkisini analiz etmek için Geys ve Henaes (2020), 2011 Norveç yerel seçimlerini incelemiştir. Saldırılarından 42 gün sonra 12 Eylül 2011'de belediye seçimleri yapılmıştır. Saldırılarından sonra 2 ay geçmesi terör eylemlerinin orta vadeli siyasi etkilerinin analizine imkân tanıdığını belirten Geys ve Henaes (2020) bu durumun yine de yanıltıcı olabileceğinin altını çizmektedir. Yerel seçimlerin 4 yıl önceki seçimlerle

kıyaslanması tek başına terör eylemlerinin siyasi etkisini açıklamada yeterli olmayacaktır çünkü siyasi durum çeşitli faktörlerden etkilenir. Bu nedenle, orta vadeli sonuçların analizinde kısa vadeli olanla benzer şekilde, saldırıda daha fazla can kaybına uğrayan belediyeleri (T1 ve T2) ülkenin geri kalanıyla karşılaştıran bir farklılıklarda farklılık stratejisini yinelemişlerdir (Geys ve Harneas, 2020:12). Elde edilen verileri göre:

- Saldırı, Norveç'teki seçime katılım oranları üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.
- Saldırının parti oy payları üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Spesifik olarak, İşçi Partisi dışındaki ana sol partiler önemli ölçüde [T1 belediyelerinde 2,8 puan ve T2 belediyelerinde 0.1 yüzde puan] oy kaybetmiştir. Saldırıların doğrudan hedefi olan İşçi Partisi benzer büyüklükte bir artış yaşamıştır [T1 belediyelerinde 3,0 puan ve T2 belediyelerinde 1,6 yüzde puan). Soldaki seçmenlerin oyları kısmen İşçi Partisi'ne kaymıştır.
- İlginç bir şekilde, siyasi yelpazenin sağ tarafında oy paylarının benzer bir yeniden tahsisi görülmektedir. Muhafazakâr Parti [T1 belediyelerinde 4,3 puan ve T2 belediyelerinde 1,6 yüzde puan] oylarını artırmış, İlerleme Partisi eşdeğer miktarlarda desteği kaybetmiştir [T1 belediyelerinde 3,7 puan ve T2 belediyelerinde 2,1 puan].
- Parti seçimlerine ilişkin tahminlerin biri hariç tümü, geleneksel düzeylerde istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayıların örüntüsü, siyasi desteğin, bloklar arasında değil sol sağ siyasi bloklar içinde önemli bir yeniden dağılımına işaret ediyor (Geys ve Harneas, 2020:13).

Diğer taraftan, Geys ve Harneas, (2020), siyasi partilerin seçimlerde Breivik'in terör eylemleri üzerinden bir söylem geliştiren bir kampanya yürütmedikleri için seçim kampanyasının içeriğini analiz etmemişlerdir (Geys ve Harneas, 2020:13). 22 Temmuz terör saldırılarının uzun dönemli etkisini analiz etmek için Geys ve Harneas (2020:14). 2013 Norveç ulusal seçimlerini (DiD) incelemişlerdir. Saldırıdan sonra Norveç'te ulusal parlamento (Stortinget) için Eylül 2013' te (saldırıdan yaklaşık iki yıl iki ay sonra) yapılan ikinci seçim, yukarıda 22 Temmuz'da gözlemlenen siyasi etkilerin kalıcılığını uzun döneminin değerlendirme fırsatı sunmuştur. Seçmen

katılımının 2013 yılında referans yılına (2009) göre daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir (Geys ve Harneas, 2020:14);

- Daha önce olduğu gibi, İşçi Partisi dışında soldaki partiler oy paylarında düşüşlere tanık olurken seçimleri Muhafazakâr Parti kazanmıştır.
- İlginç bir şekilde, İşçi Partisi'nin bulguları tersine dönmüştür ve partinin, ülkenin geri kalanına göre saldırıdan en ağır kayıpla belediyelerdeki oy payını kaybettiğini görmüştür.

Bu tahminlere sadece ulusal seçim sonuçlarını dahil edilen kaybın, partinin 2011 yerel seçimlerinde aldığı desteğin basit bir tersine çevrilmesi olmadığını unutmamalıdır. Potansiyel bir açıklama, İşçi Partisi'nin- hükümetin lideri olarak- Ağustos 2012 “Gjörv Raporu” sonrasında karşılaştığı eleştiriler olabilir (Geys ve Harneas, 2020:14). Bu rapor, terörist saldırıyı incelemek ve öğrenmek için toplanan bir bilgi toplama komisyonu tarafından hazırlanmıştır. Rapor, bazı yetkililerin saldırıya verdiği tepkiyi (özellikle polisin adaya ulaşması için geçen süre) sert bir şekilde eleştirmiş ve daha önce onaylanan güvenlik önlemlerinin düzgün bir şekilde uygulanması halinde saldırının önlenabilir olabileceğini savunmuştur ve sonuçta seçmenler İşçi Partisi'nin başarısız olarak değerlendirmiş olabilir.

Sonuç olarak, 22 Temmuz terör eylemlerinin kısa, orta ve uzun vadede partilerin aldıkları oy oranları üzerinde etkileri görülmektedir. Kurumlara duyulan güvenin terör eylemlerinden çok fazla etkilenmediği ancak siyasi partilere verilen desteği şekillendirici bir rol oynadığı görülmüştür. Her ne kadar saldırıların ardından 42 gün geçtikten sonra yapılan yerel seçimlerde İşçi Partisi oylarını yükseltmeyi başarmış olsa bile özellikle saldırılar üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra görevdeki hükümetin değişmesi 22 Temmuz saldırılarının cezalandırma etkisi kapsamında değerlendirilebileceğini göstermiştir. Diğer taraftan, böyle bir durumda saldırıların seçimler üzerindeki etkisi hakkında tam bir “cezalandırma” etkisi yerine kısmi bir cezalandırma etkisinden bahsedilebilir. Nihayetinde saldırılar terör saldırısı olarak değerlendirilip, saldırgan terörist olarak cezalandırılrsa da siyasal söylemde saldırıların hafifletilmesi seçmenler üzerindeki etkisinin azalmasına yol açmıştır.

Görevdeki hükümetin yaşadığı oy kaybı ise sadece terör saldırılarıyla ilgili politikasına indirgemek mümkün olmayacaktır.

5.5.3.2. Sivil Hak ve Özgürlükler

Terör eylemlerinin ardından güvenlik endişeleri daha kısıtlayıcı politikaların kabul edilmesi eğilimi artırmaktadır. Tehdit veya tehlike algıları, özellikle büyük terör saldırıları özgürlükler üzerinde olumsuz bir atmosfer oluşmasına yol açmaktadır. Norveçlilerin 22 Temmuz saldırıları öncesi ve sonrasında yapılan anket çalışmaları incelendiğinde, daha fazla gözetimi kabul etme eğiliminin büyük bir değişim göstermediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Norveçlilerin özgürlük ve güvenlik dengesinde güvenlikten yana bir eğilim sergiledikleri ve bu eğilimin saldırılar öncesinde ve sonrasında yüksek olduğu görülmekle birlikte terör eylemleri gerçekleştirildikten sonra önemli bir düşüş tespit edilmiştir.

22 Temmuz terör saldırılarından sonra Norveç özgürlükleri kısıtlama yerine daha fazla demokrasiyle karşılık verme yolunu seçmiştir. Norveç Başbakanı Jens Stoltenberg'in saldırılardan bir yıl sonra yaptığı konuşmada, “*Mesajım, temelde Norveç'in aynı tür [açık ve demokratik] toplum olduğudur*” (Aktaran, Criscione, 2010). Başbakan, Norveç terörle mücadele için demokratik ve açık bir topluma yakışır şekilde hareket edileceğini vurgulamıştır. Diğer taraftan, 22 Temmuz saldırıları öncesinde sivil özgürlük ve bireysel hakların güvenlik için feda edilebileceğini belirten Norveçliler güvenlikle ilgili konularda uygulanacak kısıtlamalara destek vermektedir. Örneğin, 22 Temmuz terör eylemlerinden 5 yıl önce, 2006 yılında, Uluslararası Sosyal Araştırma Programının (ISSP) bir parçası olarak Norveç Sosyal Bilimler Veri Hizmetleri (NSD) tarafından yürütülen ve Norveç Araştırma Konseyi tarafından finanse edilen bir anket çalışması yapılmıştır ve 1368 kişiyi çalışmaya katılmıştır. Bu ankette şöyle bir soru sorulmuştur:

“Hükümetin bir terör saldırısının yaklaşmakta olduğundan şüphelendiğini hayal edin. Hükümetin şu haklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musunuz?”

- *İnsanları yargılamadan diledikleri kadar gözetim altında tutmak*

- *Kişilerin telefon görüşmelerini dinleme*
- *Sokakta rastgele durdurulma ve insanların aranması*⁵³

Bu ankete katılanların %80'nden fazlası hükümetin telefon dinleme hakkına kesinlikle veya muhtemel olarak sahip olması gerektiğini savunurken sadece %14 bu durumdan şüphe duymuştur (Fimreite vd., 2013:843). Ankete katılanların %55'i sokakta insanları rastgele durdurma ve arama hakkını desteklerken, yüzde 51 yetkililerin kesinlikle veya muhtemelen insanları yargılama olmaksızın gözaltında tutma hakkına sahip olması gerektiğini söylemiştir (Bkz. Tablo 62). Böylelikle, 22 Temmuz saldırılarından çok daha önce Norveçliler, bir terör saldırısından şüpheleniliyorsa insanları sokakta durdurup arama gibi filli müdahale yerine kamu yetkililerinin insanların telefon görüşmelerini dinleme hakkına sahip olduğunu kabul etmeye daha istekli oldukları görülmektedir (Fimreite vd., 2013:843).

Tablo 62. Norveç Vatandaşların Terörle Mücadelede Önleme Tedbirine Yönelik Tutumları (2006)

	Telefon (%)	Dinleme	Rastgele Durdurma ve Arama	Mahkeme Olmadan Gözaltına Alma
Kesinlikle hakkı var	48		23	22
Muhtemelen hakkı olmalı	35		32	29
Muhtemelen hakkı olmamalı	10		23	26
Kesinlikle hakkı olmamalı	4		18	20
Bilmiyorum	3		4	3
Toplam	N=1318		N=1,312	N=1,318

Kaynak: (Fimreite, vd., 2013:844).

2006 yılında yapılan bu çalışmanın verilerine göre, katılımcıların %51'i mahkeme yapılmadan tutuklamayı desteklerken %46'sı bu duruma karşı çıkmaktadır (Bkz. Tablo 62). Ayrıca, telefon dinlemeye karşı çıkanların oranı %14 olmakta yani, Norveçliler terörle mücadelede telefon dinlemeyi büyük oranda desteklemektedirler. Böylelikle, Norveç halkı 22 Temmuz saldırıları öncesinde güvenlik için güçlü terörle mücadele politikalarını destekledikleri görülmektedir. Bu durum, 2007'de yapılan bir anket de belirtilmektedir: her dört Norveçliden üçünün günlük hayatı daha güvenli

⁵³ Hükümete ve kamu yetkililerine yönelik tutumlara odaklanan, 18 ile 79 yaşları arasındaki Norveç vatandaşlarından oluşan temsili bir örnekleme kapsamlı bir anket gönderilmiştir. İki bin yedi yüz Norveç vatandaşı, katılmak için Merkezi Kişi Kayıtlarından rastgele seçilmiş ve yanıtlayanların oranı %50 olmuştur.

hale getirmesi halinde daha fazla gözetimi kabul ettiği çalışmada görünmektedir (Christensen, vd., 2019:7). Ayrıca, 2007 yılında yapılan bu anketin verilerine göre, Norveç vatandaşları, hükümetin krizleri yönetme ve önleme becerisine oldukça güven duymuşlardır (Christensen, vd., 2019:7).

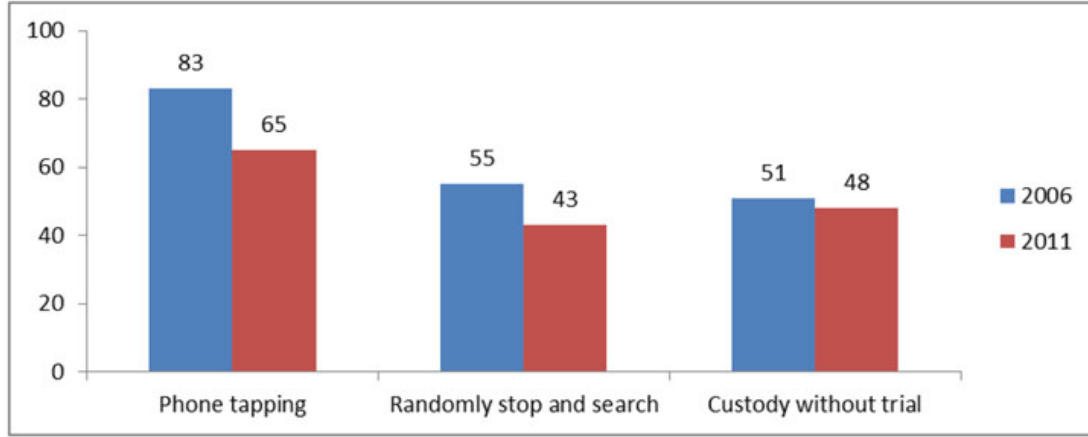
2011 ağustosta Breivik'in saldırılarından sonra, 2006 yılında sorulan sorunun benzeri bir soru sorulduğu bir telefon araştırması yapılmıştır. 2011 anketinin sonuçlarına göre 2006'da olduğu gibi, Norveçlilerin çoğu 2011'de güçlü terörle mücadele önlemlerinin kullanılmasını desteklemiştir. 2011 yılında, devlet yetkililerinin terörle mücadele için telefon kayıtlarını dinleme yetkisine sahip olmasını gerektiğini düşünenlerin oranı %75 olmuştur (Bkz. Tablo 63) (Fimreite, vd., 2013:845-846). 2006 yılındaki çalışmanın verilerine yakın bir diğer sonuç, insanların sokakta rastgele durdurulması ve aranmasının kabul edilmesinde görülmektedir. Ankete katılanların %43'ü bu durumu desteklerken, %44'ü karşı çıkmıştır (Bkz. Tablo 63). Dahası, mahkeme yapılmadan tutukluluğu destekleyenlerin oranı %48 olmuş ve 2006'da %51 iken yüzde 3'lük bir düşüş görülmüştür.

Tablo 63. Vatandaşların terörle mücadelede üç farklı önleme tedbirine yönelik tutumları (2011)

	Telefon Dinleme	Rastgele Durdurma Arama	ve Mahkeme Olmadan Gözaltına Alma
Kesinlikle hakkı var	34	22	27
Muhtemelen hakkı olmalı	31	21	21
Muhtemelen hakkı olmamalı	13	18	17
Kesinlikle hakkı olmamalı	18	36	29
Bilmiyorum	4	3	6
Toplam	N=1000	N=1,312	N=1,318

Kaynak: (Fimreite, vd., 2013:845)

2006 ve 2011'de yapılan bu çalışmada elde edilen bulguları karşılaştırmalı olarak veren Fimreite, vd., (2013:846), telefon dinlemeyi kabul edenlerin oranının %83'ten %63'e, rastgele durdurma ve aramayı kabul edenlerin oranının %55'ten %43'e ve mahkeme yapılmadan tutuklu kalmayı kabul edenlerin oranının %51'den %48'e düştüğünü belirtmektedirler (Bkz. Şekil 30).

Şekil 30. 2006 ve 2011 Yılları Arasında Terörle Mücadele İçin Bireysel Haklarda Yapılabilecek Kısıtlamaları Destekleme Oranlarının Karşılaştırılması (Kaynak: Fimreite, vd., 2013:846).

Norveç'te kısıtlayıcı terör önlemlerinin desteklendiği görülmektedir. Ancak şaşırtıcı bir şekilde, 22 Temmuz terör saldırılarından sonra sert terörle mücadele politikalarını destekleme oranlarının önemli ölçüde azaldığı görülmüştür. Fiili bir terör tehdidi gerçekleşmemişken %55 oranlarında olan kısıtlayıcı politikaları destekleme oranları fiili bir terör eylemi gerçekleştikten sonra düşüş yaşanmıştır. TNS Gallup for the Centre for Research on Civil Society & Voluntary Sector tarafından Ağustos 2012 yılında, 1000 internet kullanıcısına ve 1,655 sosyal medya kullanıcısına uyguladığı bir anket çalışması yapılmıştır. 22 Temmuz saldırılarından bir yıl sonra yapılan bu çalışmaya katılanların %50'si mahkeme kararı olmadan tutuklama yapmayı desteklemiş, %78' hükümet yetkililerinin telefon dinleme hakkına sahip olması gerektiğini ve %50'si sokakta rastgele durdurma ve aramayı kabul etmiştir (Aktaran, Fimreite, vd., 2013:848). Norveçliler 22 Temmuz terör eylemlerinden sonra sivil özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemeleri büyük oranda kabul etmektedirler.

Diğer taraftan, 22 Temmuz saldırılarında kamuda çalışanlar içinde benzer bir eğilim görülmektedir: Norveç halkı terörle mücadele için güçlü önlemlere destek vermektedir. Halk ve hükümet yetkililerinin güvenlik ve özgürlük arasında nasıl bir dengeyi tercihleri dikkat çekicidir. 2016 yılında yapılan bir anket çalışmasının verilerine göre, Norveçliler hükümet yetkilileri gibi toplumsal güvenlik için bireysel hakları feda etme eğilimi sergilemektedir (Christensen, vd., 2019). Ayrıca, kriz yönetiminden sorumlu yetkililer güvenliğin daha fazla önemsenmesine taraftar

olmaktadır (Christensen, vd., 2019). Norveçliler güven ve özgürlük dengesinde güvenliği ön planda tutmaktadırlar.

Norveç vatandaşları arasında sivil özgürlükler ile toplumsal güvenlik arasındaki denge hakkındaki genel görüşler terör saldırısından sonra önemli ölçüde değişmemiştir (Christensen, vd., 2019:7). Yazarlar tarafından yürütülen ve aynı araştırma grubu tarafından her 10 yılda bir yapılan Norveç İdari anketinin bir parçası olan bir internet anketi çalışması yapılmaktadır⁵⁴. Bakanlıklarda çalışan 692 ve merkezi kurumlarda çalışan 730 kişinin 2016 yılında Norveç bakanlıklarında ve merkezi kurumlarda memurlar arasında yapılan bir web anketinin verilerine göre vatandaşlar ve memurlar arasında, toplumsal güvenlik için bireysel özgürlükleri değiş tokuş etme istekleri konusunda oldukça güçlü bir anlaşma vardır (Bkz. Tablo 64) (Christensen, vd., 2019:12). Bu anket çalışmasında “*Bireysel özgürlük pahasına (örneğin özel hayatın gizliliği) toplumsal güvenliği korumayı kabul etmeye ne kadar isteklisiniz?*” sorusu sorulmuş ve Tablo 64’te belirtilen yüzdelerde cevaplar verilmiştir.

Tablo 64. Toplumsal Güvenlik İçin Bireysel Özgürlüklerin Kısıtlanmasına Destek Verenler

	Bakanlıklar ve Merkezi Kurumlar 2016 (%)	Vatandaşlar 2013-2014 (%)
Çok İstekli Olanlar	8	7.7
İstekli olanlar	29.3	25.7
Biraz İstekli Olanlar	43.2	38.4
İsteksiz Olanlar	16.9	21.3
Çok İsteksiz olanlar	2.6	6.7
N	2863	2337

Kaynak: (Christensen, vd., 2019:22).

Norveç toplumu hükümetlerine ve devletin uyguladığı politikalara karşı yüksek bir güven duymaktadır. Bu doğrultuda, hükümetlerinin kısıtlayıcı politikalar uygulanmasına karşı gelmemektedirler. Böylelikle Norveçlilerin bireysel haklarını toplumsal güvenlikle takas etme eğilimleri yükselmektedir (Christensen, vd., 2019:13). Ayrıca, kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı politikaların benimsenmesinde kamu sektöründe çalışanlar ve vatandaşlar arasında büyük bir fark

⁵⁴ 2016 yılında, çalışmaya, bakanlıklardaki üst düzey memurlara kadar en az bir yıllık görev yapan tüm memurlar ve merkezi kurumlarda rastgele seçilen her üç memurdan biri dahil edilmiştir (Anket bakanlıklarda çalışan 2322 kişiye, merkezi kurumlarda çalışan 1963 kişiye gönderilmiş ve büyük bir katılım sağlanmıştır Christensen, vd., 2019:7).

görünmemektedir. Örneğin toplumsal güvenliğin sağlanması için sivil özgürlükleri kısıtlayıcı politikaları bakanlıklar ve merkezi kurumlarda çalışanların %8 çok desteklerken anket çalışmasına katılan vatandaşların %7,7'si bu tür politikaları kabul ederken sorun yaşamamaktadır (Bkz. Tablo 64).

Toplumsal güvenlik ve kriz alanlarında çalışanlar bireysel özgürlüklerin kısıtlanmasını desteklerken, merkezi kurumların üst kademelerinde çalışanlar kısıtlayıcı politikaları desteklememektedir (Bkz. Tablo 65). Yöneticiler, insan kaynaklarında çalışanlar ve kriz birimlerinde çalışanlar toplumsal güvenliğe daha fazla önem vermektedir.

Tablo 65. Toplumsal Güvenlik İçin Bireysel Özgürlüklerin Takas Edilmesi

Toplumsal güvenlik için bireysel özgürlüklerin takas edilme hususu	Kabul durumu
Yapısal özellikler:	
-İdari düzey: Merkezi ajanslar	Hayır
-Politika alanı: Toplumsal güvenlik ve kriz yönetimi	Evet
-Pozisyon: Yöneticiler ve yöneticiler	Evet
-Görevler: Ana görev olarak İnsan Kaynakları Yönetimi olan çalışanlar	Evet
-Kapasite: Riski azaltmak veya krizleri önlemek için yüksek kapasite	Evet
Demografik özellikler:	
-Yaş: Yaşlı çalışanlar	Evet
-Cinsiyet: Erkekler	Hayır
-Kadro: Uzun	Hayır
-Eğitim: Hukuk alanında olmayanlar / siyaset bilimi / sosyal bilimler	Hayır

Kaynak: (Christensen, vd., 2019:24).

Demografik özellikleri bakıldığında, erkeklerin, uzun süre bu kurumlarda çalışanların ve sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında (siyaset bilimi gibi) eğitim almış olanların toplumsal güvenliğin sağlanması için sivil özgürlüklerin kısıtlanmasını desteklemedikleri görülmektedir (Bkz. Tablo 65). Alanda uzun süre çalışan ve teknik bilgiye sahip olan kamu sektörü çalışanları kısıtlayıcı politikaları desteklememektedir.

Sonuçta, Norveçlilerin 22 Temmuz saldırıları öncesi ve sonrasında yapılan anket çalışmaları incelendiğinde, daha fazla gözetimi kabul etme eğiliminin büyük bir değişim göstermediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Norveçlilerin özgürlük ve güvenlik dengesinde güvenlikten yana bir eğilim sergiledikleri ve bu eğilimin

saldırıları öncesinde ve sonrasında yüksek olduğu görülmekle birlikte terör eylemleri gerçekleştirildikten sonra önemli bir düşüş tespit edilmiştir.

5.5.3.3. Göçmenlere Yönelik Tutum ve Davranışlar

Aşırı sağ ideolojiye sahip Breivik'in saldırıları sonrası Norveç halkının göçmenlere karşı tutumlarında bir değişim söz konusu olmuştur. 22 Temmuz saldırıları ardından, Norveçlilerin göçmenler hakkındaki görüşlerinin daha olumlu yönde değiştiği görülmektedir (Hellevik, 2012; Jakobsson & Blom, 2014:8). Ancak, terör saldırılarından belirli bir süre geçtikten sonra olumlu görüşler, saldırılar öncesindeki olumsuz bakış açısına yaklaşmıştır. Böylelikle, 22 Temmuz terör eylemleri göçmenlere karşı olumsuz görüşlerin yumuşamasına ancak zaman geçtikte bu etkininde azalmasına neden olmuştur.

Norveç İstatistik Kurumu'nun verilerine göre göçmenlerin Norveç toplumuna katkı yaptığını düşünenlerin oranı 2011 yılında %74, 2019 yılında %76 ve 2020 yılında %78 olarak yüksek bir eğilim izlenmiştir (Bkz. Tablo 66). Ankette, göçmenlerin Norveç'in kültürel hayatını zenginleştirdiğini düşünenlerin oranı 2011 yılında %74, 2019 yılında %73 ve 2020 yılında %72 olmuştur. Böylelikle Norveç'te yaşayan göçmenlerin topluma katkı sağladığını düşünenlerin oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Aynı ankette, *"göçmenlerin toplumda güvensizlik kaynağı olup olmadığı"* sorulmuştur. Göçmenleri güvensizlik kaynağı olarak görenlerin oranı 2011 yılında %35, 2019 yılında %24 ve 2020 yılında %20 olmuş ve göçmenleri toplumda problem yaratmadığına dair bir genel kanı gözler önüne serilmiştir (Bkz. Tablo 66). Görüldüğü gibi, Norveçliler göçmenleri büyük bir tehdit olarak görmemekte ve dahası göçmenlerin Norveç'e katkı sağladıklarını ve Norveç'in kültürel hayatını güçlendirdiklerini düşünmektedirler. 2011 yılında gerçekleşen 22 Temmuz terör eylemleri göçmenlere karşı bakış açısını etkilemiştir. Bu doğrultuda, 2012 yılında (Temmuz-Ağustos) 22 Temmuz terör eylemleri sırasında yapılan ve dolayısıyla bu şok edici olayların katılımcıların cevaplarını etkileyip etkilemediğine olanak tanıyan

bir anket çalışması yol gösterici olabilir (Bloom, 2012:7)⁵⁵. 16-79 yaşları arasında 1.193 kişinin katılım sağladığı bu anket çalışmasının verilerine göre 22 Temmuz'dan sonra birkaç tutum sorusuna verilen tepkilerin, önceki haftalara göre önemli ölçüde daha olumlu olduğunu görülmüştür (Bloom, 2012:7).

Tablo 66. Göçmenlere Yönelik Tutumlar

	2011	2019	2020
Göçmenlerin Çoğu Norveç Toplumuna Büyük Katkılar Sağlamaktadır			
Kesinlikle Katılıyorum	29	31	40
Tamamen Katılıyorum	45	45	38
Tamamen Katılmıyorum	10	9	6
Kesinlikle Katılmıyorum	3	3	2
Göçmenler Norveç'in kültürel hayatını zenginleştirmektedirler.			
Kesinlikle Katılıyorum	35	38	41
Tamamen Katılıyorum	39	35	31
Tamamen Katılmıyorum	11	10	7
Kesinlikle Katılmıyorum	4	5	4
Göçmenlerin toplumda güvensizlik kaynağıdır.			
Kesinlikle Katılıyorum	11	8	5
Tamamen Katılıyorum	24	16	15
Tamamen Katılmıyorum	29	32	28
Kesinlikle Katılmıyorum	23	29	35

Kaynak: (Statistics Norway, 2020).

Bu anket çalışmasında, “göçmenlerle ilgili olarak toplumda bir güvensizlik kaynağı olup olmadığı” sorulmuştur. 22 Temmuz terör saldırılarından önce ankete katılanların %48'i göçmenlerin güvensizlik kaynağı olarak görmemişken, saldırılar sonrasında görüşülen katılımcıların %70'i göçmenleri güvensizlik kaynağı olarak görmemiştir (Bkz. Tablo 67). Bu anket çalışmasından bir yıl sonra yapılan çalışmada yer alan dört tutum sorusundaki görüşler, 22 Temmuz terör eylemlerinden hemen sonraki haftalara göre Temmuz/Ağustos 2012'de göçmenlere karşı önemli ölçüde daha az olumlu sonuçlar vermiştir (Blom, 2012:7).

Saldırıları sonrasında görülen “göçmen dostu” tavır saldırılardan bir süre geçtikten sonra soğuma evresine girmiştir (Tablo 67) (Bloom, 2012). 2011 yılındaki seviyeye geri dönüldüğü görülmektedir. Özellikle, göçmenlerin çoğunun Norveç'teki kültürel hayatı zenginleştirdiğini düşünenlerin oranı 2011 yılında %74 iken, saldırılar

⁵⁵ Görüşmelerin yüzde 83'ü terör saldırısı öncesinde ve %17'si sonrasında yapılmıştır (Bloom, 2012).

sırasında bu soruya olumlu cevap verenlerin oranı %8 artarak %82 olmuş ve saldırılardan bir yıl sonra bu oran tekrar %73 seviyesine gerilemiştir (Bkz. Tablo 67).

Tablo 67. 22 Temmuz Terör Eylemleri Öncesi ve Sonrasında Göçmenlere Yönelik Tutumlar

	Katılıyorum	İkisi de	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Toplam Kişi
Göçmenlerin çoğu Norveç'in çalışma hayatına faydalı bir katkıda bulunur					
2011	75	11	13	1	1135
22.07.2011 sonrası	80	7	8	0	190
2012	85	9	11	1	1186
Göçmenlerin çoğu Norveç'teki kültürel hayatı zenginleştiriyor.					
2011	74	9	15	2	1137
22.07.2011 sonrası	82	7	11	1	190
2012	73	9	15	3	1189
Göçmenlerin çoğu toplumda bir güvensizlik kaynağıdır.					
2011	36	11	52	1	1136
22.07.2011 sonrası	21	8	70	1	189
2012	33	12	54	2	1188
Norveç'teki tüm göçmenler, Norveçlilerle aynı fırsatlara sahip olmalıdır.					
2011	88	3	8	1	1135
22.07.2011 sonrası	91	4	5	1	189
2012	86	4	9	1	1186
Norveç'teki göçmenler olabildiğince Norveçli olmaya çalışmalıdır					
2011	51	11	37	1	1134
22.07.2011 sonrası	47	9	44	1	189
2012	53	11	36	1	1185

Kaynak: Blom, 2012:9

Ayrıca, Norveç'teki göçmenler olabildiğince Norveçli olmaya çalışması gerektiğini düşünenlerin oranı 2011 yılında %51 iken, bu duruma katılanların oranı 22 Temmuz saldırılarının yapıldığı sırada %47 olmuş ve 2012 yılında ise tekrar %53 olmuştur (Bkz. Tablo 67). Saldırıları sırasında göçmenlerin Norveçli olabilmek için daha fazla çabalaması gerektiğini inanların oranı azalmış ancak saldırıların ardından kısa bir süre geçtikten sonra bu oran saldırılar öncesi seviyeye geri yükselmiştir. Aynı anket çalışmasında,

“Bugüne kıyasla, mülteciler ve sığınmacıların Norveç’te kalması daha mı kolay olmalı, daha zor mu yoksa kalmaya erişim bugün olduğu gibi mi olmalı?” sorusu sorulmuştur.

Tablo 68. Mültecilerin Norveç’e Erişimine Yönelik Tutum

	Daha Kolay (%)	Bugünkü gibi (%)	Daha Zor (%)	Bilmiyorum (%)	Toplam Kişi
2011	6	45	44	4	1135
22.07.2012 sonrası	4	48	44	5	189
2012	7	44	43	4	1185

Kaynak: Bloom, 2012:20

Tablo 68’te görüldüğü gibi, 22 Temmuz terör eylemleri öncesinde, anket çalışmasına katılanların %51’i daha kolay ve bugünkü gibi olması gerektiğinin düşünerek göçmenlerin Norveç’te yaşamalarını desteklediği görülmektedir. Bu oran saldırıların olduğu sırasında %52 olmuş ve 2012 yılında %51 olmuştur. Ankete katılanların Norveç’te göçmenlerin varlığını desteklemelerinde bir değişim yaşanmadığını göstermektedir.

22 Temmuz terör eylemleri sonrasında oluşan tutum değişimleri terör saldırılarının etkilerini göstermesi açısından önemlidir. Bloom (2012), terör saldırısının hemen ardından yapılan görüşmelerin, terör eylemleri öncesinde yapılan görüşmelere göre göçmenlere karşı daha olumlu bir tutum sergilediği sonucuna varmıştır. Bloom (2012) bu değişimi, 22 Temmuz olayları sonucunda göçmenlere yönelik tutumlarda yumuşama olduğunun bir göstergesi olarak yorumlamaktadır. 22 Temmuz terör eylemlerinden yaklaşık bir ay sonra, Sivil Toplum ve Gönüllü Sektör Araştırma Merkezi’nde 22 Temmuz’dan sonra nüfusun diğer insanlara, kurumlara ve topluma olan güveni açısından bir etki gösterdiklerini iddia eden bir çalışma yayınlanmıştır (Wollebæk vd., 2011, 2012 Aktaran, Bloom, 2012:25). Diğer insanlara, özellikle bilinmeyen kişilere veya sadece çok az tanıyan kişilere olan güven, terör saldırısından sonraki dönemde artmış görünüyordu (Aktaran, Bloom, 2012:25-26)

Aşırı sağ ideolojiye sahip Breivik’in saldırıları sonrası Norveç halkının göçmenlere karşı tutumlarında bir değişim söz konusu olmuştur. Bu değişim saldırıların hemen ardından olumlu tavırların benimsenirken saldırılardan sonra bir yıl geçtikten sonra

olumlu tavırlarda eski seviyelere gerilediği görülmüştür. Böylelikle, 22 Temmuz terör eylemleri göçmenlere karşı olumsuz görüşlerin yumuşamasına ancak zaman geçtikte bu etkininde azalmasına neden olmuştur.

5.6. Norveç Seçimlerinde 22 Temmuz Terör Saldırılarının Yeri

22 Temmuz terör saldırılarından sonra Norveç'te yapılan ilk yerel ve genel seçimlerinde çeşitli konular gündeme gelmiştir ancak terör ve güvenlik bu konular arasına dahil edilmemiştir. 22 Temmuz saldırıları sonrasında gerçekleşen iki seçimde ekonomi, çevre sorunları ve göçmenlerin Norveç toplumuna entegrasyonu konuları tartışılmıştır. Norveç İşçi Partisi'nin çoğunluğu oluşturduğu hükümet terör saldırılarını siyasi bir malzeme olarak kullanmamış ulaşım, altyapı, sağlık sektörü, eğitim, enerji ve iklim değişikliğine odaklanmıştır. 22 Temmuz terör saldırıları ilk günden itibaren kamu güvenliğinin bir parçası olarak değerlendirilmiş ve siyasi boyutu yerine göçmenlerin desteklenmesi ve toplumsal entegrasyonu odaklı çözüm önerileri getirilmiştir.

Terör saldırılarının ardından Norveç Başbakanı Jens Stoltenberg “Norveç'in şiddete tepkisi daha fazla demokrasi, daha fazla açıklık ve daha fazla siyasi katılımdır” demiştir. Başbakan Stoltenberg terör saldırıları karşısında daha fazla demokrasi yaklaşımı benimsemiştir. Başbakan Stoltenberg:

“22 Temmuz’u takip eden haftalarda Oslo Katedrali’nde, Gül Yürüyüşü öncesi Belediye Meydanı’nda, Parlamento’da, Halk Sarayı’nda, Merkez Cemaat Camii’nde ve ulusal anma töreninin yapıldığı Oslo Spektrum arenasında anma konuşmaları yaptım. Ayrıca ülkenin dört bir yanındaki cenazelerde konuştum ve önde gelen gazetelere makaleler yazdım. Temel mesajım aynı kaldı: teröre tepkimiz, toplumumuzu desteklemek, açıklığın ve demokrasinin yanında olmak, ancak bu konuda saf olmamaktır. Polisin güçlendirilmesi, daha fazla açıklığa bir katkıdır.

Gül yürüyüşçülerine yaptığım konuşmam iki konuyu ele almalıydı. İlk olarak, Norveç halkının kendilerinin terör altında ezilmelerine izin verilmeyeceğini tesis etmem gerekiyordu... İkinci, en önemli tamam zamanın geçtiği idi; 22 Temmuz’dan sonraki Norveç’e bakmalıyız. Özellikle gençleri göz önünde bulundurarak, kelimeleri doğru bir şekilde seçmek için yoğun bir şekilde çalıştık. Anahtar, bir parti politikacısı olarak görülmemeliydi. Yanlış anlaşılabilir her şeyi puanladık. Meslektaşlarım ve ben önümüzdeki seçimlerden bahsetmenin doğru olup olmadığını detaylı olarak

tartıştık. Son olarak basit bir göndermede bulundum: “Oy hakkınızı kullanın”” (Stoltenberg, 2011)

Böylelikle, Başbakan Stoltenberg 22 Temmuz terör saldırıları sonrasındaki Norveç’e odaklanmayı tercih etmiştir. Stoltenberg’e göre terörle mücadele ancak demokrasi yoluyla gerçekleştirilecek ve seçmenlere karşı bir yönlendirme yapılmadan oy kullanmaları istenecektir. Norveç başbakanının benimsediği demokrasi söylemi siyasi aktivistler ve veliaht prens tarafından da benimsenmiştir

“Utoya saldırısında iki arkadaşını kaybeden Norveçli bir genç siyaset aktivisti, *“Kimse bir Vatanseverlik Yasası tepkisi istemiyor veya ondan bahsetmiyor”* dedi.

Veliaht Prens Haakon, Norveçlilerin saldırılara intikamla karşılık verebileceklerini ancak bunun yerine *“sokakları sevgiyle doldurdıklarını”* söylemiştir” (Carle, 2013).

22 Temmuz terör saldırıları sonrasında daha fazla demokrasi yaklaşımının benimsenmesi kültürler arası iş birliği ve göçmenlerin entegrasyonunu teşvik söylemlerini beraberinde getirmiştir. Böylelikle Norveç genel seçimlerinde 22 Temmuz terör saldırılarının siyasi boyutu yerine kültürel boyutunun dikkate alınmıştır. Sonuçta, bu saldırılar 2011 yerel seçim kampanyasında siyasi malzeme olarak kullanılmamıştır. Bu eğilim saldırılardan hemen sonra gözlenmeye başlanmıştır. 22 Temmuz terör saldırılarından yaklaşık bir ay sonra;

“Parti liderleri arasındaki televizyon tartışmalarının ilki, 21 Ağustos Pazar günü Oslo Spektrum arenasında ulusal anma töreninden iki gün sonra gerçekleşti... Ölümler, cenazeler, akıl almaz keder ve rahatlama girişimlerine mutlak bir şekilde odaklandığımız bir ayın ardından, ekibim ve ben dikkatimizi Norveç genelindeki seçim kampanyasına çevirmek için 48 saatimiz vardı- daha güvenli yollara ve yeni sağlık merkezleri taleplerine, şikayetlere ve bazen de memnuniyet ifadelerine. Varoluşsal soruları geride bırakmak ve politik çalışma haftasına geri dönmek zorunda kaldık...Benim de yetişmem gereken çok şey vardı ve çok az zamanım vardı. Normalde, ilk TV münazarasını okumalar ve hazırlanmak için birkaç hafta ayırırdım. O pazartesi sabahı, başımızı eğdik ve cevap bekleyen birçok soruyla uğraşmaya başladık. Kampanyaya hangi konular hâkim olacak? Hangisi bizim için en önemliydi? Her şeyden önce, tartışmanın tonu ne olmalı? Bu gerçek bir sorundu... bazı dinleyicilerin kedere boğulacağını da fark ettik. Muhakkak ki, anlayışlı görünmek için, yumuşak ses tonu anahtardı, neredeyse anma söyleminin bir uzantısında kalmalıydık... Aynı zamanda, mümkün olduğunca normal bir seçim kampanyası yürütmemiz gerektiğine ikna oldum” (Stoltenberg, 2011).

Başbakan Stoltenberg'in 22 Temmuz terör saldırılarını siyasileştirmeme kararını saldırılardan hemen sonra aldığı görülmektedir. Norveç Başbakanı yerel seçimlerde 22 Temmuz terör saldırılarını seçimlerde ön plana çıkarmama kararı almıştır. 22 Temmuz terör saldırıları siyasi olarak değerlendirilmediği diğer bir alansa medya olmuştur. 22 Temmuz saldırıları sonrası beş ana konu tartışıldığını söyleyen Kolas (2017) çalışmasında, önde gelen Norveç gazetelerinde 22 Temmuz olaylarıyla ilgili yazı yazan köşe yazarlarıyla derinlemesine mülakat yapmıştır. Görüşülen kişiler tarafından belirtildiği üzere, 22 Temmuz sonrasında beş ana tartışma konusu ortaya çıkmıştır:

- İlki, özellikle Utoya'daki silahlı çatışmalarla ilgili olarak polisin yeterliliği tartışılmıştır.
- İkincisi, gözetim ve Polis Güvenlik Servisi'nin (PST) çalışmalarına odaklanarak saldırıların önlenip önlenemeyeceği ile ilgili meseleye odaklanılmıştır.
- Üçüncüsü, duruşma ve failin olası deliliğinin sonuçları ön plana çıkmıştır.
- Dördüncüsü, 22 Temmuz olayları, hem nefret söylemine karşı uyarıları körüklemiş hem de göçmenlik karşıtı görüşlere “sansür ’un” ortadan kaldırılması ve “aşırı seslerin daha fazla dahil edilmesi” çağrısında bulunarak ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilmiştir.
- Son olarak, 22 Temmuz terör saldırıları göçmenlik, entegrasyon, “Norveç” değerleri ve “çok kültürlü Norveç” hakkında süregelen tartışmalara eklenmiştir (Kolas, 2017: 521).

Böylelikle, 22 Temmuz terör saldırılarının ardından beş ana tema oluşmuştur: kamu güvenliği, gözetim, adalet, delilik savunması, ifade özgürlüğü ve çokkültürcülük. Sonuçta, saldırılar kamu güvenliği kapsamında tartışılmış ancak siyasi boyutu saldırılar sonrasında tartışılan temalar arasından yer almamıştır. Kamu güvenliği kapsamında ele alınan terör saldırıları 2013 Norveç genel seçimlerinde siyasi bir konu olarak ön plana çıkmamıştır. Saldırıları siyasi sermaye konusu yapılmak istenmemiştir (Geys ve Harnaes, 2020:2). 22 Temmuz saldırılarından sonra siyasi neden ve sonuçları yerine “kamu güvenliği” tartışılan ana çerçeve olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Norveç ulusal liderlerinin 22 Temmuz terör saldırıları

sonrasında verdiği tepkisi oldukça dikkat çekicidir. 22 Temmuz terör saldırılarından iki ay sonra yapılan yerel seçimlerde siyasi alan dışına itilen terör saldırıları ardından bir yıl geçtikten sonra anma etkinliklerinde Başbakan, Norveç'in trajediyle ne kadar iyi başa çıktığını, herkesin Norveç değerlerini ve Norveç demokrasisini, açıklığını ve hoşgörüsünü korumaya nasıl katıldığını anlatmıştır (Wiggen, 2012:587-588). Terör eylemlerinin ardından, bölücü siyasete neredeyse hiç başvurulmamış, aksine daha da kapsayıcı ve şefkatli bir toplum için oybirliğiyle çağrı yapılmıştır (Carling, 2011). 22 Temmuz terör saldırıları Norveç seçmenini etkileme gayesi gütmeyen bir olay olarak görülerek terörle mücadelede demokrasi ve açıklık yaklaşımının tercih edildiği defalarca dile getirilmiştir. Anma etkinliklerin halktan vatansever mesajlar gelmiş ve Norveçli olmaktan gurur duyulduğu belirtilmiştir (Wiggen, 2012:587-588). Sonuçta, 22 Temmuz terör saldırıları halk üzerinde etkisi büyük bir olay olarak ancak siyasi alanın dışında değerlendirilmiş ve seçim kampanyalarında bir araç olarak kullanılmamıştır.

Norveç'teki 9 Eylül 2013 genel seçimlerinde siyasi partiler seçim kampanyalarında üç temel konunun altının çizilmiştir. Bu seçimlerde, Norveç'te sağlık sistemi, özellikle hastaneler, ilkokulların durumu yani eğitim sistemi ve evde kalan hastaların bakımları tartışılmıştır (Opstad, 2013:6). Sağlık ve eğitim sistemleri Norveç genel seçimlerinde tartışılacak konulardandır. Diğer yandan, Norveçlilerin yaşlandıklarında kendi evlerinde kaldıkları ve belediyelerin bu evlere hizmet sunmaktadır. Evde kalmayı tercih eden yaşlıların sayısının artması sonunda yerel hizmetlerin bu iş yükünü kaldıramayacağı sorununu gündeme getirmiştir (Opstad, 2013:6). Bu yüzden bu durum seçim kampanyalarında sıkça yer almıştır. Bakımevi tartışmaları 2013 genel seçimlerinin en önemli konularından birisi olmuştur. 2013 genel seçimlerinde konuşulan diğer ana konular:

- Düşen petrol sektörüne rağmen ekonomik büyümenin nasıl kontrol altına alınacağı;
- Göçmenlerin artışı ve topluma nasıl entegre edileceği;
- İklim değişikliğiyle nasıl mücadele edileceği; ve
- Ülkenin refah sistemi ile yaşanan nüfus arasında nasıl denge kurulacağı olmuştur. (Eurepan Parliament, 2017).

2013 yılında yapılan genel seçimlerde ekonomi, çevre sorunları ve göçmenlerin Norveç toplumuna entegrasyonu konuları tartışılmıştır. Bu seçimlerde çok az yeni konunun tartışıldığını dile getiren Opstad (2013) uluslararası sorunların fazla konuşulmadığını belirtmektedir. 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında yapılan ilk genel seçimlerde siyasi partiler seçmenlere petrol endüstrisi, sağlık hizmetleri ve refah devleti politikalarını anlatmıştır. Diğer taraftan, 2013 genel seçimlerinde aşırı sağcı terör faaliyetleri ve güvenlik seçim kampanyalarındaki temel konularından olmamıştır. 22 Temmuz terör eylemleri siyasi partilerin 2013 yılında yapılan Norveç genel seçim kampanyalarında yer almamıştır. “*Anders Behring Breivik’in 22 Temmuz 2011 saldırıları, esas olarak sosyal konular, sağlık, eğitim, vergilendirme ve ulaşım odaklanan seçim kampanyasında neredeyse yoktur*” (Deloy, 2013:8-9). Hükümet terör saldırılarından daha fazla seçim gündeminde, özellikle ulaşım altyapısının durumu (karayolu ve demiryolları yapımında gecikme) ve sağlık sektörü (hastane sektöründeki reformda çok az ilerleme) ve aynı zamanda et ve peynir gibi ithal ürünler üzerindeki vergilerde yükseliş nedeniyle eleştiriliyordu (Deloy, 2013:4). Başbakan Stoltenberg terör saldırılarını siyasi gündemine almamıştır.

5.7. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Yeni Zelanda’nın Terörle Mücadele Politikası

5.7.1. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi İdari Düzenlemeler

Yeni Zelanda barış indekslerine göre terör saldırılarının en az yapıldığı ülkelerin arasında gelmektedir⁵⁶. Güney Pasifik Okyanusunda bulunan Yeni Zelanda gibi bir izole bir ada ülkesinde çok fazla terör saldırısı gerçekleştirilmemiş ancak meydana gelen terör eylemleri derin izler bırakmıştır. Yeni Zelanda’da terör riski az görülse ülkede gerçekleşen terör eylemleri dikkat çekici bir çeşitlilik göstermektedir Yeni Zelanda’da yaşanan ve kamu güvenliğini tehlikeye attığı vurgulanan olaylar birçok açıdan Yeni Zelanda’nın ulusal güvenlik anlayışını şekillendirici rol oynamıştır.

⁵⁶ Yeni Zelanda’nın nüfusu 5,116,300’dür (StatNZ, 2021).

Terör eylemleri sonrasında bir dizi terörle mücadele yaklaşımını hayata geçiren Yeni Zelanda hükümetleri daha çok terör saldırıları sonrasında bu yönde çalışmalar yapma eğilimi göstermektedir. Yeni Zelanda'nın tecrübe ettiği terör deneyimleri sonraki düzenlemeleri etkilemiş ve tepkisel bir terörle mücadele yaklaşımı benimsemiştir. Yeni Zelanda terörle mücadele yaklaşımını tepkisel, toplumsal destekli, uzun müzakere süreçleri sonunda ve BM misyonlarına aktif katılama dayalı olarak inşa etmiştir.

Yeni Zelanda'da terör riski az görülse ülkede gerçekleşen terör eylemleri dikkat çekici bir çeşitlilik göstermektedir. Yeni Zelanda'da terör sorunu 19. Yüzyıl boyunca aborbojinler ve arazi sorunlarından kaynaklanmıştır (Battersby, 2017). 19. yüzyılın ortalarında Yeni Zelanda gazeteleri, “kamu huzursuzluklarını” sindirmeye atıfta bulunmak için “terörizm” terimini kullanmıştır (Beath, 2021:1). Hükümetler, politikacılar ve sendikalar, İrlandalı arazi aktivistleri ile Maori savaşçıları için kullanılan “terörizm” kelimesini, onların korkutucu ancak şiddet içermeyen taktikler kullandıkları anlamına kullanmıştır (Beath, 2021:1). Yeni Zelanda'da terör eylemleri organize gruplardan ziyade bireysel eylemciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu terör eylemlerinin başında, 14 Temmuz 1905'te Murchison adliyesinin önünde kendini havaya uçuran çiftçi Joseph Sewell tarafından yapılan saldırı gelmektedir, ancak sinirli bir çiftçinin yaptığı bu eylem tam bir terör saldırısı olarak değerlendirilmesi zordur (Beath, 2021:1). Yeni Zelanda'da gerçekleştirilen şiddet içeren birçok saldırı kamu güvenliğini tehlikeye sokmasıyla birlikte hükümet ve gazeteler tarafından terör eylemi olarak değerlendirilmiştir.

Yeni Zelanda'da 14 Nisan 1932'de sahil şeridinde çalışan yaklaşık 20.000 işçi ücret kesintilerini protesto etmiş, hükümetin işsizlere yönelik muamelesini kınamak için Auckland'da yürümüş ve polis müdahalesi sonucunda çıkan arbedede yürüyüşün lideri bir polis memuru tarafından öldürülmüştür (Smith, 2003:5). Bu olay Yeni Zelanda'da kamu güvenliğini bozan ilk vaka olarak değerlendirilmiştir. Dönemin Başbakanı tarafından rezil bir terör eylemi olarak kınanmıştır (Beath, 2021:1). 20. Yüzyılın başlarında Yeni Zelanda kamu güvenliğine yönelik tehditleri terör saldırısı kapsamında değerlendirilmiştir.

1981 yılında Güney Afrika'nın neredeyse tamamen beyazlardan oluşan ragbi ekibinin Yeni Zelanda'yı ziyaretinde yapılan protesto ve saldırılar Yeni Zelanda'da meydana gelen önemli terör olaylarından birisi olmuştur. "1981 Springbok turu olayları" olarak anılan bu protestolarda, binlerce Yeni Zelandalı çitleri yıkmaya, uçaktan un bombardımanı yapmaya, arabaları devirme, polise yiyecek ve boya atma gibi eylemlerde bulunarak Güney Afrika ragbi takımına saldırmıştır (Smith, 2003:7). Polis bu eylemler karşısında ilk defa polis copu kullanmış ve giderek daha agresif müdahalelerde bulunmuştur (Smith, 2003:8). 2000 gösterici tutuklanmıştır. Diğer taraftan, Yeni Zelanda'da daha çok tek başına hareket ederek gerçekleştirilen saldırılar yaşanmıştır. Örneğin 18 Kasım 1982'de Wanganui Bilgisayar Merkezi yalnız başına hareket eden Neil Roberts adlı bir kişi tarafından bombalanmıştır. Saldırıda Yeni Zelanda polisi, mahkeme binası, Ulaştırma Bakanlığı ve diğer kolluk kuvvetlerinin ana bilgisayar sistemi hedef alınmıştır. Ana bilgisayar sistemini barındıran bir tesise intihar bombası saldırısı yapılmış ve anarşist olan Roberts bilgisayar sistemine zarar vermeyi başaramamıştır (Beath, 2021:1). Irkçılık karşıtı hareketlere ve barış hareketlerine uzun süredir katılan Roberts saldırısını baskıcı bir devlet ve toplum olarak gördüğü şeye karşı bir darbe indirmeyi amaçlamıştır (Beath, 2021:1). Başka bir örnek ise 27 Mart 1984 yılında gerçekleşen "Wellington esnaf salonu bombalama olayıdır". Bir çanta bombası kullanılan olayda, sendikanın karargâhı olarak kullanılan bir hedef seçilmiş ancak olayın faili aydınlatılmamıştır. Bu tür eylemler Yeni Zelanda'da kamu güvenliğine yönelik saldırılar olarak değerlendirilerek terör kapsamında ele alınmıştır.

1977 yılında Yeni Zelanda'da örgütlü bir terör faaliyeti tespit edilmiştir. "Tam İncil Misyonu" olarak bilinen örgütlü Hristiyan teröristlere baskın düzenleyen Yeni Zelanda polisi yaklaşık 200 ateşli silah, 50.000 mermi mühimmat ile barut ele geçirmiş ve grupta askeri eğitim verildiği hakkında önemli bilgilere ulaşmıştır (Dewan, 2019:8). Bu baskın Yeni Zelanda'da içinde asker ve polislerin yer almasından dolayı büyük bir ses getirmiştir. Benzer şekilde, 1985 yılında Auckland limanındaki rıhtımda demirlenen Greenpeace amiral gemisi Rainbow Warrior'a iki bomba fırlatılmıştır ve gemi kısa sürede sulara gömülmesi olayı Yeni Zelanda terör saldırıları tarihinde önemli bir olay olarak yer almıştır. 3 kişinin ölümüne neden olan saldırıyla bağlantılı olduğu söylenen 2 Fransız gizli servis ajanı yakalanmış ve

cinayetle suçlanmıştır (Smith, 2003:8). Hükümet olayı terör eylemi olarak nitelendirmiştir ve tartışmasız Yeni Zelanda’da uluslararası terörizmin ilk örneği olarak değerlendirilmiştir (Smith, 2003:8). Bu olay Yeni Zelanda tarihinde en fazla dikkat çeken terör olayı olarak görülmüştür.

Yeni Zelanda Polisi 2007 yılında Polis, Operasyon Sekiz adında bir terör baskını düzenlemiştir. Operasyon, uzak Urewera Sıradağlarında bir grup çevreci ve Maori ayrılıkçı eylemcilerin gözetlenmesini içermektedir. Ayrıca, tanınmış bir Maori eylemcisi olan Tama Iti’yi tutuklamıştır. Polis “askeri tarzda eğitim kampları düzenlediğini ve geleneksel Tuhoe topraklarında bağımsız bir devlet kurmak için bir gerilla savaşı planlamaktan” 18 kişiyi göz altına almıştır (Bayne, 2021:18). Operasyon Sekiz Yeni Zelanda’da meydana gelen önemli terör soruşturmasından birisi olmuştur.

Yukarıda bahsedilen kamu güvenliğini bozan terör saldırıları, 15 Mart terör eylemleri öncesinde Yeni Zelanda’da meydana gelen terör eylemleri ülkenin terörle mücadele politikalarını etkilemiştir. Özellikle kamu güvenliğine yönelik tehditlerin ortadan kaldırılması için olağanüstü hâl ilanından, grev ve protesto haklarının askıya alınması gibi sivil özgürlükleri kısıtlayan düzenlemeler yapılmıştır. Yeni Zelanda’da gerçekleşen terör eylemleri kamu güvenliğine bir tehdit olarak görülmüş ve tepkisel terörle mücadele yaklaşımı tercih edilmiştir. Yeni Zelanda terörle müdahale için uyumlu ve esnek bir toplumun desteklenmesi ilkesini tercih etmiştir (Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zealand, 2019). Bu ilke kapsamında güçlü ve kapsayıcı toplulukların inşasına odaklanmış ve toplumla iş birliği yaklaşımını benimsemiştir.

Yeni Zelanda’da yaşanan ve kamu güvenliğini tehlikeye attığı vurgulanan olaylar birçok açıdan Yeni Zelanda’nın ulusal güvenlik anlayışını şekillendirici rol oynamıştır. Terör eylemlerinden sonra Yeni Zelanda hükümeti diğer birçok ülke gibi terör saldırılarının yaşandığı bir ülke olarak yeni yasal ve idari düzenlemeleri hayata geçirilmesi gündeme gelmiştir. Örneğin, 1977 yılında Yeni Zelanda’da yaşanan terör olayı oldukça dikkat çekicidir. “Tam İncil Misyonu” olarak bilinen grubun varlığının ortaya çıkmasından sonra Yeni Zelanda’da ateşli silahlara erişimle ilgili düzenleme yapılmaya çalışılmış ancak somut adım atılamamıştır. Hristiyan tarikatına yapılan

baskını takiben silah alımını kısıtlama girişimini hükümet yeterince ciddiye almamıştır (Dewan, 2019:8). Benzer şekilde, 1985 yılında yaşanan Rainbow Warrior'un bombalanması olayı gelecekte yaşanacak saldırılardan korunma ve yapılan saldırılarında gerekli cezayı alması için yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini göstermiştir (Smith, 2003:1). Mevcut terörle mücadele yasalarının, terör riskini ortadan kaldırma ve terör eylemlerine yeterli bir müdahaleyi temin edemediği görülmüş ve yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, Yeni Zelanda'da kendi topraklarında meydana gelen terör eylemleri sonrasında yeni düzenlemeler yaparken aynı zamanda, uluslararası terör eylemleri sonrasında bir takım düzenlemeyi uygulamaya koymuştur. Örneğin, Yeni Zelanda'da 11 Eylül terör saldırılarından sonra yeni dersler çıkarılmış ve Terörle Mücadele Yasası'nı" ve ek bir "Terörle Engelleme Yasası" yürürlüğe koymak için bir yıl daha kamuoyu tartışmalarından sonra yeni yasal düzenlemeler onaylanmıştır. Yeni Zelanda'da yapılan terör saldırıları ve uluslararası terör faaliyetleri ülkenin güvenlikle ilgili düzenlemelerinde yol açmıştır.

15 Mart terör saldırılarından önce, Yeni Zelanda'da terörle mücadele yasaları uzun müzakere süreçleri sonrasında düzenlenmiştir. Yeni Zelanda gibi bir ülke terör olaylarından sonra, örneğin 11 Eylül saldırısından sonra çeşitli gruplardan gelen teklifleri, bireysel özgürlükleri göz önüne alabilmek için yasama sürecini uzatarak harekete geçmiştir. 15 Mart öncesi terörle mücadele yaklaşımının diğer bir özelliği, Yeni Zelanda'da yaşanan terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalıların kendi haklarını savunma eğilimi göstermesidir. Bu durum kendisini 1981 Springbok turu olayında göstermektedir. Kendi ülkelerinden kilometrelerce uzakta yaşanan bir ayrımcılık karşısında Yeni Zelanda'da kamu huzursuzluğu yaşanmış ve sivil itaatsizlik görülmüştür (Smith, 2003:1). Yeni Zelandalılar terör olaylarına karşı duyarlı davranmakta ve terörle mücadele kapsamında sivil olarak harekete geçmektedirler. Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yaklaşımın diğer bir önemli bileşeniye BM'de önemli roller alınmasıdır. Yeni Zelanda gururla Güney Pasifik'te bir eğitimci, danışman ve rol modeli olarak hizmet etmekte ve böylece terörle mücadele rejiminin etkinliğini daha da önemli hale getirmektedir (Smith, 2003:1). Yeni Zelanda terörle mücadele yaklaşımını tepkisel, toplumsal destekli, uzun

müzakere süreçleri sonunda ve BM misyonlarına aktif katılama dayalı olarak inşa etmiştir.

Yeni Zelanda’da meydana gelen terör eylemlerinin ardından mütevazı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Ülkenin düşük tehdit seviyesi ve kamuoyunun hazırlanması gerektiği yönündeki yaklaşımı terörle mücadele mevzuatı oluşturulurken abartıdan uzak tasarımların oluşması sonucunu doğurmaktadır (Smith, 2003:2). Halk ve liderler arasında yumuşak bir uyum bulunmakta ve yaşanan terör olayları da iyi bir yönetim arayışını desteklemektedir. Diğer taraftan, terör eylemleri Yeni Zelanda Güvenlik İstihbarat Servisi’nin belirttiği gibi Yeni Zelanda’nın göreceli coğrafi izolasyonu ülkeyi tek başına garanti altına almamıştır ve 11 Eylül terör saldırıları terörizmin uluslararası boyutunu gözler önüne sermiştir (Smith, 2003:2). Bu doğrultuda, Yeni Zelanda’da yeni yasal ve idari düzenlemelere gerek duyulmuştur.

Yeni Zelanda kamu güvenliğini tehlikeye atan çok fazla terör eylemi gerçekleşmediği görülmekle birlikte uluslararası terörizm ve yükselen aşırı sağ tehdidin yarattığı riskler karşısında tepkisel bir terörle mücadele yaklaşımı geliştirmiştir. Yeni Zelanda hükümetleri uzun müzakere süreci sonucu kabul edilen mütevazı bir terörle mücadele düzenlemelerini hayata geçirmişlerdir. Yeni Zelanda kamu güvenliği için tehdit olarak gördüğü olaylar karşısında grev ve protesto haklarını bile askıya alan kısıtlayıcı önlemleri benimsediği ilk evreden daha sonra daha dar terörle mücadele unsurlarını benimsediği kapsayıcı modeli tercih ederek uyumlu ve esnek bir toplum aracılığıyla terörle mücadele etmeyi tercih etmiştir. Bu doğrultuda, terör eylemleri sonrasında yapılan yasal ve idari düzenlemelerle terörle mücadele yasaları oluşturulmuştur.

5.7.1.1 19 Mart Terör Saldırılarından Öncesi Yapılan Yasal Düzenlemeler

Yeni Zelanda terör mücadele mevzuatını kamu güvenliğinin bir parçası olarak düzenlemektedir. Yeni Zelanda’nın terörle mücadele mevzuatının oluşumu üç ana evreye ayrılabilir. İlk evre kamu güvenliğinin sağlamak için toplumsal protestolara karşı kısıtlayıcı önlemler alındığı, grev ve eylemlerin kamu düzenine bir tehdit

olarak algılandığı 1930’lardan 1980’nin sonlarını kapsamaktadır. Bu dönemde olağanüstü hâl gibi kısıtlayıcı yasa düzenlemeleri yapılmıştır. Daha sonra, ikinci dönemde uluslararası terör eylemleri artınca terörle mücadelenin operasyonel ve kurumsal düzenlemelerin yapılabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu evre 1990’lardan 2001 yılına kadar sürmüştür. Yeni Zelanda terörle mücadele yaklaşımının son evresini 11 Eylül saldırıları sonrasında BM kararları kapsamında yapılan köklü yasal değişiklikler oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 69). Son dönemde yapılan yasal düzenlemeler Yeni Zelanda’nın terör saldırıları karşısında hazır olmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Terörle mücadele mevzuatının oluşturulmasının ilk evresi 14 Nisan 1932’de yaklaşık 20.000 protestocunun Auckland’da yürümesi toplumsal güvenliğe karşı bir saldırı olarak değerlendirilmesiyle başlamıştır. Hükümet kamu güvenliğini tehlikeye sokabilecek bu tür isyanlara müdahale edebilmek için olağanüstü hâl ilan etme yetkisini düzenlemiştir. “1932 Kamu Güvenliği Koruma Kanunu” düzenlenerek yürütmeye olağanüstü hâl ilan etme hakkı vermiştir ve bu yasa yürürlükte kaldığı 1987 yılına kadar 3 kez kullanılmıştır (Smith, 2003:5). İlk doğrudan yasama eylemi, Büyük Buhran sırasında meydana gelen bir dizi ayaklanmaya yanıt olarak gelmiştir ve 1932 yılı Kamu Güvenliği Koruma Yasası 48 saatlik bir süre içinde tanıtılmış, tartışılmış ve yürürlüğe girmiştir (Bayne, 2016:16). Bu yasal düzenleme Yeni Zelanda tarihinin en baskıcı ve kısıtlayıcı düzenlemesi olarak anılmıştır. 1950 yılında sahil sendikalarının yaptığı bir dizi grev ve ücret talepleri hükümetin “Kamu Güvenliği Koruma Kanunu” çerçevesinde iki defa olağanüstü hâl ilan etmesiyle sonuçlanmıştır (Smith, 2003:6). İlk evrede, yine toplumsal ayaklanma olarak değerlendirilebilecek protestoları engellemek için hükümet olaylar karşısında “Sahil Grevi Acil Durum Yönetmeliği’ni” ilan etmiştir. Bu yönetmelik:

- Greve destek veren yürüyüşleri, gösterileri, gözcüleri ve imzaları yasaklamıştır.
- Polise son derece geniş tutuklama ve müdahale yetkileri vermiştir.
- Grevi teşvik edecek herhangi bir şeyin yayınlanmasını yasaklayarak medyayı sansürlemiştir.
- Sendikaların varlıkları dondurulması düzenlenmiştir.

- Rıhtımda çalışanlara yiyecek veya giyecek sağlamak suç haline gelmiştir (Smith, 2003:6-7).

Böylelikle Yeni Zelanda tarihinde en sert hukuksal düzenlemelerden birisi yürürlüğe girerek baskıcı düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur.

Tablo 69. 19 Mart Terör Saldırıları Öncesi Yapılan Yasal Düzenlemeler

	Yasal Düzenleme
1932	Kamu Güvenliği Koruma Kanunu
1951	Sahil Grevi Acil Durum Yönetmeliği
1969	Yeni Zelanda Güvenlik ve İstihbarat Servisi Yasası
1981	Springbok Gezisi
1987	Uluslararası Terörizm (Acil Durum Güçleri) Yasası
1996	İstihbarat ve Güvenlik Komitesi Yasası
1999	Yeni Zelanda SIS Değişiklik Yasaları
2002	Terörü Engelleme Yasası
2003	Hükümet İletişim Güvenliği Bürosu Kanunu
2003	Terörle Mücadele Kanunu
2014	Terörist Savaşçılarla Mücadele Yasası
2017	İstihbarat ve Güvenlik Yasası

Benzer şekilde, 1985 yılında Gökkuşluğu Savaşçı gemisine yönelik saldırılar yeni yasal düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Olay, yurtiçinde ve yurtdışında büyük bir adaletsizlik duygusuyla siyasi gündemi değiştirmiştir. Hükümet terör eylemi olarak değerlendirildiği bu saldırı sonrasında 1987’de yeni bir yasa olan “Uluslararası Terörizm (Acil Durum Güçleri) Yasası’nı” çıkarmıştır (Beath, 2021:’). Bu yasayla birlikte, uluslararası bir terör eylemi gerçekleştirilirse, üç bakanın birlikte olağanüstü hâl ilan edebilecektir. Böyle bir acil durum ilan edildiğinde, polisin veya silahlı kuvvetler üyelerinin;

- Özel veya kamusal herhangi bir yerin tahliyesini veya giriş-çıkış iznini düzenlemeyle yetkilendirilmiştir.
- Herhangi bir yere, araca veya gemiye girmesi düzenlenmiştir.
- Makul gerekçeler dahilinde herhangi bir kişi için tehlike oluşturduğuna inandığı mülklere müdahalesine izin verilmiştir.
- Ölüme engel olmak amacıyla özel telefon iletişimine müdahalesi düzenlenmiştir (Smith, 2003:10).

Bu yasal düzenlemeyle birlikte terörle mücadele kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmesi kolaylaştırılmıştır. Bu yasal düzenleme ayrıca sansür gibi diğer ciddi kısıtlayıcı uygulamaları gündeme getirmiş ve bu yüzden sıkça eleştirilmiştir (Beath, 2021:2). Bu yasayla polise ve silahlı kuvvetlere acil durumlara müdahale yetkisi verilmiştir (Small, 2010:8). Bu kısıtlayıcı düzenlemelere rağmen Yeni Zelanda terörle mücadele yasaları oldukça sınırlı kalmıştır. Örneğin, Rainbow Warrior yönelik saldırıya yol açan faaliyetlere karşı uygulanabilecek yasal mevzuat eksikliği ortaya çıkınca terörle mücadele yasası yapılması gerekliliği hasıl olmuş ve yeni bir düzenleme yapılmıştır bu da yasamaya yönelik geç bir girişimdir (Batterby, 2017). Çünkü saldırı gerçekleşikten sonra olaya karışan iki Fransız ajanının yargılanmasında hukuksal boşluk oluşması neticesinde yeni bir yasal düzenleme yapılması gerekmiştir.

Yeni Zelanda terörle mücadele için temel güvenlik ve istihbarat kurumlarını düzenleyen 4 yasal düzenleme yapılmıştır. “1969 Yeni Zelanda Güvenlik ve İstihbarat Servisi Yasası”, “1996 İstihbarat ve Güvenlik Komitesi Yasası”, “1996 Genel-Müfettiş İstihbarat ve Güvenlik Yasası” ve “2003 Hükümet İletişim Güvenliği Bürosu Yasası” (Department of the Prime Minister and Cabinet, 2020). Bu yasal düzenlemeler terörle mücadelenin operasyonel boyutunu güçlendirmiştir.

Yeni Zelanda’da meydana gelen terör saldırılarından sonra kısıtlayıcı ve kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Conte (2010) 1970 sonrası Yeni Zelanda’nın terörizmle ilgili yasal düzenlemelerini iki gruba ayırmaktadır. Birinci grubu terörizmle mücadele için uluslararası çerçeve kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi için yapılan yasal düzenlemeler oluşturmaktadır. Bu yasal düzenlemeler:

- 1972 Havacılık Suçları Yasası,
- 1980 tarihli Suçlar (Uluslararası Korumalı Kişiler, Birleşmiş Milletler ve İlişkili Personel ve Rehineler) Yasası,
- 1987 tarihli Uluslararası Terörizm (Acil Durum Güçleri) Yasası,
- 1999 Deniz Suçları Yasası.

İkinci grubu Birleşmiş Milletler yaptırımlarına cevap veren düzenlemeler;

- 2002 Terörizmi Engelleme Yasası;
- 2003 Terörle Mücadele Yasası;
- 2008 Terörizmin Finansmanı ile Mücadelenin Karşıtlığıyla Mücadele Tasarısı (Conte, 2010:185).

1990’lar sonrasında, ikinci evrede uluslararası terör faaliyetlerinin artması Yeni Zelanda’yı terörle mücadele mevzuatını geliştirmeye teşvik etmiştir. Yeni Zelanda düşük riskli bir ülke olduğu için, 2001 yılından bu yana özel terörle mücadele yasalarını düzenlemesinin altında “uluslararası terörizm tehdidinin ancak uyumlu ve birlikte hareket edilerek etkili bir şekilde ele alınabileceği kabulü” yatmaktadır (Higgie 2005; Aktaran, Small, 2010:10). Bu doğrultuda, Yeni Zelanda’nın güvenlik politikalarının düzenlenmesine etki eden önemli olaylar bulunmaktadır. Bu olayların başında 11 Eylül terör saldırıları gelmektedir.

“Yeni Zelanda’nın mevcut terörizmle mücadele yasama düzeni, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri’ndeki 2001 El Kaide terör saldırısı başta olmak üzere uluslararası deneyime bir yanıt olarak ve Yeni Zelanda’nın uluslararası yükümlülüklerini (uluslararası terörizm sözleşmeleri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları dahil olmak üzere yükümlülüklerini) yerine getirmek için geliştirilmiştir” (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021).

Yeni Zelanda’nın terörle mücadele mevzuatında yapılan değişikliklerin kökeninde diğer ülkelerin iç güvenlik önlemleri sıkılaştıkça teröristlerin faaliyetlerini terör yasalarının çok kısıtlayıcı olmadığı yerlere taşınacağı yönündeki fikir gelmektedir (den Heyer, 2020:1). Böylelikle, teröristler için daha kolay seçenek sunan bir ülke olmamak için Yeni Zelanda hükümetleri terörle mücadelede yeni yasalar çıkarmıştır. Ayrıca, Yeni Zelanda terörizmle mücadelesi kapsamında ulusal politika hazırladığı sırada gerçekleşen 11 Eylül saldırılarının zamanlaması oldukça dikkat çekicidir. “1997 Uluslararası Terörist Saldırıları Bastırma Sözleşmesi” ve “1999 Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi” kapsamında 17 Nisan 2001 yılında hazırlanan “Terörizm Yasası (Bombalama ve Finansman)” adlı yasa tasarısı 13 Eylül 2001’de onaylanması planlanmaktaydı (Smith, 2003:15). 2001 yılında yasa tasarısı Yeni Zelanda parlamentosunda oylamaya sunulacağı sırada ABD’de meydana gelen saldırılar neticesinde yasa tasarısının görüşülmesi ertelenmiştir (Bayne, 2016:17). 11 Eylül terör saldırılarından sonra Yeni Zelanda’da Yeşiller Partisi dışındaki tüm partiler terörizme karşı güçlü uluslararası çabaların

desteklenmesi çağrısı yaparak parlamentoda “Yeni Zelanda’yı terörizmden kurtarmak ve teröristleri hızla adalete teslim etmek için uluslararası toplumdaki diğer tüm ülkelerle birlikte çalışmak için güçlü bir kararlılık” ifade eden bir kararı oybirliğiyle yayımlanmıştır (Smith, 2003:18).

11 Eylül terör saldırıları Yeni Zelanda’nın terörle mücadele yaklaşımını etkilemiştir. Saldırılarından sonra yaklaşık üç yıl boyunca bir dizi mevzuat değişikliği uygulamasının yanında yaklaşık 30 milyon dolarlık ek fon ve biyokimyasal müdahale sistemi oluşturulmasını onaylanmıştır (Den Heyer, 2020:1). Ayrıca, 2003-2006 yılları arasında “Yurtiçi ve Dış Güvenlik Koordinasyon Görevlileri Komitesi (ODESC)” 100 milyon dolar harcaması için bütçe tekliflerini onaylamıştır (den Heyer, 2020:1).

11 Eylül saldırıları sonrasında BM’nin 1373 sayılı Kararı’nın kabul edilmesiyle Yeni Zelanda terörle mücadelesi yeni bir döneme girmiş ve terörle mücadele mevzuatının üçüncü evresi başlamıştır. BM Güvenlik Konseyi tarafından 1373 sayılı kararı tüm üye devletlerin:

“Teröristlerin ve destekçilerinin “gecikmeden” varlıklarını dondurması ve “tüm yasal yollarla terörizm eylemlerinin finansmanı ve hazırlanmasında kendi topraklarında önlenmesi ve bastırılması için ek tedbirler çıkarması” şartını getirmiştir (Smith, 2003:19).

Yeni Zelanda bu kararları kabul etmiştir. BM 1373 sayılı kararı Yeni Zelanda’nın terörle ilgili mevzuatını revize etmek ve güçlendirmek için yönlendirici olmuştur. BM Komitesi’ne geri bildirimde bulunulacağı için yasal ve düzenleyici değişikliklerin gerçekleştirme aciliyetini artırmıştır (Smith, 2003:19-20). Yeni Zelanda, BM’nin terörizmle mücadele eylemlerine olan bağlılığının bir parçası olarak, “1999 Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi” ve “2005 Nükleer Terörizm Sözleşmesi” dahil olmak üzere 14 BM terörle mücadele sözleşmesini onaylamıştır (Beath, 2021:4). Görüldüğü gibi, BM’nin hazırladığı kararlar Yeni Zelanda’da bir dizi terör yasası çıkarma sürecini doğrudan etkilemiştir. Tasarı düzenlemelerin parlamentoda oylamaya sunulması bir yılı bulmuş ve Ekim 2002’de onaylanmıştır (Smith, 2003:29). Bu düzenlemelere sadece Yeşiller Partisi karşı çıkmıştır ve göç politikalarının göz ardı edildiğini ve sivil özgürlüklerin saldırı

altında olduğunu belirtmiştir (Smith, 2003:29). Uzun tartışmalar sonrasında 18 Ekim 2002 tarihinde “Terörizmi Engelleme Yasası” kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Yeni Zelanda 2002 yılındaki terörle mücadele düzenlemesinin üzerinden birkaç gün geçmeden Bali’de bombalı terör saldırı yapılmış ve içerisinde Yeni Zelandalıların olduğu kurbanlar Yeni Zelanda için uluslararası terörizmin bütün ülkeler için bir tehdit olduğunu yeniden göstermiştir (Smith, 2003:30). Yeni Zelanda’da Bali Saldırısının sorumlusu olarak El Kaide bağlantılı Jemaah İslamiyah örgütünü terör örgütü olarak ilan edilmiştir.

Terörizmi engelleme yasasının kabul edilmesinden iki ay sonra 17 Kasım 2002’de yeni terörle mücadele kanunu teklifi sunulmuştur ve 14 Ekim 2003’te yasalaştırılmıştır. Bir yıllık bir süre zarfında nihai halini alan “Terörle Mücadele Yasası” yasalaştırılmıştır (Smith, 2003:35). Yeni Zelanda’da terörle ilgili yasal düzenlemeler uzun bir müzakere sürecinin ve çeşitli yasa teklifleri üzerinde yapılan değişiklik taleplerinin göz önüne alınarak değişim yapıldığı bir süre zarfından kabul edilmektedir. “2003 Terörle Mücadele Yasasına” göre, terörist bir eylem;

“Halkı, hükümeti, uluslararası kurumları veya bireyi, bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya zorlamak amacıyla, ölüme ya da ciddi bedensel yaralanmaya neden olanlar da dahil olmak üzere, ideolojik, politik ya da dini olarak motive edilmiş bir eylem” olarak tanımlanır (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020).

Bu yasa düzenlemeleriyle hükümetin terörizmle mücadelede kullanacağı yetkiler genişletilmiştir. Ayrıca Yeni Zelanda’nın BM terörle mücadele sözleşmeleri ve kararları kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamıştır (Beath, 2021:2). Bu yeni yasa düzenlemesiyle birlikte;

- Yasa, terörist gruplara katılmayı veya üye toplamayı suç olarak düzenlemiştir.
- Teröristlere mali yardımı yasaklamış ve mülklerine el konulmasına veya terörist grupların veya yardımcılarının varlıklarının dondurulmasına izin vermiştir.
- Başbakan, terör eylemlerine katıldıkları gerekçesiyle grupları ‘terörist’ olarak tanımlama yetkisi vermiştir (Beath, 2021:2).

Bakanlar kurulu ve ilgili hükümet birimleri Başbakan ve Kabine Dairesi (DMPC), Ulusal ve Dış güvenlik sekreteri, Dış İlişkiler Bürosu, Güvenlik ve İstihbarat Servisi (SIS), Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı ve Polis bir kişi veya örgütün terörist olarak belirlenmesinde söz sahibidir (Smith, 2003:51). Bu yetki sıkça kullanılmamakta genellikle BM'nin belirlediği listeler onaylanmaktadır.

BM'nin Yeni Zelanda terörle mücadele kanunları ve uygulamaları üzerinde büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, 11 Eylül sonrası yapılan köklü düzenlemelere rağmen terörle ilgili yeni düzenlemeler doğrultusunda fazla uygulama yapılmamıştır. BM'nin terör örgütü ve bireyler üzerindeki etkisi sadece bin Ladin, El-Kaide ve Taliban ile ilişkili grupları ve kişilerle sınırlı kalmıştır (Smith, 2003:53). “Terörle Mücadele Yasası”, Yeni Zelanda’ya BM tarafından listelenmeyen (Hamas ve Hizbullah gibi), ancak terör eylemleri yürüten örgütleri bu listeye dahil etme yetkisi vermesine rağmen şu ana kadar Yeni Zelanda Hükümeti bu cephede eylemsiz kalmıştır (Smith, 2003:54). Sonuçta, Yeni Zelanda’da terörle mücadele için gerekli yasal alt yapı oluşturulmakla birlikte uygulamaya yönelik aktif adımlar ihtiyatlı bir şekilde uygulandığı görülmektedir.

2007 yılında “Terörizmle Mücadele Yasası’nda” yeni düzenleme yapılmasına rağmen bu yasa çeşitli nedenlerden dolayı fazla kullanılmamıştır. Yasanın bazı düzenlemeleri sorunlu olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, yeni yasal düzenlemeden önce, patlayıcı temini, sahte pasaport kullanımı ve deniz taşıtlarına yönelik sabotaj planları yasadışıydı ve bu yasal düzenlemeyle tekrar yasaklanmıştır; ayrıca, protesto hakkını kullanırken şiddet uygulanması için bir komplo kurmak gibi konularda yasanın hükümleri açık değildir (Battersby, 2017). Bu konularda 1987 Yasası hala geçerliliğini korumaktadır (Batterby, 2017). Öte yandan küçük silahlar ve molotof kokteylleri kullanarak taktik eğitim aldığı için tutuklananlara karşı suçlama söz konusu olduğunda bu yasanın uygulanması mümkün olmamış ve Başsavcı bu yasayı “tutarsız ve işlenemez” olarak ilan etmiştir (Batterby, 2017). Hatta şiddet içeren materyallerin hazırlanmasını suç kapsamında düzenleyen “1993 Filmler, Videolar ve Yayınlar Sınıflandırma Yasası” cihatçılar tarafından hazırlanan ve şiddet içeren içeriklerin (basılı kopya ve video materyalleri, hazırlama ve dağıtım) cezalandırılmasında kullanılmaktadır (Batterby, 2017). Bu şiddet içeren yayınların

hazırlama ve dağıtımını bile “2002 Terörizmi Engelleme Yasası” kapsamında ele alınmamaktadır. Yeni Zelanda’da yeni terörle mücadele yasalarının çok fazla kullanılmadığı görülmektedir.

2014 yılında “Terörist Savaşçılarla Mücadele Yasa Tasarısı” kabul edilmiştir. Bu yasa tasarısının kabulüyle cihatçı gruplara katılmak üzere seyahat ettiğinden şüphelenilen kişilerin 24 saat gözetimi ve pasaportlarının iptal edilmesi düzenlenmiştir (Batterby, 2017). Ancak bu mevzuatın 1 Nisan 2018’e kadar yürürlükte kalması planlanmıştır. Diğer taraftan tasarı “yabancı savaşçıları” tanımlayamamıştır (Battersby, 2017). Bu yasa tasarısı bazı maddelerinde açık olmamakla eleştirilmektedir. Öte yandan, Yeni Zelanda’da denizaşırı çatışma bölgelerinde teröristlerle birlikte yasadışı faaliyetlerin yasadışı olduğuna dair bir yasal düzenleme bulunmamaktadır (Battersby, 2017). Ayrıca, Yeni Zelanda’nın beyaz üstünlükçü *yalnız kurtların* terör saldırılarındaki nasıl başa çıkabileceği konusunda yasal bir görüşü yoktur (Battersby, 2017). 2002 Terörle Mücadele yasası ve sonrasında terörle ilgili mevzuata yönelik yapılan düzenlemeler çeşitli açıklardan yasal boşluklar doğurmuş ve uygulamada problemler yaşanmıştır.

2017 yılında, Yeni Zelanda değişime ve dünyaya ayak uydurmak için önceki güvenlik ve istihbarat kurumlarının mevcut yapısını kuvvetlendirecek istihbarat ve güvenlik sistemi yeniden düzenleme amacıyla yeni bir yasa düzenlemesi yapmıştır:

“Güvenlik tehditlerinin artan karmaşıklığı ve karmaşıklığı ışığında, istihbarat ve güvenlik kurumlarının birlikte çalışması ve uzmanlıklarını bir araya getirmesi için artan bir ihtiyaç vardır” (Department of the Prime Minister and Cabinet, 2020).

2017 İstihbarat ve Güvenlik Yasası’nın genel amacı Yeni Zelanda’yı özgür, açık ve demokratik bir toplum olarak korumak olarak belirtilmiş ve aşağıda belirtilen hedeflere katkı sağlaması istenmektedir:

- Yeni Zelanda’nın ulusal güvenliğinin korunmasını sağlamak.
- Yeni Zelanda’nın uluslararası ilişkileri ve refahını geliştirmek.
- Yeni Zelanda’nın ekonomik refahını temin etmek (Department of the Prime Minister and Cabinet, 2017).

Yeni Zelanda, 1930’lardan sonra kamu güvenliğini tehdit eden eylem ve protestoları terör kapsamında değerlendirilmiş ve kısıtlayıcı düzenlemeleri uygulamaya koymaktan geri durmamıştır. Güvenliği sağlama amacıyla olağanüstü hâl ve grevleri yasaklamaktan protesto hakkını durdurmaya kadar kısıtlayıcı önlemler aldığı bu ilk dönemin ardından terörle mücadele için kurumsal ve operasyonel alt yapının oluşturulduğu ikinci dönem yaşanmıştır. Bu dönemde istihbarat kurumlarına yasal çerçeve hazırlanarak uluslararası terörizm faaliyetlerinin engellenmesi ve destek verilmesi amaçlanmıştır. Diğer taraftan, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terörle mücadelede köklü düzenlemeler yapılmış ve yasal mevzuat geliştirilerek Yeni Zelanda hem uluslararası sorumlulukları yüklenme hem de ülkenin teröristlere sığınak sağlayabilecek cazibe merkezi halini almasını engellenmesi amaçlanmıştır. Ancak birbiri ardına gelen terörle mücadele yasasında yapılan değişiklikler hukuksal boşluk ve karmaşıklıktan dolayı uygulamada aktif olarak kullanılmamıştır.

5.7.3.2. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi İdari Düzenlemeler

Terör ulusal güvenliğin sağlanması önündeki engellerden birisidir. Yeni Zelanda’nın ulusal güvenliğinden çeşitli devlet kurumları sorumludur. Yeni Zelanda’da ulusal güvenliğin sağlanması için yönetim modeli tercih edilmektedir: resmi, özel ve sivil sektörlere dayalı kapsayıcı bir yaklaşımı uygulanmaktadır. Terörle mücadelede kaynakların etkili kullanılması için merkezi bir yapılanma girişimleri “Ulusal Güvenlik Sistemi” oluşturularak somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak Yeni Zelanda’da farklı birim ve komitelerin oluşturulmasıyla çok kurumlu bir yapılanma sorunu gündeme gelmiştir.

Yeni Zelanda terörle mücadelede stratejik bir yaklaşım tercih ederken aynı zamanda çok kurumlu bir sistem geliştirmiştir (New Zealand Security Intelligence Service, 2020). Bu sistem kamu sektörü kurumlarının, toplulukların, özel sektörün, yerel yönetimlerin, medyanın ve uluslararası kurumların dahil olmak üzere çok çeşitli paydaşların birlikte çalışması üzerine inşa edilmiştir (New Zealand Security Intelligence Service, 2020). Yeni Zelanda’nın güvenlikten sorumlu kamu kurumları:

- *Başbakanlık ve Bakanlıklar,*
- *Yeni Zelanda Polisi,*
- *Yeni Zelanda Güvenlik İstihbarat Servisi (NZSIS),*
- *Devlet İletişim Güvenliği Bürosu (GCSB),*
- *Birleşik Tehdit Değerlendirme Grubu (CTAG),*
- *Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı,*
- *Devlet İletişim Güvenlik Bürosu,*
- *Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı,*
- *Yeni Zelanda Gümrük Servisi,*
- *Ulaştırma Bakanlığı,*
- *Savunma Bakanlığı ve*
- *Yeni Zelanda Savunma Gücü oluşturmaktadır (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020).*

Terör tehditleri ve saldırıları karşısında yukarıda belirtilen devlet kurumlarıyla birlikte özel sektör ve toplumun iş birliğine dayalı bir yaklaşım geliştirmiştir (Department of the Prime Minister ve Cabinet of New Zealand, 2019). Yeni Zelanda’da kamu güvenliği ve terörle mücadele içerisinde yer alan polis teşkilatıyla birlikte diğer önemli kurumlar “Başbakan ve Kabine Dairesi (DPMC), Stratejik İstihbarat Birimi, Yeni Zelanda Güvenlik Servisi, Birleşik Tehdit Değerlendirme Grubu (Combined Threat Assessment group, CTAG) ve Avustralya-Yeni Zelanda Terörle Mücadele Komitesi” bulunmaktadır.

Yeni Zelanda’nın ulusal güvenlik meseleleriyle ilgili düzenlemeleri uzun bir süre almıştır ve artık daha genel olarak “Ulusal Güvenlik Sistemi” olarak adlandırılmaktadır (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2016). Ulusal Güvenlik Sistemi üç seviyede çalışmaktadır (Bkz. Şekil 31).

Şekil 31. Yeni Zelanda’nın Ulusal Güvenlik Sistemi (Kaynak: Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2016)

Ulusal Güvenlik Sistemi'nin zirvesinde Başbakan ve Kabine Dairesi (DPMC) bulunmaktadır. Bu Komite Yeni Zelanda'nın Ulusal Güvenlik ve İstihbarat sistemini yönetimi ve koordinasyonunda kilit bir rol üstlenmektedir (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2017). DPMC'nin görevleri arasında;

- İç ve dış risk potansiyellerini belirlemek,
- Ulusal güvenliğe yönelik iç ve dış riskleri değerlendirmek,
- Risklerin uygun şekilde yönetilmesini sağlamak için politika tavsiye etmek ve yeni politika oluşturmayı koordine etmek ve
- Ulusal güvenlik riskleriyle başa çıkmak için hükümetin eylemlerini koordine etmek yer almaktadır (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2017).

Yeni Zelanda'nın ulusal güvenlik sisteminin en üst yapılanması olan DPMC terörle mücadele biriminin zirvesini oluşturmaktadır. DPMC'nin İcra Kurulu Başkanlığında ve çeşitli ilgili kurumların temsilcilerinden oluşan "İç ve Dış Güvenlik Koordinasyon Yetkilileri Komitesi (ODESC)" terörle mücadelede "merkezi bir yaklaşım" benimsendiğini göstermektedir (Smith, 2003:51). Bu yaklaşımda Yeni Zelanda Polis teşkilatı terörle mücadelenin operasyonel sürecini yönetmektedir. Polisin istihbaratı bilgilerin toplanması, analizi, soruşturma, acil durum müdahalesi, ulusal ve uluslararası ortaklarla çalışma, riskleri azaltma ve terör tehditleriyle mücadelede operasyonel liderlik rolü bulunmaktadır (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020). Yeni Zelanda polisi genel olarak terörle mücadele operasyonlarında olduğu gibi istihbaratı süreçte de başat rol oynar. Polis, teröristlerle ilgili verileri toplar, harmanlar, değerlendirir ve analiz etmekten sorumludur (Smith, 2003:52). Polis teşkilatı içerisinde görevlendirilmiş bir komiser yardımcısı terörist saldırıları önleme ve müdahaleyle ilgili ulusal boyutta yapılan uygulamaları denetlemektedir (Overseas Security Advisory Council Bureau of Diplomatic Security U.S. Department of State, 2019). Bu görevli komiser yardımcısı ayrıca;

- Özel Taktikler Grubu,
- Uzman Arama Grubu ve
- Ulusal Bomba Veri Merkezi Yöneticisi,

- Stratejik İstihbarat Birimi ve
- Yeni Zelanda'nın yurtdışındaki diplomatik misyonlarında irtibat pozisyonlarının terörle mücadelede operasyonel müdahale için durumlarını denetlemekten sorumludur (Overseas Security Advisory Council Bureau of Diplomatic Security U.S. Department of State, 2019).

Yeni Zelanda'da terörle mücadelenin, merkezi bir yapılanma içerisinde farklı kurumların polis teşkilatının operasyonel görevlendirilmesiyle birleştirildiği görülmektedir. Diğer taraftan, 2002 yılında, "Stratejik İstihbarat Birimi", Yeni Zelanda polisi, artan terörizm bilincine yanıt olarak kurulmuştur (Beath, 2021:3). 11 analistin yer aldığı bu birimde, Yeni Zelanda'nın uluslararası ve yerel güvenlik ortamı hakkındaki anlayışını geliştirmek hedeflenerek polisin operasyonel ve stratejik yönden geliştirilmesi amaçlanmıştır (den Heyer, 2020:2-3). Birimin görevi, yerel ve uluslararası güvenlik konusunda istihbarat sağlamaktır. Bu birim uluslararası suç faaliyetleriyle ilgili istihbaratı bilgileri sağlamakla görevlendirilmiştir.

Yeni Zelanda terörle mücadelede "Ulusal Güvenlik Sistemi" adını verdiği bu modele göre bir terör saldırısı gerçekleştiğinde "Kabine Dış İlişkiler ve Güvenlik Komitesi (Cabinet External Relations and Security Committee, ERS)" devreye girmektedir. ERS'nin altında:

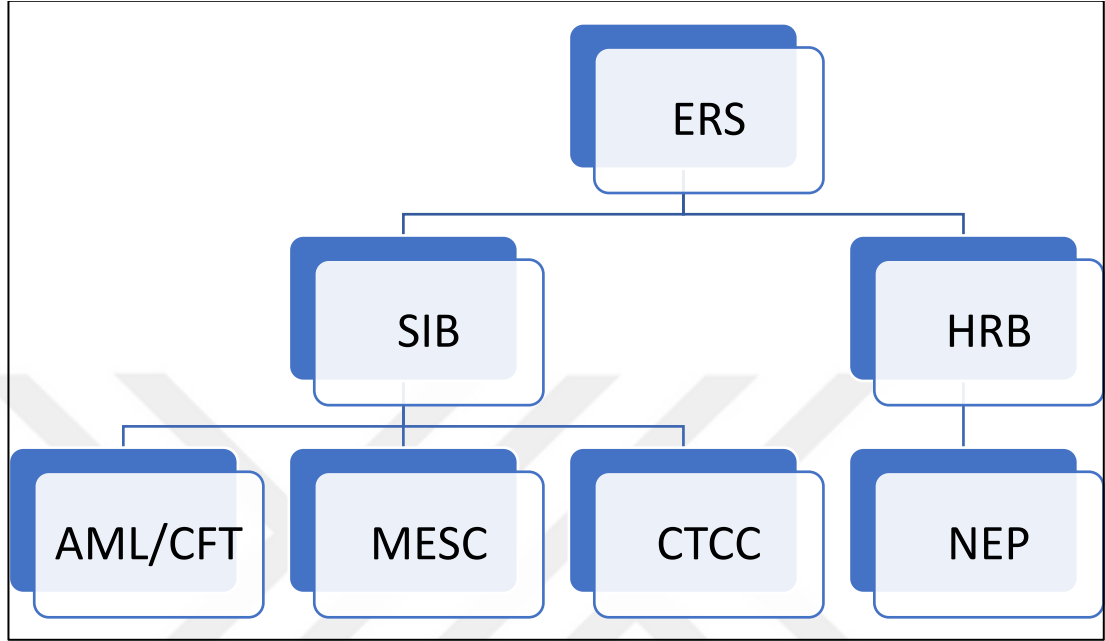
- Güvenlik ve İstihbarat Kurulu (SIB) ve
- Tehlike ve Risk Kurulu (Hazard and Risk Board, HRB) yer almaktadır.

SIB'in altındaysa;

- Parasal Aklama ve Terörizmin Finansmanıyla Mücadele Ulusal Koordinasyon Komitesi (Anti-Monetary Laundering and Countering Financing Terrorism National Coordination Committee, AML/CFT),
- Ana Olaylar Güvenlik Komitesi (Major Events Security Committee (MESC)
- Terörle Mücadele Koordinasyon Komitesi (Counter Terrorism Coordination Committee (CTCC) ve

HRB'nin altında;

- Ulusal Uygulama Programı (National Exercise Programme (NEP) bulunmaktadır (Bkz. Şekil 32) (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020).

Şekil 32. Yeni Zelanda’nın Ulusal Güvenlik Sistemi (Kaynak: Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020.)⁵⁷

Böylelikle ulusal güvenlik sisteminin birçok komite ve alt komitelerden oluşan bir parçalı yapılanma sergilediği görülmektedir. Yeni Zelanda ulusal güvenlik sisteminin bir diğer önemli komitesi “İç ve Dış Güvenlik Koordinasyon Yetkilileri Komitesi (ODESC)’dir”. ODESC Yeni Zelanda’nın ulusal terörizm tehdit seviyesi “Birleşik Tehdit Değerlendirme Grubu (CTAG)” tarafından bildirildikten sonra gerekli düzenlemeleri yapmakla görevlendirilmiştir⁵⁸.

⁵⁷ ERS (Kabine Dış İlişkiler ve Güvenlik Komitesi (ERS), SIB (Güvenlik ve İstihbarat Kurulu- Security and Intelligence Board), HRB (Tehlike ve Risk Kurulu- Hazard and Risk Board), AML/CFT (Parasal Aklama ve Terörizmin Finansmanı Mücadele Ulusal Koordinasyon Komitesi Anti-Monetary Laundering and Countering Financing Terrorism National Coordination Committee), MESC (Büyük Olaylar Güvenlik Komitesi- Major Events Security Committee), CTCC (Terörle Mücadele Koordinasyon Komitesi- Counter Terrorism Coordination Committee) ve NEP (Ulusal Uygulama Programı- National Exercise Programme).

⁵⁸ “Ulusal terörizm tehdidi seviyesi, bir terör olayı olasılığının değerlendirilmesini sağlayan altı seviyeli bir ölçektir. Hükümete risk değerlendirmesi ve risk yönetimi faaliyetlerini bilgilendirmek ve yönlendirmek için bir araç olarak tasarlanmıştır” (Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zealand, 2019).

“2005-2007 Yeni Zelanda Polis Güvenlik Stratejisi” raporu mevcut güvenlik ortamının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda güvenlik ortamının değiştiği ve bu doğrultuda operasyonel kapasitenin geliştirilmesine yönelik süreç belirtilmiştir. Bu doğrultuda OSPEC programı oluşturulmuştur ve ABD’de uygulanan programların benzerlerinin emniyet teşkilatına uyarlanması için bir yönetim aracı olarak tasarlanmıştır (den Heyer, 2020:3). ODESC uygun yanıtı değerlendirir ve Başbakan da dahil olmak üzere Bakanlara önerilerde bulunur (Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zealand, 2019). ODECS’in tehdit seviyesi hakkında değişiklik yapma önerisi ve risk yönetimi üzerinde belirleyici rolü bulunmaktadır.

Yeni Zelanda ulusal güvenlik sisteminde yer alan “Birleşik Tehdit Değerlendirme Grubu (Combined Threat Assessment Group, CTAG)” terörle mücadelenin önemli kurumlarından birisidir. Yeni Zelanda’nın çok kurumlu terörle mücadele yapılanması iyi bir koordinasyon sisteminin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. “Yeni Zelanda İstihbarat Güvenlik Servisi” bünyesinde oluşturulan CTAG gibi özerk kurumlarla koordinasyon sağlanmaktadır. CTAG terörizmin yarattığı tehditlere yönelik değerlendirme ve çeşitli devlet kurumlarına bilgilendirme yapmaktadır. CTAG aşağıdaki birimlerin koordinasyonunu sağlamaktadır:

- Yeni Zelanda Güvenlik İstihbarat Servisi (NZSIS)
- Devlet İletişim Güvenliği Bürosu
- Yeni Zelanda Savunma Gücü
- Yeni Zelanda Polisi
- Sivil Havacılık Otoritesi / Havacılık Güvenlik Servisi
- Düzeltmeler Dairesi Başkanlığı (Departments of Corrections)
- Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı” (New Zealand Security Intelligence Service).

CTAG, terörizm tehdidi hakkında değerlendirme yapmak için yerel ve uluslararası kaynaklardan gizli ve açık kaynaklı bilgileri kullanmakla görevlidir (New Zealand Security Intelligence Service). CTAG terör tehdidinin geldiği kaynağın niyet ve amacını gerçekleştirme yeteneğini (bilgi ve kaynaklarını) araştırmaktadır. Değerlendirmelere yardımcı olmak için yapılandırılmış analitik teknik ve araçlar

kullanan metodolojilerden yararlanmaktadır (New Zealand Security Intelligence Service). CTAG'ın diğerk bir önemli göreviyse Yeni Zelanda'nın ulusal terörizm tehdidi seviyesini belirlemek ve sürekli olarak gözden geçirmektir (New Zealand Security Intelligence Service). Bu doğrultuda, 15 Mart terör saldırılarından sonra CTAG şu anda Yeni Zelanda'daki bir terör saldırısı tehdidini saldırıdan önce “düşük” olan güvenlik tehdit seviyesini “orta” olarak değiştirmiştir (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Orta seviye yeni bir saldırının gerçekleşme ihtimalinin olduğu anlamına gelmektedir. CTAG ayrıca, terörizm, şiddetli protesto veya şiddet içeren suçlardan kaynaklanan tehditlerle ilgili çok çeşitli yerel ve uluslararası konular ve konular hakkında tehdit değerlendirmeleri yayınlamaktadır.

NZSIS, terörizm ve şiddet içeren aşırıçılıkla mücadelenin önde gelen kurumlarından birisidir. “Yeni Zelanda Güvenlik İstihbarat Servisi (SIS)” değişiklik yasalarıyla 1999 yılında düzenlenmiştir. 1956 yılında daha sonra Yeni Zelanda Güvenlik İstihbarat Servisi (NZSIS) olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Burke, 2017:1) 1956 yılına kadar ulusal güvenlikden sorumlu birim Yeni Zelanda polisi olmuştur (Smith, 2003:11). 1969 yılında SIS'in kısmen açık hale getirilerek ulusal güvenlik için rolü istihbarat toplama ve değerlendirme yetkisi verilmiştir (Smith, 2003:11). Zamanla terörizmle ilgili istihbaratı bilgilerin toplanması NZSIS'in özel bir işlevi halini almıştır. NZSIS terörün herhangi bir ideoloji, neden veya inanç sisteminin uç noktalarında meydana gelebileceğini farkında olduğunu belirtmektedir (New Zealand Security Intelligence Service, 2020). Bu nedenle NZSIS bir ideolojiyi desteklemek için şiddeti savunan herhangi bir birey, grup veya kuruluşu araştırmaya görevlendirilmiştir (New Zealand Security Intelligence Service, 2020). NZSIS terör tehditlerinin tespiti ve araştırılmasından sorumlu önemli kurumlardan birisi olduğu görölmektedir.

Diğerk taraftan, Yeni Zelanda terörle mücadelede bölgesel iş birliği geliştirmeye ağırlık vermektedir. 2012 yılında “Yeni Zelanda Avustralya-Yeni Zelanda Terörle Mücadele Komitesi'nin (ANZCTC)” bir üyesi olmuştur. Komitenin amacı, terörle mücadele konularında mümkün olan en yakın Trans-Tasman koordinasyonunu ve iş birliğini sağlamaktır (Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zealand, 2019). ANZCTC, Yeni Zelanda, Avustralya Hükümeti, Avustralya eyalet

ve bölgesel hükümetlerinin temsilcilerinin terörle mücadele için uluslararası iş birliği geliştirdiği bir yapılanma üzerine inşa edilmiştir (Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zealand, 2019).

11 Eylül saldırılarından sonra yeni idari düzenlemeler yapılması isteği oluşmuştur. Bölgesel kapasitenin geliştirilmesi, kapasitenin artırılması ve hem reaktif hem de proaktif yaklaşımların gerekliliği çeşitli resmi raporlarda yer almaya başlamıştır. Örneğin, 2003 yılında yayınlanan polis ulusal güvenlik stratejisi raporunda operasyonel kapasitenin geliştirilerek, Yeni Zelanda ve bölgedeki hazırlıkların ve kapasitenin geliştirilmesi sonucuna varılmıştır (den Heyer, 2020:2). Yeni Zelanda diğer ülkelerin ulusal güvenlik istihbarat yönetiminde en iyi uygulama modellerini belirlemek için çalışmalar yapmıştır (Yeni Zelanda Polisi, 2003b; aktaran den Heyer, 2003:2). Dahası Yeni Zelanda Polisi güvenlik alanındaki operasyonel performansı iyileştirmek ve terörle ilgili istihbarata daha iyi erişim sağlamak için bir dizi yerel ve uluslararası girişimde bulunmuştur (den Heyer, 2003:2). Bunların başında:

- Washington DC, Londra ve Jakarta, Endonezya’da “Polis İrtibat Görevlisi” pozisyonları oluşturulmuştur. Bu pozisyonlar ilgili Yeni Zelanda Büyükelçiliği aracılığıyla geliştirilmiş ve öncelikle yerel kolluk kuvvetleriyle ilişkileri güçlendirmek ve bilgi edinmenin alternatif yollarını araştırma hedeflemiştir.
- Güvenlik Görevlisi Birimi (DSO) pozisyonu oluşturulmuştur. Yeni Zelanda polisinin güvenlik politikaları, planları, prosedürleri ve karşılık verme gücünün geliştirilmesi amacıyla oluşturulan DSO polisin stratejik ve riskli alanlarda uzman tavsiyesinden yararlanması amaçlanmıştır (den Heyer, 2020:2-3).

Diğer taraftan, 11 Eylül saldırıları sonrasında, Yeni Zelanda asker ve polisi özellikle havaalanı güvenliğini sağlama üzerine görevlendirilmiştir. Zelanda Hükümeti, havaalanlarında ekstra güvenlik, istihbarat kabiliyetinin artırılması gibi girişimler başlatmıştır (den Heyer, 2020:1). 11 Eylül saldırılarından sonra Yeni Zelanda Özel Kuvvetleri’nin herhangi bir askerî harekâta yardım edip edemeyeceği tartışmalarını Yeni Zelanda’nın terör eylemleriyle mücadelede yeterli yasal araçlara sahip olup

olmadığı tartışılması izlemiştir (Smith, 2003:18). 11 Eylül saldırıları Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yasaları üzerindeki belirleyici rolü idari yapılanma üzerinde görülmüştür.

Yeni Zelanda'da güvenlik yapılanması merkezileştirme çabalarına rağmen farklı kurum ve birimlerin iş birliğine bırakılmıştır. Yeni Zelanda Polisi terörle mücadelenin merkezinde yer almasına rağmen terörle mücadele politikalarının belirlenmesi ve stratejilerin oluşturulması karmaşık birim ve komiteler üzerinden yürütülmektedir. Ulusal güvenlik sistemi olarak adlandırılan yapılanma özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında gelişmiş ve hem operasyonel gücün artırılması hem de istihbarat bilgilerinin toplanması için yeni birim ve komiteler oluşturulmuştur. Böylelikle Yeni Zelanda terörle mücadelede merkezi bir yaklaşım oluşturmaya çalışırken çok kurumlu bir yapılanma sorunuyla yüzleşmek zorunda kalmıştır.

5.7.2. 15 Mart Christchurch Terör Saldırıları Sonrası Terörle Mücadele Yaklaşımı

15 Mart terör eylemlerinden önce Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yapısını şekillendiren temel unsur 11 Eylül terör saldırıları ve BM kararları olmuştur. Uluslararası terör saldırıları Yeni Zelanda için tepkisel yaklaşımdan önleyici yaklaşıma doğru bir yöneliş başlatmıştır. Bu kapsamda yeni terörle mücadele yasa düzenlemeleri ve idari birimler oluşturulmuştur. 11 Eylül saldırılarından yaklaşık 9 yıl sonra gerçekleştirilen 15 Mart terör eylemleriyle birlikte Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yaklaşımı aşırı sağcı şiddeti araştırma ve takibine yönelmiş, ayrıca yarı otomatik silahlara erişimin kısa sürede engelleyen bir yasa düzenlemesiyle önleyici yaklaşıma yönelik gözle görülür bir seviyeye yaklaşmıştır. Christchurch saldırıları Yeni Zelanda'nın barışçıl ortamında bile tehlikeli terör saldırıları olabileceğini gösterirken terörle mücadelede sadece aşırılıkçı İslamcılara odaklanılan yaklaşımı aşırı sağcı şiddetin potansiyel risklerini ortaya çıkararak Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yaklaşımını genişletmiştir.

Başbakan Ardern 15 Mart terör saldırıları sonrası oluşturulan Kraliyet Araştırma Komisyon'u raporunu bir yol haritası olarak görmüştür⁵⁹. Başbakan Ardern;

“Soruşturmayı başlattığımızda, 15 Mart saldırısının nasıl gerçekleştiğini, onu durdurmak için ne yapılabileceğini ve Yeni Zelandalıları nasıl güvende tutabileceğimizi öğrenmek için her şeyin didik didik aranmasını istediğini” söylemiştir (Ardern, 2020).

Komisyon raporu sonrasında devlet kurumlarının, teröristin planlama ve hazırlık aşamasında tespit edilememesinde bir hatasının olmadığını belirtmiş ve bu terör saldırılarından çıkarılacak iki önemli konudan bahsetmiştir:

- İlki, ateşli silah ruhsatlandırma rejimindeki başarısızlıklardır.
- İkinci alan, Yeni Zelanda'nın güvenlik ve istihbarat teşkilatlarıyla ilgilidir (Ardern, 2020).

Başbakan Ardern, Komisyon raporunun Müslüman topluluklarının güvenlik ve istihbarat teşkilatının orantısız incelemelerine maruz kaldığı tespitini vurgulamıştır:

“Rapor, “uygunsuz bir kaynak konsantrasyonu” olduğunu doğruluyor. Rapor, özellikle 2018'den önce kaynakların yoğunlaşmasının diğer ideolojilerle bağlantılı terörizm tehditlerinin bilinçli bir değerlendirmesine dayanmadığını belirtiyor.

Komisyon, bu konuların, saldırıyı durduracağına dair hiçbir tespitte bulunmamış olsa da bu durum yine de başarısızlıktır ve bunun için hükümet adına özür dilerim.

Buna ek olarak rapor, Yeni Zelanda, on yıllardır devam eden müsamahakâr ateşli silah rejimini de tartışıyor...Buna rağmen 15 Mart'a kadar değişiklik yapılmadı ve bunun için sorumluluk almamız. Ne de olsa, polis sadece uyguladıkları yasalardan ve bunları uygulama şekillerinden sorumlu tutulabilir” (Ardern, 2020)

Başbakan Jacinda Ardern, Yeni Zelanda güvenlik ve istihbarat teşkilatının diğer ideolojilerle bağlantılı terör faaliyetlerini takibe yeterli kaynak ayrılmadığını dile getiren Komisyon'un bu tespitinden dolayı özür dilemiştir. Ayrıca silah mevzuatının daha önce düzenlenmemesinden dolayı siyasi iktidarın sorumlu olduğunu söylemiştir. Bu doğrultuda, ilk olarak ateşli silahlar ruhsatlandırmasına öncelik verdiklerini ve 15 Mart terör saldırılarının bu mevzuatın düzeltilmesindeki etkisinden bahsetmiştir. Ayrıca Ardern, Yeni Zelanda'da yaşayan Müslümanların kendilerini güvende hissetmeleri için ellerinden geleceğini yapacağını bildirmiştir. Başbakan

⁵⁹ Başbakan Ardern 15 Mart terör olay karşısında oldukça hassas davranmıştır. Olayın “Yeni Zelanda'nın en karanlık günlerinden biri” olduğunu söylemiştir (Theguardian, 2019).

Ardern 15 Mart terör saldırılarında şiddet içeren aşırılığa tepki vermenin yeni bir yolunu göstermiştir (Booyesen, 2019). Tarrant'ın gerçekleştirdiği saldırının kurbanlarına karşı büyük bir empati kurmuş ve acılarını paylaşmak için elinden geleni yapmıştır. Başbakan Ardern, terör saldırıları sonrasında durumun kontrol altında olduğunu göstermeye çalışan terörle savaşa kadar kısıtlayıcı uygulamaları benimseyen diğer liderlerin aksine şefkat ve anlayışlı bir yaklaşım benimsemiştir (Krewel, 2019). Müslümanlar yas tutarken onları teselli etmiş, başörtüsü takmış ve ağlamıştır. Başbakan Ardern savaş söylemine karşı direnerek 11 Eylül 2001'de modern terörizm çağı başladığından beri, dünya liderleri teröre intikam vaat ederek karşılık verdiler ve retorik ve askeri olarak savaş açmıştır (Gessen, 2019). Böylelikle, Yeni Zelanda terörle mücadele yasal düzenlemelerle destekli empati yaklaşımını benimsemiştir.

Tarrant terör saldırılarından bir yıl sonra yargılanması bitmiş ve 51 cinayet, 40 cinayet teşebbüsü ve terör eyleminden suçlu bulunarak şartlı tahliye imkânı olmadan ömür boyu hapis cezası almıştır. Yeni Zelandalı hukuk profesörü Alexsander Gillespie:

“Başbakanın empati gösteren tavrından/katılımından mahkemenin şartlı tahliye olmaksızın eşi görülmemiş bir ömür boyu hapis cezası verilmesini” sağladığını belirtmiştir” (Gillespie, 2021).

Yeni Zelanda'da Tarrant 2002 Terörle Mücadele Yasası kapsamındaki ilk kovuşturma ve ilk şartlı tahliyesiz ömür boyu hapis cezasını almıştır (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Dava, Tarrant için ömür boyu hapis cezasıyla sonuçlanmış ve Yeni Zelanda'da verilen en ağır cezalardan birisi olmuştur. Christchurch saldırılarından sonra DPMC Yeni Zelandalıların daha iyi ve güvende olmaları için gerekli çalışmaları başlatmıştır. DPMC icra kurulu başkanı Barrington 15 Mart terör saldırılarıyla ilgili konuşmasında;

“DPMC'nin ulusal müdahale ve toparlanmayı desteklemek için Ulusal Güvenlik Sistemini ve Ulusal Kriz Yönetim Merkezi'ni etkinleştirdiğini gördük. Saldırıları takip eden günlerde merkezi hükümet kurumları, yerel yönetim ve topluluklarla yakın iş birliği içinde çalıştık. Hükümetin stratejik politika yanıtına da katkıda bulunduk ve Yeni Zelanda'nın terörle mücadele ortamlarını güçlendirmek için çalışmalarımıza devam ediyoruz. Kraliyet Soruşturma Komisyonu'nun bulguları bu bağlamda önemli” olacağını belirtmiştir (Barrington, 2019).

15 Mart terör eylemleri hükümetin terörle mücadelede en üst kurumu olan DPMC'yi harekete geçirmiştir. Yeni Zelanda'nın ulusal güvenlik sistemi kapsamında terör saldırısı sonrasında işlem yapılmıştır. DPMC terör saldırıları sonrasında hükümetin terörle mücadele stratejinin belirlenmesine yardımcı olmuştur. 15 Mart terör saldırıları sonrasında terörle mücadele mevzuatın değişmesine yönelik talepler dile getirilmeye başlanmıştır. Değişiklikler 15 Mart saldırılarından sonra Eylül 2019'da Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanan "Terörle Mücadele Stratejisi" kapsamında ele alınmaya çalışılmıştır. Stratejinin amacı;

"Yeni Zelanda'da terörizmi ve her türden şiddet içeren aşırılığı önlemek için birlikte çalışmak ve aynı zamanda sistemlerin ve yeteneklerin erken harekete geçmesi ve gerektiğinde yanıt vermek için yerinde olmasını sağlamak" olarak belirtilmiştir (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021).

15 Mart terör saldırılarından sonra terör saldırılarının gerçekleşmesini önleme ve terör saldırılarına karşı etkin müdahale etme kapasitesinin artırılması çalışmaları başlatılmıştır. Bu doğrultuda, terör saldırıları sonrasında oluşturulan terörle mücadele stratejisi yeni bir çalışma programı oluşturmuştur. Terörizm ve şiddet içeren aşırıcılık tehdidinin azaltılması amacıyla terörle mücadele mevzuatı gözden geçirilmesi ve mevzuatın güçlendirilmesine karar verilmiştir.

Terörle Mücadele stratejisi 15 Mart terör saldırıları sonrasında yapılan yasal ve idari düzenlemelerin yol haritasını çizmiştir. Terörle mücadele stratejisi sosyal dayanışma, ırkçılık ve nefret söylemini azaltma, toplulukları ve kalabalık yerleri güvende tutma, internet üzerinden şiddet içeren aşırıcılıkla mücadele ve kurumların bilgiye erişme ve bilgiyi paylaşma yöntemleri geliştirmeye odaklanmaktadır (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Hükümet, silah yasalarını sıkılaştırarak ve Yeni Zelanda'nın güvenlik ve istihbarat teşkilatlarına kraliyet soruşturma komisyonu kurarak kararlı adımlar atmıştır (Booyesen, 2019:2). Yeni Zelanda hükümeti 15 Mart terör saldırılarından sonra silah yasasını değiştirmiş ve idari olarak terör saldırılarının araştırılması için komisyon oluşturmuş ve ayrıca hükümetin "Christchurch Çağrısıyla" online olarak aşırıcılıkla ilgili içeriklerin yayılmasını önlemek için 48 ülkeyi içine alan bir girişim başlatılmıştır. 15 Mart terör saldırıları artık aşırı sağcı ideolojilerden etkilenen bireylerin internet kullanımıyla nasıl büyük bir tehdit olarak ortaya çıkabileceğini ve gerçek zamanlı bir olayın canlı görüntülerinin yayınlanması

sürecinin engellenmesinin zorluğunu göstermiştir (Sullivan-Taylor & Branicki, 2019). Böylelikle, 15 Mart saldırıları sonucunda öncelikle online içerik yayınlaması konusuna dair düzenlemeler tartışılmaya başlanmıştır. Temelde sadece üç önemli somut adım atıldığı görülmekle birlikte Başbakan Ardern'in terör saldırıları sonrasındaki yaklaşımı terörle mücadelede yeni bir başlangıç olarak görülmüştür. Bu doğrultuda, öncelikle ateşli silahları erişim ve ruhsat almayı düzenleyen yasa üzerinde değişiklik yapılması ve internet üzerinden aşırıcılıkla mücadele için Christchurch çağrısı düzenlenmesi Yeni Zelanda'nın terörle mücadele stratejisiyle uyumludur.

15 Mart terör saldırıları sonrasında oluşturulan terör stratejisi doğrultusunda Yeni Zelanda önleyici terörle mücadele yaklaşımını giderek daha fazla uygulamaya koymaktadır. Yeni Zelanda'nın terörle mücadele stratejisi, Yeni Zelanda'daki her türlü terörizmi ve şiddet içeren aşırıcılığı önlemek için birlikte çalışmakla birlikte, sistemlerin ve yeteneklerin erken harekete geçmesini ve gerektiğinde yanıt vermesini sağlamayı amaçlamaktadır (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020). 19 Mart terör saldırılarından sonra terörle mücadele çalışma programı stratejinin odak noktası, terörle mücadelede kapsamlı uzun vadeli çalışma programı hazırlamak olmuştur (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020). Yeni çalışma programı aşağıda belirtilen alanlara odaklanmaktadır:

- Toplulukları kapsayıcılığı artırma ve katılımı destekleme.
- Irkçılığın ve nefret söyleminin azaltılma.
- Toplulukları ve kalabalık yerleri güvende tutma.
- Online şiddet içeren aşırıcılığa karşı koyma.
- Terörle mücadele mevzuatının gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi.
- Kurumların bilgilere uygun şekilde erişimini ve paylaşımını iyileştirme.
- İnsanların potansiyel zarar kaynaklarının farkında olmalarına ve riski en aza indirmede aktif olmalarına yardımcı olma.
- İnsanların kendilerini ve diğerlerini terör olaylarından korumak için doğru bilgilere sahip olmalarını sağlama (Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand, 2020).

Görüldüğü gibi Yeni Zelanda hükümeti 15 Mart terör saldırılarından sonra ırkçılıkla mücadele, toplumsal katılımı artırma, terörle mücadele mevzuatının geliştirilmesi, kurumlar arası koordinasyon ve iletişimin iyileştirilmesi ve online radikalleşme sürecine odaklanılması gibi çok kapsamlı faaliyet alanları belirlemiştir. 15 Mart terör saldırılarından sonra beyaz üstünlükçülerin potansiyel tehlikelerini azaltacak düzenlemeler gündeme gelmiş ve önleyici uygulamalar tartışılmaya başlanmıştır.

15 Mart terör saldırılarından sonra Yeni Zelanda’da beyaz üstünlükçüler ve aşırı sağcıların takibi çok fazla yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Yeni Zelanda Polisi’nin “Belirlenmiş Terör Varlıkları (Designated Terrorist Entities)” listesinin gözden geçirilmesi bu durum için oldukça aydınlatıcıdır. Listede, Müslüman grupların yasaklanmasının orantısız doğasını ortaya koyulmaktadır. 2.000’in altında birey ve 455 grubu içeren listede hiçbir aşırı sağ veya beyaz üstünlükçü yer almamaktadır (Dewan, 2019:11). 15 Mart terör saldırılarından sadece bir ay önce yayınlanan listede sadece Müslümanların yer alması Yeni Zelanda terör zanlıları olarak sadece Müslümanlara odaklanıldığını göstermektedir. Diğer taraftan, 15 Mart terör eylemleri Yeni Zelanda’ya yönelik terör tehdidi gerçek olduğunu göstermiştir ve terör risklerinin kaynağı ve boyutunu değiştirmiştir. Yeni Zelanda’nın göreceli izole yapısı, Yeni Zelanda’nın siyasi kargaşadan uzakta olduğu ve hükümetlerinin dikkatlerini esnek bir ulus olmaya odaklamasına yol açmıştır (Sullivan-Taylor ve Branicki, 2019). Bu yüzden 11 Eylül terör saldırılarına kadar terörle mücadelede kapsamlı yasal düzenlenmeler yapılmamış ancak BM’nin kararları doğrultusunda terörle mücadele mevzuatı geliştirilmiştir. Sonuçta, 15 Mart terör eylemleri sonucunda Müslümanları içermeyen yeni risk alanları kabul edilmiştir.

Bu saldırılar sonrasında, DPMC tarafından, saldırı, aşırı ideolojik, politik veya dini güdüye sahip bireyler veya küçük gruplar tarafından yapılabileceği öngörülmektedir (Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zealand, 2019). Önceden Yeni Zelanda için mevcut terör riskleri ağırlıklı olarak denizaşırı örgütlerle bağlantısı olan kişi ve gruplardan kaynaklanmaktaydı (Smith, 2003:2). Ancak 15 Mart terör saldırılarından sonra aşırı sağ ideolojiden etkilenen bireylere odaklanılmaya başlanmıştır. Christchurch olayından esinlenen aşırı sağ ideoloji kaynaklı yeni saldırıların gerçekleşme potansiyeli artmış ve büyük olasılıkla camileri veya

Müslüman bireyleri hedef alan düşük yetenekli yeni saldırıların yapılması beklenebilir (Garda, 2020). Bu doğrultuda, Yeni Zelanda terörle mücadele yaklaşımını aşırı sağcı şiddetle mücadele bağlamında ele alması gerekmiştir. Diğer taraftan, Yeni Zelanda, uluslararası veya uluslararası bir terörist saldırının özel hedefi değildir, ancak terörizme karşı mücadelede ABD'yle iş birliği içerisinde olmasından dolayı aşırı radikal İslamcı teröristlerinde potansiyel hedefi olabilir (Overseas Security Advisory Council Bureau of Diplomatic Security U.S. Department of State, 2019). Bu durumda, Yeni Zelanda çok boyutlu bir terörle mücadele yaklaşımı geliştirmesi ve muhtemel saldırı kaynaklarını genişletmesi beklenmektedir.

15 Mart terör saldırılarından sonra Yeni Zelanda'nın Ulusal Güvenlik anlayışı değişmiştir. Önceden vatandaşlarının yaşam tarzını korumak olan öncelikler artık siber saldırılar, terörizm, ulusötesi suçlar ve küresel ısınma gibi küresel boyutu olan alanları da kapsayarak gelişmiştir (Sullivan-Taylor & Branicki, 2019). Yeni Zelanda artık izole bir ada ülke olarak değil, uluslararası terörizmin bilincine varan küresel ve yerel boyutta güvenlik sorunlarına odaklanmaya başlamıştır. Yeni Zelanda için önceki ve mevcut hükümetler ulusal güvenlik stratejisi oluşturmak yerine depremler ve siber suçlar gibi meşru endişeler olarak bilinen ve algılanan mevcut tehditler önceliklendirilmiştir (Sullivan-Taylor & Branicki, 2019). Ancak, Christchurch saldırıları güvenlik konusundaki bu isteksizliği ortadan kaldırmıştır. Bu saldırı Yeni Zelanda'nın aşırı sağcı yanlılarının saldırıları altında olduğunu göstermiştir.

15 Mart terör eylemleri Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yaklaşımı üzerinde etkili olmuştur. Özellikle uluslararası terörizm düzenlemelerine ek olarak ulusal düzeyde gerçekleştirilecek aşırı sağcı şiddetin potansiyeli gün yüzüne çıkmıştır. Bu kapsamda, aşırı sağcı şiddete yönelik önleyici terörle mücadele unsurları tartışılmaya başlanmış ve yeni risk alanları tespit edilmiştir. Yeni yasal düzenlemeler aşırı sağcıları ve bireysel olarak terör suçu işleyenleri hesaba katarak düzenlenmeye başlarken yeni idari düzenlemelerin yapılması gündeme gelmiştir. 15 Mart Christchurch terör eylemleri Yeni Zelanda gibi ülkelerde bile terör olabileceğini göstermiş ve saldırıları karşı operasyonel olarak hazır olma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

5.7.2.1. 15 Mart Terör Saldırısı Sonrası Yapılan Yasal Düzenlemeler

15 Mart terör saldırıları sonrasında yapılan yasal düzenleme yarı otomatik silahların satışına getirilen kısıtlama olmuştur. Bu terör eylemlerinin yasal düzenlemeler üzerindeki gerçek etkisi terörle mücadele mevzuatının genişletilmesi taleplerini kuvvetlendirme olduğu söylenebilir. Yeni Zelanda, terör saldırılarından yaklaşık üç yıl önce, 2016 yılından itibaren terörle mücadele yasasının revize edilme sürecini başlatmış ancak siyasi isteksizlik bu sürecin uzamasına yol açmıştır. 15 Mart terör saldırılarıyla birlikte terör eylemlerinin Yeni Zelanda için sadece risk olmadığı ve büyük çaplı saldırılar karşısında hazırlıklı olma gereğini göstermiştir. Böylelikle fiili terör eylemleri yasal mevzuatın genişletilmesiyle sonuçlanmıştır.

Tarrant'ın gerçekleştirdiği saldırı sonrasında silah kontrol yasasında değişiklik yapılmıştır. Belirli ateşli silah türlerine erişimi yasaklamak ve bunlara erişimi kısıtlamak için “1983 Silah Yasası’nda” yapılan değişiklikler de dahil olmak üzere toplum güvenliğine katkı sunulması amaçlanmıştır (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Bu yasal düzenlemeyle yarı otomatik saldırı silahları yasaklanmış ve daha fazla silah kontrolü mevzuatının geliştirilmesine olanak tanımıştır (Crothers & O’Brien, 2020:2) Bu yasa çok kısa bir sürede düzenlenmiş ve Nisan ayı başlarında uygulamaya koymuştur. Diğer taraftan 15 Mart terör saldırıları sonrasında silah yasalarının düzenlenmesinde istenilen seviyeye yaklaşılammıştır. Yeni Zelanda hükümeti 15 Mart saldırılarının birinci yılında silah yasalarıyla ilgili başka değişiklikler yapmak istemiş ve silah edinme gibi yeni idari reform yapan yasası tasarısı hazırlamış ancak bu reformların parlamentodan geçeceği kesin değildir (McPhedran, 2020:1). Ulusal Parti silah yasa tasarısına karşı gelerek şiddeti azaltacağı görüşüne katılmamakta ve Önce Yeni Zelanda Partisi koalisyon ortağı olmasına rağmen Ulusal Parti gibi düşünmektedir (McPhedran, 2020). Ancak yasa tasarısı kabul edilmiştir. Ateşli silah yasalarında yapılan değişiklikle yarı otomatik silah satın almak büyük ölçüde yasaklanmış ve şiddet ile nefret eğilimi gösteren kişilerin silah kullanım ruhsatı almalarına uygun görülmemiştir (Gillespie, 2021). Yeni Zelanda’da 15 Mart terör saldırıları ateşli silahların kullanımını kısıtlanmasına yol açmıştır.

15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'nın terörle mücadele mevzuatının güçlendirilmesi sürecini hızlandırmıştır. Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı 2021 yılında terörle mücadele için mevcut “Terörizmi Önleme Yasası'nın (2002)” organize terörist kurumlar ve gruplara yönelik olduğunu ve yalnız aktörler gibi düşük kapasiteli bir dizi terör faaliyeti içermediği için yeni bir düzenleme gerektiğinin altını çizmiştir (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Yeni Zelanda hükümeti terörle mücadele mevzuatında iyileştirme çalışmalarını devam ettirirken meydana gelen 15 Mart terör saldırıları yasal düzenlemelere ivme kazandırmıştır:

“2018'in sonlarında, Başbakan ve Adalet Bakanı, yetkilileri, modern terörizmin gelişen doğası göz önüne alındığında, erken müdahale ve önlemeye güçlü bir şekilde odaklanarak, mevzuatın açık ve etkili kalmasını sağlamak için terörle mücadele mevzuatında olası iyileştirmeleri araştırmaya yönlendirdi. Bu inceleme, mevcut mevzuat için iyileştirme alanlarını belirledi ve 15 Mart 2019 Christchurch Camileri terör saldırısından sonra hızlandırıldı” (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021).

Yeni Zelanda 2018 yılında terörle mücadele mevzuatının boşluklarını gidermek için iyileştirilmesine odaklanmıştı. Bu çalışma programı Tarrant'ın gerçekleştirdiği saldırılar sonrasında hızlandırılmıştır. Bu doğrultuda, “ERS-19-SUB-0026: İleriye Bakmak: Yeni Zelanda'nın Terörizm ve Şiddet Aşırıcılığına Karşı Güçlendirilmesi Yasa Teklifi” yapılmıştır. Yeni Zelanda'da gerçekleşen en kötü terörist saldırısından aylar sonra, bu bildiri, kabineyi terörizmle mücadele stratejisini güçlendirmeyi ve gelecekteki terör saldırılarını en aza indirerek kamu güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır (Department of the Prime Minister and Cabinet, 2020). 15 Mart terör saldırıları kamu güvenliğini sağlamaya yönelik düzenlemelerin yapılma sürecinde bir hızlandırıcı etki yapmıştır.

Christchurch terör eylemlerin diğer bir doğrudan etkisiyse “1993 tarihli Film, Video ve Yayın Sınıflandırma Yasası (FVPCA)” kapsamında suçlanan kişilerin sayısının artması olmuştur (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Yeni Zelanda Polisi, 2016-2019 yılları arasında dört kişinin FVPCA kapsamında yargılanırken, 15 Mart- 20 Ekim 2019 tarihleri arasında, 15 Mart terör saldırısı canlı akışıyla ilgili suçlardan 28 kovuşturma açıldığını bildirmiştir (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 2021). Yeni Zelanda'da terör saldırı sonrasında şiddet içeren online içeriğin (videonun) yayılması suç kapsamında değerlendirilmiştir.

15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'nın terörle mücadele mevzuatının iyileştirilmesi ve genişletilmesi taleplerini haklı göstermiştir. Tarrant gerçekleştirdiği terör eylemleri sonucunda Yeni Zelanda gibi yasal mevzuatların uzun müzakere süreçleri sonrasında yapılan bir ülkede bile kısa sürede silah yasasının değiştirilmesine neden olmuştur. Bu terör eylemleri büyük kapsamlı yasal değişimlere neden olmamış ancak silah yasası gibi tartışmalı bir konuda köklü bir değişiklik yapılmasına yol açmıştır. Diğer taraftan, saldırıyla ilgili içeriklerin online yayılmasına ilgili yasal işlemlerde artış yaşanmış ve dolaylı olarak terör saldırısının yasal düzenlemeler üzerindeki etkisini göstermiştir. Uzun vadede 15 Mart terör saldırılarının yasal mevzuat üzerinde daha fazla şekillendirici olma etkisi beklenebilir.

5.7.2.2. 15 Mart Terör Saldırıları Sonrası İdari Düzenlemeler

Saldırıları sonrasında üç önemli idari düzenleme yapılmıştır. 15 Mart terör eylemlerinden hemen sonra araştırma komisyonu oluşturulmuş, farklı dini ve etnik toplulukları desteklemek üzere Etnik Topluluklar Bakanlığı kurulmuş ve çevrimiçi radikalleşmeyi önlemek için uluslararası bir iş birliğine dayalı “Christchurch Çağrısı” düzenlenmiştir. 25 Kasım 2020 itibariyle, 15 Mart 2019 tarihinde Christchurch'te bulunan camilerine yapılan terörist saldırılarını araştırmak “için Christchurch Camileri Terörist Saldırısına İlişkin Kraliyet Araştırma Komisyonu (Kraliyet Komisyonu)” oluşturulmuştur. Komisyon Tarrant'ın terör eylemlerini gerçekleştirmeden önce yaşadıklarını ve saldırıların engellenme durumunu araştırmış ve Yeni Zelanda'nın terörle mücadele mevzuat ve uygulamalarına yönelik tespitlerde bulunmuştur. 15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan önemli bir düzenleme küresel bir çaba olarak değerlendirilen “Christchurch Çağrısı'dır”. Yeni Zelanda ve Fransa'nın başlattığı bu girişim büyük teknoloji şirketleri ve hükümetlerin şiddet içeren içeriklerin internette yayınlanmasını engelleme amacını taşımaktadır. Görüldüğü gibi 15 Mart terör saldırılarından sonra geniş kapsamlı düzenleme yapılmamıştır. Diğer taraftan, online radikalleşme süreci ve internetin teröristler

tarafından bir propaganda alanına çevrilmesini engellemek için önemli bir somut adım atılmasında 15 Mart terör saldırılarının kilit bir rolü olmuştur.

25 Kasım 2020 itibariyle, 15 Mart 2019 tarihinde Christchurch'te bulunan camilerine yapılan terörist saldırılarını araştırmak için "Christchurch Camileri Terörist Saldırısına İlişkin Kraliyet Araştırma Komisyonu (Kraliyet Komisyonu)" oluşturulmuştur (Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, 20219). Bu komisyon halkın en önemli sorunlarının araştırılması için ayrılmış en yüksek soruşturma seviyesidir (Devlin, 2019). "Bu bizim evimiz" sloganıyla Yeni Zelanda'nın göçmen asıllı vatandaşlarını kapsayıcı bir yaklaşım benimsemiştir. Burası sizin eviniz ve siz güvende olmalıydınız diyen Komisyon birlik ve beraberlik mesajı vermiştir (Christchurch Camileri Terör Saldırısı Araştırma Komisyonu, 2020) Komisyon raporu Hicri takvimin 7. Ayının 7. Gününde yani 7 Recep 1440 tarihinde gerçekleşen bu saldırıları saygıyla anıldığını belirtilmiştir. Araştırma Komisyonu saldırı ve saldırgan hakkında bilgi toplamış ve devlet kurumlarının hangi önlemleri alabileceğini değerlendirmiştir. Komisyon'un temel amacı bu tür saldırıların engellenmesi için kamu kurumlarının nasıl bir düzenleme yapması gerektiğini araştırmak olmuştur:

"Terör saldırısını planlayan ve gerçekleştiren bireyin (Tarrant'ın) hayatını ayrıntılı olarak inceledik. Özellikle Yeni Zelandalıları bu tür saldırılardan korumakla görevli olanlar olmak üzere Kamu sektörü kuruluşlarına zor sorular yönlendirdik." (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch Camisi'ne yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:8)

Bu doğrultuda, Komisyon Tarrant'ın saldırıdan önceki faaliyetlerini ve bu faaliyetler hakkında kamu güvenlik kurumlarının ne bildiği soruşturmuştur. Komisyonun araştırma sürecine dahil edilmesiyle terörle mücadele süreci daha iyi işletilmesine yardımcı olmuştur (Gillespie, 2021). Yeni Zelanda'nın daha güvenlik ve kapsayıcı bir topluluk olması için terör saldırısının süreci incelenmiştir. Komisyon Yeni Zelanda'daki terörizmle ilgili riskleri belirtirken aynı zamanda aşırı sağcı terörle mücadele sisteminin genel durumunu göstermiştir.

Komisyon'un hazırladığı raporda kamu sektörünün terörle mücadele kaynaklarını terör tehditlerinin araştırılmasında uygun dağıtmadığını tespit etmiştir. Komisyon 2016 ve 2019 yılları arasında terörle mücadele kaynaklarının İslami radikal terörizm

tehdidinde ayrıldığını göstermiştir. Terörle mücadele kurumları aşırı sağcı terör faaliyetlerini de izlemektedir ancak İslami radikal terör tehdidinde odaklanmaktadır (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch Camisi'ne yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:14):

“Yeni Zelanda Güvenlik İstihbarat Servisi, kısıtlı terörle mücadele kaynaklarını ortaya çıkan İslami radikal terör tehdidinde odaklamaya karar vermiştir. Bunun nedeni kısmen, 2018 yılının ortasına kadar bu tehdidi (aşırı sağ) ele alma kapasitesinin bulunmaması ve diğer tehditler için bir referans oluşturulması olmuştur. Terörle mücadele çalışmalarına katılan diğer kamu sektörü kuruluşları bu yaklaşım ve risklerin azaltılmamasını içeren sonuçlarıyla ilgili olarak karar alma sürecine katılmamıştır. Dolayısıyla, bu temelde ilerleme konusunda bilgiye dayalı ve sistem genelinde uygulanan bir karar bulunmamaktadır ve bunun uygun olmadığını düşünmekteyiz.

Nihayetinde, kaynakların İslami radikal teröre odaklanmasının bireyin (Tarrant'ın) terör saldırısı için planlama ve hazırlık sürecinde tespit edilmemiş olmasının nedeni olmadığını tespit etmiş bulunuyoruz. Bireyin harekât güvenliği ile ilgili tutumu, terörle mücadele çalışmalarının yürütüldüğü mevzuat kapsamında ruhsatlandırma ortamı ve terörle mücadele kuruluşlarının sınırlı kapasite ve yeterliliğe sahip olması nedeniyle bu kişinin şans eseri tespit edilme dışında herhangi bir şekilde tespit edilmesinin mümkün olmadığı aşıkardır. Az önce irdelediğimiz endişeler ve Bölüm 8: Terörle mücadele çalışmalarının değerlendirilmesi kısmında ele alacağımız diğer sistemik sorunlara rağmen, bireyin tespit edilmemiş olmasında istihbaratın bir kusuru olmadığı görüşündeyiz” (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch camisine yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:14-15).

Komisyon terörle mücadele kaynaklarının aşırı sağcı terör faaliyetlerine odaklanmadığını ancak Tarrant'ın gerçekleştirdiği terör eylem planının daha önce ulaşılamamasının istihbaratın kusuru olmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan, Komisyon Yeni Zelanda istihbarat ve güvenlik kurumlarının terörle mücadele takip ve izleme sisteminin yetersizliğinin altın çizmiştir. “Yeni Zelanda Polisinin istihbarat işlevleri azaltılmıştır ve 2015 itibarıyla stratejik terör tehdidi değerlendirmelerini yapmaya son vermiştir” (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch camisine yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:14). Bu durumda terör tehditlerinin araştırılması ve terör saldırılarının engellenmesi şansı çok azalmıştır. Rapora göre bu sorun 2014 yılında farkına varılmış 2016 yılının ortalarına kadar yeniden inşa süreci için somut adım atılamamış ve 2019 yılında bu süreç hala tamamlanamamıştır (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch camisine yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:14).

Komisyon Yeni Zelanda'nın terörle mücadele sisteminin geliştirilmesi için önerilerde bulunmuştur. Komisyon terörle mücadele çalışmalarının kapsayıcı olmasını ve kısıtlayıcı alanlarının düşük ancak organize bir yasal mevzuat hazırlanmasını tavsiye etmiştir (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch camisine yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:16). Ayrıca, bu alanda;

“Daha fazla siyasi ve kamusal katılım ve daha kuvvetli bir gözetim görmeyi bekliyoruz. Bu, halkın güvenini bu şekilde de sosyal kabulü artıracaktır. Terörle mücadele hakkında konuşmanın normalleştiğini görmeyi umuyoruz. Önerilerimiz, bunun oluşması için mekanizmaları sağlayacaktır” (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch camisine yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:16).

Komisyon toplumsal kapsayıcılığı artıracak mekanizmaların destelenmesini ve terörle mücadele yasalarının düzenlenmesinde Yeni Zelanda hükümetinin siyasi çabasını artırması gerektiğini savunmaktadır.

“2015 yılından bu yana, birbiri ardına iktidara gelen hükümetler, halka dönük bir terörle mücadele stratejisini benimsemekte isteksiz olmuştur. Bunun bir nedeni, Müslüman toplulukların daha fazla damgalanmasından kaçınmak olmuştur. Ancak bu tür bir strateji halkla paylaşılmış ve “bir şey görürseniz, bunu bildirin” politikası benimsenmiş olsaydı, bireyin plan ve hazırlıklarının terörle mücadele kuruluşlarına bildirmesi mümkündü. Şimdi baktığımızda, bu tür bir ihbarın terör saldırısının engellenmesi açısından iyi bir fırsat olduğunu görebiliyoruz. Halka dönük bir terörle mücadele stratejisi aynı zamanda kalabalık yerleri daha da güvenli bir hale getirecek ve olası hedefleri saldırıdan koruyacak politikalar içerecektir. Bu tür politikaların uygulanması durumunda, 15 Mart 2019'da yaşanan saldırıda daha az kişinin hayatını kaybetmesi mümkün olabilecektir. Bununla birlikte, bir teröristin Yeni Zelanda'nın yarı otomatik ateşli silahlar yönetmeliğindeki boşluklardan faydalanabileceği daha önceden fark edilebilseydi, 15 Mart 2019'da bir terör saldırısı yaşanmayabilirdi” (15 Mart 2019 tarihinde Christchurch camisine yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu, 2020:16).

Komisyon'un dile getirdiği en önemli tespitlerden biriside siyasi iktidarların terörle mücadele yasalarının düzenlenmesindeki isteksizliğidir. Ayrıca Komisyon bazı küçük değişikliklerin büyük farklar yaratabileceğini belirtmektedir. Örneğin, Tarrant'ın saldırılarını planlama aşamasında tuhaf davranışları “bir şey görürsen, bunu bildirin” yaklaşımı benimsenseydi çevresindeki kişiler tarafından ihbar edilme olasılığı bulunmasıdır. Böylelikle, siyasi iktidarın muhtemel politikalar üzerine düşünmesi ve sadece kapsamı geniş düzenlemeler değil küçük düzenlemelerin bile önemli olabileceği sonucuna varılmıştır. 15 Mart terör saldırıları terörle mücadele

kaynaklarının ve siyasi isteğin terör saldırılarının engellenmesinde önemli bir rolü olduğunu göstermiştir.

15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan önemli idari düzenlemelerden birisi Etnik Topluluklar Bakanlığı'nın oluşturulmasıdır. Bu düzenlemeyle birlikte Yeni Zelanda'da yaşayan farklı dini ve etnik toplulukların yaşadıkları sorunlara karşı sistematik bir çözüm arayışı hedeflenerek Yeni Zelanda'da yaşayan göçmenlerin desteklenmesi amaçlanmıştır. Araştırma komisyonunun tavsiyesi doğrultusunda bu bakanlığı kurulacağını bildiren Başbakan Ardern Yeni Zelanda'nın 15 Mart terör saldırıları sonrası çok kültürlü yapısının zarar görmemesi için ve etnik toplulukların uzun süredir talep ettiği bu düzenlemeyi hayata geçirmiştir (Ardern, 2020). Etnik Topluluklar Bakanlığı Yeni Zelanda'yı daha kültürel olarak zenginlik katan toplulukları destekleme ve toplulukların entegrasyonunu kolaylaştırma amacıyla kurulmuştur (Etnik Topluluklar Bakanlığı, 2021). Yeni Zelanda farklı ulus ve dini toplulukların bir arada yaşamasını sağlamak üzere yeni idari düzenlemelerin desteklendiği görülmektedir.

15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan diğer bir önemli idari düzenlemeyse “Christchurch Çağrısı’dır”. Tarrant terör eylemini Facebook’ta canlı olarak yayınlamış ve saldırısını internet üzerinden tüm dünyanın izlemesini başarmıştır. Bu saldırıdan sonra Başbakan Ardern ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron çevrimiçi terörist ve şiddet içeren aşırılık yanlısı içerikleri ortadan kaldırmak için bir girişim başlatmıştır. Bu girişimin amacı uluslararası düzeyde şiddet içeren çevrimiçi aşırılığa karşı mücadeleyi koordine etmektir (Gillespie, 2021). Ayrıca, Paris’te gerçekleştirilen bir zirvede ilan edilen çağrı çevrimiçi şiddet içeren aşırılık yanlısı içeriğin yayılmasıyla mücadele yollarına ilişkin küresel bir tartışma başlatmayı hedeflemiştir (Veale, 2020:148). Bu amaçları gerçekleştirmek için çevrimiçi terörist ve şiddet içeren aşırılık yanlısı içeriği ortadan kaldırmak amacıyla hükümetleri ve teknoloji şirketlerini bir araya getirilmiştir (Burten, 2020). Böylelikle, terörle ilgili içeriklerin internet üzerinden yayılması gibi küresel bir soruna büyük bir çözüm girişi sağlanmıştır. Yeni Zelanda Christchurch’te yaşanan bu olayın tekrarlanmaması Christchurch Çağrısı,

“Özgür, açık ve güvenli bir internet ve ifade özgürlüğü ve Devletlerin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülükleri dahil olmak üzere insan haklarını ve temel özgürlükleri koruyacak şekilde taahhütlere saygı gösterilmesi gerektiği anlayışını desteklemeye dayanmaktadır” (Yeni Zelanda Dış İşleri ve Ticaret Bakanlığı, 2021)

Yeni Zelanda küresel bir girişim başlatmış ve Fransa’yla birlikte 48 ülkeyi kapsayan bir ağ kurmayı başarmıştır. Mayıs 2019 yılında başlayan iş birliği 8 büyük internet sağlayıcısının internet üzerinden aşırı cıllığı izleme taahhüdüne erişmiş ve aşırı cıllıkla mücadelede etkili programlar ve diplomatik çabaları beraberinde getirmiştir (Crothers & O’Brien, 2020: 2). Ülkelerin dahil olduğu bu ağa ayrıca Facebook ve Twitter gibi teknoloji şirketleri eklenmiştir ve 15 Mart saldırılarından önce mevcut olmayan kriz müdahale protokolleri imzalanmıştır. Bu protokoller “Çevrimiçi Kriz Müdahale Protokolü”, endüstrinin öncülüğünü yaptığı “İçerik Olay Protokolü” ve “Avrupa Protokolüdür” (Yeni Zelanda Dış İşleri ve Ticaret Bakanlığı, 2021). Sonuçta, hükümetler ve teknoloji şirketleri şiddet içeren içeriklerin yayılmasını engellemek için bir iletişim ağı kurmayı başarmıştır. Bu çağrının diğer bir önemli başarısı somut adımlar atılmasını sağlamış olmasıdır. Ayrıca çağrıyla birlikte;

- Devlet aktörleri ve çokuluslu şirketlerden oluşan bir koalisyonun terörle mücadele ile ilgili bir konuda temel ilkeleri kamuoyunda kabul etmesini sağlanmıştır,
- Bu çağrıyla, saldırıdan etkilenen endüstrinin kendi içinde inisiyatiflerini duyurduğu veya hükümetlerin tek başına yanıt vermeye çalıştığı krizlere tipik tepkilerden fazlası yapılmıştır. Çağrı, çok karmaşık bir soruna yapısal bir yanıt olarak önemli bir söz olmuştur. Bir sorunu birlikte çözmeye çalışan uluslararası vatandaşların önderliğindeki baskıya yanıt veren çok sayıda küresel ulus-devlete sahip olmak, tek bir ülkeye odaklanan alternatif yaklaşımlardan daha güçlü çözümlere ulaşma olasılığını artıracaktır. Daha da iyisi, katılan gruplar, tarihsel olarak bu tür tartışmalara katılmayı reddeden teknoloji şirketlerinin katılmaya mecbur hissettikleri kadar güçlüydü. Belki de en önemlisi, çağrı hem hükümetlerin hem de büyük şirketlerin gerçekte yeterli düzeyde kamu baskısına yanıt verdiğinin kanıtıdır ve ileriye dönük potansiyeli olan bir girişim olmuştur.

- Çağrı, sosyal medyanın nefret, taciz ve terörizmdeki rolüne ilişkin ortaya çıkan sohbetleri değiştirmeye yardımcı olmuştur (Veale, 2020:149).

Christchurch çağrısı aşırııcılık yanlılarının internette istedikleri içerikleri üretmelerine bir sınırlama getirirken, aynı zamanda teknoloji firmalarını kısıtlayıcı önlemler almaya yöneltmiştir. Küresel bir çaba gerektiren konu büyük teknoloji şirketlerinin ve hükümetlerin ortak paydada buluşmasına yol açmıştır. İnternetin şiddet yanlılarına sağladığı güvenli limanı daraltmayı amaçlayan bu girişimle yapısal düzenlemelerin önü açılmıştır.

Tarrant'ın Yeni Zelanda'da gerçekleştirdiği terör saldırılarından kısa bir süre sonra oluşturulan kraliyet araştırma komisyonu önemli birtakım tespitlerde bulunmuştur. Bu terör saldırılarının tespit ve engellenmesi durumlarını analiz eden komisyon terörle mücadele kaynaklarının dağılımına dikkat çekmiş aşırı sağcı terör faaliyetlerinin kontrol altına alınması gerektiği gibi önemli konular hakkında tavsiyelerde bulunmuştur. Ayrıca, terörle mücadele mevzuat ve uygulamalarının geliştirilmesine yönelik düzenlemeler için siyasi isteksizlik yerine basit ama etkili yöntemlerin değerlendirilmesini istemiştir. Diğer taraftan, 15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan somut bir girişim olarak Etnik Topluluklar Bakanlığı oluşturularak farklı toplulukların güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, Christchurch çağrısı internetin teröristler tarafından propaganda alanı olarak kullanılmasını engellemeye çalışmaktadır. Küresel bir iş birliği ve büyük teknoloji şirketlerinin içinde bulunduğu bu düzenleme 15 Mart terör saldırıları sonrası yapılan önemli düzenlemelerden birisi olmuştur.

5.8. 15 Mart Terör Saldırıları ve Kamuoyu

5.8.1. Kısmi Bayrak Altında Toplanma Etkisi

15 Mart terör saldırılarından sonra Yeni Zelandalılar görevdeki hükümete verdikleri desteği artırmışlardır. Klasik bir bayrak altında toplanma etkisinden bahsetmek çok zordur ancak Başbakan Ardern'in terör saldırılarının mağdurları ve Müslüman

topluluğuna yönelik sergilemiş olduğu merhamet ve dayanışma yaklaşımı büyük bir destek almıştır. 2017 genel seçiminden sonra 2020 genel seçimini yüksek bir oy alarak kazanan Jacinda Ardern Yeni Zelanda'nın bir kez daha başbakanı olmaya hak kazanmıştır. Ardern'in seçim galibiyetinde 15 Mart terör saldırılarının yeri terörün siyasi sonuçlarının analizi açısından oldukça önemlidir. Diğer taraftan, 2020 Yeni Zelanda Genel Seçimlerini etkileyen diğer iki önemli konu gözden kaçırılmamalıdır. Yeni Zelanda'nın bir adasında yaşanan volkan patlaması ve küresel Covid 19 pandemi krizi Başkan Ardern'in seçimlerdeki en büyük sınavlarından biri olmuş ve Christchurch saldırılarından sadece bir yıl geçmesine rağmen küresel pandemi krizi terör eylemlerinden daha fazla belirleyici olmuştur. Başbakan Ardern'in 15 Mart terör saldırılarından sonra girdiği genel seçimlerden oy oranını çok fazla artırmasına rağmen terör saldırıları sonrasında gerçekleşen klasik bir bayrak altında toplanma etkisinden bahsetmek çok zordur. Bunun nedeni terör saldırıları sonrasında duyulan güven hissinde ve hükümete duyulan güven hissinde belirgin bir artış yaşanmamasıdır. Ancak Başbakan Ardern'in 15 Mart terör saldırıları sonrasında terörle mücadele yaklaşımı kapsamında silah edinme yasası değişiklik taleplerine verilen destek başbakanın terörle mücadele yaklaşımının kamuoyu tarafından onaylandığını göstermektedir. Sonuçta, 15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'da klasik bir bayrak altında toplanma etkisi yaratmamakla birlikte görevde bulunan hükümet oy kaybı yaşamamış ve Yeni Zelandalılar Başbakan'larına destek vermişlerdir.

Jacinda Ardern Ekim 2020 yılında yapılan genel seçimleri kazanarak ikinci dönemine başlamıştır. Yeni Zelanda'da rekor sayıda seçmenin sandığı gittiği 2020 seçimlerinde İşçi Partisi 50 yılın en yüksek oy oranlarına erişirken korona virüs seçimlerde temel konulardan birisi olmuştur (ABC News, 2020). 2017 genel seçimlerinde oyların %27,13'ünü alan İşçi Partisi'nin 2020 genel seçimlerinde aldığı oy oranı (%49,1) koalisyon partneri olmadan çoğunluk hükümeti kurma imkânı tanımıştır. Diğer taraftan göçmen karşıtı politikalar benimseyen milliyetçi ve popülist bir parti olan Önce Yeni Zelanda Partisi'nin seçimi kaybetmesi Yeni Zelanda'nın beyaz üstünlüğü terörizmi ve Müslümanların hakları açısından çok önemli bir gelişme olmuştur (Arkılıç, 2020). Korona virüse karşı verdiği mücadele sonrasında Başbakan Ardern'in popülerliği artmış ve 2017 seçimlerinde iki partiyle oluşturduğu

hükümeti tek başına kurmayı başarmıştır (Perry, 2020). Başbakan Ardern'in en büyük sınavlarından birisi olan 51 Müslüman öldüğü terör saldırıları sonrasında birçok övgü almış ve yarı otomatik silahların edinmesini kısıtlayan yasaları geçirmek için hızlı davranmıştır (Perry, 2020). Sonuçta, Başbakan Ardern 2017 seçimlerine kıyasla 2020 genel seçimlerinde oy oranını %21,97 oranında artırmayı başarmıştır. Bu artışı 15 Mart terör saldırıları sonrası uyguladığı empati yaklaşımına indirgemek mümkün değildir. 15 Mart saldırılarına karşı geliştirilen yaklaşımın bu başarıya etkisine odaklanmak gerekmektedir.

Başbakan Ardern Yeni Zelanda 2017 ve 2020 genel seçimleri arasında aldığı oylarla büyük fark yaratmıştır. Başbakan Ardern 2017 seçimleri sonucunda sağ eğilimli popülist ortak Önce Yeni Zelanda Partisi ve sol görüşlü Yeşil Parti ile bazen garip bir iktidar koalisyonu oluşturmuştu (Stoakes, 2020). Başbakan Ardern'in merkez-sol İşçi Partisi Covid-19 salgının ardından ertelenen ve ekim ayında yapılan genel seçimde kullanılan oyların %49'1 ini alarak seçimlerden birinci parti olarak çıkmayı başarmıştır (BBC News, 2020). 2020 genel seçimlerine çok daha güçlü bir aday olarak girmiş ve üç büyük sınav vermiştir. Yeni Zelanda 2020 genel seçimlerinde Christchurch terörist saldırıları, Zelanda adalarından birinde gerçekleşen volkan patlaması ve küresel bir salgın olan Covid 19 krizi bu seçimlerde belirleyici rol oynamıştır.

15 Mart 2019'da gerçekleşen Christchurch saldırısı sonucunda dünya medyasının dikkatini çeken yeni bir terörle mücadele yaklaşımı göstermiştir. Dünyanın gözü önünde Ardern, kurbanların yas tutan akrabalarını teselli etmiş ve başörtüsü takarak Müslümanlarla dayanışma göstermiştir (Stoakes, 2020). Yarı otomatik silahların yasaklanması da dahil olmak üzere silah yasalarında yaptığı sonraki değişiklikler, neredeyse oybirliğiyle verilen destekle haftalar içinde onaylanmıştır (Stoakes, 2020). Başbakan Ardern, Müslümanlara;

“Yaşadıklarınızı kalbimizde derinden hissediyoruz. Keder hissediyoruz. Adaletsizlik hissediyoruz. Öfke hissediyoruz. Ve biz de bunu sizinle paylaşıyoruz” (Stoakes, 2020) demiştir. Böylelikle terörle mücadelede dayanışma yaklaşımını benimsediğini göstermiştir.

Bu yüzden büyük bir zafer kazanan Ardern'in siyasi zaferinde Christchurch terör saldırıları karşısındaki yaklaşımının etkisi terörün siyasi sonuçlarını analiz açıdan çok önemlidir. Terör saldırıları seçmenlerin fikirleri üzerinde etkisi söz konusu olmuştur. Yeni bir saldırısı gerçekleştirilmesine karşı bir meydan okuma olarak değerlendirilen bu yeni tutum Yeni Zelanda'nın terör saldırıları karşısında birlikte hareket edileceği sinyalini vermiştir (Sullivan-Taylor & Branicki, 2019). 15 Mart terör saldırılarında tercih edilen yaklaşım saldırıya hedef olan Müslüman toplumuna karşı merhamet gösterip topluluklar arası dayanışma geliştirmek olmuştur.

Saldırıları sonrasında yapılan anket çalışmaları Yeni Zelanda kamuoyunun terör saldırılarından nasıl etkilendiğinin analiz edilmesi açısından son derece önemlidir. Saldırılarından birkaç gün sonra Research New Zealand (2019) 1344 Yeni Zelanda vatandaşına yönelik bir anket çalışması uygulanmıştır (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4). Bu anket çalışmasında, Yeni Zelanda'nın çokkültürlükcü yapısına karşı kamuoyunun tutum ve değerlerine yönelik sorular sorulmuş ve 15 Mart terör saldırıları sonrasında bu tutumlarda nasıl bir değişim olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır. Saldırıları sonrasında Yeni Zelanda'nın kültürel çeşitliliğe yönelik tutumlarını analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmadan elde edilen verilere göre;

- Ankete katılanların yarısından biraz fazlası (%57), 'Yeni Zelanda'nın silahlı saldırıların bir sonucu olarak değişeceğini' hissetmiştir. Yeni Zelanda'nın değişeceğini hisseden katılımcıların %33'ü bu değişimin daha iyi olacağını ve %8'i daha kötü olacağını hissederken %57'si iki hem iyi hem kötü yönde olabileceğini belirtmiştir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4).

Terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar toplumsal bir değişim olacağı kanaati geliştirmiş ancak büyük bir kısmı bu değişimin iyi veya kötü yönlü olabileceğini düşünmüştür. Bu terör saldırılarından sonra ateşli silah edinmeye yönelik hakların kısıtlanmasını onaylama eğilimi görülmüştür.

- Katılımcılar büyük bir oranda, %85 askeri tarzda yarı otomatik tüfek elde etmenin yasal olarak mümkün olmaması gerektiğini belirtmiştir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4).

15 Mart terör saldırılarından birkaç gün sonra yapılan bu anket çalışmasının sunduğu diğer bir önemli veriye, Ankete katılanların %73'ünün kendilerini kişisel olarak güvende hissetmeleridir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4). Böylelikle, Yeni Zelandalılar hükümetlerine kamu güvenliğinin sağlama konusunda hükümetlerine güvindikleri görülmüştür. Diğer taraftan, 15 Mart terör saldırılarından yaklaşık bir ay sonra Wellington Viktorya Üniversitesi'nin Governance and Policy Studies (IGPS) Enstitüsü tarafından düzenli olarak Colmar-Brunton güven anketinden elde edilen bilgiler oldukça aydınlatıcıdır (Chapple & Prickett, 2019). Anket 2016 yılından itibaren düzenli olarak uygulanmaktadır ve 2019 yılında 25 Şubat- 10 Mart tarihleri arasında uygulanmış ancak 15 Mart saldırılarından sonra bir karar alınarak saldırı sonrası anketi uygulanmıştır (Chapple ve Prickett, 2019:4). Bu anketin verilerine göre 15 Mart saldırısının Yeni Zelandalılar kişisel güvenlerinde bir değişiklik yapmamıştır. 0'ın hiç güven olmadığı ve 10'un tamamen güven olduğu ölçeğe, anketimiz kişilerarası güvenin hem saldırılar öncesi (2018 yılında) ve sonrasında ortalama 6,3 değerinde olduğunu göstermiştir (Chapple & Prickett, 2019:8). 15 Mart saldırıları Yeni Zelandalıları güvende hissetmelerini etkilememiştir.

Ayrıca, bu anket çalışmasının sunduğu veriler klasik bir bayrak altında toplanma etkisi göstermemiştir. Anket çalışmasında, "*Hangi kurum en çok güvenilirdir?*" sorusu sorulmuştur. 2019'da Yeni Zelandalılar komşularına güvenmiş ve hükümetlerin Yeni Zelanda için doğru olanı yapma konusundaki güvenlerine eşit çıkmıştır (Chapple & Prickett, 2019:6). Yani Yeni Zelanda hükümetine duyulan güvende yüksek oranda bir artış yaşanmamıştır. Hükümetle ilgili kurumlara duyulan güven 2016 ile 2019 arasındaki artışı çok fazla değildir (Chapple & Prickett, 2019:6). Bayrak altında toplanma etkisinden bahsedilebilmesi için büyük bir artış olması gerekmektedir.

Anket çalışmasında "En çok hangi gruplara güveniliyor?" sorusu sorulmuştur. Yeni Zelandalılar en çok polise ve tıp pratisyenlerine, en az blog yazarlarına güvenmektedir (Chapple & Prickett, 2019:6). 2016 ile 2018 yılları arasında hükümet bakanlarına ve milletvekillerine olan güven artmıştır (Chapple & Prickett, 2019:6). Diğer taraftan ankette, "*Christchurch saldırıları güveni etkiledi mi?*" sorusu sorulmuştur ancak Christchurch saldırılarının güven üzerinde sistematik etkisine dair

hiçbir kanıt bulunamamıştır (Chapple & Prickett, 2019:6). Saldırıların amacı olan Yeni Zelanda’ya olan güveni azaltmaksa başarısız olmuştur (Chapple & Prickett, 2019:6). Benzer şekilde, Yeni Zelanda Polisi tarafından bağımsız bir araştırma şirketi olan Gravitass’a yaptırılan anket çalışmasının verileri Yeni Zelandalıların güvende hissettiklerini göstermektedir. Anket çalışması 1 Temmuz 2019 ile 30 Haziran 2020 arasında yedi anket aracılığıyla toplanan 12,606 katılımcıyı içermektedir ve rastgele telefon anketi görüşmeleriyle 5, 585 kişi, ev hatları ve cep telefonları aracılığıyla daha önceden belirlenen kişilerle iletişim anketlerine 4, 514 kişi ve seçmen kaydı anketi rastgele e-postayla ve online olarak gönderilen anketlere 2,507 kişi katılmıştır (Yeni Zelanda Polisi, 2020:2). Bu anket çalışmasında, Yeni Zelandalılarından *“yaşadıkları yeri, gittikleri yerleri ve yaptıkları şeyleri hesaba katmaları”* istendiğinde;

“Her beş kişiden dördünden fazlası (%82) genel olarak kendilerini çok güvende/güvende hissettiklerini söylemiştir. Bu, 2018/19 (%83) ile karşılaştırıldığında önemli bir düşüştür. Bununla birlikte, kendini çok güvende hissedenlerin payının önemli ölçüde arttığını da belirtmek gerekir (%32’den %35’e kadar)” (Yeni Zelanda Polisi, 2020:18).

Yeni Zelanda polis teşkilatının yaptırdığı bu anket verilerine göre, Yeni Zelandalılar 19 Mart terör saldırılarının gerçekleştiği dönemde 2018-2019 kendilerini %83 çok güvende/güvende hissederken, 2019-2020 döneminde yüzde bir puanlık bir düşüş yaşanmıştır (Bkz. Tablo 70). Raporda bu düşüş önemli olarak gösterilmekle birlikte yine de Yeni Zelandalıların kendilerini güvende hissettiklerini gösteren önemli bir veridir. Böylelikle, saldırı sonrası toplumsal olarak bir korku atmosferinin yaşanmadığı görülmektedir.

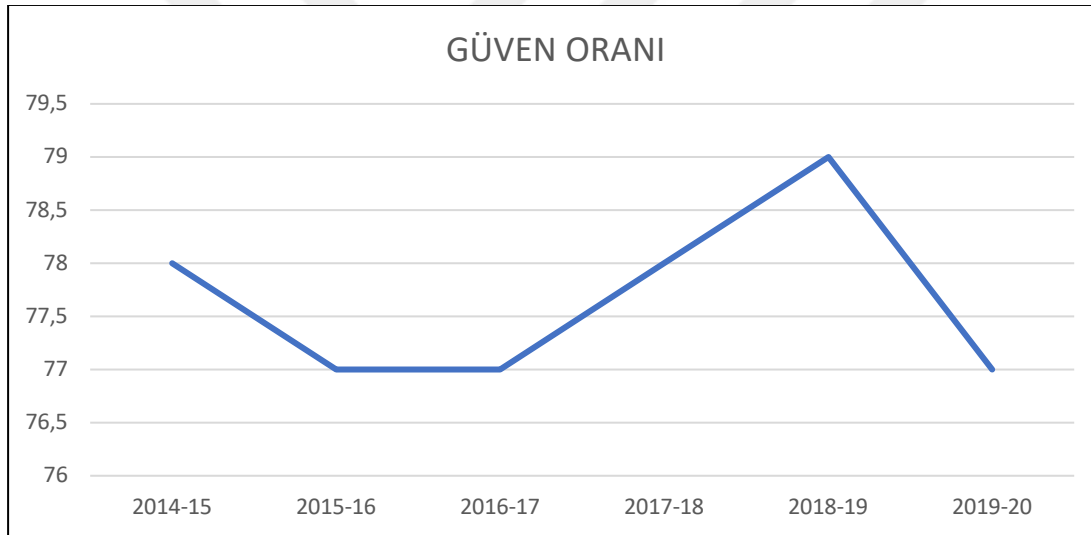
Tablo 70. Yeni Zelanda’da Genel Güvenlik

	2018/2019 (%)	2019/2020 (%)
Çok güvenli	32	35
Güvenli	51	47
Nötr	13	15
Güvensiz	2	2

Çok Güvensiz	1	1
Bilmiyorum	0	0
Baz	4976	8061

Kaynak: Yeni Zelanda Polisi, 2020:18

Yeni Zelandalılar genel güven duygularında 2018-19 ve saldırılar sonrası 2019-2020 oldukça fazla güven duymuşturlar (Bkz. Tablo 70). Güven duygusu çok güvenli ve güvenli hissedenlerin oranı toplamda %83 ve %82 gibi çok yüksek oranlarda olurken, kendilerini güvensiz ve çok güvensiz hissedenlerin oranı %4 olmuştur. Diğer taraftan, anket çalışmasında, katılımcıların polise duydukları güven tam/oldukça fazla güvende hissettikleri görülmüştür (Bkz. Şekil 33).

Şekil 33. Yeni Zelanda Kamuoyu Güven Duygusu (Kaynak: Yeni Zelanda Polisi, 2020:4)

15 Mart terör saldırıları sonucunda Tarrant'ın terör eylemlerinin durdurulabilmesi ve eyleme daha önce müdahale edilebilmesi tartışmalarının ardından Yeni Zelandalılar kendilerini güvende hissetmelerinde büyük bir düşüş yaşanmadığı görülmektedir. 2017-2018 yılları arasında katılımcıların %78'i Yeni Zelanda'da kendilerini güvende hissederken, 15 Mart terör saldırıları ardından bu oran 2019-2020 yılları arasında %1'lik bir düşüşle %77 olmuştur. Görüldüğü gibi Yeni Zelandalılar kendilerini oldukça güvende hissetmektedirler.

Görevdeki hükümetin terörle mücadele kapsamında yapmayı düşündüğü düzenlemelere Yeni Zelandalılar destek vermiştir. Bu düzenlemelerin başında ateşli silah yasalarıyla ilgili değişiklikler gelmektedir. Örneğin, Nisan 2019 ortasında yayınlanan 1 News Colmar Brunton tarafından 1000 kişiye yapılan telefon anketinde katılımcıların %61'inin yapılan silah kontrol değişikliklerinin “doğru” olduğunu ve %19'u değiştirilen yasanın yeterince ileri gitmediğini belirtmiştir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:5). 15 Mart terör saldırılarından sonra ateşli silah edinme haklarının kısıtlanması tartışmalarına kamuoyu destek vermiştir. Saldırılarından yaklaşık altı ay sonra yapılan bir çalışmada benzer eğilimleri göstermiştir. 2020 yılının eylül ayında yapılan bir UMR anketi, insanların %70'inin ateşli silah yasalarını güçlendirmeyi desteklediğini ortaya çıkardı; %16 karşı çıkmıştır (Yeni Zelanda Silah Yasası Tasarısı Görüşmeleri, 2020). Yeni Zelanda halkı yarı otomatik silah kullanılmasının kısıtlanmasını destekleyerek Başbakan Ardern'in aşırı sağcı radikal terör faaliyetlerini engellemek için yaptığı düzenlemeye onay vermişlerdir.

Ipsos Yeni Zelanda Sorunlar Monitörü, Yeni Zelandalıların nelere dikkat ettiğini, kimin neyle ilgili endişelendiğini ve hangi siyasi partilerin bu konuları en iyi şekilde iyileştirebileceğinin görüldüğünü hakkında her yıl saha çalışması yapmaktadır (Ipsos Monitor, 2019). 1-12 Kasım tarihleri arasında, 18 yaş ve üzeri toplam 610 Yeni Zelandalı ile 2019 yılı için dördüncü Ipsos NZ Sorun İzleme raporumuz olacak olan saha çalışması yapılmış ve 15 Mart terör saldırılarından önce ve sonra olarak iki set halinde yapılmıştır (Ipsos Monitor, 2019:2). Yeni Zelandalıların 15 Mart terör saldırısından nasıl etkilendiklerini anlamak için saha açılmasının ikinci kısmı Nisan-Kasım 2019 tarihlerinde yapılmıştır. Çalışmanın temel bulgularından birisi, çalışmaya katılanların %42'sinin barınma ve konut fiyatının bugün Yeni Zelanda'nın karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri olduğunu düşünmeleri ve iklim değişikliği ile çevre kirliliğini en önemli sorunların başında görmeleridir (Ipsos Monitor, 2019:4). Anket çalışmasında 2019 yılı kasım ayında 610 kişiye, “*Bugün Yeni Zelanda'nın karşı karşıya olduğu en önemli üç sorun nedir?*” sorusu sorulmuştur: ilk sırada barınma/konut fiyatları (%42), ikinci sırada yoksulluk/eşitsizlik (%29) ve üçüncü sırada enflasyon/geçim masrafı (%25) cevabı verilmiş, suç ve hukuk (%23) dördüncü sırada gelmiştir (Ipsos Monitor, 2019:6). Christchurch terör saldırıları gerçekleşmeden önce suç ve ceza en önemli üç sorun

arasında yer almamıştır. Anket çalışması 15 Mart terör saldırılarından sonra yinelenmiştir.

Tablo 71. Yeni Zelanda'nın Yüzleştiği En Önemli Beş Sorun

	Ekim (n=610)	2018 Mart (n=615)	2019 Nisan (n=615)	2019 Haziran (n=610)	2019 Kasım (n=610)
1	Barınma/Konut Fiyatları (%45)	Barınma/Konut Fiyatları (%49)	Barınma/Konut Fiyatları (%41)	Barınma/Konut Fiyatları (%42)	Barınma/Konut Fiyatları (%42)
2	Petrol Fiyatları/Gaz (31)	Sağlık Hizmetleri/ Hastahaneler (%29)	Yoksulluk/Eşitsizlik (%30)	Sağlık Hizmetleri/ Hastahaneler (%29)	Yoksulluk/Eşitsizlik (%29)
3	Enflasyon/Geçim Masrafı (29)	Enflasyon/Geçim Masrafı (26)	Enflasyon/Geçim Masrafı (28)	Yoksulluk/Eşitsizlik (%28)	Sağlık Hizmetleri/ Hastahaneler (%25)
4	Sağlık Hizmetleri/ Hastahaneler (%25)	Yoksulluk/Eşitsizlik (%24)	Sağlık Hizmetleri/ Hastahaneler (%25)	Enflasyon/Geçim Masrafı (%24)	Enflasyon/Geçim Masrafı (%25)
5	Yoksulluk/Eşitsizlik (%24)	Suç/Hukuk (%21)	Suç/Hukuk (%25)	Suç/Hukuk (%20) İklim değişikliği (%20)	Suç/Hukuk (%23)

Kaynak: Ipsos Monitor, 2019:7

15 Mart terör saldırılarından önce Yeni Zelanda'nın en büyük sorunları olarak, Barınma/Konut Fiyatları (%45), Petrol Fiyatları/Gaz (31), Enflasyon/Geçim Masrafı (29), Sağlık Hizmetleri/ Hastahaneler (%25) ve Yoksulluk/Eşitsizlik (%24) görülmüştür (Bkz. Tablo 71). Terör saldırıları sonrasında ceza/hukuk beşinci sıraya gelmiştir. Böylelikle terör saldırıları kamuoyunun dikkatini hukuk ve cezaya çekildiği görülmektedir. Diğer taraftan, Ipsos Monitor'un yaptığı bu anket çalışmalarında Yeni Zelanda'nın yüzleştiği sorunlar karşısında hükümetin etkinliği hakkında sorular yer almıştır. Örneğin, “Genel olarak, hükümeti son 6 aydaki

performansı için 0'dan 10'a nasıl derecelendirirsiniz?" sorusu sorulmuş ve derecelendirme şöyle verilmiştir: 0"Çok Kötü" ve 10 "Olağanüstü" anlamına gelmektedir.

Tablo 72. Yeni Zelanda'nın Problemleri Karşısında Hükümetin Etkinliği

	Bilmiyorum	Taban 4 (0-3)	Nötr (4-6)	Zirve (7-10)
2017 Haziran (n=610)	0	%27	% 46	%27
2017 Eylül (n=610)	0	%29	%39	%32
2018 Haziran (n=611)	%4	%22	%36	%38
2018 Ekim (n=610)	%4	%20	%35	%41
2019 Mart (n=614)	%4	%23	%32	%41
2019 Nisan (n=615)	%4	%12	%24	%60
2019 Haziran (n=610)	%4	%19	%34	%43
2019 Kasım (n=610)	%4	%18	%35	%44

Kaynak: Ipsos Monitor, 2019:11

15 Mart terör saldırılarının ardından, İşçi Partisi'nin algılanan koalisyonun performansının önemli ölçüde artarak ortalama 10'luk skalada 6,6'ya yükselmiş ancak takip eden aylarda 5,7'ye gerilemiştir (Bkz. Tablo 72). Böylece hükümetin 15 Mart terör saldırılarıyla ilgili yaklaşımın desteklendiği görülmüştür.

15 Mart saldırılarından sonra Yeni Zelandalılar mevcut hükümetlerinin en büyük ortağı olan İşçi Partisi'ne ve Başbakan Ardern'e verdikleri desteği azaltmamış tam aksine artırmışlardır. Yine de klasik bir bayrak altında toplanma etkisinden bahsetmek çok zordur ancak Başbakan Ardern'in terör saldırılarının mağdurları ve

Müslüman topluluğuna yönelik sergilemiş olduğu merhamet ve dayanışma yaklaşımı büyük bir destek almıştır. 2017 genel seçiminden sonra 2020 genel seçiminde aldığı oy oranını %21,97 artırarak Yeni Zelanda'da son 50 yılda en yüksek oy oranını almayı başaran Başbakan Ardern ikinci kez Yeni Zelanda genel seçimlerini kazanmayı başarmıştır. 15 Mart terör saldırıları sonrasında hükümetin Yeni Zelanda'nın yüzleştiği sorunlar karşısındaki performansı halk tarafından yüksek bulunmuştur. Ardern'in seçim galibiyetinde 15 Mart terör saldırılarının yeri terörün siyasi sonuçlarının analizi açısından oldukça önemlidir. Christchurch saldırılarından sadece bir yıl geçmesine rağmen küresel pandemi krizi terör eylemlerinden daha fazla belirleyici olmuştur. Bunun nedeni ise terör saldırıları sonrasında duyulan güven hissinde ve hükümete duyulan güven hissinde belirgin bir artış yaşanmamasıdır. Ancak Başbakan Ardern'in 15 Mart terör saldırıları sonrasında terörle mücadele yaklaşımı kapsamında silah edinme yasası değişiklik taleplerine verilen destek başbakanın terörle mücadele yaklaşımının kamuoyu tarafından onaylandığını göstermektedir. Sonuçta, 15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'da klasik bir bayrak altında toplanma etkisi yaratmamakla birlikte görevde bulunan hükümet oy kaybı yaşamamış ve Yeni Zelandalılar Başbakan'larına destek vermişlerdir.

5.8.2. Göçmenlere Yönelik Tutum ve Davranışlar

15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar çokkültürcülüğe yönelik pozitif eğilim göstermiş ve diğer etnik kökenlilerin kültürel ve dini çeşitliliğini kabul oranları yükselmiştir. Yeni Zelandalıların bu terör saldırılarından sonra farklı dini ve etnik kökenli göçmenlere karşı tutumları değişmiştir. Göçmenlere karşı duyulan empati gelişmiştir. 15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar aşırı sağcı terör faaliyetlerini tehlikeli bulmuştur ve gelecekte böyle bir saldırı riski olduğunu belirtmişlerdir. Diğer taraftan, Yeni Zelanda'da Müslümanların uzun zamandır en az olumlu düşünülen grupların başında geldiği ve bir tehdit olarak algılandığı da görülmüştür. 15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'da göçmenlere karşı davranış ve tutumları olumlu anlamda etkilemiş ancak tam anlamıyla bir kabullenme olmamıştır.

Haziran 2019’da Asya Yeni Zelanda Vakfı, Christchurch’ teki 15 Mart cami saldırılarının ardından Yeni Zelandalıların Asya’yı ve Asyalı etnik kökenleri nasıl algıladıklarına ilişkin bir anket çalışması yapmıştır (Asia New Zealand Foundation, 2020). Bu anket çalışmasına 18 yaşından büyük 1000 kişi katılmıştır ve çalışma 12-24 Haziran 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışmanın amacı, dünyadaki Müslüman nüfusunun çoğu Asya’da yaşadığından, Yeni Zelanda’daki Asya ve Müslüman toplulukların algılarında belirgin bir değişiklik olup olmadığını değerlendirmek istenmesidir (Asia New Zealand Foundation, 2020:60). 15 Mart terör saldırılarından yaklaşık iki ay sonra yapılan bu anket çalışmasının temel bulguları şöyledir:

- Ankete katılanların yarısından biraz fazlası (%52) Yeni Zelandalıların kültürel ve dini çeşitliliği kabul ettiğine inanmaktadır.
- Yeni Zelandalıların %16’sı kültürel ve dini çeşitliliği kabul edilmediğini hissetmiş ve %28’i tarafsız bir yanıt vermiştir (Asia New Zealand Foundation, 2020:61).

Yeni Zelandalılar 15 Mart terör saldırısından çok kısa bir süre sonra yapılan bu anket çalışmasının verilerine göre çokkültürcülüğü benimsemişlerdir. Diğer taraftan, Yeni Zelanda’nın Asya’nın dinlerini, kültürlerini ve geleneklerini anlamak için yeterince şey yapıp yapmadığına dair görüşler ikiye bölünmüştür (Asya’da İslam inancının yaygın olduğu bilinmektedir) (Asia New Zealand Foundation, 2020:61):

- Yanıt verenlerin üçte birinden biraz fazlası (%35), Yeni Zelanda’nın Asya’nın dinlerini, kültürlerini ve geleneklerini anlamak için yeterince şey yaptığını kabul etmiştir. Buna karşılık, ankete katılanların%28’i bu duruma karşı çıkmıştır ve %35 tarafsız bir yanıt vermiştir.

Bu durumda, anket çalışmasına katılanlar farklı din, kültür ve gelenekler hakkında bilgi edinme konusunda çaba sarf edenlerle etmeyenler aynı seviyede çıkmıştır. 15 Mart terör saldırılarından sonra farklı kültür ve dinleri anlamaya yönelik büyük bir ilgi görülmemiştir. Diğer taraftan, 15 Mart terör saldırıları diğer etnik ve dini kökenden gelen insanlara karşı tutumları etkilememiştir.

- Ankete katılanların %40'ı 15 Mart terör saldırısının bir sonucu olarak, Asyalı etnik kökene sahip insanlara karşı daha fazla empati ve olumlu bir eğilim hissettiklerini söylemiştir.
- Sadece %4'ü daha olumsuz hissetmiş, ancak %52 tarafsız yanıt vermiştir (Asia New Zealand Foundation, 2020:62).

Görüldüğü gibi ankete katılanların büyük çoğunluğu (%52'si) bu soruya yanıt vermekten çekinmiştir. Ancak yine de terör saldırıları sonrasında farklı gruplara karşı empati duyanların oranı (%42) oldukça yüksektir. Benzer bir eğilim terör saldırısı sonrasında Asya kökenlilerle kurulacak iletişimin eğilimi sorusuna verilen cevaplarda görülmüştür:

- Asya kökenli insanları orantısız bir şekilde etkileyen terör saldırısının ardından, ankete katılanların yüzde 34'ü artık Asya kökenli insanlarla daha fazla temas kurmayı hedeflediklerini söylemiştir.
- Sadece %4 aynı fikirde değildir ve %60'ı tarafsız bir yanıt vermiştir (Asia New Zealand Foundation, 2020:62).

Anketteki bu tür sorulara tarafsız yanıtının çok yüksek verilmesi Asya kökenli göçmenlere yönelik davranış ve tutumlarda olumsuz veya olumlu fikir belirtilmekten imtina edildiğini göstermektedir. Sosyal medyanın yanı sıra geleneksel medyanın, katılımcıların 15 Mart terör saldırılarından sonra Asya ile ilgili görüşlerini etkilediği görülmüştür:

- Ankete katılanların %50'si, geleneksel medya haberlerinin saldırının ardından Asya'ya ilişkin algılarını etkilediğini belirtmiştir.
- Ankete katılanların %44'ü sosyal medya yayınının algılarını etkilediğini belirtmiştir. Buna karşılık, %36'sı sosyal medyanın hiçbir etkisi olmadığını veya küçük bir etkisi olduğunu belirtmiştir (%15) (Asia New Zealand Foundation, 2020:62).

Tarrant'ın sansasyonel videosunun katılımcılar üzerindeki etkisi geleneksel medyanın yayınlarından daha az olması oldukça dikkat çekicidir. Ankete katılanlar katliamın canlı olarak yayınlanmasından etkilenmeleri oldukça düşük olmuştur.

Katılımcılara “*terör saldırılarını takiben en çok neyi endişelendirdikleri*” sorulmuş ve aşağıda belirtilen cevaplara erişilmiştir:

- Katılımcıların %31’i Yeni Zelanda’da şiddet içeren aşırılığın varlığından endişe duymuştur;
- Katılımcıların %21’i göçmenlerin ve yabancı uyrukluların Yeni Zelanda’ya entegrasyonu konusunda endişelenmiştir;
- Katılımcıların %20’si sosyal izolasyon ve farklı etnik ve dinlerden Yeni Zelandalılar arasındaki bağlantı ve anlayış eksikliğinden endişe duymuştur (Asia New Zealand Foundation, 2020:63).

Anket çalışmasına katılanlar için beyaz üstünlükçü terör saldırısı en fazla endişe duyulan konu olurken, göçmenler ve yabancı uyrukluların durumu da anket çalışmasına katılanları endişelendirmiştir. Dahası, ankete katılanların %34’ü gelecekte bir saldırı olma riski olduğunu ve %25’i ise bir saldırı daha olacağına inanmadıklarını belirtirken katılımcıların %41’i böyle bir saldırı hakkında fikirleri olmadığını veya bir şey söylememeyi tercih etmiştir (Asia New Zealand Foundation, 2020:63). Sonuçta, 15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar aşırı sağcı terör faaliyetlerini tehlikeli bulmuştur ve gelecekte böyle bir saldırı riski olduğunu belirtmişlerdir.

15 Mart terör saldırıları sonrasına oluşturulan Yeni Zelanda Etnik Topluluklar bakanlığı bir çalışma yapmıştır. Yeni Zelanda Müslüman Topluluklarından 250 kişi gönüllü olarak katılımıyla bir diyalog başlatılarak ve bilgi ve deneyimlerini paylaşımları sağlanmıştır (Yeni Zelanda Etnik Topluluklar Bakanlığı, 2020). Saldırıları sonrasında:

- “*Toplulukların güvenlik ve refah duygusu, terör saldırılarından olumsuz yönde etkilenmiştir.*
- *Özellikle kadınlar, giysilerinin kendilerini Müslüman olarak tanımlayabilmeleri nedeniyle kendilerini savunmasız hissetmektedirler.*
- *Müslüman topluluklara yönelik farkındalık ve destek artarken, nefret söylemi, ırkçılık ve İslamofobi hem yüz yüze hem de çevrimiçi etkileşimlerde devam etmektedir*” (Yeni Zelanda Etnik Topluluklar Bakanlığı, 2020:5).

Yeni Zelanda’da yaşayan Müslümanlar 15 Mart terör saldırılarından oldukça fazla etkilenmiştir. Etnik Topluluklar Bakanlığı’nın yaptığı bu diyalog çalışmasında

Müslüman göçmenler karşılaştıkları sorunları dile getirmiştir. Yeni Zelanda’da yaşayan Müslümanlar;

“Çoğu diğer ülkelere kıyasla kendilerini fiziksel olarak güvende (veya daha güvenli) hissederken, zihinsel ve / veya duygusal sağlıkları, iyileşme sürecinin yavaş olacağını ve zaman alacağını kabul ederek terör saldırılarından etkilenmiştir” (Yeni Zelanda Etnik Topluluklar Bakanlığı, 2020:6).

Çalışmaya katılan Müslümanlar genel olarak toplum tarafından desteklendiklerini ve İslam hakkındaki bilincin geliştiğini söylerine rağmen *“ırkçı, nefret dolu ve İslamofobik yorumların devam ettiğini ve birçok durumda yüz yüze veya sosyal medyada aslında daha açık hale geldiği de vurgulanmıştır”* (Yeni Zelanda Etnik Topluluklar Bakanlığı, 2020:6). Yeni Zelanda’da Müslüman göçmenler toplum tarafından kabul edilmekte ancak bazı gruplar tarafından dışlanmakta ve İslamofobik saldırılara maruz kalmaktadır.

15 Mart terör saldırıları öncesinde de bazı göçmen grupların özellikle Müslümanların ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmüştür. Yeni Zelanda’da Müslümanlara yönelik ayırım hissedenenler bulunmaktadır. TRT World Araştırma Merkezi 15 Mart terör saldırılarından sonra bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada Mart 2019 ve Nisan 2019 arasında birincil araştırma saha çalışması ve ikincil araştırma kullanılarak 2008-2017 yılları arasında Yeni Zelanda merkezli güvenlik istihbarat servisinin baskısını hisseden 11 Yeni Zelanda vatandaşıyla mülakat yapmıştır. Yeni Zelanda İstihbarat birimlerinin Müslüman işbirlikçiler bulma ve bilgi edinme çabalarından rahatsız olduğunu belirten Yeni Zelanda Auckland’da yaşayan bir Müslüman olan Abdullah Haytham TRT World’la yaptığı röportajda *“ZSIS” bizim için çalışmıyorsunuz” diyerek başlar, ancak sizi farklı yerlere seyahat etmeye ve insanlar hakkında rapor vermeye zorlar”* demektedir (Dewan, 2019:1). Yeni Zelanda’da yaşayan Müslümanlar hakkında bilgi toplanması ve aşırılık yanlıların tespit edilmesi için Müslümanlar ayrımcı bir müdahaleye maruz bırakılmaktadır. Benzer şekilde, 2008 yılında Müslüman olma eğilimi gösteren aslen Yeni Zelandalı olan Daud Lane bu evrede istihbarat biriminin kendisiyle iletişime geçtiğini ve *“Bildirim alıp almadıklarından veya din değiştiren kişiler hakkında nasıl bilgi edindiklerinden emin değilim- belki de sosyal medyayı izliyorlar!”* şüphesini belirtmektedir (Dewan, 2019:1). Görüldüğü gibi 15 Mart terör saldırıları öncesinde Müslümanlar kendilerine

yönelik izleme ve takipten rahatsız olmuştur. Bu terör saldırıları sonrasında Müslümanlara yönelik tutum ve davranışların nasıl etkileneceği terörün siyasi sonuçlarını analizine olanak tanımaktadır.

Bu doğrultuda, 15 Mart terör saldırılarının Müslümanlara yönelik tutumlar üzerindeki etkisini araştıran Greaves, vd., (2020), Eylül 2018 ile Şubat 2019 arasında toplanan ulusal bir posta anketi (N=1335) olan ‘Uluslararası Sosyal Araştırma Programı’nın’ din üzerine olan modülünün Yeni Zelanda kısmından yararlanılmışlardır. Bu anket çalışmasının sonuçlarına göre, Müslümanlara karşı Hristiyanlar, Hindular, Budistler, Yahudiler ve Ateistlere yönelik algılanan tehditlere kıyasla çok daha büyük algılanan tehdit ve olumsuzluk bulmuşlardır (Greaves, vd., 2020:260). Greaves, vd., (2020) çalışmasını 15 Mart terör saldırıların öncesi ve sonrası zaman dilimini incelemişlerdir.

“İstatistik NZ tarafından yapılan 2016–17 döneminde Genel Sosyal Araştırması, azınlığın geçtiğimiz yıl (%16,9) ayrımcılık yaşadığını bildirdiğine işaret etti ve göçmenlerin dörtte birinden biraz fazlası (%25,7) aynı konuda ayrımcılık bildirdi” Greaves vd., 2020:262).

Greaves, v., (2020) çalışmalarında yararlandığı ankette farklı dini gruplara yönelik önyargı üzerine iki tür soru bulunmaktadır⁶⁰. İlk olarak 2008 bu soru yer almış ve 2018’de “Aşağıdaki dini grupların üyelerine karşı kişisel tavrınız nedir?” sorusu tekrar sorulmuştur. Ankete katılımcıların bir ölçekte derecelendirmeleri için: Hristiyanlar, Müslümanlar, Hindular, Budistler, Yahudiler ve Ateistler veya İnançsızlar seçenek olarak verilmiştir. 1 ‘çok olumlu’, 2 ‘biraz olumlu’, 3 ‘ne olumlu ne olumsuz’, 4 ‘biraz olumsuz’ ve 5 ‘çok olumsuz’ olan seçenekler, ‘seçemiyorum’ seçeneğiyle (yanıtlar ‘seçilemez’ seçeneği eksik yanıtlar olarak kodlanmıştır) (Greaves vd., 2020:265).

Tablo 73’de görüldüğü gibi en fazla olumlu görüş bildirilen dini grup Budistler’ den Müslümanlar en az olumlu görüş bildirilen dini grubu oluşturmaktadır.

⁶⁰ Ankete katılanlara dini inanışları sorulmuş ve Hristiyanlar (N=578 kişi ile ankete katılanların %43,3’ünü oluşturmuş, Budistler N=38 %2,8, Hindu N=52, %3,9, Müslüman N= 30 %2,2, Yahudi N= 2 %0,1 ve diğer dinler N=33 %2,5 ve din belirtmeyenler N=572 %42,8 oluşturmuştur (Greaves, vd., 2020:265).

Tablo 73. Yeni Zelanda’da Farklı Dini Gruplara Yönelik Önyargı

		Çok Olumlu % (n)	Biraz Olumlu % (n)	Ne Olumlu Ne Olumsuz % (n)	Biraz Olumsuz % (n)	Çok Olumsuz % (n)
Hristiyanlar	2008	25 (231)	30.5 (282)	37.1 (343)	6.2 (57)	1.1 (11)
	2018	24 (303)	29.3 (369)	38.1 (480)	5.3 (67)	3.2 (40)
Müslümanlar	2008	11.5 (103)	17.4 (156)	48.6(436)	14.1(127)	8.4 (76)
	2018	13.5 (163)	20.9 (253)	46 (557)	13.2 (160)	6.3 (76)
Hindular	2008	12.9 (113)	21.1 (186)	55.1 (485)	6.9 (61)	4 (36)
	2018	16.1 (193)	24.7 (296)	50.8 (609)	5.6 (67)	2.8 (33)
Budistler	2008	15.7 (139)	27.3 (242)	49.8 (441)	4.1 (37)	3 (27)
	2018	20.3 (243)	27.4 (329)	47.4 (568)	2.4 (29)	2.5(30)
Yahudiler	2008	13.9 (122)	24.3 (214)	54 (475)	5.3 (46)	2.4 (21)
	2018	20.3 (243)	25.1 (296)	51.5 (609)	4.4 (52)	2.5(30)
Ateist ve diğer inanmayanlar	2008	13.6 (122)	22.2 (198)	56.1 (501)	4.9 (44)	3.2 (28)
	2018	18.4 (216)	18.4 (216)	49.4 (581)	3.5 (41)	2.4 (29)

Kaynak: Greaves, vd., 2020:268

Yeni Zelanda’da 15 Mart terör saldırısından önce yaklaşık 11 yıl ve 1 yıl önce sorulan bu soru Müslümanların uzun zamandır en az olumlu düşünülen grupların başında geldiğini göstermektedir. Diğer taraftan Müslümanların bir tehdit olarak algılandığı da görülmektedir. Anket çalışmasında, 2018’de sorulan bir sonraki soru aşağıda belirtildiği gibidir:

“Aşağıdaki dini gruplara mensup kişilerin tehdit edici olduğunu düşünüyor musunuz?”

Katılımcılardan aynı altı grubu dört puanlık bir ölçekte derecelendirmelerini istenmiştir: 1 ‘çok tehdit edici’, 2 ‘biraz tehdit edici’, 3 ‘pek tehdit edici değil’ ve 4 ‘hiç tehdit edici değil’. Soru ayrıca, eksik yanıt olarak kodladığımız “seçilemez” seçeneği içermiştir (Greaves vd., 2020:265)

Tablo 74. Yeni Zelanda’da Farklı Dini Gruplara Yönelik Tehdit Algısı

		Hiç tehdit edici değil	Pek tehdit edici değil	Biraz tehdit edici	Çok tehdit edici
Hristiyanlar	2018	55.1 (664)	34.9 (420)	8.5 (102)	1.5 (19)
Müslümanlar	2018	36.9 (428)	27.7 (322)	28 (325)	7.4 (86)
Hindular	2018	51.8 (592)	39.8 (455)	7.4 (84)	1.1 (12)
Budistler	2018	62 (713)	33.7 (387)	3.6 (41)	0.8 (9)
Yahudiler	2018	53.7 (609)	36.6 (415)	8.1 (92)	1.7 (19)
Ateist ve diğer inanmayanlar	2018	58.1 (646)	33.4 (371)	7.3 (82)	1.3 (14)

Kaynak: Greaves, vd., 2020:268

Tablo 74’te görüldüğü gibi tüm dini gruplar içerisinde en fazla tehdit edici bulunan grubu Müslümanlar oluşturmaktadır. 15 Mart terör saldırıları öncesinde Müslümanlar Yeni Zelanda’da en tehlikeli dini grup olarak görülmüştür. Daha önceki çalışmalarda Yeni Zelanda’da Müslümanlara ve özellikle Araplara yönelik önyargının olduğunu desteklenmektedir (Shaver, vd., 2017). 15 Mart terör eylemleri sonrasında Müslümanlara yönelik tutumlardaki değişim çok büyük çaplı olmamıştır.

15 Mart terör saldırıları Müslümanlar üzerinde farklı etkileri olmuştur. İngiltere’de 1 Ocak-30 Haziran 2019 tarihleri arasında 1,213 Müslüman-karşıtı olay yaşanmış, bu saldırıların 91’i online yapılmıştır (TM Ara Raporu 2019, 2020:5)⁶¹. İngiltere’de

⁶¹ Tell MAMA (Measuring Anti-Muslim Attacks, TM). TM bağımsız, güvenilir ve hükümet dışı bir kurum olarak çalışmakta ve İngiltere’de çeşitli yollarla (Online, ücretsiz telefon hattı, SMS, WhatsApp, Twitter, Facebook ve daha fazlası) Müslümanlara karşı yapılan saldırıların rapor edildiği bir düzeni vardır (TM Ara Raporu 2019:2020:6).

Christchurch saldırılarından sonra meydana gelen saldırıda dramatik bir artış yaşanmıştır:

- İngiltere’de, 15 Mart saldırısını takip eden haftada TM’ye bildirilen Müslüman karşıtı saldırılar, saldırılardan kısa süre önce yapılan (8-14 Mart) bildirilerden %692 daha fazladır (TM Ara Raporu 2019, 2020:5). 8-14 Mart 2019 tarihleri arasında 12 saldırı bildirilmiştir (TM Ara Raporu 2019:2020). Bu saldırılardan 74’e yükselmiş sözlü veya Christchurch terör saldırılarını sembolik olarak ifade eden ifadeler aracılığıyla yapılmıştır (TM Ara Raporu 2019:2020:5).

İngiltere’de Müslüman karşıtı saldırılar 15 Mart terör saldırısından hemen sonra dramatik bir şekilde artarken saldırılar üzerinden bir süre geçtikten sonra bu artış azalmıştır:

- Kamu alanlarında belirtilen saldırılar şubat- mart ayları arasında %192 artmıştır (toplamda 12 saldırıdan 35 saldırıya yükselmiştir. Ayrıca camilere ve diğer İslami kuruluşlara karşı yapılan Müslüman karşıtı saldırılar şubat-mart ayları arasında %433 artmıştır (şubat ayında 3 saldırıdan mart ayında 16 kaza yaşanmıştır). Bu saldırılar mart- nisan ayları arası %69 azalmıştır (TM Ara Raporu 2019, 2020:5).

Bu çalışma Christchurch terör saldırılarının İngiltere üzerindeki Müslümanlar üzerinde etkisini göstererek İslamofobik ve Müslüman-karşıtı hisleri beslediği iddia edilmiştir (TM Ara Raporu 2019:5). Görüldüğü gibi Yeni Zelanda’da Müslümanların hedef alındığı bir terör saldırısından sonra Müslümanlara yönelik şiddet eylemleri gerçekleştirilmiştir. Dahası, Christchurch saldırısının raporlarda nefret suçu olarak görülme eğilimi yüksektir, 42 rapor yaklaşık %80’i nefret suçu olarak yazılmıştır (TM Ara Raporu 2019, 2020:22).

15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalıların göçmenlere ve özellikle Müslümanlara karşı tutum ve davranışlarında büyük bir değişiklik olmamıştır. Müslümanlar haklarında en az olumlu düşünülen dini grubu oluşturduğu görülmüştür. Diğer taraftan, aşırı sağcı terör eylemleri sonrasında Yeni

Zelandalıların çokkültürcülüğe yönelik pozitif eğilim göstermiş olduğu ve diğer etnik kökenlilerin kültürel ve dini çeşitliliğini kabul oranları yükseldiği göz ardı edilmemelidir. 15 Mart terör saldırıları aşırı sağcı terörün potansiyel bir tehdit riskinden gerçek bir tehdit çevirmesi Yeni Zelanda'nın bu tür şiddeti tehlike olarak görmesine neden olmuştur. Terör saldırıları ardından Müslümanlara yönelik davranış ve tutumların orta ve uzun vadeli değişimi terörün siyasi sonuçlarının analizi için faydalı olacaktır. Ancak, bu tez çalışmasının yazıldığı süre göz önüne alındığında kısa vadeli sonuçları göçmenlere/Müslümanlara yönelik tutum ve davranışlarda köklü bir değişikliğin olmadığı yönündedir.

5.8.3. Sivil Hak ve Özgürlükler

15 Mart terör saldırıları sonrasında sivil hak ve özgürlükler ve ulusal güvenlik dengesinin ulusal güvenlik lehine daraldığı görülmüştür. Yeni Zelanda'da yapılan anket çalışmaları bu dengenin çok fazla oynamadığını ancak ulusal güvenliği tehlikeye sokacak aşırı sağcı terör faaliyetlerini engellemeye yönelik uygulama ve düzenlemelerin kabul edilme eğilimin yükseldiğini göstermektedir. Terör saldırıları sonrasında özellikle Yeni Zelanda'nın çokkültürlü yapısına verilen desteğin korunması için bazı kısıtlayıcı yasal düzenlemelere onay verildiği görülmüştür. Bu doğrultuda, 15 Mart terör saldırılarından sonra, belirli grupların (aşırı sağcı ve beyaz üstünlükçülerin) takip ve kontrol altında tutulmasına yönelik daha fazla istihbarati bilgi toplanması için devlet kaynaklarının artırılması talepleri olumlu karşılanmıştır. Benzer şekilde ateşli silah teminini kısıtlayan yasal düzenlemelerde Yeni Zelandalılar tarafından sıcak karşılanmıştır. Bir taraftan anket çalışmalarında, sosyal medyada kullanılan ve paylaşılan içeriklerin kontrol edilmesine yönelik olumlu görüşler bildirilmiş ve böylelikle ifade özgürlüğünün alanının daraltılması hakkındaki düzenlemelerin kabul edildiği görülmüştür. Diğer taraftan, 15 Mart terör saldırılarından sonra oluşturulan Christchurch çağrısı teknoloji şirketlerine ifade özgürlüğünü denetleme yetkisi verdiği için sivil toplum ve internet forumları tarafından eleştirilmiştir. Görüldüğü gibi, 15 Mart terör saldırılarından sonra Yeni

Zelanda kamuoyu ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlama potansiyeli bulan düzenleme ve oluşumlara karşı olumlu yaklaşmıştır.

Yukarıda belirttiği gibi saldırılardan birkaç gün sonra Research New Zealand (2019) 1344 Yeni Zelanda vatandaşına yönelik bir anket çalışması yapılmıştır (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4). Bu anket çalışmasında, Yeni Zelanda'nın çokkültürlükcü yapısına karşı kamuoyunun tutum ve değerlerine yönelik sorular sorulmuş ve saldırılar sonrasında bu tutumlarda nasıl bir değişim olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır. Anket çalışmasında, saldırılar sonrasında değişiklik olması beklenen konuların başında saldırının faili olan Tarrant gibi birey ve gruplara yönelik tutumlar gelmektedir:

- Ankete katılanların %73'ü beyaz üstünlükçü bireylerin ve grupların daha aktif bir şekilde izlenebilmesi için devlet kaynaklarının artması gerektiğini dile getirmiştir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4).

15 Mart terör saldırıları beyaz üstünlükçülerin toplum için tehlikeli olabileceklerini göstermiş ve bu yüzden aşırı sağcı terör faaliyetlerine karşı sistematik bir yaklaşım geliştirilmesi taleplerini güçlendirmiştir. Terör saldırılarından sonra aşırı sağcı ideolojiye sahip olan ve toplum için risk oluşturma ihtimali olan bireylerin güvenlik birimleri tarafından takip edilmesinin yüksek bir oranda kabul edildiği görölmektedir. Benzer şekilde, bu terör saldırıları sonucunda sosyal medya sitelerine yönelik kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilmesine yol açmıştır.

- Çalışmaya katılan 1344 kişinin %79'u Facebook ve diğer sosyal medya platformlarının insanların neler yayınlayabileceği konusunda kontrol sahibi olmasını kabul etmiştir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4).

15 Mart terör saldırıları sosyal medya paylaşımlarının içeriklerine yönelik kısıtlayıcı düzenlemeleri onaylama eğilimini artırmıştır. Ayrıca bu terör saldırılarından sonra ateşli silah edinmeye yönelik hakların kısıtlanmasını onaylama eğilimi görölmüştür.

- Katılımcılar büyük bir oranda, %85 askeri tarzda yarı otomatik tüfek elde etmenin yasal olarak mümkün olmaması gerektiğini belirtmiştir (Aktaran; Crothers & O'Brien, 2020:4).

Terör eylemlerinden sonra kısıtlayıcı uygulamalar ulusal güvenlik adına kabul edilme eğilimi yükselmiştir. 15 Mart terör saldırılarından sonra sivil özgürlükleri nasıl daraldığı ve ilerdeki daraltmaya yönelik bir eğilim görülmektedir. Bu eğilim, Yeni Zelanda’da kamusal alan kavramıyla izleme sistemlerinin kullanılmasını kolaylaştırılmasında görülmektedir. Sokak gözetleme sistemleri olarak adlandırılan sokakların, parkların, tren ve otobüs duraklarının kamera sistemleriyle yüz tarama teknolojisiyle desteklendiği bir gözetme sistemleri giderek yaygınlaşmaktadır (Hager, 2020:3). Yeni Zelanda’da güvenlik için sivil özgürlükleri kısıtlayan bir araç olarak gözetleme sisteminin geliştiği görülmektedir. Sivil özgürlüklere yönelik büyük bir tehdit halini alan gözetleme sistemleri Yeni Zelanda gibi terör tehdidinin düşük olduğu bir ülkede bile giderek daha fazla yer almaktadır. Bu durumun başlıca nedenleri arasında:

- Teknolojik değişiklikler,
- Yabancı Baskılar ve
- Terör saldırıları gelmektedir (Hager, 2002).

Yine de Yeni Zelandalılar çok güvenli ve özgür bir ülkede yaşama şansına sahiptirler (Hager, 2020). Yeni Zelanda’da gözetim sistemi daha çok diğer ülkelerden gelen taleplerin yansımaları içermektedir. Teknolojik gelişmeler Yeni Zelanda’da devlet gözetimini artırmaktadır, ancak açık ara en büyük etki, başta Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere olmak üzere müttefik ülkelerden beklenti ve taleplerdir (Hager, 2002:3-4). Yeni Zelanda istihbarat teşkilatlarının çoğu faaliyeti, gözetim mevzuatı ve çoğu teknoloji “*uzun süredir devam eden istihbarat ilişkilerinden*” kaynaklanmaktadır (Hager, 2020:4). Sokak gözetleme sistemlerinin Yeni Zelanda’da giderek yaygınlaşması 15 Mart terör saldırılarının doğrudan sonuçlarından birisi değildir ancak bu saldırılar bu tür kısıtlayıcı sistemlerin onaylanmasını kolaylaştırmaktadır.

15 Mart terör saldırıları sonrasında sivil hak ve özgürlükler üzerinde etkisi olabilecek bir düzenleme olan Christchurch Çağrısı çeşitli açılardan tartışılmıştır. InternetNZ, Christchurch Çağrısı zirvesinden bir gün önce bir belge yayınlarak çağrının sebebiyet verebileceği sorunları ifade etmiştir. Belgede;

- Terörizm ve şiddet içeren aşırılığın tanımı ve bunun yorumlanmasını bireysel olarak devletlere bırakma riski, bu durumun siyasi eleştirmenlerin, insan hakları savunucularının, gazetecilerin, etnik veya dini azınlıkların, mültecilerin, sığınmacıların ve göçmenlerin orantısız bir şekilde bastırılmasıyla sonuçlanabileceği durumlarda;
- Sadece teknoloji şirketlerinin ve hükümetlerin ilgili rolleri yerine daha geniş toplumsal (kapalı kapılar yerine) tartışmalara duyulan ihtiyaç;
- Kanıta dayalı, sistemik bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç;
- Yalnızca çevrimiçi değil, toplumlarımızda terörizm ve şiddet içeren aşırılık konularını ele alma ihtiyacı;
- Müzakereye dayalı bir düzenleme ve sivil toplumun, akademik uzmanların, gazetecilerin ve haber medyası temsilcilerinin ve teknik topluluğun zirveden dışlanmasına ilişkin endişeler dahil, Çağrı'nın süreci ve zaman çizelgesi;
- Hükümetlerin ve teknoloji şirketlerinin birbirleriyle, sivil toplumla, akademisyenlerle, gazetecilerle ve haber medyasıyla ve teknik toplulukla, ayrıca hayatta kalanlar ve mağdur aileleri ile diyalog içine girme ihtiyacı; ve
- İnsan haklarına ve özgür, açık ve güvenli bir internet taahhütlerini yansıtacak teknik çözümlere duyulan ihtiyaç, özellikle kullanıcı tarafından oluşturulan içerik platformları ile internet altyapısı arasında ayırım yapma açısından Çağrı'nın kısıtlayıcı boyutuna dikkat çekilmiştir (Bromell, 2021:11).

Görüldüğü gibi Christchurch Çağrı'nın zamanlaması ve hükümetler ve teknoloji şirketleri tarafından kapalı kapılar ardında yapılmasından ve ifade özgürlüğünü kısıtlama riskinden dolayı bu girişim çeşitli gruplarca eleştirilmiştir. InternetNZ'nin yaptığı açıklama aslında teknoloji şirketlerine “ifade özgürlüğünü” denetleme yetkisi vermeyi eleştirmektedir:

“Hükümetler, tescilli hizmet şartlarına değil, demokratik olarak yürürlüğe konulmuş ve yargısal olarak incelenebilir yasalara güvenerek insan hakları belgeleri kapsamındaki kendi sorumluluklarını yerine getirmelidir. Konuşma yönetmeliğini açıklanamayan özel oyunculara yaptırmak, hükümetin diğer temel işlevlerini devretmekten daha kabul edilebilir değildir ve insan hakları hukuku kapsamında artık izin verilmemektedir” (InternetNZ, 2019, s.3)” (Aktaran, Bromell, 2021:11).

Böylelikle, Christchurch Çağrısı aslında teknoloji şirketlerine ifade özgürlüğünün sınırlarını belirleme yetkisinin verildiği dile getirilmiş ve sivil özgürlükler açısından kaygı verici bir düzenleme olduğu iddia edilmiştir. Çağrının kapsamın çok geniş tutulduğu ve özel şirketlere büyük ifade özgürlüğünü denetleme hakkının devredilme tehlikesi 15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan idari düzenlemelerin potansiyel olarak sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayabileceğini göstermektedir.

15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar sivil hak ve özgürlükleri daraltma potansiyeli olan düzenlemeleri desteklemişlerdir. Yeni Zelandalılar ulusal güvenlik ve kamusal düzenin sağlanması için aşırı sağcı terör faaliyetlerin izlenmesi için daha fazla kamusal kaynak ayrılması, ateşli silah edinme hakkının kısıtlanması ve sosyal medya içeriklerinin kontrol edilmesine yönelik düzenlemeler hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. 15 Mart terör saldırıları sivil hak ve özgürlüklerin ulusal güvenlik sağlanması için kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak, terör saldırıları sonrasında Christchurch çağrısı gibi bazı düzenlemelerin eleştirildiği de görülmüştür. Sonuçta, Yeni Zelandalılar ulusal güvenliği sağlama amacıyla sivil hak ve özgürlükler üzerinde olumsuz etki bırakacak düzenlemelerin kabul edilmesini kolaylaştırdığı görülmüştür.

5.9. Yeni Zelanda Seçimlerinde Terör ve Güvenliğin Önemi

5.9.1. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi 2017 yılı Genel Seçimleri Lider Tartışma Programlarında Güvenlik ve Terör

Üç yılda bir genel seçimlerin yapıldığı Yeni Zelanda’da seçim kampanyaları sırasında parti liderleri 3 tartışma programına katılmaktadır ve bu programlar lider tartışma programları olarak isimlendirilmektedir. 15 Mart terör saldırılarından iki yıl önce gerçekleşen birinci lider tartışma programında 30 Ağustos 2017 tarihinde genel seçimlerinden önce Ulusal Parti Genel Başkanı Bill English ve İşçi Partisi Genel Başkanı Jacinda Ardern’in katıldığı seçim öncesi televizyon tartışma programında (30 Ağustos 2017- Bill- Ardern Genel Seçim Tartışması) çeşitli konular adaylar tarafından cevaplandırılmıştır. Bu tartışmalardan ikincisi 4 Eylül 2017 ve sonuncusu

7 Eylül 2017 tarihinde yapılmıştır. Bu lider tartışmalarında ağırlıklı olarak konut fiyatları, ekonomi ve çevre konuları ele alınmış ve Ulusal Parti ve İşçi Partisi liderleri genel olarak ekonomik vaatler ve seçmenlerin hayat standartlarının yükseltilmesi konularına ağırlık vermiştir. Yeni Zelanda'nın 23 Eylül 2017 Genel Seçimleri, lider tartışma programlarında güvenlik ve terörle ilgili konular konuşulmamıştır.

Genel seçimler öncesi seçim anketlerinde en önde giden iki siyasi parti liderinin seçim vaatleri ve projeleri hakkında konuştukları tartışma programları genel seçimlerin temel konularını göstermektedir. Bu tartışmalar geleneksel olarak liderlerin hazırlık yaptıkları ve rakipleriyle doğrudan karşılaştıkları bir platform görevi üstlenmektedir (Cooke, 2017). Seçim çalışmaları ardından seçmenler sandığı gitmeden hemen önceki haftada gerçekleşen bu organizasyonlarda, liderler seçmenlere son kez ulaşarak temel politikalarını kendilerine yöneltilen sorular doğrultusunda açıklama şansı bulmaktadırlar. Böylelikle, bu tartışmaların analizi siyasi partilerin seçim kampanyaları hakkında aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. Bu doğrultuda, yukarıda bahsedilen üç lider tartışması güvenlik ve terör konuları bağlamında incelenmiştir. Ancak, lider tartışmalarında güvenlik ve terörle ilgili bir konu geçmemiştir. Lider tartışmalarında genel olarak;

- Konut fiyatları (özellikle Auckland'da 1.000.000 doları bulan ev fiyatları ve konut sektöründe ev kısıtlılığı),
- Eğitim sistemi,
- Çocuk yoksulluğu,
- Sağlık hizmetleri,
- Nehirlerin temizlenmesi,
- İklim değişikliği,
- Deprem felaketi sonrası şehirlerin yeniden inşası (özellikle Christchurch bölgesi),
- Sosyal yatırımlar,
- Ekonomi, bütçe ve vergilendirme.

Yeni Zelanda'nın 2017 Genel Seçim Lider Tartışmalarında güvenlik ve terörle ilgili konular konuşulmamıştır. Yeni Zelanda 23 Eylül 2017 genel seçimlerinden önce Ulusal Parti Genel Başkanı Bill English ve İşçi Partisi Genel Başkanı Jacinda Ardern'in katıldığı seçim öncesi televizyon tartışma programında (31 Ağustos 2017- Bill- Ardern Genel Seçim Tartışması) çeşitli konular adaylar tarafından cevaplandırılmıştır. Tartışmanın ilk on dakikası mali planlar tartışılmış ve 9 yıldır iktidarda olan Ulusal Parti genel başkanı Bill English rakibi Jacinda Ardern'in mali programı için gerekli bütçeyi sağlamak için savunduğu yeni vergileri eleştirmiştir (Ardern ve English Birinci Liderler Tartışması, 2017). Birinci liderler tartışmasında konut sıkıntıları damgasını vurmuştur. Yeni Zelanda'da yaşanan en önemli sorunlardan birisi olan ev fiyatlarındaki artış ve konut piyasasında yeterli evin bulunmaması durumu tartışmanın temel konularından birisi olduğu görülmektedir. Jacinda Ardern ev sahibi olunmasını kolaylaştıracak “uygun fiyatlı ev” projesinden bahsetmiştir (Ardern ve English Birinci Liderler Tartışması, 2017). Bu ilk tartışmada konuşulan diğer konular asgari ücret, göçmenlerin ev piyasası üzerine etkisi, eğitim sistemi, hayat pahalılığı, nehirlerin temizlenmesi, ABD'ye yönelik dış politika, eğitim ve verilendirme konuşulmuştur. Adaylar bahsi geçen konulardaki mevcut politikalarını savunmuş ve yeni vaatlerde bulunmuşlardır. Görüldüğü gibi güvenlik ve terörle ilgili konular Yeni Zelanda genel seçimlerinde büyük bir yer edinmemiştir.

Birinci lider tartışma programında yer alan konular Başbakan Ardern'in 2017 genel seçimleri için seçim kampanyası tanıtım toplantısında yer verdiği konular çerçevesinde olmuştur. Başbakan Ardern konuşmasında, ekonomi, çocuk yoksulluğu, işsizlik, eğitim, altyapı problemleri hakkında konuşmuştur. 300.000 Yeni Zelandalı çocuğun açlık sınırı altında yaşadığını söylemiş, çevre, iklim değişikliği, kamu maliyesi, konut sıkıntısı (barınma), vergi düzenlemeleri ve intihar oranlarının yüksek olması konuları hakkında konuşmuştur (Ardern, 2017). Ardern bu tanıtım toplantısında “*her çocuğun yoksulluktan uzak, umut ve fırsatlarla dolu büyüdüğü bir ülke inşa etmek istiyorum*” demiştir (Ardern, 2017). Tanıtım toplantısı ülkenin ana gündemini oluşturan konular üzerine inşa edilmiştir. Güvenlik ve terör seçim kampanyası tanıtım konuşmasında yer alan konulardan birisi olmamıştır.

İkinci lider tartışması birincisiyle paralel konular üzerinden yapılmıştır. Özellikle, konut sıkıntısı ikinci lider tartışmalarının merkezinde yer alan başlıklardan birisi olmuştur. Jacinda Ardern'e göçmenlerin ev fiyatları ve ev ktlığı üzerindeki etkisi sorulmuş ve İşçi Partisi genel başkanı Ardern bu soruya göçmenlerin sorunun değil çözümün parçası olduğunu dile getirmiştir (Ardern ve English İkinci Liderler Tartışması, 2017). İkinci liderler tartışmasında adayların mali planları, ücret artışları, enflasyon, yeni vergiler, çocuk yoksulluğu, nüfus artışı, eğitim sistemi, ABD Başkanı Donald Trump, kürtaj ve sağlık sektöründe kenevirin kullanılmasının yasallaştırılması konuları görüşülmüştür. Bu tartışmada Donald Trump'ın Kuzey Kore'ye bir askeri müdahale gerçekleştirirse Yeni Zelanda'nın askeri katılımı söz konusu olur mu sorusu sorulmuştur. İki adayda müzakere sürecinin ardından Yeni Zelanda'nın ulusal çıkarları göz önüne alınarak müdahaleye katılabileceğini söylemiş ve Ardern ayrıca BM'nin kararları doğrultusunda hareket edeceğini belirtmiştir (Ardern ve English İkinci Liderler Tartışması, 2017). Bu konu Yeni Zelanda'nın ulusal güvenliği için bir risk olarak değil ABD Başkanı Donald Trump'ın dış politika tercihleri hakkındaki sorular kapsamında ele alındığı görülmektedir. İkinci liderler tartışmasında terör yer almamıştır.

Üçüncü liderler tartışmasında diğer iki tartışmada yer alan konular üzerinden yapılmıştır. Bu tartışmada önce son seçim anketleri verilerine göre Başbakan English'ten koalisyon ve bakanlık tercihleri sorulmuş ve sonra anketlerde önde giden Jacinda Ardern'in koalisyon ortakları hakkındaki görüşleri sorulmuştur (Ardern ve English Üçüncü Liderler Tartışması, 2017). Daha sonra, konut ktlığı, su yolları güvenliği, nehirlerin temizlenmesi, okulların durumu, eğitim sistemi, kamu finansı, mali bütçeler ve çocuk yoksulluğu konuşulmuştur. Üçüncü tartışmanın son kısmı Yeni Zelanda'da meydana gelen deprem sonrasında Christchurch' ün yeniden inşası, kiliselerin onarılması ve stadyumun inşa edilmesi tartışmaları ardından liderlerin kapanış konuşmalarıyla bitmiştir. Son tartışmada güvenlik ve terörle ilgili herhangi bir konu tartışılmamıştır.

Ardern'i genel seçimlere yönelik oluşturduğu seçim kampanyasında güvenlik ve terör yer almamıştır. 2017 genel seçimlerinde Ardern, ücretsiz üniversite eğitimi, göçün azaltılması, kürtajın suç olmaktan çıkarılması ve çocuklar arasındaki

yoksulluğu hafifletmek için yeni programların oluşturulması çağrısında bulunmuştur (Wallenfeldt, 2021). Ardern göçmenlere yönelik olumsuz bir tavır takınmamış ancak sayılarının azaltılmasını dile getirmiştir. Güvenliğin ana gündem konularından birisi olmadığı görülmektedir.

Jacinda Ardern 2017 seçimlerine enerji katan bir lider olarak değerlendirilmiş ve geleceği parlak bir siyasetçi olarak değerlendirilmiştir. Ardern, “Jacinda Etkisi”, “Jacindamania”, “Jacinderella”, “The Jacindanator” ve “Jacintime” olarak lanse edilmiş ve dikkatleri üzerine çekmiş ve yeni bir dönemi başlatmıştır (Shaw, 2017). Ardern’in seçim kampanyasının temel konularından birisi yeni vergi düzenlemeleri olmuştur. İşçi Partisi’nin en fazla eleştirildiği “su vergisi” olmuş ve çiftçiler tarafından protesto edilmiştir (Shaw, 2017). Ardern’in “olumlu” bir kampanya yürütmüş ve 2017 Yeni Zelanda genel seçimlerinde önemli bir zafer elde etmiştir.

5.9.2 15 Mart Terör Saldırıları Sonrası 2020 yılı Genel Seçimleri Lider Tartışma Programlarında Güvenlik ve Terör

15 Mart terör saldırılarından yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşen 2020 yılı Yeni Zelanda genel seçimleri öncesinde Ulusal Parti Genel Başkanı Judith Collins ve İşçi Partisi Genel Başkanı Jacinda Ardern üç tartışma programına katılmışlardır. Başbakan adaylarına moderatörler çeşitli sorular sormuş ve seçmenler sandığa gitmeden önce parti liderleri seçim kampanyaları hakkında bilgi vermiştir. Yeni Zelanda’yı kana bulayan 15 Mart terör saldırıları sonrasında yapılan ilk genel seçim olan 17 Ekim 2020 seçiminde liderlere bu terör saldırılarıyla ve güvenlikle ilgili doğrudan soru yöneltilmemiştir. Lider tartışmaları programlarında konuşulan genel konular COVID-19 ile ilgili düzenleme ve kapanma, ekonomi, çocuk yoksulluğu, çevre, iklim değişikliği ve ev kısıtlılığı olmuştur. Yeni Zelanda’nın 17 Ekim 2020 Genel Seçimleri, Lider Tartışmalarında güvenlik ve terörle ilgili konular konuşulmamıştır.

2020 Genel Seçimlerinde 22 Eylül 2020, 30 Eylül 2020 ve 15 Ekim 2020 tarihlerinde televizyonda canlı olarak yayınlanan üç lider tartışması incelenmiştir güvenlik ve terör konuları bağlamında incelenmiştir. Ancak, 15 Mart terör saldırıları sonrasında

yapılan ilk genel seçim olan 2020 genel seçimlerinde lider tartışmalarında güvenlik ve terör konuşulmamıştır. Lider tartışmalarında genel olarak;

- COVID 19,
- Ekonomi,
- Eğitim sistemi,
- Çocuk yoksulluğu,
- Sağlık hizmetleri,
- İklim değişikliği konuları yer almıştır.

Yeni Zelanda'nın 2020 Genel Seçim Lider Tartışmalarında güvenlik ve terörle ilgili konulardan bahsedilmemiştir. Yeni Zelanda 17 Ekim 2020 genel seçimlerinden önce Ulusal Parti Genel Başkanı Judith Collins ve İşçi Partisi Genel Başkanı Jacinda Ardern'in katıldığı ilk liderler tartışması 22 Eylül 2020 tarihinde yapılmıştır. Seçim anketlerinde önde giden Başbakan Ardern bu ilk tartışmada COVID tedbirleri ve tam kapanma kararları hakkındaki soruları yanıtlamış, daha sonra iktidarı döneminde gerçekleştirdiği ilerlemelerden bahsetmiştir (Ardern ve Collins Birinci Liderler Tartışması, 2020). İlk liderler tartışmasının temel konusu korana virüs olmuştur. İki siyasi parti lideri tam kapanmanın ülke ekonomisi üzerindeki etkilerine ve siyasi partilerin virüsle mücadele yaklaşımları üzerine soruları cevaplamışlardır. Tartışmada alt yapı, hastane inşası, eğitim ve sağlık sistemi, işsizlik, asgari ücret, gelir dağılımı eşitsizlikleri, konut kısıtlılığı, iklim değişikliği, çevre ve yeni iş kollarının oluşturulması konuları hakkında sorular yöneltilmiş ve iki lider bu soruları cevaplamıştır. Diğer taraftan, güvenlik ve terörle ilgili bir tartışma yapılmamıştır. Başbakan Ardern, 15 Mart terör saldırıları hakkında doğrudan konuşmamış sadece hükümetin Christchurch terör saldırısından dolayı bir zor zamanlar geçirdiğini söylemiştir (Ardern ve Collins Birinci Liderler Tartışması, 2020). 15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda genel seçimlerinde seçim kampanyasının bir parçası olarak kullanılmamıştır.

30 Eylül 2020 tarihinde yapılan ikinci lider tartışmasında birincisine benzer konular tartışılmıştır. Adaylara, COVID-19, kanserle mücadele, ev kısıtlılığı, çocuk istismarı, kenevir kullanımının yasal durumuna dair görüşleri, ırkçılık, iklim değişikliği, silah

düzenlemeleri ve ABD dış politikasıyla ilgili sorular sorulmuştur (Ardern ve Collins İkinci Liderler Tartışması, 2020). İkinci tartışma programın en temel konularından birisi küresel pandemi krizi olmuş ve liderler ayrıca iklim değişikliği, kanser tedavisine yönelik düzenlemeler ve Covid pandemi krizinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri hakkında gelen soruları yanıtlamışlardır. 15 Mart terör saldırı hakkında bir soru sorulmamış yalnızca yarı otomatik silahların elde edilmesini düzenleyen yasa tasarısı hakkında bir soru sorulmuştur. Bu soruda Ulusal Parti lideri Collins'e sorulmuş ve Collins'de daha iyi bir düzenle yapılabileceği cevabını vermiştir (Ardern ve Collins İkinci Liderler Tartışması, 2020). Christchurch'te gerçekleşen terör saldırıları ikinci liderler tartışmasında gündem olmamıştır.

15 Ekim 2020 tarihinde yapılan son liderler tartışmasında diğer iki tartışmada olduğu gibi güvenlik ve terörle ilgili konular gündeme gelmemiştir. Üçüncü liderler tartışması, seçimlerden önce son seçim anketleri verileri doğrultusunda adayların oy oranları ve muhtemel koalisyon hükümetleri hakkında görüşlerle başlamıştır (Ardern ve Collins Üçüncü Liderler Tartışması, 2020). Daha sonra çevre, iklim değişikliği, çocuk yoksulluğu, ev kısıtlılığı, koalisyon planları ve lider özellikleri konuşulmuştur. 15 Mart terör saldırılarıyla ilgili bir konu doğrudan konuşulmamıştır. Sadece Başbakan Ardern kendisine rakibi hakkında söylemek istediği bir şey olup olmadığı sorulduğunda 15 Mart terör saldırıları sonrasında silah reformuna verdiği destek için teşekkür etmek istediğini söylemiştir (Ardern ve Collins Üçüncü Liderler Tartışması, 2020). Görüldüğü gibi son liderler tartışmasında güvenlik ve terör hakkında konuşulmamıştır.

Seçim sonrasında lider tartışmalarında konuşulan konular üzerinden birçok açıklama yapılmıştır. Ekim 2020 genel seçimlerinden sonra Başbakan Ardern salgın karşısında Yeni Zelandalıları COVID-19'a karşı korumak için bir planının olduğu, onu uyguladıklarını ve Yeni Zelanda'nın ekonomisinin inşa edilmesi, insana yakışır iş alanlarını yaratmaya devam etmeyi ve çalışanların becerilerini geliştirmeye devam edeceklerini söylemiştir (ABC News, 2020). Ayrıca Başbakan Ardern çevreyi korumak ve iklim zorluklarını ele aldıklarını ve yoksulluk ile eşitsizlikle mücadele ettiklerini belirterek tüm belirsizliklere rağmen umutlu olduklarını dile getirmiştir

(ABC News, 2020). 2020 genel seçimleri güvenlik ve terör konularının değil ekonomi ve pandemi sorunun gündemde olduğu bir seçim olmuştur.

5.9.3. 15 Mart Terör Saldırıları Öncesi ve Sonrası Genel Seçimleri Tartışma Programlarının Güvenlik ve Terör Konuların Karşılaştırılması

15 Mart terör saldırılarından önce yapılan 2017 genel seçimleri ve terör saldırıları sonrasında yapılan 2020 genel seçimleri için yapılan lider tartışmalarının analiz edilmesi 2020 seçimlerinde terör ve güvenlikle ilgili sorunları temel konular arasına değerlendirilmediğini göstermiştir. Tarrant'ın terör eylemleri seçimlerde siyasi konu haline getirilmemiş ve bu minvalde aşırı sağcı terör faaliyetlerinin siyasallaştırılmadığı söylenebilir. Terör saldırıları gerçekleştirilmeden önce yapılan 2017 genel seçiminde konut fiyatları, eğitim sistemi, çocuk yoksulluğu, sağlık hizmetleri, nehirlerin temizlenmesi, iklim değişikliği, sosyal yatırımlar, ekonomi, bütçe ve vergilendirme seçim kampanyasının temel konuları olmuştur. Diğer taraftan, 2020 genel seçimlerinde bu konular küresel pandemi krizi eklenmiştir. Terör ve güvenlikse Yeni Zelanda genel seçimlerinde İşçi Partisi'nin öncelikli konularından birisi olarak sunulmamıştır. Benzer şekilde, Yeni Zelanda İşçi Partisi'nin 2020 genel seçimleri seçim kampanyası tanıtım gününde Ardern'in yaptığı konuşma içinde geçerlidir. Bu konuşmada Başbakan Ardern, Covid krizini Yeni Zelandalılar iyi bir şekilde yönetmeyi başardığını belirterek başlamış ve ekonomi, çocukların yaşam şartlarının iyileştirilmesi, ısınma giderleri ve yardım kampanyaları hakkında bilgi vermiş, asgari ücret hakkında konuşmuş, eğitim ve okulların genel durumları, konut krizi ve hükümetinin yaptıkları, konut inşa projeleri, sağlık, ilaç temini, çevre, iklim değişikliği, tarih eğitimi, işsizlik, konut sorunu, küresel Covid krizi ve ekonomiye etkisi, mesleki eğitim, küçük işletmelere desteklemeler ve Covid destek paketleri hakkında hükümetinin mevcut ve gelecek dönemdeki politikalarına değinmiştir (Ardern J. , Labour Campaign Launch 2020, 2020). 15 Mart terör saldırısından yaşananlardan ders aldığını belirttikten sonra *“Geçen yıl 15 Mart'ta Christchurch'te bir silahlı saldırı olduğunu söyleyen bir telefon aldığım anı çok iyi hatırlıyorum.”* söylemiştir. Lider tartışmaları

programlarında olduğu gibi Ardern'in seçim kampanyası tanıtım konuşmasında güvenlik ve terör konuları yer almamıştır.

5.10. Terör Saldırılarının Siyasi Sonuçlarının Karşılaştırılması

Tez kapsamında incelenen üç ülkede terör saldırıların görevdeki hükümete verilen desteği, yasal ve idari düzenlemeleri, göçmenlere yönelik tutum ve davranışları ve sivil hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlayıcı uygulamaların kabul edilme eğilimi etkilediği görölmüştür. Terör örgütü ve *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları vatandaşların görevdeki hükümetin terörle mücadele yaklaşım ve politikalarını değerlendirme fırsatı sunmuştur. 11 Eylül terör saldırıları, ABD başkanının popülerliğin artması ve seçimlerde oy oranının yükselmesine yol açmıştır, klasik bir bayrak altında toplanma etkisi görölmüştür. Diğer taraftan, Norveç'te terör eylemleri ardından kısa süreli bir bayrak altında toplanma etkisi yaşanmış ancak daha sonra kısmi bir cezalandırma etkisi görölürken, Yeni Zelanda'da meydana gelen terör saldırısı kısmi bayrak altında toplanma etkisine yol açmıştır. Üç ülkede terör saldırıları sonrasında terörle mücadele kapsamında çeşitli yasal ve idari düzenlemeler yapılmakla birlikte ABD köklü yasal ve idari düzenlemeler hayata geçirirken, Norveç ve Yeni Zelanda'da kapsamı dar ve az sayıda yasal ve idari düzenleme yapılmıştır. Bazı terör saldırıları sonrasında yasal ve idari mevzuatın köklü bir dizi değişime tabi tutulduğu görölmüş ancak bazı terör saldırıları sonrasında kapsam ve içerik olarak daha az düzenleme yapıldığı tespit edilmiştir. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlarda ve ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayan uygulamalara vatandaşların destek verme eğiliminde önemli bir artış görölmüştür. Diğer taraftan, Norveç ve Yeni Zelanda'da göçmenlere yönelik tutum ve davranışlar göreceli olarak olumsuz etkilenmemiş ancak Norveç'te terör saldırıları sonucu sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı uygulamalara verilen destekte saldırı öncesine göre bir azalış görölürken, Yeni Zelanda'da bir artış görölmüştür. Terör saldırıları tez kapsamında incelenen üç ülkenin siyasi gündemi etkilemiştir. Ancak

bu etki ABD için çok fazla olurken Norveç ve Yeni Zelanda'da aynı seviyede gerçekleşmemiştir.

Terör saldırıları görevdeki hükümetin popülerliğini etkilemekte ve hükümete verilen destek üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir. Terör saldırıları sonrasında 11 Eylül saldırıları öncesinde ABD uluslararası terörizmle mücadelede büyük askeri operasyonlardan ziyade eğitim kampları ve örgütün lider kadrosunu hedef alan füzeli saldırıları tercih etmiştir. 11 Eylül terör eylemleri ardından terörle mücadele için küresel bir çaba başlatılmış ve önce Afganistan ve sonra Irak'a karşı savaş ilan edilmiştir. Afganistan'a yapılan askeri mücadele 11 Eylül saldırılarının sorumlularına yönelik hayata geçirilirken Irak'a karşı önleyici yaklaşım doğrultusunda, ilk askeri doğrudan müdahale uygulanmaya konulmuştur. 11 Eylül sonrası rejim değişikliği, demokrasinin yayılması gibi amaçlar terörle mücadele yaklaşımına eklenmiş ve büyük çaplı hedefler konulmuştur. Terörle küresel savaşın teröristlerin yeni terör saldırıları gerçekleştirmeden müdahale edilmesi ve askeri önleyici tedbir ve operasyonların yapılması dönemini başlatan 11 Eylül saldırılarıyla, askeri gücün caydırıcılığını kullanan bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşımda, askeri güç kullanımıyla, Afganistan gibi ülkelerin terör örgütleri için güvenli liman olmasını engelleme, teröre destek veren ülkeleri cezalandırma ve teröristlerin ABD vatandaşlarına zarar vermeden cezalandırılması hedeflenmiştir. Terörle küresel savaşın dünyanın her yerindeki teröristlere müdahale edilmesine olanak tanıyan aktif düşmanlık alanlarının belirlenmiş ve terörün kaynağı ve ABD'ye zarar verebilecek çevreler belirlenerek müdahale edilebilecek alanların belirlendiği görülmektedir. Sonuçta 11 Eylül terör saldırıları, askeri müdahaleyle zayıf hükümetleri cezalandırmakla birlikte uzun vadede zayıf hükümetlerin terör ülkeleri olmasını ve teröristlerin güçlenmesini engellenmesi amaçlanmıştır. Bu durumun fiili anlamı Afganistan'a ve Irak'a karşı askeri müdahale olmuş ve terörle savaş yaklaşımının uygulamaya konmasına neden olmuştur.

11 Eylül saldırıları reaktif yaklaşımı tarihin tozlu sayfalarına yerleştirmekle kalmamış, yeni dönemde önleyici stratejilere ve bir grup insan hakları ihlalini beraberinde getiren metot ve yöntemlerin kullanılmasına neden olmuştur. Yeni önleyici yaklaşımla birlikte terör tehdidinin yeniden değerlendirilmesine yol

açmıştır. Düşman saldırmadan önce durdurulması amaçlanması yeni bir operasyon türünün uygulanmasını gerektirmiştir. Uluslararası terörizmle mücadele küresel bir boyut kazanmıştır. ABD sadece Afganistan'a değil, teröristlerin mevcut olduğu her yerde teröristleri durdurana kadar savaşıacağını ettiği terörle küresel savaş yaklaşımı dile getirilmiştir.

ABD'de yaşanan terör eylemleri kapsam ve boyut açısından büyük siyasi değişimlere yol açmıştır. 11 Eylül terör saldırıları terörle savaş yaklaşımını benimseyen görevdeki ABD Başkanı Bush'un politikalarının desteklenmesine ve terör saldırısından yaklaşık üç yıl sonra yapılan ABD başkanlık seçimlerinde aldığı oy oranlarını artırmasını etkilemiştir. Dahası, 11 Eylül saldırılarının ardından terörle küresel savaş ve önleyici tedbirler gibi yaklaşımların kabul edilmesine yol açmıştır.

11 Eylül terör saldırıları Amerikan başkanına olan güveni artırmış ve başkanın politikaların desteklenmesine yol açmıştır. Terörle küresel savaş ve önleyici tedbirleri gerekli göstererek, sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı uygulamaların kabul edilme eğilimini etkilemiştir.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında, Başkan Bush'a ve ulusal seviyede güvenliğin sağlanabilmesi amacıyla görevdeki hükümete verilen destek artmıştır. Terör saldırılarının üzerinden çok kısa bir süre geçmesi terör saldırılarına daha aktif tepki verilmesini ve böylelikle Başkan Bush'un uyguladığı politikaya verilen desteğin artmasını etkilemiştir. Diğer taraftan, bayrak altında toplanma etkisinin zamanla değişmiştir. Başkan Bush'un terörle mücadele politikasına verilen desteğin saldırıların hemen ardından %90 iken saldırılardan yaklaşık 6 yıl sonra, 2007 yılında %41'lere kadar inmiştir. Kamuoyunun Başkan Bush'a verilen desteğin azalmasının yanında uyguladığı stratejinin etkinliğine olan güvende de bir azalma görülmüştür. Yukarıda belirtildiği gibi, Başkan Bush terörle savaş yaklaşımını önleyici bir strateji üzerine kurarak, saldırılar gerçekleşmeden önce terör örgütlerine ve teröre destek veren ülkeler karşı askeri müdahale yapılacağını belirtmiştir. Kamuoyu bu yaklaşımı destekleme durumu zamanla değişmiştir. ABD'nin önleyici yaklaşımına saldırılardan hemen sonra verilen destek zamanla azalmıştır.

Başkan Bush'un terörle savaş yaklaşımına verilen desteğin yanında, terörle mücadele politikaları kapsamında yapılan idari ve yasal değişimlere verilen desteklerde terör eylemlerinin siyasi etkilerini gözler önüne sermektedir. 11 Eylül terör saldırılarından sonra kurulan Ulusal Güvenlik Bakanlığı terörle mücadelede ABD'nin en önemli kurumlarından biri haline gelmiş ve bu kurum terörle mücadelenin ilk yıllarında başarılı bulunurken zamanla bu görüşte azalma görülmüştür. Benzer şekilde, 11 Eylül terör saldırılarından bir yıl sonra, ABD ordusu, New York Halkı ve ABD'nin çok iyi bir iş çıkardığını düşünürken, Bush Yönetimi ve Adalet Bakanlığı'nın terörle mücadelede yapması gereken başka şeyler olduklarını düşündükleri söylenebilir. Diğer taraftan, FBI, CIA ve diğer istihbarat kurumlarıyla, Göçmenlik ve Vatandaşlık Bürosu gibi kurumlar terörle mücadelede daha zayıf görülmüştür. Terörle mücadele için hükümetlerin uyguladıkları strateji ve idari düzenlemelerin kamuoyunda yaptığı etki, saldırılar ardından zaman geçtikçe giderek daha az desteklenmesiyle sonuçlanmıştır. Hükümet ve hükümetin temsilcisi olan Başkanlar terör saldırılarının ardından popülaritelerini artırırken, saldırılar sonrası uygulanan strateji ve düzenlemelere verilen desteğin zamanla azalması söz konusu olabilmektedir.

11 Eylül saldırıları sonrasında yapılan askeri operasyonlar halk tarafından büyük bir destek görmüştür. Özellikle Saddam Hüseyin'e karşı yapılabilecek bir askeri müdahale büyük bir destek alırken, teröristlere büyük maddi destek veren denizaşırı kişilere suikast gibi yöntemlerin onaylayanların oranı yükselmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Amerikan kamuoyunun terörle mücadele ve ulusal güvenliğin sağlanması için daha sert politika ve uygulamaları kabul eğiliminde bir yükseliş görülmüştür.

Norveç vatandaşları, hükümetin krizleri yönetme ve önleme becerisine oldukça yüksek düzeyde güven duymaktadır. 22 Temmuz saldırıları Norveç'in bu yüksek güvenini çeşitli açılardan etkilemiştir. Öncelikle terör saldırıları sonrasında seçmenlerin sandığa gitme oranları yükselmiştir. Daha sonra, Breivik'in hedef aldığı İşçi Partisi saldırılarından iki ay sonra yapılan yerel seçimlerde oy oranını yükseltirken Norveç Başbakanı Stoltenberg'in popülaritesi saldırılar ardından artmıştır. Terör eylemleri kişilerarası güven ve kurumlara duyulan güvende çok fazla olumsuz etkiye neden olmamıştır.

Breivik'e göre, İşçi Partisi ana düşmandı ve bu yüzden hükümet binası kompleksi ve İşçi Partisi'nin gençlik kampının yapıldığı Utoya adası hedef seçilmişti. Norveç'te saldırıların hemen sonrasında Başbakan Stoltenberg'in sakin ve ölçülü açıklamaları nedeniyle büyük övgüler almış, tipik bir bayrak altında toplanma etkisi görülmüştür. Saldırıların sonrasında ulusal yayın kuruluşu TV2 tarafından yapılan kamuoyu yoklamasına göre saldırıdan hemen sonra başbakanın partisine verilen destek artmıştır (Sinkkonen, 2016:339). 22 Temmuz saldırılarından 42 gün sonra, 12 Eylül 2011'de, İşçi Partisi'nin 2007 yerel seçimlerine kıyasla %2 oranında oy artışı elde etmiştir. Yine de terör saldırıları ve oylardaki bu artış arasında nedensel bir açıklama yapmak mümkün değildir, ancak saldırının hemen ardından kendisine verilen desteği bir dereceye kadar açıklayabilir. Seçmenlerin oy verme davranışları terör saldırıları gibi tek bir nedene dayandırılması gerçekçi olmayacaktır.

Norveç Başbakanı Jens Stoltenberg'e yönelik 22 Temmuz sonrasında kısa süreli bayrak altında toplanma etkisi sona erdikten sonra, başbakan popülarlığını kaybetmeye başlamıştır. 22 Temmuz 2011'deki saldırıların ardından saldırılar kriz yönetim sürecinde takdir toplayan Başbakan Stoltenberg, saldırılardan birkaç ay sonra, seçimlere yaklaşıırken, yapılan anketlerde popülarlığını kaybettiği görülmektedir. Ayrıca, Stoltenberg'in parlamento raporuna göre saldırılarının engellenebileceği veya saldırganın saldırısına daha erken müdahale edilebileceğine dair 22 Temmuz Komisyon raporu, Başbakan'ın partisine duyulan güveni etkilemiştir. Diğer taraftan, koalisyon hükümetinin diğer iki üyesi Merkez Parti ve Sosyalist Sol Parti sandıklarda düşüş yaşamıştır. Ancak Başbakan Stoltenberg'e verilen desteğin azalmasında terör saldırılarını tek etken olarak söz etmek mümkün değildir.

22 Temmuz terör eylemlerinden sonra yapılan 2013 seçimlerinde sağa doğru bir yöneliş görülmüştür. Dönemin başbakanı Jens Stoltenberg'in, siyasi elitlerin ve vatandaşların sakin ve uzlaşmacı yaklaşımı saldırıların siyasallaşmasını engellemiştir. 2009 yılında yapılan genel seçimlerle kıyaslandığına 2013 yılında yapılan genel seçimlerde göre İşçi Partisi'nin %4,6 oranında oy kaybettiği ve Muhafazakâr Parti'nin %9,6 gibi yüksek bir oy artışı yaşandığı görülmüştür. Terör saldırılarından sonraki ilk genel seçimde Muhafazakâr Parti seçimden galip çıkmış

ve seçim öncesi anketlerin ön gördüğü gibi İşçi Partisini 8 yıllık iktidarına son vermiştir. 2014 yılında yapılan genel seçimlerin Breivik'in saldırısından doğrudan etkilendiğini söylemek mümkün değildir. 22 Temmuz saldırılarının seçimler üzerindeki doğrudan etkisi Utoya saldırısından kurtulan 3 İşçi Partisi üyesi Norveç Parlamentosuna seçilmesi olmuştur.

Breivik'in terör eylemleri, aşırı sağ terörizm, kısa vadede seçmenlerin sandığa gitme kararlarını ve siyasi liderlerin değerlendirmelerini ve uzun vadede seçimlerde parti seçimlerini güçlü bir şekilde etkilemiştir. Terör saldırıları sonrası seçimlere katılım oranları artmış ve seçim sonrasında Norveç'teki sol-sağ siyasi bloklar arasında geçişlerden çok sol-sağ blokları içinde güçlü geçişleri görülmüştür. 22 Temmuz terör saldırılarının orta vadede parti seçimi üzerindeki etkisini analiz edilmesi terör saldırılarının siyasi etkilerini göstermiştir. Norveç'te Saldırlardan 42 gün sonra 12 Eylül 2011'de belediye seçimleri yapılmıştır. Soldaki seçmenlerin oyları kısmen İşçi Partisi'ne kaymıştır. İlginç bir şekilde, siyasi yelpazenin sağ tarafında oy paylarının benzer bir yeniden tahsisi olmuştur. Bu durum, siyasi desteğin, bloklar arasında değil sol sağ siyasi bloklar içinde önemli bir yeniden dağılımına işaret etmektedir.

22 Temmuz terör saldırıların uzun dönemli etkisi terörün siyasi sonuçları açısından oldukça dikkat çekicidir. 2013 Norveç ulusal seçimlerini incelemişlerdir. Saldırıdan sonra Norveç'te ulusal parlamento için Eylül 2013'te yapılan ikinci seçim, yukarıda 22 Temmuz'da gözlemlenen siyasi etkilerin kalıcılığını uzun döneminin değerlendirme fırsatı sunmuştur. Seçmen katılımının 2013 yılında referans yılına (2009) göre daha yüksek olduğu görülmüş ve İşçi Partisi dışında soldaki partiler oy paylarında düşüslere tanık olurken seçimleri Muhafazakâr Parti kazanmıştır. Bu kaybın, partinin 2011 yerel seçimlerinde aldığı desteğin basit bir tersine çevrilmesi olmadığını unutmamalıdır. Potansiyel bir açıklama, İşçi Partisi'nin- hükümetin lideri olarak- Ağustos 2012 "Gjorv Raporu" sonrasında karşılaştığı eleştiriler olabilir (Geys ve Harneas, 2020:14). Bu rapor, terörist saldırıyı incelemek ve öğrenmek için toplanan bir bilgi toplama komisyonu tarafından hazırlanmıştır. Rapor, bazı yetkililerin saldırıya verdiği tepkiyi (özellikle polisin adaya ulaşması için geçen süre) sert bir şekilde eleştirmiş ve daha önce onaylanan güvenlik önlemlerinin düzgün bir

şekilde uygulanması halinde saldırının önlenabilir olabileceğini savunmuştur ve sonuçta seçmenler İşçi Partisi'nin başarısız olarak değerlendirmiş olabilir.

Sonuç olarak, 22 Temmuz terör eylemlerinin kısa, orta ve uzun vadede partilerin aldıkları oy oranları üzerinde etkileri görülmektedir. Kurumlara duyulan güvenin terör eylemlerinden çok fazla etkilenmediği ancak siyasi partilere verilen desteği şekillendirici bir rol oynadığı görülmüştür. Her ne kadar saldırıların ardından 42 gün geçtikten sonra yapılan yerel seçimlerde İşçi Partisi oylarını yükseltmeyi başarmış olsa bile özellikle saldırılar üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra görevdeki hükümetin değişmesi 22 Temmuz saldırılarının cezalandırma etkisi kapsamında değerlendirilebileceğini göstermiştir. Diğer taraftan, böyle bir durumda saldırıların seçimler üzerindeki etkisi hakkında tam bir “cezalandırma” etkisinden bahsetmek zor olacaktır. Nihayetinde saldırılar terör saldırısı olarak değerlendirilip, saldırgan terörist olarak cezalandırılrsa da siyasal söylemde saldırıların hafifletilmesi seçmenler üzerindeki etkisinin azalmasına yol açmıştır. Görevdeki hükümetin yaşadığı oy kaybı ise sadece terör saldırılarıyla ilgili politikasına indirgemek mümkün olmayacaktır.

15 Mart terör saldırılarından sonra, klasik bir bayrak altında toplanma etkisinden bahsetmek çok zordur ancak Başbakan Ardern'in terör saldırılarının mağdurları ve Müslüman topluluğuna yönelik sergilemiş olduğu merhamet ve dayanışma yaklaşımı büyük bir destek almıştır. 2017 genel seçiminden sonra 2020 genel seçimini yüksek bir oy alarak kazanan Jacinda Ardern Yeni Zelanda'nın bir kez daha başbakanı olmaya hak kazanmıştır. Ardern'in seçim galibiyetinde 15 Mart terör saldırılarının yeri terörün siyasi sonuçlarının analizi açısından oldukça önemlidir. Diğer taraftan, 2020 Yeni Zelanda Genel Seçimlerini etkileyen diğer iki önemli konu gözden kaçırılmamalıdır. Yeni Zelanda'nın bir adasında yaşanan volkan patlaması ve küresel Covid 19 pandemi krizi Başkan Ardern'in seçimlerdeki en büyük sınavlarından biri olmuş ve Christchurch saldırılarından sadece bir yıl geçmesine rağmen küresel pandemi krizi terör eylemlerinden daha fazla belirleyici olmuştur. Başbakan Ardern'in 15 Mart terör saldırılarından sonra girdiği genel seçimlerden oy oranını çok fazla artırmasına rağmen terör saldırıları sonrasında gerçekleşen klasik bir bayrak altında toplanma etkisinden bahsetmek çok zordur. Bunun nedeni de terör saldırıları sonrasında duyulan güven hissinde ve hükümete duyulan güven hissinde

belirgin bir artış yaşanmamasıdır. Ancak Başbakan Ardern'nin 15 Mart terör saldırıları sonrasında terörle mücadele yaklaşımı kapsamında silah edinme yasası değişiklik taleplerine verilen destek başbakanın terörle mücadele yaklaşımının kamuoyu tarafından onaylandığını göstermektedir. Sonuçta, 15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'da klasik bir bayrak altında toplanma etkisi yaratmamakla birlikte görevde bulunan hükümet oy kaybı yaşamamış ve Yeni Zelandalılar Başbakan'larına destek vermişlerdir. Sonuçta, 15 Mart terör saldırıları kısmi bir bayrak altında toplanma etkisi sergilediği söylenebilir.

Görüldüğü gibi, aşırılıkçı radikal El Kaide terör örgütü tarafından yapılan 11 Eylül terör saldırıları bayrak altında toplanma etkisine neden olurken, aşırı sağcı *yalnız kurtlar* tarafından yapılan Norveç'te 22 Temmuz terör saldırıları kısmi bir cezalandırma etkisine ve Yeni Zelanda'da 15 Mart terör saldırıları kısmi bir bayrak altında toplanma etkisine yol açmıştır. Tez kapsamında incelenen terör saldırılarının ülkelerin yasal ve idari sistemlerini etkiledikleri görülmüştür.

11 Eylül öncesi terörle mücadeleye dair yasal mevzuat ve idari yapının değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. El Kaide tarafından yapılan 11 Eylül terör eylemleri köklü yasal ve idari düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. 11 Eylül saldırıları ABD'ye yönelik varoluşsal bir kriz olarak değerlendirilmesi ve küresel faaliyetler içeren bir terörle mücadele yaklaşımının tercih edilmesi yeni yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasıyla sonuçlanmıştır. ABD'nin 11 Eylül saldırıları öncesindeki mevcut yasal ve idari yapısı terörle savaşta küresel bir müdahaleyi gerçekleştirmeye imkân sunacak boyutta olmadığı dile getirilmiştir. Bu yüzden öncelikle ABD askeri gücünün terörle mücadele kapsamında kullanılmasına olanak tanıyan yasal düzenlemeler yapılmış daha sonra terörle ilgisi olan kişileri tespit, sorgulama ve cezalandırma için gerekli hukuksal alt yapıyı güçlendirecek yeni terörle mücadele yasaları düzenlenmiştir.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında benimsenen terörle küresel savaş yaklaşımı ve önleyici strateji Afganistan ve Irak'a yönelik iki büyük askeri operasyonla sonuçlanmıştır. Neticede, 11 Eylül saldırıları sonrasında yapılan yasal değişimlerin; askeri güçlerin terörle mücadele kullanılmasını sağlamayı (2001 Askeri Güçlerin Kullanımı yetkisi), istihbarat bilgisi toplamanın önündeki engelleri azaltmaya (2001

Vatanseverlik Yasası), teröristlerin, terörle ilişkisi olanların ve terör olaylarıyla ilgili bilgi verebilecek kişilerin sorgulanması ve cezalandırılması için gerekli prosedürleri düzenleme (Tutuklu Muamele Davranış Yasası), sivil hak ve özelliklere yönelik kısıtlamaları düzenleme (2008 FISA değişiklikleri ve 2015 ABD Özgürlük Yasası) yönünde yapılmıştır.

11 Eylül sonrası terörle küresel savaş yaklaşımının benimsenmesi terörle mücadelenin hem ulusal hem de uluslararası politikanın merkezine yerleştirilmesine ve terörle mücadele için yeni idari düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. ABD'nin güvenlik ve terörle mücadele sisteminin federal sistemden kaynaklı çok parçalı yapısının 11 Eylül saldırıları sonrası yeni idari düzenlemelerle merkezileştirmesine öncelik verilmiştir. Farklı kurumlar arasındaki koordinasyon sağlama ve iş birliği sorunlarını azaltmak için merkezi bir yapılanmaya gidilmiştir. 2001 yılında Ulusal Güvenlik Bakanlığı (DHS) kurulmuş, FBI'nın istihbaratı bilgi toplama ve operasyonel kapasitesinin yükseltecek bir dizi reform yapılmış, terörle mücadelenin idari kapasitesinin geliştirilmesi amacına hizmet eden diğer bir önemli idari düzenleme Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (NID)'n oluşturulmuş, Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi (ODNI) terörle mücadelede etkin bir konuma yükselmiş ve kolluk kuvvetlerinin görev tanımları terörist tehditlerle mücadeleyi içerecek şekilde genişletilmiştir. Diğer taraftan, 11 Eylül sonrası istihbarat bilgilerinin toplanması, analizi ve koordinasyonunu kolaylaştırmak için birçok kurum, ajans ve birim oluşturulmuş veya yeniden düzenlenmiştir. Bu birimlerin başında Ulusal Terörle Mücadele Merkezi (NCTC) Terörist Tehdit Entegrasyon Merkezi (TTIC), Terörist Tarama Merkezi, Ulusal Güvenlik Bilgi Ağı (HSIN), ABD Kuzey Komutanlığı'nın kurulması ve Ulusal Güvenlik Bölümü'nün oluşturulması gelmektedir. 11 Eylül saldırılarına karşılık olarak küresel boyutta başlatılan “terörle küresel savaş” yaklaşımı ABD'nin 11 Eylül öncesi terörle mücadele yasal mevzuatı ve idari yapısının değiştirilmesini gerektirmiştir. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında teröristlerin tamamen ortadan kaldırılması, rejim değişiklikleri ve demokrasinin yayılması gibi kapsamlı amaçlar belirlenmiştir. Bu durumda, terörle mücadelenin yasal, idari ve operasyonel kapasitesinin genişletilmesine neden olmuştur. 11 Eylül terör saldırıları, önce köklü yasal düzenlemeler daha sonra çeşitli birim ve kuruluşların oluşturulması gibi birçok idari düzenlemenin yapılmasına yol açmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında, terörle savaş yöntemi ve önleyici strateji benimsenerek agresif bir terörle mücadele politikası yürütülmesine neden olarak siyasi ve toplumsal alanlarda büyük etkiler bırakmıştır.

22 Temmuz terör saldırıları sonrasında barışçıl bir toplumda şok etkisi yaratan kanlı bir terör eyleminden ziyade küçük çaplı bir kriz durumu karşısında verilen siyasi ve toplumsal tepkiler görülmüştür. Anders Behring Breivik 22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'in en kanlı saldırılarından birini gerçekleştirmiş ancak 22 Temmuz terör eylemlerini araştıran komisyon raporunda belirtilen öncelikler ve odaklanılan konuların değiştirilmesi gerekliliğine rağmen 22 Temmuz terör saldırılarının büyük bir dönüşüme neden olmamıştır. 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında köklü yasal ve idari düzenlemeler yapılmamıştır. Breivik izole, oyun bağımlısı ve ailevi sorunları olan yalnız bir birey olarak görülmüştür. Breivik'in gerçekleştirdiği terör saldırılarının ardındaki göçmen karşıtı ideoloji yerine terör saldırılarına karşı müdahalede yapılan aksaklıklar ve saldırganın aile yapısına odaklanılmış ve terör saldırıları siyasi boyutundan ayrı değerlendirilmiştir. Sonuçta, Breivik'in aşırı sağcı ideolojiyle hareket ettiği vurgulanmamış ve teröristin yarattığı toplumsal bir riske odaklanılmamıştır. Breivik'in terör saldırısı gerçekleştirmesine yol açan aşırı sağcı görüşlerine odaklanılmaması ve aşırı sağcı terörle mücadele yerine kolluk kuvvetlerinin operasyonel kuvvetini artırma gibi kısıtlı düzenlemelerle ilgilenilmesine yol açmıştır. Aşırı sağcı faaliyetlerin güvenlik için büyük bir tehdit olarak görülmesine yetmeyen Breivik'in terör eylemleri kapsam ve içerik açısından oldukça dar olan yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasıyla sonuçlanmıştır.

22 Temmuz terör eylemleri saldırganın siyasi amaçlarından ayrı olarak değerlendirilmiş ve köklü yasal ve idari düzenlemelere gerek duyulmadan bertaraf edilmiştir. Breivik'in terör eylemi gerçekleştirmeden önceki yılını oyun oynayarak geçirmesi bu terör saldırılarının ideolojik sebeplerine dayalı yasal ve idari çözümlerin az yapılmasına etki etmiştir. Sonuçta, Breivik'in terör saldırıları siyasi motivasyonlarına odaklanılmaması terör saldırılarının toplumsal riskinin gölgelendirilmesine ve küçük çaplı yasal ve idari düzenlemeler yapılmasına yol açmıştır.

22 Temmuz saldırıları sonrasında akıl sağlığı ve cezai sorumlulukla ilgili yasalar yeniden düzenlenmiştir. 2013 yılında Breivik'in gerçekleştirdiği terör eylemlerinin ardından yapılan en önemli yasal düzenlemelerden birisi Norveç Ceza Hukukuna bireysel terör suçu işlenebileceğinin eklenmesi olmuştur. Ayrıca, 2013 yılında, Norveç sınır güvenliği hakkındaki yeni yasal düzenlemeler yapılmakla birlikte bu düzenlemeler IŞID'la mücadele kapsamında değerlendirilebilir. Diğer taraftan, 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında bazı taleplerde dile getirilmiştir ve kolluk kuvvetlerinin güçlendirilmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Sonuçta, Norveç beyaz üstünlükçü Breivik tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları büyük yasal değişimlerden ziyade küçük ama önemli bazı yasal değişimlere neden olduğu görülmektedir.

22 Temmuz terör saldırıları sonrası Norveç Ceza Hukuku'nda terör ve terörle ilgili suçlarla ilişkili diğer 4 önemli yasal düzenleme yapıldığı görülmektedir. 2013 yılında Norveç Ceza Hukukunda yapılan en önemli düzenlemelerin başında bir kişinin terör eylemlerini yapması, terör saldırısı olarak değerlendirilip cezalandırılmasını sağlayacak yasal düzenleme gelmektedir. Ayrıca, yapılan yasal düzenlemeyle birlikte yurtdışında terörist kamplarında eğitime katılma suç sayılmıştır. Akıl sağlığı ve bireysel terör suçuyla ilgili yasal düzenlemeleri, 2013 yılında, Norveç sınır güvenliği hakkındaki yeni düzenlemeler takip etmiştir. Ayrıca terör saldırılarından sonra “Silah Edinme Yasası'nda” tam otomatik ve bazı yarı otomatik silahların satın alınması kanunen yasaklanmıştır. Schengen bölgesi dışından gelenlerin parmak izlerinin alınmasına başlanmıştır. Diğer taraftan, 2016 yılında, Norveç, seyahat yasalarını düzenleyen bir değişiklik yapılmıştır, örneğin “devlet dışı bir aktör” adına savaşmak gibi silahlı bir çatışmada askeri faaliyetlere katılmak için yurtdışına seyahat etmeyi suç kapsamına almıştır. Son yasal düzenlemeler IŞID'a katılmak isteyen göçmen asıllı vatandaşlarla ilgili yapılan yasal yeniliklerdir.

22 Temmuz saldırıları sadece güvenlik zaafı olarak görülmüş ve ırkçılığın yükselişiyle değil çevrimiçi kitle kültürüyle bağlantılı değerlendirilerek idari reformlara odaklanılmıştır. 22 Temmuz saldırıları sonrasında, terörle mücadele için yapılan düzenlemelerin çoğunu idari kurum ve kuruluşların küçük çaplı revizyonları oluşturmaktadır. Bu revizyonların büyük kısmı, 22 Temmuz Komisyonu'nun

tavsiyeleri kapsamında başlatılmıştır. Bu düzenlemeler kolluk kuvvetlerinin operasyonel gücünün geliştirilmesine yönelik yapılan düzenlemeleri içermektedir. 22 Temmuz sonrası yapılan önemli idari düzenlemeler temelde kamu güvenliğinin artırılmasına yönelik yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başında, 2011 yılında Sivil Koruma ve Acil Durum Planlama Müdürlüğü (DSB)'nın, NIS ve PST (Norveç İstihbarat Servisi ve Polis Güvenlik Servisi) Ortak Terörle Mücadele Merkezi oluşturulması gelmektedir. Ayrıca, terör saldırısı kurbanlarının anıları ve Norveç halkının çektiği acının hatırasını gösterecek “22 Temmuz Merkezi” açılmıştır. Bahsi geçen düzenlemelerin sayısı az olmakla birlikte, yapılması planlanan düzenlemelerin hayata geçirilmesinde yavaş davranıldığı görülmüştür.

22 Temmuz Komisyonu'nun temel bulgularından birisi polis teşkilatının terör saldırısına müdahaledeki başarısızlığıdır. Komisyonun raporuna göre, polis Breivik'i yakalamada birçok açıdan yetersiz kalmıştır. Özellikle hükümet binasına yapılan saldırının önlenebilir olduğuna ve Utoya adasında insanları korurken daha etkili olabileceğine kanaat getirmiştir Rapor komuta ve koordinasyon eksikliğini gözler önüne sermesi saldırılar sonrası yapılacak düzenlemelerin temel olarak bu eksikliği giderme üzerine kurulmasını etkilemiştir. Başbakan Stoltenberg, 22 Temmuz saldırılarından sonra polislere yönelik kapsamlı bir dönüşümün yapılması gerektiğini kabul etmesi, terörle mücadelede kolluk kuvvetlerinin başarısızlığını açık bir dille ifade etmesiyle bu alanda yeni düzenlemelerin yapılacağının ilk sinyali olmuştur. Başbakan Stoltenberg'in hükümetin, 22 Temmuz terör saldırılarından çıkarılan derslere dayanarak, aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi önlemi halihazırda uygulamaya koyduğunu vurgulamıştır.

Sonuçta, 22 Temmuz terör saldırılarından sonra yapılan idari düzenlemelerin kamu güvenliğini artırıcı yönde olmuş, saldırının Norveç toplumu üzerindeki etkisini ve Norveç'in gücünü gösterme amaçlarını taşımıştır. Breivik'in gerçekleştirdiği terör eylemlerinin daha önlenebileceği ve daha az insanın zarar görebileceğini belirten 22 Temmuz Komisyon'u tavsiyeleri terörle mücadelede yapılacak idari düzenlemelerin çerçevesini çizmiştir. Bu düzenlemeler kolluk kuvvetlerinin operasyonel gücünün geliştirilmesine yönelik yapılan düzenlemeleri içermiştir. Diğer taraftan, yapılması planlanan düzenlemelerin, saldırılar ardından 10 yıldan daha fazla bir süre geçmiş

olmasına rağmen hayata geçirilememesi, 22 Temmuz saldırılarının güçlü idari değişimlere neden olmadığı sonucuna varılmasına yol açtığı söylenebilir. 22 Temmuz saldırıların sonrasında yapılan idari düzenlemelerin kamu güvenliğini artıracak koordinasyon ve komuta sistemini geliştirmeyi amaçladığı görülmüştür. 22 Temmuz saldırıları sonrasında yapılan idari düzenlemeler kamu güvenliğini artırmaya yönelik oluşturulan yeni kurum ve programlardan oluşmuştur.

15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda için tepkisel yaklaşımdan önleyici yaklaşıma doğru bir yönelişi başlatmıştır. Bu kapsamda yeni terörle mücadele mevzuatında yeni bir düzenleme ve birtakım idari birimlerin oluşturulmasına dayalı yenilikler yapılmıştır. 15 Mart Christchurch terör eylemleriyle birlikte Yeni Zelanda'nın terörle mücadele yaklaşımı aşırı sağcı terör faaliyetlerinin takip ve araştırılmasına yönelik eksiklikleri gözler önüne sermiş ve Yeni Zelanda'nın ulusal güvenlik yaklaşımını revize etmesine yol açmıştır. Christchurch saldırıları Yeni Zelanda'nın barışçıl ortamında bile tehlikeli terör saldırıları olabileceğini gösterirken terörle mücadelede sadece aşırılıkçı İslamcılara odaklanılan yaklaşımın yerine aşırı sağcı şiddetin haiz olduğu tehlikeyi bertaraf edecek daha kapsamlı bir yaklaşımın gerekliliğini göstermiştir. Yeni Zelanda'nın ulusal güvenlik kapsamındaki hedefi önceden vatandaşlarının yaşam tarzını korumakken artık terörizmi içine alacak şekilde genişletilmiştir.

15 Mart terör saldırıları sonrasında yapılan yasal düzenleme yarı otomatik silahların satışına getirilen kısıtlama olmuştur. Bu terör eylemlerinin yasal düzenlemeler üzerindeki gerçek etkisi terörle mücadele mevzuatının genişletilmesi taleplerini kuvvetlendirme olduğu söylenebilir. Yeni Zelanda, terör saldırılarından yaklaşık üç yıl önce, 2016 yılından itibaren terörle mücadele yasasının revize edilme sürecini başlatmış ancak siyasi isteksizlik bu sürecin uzamasına yol açmıştır. 15 Mart terör saldırılarıyla birlikte terör eylemlerinin Yeni Zelanda için sadece risk olmadığı ve büyük çaplı saldırılar karşısında hazırlıklı olma gereğini göstermiştir. Böylelikle fiili terör eylemleri yasal mevzuatın genişletilmesiyle sonuçlanmıştır. Yeni Zelanda hükümeti terörle mücadele mevzuatında iyileştirme çalışmalarını devam ettirirken meydana gelen 15 Mart terör saldırıları yasal düzenlemelere ivme kazandırmıştır.

Saldırıları sonrasında üç önemli idari düzenleme yapılmıştır. 15 Mart terör eylemlerinden hemen sonra araştırma komisyonu oluşturulmuş, farklı dini ve etnik toplulukları desteklemek üzere Etnik Topluluklar Bakanlığı kurulmuş ve çevrimiçi radikalleşmeyi önlemek için uluslararası bir iş birliğine dayalı “Christchurch Çağrısı” düzenlenmiştir. 25 Kasım 2020 itibariyle, 15 Mart 2019 tarihinde Christchurch’te bulunan camilerine yapılan terörist saldırılarını araştırmak “için Christchurch Camileri Terörist Saldırısına İlişkin Kraliyet Araştırma Komisyonu (Kraliyet Komisyonu)” oluşturulmuştur. Komisyon Tarrant’ın terör eylemlerini gerçekleştirmeden önce yaşadıklarını ve saldırıların engellenme durumunu araştırmış ve Yeni Zelanda’nın terörle mücadele mevzuat ve uygulamalarına yönelik tespitlerde bulunmuştur. 15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan önemli bir düzenleme küresel bir çaba olarak değerlendirilen Christchurch çağrısıdır. Yeni Zelanda ve Fransa’nın başlattığı bu girişim büyük teknoloji şirketleri ve hükümetlerin şiddet içeren içeriklerin internette yayınlanmasını engelleme amacını taşımaktadır. Görüldüğü gibi 15 Mart terör saldırılarından sonra geniş kapsamlı düzenleme yapılmamıştır. Diğer taraftan, online radikalleşme süreci ve internetin teröristler tarafından bir propaganda alanına çevrilmesini engellemek için önemli bir somut adım atılmasında 15 Mart terör saldırılarının kilit bir rolü olmuştur.

Terör saldırıları sonrasında, daha önce belirtildiği gibi terör örgütleriyle terörle küresel savaş için ABD’de köklü yasal ve idari düzenlemeler yapılmasına yol açarken *yalnız kurt*larla mücadele için Norveç ve Yeni Zelanda’da az sayıda ve kapsamı dar yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur. Terör saldırılarının etki ettiği diğer bir önemli konu ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı uygulamalara verilen destektir. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD’de ve 15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelanda’da bu tür uygulamaların kabul edilme oranında bir artış görünürken, 22 Temmuz terör saldırıları sonrasında bu eğilimde bir azalış tespit edilmiştir.

11 Eylül saldırıları varoluşsal bir kriz olarak değerlendirilmiş ve ulusal güvenliğin sağlanabilmesi için sivil hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlayıcı yasal ve idari düzenlemelerin kamuoyu tarafından kabul edilmesini kolaylaştırmıştır. El Kaide tarafından yapılan bu eş zamanlı 4 saldırının faillerinin yakalanması ve

cezalandırılması amacıyla ABD ordusunun ve istihbarat kurumların yurtdışında savaş ve gizli operasyonlar gibi faaliyetlerine onay verilmesine yol açmıştır. Dahası terörle ilgisi olduğu düşünülen kişi ve tanıdıklarının takip, tutuklama ve sorgulama aşamalarının da normal uygulamalardan ayrı şekilde, işkence içeren yöntemlere maruz bırakılmalarını onaylanmasını doğrudan etkilemiştir.

Terör saldırıları ve terörle mücadele güvenlik için bazı temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Bu yüzden terörle mücadelede kamuoyunu etkileyen diğer bir konuda sivil hakların ihlali durumudur. Terörle mücadele politikaları gereği yapılan yasal ve idari düzenlemeler, özellikle kişisel hayatın korunması üzerine çeşitli kısıtlayıcı düzenlemeleri içerebilmektedir. Bu tür düzenlemelerin halk nezdinde nasıl bir karşılık bulduğunu anlamaya yönelik anketlerden yararlanılarak, terörün sivil özgürlüklerin kısıtlanmasına etkisi analiz edilmesi sonucunda terör saldırılarının sivil hak ve özgürlükler üzerindeki olumsuz etkisi tespit edilmiştir. Terörle mücadele politikaları bazı yasal hakların ihlal edilmesi noktasında halk tarafından desteklenirken bazı hakların ihlali desteklenmemektedir. Terörle mücadele kapsamında kişisel özgürlükleri kısıtlayabilecek bazı yasal ve idari düzenlemelerin başında havaalanı güvenliğine yönelik düzenlemelerin geldiği görülmektedir. Ayrıca, CIA'in yurtdışındaki gizli operasyonları, uluslararası telefon dinlemeleri, Amerikan vatandaşı olmayanlara kanıt olmadan telefon ve e-mail gibi iletişim araçlarının takibi, terör örgütlerine sempati duyanlara yönelik arama emri olmadan evlerinin aranması, metro veya otobüslerde rastgele bavul taramalara ve sert sorgulama tekniklerine destek verilmiştir. Diğer taraftan, FBI'ın ulusal seviyede yaptığı operasyonların, Amerikan vatandaşlarının telefon ve e-maillerin takibi, istihbarat bilgilerin depolanması ve ifade özgürlüğünü kısıtlayacak uygulamalar desteklenmemektedir. Benzer şekilde, terörle mücadele kapsamında Vatanseverlik Yasa'sı çıkarılarak, terörist saldırılara karşı hazırlıklı olunması, teröristlerin takibi, dinlenmesi ve yakalanmasını düzenleyen, kısmen federal yetkililere telefon dinleme ve diğer gözetim tekniklerini kullanma konusunda geniş yetkiler veren bu tür yasalara karşı destek verildiği görülmüştür. Terör saldırıları sonrasında çıkarılan sivil özgürlükleri kısıtlayan böyle bir yasal düzenlemeye büyük bir destek verilmiştir. Resmi bir mahkeme kararı almadan Amerikan vatandaşlarının dinlenmesi büyük bir oranda kabul görmüştür.

Diğer taraftan, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Arap ve göçmenlere yönelik kısıtlayıcı hak ihlallerinin daha kolay kabul edildiği görülmüştür. Terör saldırılarının sivil özgürlükleri güvenlik için feda edilebildiği ve 11 Eylül saldırıları Müslümanlara yönelik tutum ve davranışları doğrudan etkilediği görülmüştür. Saldırılarında hemen ardından Müslümanlara yönelik şiddet olayları yaşanmış ve 11 Eylül terör saldırıları göçmenlere ve yabancı kökenlilere yönelik -özellikle Müslüman ve Arap asıllı göçmenlere- daha kısıtlayıcı ve sert politika ve uygulamaların kabul edilmesini kolaylaştırmıştır. Terörle mücadele politikaları bazı yasal hakların ihlal edilmesi noktasında halk tarafından desteklenirken bazı hakların ihlali desteklenmemekte ancak terörle mücadele politikalarını destekleme açısında etnik köken ve milliyet gibi unsurlara yönelik özelliklerden etkilendiği görülmektedir.

Norveçlilerin 22 Temmuz saldırıları öncesi ve sonrasında ulusal güvenliğin sağlanması için daha fazla gözetimi kabul etme eğilimi göstermiştir. Norveçlilerin özgürlük ve güvenlik dengesinde güvenlikten yana sergiledikleri eğilimin 22 Temmuz terör saldırıları öncesinde ve sonrasında yüksek olduğu görülmekle birlikte terör eylemleri gerçekleştirildikten sonra önemli bir düşüş tespit edilmiştir. 2006 ve 2011'de telefon dinlemeyi kabul edenlerin oranının %83'ten %63'e, rastgele durdurma ve aramayı kabul edenlerin oranının %55'ten %43'e ve mahkeme yapılmadan tutuklu kalmayı kabul edenlerin oranının %51'den %48'e düşmüştür. Norveç'te kısıtlayıcı terör önlemlerinin desteklendiği görülmektedir. Ancak şaşırtıcı bir şekilde, 22 Temmuz terör saldırılarından sonra sert terörle mücadele politikalarını destekleme oranlarının önemli ölçüde azaldığı görülmüştür. Fiili bir terör tehdidi gerçekleşmemişken %55 oranlarında olan kısıtlayıcı politikaları destekleme oranları fiili bir terör eylemi gerçekleştirildikten sonra düşüş yaşamıştır. Bu düşüşte, Norveçlilerin 22 Temmuz terör saldırısı gibi bir saldırının tekrar olması ihtimalini düşük görmeleri neden olmuş olabilir. Saldırıları sonrasında, böyle bir saldırının gerçekleşme ihtimalinin olduğunu düşünen Norveçlilerin oranı %20 olmuştur. Böylelikle, Norveçliler yeni bir terör saldırısı yapılmasını mümkün olarak görmemiş ve bu doğrultuda sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayan uygulamalar verdikleri desteği azaltmışlardır.

Aşırı sağ ideolojiye sahip Breivik'in saldırıları sonrası Norveç halkının göçmenlere karşı tutumlarında bir değişim söz konusu olmuştur. 22 Temmuz saldırıları ardından, Norveçlilerin göçmenler hakkındaki görüşlerinin daha olumlu yönde değiştiği görülmüştür. Ancak, terör saldırılarından belirli bir süre geçtikten sonra olumlu görüşler, saldırılar öncesindeki olumsuz bakış açısına yaklaşmıştır. Böylelikle, 22 Temmuz terör eylemleri göçmenlere karşı olumsuz görüşlerin yumuşamasına ancak zaman geçtikte bu etkininde azalmasına neden olmuştur.

Yeni Zelandalılar hükümetlerine kamu güvenliğin sağlama konusunda hükümetlerine güvendikleri görülmüştür. 15 Mart saldırıları Yeni Zelandalıları güvende hissetmelerini etkilememiştir. Böylelikle, saldırı sonrası toplumsal olarak bir korku atmosferinin yaşanmadığı görülmektedir. 15 Mart terör saldırıları sonucunda Tarrant'ın terör eylemlerinin durdurulabilmesi ve eyleme daha önce müdahale edilebilmesi tartışmalarının ardından Yeni Zelandalılar kendilerini güvende hissetmelerinde büyük bir düşüş yaşanmadığı görülmektedir.

Görevdeki hükümetin terörle mücadele kapsamında yapmayı düşündüğü düzenlemelere Yeni Zelandalılar destek vermiştir. Bu düzenlemelerin başında ateşli silah yasalarıyla ilgili değişiklikler gelmektedir. 15 Mart terör saldırılarından sonra ateşli silah edinme haklarının kısıtlanması tartışmalarına kamuoyu destek vermiştir. Yeni Zelanda halkı yarı otomatik silah kullanılmasının kısıtlanmasını destekleyerek Başbakan Ardern'in aşırı sağcı radikal terör faaliyetlerini engellemek için yaptığı düzenlemeye onay vermişlerdir.

15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar çokkültürcülüğe yönelik pozitif eğilim göstermiş ve diğer etnik kökenlilerin kültürel ve dini çeşitliliğini kabul oranları yükselmiştir. Yeni Zelandalıların bu terör saldırılarından sonra farklı dini ve etnik kökenli göçmenlere karşı tutumları değişmiştir. Göçmenlere karşı duyulan empati gelişmiştir. 15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar aşırı sağcı terör faaliyetlerini tehlikeli bulmuştur ve gelecekte böyle bir saldırı riski olduğunu belirtmişlerdir. Diğer taraftan, Yeni Zelanda'da Müslümanların uzun zamandır en az olumlu düşünülen grupların başında geldiği ve bir tehdit olarak algılandığı da görülmüştür. 15 Mart terör saldırıları Yeni Zelanda'da göçmenlere karşı davranış ve tutumları olumlu anlamda etkilemiş ancak tam anlamıyla bir kabullenme olmamıştır.

15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalıların göçmenlere (özellikle Müslüman göçmenlere) karşı tutum ve davranışlarında büyük bir değişiklik olmamıştır. Müslümanlar haklarında en az olumlu düşünülen dini grubu oluşturduğu görülmüştür. Diğer taraftan, aşırı sağcı terör eylemleri sonrasında Yeni Zelandalıların çokkültürcülüğe yönelik pozitif eğilim göstermiş ve diğer etnik kökenlilerin kültürel ve dini çeşitliliğini kabul oranları yükseldiği göz ardı edilmemelidir. 15 Mart terör saldırıları aşırı sağcı terörün potansiyel bir tehdit riskinden gerçek bir tehdiye çevirmesi Yeni Zelanda'nın bu tür şiddeti tehlike olarak görmesine neden olmuştur. Terör saldırıları ardından Müslümanlara yönelik davranış ve tutumların orta ve uzun vadeli değişimi terörün siyasi sonuçlarının analizi için faydalı olacaktır. Ancak, bu tez çalışmasının yazıldığı süre göz önüne alındığında kısa vadeli sonuçları göçmenlere/Müslümanlara yönelik tutum ve davranışlarda köklü bir değişikliğin olmadığı yönündedir.

15 Mart terör saldırıları sonrasında sivil hak ve özgürlükler ve ulusal güvenlik dengesinin ulusal güvenlik lehine daraldığı görülmüştür. Yeni Zelanda'da yapılan anket çalışmaları bu dengenin çok fazla oynamadığını ancak ulusal güvenliği tehlikeye sokacak aşırı sağcı terör faaliyetlerini engellemeye yönelik uygulama ve düzenlemelerin kabul edilme eğiliminin yükseldiğini göstermektedir. Terör saldırıları sonrasında özellikle Yeni Zelanda'nın çokkültürlü yapısına verilen desteğin korunması için bazı kısıtlayıcı yasal düzenlemelere onay verildiği görülmüştür. Bu doğrultuda, 15 Mart terör saldırılarından sonra, belirli grupların (aşırı sağcı ve beyaz üstünlükçülerin) takip ve kontrol altında tutulmasına yönelik daha fazla istihbaratı bilgi toplanması için devlet kaynaklarının artırılması talepleri olumlu karşılanmıştır. Benzer şekilde ateşli silah teminini kısıtlayan yasal düzenlemelerde Yeni Zelandalılar tarafından sıcak karşılanmıştır. Bir taraftan anket çalışmalarında, sosyal medyada kullanılan ve paylaşılan içeriklerin kontrol edilmesine yönelik olumlu görüşler bildirilmiş ve böylelikle ifade özgürlüğünün alanının daraltılması hakkındaki düzenlemelerin kabul edildiği görülmüştür. Diğer taraftan, 15 Mart terör saldırılarından sonra oluşturulan Christchurch çağrısı teknoloji şirketlerine ifade özgürlüğünü denetleme yetkisi verdiği için sivil toplum ve internet forumları tarafından eleştirilmiştir. Görüldüğü gibi, 15 Mart terör saldırılarından sonra Yeni

Zelanda kamuoyu ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlama potansiyeli bulan düzenleme ve oluşumlara karşı olumlu yaklaşmıştır.

Christchurch Çağrı'nın zamanlaması, hükümetler ve teknoloji şirketleri tarafından kapalı kapılar ardında yapılmasından ve ifade özgürlüğünü kısıtlama riskinden dolayı bu girişim çeşitli gruplarca eleştirilmiştir. InternetNZ'nin yaptığı açıklama aslında teknoloji şirketlerine “ifade özgürlüğünü” denetleme yetkisi vermeyi eleştirmiştir. Böylelikle, Christchurch Çağrısı aslında teknoloji şirketlerine ifade özgürlüğünün sınırlarını belirleme yetkisinin verildiği dile getirilmiş ve sivil özgürlükler açısından kaygı verici bir düzenleme olduğu iddia edilmiştir. Çağrının bu tehlikesi, 15 Mart terör saldırılarından sonra yapılan idari düzenlemelerin potansiyel olarak sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayabileceğini göstermektedir.

15 Mart terör saldırıları sonrasında Yeni Zelandalılar sivil hak ve özgürlükleri daraltma potansiyeli olan düzenlemeleri desteklemişlerdir. Yeni Zelandalılar ulusal güvenlik ve kamusal düzenin sağlanması için aşırı sağcı terör faaliyetlerin izlenmesi için daha fazla kamusal kaynak ayrılması, ateşli silah edinme hakkının kısıtlanması ve sosyal medya içeriklerinin kontrol edilmesine yönelik düzenlemeler hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. 15 Mart terör saldırıları sivil hak ve özgürlüklerin ulusal güvenlik sağlanması için kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilme eğilimini artırdığı söylenebilir. Sonuçta, Yeni Zelandalılar ulusal güvenliği sağlama amacıyla sivil hak ve özgürlükler üzerinde olumsuz etki bırakacak düzenlemelerin kabul edilmesini kolaylaştırdığı görölmüştür.

Tez kapsamında incelenen üç ülkede terör saldırıların görevdeki hükümete verilen desteği; yasal ve idari düzenlemeleri; göçmenlere yönelik tutum ve davranışları; sivil hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlayıcı uygulamaların kabul edilme eğilimi etkilediği görölmüştür. Terör örgütü ve *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının siyasi sonuçları önemli ölçüde farklılık göstermiştir. ABD'de El Kaide terör örgütü tarafından yapılan, 11 Eylül terör saldırıları görevdeki hükümet ve Başkan'a verilen desteğin artmasına, kapsamı geniş yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasına, göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışların artmasına ve ulusal güvenlik için sivil hak ve özgürlüklerin kısıtlanma eğilimin artmasına yol açmıştır. Diğer taraftan, *yalnız kurt* Breivik tarafından yapılan aşırı sağcı terör eylemleri

Norveç'te saldırılar ardından kısmi bir cezalandırma etkisine yol açmıştır. Breivik saldırıları kapsamı dar olan yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasına, orta vadede göçmenler üzerinde olumsuz tutum ve davranışların görülmesine ve dikkat çekici şekilde terör saldırıları sonrasında ulusal güvenlik için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilme eğiliminin düşmesine yol açmıştır. Yeni Zelanda'da *yalnız kurt* Tarrant tarafından yapılan terör saldırıları sonrasında kısmi bir bayrak altında toplanma eğilimi görülmüş, terörle mücadele az sayıda yasal ve idari düzenlemeler yapılmasına neden olmuştur. Ayrıca, terör saldırıları sonrası göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarda olumlu bir yönde gelişme görülürken sivil hak ve özgürlükler ulusal güvenlik lehine daraltılmasına verilen destekte bir artış görülmüştür. Tez kapsamında incelenen üç ülkede terör saldırılarının siyasi sonuçları benzerlikler ve farklılıklar göstermiştir.

Tablo 75. Terör Saldırılarının Siyasi Sonuçlarının Karşılaştırılması

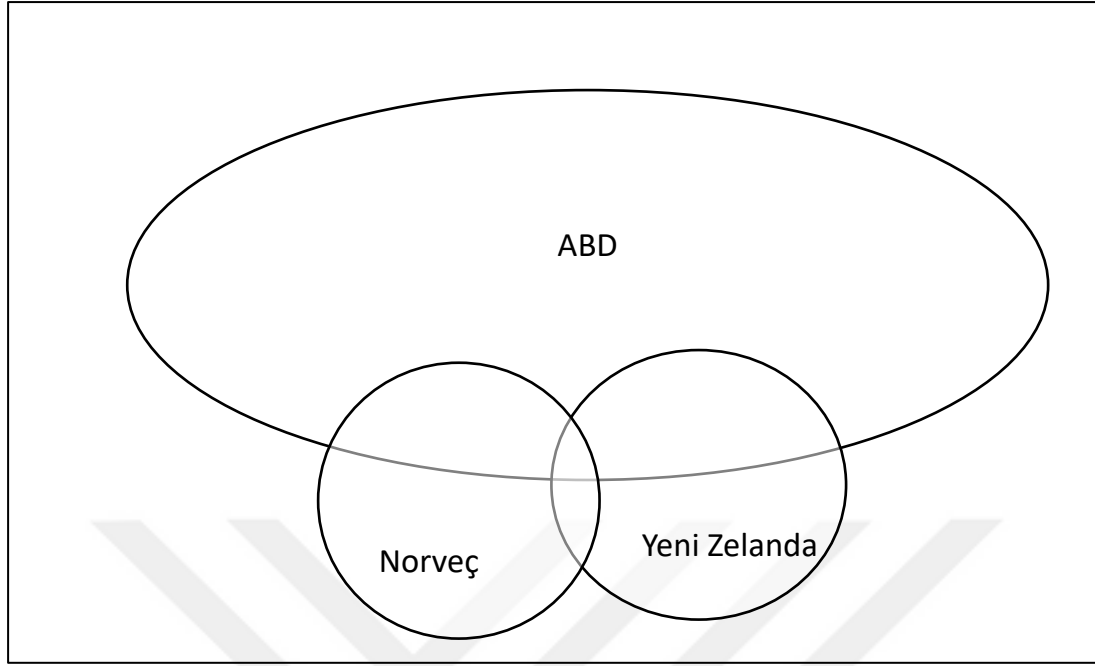
	ABD	Norveç	Yeni Zelanda
Hükümete Verilen Destek ve Seçimler	Bayrak Altında Toplanma	Kısmi Cezalandırma	Kısmi Bayrak Altında Toplanma
Yasal ve İdari düzenlemeler	Köklü ve kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır.	Kapsamı dar ve az sayıda düzenleme yapılmıştır.	Kapsamı dar ve az sayıda düzenleme yapılmıştır.
Göçmenlere Yönelik Tutumlar	Olumsuz etkilenmiştir.	Önce Olumlu daha sonra olumsuz etkilenmiştir.	Olumlu etkilenmiştir.
Sivil Hak ve Özgürlükleri Kısıtlayıcı Düzenlemelere	Destek verilmiştir.	Verilen Destek oranı azalmıştır.	Destek verilmiştir.

Terör saldırıları sonrasında ABD ve Norveç'te farklı siyasi sonuçlar görülmüştür. ABD'de görevdeki hükümete verilen destek artarken, Norveç'te kısmi bir cezalandırma yaşanmıştır (Tablo 75). ABD'de yasal ve idari düzenlemeler oldukça fazla yapılırken Norveç'te sınırı yapılmıştır benzer şekilde terör saldırıları ABD'li vatandaşların sivil hak ve özgürlükleri daraltan uygulamaları benimsemelerini kolaylaştırmıştır. Norveçliler tam ters bir eğilim sergilenmiştir. Terör saldırılarının

siyasi sonuçlarını ABD ve Norveç'te benzerlik gösterdiği unsur göçmenlere yönelik tutum ve davranışların olumsuz etkilenmesi olmuştur.

ABD ve Yeni Zelanda'nın terör saldırılarının siyasi sonuçları açısından karşılaştırılması, bu iki ülkenin görevdeki hükümete verilen destek ve sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı politikalara verilen destekteki artışlar göz önüne alındığında benzerlik gösterdiklerinin tespit edilmesine yol açmaktadır. Diğer taraftan, terör saldırıları sonrasında ABD'de büyük yasal ve idari değişimler yapılırken Yeni Zelanda'da kapsamı dar az sayıda yasal ve idari düzenleme yapılmıştır. Ayrıca, Terör saldırıları ABD'de göçmenlere yönelik tutum ve davranışları olumsuz etkilerken Yeni Zelanda'da olumlu ilerleme olmuştur.

Terör saldırıları sonrasında Norveç ve Yeni Zelanda'da gerçekleşen siyasi sonuçlar oldukça dikkat çekicidir. Aşırı sağcı *yalnız kurtlar* tarafından yapılan iki saldırı Norveç ve Yeni Zelanda karşılaştırılınca genel olarak farklı sonuçlar doğurmuştur. Öncelikle Norveç'te kısmi bir cezalandırma etkisi görülürken Yeni Zelanda'da kısmi bir bayrak altında toplanma etkisinden söz edilebilir. Dahası, terör saldırıları Norveçlilerin göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlarında bir artış yaşanmasına ancak Yeni Zelanda'da olumlu bir yönelişe işaret etmiştir. Sivil hak ve özgürlüklerin ulusal güvenliğin sağlanması için Norveçliler terör saldırısında daha az kısıtlayıcı düzenlemeleri kabul etme eğilimi gösterirken, Yeni Zelandalılar bu tür politikalara daha sıcak bakmışlardır. Bu iki ülkenin terör saldırıları sonrasında benzerlik gösterdiği unsursa yapılan yasal ve idari düzenlemelerin sayısının az ve kapsamının dar olmasıdır.

Şekil 34. ABD, Norveç ve Yeni Zelanda’da Terör Saldırıların Siyasi Sonuçlarının Benzerlik ve Farklılıkları

Terör örgütü El Kaide tarafından yapılan 11 Eylül terör saldırıları büyük değişimlere neden olurken, *yalnız kurt* Breivik tarafından yapılan 22 Temmuz terör saldırıları ve *yalnız kurt* Tarrant tarafından yapılan 15 Mart terör saldırıları kapsamı dar siyasi sonuçlara yol açmıştır (Şekil 34). Bu tez çalışmasında, bu farklılıklar altında yatan sebepten terörün örgütlü yapısıyla birlikte terörün siyasallaştırılması olduğu tespit edilmiştir.

ABD’ye yönelik 11 Eylül öncesi şok etkisi yaratacak birçok terör saldırısı gerçekleşmesine rağmen önleyici yaklaşım Bush tarafından 11 Eylül terör saldırıları sonrasında uygulamaya konularak terörle küresel savaş yaklaşımı benimsenmiş ve terör saldırıları sonrasında köklü değişimlere yaşanmıştır. Terör saldırılarının siyasi sonuçlarının terörün örgütlü ve bireysel yapısı arasındaki farkın, ülkede yapılan terör saldırılarının sayısı ve sıklığının, ideolojinin ve siyasi liderlerin terör saldırılarını varoluşsal bir kriz olarak görüp görmemeleri etkilediği görülmüştür (Bkz. Tablo 76).

Tablo 76. Terör Saldırıların Siyasi Etkilerinin Sebepleri

	Örgütlü Yapı/Bireysel	Daha Önceki Terör Olayları	Varoluşsal Olarak Değerlendirme/Terörü Siyasallaştırma	Kriz	İç/Dış Düşman	İdeoloji
ABD (11 Eylül Terör Saldırıları)	Terör örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir.	Terör saldırıları çok fazla yapılmıştır.	Teröre seçimlerin ana konularından birisi olarak yer verilmiştir.		Dış Düşman.	Aşırı İslamcı terör faaliyetleri
NORVEÇ (22 Temmuz Terör Saldırıları)	<i>Yalnız kurt</i> tarafından gerçekleştirilmiştir.	Terör saldırıları neredeyse hiç yapılmıştır.	Terör seçimlerde siyasi bir konu olarak yer almamıştır.		İç Düşman.	Aşırı sağcı terör faaliyetleri.
YENİ ZELANDA (15 Mart Terör Saldırıları)	<i>Yalnız kurt</i> tarafından gerçekleştirilmiştir.	Terör saldırıları neredeyse hiç yapılmıştır.	Terör seçimlerde siyasi bir konu olarak yer almamıştır.		İç Düşman.	Aşırı sağcı terör faaliyetleri.

11 Eylül öncesi Amerikan ordu mensuplarına, Amerikan vatandaşlarını ve büyükelçilikler gibi Amerikan kurumlarına karşı El Kaide tarafından terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan, Norveç ve Yeni Zelanda’da aşırı sağcı terör faaliyetleri kapsamında çok fazla terör saldırısı yapılmamıştır. Bu durumda, ülkelerin farklı terörle mücadele yaklaşımı benimsemelerine etki etmiştir. Terör saldırıları uluslararası terör örgütleri tarafından yapılırken ve devlet ile vatandaşlarına yönelik yapılan saldırılar siyasi liderler muhatap olarak sistematik ve örgütsel bir yapıya sahip düşmanla karşılaşmaktadır. Bu yüzden organize bir yapıyla mücadele için köklü yasal ve idari düzenlemelere yönelmektedirler. Yabancı bir ülkede merkezi yapılanması bulunan bir terör örgütü dış düşman olarak görülmüş ve gerçekleştirdikleri terör eylemlerine karşılık olarak daha sert uygulamaların benimsenmesi söz konusu olmuştur. Dış düşman farklı milletlerin mensuplarından oluşmakla birlikte farklı dine mensup kişilerin oluşturduğu bir örgüt olması ülkenin korunması gerektiğine dair inancı kuvvetlendirmiştir.

Diğer taraftan, *yalnız kurtların* terör saldırıları kapsam olarak küçük ve muhatap olarak bireysel bir iç düşman çerçevesindedir. Örneğin, Norveç’te vatandaşı olduğu ülkede terör eylemi gerçekleştiren bireyler iç düşman olarak görülmüş ve ülkenin müdafaasından daha çok vatandaşların korunması beklentisi oluşmuştur. Yeni Zelanda’da terör eylemi gerçekleştiren Tarrant’sa diğer bir batı ülkesi olan

Avusturalya vatandaşıdır. Yine batılı bir ülkenin vatandaşı olarak Tarrant'da bir dış düşman olarak görülmemiştir. Ayrıca, bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştiren *yalnız kurtların* takibi, soruşturulması ve durdurulması örgütlü terör faaliyetleriyle kıyaslandığında farklı uygulama ve teknikler gerektirmektedir. Bu durumda, terör örgütleriyle mücadele ve *yalnız kurtlarla* mücadelenin farklı dinamikler üzerine inşa edilmekte ve farklı yasal, idari ve operasyonel düzenlemeleri gerektirmektedir.

Terör saldırıları sonrasında siyasi liderlerin terör eylemlerini, varoluşsal bir kriz olarak görüp terör saldırılarının siyasallaştırmaları durumunda terör saldırılarının daha fazla siyasi değişime neden olduğu görülmüştür. Terörün siyasallaştırılması seçim kampanyalarında konuşulması ve terörle mücadele ilgili politikaların seçmenleri yönelik değerlendirilmesini ifade etmektedir. Bu durumda, tez kapsamında incelenen terör saldırıları sonrasında terörün siyasallaştırılması sonrasında terör eylemlerinin daha fazla siyasi sonuç doğurduğu tespit edilmiştir.

ABD Başkanı Bush 11 Eylül terör saldırılarını siyasallaştırmıştır. Amerikan Başkanlık seçimlerinde adaylar terörle mücadele yaklaşımlarını savunmuş ve seçmenlere vaatte bulunmuştur. 11 Eylül terör saldırıları ardında Başkan adaylarına terörle mücadele politikaları ve ulusal/uluslararası güvenliği ele alış tarzları hakkında sorular sorulmuş ve adaylar güvenlik konusu hakkındaki görüşlerini paylaşmıştır. ABD Başkanlık seçimlerinde adaylar seçmenlerin oy verme davranışını etkilemek üzere terör ve güvenlikle ilgili vaatlerde bulunmuşlardır. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında birçok idari ve yasal düzenleme yapılmış, iki büyük askeri müdahale gerçekleştirilmiş ve saldırılardan 3 yıl sonra yeni bir başkanlık seçimi yapılmıştır. Bu seçime bir kez daha seçilmek üzere katılan Başkan Bush'un 2004 Başkan adayları tartışma programlarında sorulan sorulara cevaben incelenen 3 konuşma metninin güvenlik yaklaşımı bağlamında içerik analizi yöntemiyle incelenmesi sonucunda, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında seçim tartışmaları incelenmiştir. Başkan adayı Bush, diğer ülkelere demokrasi yayma, Orta doğu politikasını enerji güvenliğinden ulusal güvenlik bağlamında ele alma, Saddam Hüseyin'i kitle imha silahları yüzünden küresel bir tehdit ve ulusal bir tehdit unsuru olarak görme, ekonomiyi ulusal güvenlik bağlamında ele alma ve askeri güçlerin ulusal güvenliği sağlamak için kullanacağını

konusmuştur. Seçim tartışmalarında terör ve güvenlik ana konulardan birisi olmuş ve güvenlikle terörün siyasallaştırıldığı görülmüştür.

11 Eylül terör saldırıları başkanlık seçiminin gündemini şekillendirmiştir. 11 Eylül terör saldırılarından önce, terör başkanlık tartışmalarının temel konularından biri değilken saldırılar sonrası özellikle dış politikanın konuşulduğu ikinci tartışmanın en temel konusu haline gelmiştir. 11 Eylül öncesi başkanlık tartışmasında askeri güçlerin, diğer ülkelerde yaşanan krizlerde kullanılması ve ulusal çıkarlar doğrultusunda yönetimin tekelinde olan karar verme süreciyle kullanılmıştır. Ancak 11 Eylül sonrası, askeri güçlerin kullanılması ülkenin ulusal güvenliği gerekçesiyle söz konusu olmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrası önleyici yaklaşım gereği terör saldırılarıyla bağlantısı olmayan bir ülkeye bile savaş açılmasına kadar bir süreç yaşanmıştır. Sonuçta, 11 Eylül terör saldırıları seçimler ve Başkan adaylarının ülke güvenliği ve dış politika tercihlerini etkileyici dinamikleri harekete geçirerek güvenliğin birçok açıdan merkezi politika haline gelerek yasal, idari, askeri ve uluslararası ilişkilerde öncelik kazanmasına yol açmıştır.

Diğer taraftan Norveç'te 22 Temmuz terör saldırıları siyasallaştırılmamıştır. Norveçliler yeni bir aşırı sağcı bir terör saldırısı olma ihtimalini çok düşük görmüştür. 22 Temmuz terör saldırılarından sonra Norveç'te yapılan ilk yerel ve genel seçimlerde terör ve güvenlik ana konulardan birisi olarak yer almamıştır. 22 Temmuz saldırıları sonrasında gerçekleşen iki seçimde ekonomi, çevre sorunları ve göçmenlerin Norveç toplumuna entegrasyonu konuları tartışılmıştır. Norveç İşçi Partisi'nin çoğunluğu oluşturduğu hükümet terör saldırılarını siyasi bir malzeme olarak kullanmamış ulaşım altyapısı, sağlık sektörü, eğitim, enerji ve iklim değişikliğine odaklanmıştır. 22 Temmuz terör saldırıları ilk günden itibaren kamu güvenliğinin bir parçası olarak değerlendirilmiş ve siyasi boyutu yerine göçmenlerin desteklenmesi ve toplumsal entegrasyonu odaklı çözüm önerileri getirilmiştir.

Terör saldırılarının ardından Norveç Başbakanı Jens Stoltenberg daha fazla açıklık ve demokrasi yaklaşımını belirlemiş ve konuyu siyasi bir malzeme hiline getirmemiştir. Başbakan Stoltenberg saldırılardan 42 gün sonra yapılacak yerel seçimlerde özellikle seçmenlere karşı bir yönlendirme yapmayacağını belirtmiştir. Başbakan tarafından 22 Temmuz terör saldırıları göçmenlerle iş birliği ve

entegrasyona ağırlık verileceği söylemleriyle seçim önu konuşulmuş ve kültürel boyutuyla sunulmuştur. Seçimlerde siyasi bir konu olarak yer almayan 22 Temmuz terör saldırıları zaten medya ve kamuoyunda kamu güvenliği, gözetim, adalet, delilik savunması, ifade özgürlüğü ve çokkültürcülük bağlamında tartışıldığı görülmüştür. Bu durumda, siyasi boyutu oldukça gölgelendirilmiş ve siyasi alanın dışında değerlendirilmiştir. 22 Temmuz terör saldırılarından iki yıl sonra yapılan 2013 genel seçimlerde ekonomi, çevre sorunları ve göçmenlerin Norveç toplumuna entegrasyonu konuları tartışılmıştır. Siyasi partiler seçim kampanyalarında üç temel konunun altının çizilmiştir. Bu seçimlerde, Norveç'te sağlık sistemi, özellikle hastaneler, ilkokulların durumu yani eğitim sistemi ve evde kalan hastaların bakımları tartışılmıştır. Görüldüğü gibi, 2013 genel seçimlerinde aşırı sağcı terör faaliyetleri ve güvenlik seçim kampanyalarındaki temel konularından olmamıştır. Başbakan Stoltenberg terör saldırılarını siyasi gündemine almamıştır.

Benzer şekilde, 15 Mart terör saldırılarından önce yapılan 2017 genel seçimleri ve terör saldırıları sonrasında yapılan 2020 genel seçimleri için yapılan lider tartışmalarının analiz edilmesi 2020 seçimlerinde terör ve güvenlikle ilgili sorunları temel konular arasına değerlendirilmediğini göstermiştir. Terör saldırıları gerçekleştirilmeden önce yapılan 2017 genel seçiminde konut fiyatları, eğitim sistemi, çocuk yoksulluğu, sağlık hizmetleri, nehirlerin temizlenmesi, iklim değişikliği, sosyal yatırımlar, ekonomi, bütçe ve vergilendirme seçim kampanyasının temel konuları olmuştur. Diğer taraftan, 2020 genel seçimlerinde bu konular küresel pandemi krizinden eklenmiştir. Terör ve güvenlikse Yeni Zelanda genel seçimlerinde İşçi Partisi'nin öncelikli konularından birisi olarak sunulmamıştır. Tarrant'ın terör eylemleri seçimlerde siyasi konu haline getirilmemiş ve bu minvalde aşırı sağcı terör faaliyetlerinin siyasallaştırılmadığı görülmüştür.

El Kaide terör örgütü tarafından yapılan 11 Eylül terör saldırıları Başbakan Bush tarafından siyasi bir konu olarak kullanılırken, Norveç Başbakan'ı Stoltenberg ve Yeni Zelanda Başbakan'ı Ardern tarafından terör siyasileştirilmemiştir. Aşırı radikal İslamcı bir siyasi örgüt tarafından yapılan terör saldırıları ve aşırı sağcı *yalnız kurtlar* tarafından yapılan terör saldırılarının siyasallaştırılması açısından büyük bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Bu farklılığın oluşmasında aşırı sağcı ideoloji ve aşırı İslamcı

ideolojilerin terörle ilişkilendirilmesinin rol oynadığı söylenebilir. Aşırı sağcı ideolojiler toplumsal bir tehdit olarak görülmemekte ve terör yerine diğer şiddet formlarıyla ilişkilendirilmektedir. Norveç ve Yeni Zelanda örneklerinde iki *yalnız kurt* da terörist olarak değerlendirilmiş ve terör suçundan mahkûm edilmişlerdir. Ancak bu terör saldırıları, toplumda psikolojik sorunları olan yalnız bireyler tarafından işlenen eylemler olarak görülmüş ve toplumsal bir risk olarak değerlendirilmemiştir.

Terör saldırılarının siyasi sonuçları irdelendiğinde terör saldırılarının sıklığının, teröre seçimlerde ana konulardan birisi olarak yer verilmesinin ve aşırı İslamcı ideolojiye sahip örgütler ile aşırı sağcı ideolojiye sahip bireyler tarafından yapılmasının terörün siyasi sonuçlarını etkilediği görülmüştür. Aşırı İslamcı ideolojiyle hareket eden El Kaide'nin 11 Eylül terör saldırıları görevdeki hükümete ve Başkan'a verilen desteğin artırılmasına, köklü yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasına, göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışların artmasına ve ulusal güvenlik için sivil hak ve özgürlüklerin daraltılmasına verilen desteği artırmıştır. Diğer yandan, terör saldırılarının fazla yapılmadığı Norveç'te, 22 Temmuz terör saldırılarının siyasallaştırılmamasının ve aşırı sağcı ideolojiyle hareket eden *yalnız kurdun* gerçekleştirdiği saldırıların görevdeki hükümete verilen desteğin kısmi olarak azalmasına, kapsamı dar yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasına, göçmenler hakkındaki olumsuz hisseleri körüklemesine ve sivil hak ve özgürlüklerin güvenlik verilen desteklerin azalmasına yol açmıştır. Ayrıca, Yeni Zelanda'da 15 Mart terör saldırıları, terör saldırıların çok az gerçekleştiği bir ülkede konunun siyasallaşmamasına etki etmiş, aşırı sağcı terör faaliyeti görevdeki Başbakan'a verilen desteği kısmi olarak artırmış, göçmenlere yönelik olumlu duyguları beslemiş ve sivil hak ve özgürlüklerin güvenlik lehine daraltılmasına yol açmıştır.

6. BÖLÜM: SONUÇ VE TARTIŞMA

Giriş bölümünde açıklandığı gibi bu tez çalışmasının temel amacı terör saldırılarının siyasi sonuçlarının analiz edilmesidir. Literatürde terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen terör eylemlerinin siyasi sonuçları hakkında birçok çalışma olmasına rağmen, *yalnız kurtların* gerçekleştirdiği terör saldırılarının siyasi sonuçları hakkında önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğu doldurmayı hedefleyen bu tez çalışması kapsamında aşırı sağcı ideolojiden etkilenen iki beyaz üstünlükçü *yalnız kurt* tarafından terör saldırısı gerçekleştirilen iki ülkeyle (Norveç ve Yeni Zelanda), aşırı radikal İslamcı ideolojiyle hareket eden terör örgütü tarafından terör saldırısı yapılan bir ülkede (ABD) meydana gelen terör saldırısının siyasi sonuçları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma temel olarak, çok fazla siyasi sonuca neden olan 11 Eylül terör saldırılarıyla göreceli olarak daha az siyasi sonuca neden olan iki *yalnız kurt* tarafından yapılan terör saldırılarının (22 Temmuz ve 15 Mart) siyasi sonuçlarının analizi üzerine inşa edilmiştir.

El Kaide tarafından 2001 yılında gerçekleştirilen 11 Eylül terör saldırıları ulusal güvenliği tehdit eden bir saldırı ve terörle mücadele yaklaşımı açısından küresel bir seferberlik başlatan terör saldırısı örneği olarak; Norveç'te 22 Temmuz 2011 tarihinde, beyaz üstünlükçü *yalnız kurt* Anders Behring Breivik tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları barışçıl bir ülkede şok etkisi yaparak kamu güvenliğini tehlikeye sokan bir eylem ve aşırı sağcı terör faaliyetlerinin haiz olduğu tehlikeyi gösteren bir terör saldırısı örneği olmasından dolayı; Yeni Zelanda'da 15 Mart 2019 tarihinde, beyaz üstünlükçü *yalnız kurt* Brenton Tarrant tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri kamu güvenliğine yönelik büyük bir tehdidi gözler önüne seren ve aşırı sağcı terörün potansiyel risklerinin bir örneği olmaları bakımından çalışmanın vakaları olarak seçilmişlerdir. Bu kapsamda, bu tez çalışmasında, bu üç terör saldırısı ve bu eylemlerin siyasi sonuçları karşılaştırmalı vaka çalışması yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

İkinci bölümde, tezin kuramsal çerçevesi inşa edilmiştir. Terör saldırılarının siyasi sonuçlarını analiz etmeyi amaçlanan bu tez çalışmasında, aşırı İslamcı şiddet türlerinin aşırı sağcı şiddet türleriyle kıyaslandığında terör gibi daha tehlikeli şiddet türleriyle ilişkilendirildiği görülmüştür. Aşırı sağcı şiddetin terörden ziyade nefret suçları gibi diğer şiddet formları altında değerlendirilme eğiliminin aşırı sağcı şiddet kökenli saldırıların siyasi sonuçlarının daha az ve kapsamı dar olmasını etkilediği savunulmaktadır. Diğer taraftan tez çalışmasında, terörizm:

- Saldırlardan doğrudan zarar görenlerden çok, geniş halk kitlesini etkilemeye çalışan,
- Sivil ve sivil olmayan hedeflerin tercih edildiği,
- Siyasi, sosyal ve dini amaçlarını gerçekleştirmek için,
- Şiddeti veya şiddetin kullanılmasına dair tehdit olarak tanımlanmıştır.

Böylelikle, aşırı sağcı şiddet yukarıda belirtilen özellikleri içermesi durumunda aşırı sağcı terör olarak gruplandırılmıştır. Terör saldırılarının siyasi sonuçlarının analiz edilmesine başlamadan önce üçüncü bölümde, *yalnız kurtlar* hakkında literatür incelemesi yapılmıştır. *Yalnız kurtlar*, herhangi bir örgütle hiyerarşik bir ilişki kurmadan; bireysel olarak terör eylemi planlayan ve uygulamaya koyan; ideolojik, siyasi ve dini amaçlarını gerçekleştirmek için şiddeti meşru bir araç olarak benimsemesiyle bireysel olarak terör eylemi gerçekleştirmektedir. *Yalnız kurt* terörizminin kavramsal olarak incelenmesi sonucunda terör örgütlerine üye olmadıkları, ancak tamamen “yalnız” olmadıkları, daha geniş dini, politik ve radikal çevrelerden etkilendikleri görülmüştür. *Yalnız kurtlar* öncelikle çevrimiçi ortamlarda kendi gibi düşünen birey ve gruplarla irtibat kurmakta ve radikalleşme süreçlerini şekillendirmektedirler.

Yalnız kurtlar terör eylemleri gerçekleştirirken siyasi ve dini motivasyonla, toplumsal ve siyasi amaçlarını gerçekleştirme amacıyla hareket ederken, kişisel problemlerinden etkilenerken de terör eylemi gerçekleştirmektedirler. *Yalnız kurtlar* kişisel amaçları ve politik hedeflerini birleştirmektedir. Bu süreçte, *yalnız kurtlar* daha geniş toplumsal hareketlerden etkilenebilmektedir. Bu bir taraftan El Kaide’nin öğretileri olabilirken, diğer taraftan, aşırı sağcı internet forum ve sitelerinde

paylaşılan içerikler olabilmektedir. Aşırılık yanlısı hareketlerden etkilenen *yalnız kurtlar* dünyayı “biz” ve “onlar olarak iki keskin kutba ayırarak toplumsal değişimleri başlatma arzusuyla hareket etmektedirler.

İkinci ve üçüncü bölümde, incelenen terörizm ve *yalnız kurt* terörizminin -örgütsel ve bireysel seviyede terörizmin- kavramsal olarak irdelenmesi için kuramsal altyapı oluşturulmuştur. Daha sonra dördüncü bölümde, terör örgütü El Kaide ile iki *yalnız kurt* ve bunların saldırıları incelenmiştir. *Yalnız kurtların* kim olduğu ve gerçekleştirdikleri terör eylemlerine giden radikalleşme süreçleri analiz edilmiştir. Terör saldırısı gerçekleştiren örgüt ve *yalnız kurtların* saldırıları ardındaki motivasyonları, hedef seçimleri ve planlama aşamaları incelenmiştir. Terör örgütü ve *yalnız kurt* teröristleri arasında motivasyon, hedef seçimi ve planlama açısından oldukça benzerlikler olduğu tespit edilmiştir. Özellikle,

- El Kaide ABD seçmenlerini etkileme amacıyla terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Benzer şekilde Breivik Norveçli seçmenleri ve göçmen politikalarına destek veren İşçi Partisi’ni cezalandırmak istemiştir. Diğer taraftan, Yeni Zelanda’da Tarrant, Müslüman göçmenlerin göçle ilgili kararlarını etkilemeyi amaçlamıştır.
- Üç terör saldırısı da toplumsal bölünmeyi (Müslümanlar/ Gayri-Müslümanlar ve Beyazlar/beyaz olmayanlar arasında) ve toplumsal değişimi talep etmektedir.
- Üç terör saldırısı da, faillerine göre toplumsal bölünme ve değişim demokratik ve barışçıl yollarla sağlanamayacağından dolayı, şiddeti bir araç olarak görmüştür.
- Üç terör saldırısı da hedef seçimi, planlama ve uygulama aşamalarında rasyonel hareket eden kişi ve örgüt mensupları tarafından yapılmıştır.
- Üç terör saldırısı da terör eylemlerinden doğrudan zarar görenlerin ötesinde daha geniş kitleleri etkilemeyi amaçlamıştır.
- Üç terör saldırısında şok etkisi yaratacak metot ve yöntemleri kullanılmıştır.

Beşinci bölümde, tez kapsamında incelenen terör örgütleri ve *yalnız kurtların* saldırılarının siyasi sonuçları tespit edilmiştir. Seçimler, yasal ve idari mevzuat, sivil

hak ve özgürlükler ile göçmenlere yönelik tutum ve davranışlar terör saldırılarından etkilenmiştir. 11 Eylül terör saldırısı ABD’de terörle küresel savaş yaklaşımının benimsenmesine, bayrak altında toplanma etkisinin görülmesine, sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemelerin onaylanmasına ve göçmenlere yönelik kısıtlayıcı düzenlemelerin kabul edilmesine yol açmıştır. Diğer taraftan Norveç’te terör saldırıların kurbanı olan İşçi Partisi’nin hükümetten uzaklaştırılmasını etkilemiş (tek faktöre indirgemek zor olmakla birlikte Norveç seçmenlerinin parti seçimlerini etkilemiştir), sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemelerin onaylanma eğilimini azaltmış ve göçmenlere yönelik önce olumlu yönde bir değişim daha sonra eski seviyeye doğru bir azalma yaşanmıştır. Yeni Zelanda’da ise görevdeki hükümete yönelik klasik bir bayrak altında toplanma etkisi yaşanmamış (ancak Başbakan terör saldırılarını takip eden seçimlerde oy oranı artırmıştır) ancak Başbakan’ın terörle mücadele düzenlemelerine kamuoyu destek vermiştir. Yeni Zelanda’da terör saldırıları sonrasında göçmenlere karşı olumlu görüşlerde ve ulusal güvenliği sağlamak için sivil hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlamaları kabul eğilimi yükselmiştir. Bu durumda, 3 terör saldırısının siyasi sonuçlarının benzerlik taşıdığı unsurlar;

- Ulusal güvenlik yasal mevzuatının geliştirilmesi,
- Ulusal güvenlikle ilgili idari yapılanmanın değiştirilmesi, özellikle terörle mücadele kapsamında çalışan farklı kurum ve birimlerde merkezileştirme çalışmaları yapılması,
- Terör saldırıları sonrasında seçimlere katılım oranının yükselmesi,
- Göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarda, saldırılar sonrasında önce olumlu yönde bir artış sonra eski seviyesine dönüş yaşanması olarak özetlenebilir.

Üç ülkede gerçekleşen terör saldırıları sonrasında güvenlik algısı terör saldırılarının siyasi sonuçlarını şekillendiren temel unsurlardan birisi olmuştur. Diğer taraftan, üç terör saldırısının siyasi sonuçları açısından farkları;

- Terör saldırıları sonucunda ABD’de klasik bir bayrak altında toplanma etkisi, Norveç’te kısmi bir cezalandırma ve Yeni Zelanda’da kısmi bir bayrak altında toplanma etkisi görülmüştür.
- Terör saldırıları sonrasında yapılan yasal ve idari düzenlemelerin kapsamının ABD, Norveç ve Yeni Zelanda’da farklı olduğu görülmüştür. ABD’de köklü yasal ve idari düzenlemeler yapılırken Norveç ve Yeni Zelanda’da dar kapsamlı ve az sayıda yasal ve idari düzenleme yapılmıştır.
- *Yalnız kurtlar* tarafından yapılan terör eylemleri terörle mücadele için gerekli yasal mevzuat ve idari yapılanmanın genişlemesine yol açmaktadır. Ülkelerin terörle ilgili yasal mevzuatları genellikle terör örgütüyle ilgili suç ve cezalara kapsarken, *yalnız kurt* saldırıları sonrasında bireysel terör faaliyetleri ceza hukuku açısından genişletici düzenlemeleri beraberinde getirmiştir.
- Norveçlilerin terör saldırıları sonrasında terörle mücadele sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı politikaları destekleme eğilimlerinde azalma olmuştur.
- ABD terörle mücadelede baskıcı politikaları, Norveç demokrasi ve açıklığı ve Yeni Zelanda empatiye dayalı bir yaklaşımı tercih etmiştir.
- ABD terör saldırılarını varoluşsal bir kriz olarak görmüş, Norveç doğal bir afet gibi karşılamış ve Yeni Zelanda kamu güvenliğine dair bir tehdit olarak değerlendirmiştir.
- ABD başkanı terör saldırılarını seçim kampanyalarının merkezine taşımış, Norveç ve Yeni Zelanda’da terör eylemleri kamu güvenliğinin bir parçası olarak değerlendirilmiş ve terör saldırıları siyasi liderler tarafından siyasallaştırılmamıştır.

ABD’de 11 Eylül terör saldırılarının siyasallaştırılmasını etkileyen bir dizi faktörden bahsedilebilir. Öncelikle, 11 Eylül terör saldırıları küresel bir terör ağı oluşturan bir terör örgütü olan El Kaide tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu durumda, ABD yönetimi terör saldırılarıyla ilişkili terör örgütü ve mensuplarına yönelik kapsamlı bir karşılık verecek bir düşmanla karşılaşmıştır. Ayrıca, 11 Eylül terör saldırıları öncesinde, bu düşman tarafından ABD kurum ve vatandaşlarına yönelik birçok terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, aşırı İslamcı ideolojiyle hareket eden El Kaide’nin gerçekleştirdiği terör eylemleri ABD için çok tehlikeli bir hal almıştır. Bu

yüzden, 11 Eylül saldırıları bardağı taşıran son damla olarak değerlendirilmiş ve terör örgütünün ortadan kaldırılması için terörle savaş yaklaşımı tercih edilmiştir. El Kaide'nin ana yapılanması ABD topraklarında faaliyet içerisinde değil Afganistan gibi çok uzak bir ülkededir. Bu durumda, örgütün fiziki varlığının ortadan kaldırılması için, 11 Eylül terör saldırıları öncesinde tercih edilen diplomasi ve ekonomik yaptırımlar yerine büyük bir askeri müdahale kararı verilmiştir. Bu noktada, ABD Başkanı Bush'un El Kaide'nin terör saldırılarını varoluşsal bir kriz olarak değerlendirmesi terörle mücadelede önleyici bir yaklaşım benimsemesi, 11 Eylül terör saldırılarının siyasi sonuçlarını etkilemiştir.

11 Eylül terör saldırıları aşırı İslamcı bir terör örgütü tarafından yapılmıştır. Bu terör saldırıları ABD vatandaşları için dışarıdan gelen bir düşman tarafından yapılmıştır. Böylelikle dış düşmana karşı mücadele için ABD başkanının tercih ettiği terörle küresel savaş yaklaşımı ABD kamuoyu tarafından desteklenmiştir. Diğer taraftan, Norveç ve Yeni Zelanda'da aşırı sağcı beyaz üstünlükçü *yalnız kurtlar* tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarındaki teröristlerin düşman olarak değerlendirilmesinde farklı bir durum ortaya çıktığı söylenebilir. Bu terör saldırısı iç düşmanlar tarafından yapılmış ve buna karşılık verilirken ülkenin korunmasından ziyade vatandaşların korunmasına yönelik beklentiler oluşmuştur. 22 Temmuz terör saldırıları, Norveç vatandaşı Breivik tarafından ve 15 Mart terör saldırıları Avustralya vatandaşı Tarrant tarafından gerçekleştirilmiştir. Aşırı sağcı teröristler kendi ülkelerinde veya Batılı ülkelerde dış düşman olarak değerlendirilmeyince bu tür terörizmle mücadele kamuoyu üzerinde farklı bir tutum ve davranış geliştirilmesini etkilemiştir. Aşırı sağcı terör faaliyetleri daha az tehlikeli görülmüş ve akıl sağlığı yerinde olmayan bireyler tarafından yapılan eylemler olarak görülmüştür. Sonuçta, örgütlü olmayan, daha önce çok fazla terör saldırısı gerçekleştirilmeyen ve kendi medeniyetlerinden gelen aşırı sağcı *yalnız kurtların* terör eylemleri varoluşsal bir tehdit olarak görülmemiştir. Böylelikle, aşırı İslamcı ideolojiyle hareket eden yabancı bir terör örgütüyle kıyaslandığında aşırı sağcı terör saldırılarının farklı siyasi sonuçlara neden olduğu görülmüştür.

Norveç'te aşırı sağcı ve beyaz üstünlükçü *yalnız kurt* Breivik tarafından gerçekleştirilen eş zamanlı iki terör eyleminin siyasallaştırılmadığı görülmüştür.

Norveç'in en kanlı terör eyleminin siyasallaştırılmamasını, 22 Temmuz terör eylemleri öncesinde Norveç'te aşırı sağcılar tarafından bu çapta bir terör eyleminin gerçekleştirilmemesi etkilemiş olabilir. Norveç'te aşırı sağcılar tarafından fazla terör saldırısı yapılmaması, aşırı sağcıların tehlikeli düşmanlar olarak görülmemesine yol açmış olabilir. Diğer taraftan, *yalnız kurt* Breivik kendi ülkesinde terör saldırısı gerçekleştirmiş ve yakalanmıştır. Bu durumda, bir kişi tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarına karşı yapılabilecek müdahalenin kapsamının oldukça sınırlı tutulmasına neden olmaktadır. Sonuçta, kapsamı dar yasal ve idari düzenlemeler, bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştiren *yalnız kurtlarla* mücadelede yeterli görülmüştür. Ayrıca, 22 Temmuz terör saldırılarını, kamuoyunun aşırı sağcı görüşle hareket eden bir teröristin yerine izole bir deli tarafından yapılmış olarak değerlendirmesi, görevdeki hükümetin terör saldırılarını siyasallaştırmamasına neden olmuş olabilir. Sonuçta, 22 Temmuz terör saldırıları bir terör saldırısından ziyade bir kriz yaşanmış gibi değerlendirilmiş ve siyasi motivasyonlar yerine kolluk kuvvetlerinin zafiyetine odaklanılmıştır.

22 Temmuz terör saldırıları, kamu güvenliği boşlukları üzerinden değerlendirilmiş ve medyada siyasi güdümlü bir terör saldırısı yerine online oyunlar oynayan izole bir deli tarafından yapıldığı vurgulanmıştır. 22 Temmuz terör saldırılarının depolitize edilmesi seçimlerde kendisini göstermiş ve Başbakan Stoltenberg'in seçimlerde terörü siyasallaştırmamasına etki etmiştir. Ayrıca, Norveçliler gelecekte böyle bir saldırı olması ihtimalini oldukça düşük bulmuştur (%20) ve bu durumda da aşırı sağcı terörle mücadelede ulusal güvenliğin sağlanması için sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı müdahaleleri destekleme eğilimlerinin azalmasını etkilemiştir. Kendisini güvende hisseden ve benzer bir terör saldırısı olma ihtimalini düşük bulan Norveçlilerin sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemeleri kabul etme eğiliminde bir düşüş görülmüştür. Başbakan Stoltenberg varoluşsal bir kriz olarak değerlendirmede terör eylemleriyle mücadelede demokrasi ve açıklık yaklaşımını tercih etmiştir. Sonuçta, 22 Temmuz terör saldırılarının siyasallaştırılmaması, siyasi sonuçları açısından kapsamı dar ve az düzenleme yapılmasına yol açmıştır.

Yeni Zelanda'da *yalnız kurt* Tarrant tarafından gerçekleştirilen 15 Mart terör saldırıları sonucunda kısmi bir bayrak altında toplanma etkisinin görülmesinin; bir

takım kapsamı dar ve az sayıda yasal ve idari düzenleme yapılmasının; sivil hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı uygulamaları kabul eğilimin yüksek olmasının ve terörle mücadelede empatiye dayalı bir yaklaşım benimsenmesinin altında Yeni Zelanda'da daha önce aşırı sağcılar tarafından çok fazla terör saldırısı yapılmaması ve saldırganın bireysel terör saldırısı gerçekleştirmesi gelmektedir. Avusturalya asıllı bir göçmen tarafından Yeni Zelanda'da yapılan bu terör saldırısının Yeni Zelanda kamuoyu için bir dış düşmandan ziyade iç düşman tarafından yapılmasından dolayı baskıcı yöntemlerden ziyade mevcut yasal sistem içerisinde çözülmesi yeterli görülmüş olabilir. Bu durumda, terör saldırısının kurbanlarına yönelik destekleyici politikalarının benimsenmesine destek verilmesini etkilemiş olabilir. Sonuçta, bireysel olarak terör saldırısı gerçekleştiren Tarrant'ın eylemleri karşısında Yeni Zelanda terörle mücadelede empati yaklaşımını benimsemiştir. Norveç'te meydana gelen 22 Temmuz terör saldırılarından farklı olarak Yeni Zelanda Başbakanı Ardern'in terör eylemlerinin ardından Müslüman topluluklarına yönelik empati yaklaşımı sergilemesi sayısı az ancak önemli birkaç siyasi değişime neden olmuştur. 22 Temmuz terör saldırılarında olduğu gibi 15 Mart terör saldırıları da Başbakan Ardern tarafından siyasallaştırılmamıştır. Avusturalya vatandaşı olan Tarrant'ın terör eylemleri sonucunda meydana gelen siyasi değişimlerin kapsam ve boyutunun, Yeni Zelanda kamuoyunun ve siyasi iktidarın terör eylemlerini varoluşsal bir kriz olarak değerlendirmesinden dolayı sınırlı kaldığı görülmüştür.

Tez çalışmasında incelenen ABD, Yeni Zelanda ve Norveç'te yaşanan terör eylemlerinin siyasi sonuçlarının analizi, terör saldırılarının siyasi sonuçlarının terör saldırısının sıklığı, teröristlerin kim olduğu ve terör saldırılarının motivasyonları çerçevesinde şekillendiğini göstermiştir. Ancak, bu değişkenler benzer terör saldırılarının ABD için çok kapsamlı sonuçları olurken Yeni Zelanda ve Norveç için neden farklı siyasi sonuçlar doğurduğunu açıklamada yetersiz kalmıştır. Bu değişkenlerle birlikte, terör saldırıları sonrasında, saldırıların ideolojik kökenlerinin (aşırı İslamcı ve aşırı sağcı terör), liderlerin terör eylemlerini varoluşsal bir kriz olarak değerlendirilmesinin ve terör saldırılarının siyasallaştırılması durumunun terör eylemlerinin siyasi sonuçlarını şekillendiren temel unsurlardan olduğu görülmüştür. Bu tez çalışmasıyla birlikte, terör saldırılarının siyasi sonuçlarının tanımlanması, analizi ve açıklanmasına katkıda bulunulmuştur.

Kaynakça

- 15 Mart 2019 tarihinde Christchurch masjidain'e yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu. (2020). *Bu bizim evimiz [Ko tō tātou kāinga tēnei] 15 Mart 2019 tarihinde Christchurch masjidain'e yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu tarafından hazırlanan raporun özeti [TURKISH]*. 15 Mart 2019 tarihinde Christchurch masjidain'e yapılan terör saldırısı için Kraliyet Soruşturma Komisyonu.
- 22 Temmuz Komisyon Raporu. (2012, Ağustos 13). *22 July (Gjorv) Commission Report: Recommendations*. <https://famous-trials.com/breivik/2578-22-july-gjorv-commission-report-summary-in-english> adresinden alındı
- 9/11 Komisyon Raporu. (2004). *The 9/11 Commission Report*. https://govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report_Exec.pdf adresinden alındı
- Aşırıçılıkla Mücadele Projesi Raporu. (2020). *Norway: Extremism & Counter-Extremism*. <https://www.counterextremism.com/countries/norway> adresinden alındı
- Abbas, T. (2012). The Symbiotic Relationship between Islamophobia and Radicalisation. *Critical Studies on Terrorism*, vol.5 (3), 345-358.
- ABC News. (2020, Ekim 17). *New Zealand Prime Minister Jacinda Ardern's Labour Party wins general election, opposition leader Judith Collins concedes defeat*. <https://www.abc.net.au/news/2020-10-17/new-zealand-election-jacinda-ardern-labour-reelected/12778444> adresinden alındı
- ABC News Poll. (2002, Eylül). *pollingreport, terrorism* (8). <https://www.pollingreport.com/terror8.htm> adresinden alındı
- ABC News Poll. (2002, Eylül). *pollingreport, terrorism*, (8). <https://www.pollingreport.com/terror8.htm> adresinden alındı
- ABC News Poll. (2006). *Guns*. Pollingreport.com: <https://pollingreport.com/guns4.htm> adresinden alındı
- ABC News Poll. (2006). *Guns*. Pollingreport.com: <https://pollingreport.com/guns4.htm> adresinden alındı
- ABC News Poll. (2006, Eylül). *pollingreport, terrorims* (4). <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- ABC News Poll. (2006, Eylül). *pollingreport, terrorism* (4). <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- ABC News ve Washington Poll. (2001, Kasım). *pollingreport, terrorism* (9). <https://www.pollingreport.com/terror9.htm> adresinden alındı
- ABC News ve Washington Post Poll. (2001, Eylül). *polling report, terrorism* (11). <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- ABC News ve Washington Post Poll. (2002, Mayıs). *pollingreport, terrorism* (9). <https://www.pollingreport.com/terror9.htm> adresinden alındı
- ABD Adalet Bakanlığı. (2008, Temmuz 10). *The USA PATRIOT Act of 2001 & the USA PATRIOT Act Improvement and Reauthorization Act of 2005 Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA) Amendments Act of 2008*. <https://www.justice.gov/archive/911/legal.html> adresinden alındı

- ABD Kongresi, 107th Congress. (2001, Eylül 18). *Public Law 107-40—Sept. 18, 2001*. <https://www.congress.gov/107/plaws/publ40/PLAW-107publ40.pdf> adresinden alındı
- ABD Savunma Bakanlığı. (2020, Aralık 5). *CREATING THE JUSTICE DEPARTMENT'S NATIONAL SECURITY DIVISION*. <https://www.justice.gov/archive/911/counterterrorism.html> adresinden alındı
- ABD Ulusal Güvenlik Bakanlığı. (2020, Temmuz 22). *About DHS*. <https://www.dhs.gov/mission> adresinden alındı
- Abrahms, M. (2006). Why Terrorism Does Not Work. *International Security*, Vol. 31, No. 2, 42-78.
- Abu-Sway, M. (2005). *Islamophobia: Meaning, Manifestations, Causes*. Palestine-Israel Journal, vol. 12(2): <https://pij.org/articles/342> adresinden alındı
- ADL. (2019, 01 27). *Defining Extremism: A Glossary of White Supremacist Terms, Movements and Philosophies*. www.adl.org: <https://www.adl.org/education/resources/glossary-terms/defining-extremism-white-supremacy> adresinden alındı
- ADL. (2020). *Al Qaeda*. ADL, <https://www.adl.org/resources/profiles/al-qaeda> Erişim Tarihi: 25.05.2020.
- Allam, H. (2020, 02 10). *FBI Announces That Racist Violence Is Now Equal Priority To Foreign Terrorism*. www.npr.org: <https://www.npr.org/2020/02/10/804616715/fbi-announces-that-racist-violence-is-now-equal-priority-to-foreign-terrorism> adresinden alındı
- Allen, C., & Nielsen, J. S. (2002). *Summary Report on Islamophobia in the EU after 11 September 2001*. Vienna: EUMC European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.
- Alshammari, D. (2013). Islamophobia. *International Journal of Humanities and Social Science*, vol 3(15), 177-180.
- Angvik, M. (2017). Security and Rights The development of Norwegian counter-terrorism measures post 9/11 and their impact on the private sphere. *the Master in Theory and Practice of Human Rights*, University of Oslo, Faculty of Law Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- AP-GfK Poll. (2011, Mayıs). *pollingreport, terrorism (2)*. <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı
- Ardern ve Collins Birinci Liderler Tartışması. (2020, Eylül 22). *Your Vote 2020 Election Debate*. <https://www.youtube.com/watch?v=96WMzTofHyA> adresinden alındı
- Ardern ve Collins Üçüncü Liderler Tartışması. (2020, Ekim 15). *Final Election Debate - Jacinda Ardern v Judith Collins*. <https://www.youtube.com/watch?v=EkjozxyA-44> adresinden alındı
- Ardern ve Collins İkinci Liderler Tartışması. (2020, Eylül 30). *Newshub Leaders Debate - Jacinda Ardern v Judith Collins | Decision 2020*. <https://www.youtube.com/watch?v=50FHR7h3k8A> adresinden alındı
- Ardern ve English Birinci Liderler Tartışması. (2017, Ağustos 30). *Leaders debate between Jacinda Ardern and Bill English*. <https://www.facebook.com/1NEWSNZ/videos/leaders-debate-between-jacinda-ardern-and-bill-english/10154726867231218/> adresinden alındı
- Ardern ve English Üçüncü Liderler Tartışması. (2017, Eylül). *Stuff Leaders Debate*. <https://www.youtube.com/watch?v=M2dZ42gx1qI> adresinden alındı

- Ardern ve English İkinci Liderler Tartışması. (2017, Eylül 4). *New Zealand 2017 election debate - LIVE* | Newshub. https://www.youtube.com/watch?v=20KBI7vV_-U adresinden alındı
- Ardern, J. (2017). *Campaign Launch 2017 Labour*. New Zealand Labour Party.
- Ardern, J. (2020, Ağustos 08). *Labour Campaign Launch 2020*. Labour.org: <https://www.labour.org.nz/news-speech-campaignlaunch> adresinden alındı
- Ardern, J. (2020, Aralık 08). *Prime Minister's comments on Royal Commission of Inquiry into Christchurch Terror Attack*. <https://www.beehive.govt.nz/speech/prime-minister's-comments-royal-commission-inquiry-christchurch-terror-attack> adresinden alındı
- Arkılıç, A. (2020, Ekim 23). *A Year After the Christchurch Mosque Shootings: What Has Changed?* <https://bpy.bilgi.edu.tr/en/blog/year-after-christchurch-mosque-shootings-what-has/> adresinden alındı
- Arthur Buehler, ç. M. (2014). İslamofobi: Batı'nın "Karanlık Tarafı"nın Bir Yansıması. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.55(1), 123-140.
- Asal, V., & King, R. D. (2013). *Understanding Lone-actor errorism: A Comparative Analysis with Violent Hate Crimes and Group-based Terrorism*. College Park: START, Study of Terrorism and Responses to Terrorism.
- Asia New Zealand Foundation. (2020). *New Zealanders' Perceptions of Asia and Asian Peoples*. Asia New Zealand Foundation.
- Associated Press Poll. (2003, Eylül). *pollingreport, terrorism (7)*. <https://www.pollingreport.com/terror7.htm> adresinden alındı
- Australian Government. (2020, Mayıs 18). *Australian National Security Australia-New Zealand Counter-Terrorism Committee*. [www. national security.gov.au: https://www.nationalsecurity.gov.au/WhatAustraliaisdoing/Pages/Australia-New-Zealand-Counter-Terrorism-Committee.aspx](http://www.nationalsecurity.gov.au/https://www.nationalsecurity.gov.au/WhatAustraliaisdoing/Pages/Australia-New-Zealand-Counter-Terrorism-Committee.aspx) adresinden alındı
- Bakker, E. (2006). Jihadi terrorists in Europe: their characteristics and the circumstances in which they joined the jihad: an exploratory study . *Netherlands Institute of International Relations Clinreingendal*, , 1-55.
- Bakker, E., & Graaf, B. d. (2010). Lone Wolves: How to Prevent this Phenomenon? *International Centre for Counter-Terrorism*. The Hague (Expert Meeting Lone Wolves) Expert Meeting Paper.
- Bakker, E., & Graaf, B. d. (2011). Preventing Lone Wolf Terrorism: some CT Approaches Addressed. *Perspectives on Terrorism, Vol.5, No.5-6*, 43-50.
- Bakker, E., & Graff, B. d. (2010). Lone Wolves How to Prevent This Phenomenon? *Expert Meeting Lone Wolves* (s. 1-8). ICCT, International Centre for Counter-Terrorism-The Hague.
- Balcells, L., & Torrats-Espinosa, G. (2018). Using a natural experiment to estimate the electoral consequences of terrorist attacks. *PNAS, vol. 115, no:42*, 10624-10629.
- Bali, V. (2007). Terror and Elections: Lessons from Spain. *Electoral Studies* 26(3), 669-687.
- Bangstad, S. (2019, Eylül 16). *Norway is in denial about the threat of far-right violence*. theguardian: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/sep/16/norway-denial-far-right-violence-breivik> adresinden alındı
- Barrington, B. (2019, Ekim 17). *Annual Report 2019*. <https://dpmc.govt.nz/publications/annual-report-2019-html> adresinden alındı

- Bates, R. A. (2012). Dancing With Wolves: Today's Lone Wolf Terrorists. *The Journal of Public and Professional Sociology*, Vol. 4, No.1, 1-14.
- Battersby, J. (2017, Ekim 01). *New Zealand and Terrorism: the case for new legislation*. <https://defsec.net.nz/2017/10/01/new-zealand-and-terrorism-the-case-for-new-legislation/> adresinden alındı
- Bayne, F. (2016). *Casting a Wide Net Domestic Legislative Responses to Global Threats of Terror*. Dunedin, Yeni Zelanda: University of Otago, Yayınlanmış Lisans Tezi.
- BBC. (2011, Kasım 29). *Norway massacre: Breivik declared insane*. <https://www.bbc.com/news/world-15936276> adresinden alındı
- BBC. (2012, Haziran 21). *Prosecutors in Norway call for Breivik insanity verdict*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-18530670> adresinden alındı
- BBC. (2019, Eylül 11). *11 Eylül saldırıları: 2001'de neler yaşandı, 18 yılda neler değişti?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49653233> adresinden alındı
- BBC. (2019, 09 03). *ABD'de 2 saldırıda 29 kişi öldürüldü, Teksas'taki saldırıya 'terörizm' soruşturması açıldı*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49225516> adresinden alındı
- BBC. (2019, Haziran 14). *Christchurch attack: Brenton Tarrant pleads not guilty to all charges*. BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-asia-48631488> adresinden alındı
- BBC. (2020, Temmuz 11). *Norway court jails mosque gunman Manshaus for 21 years*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-53006164> adresinden alındı
- BBC News. (2012, Ağustos 16). *Norway police chief quits over Breivik report*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-19290947> adresinden alındı
- BBC News. (2020, Ekim 17). *New Zealand election: Jacinda Ardern's Labour Party scores landslide win*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-54519628> adresinden alındı
- Beath, L. (2021, Mayıs 16). *errorism and counter-terrorism - Terrorism and New Zealand: the historical background*. Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand: <https://teara.govt.nz/mi/terrorism-and-counter-terrorism/page-1> adresinden alındı
- Beck, C. J. (2015). *Radicals, Revolutionaries, and Terrorists*. Cambridge, Malden: Polity Press.
- Bender, S. (2019, Mayıs 1). *Social Media Creates a Spectacle Society That Makes It Easier for Terrorists to Achieve Notoriety*. VOX: <https://www.voxpol.eu/social-media-creates-aspectacle-society-that-makes-it-easier-for-terroriststo-achieve-notoriety/>. adresinden alındı
- Benjamin, D. (2008, Ekim). *Strategic Counterterrorism*. Foreign Policy at Brookings, Policy Paper no.7: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/10_terrorism_benjamin.pdf adresinden alındı
- Bennett, A. (2004). Case Study Methods: Design, Use, and Comparative Advantages. d. F. Sprinz, & Y. N.-W. (ed.) içinde, *Models, Numbers, and Cases: Methods for Studying International* (s. 19-55). Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Bergen, P., Ford, A., Sims, A., & Sterman, D. (2019, 01 28). *Part IV. What is the Threat to the United States Today?* <https://www.newamerica.org/in-depth/terrorism-in-america/what-threat-united-states-today/> adresinden alındı

- Bergengruen, V., & Hennigan, W. J. (2019, 08 08). 'We Are Being Eaten From Within.' *Why America Is Losing the Battle Against White Nationalist Terrorism*. <https://time.com/5647304/white-nationalist-terrorism-united-states/> adresinden alındı
- Berlet, C., & Vysotsky, S. (2006). Overview of U.S. White Supremacist Groups. *Journal of Political and Military Sociology*, vol. 34(1), 11-48.
- Beutel, A. (2017). *Key Concepts to Understand Violent White Supremacy*. National Constortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism: https://www.start.umd.edu/pubs/START_KeyConceptsToUnderstandViolentWhiteSupremacy_ResearchBrief_April2017.pdf adresinden alındı
- Beyaz Saray. (2003). *National Strategy For Combating Terrorism*. Washington D.C.: White House.
- Beydoun, K. A. (2018). Lone Wolf Terrorism: Types, Stripes, and Double Standards. *Northwestern University Law Review*, Vol. 112, No. 5, 1213-1244.
- Bilsky, L. (2009). Muslim headscarves in France and army uniforms in Israel: a comparative study of citizenship as mask. *Patterns of Prejudice*, Vol. 43(3-4), 287-311.
- Bin Ladin Bildirileri. (2004, Şubat 27). *FBIS document: 10 years of Osama bin Laden statements*. <http://binladenquotes.blogspot.com/> adresinden alındı
- Bittner, E. (1963). Radicalism and the Organization of Radical Movements. *American Sociological Review*, vol. 28 (6), 928-940.
- Bjørge, T., Graaf, B. d., Heide, L. v., Hemmingby, C., & Weggemans, D. (2012). Performing Justice, Coping with Trauma: The Trial of Anders Breivik, 2012. B. a. De Graaf içinde, *Terrorists on Trial Project* (s. 457-502). Leiden University Press.
- Bjelopera, J. P. (2013). *The Domestic Terrorist Threat: Background and Issues for Congress*. CRS Report for Congressional Research Service.
- Bjelopera, J. P. (2013). *The Domestic Terrorist Threat: Background and Issues for Congress*. Washington: Congressional Research Service 7-5700 www.crs.gov R42536.
- Bleich, E. (2011). What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept. *American Behavioral Scientist*, vol. 55(12), 1581-1600.
- Blessing, J., & Roberts, E. (2018). *The Rhetoric of White Supremacist Terror: Assessing the Attribution of Threat*. Institute for National Security and Counterterrorism Syracuse University, Working Paper.
- Bloss, W. (2007). Escalating U.S. Police Surveillance after 9/11: an Examination of Causes and Effects. *Surveillance & Society Special Issue on 'Surveillance and Criminal Justice' Part 1*, 4(3), 208-228.
- Boix, C., & Stokes, S. C. (2013, Eylül). *Overview of Comparative Politics*. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199604456.001.0001/oxfordhb-9780199604456-e-027> adresinden alındı
- Bokhari, L., Hegghammer, T., Lia, B., Nesser, P., & Toennessen, T. H. (2006). *Paths to Global Jihad: Radicalization and Recruitment to Terror Networks*. Oslo: Proceedings from a FFI Seminar, Norwegian Defence Research Establishment.
- Bonanno, G. A., & Jost, J. T. (2006). Conservative Shift Among High-Exposure Survivors of the September 11th Terrorist Attacks. *BASIC AND APPLIED SOCIAL PSYCHOLOGY*, Vol. 28, No. 4, 311-323.

- Booyesen, H. (2019, Nisan 26). *Why New Zealand needs to translate its response to Christchurch attacks into foreign policy*. The Conversation: <https://theconversation.com/why-new-zealand-needs-to-translate-its-response-to-christchurch-attacks-into-foreign-policy-115556> adresinden alındı
- Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of strategic Security*, vol 4(2), 7-36.
- Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security*, Vol. 4, No. 4, 7-36.
- Borum, R. (2011). Rethinking Radicalization. *Journal of Strategic Security*, vol. 4(4), 1-6.
- Bove, V., & Bohmelt, T. (2016). Does Immigration Induce Terrorism. *The Journal of Politics*, 1-17.
- Brömssen, K. v. (2013). "2083 – A European Declaration of Independence" - An Analysis of Discourses from the Extreme. *Nordidactica - Journal of Humanities and Social Science Education*, 12-33.
- Brighi, E. (2015). The Mimetic Politics of Lone-Wolf Terrorism. *Journal of International Political Theory*, Vol. 11, No.1, 145-164.
- Bromell, D. (2021). After Christchurch: Hate, harm and the limits of censorship. *INSTITUTE FOR GOVERNANCE AND POLICY STUDIES WORKING PAPER 21/02*, 1-25.
- Brown, T. (2020, Ağustos 24). 'A loner with a lot of money' - A look into the Christchurch mosque gunman's past. RNZ: <https://www.rnz.co.nz/news/national/424269/a-loner-with-a-lot-of-money-a-look-into-the-christchurch-mosque-gunman-s-past> adresinden alındı
- Buonfino, A. (2004). Between unity and plurality: the politicization and securitization of the discourse of immigration in Europe. *New Political Science*, vol. 26, no.1, <https://doi.org/10.1080/0739314042000185111>.
- Burke, D. (2017). SECURITY AND SURVEILLANCE HISTORY SERIES Towards the Conception of the New Zealand Security Service: UK and US Involvement in New Zealand's Early Cold War Security Concerns. *Security and Surveillance History Series*, 2017/2 (s. 1-10). Cambridge Intelligence Seminar.
- Burten, J. (2020, Mart 11). *Christchurch's legacy of fighting violent extremism online must go further – deep into the dark web*. The Conversation: <https://theconversation.com/christchurchs-legacy-of-fighting-violent-extremism-online-must-go-further-deep-into-the-dark-web-133159> adresinden alındı
- Burton, F., & Stewart, S. (2008, Ocak 30). *The 'Lone Wolf' Disconnect*. Stratfor Worldview: <https://worldview.stratfor.com/article/lone-wolf-disconnect> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2000, 11 Ekim). *Debate Transcript The Second Gore-Bush Presidential Debate*. <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-11-2000-debate-transcript/> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2000, Ekim 3). *The First Gore-Bush Presidential Debate*. <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-3-2000-transcript/> adresinden alındı

- Bush, G. W. (2000, 17 Ekim). *The Third Gore-Bush Presidential Debate*. <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-17-2000-debate-transcript/> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2001, Eylül 15). *Radio Address of the President to the Nation*. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010915-4.html> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2001:c, 20 Eylül). *Text: President Bush Addresses the Nation*. https://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html adresinden alındı
- Bush, G. W. (2002, Kasım 27). *President Signs 911 Commission Bill* . <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/11/20021127-1.html> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2004, Eylül 11). *President's Radio Address* . The White House President George Bush: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/09/20040911-3.html> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2004, Eylül 30). *The First Bush-Kerry Presidential Debate*. <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/september-30-2004-debate-transcript/> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2004, Ekim 8). *The Second Bush-Kerry Presidential Debate*. <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-8-2004-debate-transcript/> adresinden alındı
- Bush, G. W. (2004, Ekim 13). *The Third Bush-Kerry Presidential Debate*. <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-13-2004-debate-transcript/> adresinden alındı
- Buuren, J. v. (2018). *Patterns of Lone Attackers*. https://www.kas.de/documents/288143/288192/Terrorism_Buuren.pdf/209b3f6d-d0fb-72c9-e5dd-ec828aa409c8 adresinden alındı
- Capano, G., & Howlett, M. (2009). Introduction: The Determinants of Policy Change: Advancing the Debate. *Journal of Comparative Policy Analysis, Vol. 11, No. 1*, 1-5.
- Carle, R. (2013). Anders Breivik and the Death of Free Speech in Norway. *Global Society, Soc DOI 10.1007/s12115-013-9677-6*.
- Carling, J. (2011, Ağustos 7). *Terror attacks in Norway on 22 July 2011*. <https://www.prio.org/News/Item/?x=1544> adresinden alındı
- CBC News. (2004, Ekim 29). *Bin Laden claims responsibility for 9/11*. <https://www.cbc.ca/news/world/bin-laden-claims-responsibility-for-9-11-1.513654> adresinden alındı
- CBS News Poll. (2002, Nisan). *pollingreport, terrorism (9)*. <https://www.pollingreport.com/terror9.htm> adresinden alındı
- CBS News Poll. (2006, Mayıs). *pollingreport, terrorism (5)*. <https://www.pollingreport.com/terror5.htm> adresinden alındı
- CBS News Poll. (2007, Ekim). *pollingreport, terrorism 4*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı

- CBS News Poll. (2010, Mart). *pollingreport, terrorism* (2). <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı
- CBS News ve New York Times Poll. (2001, Eylül). *pollingreport, terrorism* (11). <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- CBS News ve New York Times Poll. (2006, Eylül). *polling report, terrorism* (4). <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Chanley, V. A. (2002). Trust in Government in the Aftermath of 9/11: Determinants and Consequences. *Political Pyschology, Vol. 23, No. 3, Special Issue: 9/11 and Its Aftermath*, 469-483.
- Chapple, S., & Prickett, K. (2019). *Who do we trust in NZ: 2016 to 2019?* The Victoria University of Wellington Institute for Governance and Policy Studies: https://www.victoria.ac.nz/__data/assets/pdf_file/0011/1762562/trust-publication-2019.pdf adresinden alındı
- Chermak, S. M., & Gruenewald, J. (2006). The Media's Coverage of Domestic Terrorism. *Justice Quarterly, vol. 23(4)*, 428-461.
- Chermak, S. M., Freilich, J. D., & Simone, J. J. (2010). Surveying American State Police Agencies About Lone Wolves, Far-Right Criminality, and Far-Right and Islamic Jihadist Criminal Collaboration. *Studies in Conflict and Terrorism, Vol. 33*, 1019-1041.
- Chertoff, M. (2006, Eylül 11). *Ask The White Houe*. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/ask/20060911.html> adresinden alındı
- Chowanietz, C. (2011). Rallying around the flag or railing against the government? Political parties' reactions to terrorist acts. *Party Politics, vol 17, no. 5*, <https://doi.org/10.1177%2F1354068809346073>, 673-698.
- Christchurch Terör Saldırısı Komisyon Raporu. (2020). *Report of the Royal Commission of Inquiry into the terrorist attack on Christchurch masjidaın on 15 March 2019*. Yeni Zelanda İç İşleri Bakanlığı.
- Christchurch Camileri Terör Saldırısı Araştırma Komisyonu. (2020). *Ko tō tātou kāinga tēnei Report of the Royal Commission of Inquiry into the terrorist attack on Christchurch masjidaın on 15 March 2019*. Christchurch Camileri Terör Saldırısı Araştırma Komisyonu.
- Christensen, T., Laegreid, P., & Rykkja, L. H. (2013). After a Terrorist Attack: Challenges for Political and Administrative Leadership in Norway. *Journal of Contingencies and Crisis Management, Vol. 21, No.3*, 167-177.
- Christensen, T., Laegreid, P., & Rykkja, L. H. (2019). How to Balance Individual Rights and Societal Security? The View of Civil Servants. *Studies in Conflict and Terrorism, Vol. .*
- CIA. (2020, Aralık 31). *The World Fact Book*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2242rank.html> adresinden alındı
- CNN ve Opinion Research Cooperation Poll. (2007, Haziran). *pollingreport, terrorism* (4). <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- CNN ve Opinion Research Corporation. (2009, Nisan). *pollingreport, terrorism* (3). <https://www.pollingreport.com/terror3.htm> adresinden alındı
- CNN, USA Today ve Gallup Poll. (2001, Ekim). *pollingreport, terrorism, (10)*. <https://www.pollingreport.com/terror10.htm> adresinden alındı

- CNN/USA; Today/Gallup Poll. (2001, Eylül). *pollingreport, terrorism*. <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- Comey, J. B. (2015, 10 8). *Threats to the Homeland, Statement*. www.fbi.gov: <https://www.fbi.gov/news/testimony/threats-to-the-homeland> adresinden alındı
- Comey, J. B. (2015, 10 21). *Worldwide Threats and Homeland Security Challenges*. Statement Before the House Committee on Homeland Security Washington, D.C.: <https://www.fbi.gov/news/testimony/worldwide-threats-and-homeland-security-challenges> adresinden alındı
- Cooke, H. (2017, Ağustos 31). *Debate: How Bill English and Jacinda Ardern are preparing*. <https://www.stuff.co.nz/national/politics/96360096/debate-how-bill-english-and-jacinda-ardern-are-preparing> adresinden alındı
- Corney, H. B. (2015). *Standing Together Against Terrorism and Fear: Tossed by the Waves but Never Sunk*. <https://www.fbi.gov/news/speeches/standing-together-against-terrorism-and-fear-tossed-by-the-waves-but-never-sunk> adresinden alındı
- Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*, vol.13(4), 379-399.
- Criscione, V. (2012, Temmuz 22). *A year after Breivik's massacre, Norway tightens antiterror laws*. <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2012/0722/A-year-after-Breivik-s-massacre-Norway-tightens-antiterror-laws> adresinden alındı
- Criscione, V. (2012, Nisan 19). *Norwegian murderer Breivik had planned even more sweeping attack*. <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2012/0419/Norwegian-murderer-Breivik-had-planned-even-more-sweeping-attack> adresinden alındı
- Crone, M. (2016). Radicalization Revisited: Violence, Politics and the Skills of the Body. *International Affairs*, vol. 92(3), 587-604.
- Crothers, C., & O'Brien, T. (2020). The Contexts of the Christchurch terror attacks: social science perspectives. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, DOI: 10.1080/1177083X.2020.1746364, 1-14.
- Çağ, G. (2019, Mart 15). *Yeni Bir Balkan Miti: Yeni Zelanda Katliamı*. TASAM: https://tasam.org/Files/Icerik/File/Galip_Cag_Yeni_Zelanda_pdf_c4fc563c-19f8-49b6-b1f7-7d63c6b1e6aa.pdf adresinden alındı
- Dünya İslam Cephesi Bildirisi. (1998, Şubat 23). *Jihad Against Jews and Crusaders*. <https://fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm> adresinden alındı
- Daily Mail. (2011, Temmuz 24). *Norwegian massacre gunman was a right-wing extremist who hated Muslims*. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2017851/Norway-attacks-gunman-Anders-Behring-Breivik-right-wing-extremist-hated-Muslims.html> adresinden alındı
- Dalgaard-Nielsen, A. (2010). Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know. *Studies in Conflict and Terrorism*, vol.33(9), 797-814.
- Davis, D. W., & Silver, B. D. (2004). Civil Liberties vs. Security: Public Opinion in the Context of the Terrorist Attack on America. *American Journal of Political Science*, vol. 48, No. 1, 28-46.
- Davis, L. E., Treverton, G. F., Byman, D., Daly, S., & Rosenau, W. (2004). *Coordinating the War on Terrorism*. Santa Monica, CA: RAND,OP-110-RC.

- Delopughery, K., King, R., & Asal, V. (2012). Close Cousins or Distant Relatives? The Relationship between Terrorism and Hate Crime. *Crime and Delinquency*, vol58(5), 663-688.
- Deloy, C. (2013, Eylül 9). *The rightwing opposition might return to office thanks to the Norwegian general elections*, çev.Helen Levy. <https://www.robert-schuman.eu/en/doc/oe/oe-1447c-en.pdf> adresinden alındı
- Department of Justice U.S. Attorney's Office Central District of California. (2018, 01 11). *Federal Grand Jury Indicts Four Members of White Supremacy Group on Charges Stemming from Attacks at Political Rallies*. <https://www.justice.gov/usao-cdca/pr/federal-grand-jury-indicts-four-members-white-supremacy-group-charges-stemming-attacks> adresinden alındı
- Department of the Prime Minister and Cabinet. (2016, Ağustos 15). *Why did we need new legislation?* <https://dpmc.govt.nz/our-programmes/national-security-and-intelligence/intelligence-and-security-act-2017/why-did-we-need-new-legislation> adresinden alındı
- Department of the Prime Minister and Cabinet. (2020, Şubat 18). *Cabinet Decision ERS-19-SUB-0026: Looking Forward: Strengthening New Zealand Against Terrorism and Violent Extremism (September 2019)*. <https://dpmc.govt.nz/publications/cabinet-decision-ers-19-sub-0026-looking-forward-strengthening-nz> adresinden alındı
- Department of the Prime Minister and Cabinet New Zealand. (2020, Şubat 18). *New Zealand's Counter-Terrorism Strategy*. <https://dpmc.govt.nz/our-programmes/national-security-and-intelligence/national-security/counter-terrorism/new-zealands> adresinden alındı
- Department of the Prime Minister and Cabinet of New Zeland. (2019, Nisan 17). *Counter-terrorism*. <https://dpmc.govt.nz/our-programmes/national-security-and-intelligence/national-security/counter-terrorism> adresinden alındı
- Devlin, C. (2019, Mart 25). *Royal Commission of Inquiry announced following the Christchurch terror attacks*. Stuff: <https://www.stuff.co.nz/national/christchurch-shooting/111532549/royal-commission-of-inquiry-after-the-christchurch-terror-attacks> adresinden alındı
- Dewan, K. (2019). *The Christchurch Attacks: Blight on New Zealand's Secret Services*. İstanbul: TRT World Research Center.
- Disha, I., Cavendish, J. C., & King, R. D. (2011). Historiacal Events and Spaces of Hate: Hate Crimes against Arabs and Muslims in Post-9/11 America. *Social Problems*, vol 58(1), 21-46.
- Doering, S., & Davies, G. (2019). The Contextual Nature of Right-Wing Terrorism across Nations. *Terrorism and Political Violence*, DOI: 10.1080/09546553.2019.1598390.
- Donohue, L. K. (2001). In the Name of National Security: U.S. Counterterrorist Measures, 1960-2000. *BCSIA Discussion Paper 2001-6, ESDP Discussion Paper ESDP-2001-04, John F. Kennedy School of Government, Harvard University*, , 1-46.
- Doosje, B., Moghaddam, F. M., Kruglanski, A. W., Wolf, A. d., Mann, L., & Feddes, A. R. (2016). Terrorism, Radicalization and De-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, Vol. 11, 79-89.

- DW. (2019, 12 16). *Germany: Number of right-wing extremists rose by a third in 2019*. <https://www.dw.com/en/germany-number-of-right-wing-extremists-rose-by-a-third-in-2019/a-51698446> adresinden alındı
- Dynon, N. (2020, Mary 17). *A New Zealand strategy for protecting crowded places from attack*. <https://defsec.net.nz/2020/03/17/new-zealand-crowded-places/> adresinden alındı
- Ejime, R. (2017). Countering Modern Terrorism: Military and other Options. *European Scientific Journal, Vol.13, No.32*, 1-20.
- Elahi, F., & Khan, O. (2018). *Islamophobia Still a challenge for us all, A 20th-anniversary report, Introduction: What is Islamophobia?* London: Runnymede.
- Eldem, T. (2020). Bir Alt-Alan ve Y ntem Olarak Karşılaştırmalı Siyaset. *Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 25, Sayı: 100*, 37-68.
- Encyclopaedia Britannica, Inc. (2020, Haziran 25). *War on terrorism*. Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/print/article/1247283> adresinden alındı
- Enstad, J. D. (2018). Right-Wing Terrorism and Violence in Putin's Russia. *Perspectives on Terrorism, Vol. 12(6)*, 89-103.
- Erdenir, B. (2010). Islamophobia qua Racial Discrimination: Muslimophobia. e. A. Triandafyllidou içinde, *Muslims in 21st Century Europe: Structural and Cultural Perspectives* (s. 27-44). Abingdon, Oxon: Routledge.
- Eriksson, J., & Noreen, E. (tarih yok). Setting the Agenda of Threats: An Explanatory Model. https://www.pcr.uu.se/digitalAssets/654/c_654444-l_1-k_uprp_no_6.pdf Erişim tarihi: 13.04.2019, 1-26.
- Ersoy, Ü. (2018). Terörizm ve Nefret Suçları Arasındaki Tetikleme Etkisi. *Ankara Barosu Dergisi*, 145-170.
- Etnik Topluluklar Bakanlığı. (2021, Mayıs 27). *Welcome*. <https://www.ethniccommunities.govt.nz/> adresinden alındı
- Euronews. (2020, Şubat 17). *Norway mosque attack suspect charged with murder and terror offences*. <https://www.euronews.com/2020/02/17/oslo-mosque-attack-suspect-charged-with-murder-and-terror-offences> adresinden alındı
- Factsheet about 9/11. (2020, Mayıs 27). *Since 9/11*. https://since911.com/sites/default/files/related_files/English%26Drama_Factsheet_about_911_1.pdf adresinden alındı
- Falkheimer, J., & Olsson, E.-K. (2014). Depoliticizing terror: The news framing of the terrorist attacks in Norway, 22 July 2011. *Media, War and Conflict*.
- FBI. (1987). Law Enforcement, terror. *FBI Law Enforcement Bulletin*, vol. 56, No.11, 14-18.
- FBI. (2001). *Hatecrime Report*. <https://ucr.fbi.gov/hate-crime/2001> adresinden alındı
- FBI. (2002). *Hatecrime report*. <https://ucr.fbi.gov/hate-crime/2002/hatecrime02.pdf> adresinden alındı
- FBI. (2002-2005). *Terrorism 2002/2005*. US Department of Justice: <https://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005> adresinden alındı
- FBI. (2012, 05 22). *Domestic Threat White Supremacy Extremism*. <https://www.fbi.gov/news/stories/domestic-threat> adresinden alındı
- FBI. (2019, 18 03). *Terrorism*. <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism> adresinden alındı

- FBI. (2020, 04 03). *What are Known Violent Extremist Groups?* <https://www.fbi.gov/cve508/teen-website/what-are-known-violent-extremist-groups> adresinden alındı
- FBI. (2020, 04 03). *What is Violent Extremism?* <https://www.fbi.gov/cve508/teen-website/what-is-violent-extremism> adresinden alındı
- FBI. (2021, Temmuz 12). *Crime in the United States*. <https://www.fbi.gov/services/cjis/ucr/publications#Hate> adresinden alındı
- FBI National Press Office. (2001, Eylül 14). *FBI Announces List of 19 Hijackers*. www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-announces-list-of-19-hijackers adresinden alındı
- Feldman, M. (2013). Comparative Lone Wolf Terrorism: Toward a Heuristic Definiton. *Democracy and Security, Vol. 9*, 270-286.
- Feltes, J. (2020). *Terrorist Group: AL Qaeda Weapons Use*. <http://counterterrorismethics.com/the-past-present-and-future-weapon-use-of-al-qaeda/> Erişim Tarihi: 31.05.2020: Counterterrorism Ethics, Research Paper Terrorist Groups.
- FFI. (2021, Ocak 09). *Norwegian Defence Research Establishment (FFI)*. <https://www.ffi.no/en> adresinden alındı
- Fillieule, O. (2010). Some Elements of an Interactionist Approach to Political Disengagement. *Social Movement Studies, vol 9(1)*, 1-15.
- Fimreite, A. L., Lango, P., Laegreid, P., & Rykkja, L. H. (2013). After Oslo and Utøya: A Shift in the Balance Between Security and Liberty in Norway? *Studies in Conflict & Terrorism, Vol. 36*, 839-856.
- Floris, N. (2017, 11 06). *Adapting to Defend the Homeland Against the Evolving International Terrorist Threat*. [www.fbi.gov: https://www.fbi.gov/news/testimony/adapting-to-defend-the-homeland-against-the-evolving-international-terrorist-threat](https://www.fbi.gov/news/testimony/adapting-to-defend-the-homeland-against-the-evolving-international-terrorist-threat) adresinden alındı
- Ford, C. A., Udry, R., Gleiter, K., & Chantala, K. (2003). Reactions of Young Adults to September 11, 2001. *Arch Pediatr Adolesc Med, Vol. 157, No. 6*, 572-578.
- Foster, C., & Cordner, G. (2005). *The Impact of Terrorism on State Law Enforcement*. <https://www.csg.org/knowledgecenter/docs/Misc0504Terrorism.pdf> Son Erişim Tarihi: 05.10.2020: The Council of State Governments ve Eastern Kentucky University.
- Fox News ve Opinion Dynamics. (2006, Ocak). *pollingreport, terrorism (5)*. <https://www.pollingreport.com/terror5.htm> adresinden alındı
- Fox News ve Opinion Dynamics Poll. (2001, Kasım). *pollingreport, terrorism (10)*. <https://www.pollingreport.com/terror10.htm> adresinden alındı
- Fox News ve Opinion Dynamics Poll. (2002, Mart). *pollingreport, terrorism (9)*. <https://www.pollingreport.com/terror9.htm> adresinden alındı
- Fox News ve Opinion Dynamics Poll. (2005, Temmuz). *pollingreport, terrorism (6)*. <https://www.pollingreport.com/terror6.htm> adresinden alındı
- Fox News ve Opinion Dynamics Poll. (2010, Eylül). *pollingreport, terrorism (2)*. <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı
- Fox News ve Opinion Dynamics Poll. (2010, Mayıs). *pollingreport, terrorism (2)*. <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı

- Freilich, J. D., Chermak, S. M., & Gruenewald, J. (2015). The Future of Terrorism Research: A Review Essay. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, vol.39(4), 353-369.
- Gage, B. (2011). Terrorism and the American Experience: A State of the Field. *The Journal of American History*, doi: 10.1093/jahist/jar106, 73-94.
- Gall, J. M. (2014). Domestic Lone Wolf Terrorists: An Examination of Pattern in Domestic Lone Wolf Targets, Weapons, and Ideologies. *George Mason University, Doctor of Philosophy Criminology, Law and Society, Yayınlanmış Doktora Tezi*, 1-110.
- Ganor, B. (2010). Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter? *ICT’s Publications*, website *International Institute for Counter-Terrorism*, <https://www.ict.org>.
- Garda. (2020, Şubat 04). *New Zealand Country Report*. Gardaworlds: <https://www.garda.com/crisis24/country-reports/new-zealand> adresinden alındı
- Gardell, M. (2014). Crusader Dreams: Oslo 22/7, Islamophobia, and the Quest for a Monocultural Europe. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 26, 129-155.
- Gardell, M. (2018). Urban Terror: The Case of Lone Wolf Peter Mangs. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 30, No.5, 793-811.
- Gardiner, W. J. (2009, 03). *Reflections on the History of White Supremacy in the United States*. https://www.uua.org/sites/live-new.uua.org/files/documents/gardinerwilliam/whiteness/white_supremacy_us.pdf adresinden alındı
- Gartenstein-Ross, D. (2014). Lone wolf islamic terrorism: Abdulhakim Mujahid Muhammed(carlos Bledsoe) Case Study. *Terrorism and Political Violence*, vol.26(1), 110-128.
- Gartenstein-Ross, D., & Grossman, L. (2009). *Homegrown Terrorists in the U.S. and U.K. an Emprical Examination of the Radicalization Process*. Washington D.C.: FDD Press.
- Gassebner, M., Jong-A-Pin, & Mierau. (2008). Terrorism and electoral accountability: One strike, you're out! *Economics Letters*, Vol. 100, doi:10.1016/j.econlet.2007.12.011, 126-129.
- Gessen, M. (2019, Mart 22). *Jacinda Ardern Has Rewritten the Script for How a Nation Grieves After a Terrorist Attack*. The New Yorker: <https://www.newyorker.com/news/our-columnists/jacinda-ardern-has-rewritten-the-script-for-how-a-nation-grieves-after-a-terrorist-attack> adresinden alındı
- Getmansky, A., & Zeitzoff, T. (2014). Terrorism and Voting: The Effect of Rocket Threat on Voting in Israeli Elections. *The American Political Science Review* Vol. 108, No. 3, 588-604.
- Geys, B., & Hernaes, Q. (2020). Party leaders and voter responses to political terrorism. *Public Choice* <https://doi.org/10.1007/s11127-020-00789-3>.
- Giglio, M. (2019, 08 07). *The Fight Against White Nationalism Is Different*. the Atlantic: <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2019/08/the-difficulties-of-fighting-white-nationalism/595609/> adresinden alındı
- Gill, P., Horgan, J., & Deckert, P. (2014). Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorist. *Journal of Forensic Sciences*, vol. 59 (2), 425-435.

- Gill, P., Horgan, J., & Deckert, P. (2014). Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists. *Journal of Forensic Sci*, Vol.59, No. 2 doi 10.1111/1556-4029.12312, 425-435.
- Gillespie, A. (2021, Mart 15). *Two years on from the Christchurch terror attack, how much has really changed?* The Conversation: <https://theconversation.com/two-years-on-from-the-christchurch-terror-attack-how-much-has-really-changed-156850> adresinden alındı
- Gould, E. D., & Klor, E. F. (2010). Does Terrorism Works? *The Quarterly Journal of Economics*, 1459-1510.
- Graaf, B. d., Heide, L. v., Wanmaker, S., & Weggemans, D. (2013). The Anders Behring Breivik Trial: Performing Justice, Defending Democracy. *ICCT Research Paper*, 1-22.
- Greaves, L. M., Rasheed, A., D'Souza, S., Shackleton, N., Oldfield, L. D., Sibley, C. G., . . . Bulbulia, J. (2029). Comparative study of attitudes to religious groups in New Zealand reveals Muslim-specific prejudice. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online Volume 15, 2020 - Issue 2: Special issue: The contexts of the Christchurch terror attacks: Social science perspectives. Guest editors: Charles Crothers and Thomas O'Brien*, 260-279.
- Green, D. P., McFalls, L. H., & Smith, J. K. (2001). Hate Crime: An Emergent Research Agenda. *Annual Review of Sociology*, vol. 27, 479-504.
- Green, D. P., McFalls, L. H., & Smith, J. K. (2001). Hate Crime: An Emergent Research Agenda. *Annual Review of Sociology*, vol. 27, 479-504.
- Grosfoguel, R., & Mielants, E. (2006). The Long-Durée Entanglement Between Islamophobia and Racism in the Modern/Colonial Capitalist/Patriarchal World-System: An Introduction. *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge: Vol. 5: (1)*, 1-12.
- Gruenewald, J., Chermak, S., & Freilich, J. D. (2013). Distinguishing "loner" Attacks From Other Domestic Extremist Violence: A Comparasion of Homicide Incident and Offender Characteristics. *Criminology and Public Policy*, Vol. 12, No. 1, 65-91.
- Gunaratna, R. (2003). *Third public hearing of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, The Rise and Decline of Al Qaeda*. National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States.
- Hürriyet. (2012, Ağustos 24). *Yüzyılın canisinin cezası belli oldu*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yzuyilin-canisinin-cezasi-belli-oldu-21293945> adresinden alındı
- Habeck, M., Carafano, J. J., Donnelly, T., Hoffman, B., Jones, S., Kagan, F. W., . . . Zimmerman, K. (2015). *A Global Strategy for Combating al Qaeda and the Islamic State*. American Enterprise Institute.
- Hafez, M., & Mullins, C. (2015). The Radicalization Puzzle: A Theoretical Synthesis of Emprical Approaches to Homegrown Extremism. *Studies in Conflict and Terrorism*, vol.38,, 958-975.
- Hager, N. (2002, Mayıs 18). *Surveillance: Technological Change, Foreign Pressures and over-reaction to Terrorist Threats*. <https://www.privacy.org.nz/assets/Files/13854584.pdf> adresinden alındı
- Halliday, F. (1999). 'Islamophobia' reconsidered. *Ethnic and Racial Studies*, vol.22(5), 892-902.

- Hamm, M. S., & Spaaij, R. (2015). *Lone Wolf Terrorism in America: Using Knowledge of Radicalization Pathways to Forge Prevention Strategies*. NCJRS, Doküman numarası 248691, .
- Hardy, K. (2018). Comparing Global Approaches to Countering Violent Extremism. *C-REX - Center for Research on Extremism, Nordic approaches to countering violent extremism*. <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/events/2018/nordic-conference-on-research-on-violent-extremism/panels/nordic-approaches-to-countering-violent-extremism.html> Erişim Tarihi: 14. 05.2020.
- Hardy, K. (2018). Comparing Theories of Radicalization with Countering Violent Extremism Policy. *Journal for Deradicalization*, vol.15, 76-110.
- Harris Poll. (2006, Şubat). *pollingreport terrorism* (5). <https://www.pollingreport.com/terror5.htm> adresinden alındı
- Hashim, A. S. (2001). The World According to Usama Bin Laden. *Naval War College Review*, 10-35.
- Helfstein, S. (2012). *Edges of Radicalization Individuals, Networks and Ideas in Violent Extremism*. West Point: Combating Terrorism Center.
- Hemmingby, C., & Bjørge, T. (2018). Terrorist Target Selection: The Case of Anders Behring Breivik. *Perspectives on Terrorism*, Vol.12, No.6, 164-176.
- Hersh, E. D. (2013). Long-term effect of September 11 on the political behavior of victims' families and neighbors. *PNAS*, www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1315043110, vol 110, no.52, 20959–20963.
- Hoffman, B. (1998-99). Old Madness New Methods, Revival of Religious Terrorism Begs for Broader U.S. Policy. *Rand Review*, Vol. 22(2), 12-17.
- Horgan, J. (2018). From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism. *American Academy of Political and Social Science*, vol618, 80-94.
- Houle, E. H. (1987). The Use of Military Force to Counter International Terrorism-A Policy Dilemma. *Oregon State University Fort Leavenworth, Kansas Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*.
- Huddy, L., Feldman, S., Taber, C., & Lahav, G. (2005). Threat, Anxiety, and Support of Antiterrorism Policies. *American Journal of Political Science*, Vol. 49, No. 3, 593-608.
- Hukukun Üstünlüğü İndeksi. (2020, Aralık 31). *Countries Scored by Overall Score*. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global> adresinden alındı
- Huntington, S. (1993). The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*, vol72(3), 22-49.
- Hutchinson, J. (2019, Temmuz 31). Far-Right Terrorism: The Christchurch Attack and Potential Implications on the Asia Pacific Landscape. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, Vol. 11, No. 6, 19-28. <https://www.techagainstterrorism.org/2019/03/26/analysis-new-zealand-attack-and-the-terrorist-use-of-the-internet/> adresinden alındı
- Ilardi, G. J. (2009). The 9/11 Attacks—A Study of Al Qaeda's Use of Intelligence and Counterintelligence. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol.32, No. 3, 171-187.
- Institute for Safety, Security and Crisis Management. (2014). *Radicalisation, Recruitment and the EU Counter-radicalisation Strategy*. <http://www.gdr-elsj.eu/wp-content/uploads/2014/02/doc2-WP4-Del-7.pdf> adresinden alındı

- Ipsos Monitor. (2019). *The Ipsos New Zealand Issues Monitor*. Ipsos.
- Ipsos ve McClatchy Poll. (2010, ocak). *pollingreport, terrorism* (2). <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı
- Jakobsson, N., & Blom, S. (2014). Did the 2011 Terror Attacks in Norway Change Citizens' Attitudes toward Immigrants. *International Journal of Public Opinion Research*, DOI: 10.1093/ijpor/edto36, 1-12.
- Jenkins, B. M. (2001). Terrorism and Beyond: a 21st Century Perspective. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 24, 321-327.
- Jenkins, B. M. (2015, Temmuz 30). *The 1970s and the Birth of Contemporary Terrorism*. RAND: <https://www.rand.org/blog/2015/07/the-1970s-and-the-birth-of-contemporary-terrorism.html> adresinden alındı
- Küresel Barış Endeksi. (2020, Aralık 24). Global Index 2020: <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/> adresinden alındı
- Kıbrıs, A. (2011). Funerals and Elections: The Effect of Terrorism on Voting Behavior in Turkey. *The Journal of Conflict Resolution* Vol. 55, No. 2 , 220-247.
- Kaarbo, J., & Beasley, R. K. (1999). A Practical Guide to the Comparative Case Study Method in Political Psychology. *Political Psychology*, Vol. 20, No. 2, 369-391.
- Kaczmarek, M., Lazarou, E., Guevara, M., & Fogel, B. (2018). *US Counter-Terrorism Since 9/11 Trends under the Trump Administration Briefing*. European Parliamentary Research Service.
- Kaplan, J. (1997). Leaderless Resistance. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 9, No. 3, 80-95.
- Kaplan, J. (2008). Terrorism's Fifth Wave: A Theory, a Conundrum and a Dilemma. *Perspectives on Terrorism*, vol 2 (2), 12-24.
- Kaplan, J., Löow, H., & Malkki, L. (2014). Introduction to the Special Issue on Lone Wolf and Autonomous Cell Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 26, 1-12.
- Karlsen, R., & Skogerbo, E. (2010). Centralized Campaign Communication Candidate Campaign Focus and Communicative Platforms in the Norwegian 2009 Election Campaign. 3. *European Communication Conference, Hamburg*, (s. 1-26). Hamburg.
- Kearns, E., Betus, A., & Lemieux, A. (2018). Why Do Some Terrorist Attacks Receive more Media Attention than Others? *Justice Quarterly*.
- Keller, J. (2005). The Flatow Amendment and State-Sponsored Terrorism. *Seattle University Law Review*, Vol.28, No.955, 1029-1055.
- Keohane, D. (2005). The EU and Counter-terrorism. *Centre for European Reform, Working Paper 2005*, <http://library.coleurope.eu/pdf/CER/keohane.pdf>. Erişim Tarihi: 10.04.2019.
- Khosrokhavar, F. (2013). Radicalization in Prison: The French Case. *Politics, Religion and Ideology*, vol.14 (2), 284-306.
- King, R. D., & Sutton, G. M. (2013). Hate Times for Hate Crimes: Explaining the Temporal Clustering of Hate-Motivated Offending. *Criminology*, vol51(4), 871-894.
- Kishi, K. (2016, Kasım 21). *Anti-Muslim assaults reach 9/11-era levels, FBI data show*. Pew Research Center: <https://www.pewresearch.org/fact->

- tank/2016/11/21/anti-muslim-assaults-reach-911-era-levels-fbi-data-show/
adresinden alındı
- Knight Riddler Poll. (2003, Ocak). *pollingreport, terrorism* (8).
<https://www.pollingreport.com/terror8.htm> adresinden alındı
- Koehler, D. (2016). Right-Wing Extremism and Terrorism in Europe: Current Developments and Issues for the Future. *PRISM*, vol. 6(2), 85-104.
- Koehler, D. (2019). Violence and Terrorism from the Far-Right: Policy Options to Counter an Elusive Threat. *ICCT Policy Brief*, DOI: 10.19165/2019.2.02, 1-20.
- Kolas, A. (2017). How critical is the event? Multicultural Norway after 22 July 2011. *Social Identities*, vol. 23, No.5, 518-532.
- Kolas, A. (2017). How Critical is the Event? Multicultural Norway After 22 July 2011. *Social Identities*, Vol. 23, No. 5, 518-532.
- Kondrasuk, J. N. (2004). The Effects of 9/11 and Terrorism on Human Resource Management: Recovery, Reconsideration, and Renewal. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, Vol. 16, No. 1, 25-35.
- Krewel, M. (2019, Nisan 29). *Is there a 'feminine' response to terrorism?* The Conversation: <https://theconversation.com/is-there-a-feminine-response-to-terrorism-115873> adresinden alındı
- Krueger, A. B., & Maleckova, J. (2002). The Economics and the Education of Suicide Bombers. *The New Republic*, June, 27-33.
- Krueger, A. B., & Maleckova, J. (2003). Education, Poverty and Terrorism: Is There a Causal Connection? *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 17(4), 119-144.
- Krueger, A. B., & Maleckova, J. (2003). Education, Poverty and Terrorism: Is There a Causal Connection? . *Journal of Economic Perspectives*, vol.17(4), 119-144.
- Kruglanski, A. W., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S., & Orehek, E. (2009). Fully Committed: Suicide Bombers' Motivation and the Quest for Personal Significance. *Political Psychology*, Vol.3(3), 331-356.
- Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Belanger, J. J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism. *Advances in Political Psychology*, vol. 35(1), 69-93.
- Kurzman, C., Kamal, A., & Yazdiha, H. (2017). Ideology and Threat Assessment: Law Enforcement Evaluation of Muslim and Right-Wing Extremism. *Sociological Research for a Dynamic World*, vol.3, 1-13.
- Ladin, U. b. (1998). *AL QAEDA'S FATWA*.
https://web.archive.org/web/20100329110219/http://www.pbs.org/newshour/terrorism/international/fatwa_1998.html adresinden alındı
- Ladin, U. B. (2004, Kasım 01). *Full transcript of bin Ladin's speech*. aljazeera: <https://www.aljazeera.com/archive/2004/11/200849163336457223.html> adresinden alındı
- Laegreid, P., & Rykkja, L. H. (2014). Coordination for Crisis Management in Norway after the Terrorist Attack in 2011. P. Lægred, K. Sarapuu, L. H. Rykkja, & T. Randma-Liiv içinde, *Organizing for Coordination in the Public Sector* (s. 66-76). Londra: Palgrave Macmillan.

- Lake, D. A. (2002). Rational Extremism: Understanding Terrorism in the Twenty-first Century. *Dialog-IO, Spring*, 1-29.
- Lambert, A. J., Schott, J. P., & Scherer, L. (2011). Threat, Politics, and Attitudes: Toward a Greater Understanding of Rally-'s Round-the-Flag Effects. *Current Directions in Psychological Science, Vol. 20, No. 6*, 343-348.
- Lane, R. (2014). *Karşılaştırmalı Siyaset Sanatı*. İstanbul: Küre Yayınları, Çev. Zeynel Abidin Kılınç.
- Larsson, A. O. (2015). Pandering, protesting, engaging. Norwegian party leaders on Facebook during the 2013 'Short campaign'. *Information, Communication & Society, Vol. 18, No. 4 DOI: 10.1080/1369118X.2014.967269*, 459-473.
- Lasse Lindekilde, S. M., & O'Connor, F. (2019). Peripheral and embedded: relational patterns of lone-actor terrorist radicalization. *Dynamics of Asymmetric Conflict, Vol. 12, No.1*, 20-41.
- Leader, S. H., & Probst, P. (2003). The Earth Liberation Front and Environmental Terrorism. *Terrorism and Political Violence, Vol.15, No.4*, 37-58.
- Legewie, J. (2013). Terrorist Events and Attitudes toward Immigrants: A Natural Experiment. *American Journal of Sociology, vol. 118(5)*, 1119-1245.
- Legislationline. (2021, Ağustos 2). *Counter-Terrorism United States*. <https://www.legislationline.org/topics/country/54/topic/5> adresinden alındı
- Leiken, R. (2004). Bearers of Global Jihad? Immigration and National Security after 9/11. *THE NIXON CENTER*, 1-150.
- Lenz, C., & Perona-Fjeldstad, A. (tarih yok). *The terror attack on 07/22 in Norway and the responses to it*. <https://theewc.org/content/uploads/2020/02/The-terror-attack-on-07-22-in-Norway-and-the-responses-to-it.pdf> adresinden alındı
- Lewis, M., & Cowell, A. (2012, Nisan 17). *On Witness Stand, Norwegian Says He Would Kill Again*. <https://www.nytimes.com/2012/04/18/world/europe/anders-behring-breivik-trial-in-norway.html> adresinden alındı
- Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review, Vol. 65, No. 3*, 682-693.
- Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *American Political Science Review, 1971, vol. 65, no 3.*, 682-693.
- Lindekilde, L., Malthaner, S., & O'Connor, F. (2019). Peripheral and Embedded: Relational Patterns of Lone-Actor Terrorist Radicalization. *Dynamics of Asymmetric Conflict, vol.12(1)*, 20-41.
- Lindekilde, L., Mathaner, S., & O'Connor, F. (2019). Peripheral and Embedded: Relational Patterns of Lone-actor Terrorist Radicalization. *Dynamics of Asymmetric Conflict, Vol. 12, No.1*, 20-41.
- Lindekilde, L., O'Connor, F., & Schuurman, B. (2019). Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, Vol.11i No. 2, DOI: 10.1080/19434472.2017.1407814*, 113-133.
- Lois M. Davis, M. P., Ward, K., Wilson, J. M., Varda, D. M., Hansell, L., & Steinberg, P. (2010). *Long-Term Effects of Law Enforcement's Post- 9/11 Focus on Counterterrorism and Homeland Security*. Santa Monica: RAND National Institute of Justice, 232791.

- Lowles, N. (2011, Temmuz 28). *Swimming in the sea of hate: Breivik's far-right links*. Nick Lowles' Blog: <http://www.hopenothate.org.uk/blog/article/1307/swimming-in-the-sea-of-hatebreiviks-far-right-links>. adresinden alındı
- Luchitskaja, S. (2000). The Image of Muhammad in Latin Chronography of the Twelfth and Thirteenth Centuries. *Journal of Medieval History*, Vol. 26(2), 115-116.
- Macklin, G. (2018). 'Only Bullets will Stop Us' - The Banning of National Action in Britain. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 12 (6), 104-122.
- Malik, M. (2009). Anti-Muslim Prejudice in the West, Past and Present: an Introduction. *Patterns of Prejudice*, vol 43, 207-212.
- Malthaner, S. (2017). Radicalization. *European Journal of Sociology*, vol. 58(3), 369-401.
- Malthaner, S., & Lindekilde, L. (2017). Analyzing Pathways of Lone-Actor Radicalization: A Relational Approach. M. Stohl, R. Burchill, & S. Englund içinde, *In Consturctions of Terrorism* (s. 163-180). Los Angeles: University of California Press.
- Mares, M. (2018). Right-Wing Terrorism and Violence in Hungary at the Beginning of the 21st Century. *Perspectives on Terrorism*, Vol.12(6), 123-135.
- Marvil, D. L. (1982). The Role of the Federal Emergency Management Agency in Response to the Consequences of Terrorism. *Terrorism and Beyond: An International Conference on Terrorism and Low-Level Conflict* (s. 266-272). Santa Monica: Rand.
- Marzen, C. (2008). Liability for Terrorism in American Courts: Aiding-and-abetting Liability under the FSIA State Sponsor of Terrorism Exception and Alien Tort Statue. *Thomas M. Cooley Law Review*, Vol. 25, No.3, 503-528.
- McAndrew, E. J. (2016, Eylül 9). *Five Laws and Regulations that Emerged from 9/11*. <https://www.ballardspahr.com/eventsnews/mediacoverage/2016-09-09-five-laws-and-regulations-that-emerged-from-9-11> adresinden alındı
- McCauley, C. (2013). Ideas Versus Actions in Relation to Polls of U.S. Muslims. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, Vol. 13 (1), 70-76.
- McCauley, C., & Moskalkenko, S. (2007). Understanding Political Radicalization: The Two-Pyramids Model. *American Psychologist*, vol.72(3), 205-216.
- McCauley, C., & Moskalkenko, S. (2008). Mechanism of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, vol.20, 415-433.
- McCauley, C., & Moskalkenko, S. (2014). Toward a Profile of Lone Wolf Terrorists: What Moves an Individual from Radical Opinion to Radical Action. *Terrorism and Political Violence*, vol 26, 69-85.
- Mccormack, T. H. (1950). The Motivation of Radicals. *American Journal of Sociology*, vol.56(1), 17-24.
- McCormick, T. (2014, Mart 17). *Al Qaeda Core: A Short History*. FP: <https://foreignpolicy.com/2014/03/17/al-qaeda-core-a-short-history/> adresinden alındı
- McGarrity, M. C., & Shivers, C. A. (2019, Temmuz 31). *Confronting White Supremacy*. <https://www.fbi.gov/news/testimony/confronting-white-supremacy> adresinden alındı

- McGarrity, M. C., & Shivers, C. A. (2019). *Confronting White Supremacy*. Washington: Statement Before the House Oversight and Reform Committee, Subcommittee on Civil Rights and Civil Liberties.
- McPhedran, S. (2020, Mart 10). *In an election year, gun reform has become political in New Zealand and Jacinda Ardern is losing her support*. The Conversation: <https://theconversation.com/in-an-election-year-gun-reform-has-become-political-in-new-zealand-and-jacinda-ardern-is-losing-her-support-132757> adresinden alındı
- Mills, C. E., Freilich, J. D., & Chermak, S. M. (2015). Extreme Hatred: Revisiting the Hate Crime and Terrorism Relationship to Determine Whether They are "Close Cousins" or "Distant relatives". *Crime and Delinquency*, 1-33.
- Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism. *American Psychologist*, vol.60(2), 161-169.
- Montalvo, J. G. (2011). Voting after the Bombings: A Natural Experiment on the Effect of Terrorist Attacks on Democratic Elections. *Review of Economics and Statistics Vol. 93, No. 4*, 1146-1154.
- Monten, J. (2005). The Roots of the Bush Doctrine: Power, Nationalism, and Democracy Promotion in U.S. Strategy. *Quarterly Journal: International Security*, vol.29, no.4, 112-156.
- Motley, J. B. (1983). *US Strategy to Counter Domestic Political Terrorism*. Washington, DC: The National Defence University Press, Monograph Series, No.83-2.
- Mudde, C. (1995). Right -wing Extremism Analyzed. *Kluwer Academic Publishers*, 203-223.
- Mueller, R. S. (2006). *The Threat of Homegrown Terrorism*. <https://archives.fbi.gov/archives/news/speeches/the-threat-of-homegrown-terrorism> adresinden alındı
- Muro, D. (2016). What does Radicalisation Look Like? Four Visualisations of Socialisation into Violent Extremism. *Notes Internacionais CIBOD, Vol. 163*, 1-5.
- National Commission on Terrorist Attacks. (2020). *Law Enforcement, Counterterrorism, and Intelligence Collection in the United States Prior to 9/11*. https://govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/staff_statement_9.pdf Erişim Tarihi 23.08.2020: Staff Statement np.9.
- NBC News Poll. (2001, Eylül 20). *pollingreport, terrorism*. <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- NBC News ve Wall Street Journal Poll. (2007, Mart 2-5). *pollingreport, terrorism (4)*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- NBCNEWS. (2013, Eylül 9). *Two years after Breivik's massacre Norway's anti-immigration party verges on election success*. <https://www.nbcnews.com/news/world/two-years-after-breiviks-massacre-norways-anti-immigration-party-verges-flna8C11113231> adresinden alındı
- Nesser, P. (2006). Jihad in Europe; Recruitment for Terrorist Cells in Europe. L. Bokhari, T. Hegghammer, B. Lia, P. Nesser, & T. T. Tonnessent içinde, *Paths to Global Jihad: Radicalization and Recruitment to Terror Networks*. (s. 1-66). Oslo: FFI Seminer.

- Nesser, P. (2012). Research Note: Single Actor Terrorism: Scope, Characteristics and Explanations. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 6, No. 6, 61-73.
- Neumann, P. R. (2008). Introduction to perspective on Radicalization and Political Violence. *Papers from the First International Conference on Radicalisation and Political Violence, 17-18 Ocak* (s. 3-7). Londra: International Center for the Study of Radicalization and Political Violence.
- Neumann, P. R. (2013). The Trouble with Radicalization. *International Affairs*, vol.89(4), 873-893.
- New York Times. (2019, Ağustos 10). *After Attack on Norway Mosque, Body Found at Home Tied to Assailant*. <https://www.nytimes.com/2019/08/10/world/europe/norway-mosque-shooting.html> adresinden alındı
- New Zealand Security Intelligence Service. (2020, Mayıs 17). *Counter terrorism*. <https://www.nzsis.govt.nz/our-work/counter-terrorism/> adresinden alındı
- New Zealand Security Intelligence Service. (tarih yok). *Combined Threat Assessment Group (CTAG)*. <https://www.nzsis.govt.nz/our-work/counter-terrorism/combined-threat-assessment-group-ctag/> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2001, Ekim). *pollingreport, terrorism* (10). <https://www.pollingreport.com/terror10.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2001, Eylül). *pollingreport, terrorism* (11). <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2001, Eylül). *pollingreport, terrorism*, (11). <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2002, Eylül 26-27). *pollingreport, terrorism* (8). <https://www.pollingreport.com/terror8.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2002, Ocak). *pollingreport, terrorism* (9). <https://www.pollingreport.com/terror9.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2005, Eylül). *pollingreport, terrorism* (6). <https://www.pollingreport.com/terror6.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2007, Temmuz). *pollingreport, terrorism* (4). <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Newsweek Poll. (2010, Ağustos). *pollingreport, terrorism* (2). <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı
- NineNews. (2020, Aralık 8). *How Australian terrorist spent his final months before Christchurch mosque attack*. <https://www.9news.com.au/world/brenton-tarrant-how-christchurch-terrorist-spent-final-months-before-attack/ca366435-03c8-4981-b382-051abec79f56> adresinden alındı
- Nissen, S. (1998). The Case of Case Studies: On the Methodological Discussion in Comparative Political Science. *Quality & Quantity*, Vol. 32, 399-418.
- Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı. (2021, Ocak 4). *The Norwegian National Security Authority (NSM)*. <https://www.regjeringen.no/en/dep/jd/organisation/underliggende-etater/the-norwegian-national-security-authority-nsm/id426401/> adresinden alındı
- Norveç Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı, Yasa Teklifi. (2016, Mart 11). *Prop. 68 L (2015–2016)*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-68-l-20152016/id2479232/> adresinden alındı

- Norveç Ceza Hukuku. (2021, Ocak 1). *Norway: Norwegian Criminal Law and the July 22, 2011, Massacre*. https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2 adresinden alındı
- Norveç Göç Yasası, 2008 yılındaki 35 Numaralı Düzenleme. (2008). *ACT OF 15 MAY 2008 ON THE ENTRY OF FOREIGN NATIONALS INTO THE KINGDOM OF NORWAY AND THEIR STAY IN THE REALM (IMMIGRATION ACT)*. <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/88330/101033/F101453578/NOR88330%20ENG.pdf> adresinden alındı
- Norveç Hükümeti. (2020, Kasım 11). *Norway's oil history in 5 minutes*. Norveç Hükümeti: <https://www.regjeringen.no/en/topics/energy/oil-and-gas/norways-oil-history-in-5-minutes/id440538/> adresinden alındı
- Norveç Library of Congress. (2015, Temmuz 30). *Firearms-Control Legislation and Policy: Norway* *. https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/norway.php#skip_menu adresinden alındı
- Norveç Polis Güvenlik Servisi. (2019). *Threat Assesment 2019*. <https://www.pst.no/globalassets/artikler/trusselvurderinger/annual-threat-assesment-2019-single-pages.pdf> adresinden alındı
- Norveç Polis Güvenlik Servisi. (2020, Haziran 17). *National Threat Assessment 2020*. <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/annual-threat-assessment-2020/> adresinden alındı
- Norveç Yerel Yönetimler ve Modernleşme Bakanlığı. (2015, Temmuz 22). *The July 22 Centre opened*. <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/the-july-22-centre-opened/id2427846/> adresinden alındı
- Nzherald. (2020, Ağustos 24). *Christchurch mosque attacks: A look into gunman Brenton Tarrant's past*. <https://www.nzherald.co.nz/nz/christchurch-mosque-attacks-a-look-into-gunman-brenton-tarrants-past/VNWHH3PPQ72N3JVQ5VHLN2UKFA/> adresinden alındı
- OECD. (2020, Aralık 31). *Norway*. <https://oec.world/en/profile/country/nor> adresinden alındı
- Office for Diversity and Inclusive Excellence (ODIEX). (2019, 01 09). <https://diversity.arizona.edu/sites/default/files/islamophobia.pdf>. <https://diversity.arizona.edu/sites/default/files/islamophobia.pdf> adresinden alındı
- Opstad, S. (2013, Eylül 06). *An opinion column about current issues in Norway, Time for «valgflesk» in Norway* . Norwegian American Weekly: https://www.norwegianamerican.com/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/173_09-06-13DIGITALSMALL.PDF adresinden alındı
- Overseas Security Advisory Council Bureau of Diplomatic Security U.S. Department of State. (2019, Şubat 04). *New Zealand 2019 Crime & Safety Report*. <https://www.osac.gov/Country/NewZealand/Content/Detail/Report/67f2fa73-d2bf-4a6c-b779-15f4aebfb0da> adresinden alındı
- Önnerfors, A. (2019, Mart 18). *'The Great Replacement'– Decoding the Christchurch Terrorist Manifesto*. Center for Analysis of Radical Right, CARR: <https://www.radicalrightanalysis.com/2019/03/18/the-great-replacement-decoding-the-christchurch-terrorist-manifesto/> adresinden alındı

- Panetta, T. (?). The USA PATRIOT Act. *Human Rights and Human Welfare*, <https://www.du.edu/korbel/hrhw/researchdigest/terror/patriotact.pdf> Son erişim tarihi: 23.08.2020, 163-182.
- Pantucci, R. (2011). *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. Londra: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR).
- Pape, R. A. (2003). The Strategic Logic of Suicide Terrorism. *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 3, 343-361.
- Passy, F. (2003). Social Networks Matter. But how? M. Diana, & D. McAdam içinde, *Social Movements and Networks, Relational Approaches to Collective Action* (s. 21-48). Oxford: Oxford University Press.
- Perry, N. (2020, Ekim 17). *New Zealand's Ardern wins 2nd term in election landslide*. APNews: <https://apnews.com/article/virus-outbreak-new-zealand-mosque-attacks-auckland-elections-new-zealand-b1ab788954f23f948d8b6c3258c02634> adresinden alındı
- Pew Resarch Center. (2006, Ağustos 9-13). *Pollingreport.com, terrorism by Press Survey*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Pew Resarch Center ve Press Survey. (2006, Ağustos 9-13). *Pollingreport.com, terrorism by Press Survey*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Pew Research Center. (2001, Eylül). *pollingreport, terrorism, (11)*. <https://www.pollingreport.com/terror11.htm> adresinden alındı
- Pew Research Center for People ve Press Survey. (2006, Ocak). *pollingreport, terrorism (+)*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Pew Research Center for People ve Press Survey. (2006, Ağustos). *pollingreport, terrorism, (4)*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Pew Research Center for People ve Press Survey. (2007, Aralık 12). *pollinreport, terrorism 4*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- Piazza, J. A. (2015). The determinants of domestic right-wing terrorism in the USA: Economic grievance, societal change and political resentment. *Conflict Management and Peace Science*, Vol.32 (2), 1-29.
- Pietsch, J., & McAllister, I. (2012). Terrorism and Puplic Opinion in Australia. J. Pietsch, & H. Aarons içinde, *Australia: Identity, Fear and Governance in the 21st Century* (s. 79-94). ANU Press.
- Pitcavage, M. (2015). Cerberus Unleashed: The Three Faces of the Lone Wolf Terrorist. *American Behavioral Scientist*, vol. 59(13), 1655-1680.
- Pomerantz, S. L. (1987). FBI and Terrorism. *FBI Law Enforcement Bulletin* Vol. 56, No. 11, 14-17.
- Porta, D. (1995). *Social Movements, Political Violence and the State, A comparative analysis of Italy and Germany*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo: Cambrdige Universty Press.
- Porta, D. D., & LaFree, G. (2011). Guest Editorial: Processes of Radicalization and De-Radicalization. *International Journal of Conflict and Violence*, vol 6(1), 4-10.
- Porter, L. E., & Kebbell, M. R. (2011). Radicalization in Australia: Examining Australia's Convicted Terrorists. *Psychiatry, Psychology and Law*, Vol. 18 (2), 212-231.

- Precht, T. (2007). *Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe: From conversion to terrorism*. the Danish Ministry of Justice.
- Precht, T. (2007). *Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe: From conversion to terrorism*. http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningspuljen/2011/2007/Home_grown_terrorism_and_Islamist_radicalisation_in_Europe_-_an_assessment_of_influencing_factors__2_.pdf adresinden alındı
- Public Law 107-56. (2001, Ekim 26). *UNITING AND STRENGTHENING AMERICA BY PROVIDING APPROPRIATE TOOLS REQUIRED TO INTERCEPT AND OBSTRUCT TERRORISM (USA PATRIOT ACT) ACT OF 2001*. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> adresinden alındı
- Rapoport, D. C. (2002). The Four Waves of Rebel Terror and September 11. *Anthropoetics* vol.8, No. 1, Erişim Tarihi: 03.05.2019, <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>.
- Ravndal, J. A. (2012). A Pre-Trial Profile of Anders Behring Breivik. *CTC Sentinel*, Vol.5. N.3, 6-10.
- Ravndal, J. A. (2013,b). Anders Behring Breivik's use of the Internet and social media. *Journal EXIT-Deutschland Zeitschrift für Deradikalisierung und Demokratische Kultur*, Vol. 2, 172-185.
- Ravndal, J. A. (2015). Thugs or Terrorists? A Typology of Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe. *Journal for Deradicalization*, vol.15(3), 1-38.
- Ravndal, J. A. (2016). Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe: Introducing the RTV Dataset. *Perspectives on Terrorism*, vol. 10 (3), 1-15.
- Ravndal, J. A. (2017). Explaining Right-wing Terrorism and Violence in Western Europe: Grievances, Opportunites, and Polarization. *European Journal of Political Research*, vol. 57(3).
- Ravndal, J. A., & Bjorgo, T. (2018). Investigating Terrorism from the Extreme Right: A Review of Past and Present Research. *Perspectives on Terrorism*, vol12 (6), 5-22.
- Reuters. (2018, Mart 12). *Norwegian political storm evokes Trump and Breivik*. <https://www.reuters.com/article/us-norway-politics-breivik/norwegian-political-storm-evokes-trump-and-breivik-idUSKCN1GO1R3> adresinden alındı
- Reuters. (2019, Ağustos 12). *Norway mosque shooting suspect appears in court with wounded face*. <https://www.reuters.com/article/us-norway-attack/norway-mosque-shooting-suspect-appears-in-court-with-wounded-face-idUSKCN1V20I3> adresinden alındı
- Richards, A. (2013). *Conceptualizing Terrorism*. <https://repository.uel.ac.uk/download/1a516f29404d1a130c5bc2013079ccbad50a2c07704631b97a9c284957366121/524404/ConceptualizingTerrorismFinalROAR.pdf> adresinden alındı
- Robillard, M. (2020, Temmuz 31). *CT OVERVIEW: UNITED STATES Nations: CT Overviews, Research Papers*. Counter Terrorism Ethics: <http://counterterrorismethics.com/ct-overview-united-states/> adresinden alındı

- Robillard, M. (2020, 07 12). *CT OVERVIEW: UNITED STATES: Nations, Research Papers*. Counter Terrorism Ethics: <http://counterterrorismethics.com/ct-overview-united-states/> adresinden alındı
- Rosenau, W. (2014). *The “First War on Terrorism?” U.S. Domestic Counterterrorism During the 1970s and Early 1980s*. CNA Analysis and Solutions: https://www.cna.org/cna_files/pdf/CRM-2014-U-008836.pdf adresinden alındı
- Rosenau, W., & Powell, A. (2017, Temmuz 31). *Al-Qaeda Core: A Case Study*. https://www.cna.org/cna_files/pdf/DIM-2017-U-016117-2Rev.pdf adresinden alındı
- Russell, M. M. (2001). *Domestic Terrorism: Is United States Prepared ?* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, United States Marine Corps Command and Staff College Marine Corps University: <https://www.hsdl.org/?view&did=438818> adresinden alındı
- Saito, N. T. (2001). Symbolism under Siege: Japanese American Redress and the Raging of Arab Americans as Terrorists. *Asian American Law Journal, Vol. 8, No.1*, 1-29.
- Sandberg, H. (2016). Because Our Survival Depends On It Thematising Breivik’s Manifesto in the Light of Moral. *Department of Social Science - Criminology Mittuniversitetet, Mid Sweden University, Danışman Glenn Svedin, Yayınlanmış Tez*, 1-55.
- Sandler, T. (2014). The Analytical Study of Terrorism: Taking Stock. *Journal of Peace Research, Vol. 51(2)*, 257-271.
- Schmid, A. P. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. Koningin Julianaplein: ICCT Research Paper.
- Schuurman, B., Lindekilde, L., Malthaner, S., O’Connor, F., Gill, P., & Bouhana, N. (2019). End of the Lone Wolf: The Typology that Should Not Have Been. *Studies in Conflict and Terrorism, Vol. 42, No.8*, 771-778.
- Scimeca, T. M. (2017). The European Immigration Crisis: An Analysis of how Terror Attacks have Affected Immigrant and Refugee Populations in Western Europe. *Yayınlanmış Yüksek lisans tezi*, <https://stars.library.ucf.edu/honorstheses/202> Erişim Tarihi 02.03.2019.
- Sedgwick, M. (2010). The Concept of Radicalization as a Source of Confusion. *Terrorism and Political Violence, vol 22(4)*, 479-494.
- Ser, K. K. (2016, Eylül 12). *Data: Hate crimes against Muslims increased after 9/11*. The World: <https://www.pri.org/stories/2016-09-12/data-hate-crimes-against-muslims-increased-after-911> adresinden alındı
- Shaver, J. H., Sibley, C. G., Osborne, D., & Bulbulia, J. (2017). News exposure predicts anti-Muslim prejudice. *PLoS ONE Vol. 12, No. 3, e0174606*. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0174606>, 1-19.
- Shaw, R. (2017, Eylül 22). *The 2017 New Zealand general election will always belong to Jacinda Ardern*. <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/22/the-2017-new-zealand-general-election-will-always-belong-to-jacinda-ardern> adresinden alındı
- Sheridan, L. P. (2006). Islamophobia Pre- and Post-September 11th, 2001. *Journal of Interpersonal Violence, vol 21(3)*, 317-336.

- Silber, M. D., & Bhatt, A. (2007). *Radicalization in the West: The Homegrown Threat*. https://seths.blog/wp-content/uploads/2007/09/NYPD_Report-Radicalization_in_the_West.pdf adresinden alındı
- Silke, A. (2004). The Road Less Travelled: Recent Trends in Terrorism Research. e. A. Silke içinde, *Research on Terrorism Trends, Achievements and Failures*. London: Routledge.
- Silke, A. (2008). Holy Warriors: Exploring the Psychological Processes of Jihadi Radicalization. *European Journal of Criminology*, vol. 5(1), 99-123.
- Simi, P. (2010). Why Study White Supremacist Terror? A Research Note. *Deviant Behavior*, vol.31 (3), 251-273.
- Sinkkonen, T. (2016). Can Political Leaders Make a Difference? Norwegian versus Spanish Experiences in Responding to Terrorist Attacks. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 39, No.4, 326-341.
- Sitzer, P., & Heitmeyer, W. (2008). Right-wing Extremist Violence among Adolescents in Germany. *New Directions for Yourh Development*, bo. 119, 169-185.
- Skocpol, T. (2004). *Devletler ve Toplumsal Devrimler*, çv. S. Erdem Türközü. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sloan, S. (1986). *Beating International Terrorism: An Action Strategy for Preemption and Punishment*. Alabama: Air University Air University Press.
- Sloan, S. (1993). US Anti-Terrorism Policies: Lessons to be Learned to Meet an Enduring and Changing Threat. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 5, No. 1, 106-131.
- Small, D. (2010, Erişim Tarihi 16.05.2021). *The Uneasy Relationship Between National Security and Personal Freedom: New Zealand and the War on Terror*. International Journal of Law in Context: https://ir.canterbury.ac.nz/bitstream/handle/10092/6632/12627255_IJLC_Small_article-for%20Repository.pdf;sequence=1 adresinden alındı
- Smith, B. L. (1988). State Anti-Terrorism Legislation in the United States: A Review of Statutory Utilization. *Conflict Quartley*, Winter, 29-47.
- Smith, B. L., Gruenewald, J., Roberts, P., & Damphousse, K. R. (2015). The Emergence of Lone Wolf Terrorism: Patterns of Behavior and Implications for Intervention. B. L. Smith, J. Gruenewald, P. Roberts, & K. R. Damphousse içinde, *Terrorism and Counterterrorism Today* (s. 89-110). Published Online: <https://doi.org/10.1108/S1521-613620150000020005>.
- Smith, J. E. (2003). *New Zealand's Anti-Terrorism Campaign: Balancing Civil Liberties, National Security, And International Responsibilities*. https://www.fulbright.org.nz/wp-content/uploads/2003/12/axford2003_smith.pdf adresinden alındı
- Smyrl, M. (2007, Erişim Tarihi, 01.04.2020). *European anti-terrorism policy : a trans-atlantic perspective*. Dans *Politique Européenne 2007*: <https://www.cairn.info/revue-politique-europeenne-2007-3-page-115.htm> adresinden alındı
- Snow, D. A., & Cross, R. (2012). Radicalism within the Context of Social Movements: Process and Types. *Journal of Strategic Security*, vol.4(4), 115-130.
- Snow, D. A., & Phillips, C. L. (1980). The Lofland-Stark Conversion Model: A Critical Reassessment. *Social Problems*, Vol. 27, No. 4, 430-447.

- Spaaij, R. (2010). The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 38, No. 3, 854-870.
- Spaaij, R. (2010). The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment. *Studies in Conflict and Terrorism*, 33 (9), 854-870.
- Spaaij, R., & Hamm, M. S. (2015). Key Issues and Research Agendas in Lone Wolf Terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 38, No. 167, 167-178.
- Spaaij, R. (2010). The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol.33, No.9, 854-870.
- SPLC. (2020, 01 30). *Creavity Movement*. Southern Poverty Law Center: <https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/group/creativity-movement-0> adresinden alındı
- Stahelski, A. (2005). Terrorists Are Made, Not Born: Creating Terrorists Using Social Psychological Conditioning. *Cultic Studies Review*, Vol. 4(1), 30-40.
- Stainbach, M. (2015, 02 11). *The Urgent Threat of Foreign Fighters and Homegrown Terror*. Statement Before the House Committee on Homeland Security: <https://www.fbi.gov/news/testimony/the-urgent-threat-of-foreign-fighters-and-homegrown-terror> adresinden alındı
- START. (2016). *Extreme Hatred: Revisiting the Hate Crime and Terrorism Relationship*. START.
- START. (2020). *Terror Attacks (country Norway)*. START GTD: https://start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?page=1&casualties_type=&casualties_max=&country=151&charttype=line&chart=overtime&expanded=yes&ob=GTDID&od=asc#results-table adresinden alındı
- START. (2021, Ağustos 02). *Incidents (Country: Norway)*. https://start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?page=1&casualties_type=&casualties_max=&country=151&charttype=line&chart=overtime&expanded=yes&ob=GTDID&od=asc#results-table adresinden alındı
- State Government. (2020, Haziran 27). *September 11*. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/10288.pdf> adresinden alındı
- Statistics Norway. (2020, Aralık 14). *Attitudes towards immigrants and immigration*. <https://www.ssb.no/en/befolkning/innvandrer/statistikk/holdninger-til-innvandrer-og-innvandring> adresinden alındı
- StatNZ. (2021, Ağustos 03). *Population*. <https://www.stats.govt.nz/topics/population> adresinden alındı
- Steinbach, M. B. (2015, 06 03). *Terrorism Gone Viral: The Attack in Garland, Texas and Beyond*. <https://www.fbi.gov/news/testimony/terrorism-gone-viral-the-attack-in-garland-texas-and-beyond> adresinden alındı
- Stern, J. (2003). The Protean Enemy. *Foreign Affairs*, Vol. 82, No.4, 27-40.
- Stoakes, E. (2020, Ekim 2020). *Jacinda Ardern, feted as 'the anti-Trump,' is poised to win New Zealand election*. washingtonpost: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/jacinda-ardern-new-zealand-election-coronavirus/2020/10/11/65bad948-dad3-11ea-b4f1-25b762cdbbf4_story.html adresinden alındı
- Stoltenberg, J. (2011, Aralık 31). *But the foundations stand firm*, çev. Anna Paterson. <https://www.eurozine.com/but-the-foundations-stand-firm/> adresinden alındı
- Stoltenberg, J. (2012, Ağustos 13). *Stoltenberg: Facts that require action*. <https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/Stoltenbergs-2nd-Government/Office-of-the-Prime-Minister/Nyheter-og->

- pressemeldinger/pressemeldinger/2012/stoltenberg-facts-that-require-action/id697507/ adresinden alındı
- Stolz, J. (2005). Explaining Islamophobia. A Test of Four Theories Based on the Case of a Swiss City. *Swiss Journal of Sociology*, Vol. 31(3), 547-566.
- Strebel, M. A., & Steenbergen, M. R. (2017). The Impact of the November 2015 Terrorist Attacks in Paris on Public Opinion: A Natural Experiment. *Annual Conference of the Midwest Political Science Association*, (s. 1-34). Chicago, IL, 6 April 2017 - 9 April 2017.: <https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/142971/> Erişim Tarihi: 03.02.2019.
- Sullivan-Taylor, B., & Branicki, L. (2019, Mart 20). *Christchurch Mosque Attacks: A Tipping Point for New Zealand*. <https://defsec.net.nz/2019/03/20/christchurch-tipping-point/> adresinden alındı
- Sweeney, M., & Perliger, A. (2018). Explaining the Spontaneous Nature of Far-Right Violence in the United States. *Perspective on Terrorism*, vol. 12(6), 52-71.
- Şen, Y. F. (2015). Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerine Bakış: Pkk Terörü ve Ağrı Gerçeği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Vol.1 No.2*, 17-70.
- Tangör, B., & Sayın, S. (2012). Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı? *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Vol. 11, No.1, 85-118.
- Taubman, P. (1981). *U.S. Tries to Back Up Haig on Terrorism*. The New York Times: <https://www.nytimes.com/1981/05/03/world/us-tries-to-back-up-haig-on-terrorism.html> adresinden alındı
- Taylor, A. (2019, Ağustos 22). *Even in the midst of Afghan peace talks, the Taliban still deny al Qaeda was behind 9/11*. <https://www.washingtonpost.com/world/2019/08/22/even-midst-afghan-peace-talks-taliban-still-deny-al-qaeda-was-behind/> adresinden alındı
- Teich, S. (2013). *Trends, and Developments in Lone Wolf Terrorism in the Western World, An Analysis of Terrorist Attacks and Attempted Attacks by Islamic Extremists*. International Institute for Counter-Terrorism.
- Thaker, J. (2021, Mayıs 18). *A year after New Zealand's first COVID-19 lockdown, discrimination and racism are on the rise*. The Conversation: <https://theconversation.com/a-year-after-new-zealands-first-covid-19-lockdown-discrimination-and-racism-are-on-the-rise-160858> adresinden alındı
- Thaker, J. (2021 b, Nisan). *Aotearoa New Zealand Public Responses to COVID-19: March 2021*. https://www.researchgate.net/publication/351195398_Aotearoa_New_Zealand_Public_Responses_to_COVID-19_March_2021 adresinden alındı
- The Local. (2013, Eylül 11). *Three Utøya survivors elected to parliament*. <https://www.thelocal.no/20130911/four-utoya-survivors-elected-to-parliament> adresinden alındı
- The Soufan Center. (2019). *White Supremacy Extremism: The Transnational Rise of the Violent White Supremacist Movement*. The Soufan Center.
- theguardian. (2012, Nisan 10). *Norway massacre suspect Anders Behring Breivik is 'not insane'*. <https://www.theguardian.com/world/2012/apr/10/norway-massacre-suspect-not-insane> adresinden alındı

- Theguardian. (2019, Mart 15). *Jacinda Ardern on the Christchurch shooting: 'One of New Zealand's darkest days'*. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/one-of-new-zealands-darkest-days-jacinda-ardern-responds-to-christchurch-shooting> adresinden alındı
- Thimm, J. (2018). From Exception to Normalcy. *SWP Research Paper 7*. German Institute for International and Security Affairs, Stiftung Wissenschaft und Politik.
- Thrall, A. T., & Goepner, E. (2017). *Step Back Lessons for U.S. Foreign Policy from the Failed War on Terror*. CATO Institute, Number 814.
- Travis, A. (17, 10 2017). *Hate crime surged in England and Wales after terrorist attacks*. [www.theguardian.com: https://www.theguardian.com/uk-news/2017/oct/17/hate-soars-in-england-and-wales](https://www.theguardian.com/uk-news/2017/oct/17/hate-soars-in-england-and-wales) adresinden alındı
- Trip, S., Bora, C. H., Mihai Marian, A. H., & Drugas, M. I. (2019). Psychological Mechanisms Involved in Radicalization and Extremism. A Rational Emotive Behavioral Conceptualization. *Conceptual Analysis*, vol. 10, 1-7.
- Trump, D. (2016, Ağustos 15). *Donald Trump's Speech of Fighting Terrorism*. Bearsonpolitics: <https://beersandpolitics.com/speech-on-fighting-terrorism> adresinden alındı
- Tucker, D. (2001). What is New about the New Terrorism and How Dangerous is It? *Terrorism and Political Violence*, Vol. 13(3), 1.14.
- Turk, A. T. (2004). Sociology of Terrorism. *Annual Review Sociology*, vol. 30, 271-286.
- U.S Department of State. (2013). *Country Reports on Terrorism. 2013*. <https://2009-2017.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224822.htm> adresinden alındı
- Umansky, N. (2016). What is the effect of terrorist attacks on the securitization of migration? Case studies from the UK and Spain. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Institut Barcelona Estudis Internacionals*.
- United States Department of State. (2018). *Country Reports on Terrorism 2017 - Norway*. <https://www.refworld.org/docid/5bcf1f8d13.html> [accessed 13 May 2020]: United States Department of State.
- United States Government Accountability Office. (2017). *Countering Violent Extremism: Actions Needed to Define Strategy and Assess Progress of Federal Efforts*. United States Government Accountability Office, <https://www.gao.gov/assets/690/683984.pdf>.
- USA Today ve Gallup Poll. (2006, Eylül). *pollingreport, terrorism (4)*. <https://www.pollingreport.com/terror4.htm> adresinden alındı
- USA Today ve Gallup Poll. (2009, Mayıs). *pollingreport, terrorism (2)*. <https://www.pollingreport.com/terror2.htm> adresinden alındı
- USATODAY. (2019, Mart 15). *'Violent terrorist': Who is the white supremacist suspected in New Zealand mosque shootings?* <https://www.usatoday.com/story/news/nation/2019/03/15/new-zealand-christchurch-mosque-shootings-who-brenton-tarrant/3172550002/> adresinden alındı
- Vanneste, D., Tudorache, P., Teodoroiu, F., & Steenberghen, T. (2017). The impact of the 2016 terrorist attacks in Brussels on tourism. *Belgeo [Online]*, 4, URL : <http://journals.openedition.org/belgeo/20688> ; DOI : 10.4000/belgeo.20688, 1-27.

- Veale, K. (2020). Conclusion: The Christchurch Call to Action Summit and What Follows. K. Veale içinde, *Gaming the Dynamics of Online Harassment* (s. 147-163). Cham: Palgrave Macmillan.
- Vidino, L. (2011). Radicalization, Linkage, and Diversity Current Trends in Terrorism in Europe. *RAND, Occasional Paper*, 1-49.
- Volpp, L. (2002). The Citizen and the Terrorist. *Berkeley Law Scholarship Repository 23 Immigr*, 561-586.
- Wall Street Journal. (2013, Şubat 18). *Norway Forms Antiterror Unit After Two Crises*.
<https://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324449104578311920902230876> adresinden alındı
- Wallenfeldt, J. (2021, Mayıs 21). *The 2017 election of Jacinda Ardern*.
<https://www.britannica.com/biography/Jacinda-Ardern/The-2017-election> adresinden alındı
- Washingtonpost. (2019, Mart 19). *No one who watched New Zealand shooter's video live reported it to Facebook, company says*.
<https://www.washingtonpost.com/nation/2019/03/19/new-zealand-mosque-shooters-facebook-live-stream-was-viewed-thousands-times-before-being-removed/> adresinden alındı
- Weggemans, D., Bakker, E., & Grol, P. (2014). Who Are They and Why Do They Go? The Radicalization and Preparatory Process of Dutch Jihadist Foreign Fighters. *Perspectives on Terrorism*, 8 (4): 100–110, 100-110.
- Weimann, G. (2012). Lone Wolves in Cyberspace. *Journal of Terrorism Research*, 3 (2), 75-90.
- Weimann, G. (2012). Lone Wolves in Cyberspace. *Journal of Terrorism Research*, Vol. 3, No.2, 75-90.
- White House. (2002). *The National Security Strategy of the United States 2002*. Washington D.C.: White House.
- White House. (2003). *National Strategy for Combating Terrorism*. Washington D.C.: White House.
- White House. (2015). *The National Security Strategy 2015*. Washington D.C.: White House.
- Wiggen, M. (2012). Rethinking Anti-Immigration Rhetoric after the Oslo and Utøya Terror Attacks. *New Political Science*, Vol. 34, No 4, 585-604.
- Williams, L. K., Koch, M. T., & Smith, J. M. (2013). The Political Consequences of Terrorism: Terror Events, Casualties, and Government Duration. *International Studies Perspectives Vol 14*, 343-361.
- Windisch, S., Simi, P., Blee, K., & DeMichele, M. (2018). Understanding the Micro-Situational Dynamics of White Supremacist Violence in the United States. *Perspectives on Terrorism*, 12(6), 23-37.
- Winter, A. (2018). The United States of America: Counter-Terrorism Pre-9/11. e. A. Silke içinde, *The United States of America: Counterterrorism Pre-9/11'*. Routledge *Handbook of Terrorism and Counterterrorism*. Abingdon: Routledge, <https://www.routledge.com/Routledge-Handbook-of-Terrorism-and-Counterterrorism/Silke/p/book/9781138819085>.
- Wolff, K., & Larsen, S. (2014). Can terrorism make us feel safer? Risk perceptions and worries before and after the July 22nd attacks. *Annals of Tourism Research* 44 , <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2013.10.003>, 200-209.

- World101. (2020, Ağustos 23). *U.S. Counterterrorism Since 1945 Understand the evolution of U.S. counterterrorism policies that led to the war on terror.* [www.world101.cfr.org: https://world101.cfr.org/global-era-issues/terrorism/us-counterterrorism-1945](https://world101.cfr.org/global-era-issues/terrorism/us-counterterrorism-1945) adresinden alındı
- Wright, D. P., Bird, J. R., Clay, S. E., Connors, P. W., Farquhar, S. C., Garcia, L. C., & Wey, D. F. (2010). *A Different Kind of War The United States Army in Operation ENDURING FREEDOM (OEF) October 2001–September 2005.* Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute Press US Army Combined Arms Center.
- Wright, D. P., Bird, J. R., Clay, S. E., Connors, P. W., Farquhar, S. C., Garcia, L. C., & Wey, D. F. (2010). *The United States Army in Operation ENDURING FREEDOM (OEF) October 2001–September 2005 A Different Kind of War.* Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute Press US Army Combined Arms Center .
- Yıldırım, A., & Şimsek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı. (2021, Nisan). *Coversheet: Strengthening New Zealand's counter-terrorism legislation.* <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2021-04/ria-justice-snzc-apr21.pdf> adresinden alındı
- Yeni Zelanda Dış İşleri ve Ticaret Bakanlığı. (2021, Mayıs 18). *New Zealand is committed to the elimination of terrorist and violent extremist content online.* <https://www.mfat.govt.nz/en/peace-rights-and-security/international-security/christchurch-call/> adresinden alındı
- Yeni Zelanda Etnik Topluluklar Bakanlığı. (2020). *Conversations with Aotearoa New Zealand's Muslim communities: growing understanding after the Christchurch terror attacks on March 15, 2019.* Aotearoa: Yeni Zelanda Etnik Topluluklar Bakanlığı.
- Yeni Zelanda Polisi. (2020). *New Zealand Police Citizens' Satisfaction Survey Report for 2019/20 Report.* Yeni Zelanda Polisi.
- Yeni Zelanda Silah Yasası Tasarısı Görüşmeleri. (2020, Şubat 19). *Arms Legislation Bill — Second Reading.* https://www.parliament.nz/en/pb/hansard-debates/rhr/combined/HansDeb_20200219_20200219_32 adresinden alındı
- Yorke, C. (2021). Making the Connection: The Role of Empathy in Communicating Policy. *Global Relations Forum Young Academics Program Analysis Paper Series No.10*, 1-28.
- Zeldin, W. (2011, Ağustos 24). *Norway: Norwegian Criminal Law and the July 22, 2011, Massacre.* Norveç Hükümet Kütüphanesi: <https://www.loc.gov/law/help/norway-criminal-law/july-22-2011-massacre.php> adresinden alındı